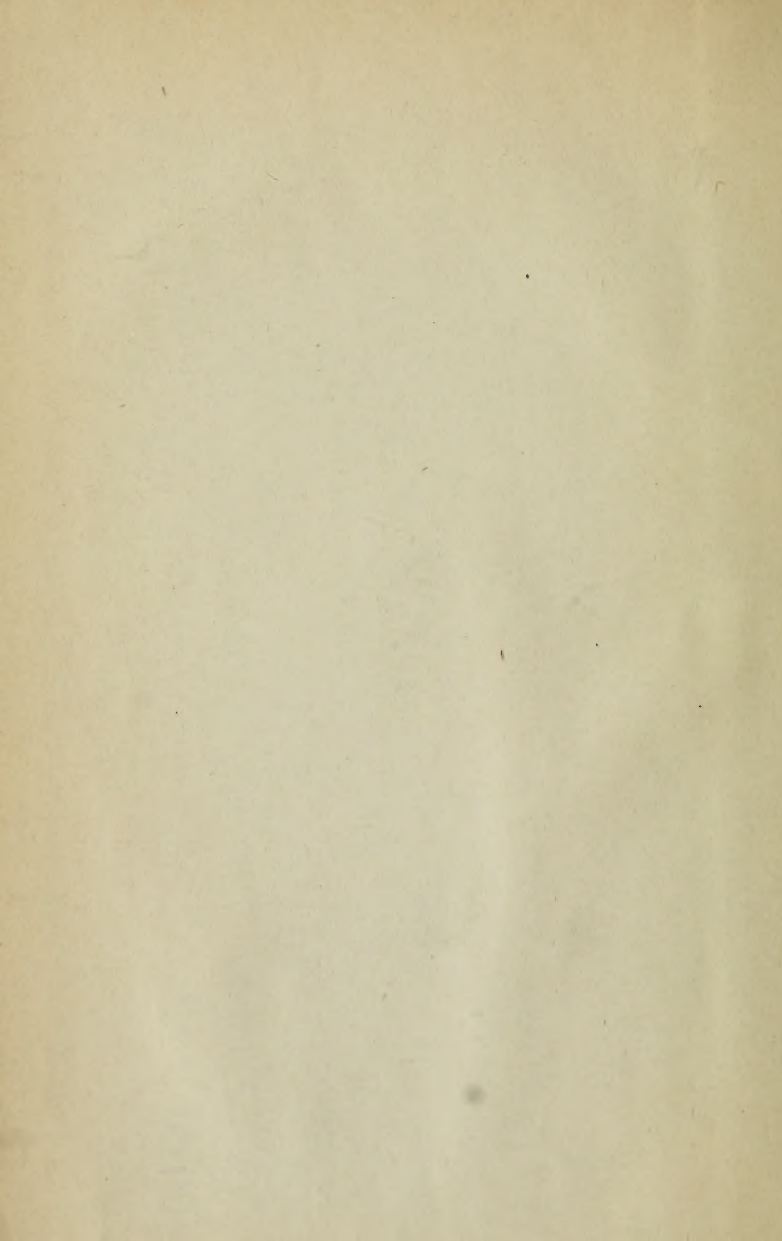

3 1761 00316233 6

PHILONIS OPERA

LGr
P565C.

Judaevs

PHILONIS) ALEXANDRINI

OPERA QVAE SVPERSVNT

RECOGNOVERVNT

LEOPOLDVS COHN ET PAVLVS WENDLAND

EDITIO MINOR

VOL. I

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGH REIMERI

MDCCLXXXVI

PHILONIS ALEXANDRINI

OPERA QVAE SVPERSVNT

VOL. I

RECOGNOVIT

LEOPOLDVS COHN

EDITIO MINOR

Wto 25

168405.

9.1.22.

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGH REIMERI

MDCCLXXXVI

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

P R A E F A T I O

Cum bibliopola honestissimus una cum nova editione operum Philonis apparatu critico instructa editionem minorem textum tantummodo continentem in publicum prodire vellet, voluntati eius obtemperandum esse censuimus. itaque volumen primum editionis criticae nuper emissum subsequitur nunc volumen primum editionis minoris ad exemplar illius recognitum. textus quem exhibet nihil differt ab editione critica, nisi quod errores typhotetarum aliquot correcti sunt in illa commissi. menda et in hac editione relicta corrigas velim haec: p. 8,27 et 15,31 πάντη. 17,29 τοῦτ' ἐστί. 20,12 τῆ μὲν — τῆ δ'. 22,30 et 24,14 ἡσυχῆ. 59,9 πλούτου. 86,6 ἀνακῶψαι. 102,8 ζς. 238,20 πλανώμενον. ex addendis editionis maioris hoc loco pauca repetere liceat: p. 14,31 τὰς ἰδίους scribendum fuit. 35,31 scribendum videtur τῆς ἰδίου δυνάμεως. 43,22 restituenda fuit scriptura πρὸς τι τῶν οἰκείων. 87,5 scribendum fuit ὑπὸ <τοῦ> τραχέος. 134,31 δηλονότι Ἀαρῶν delendum videtur. 170,25 locus corruptus coll. Clem. Alex. Strom. V 640 P. sic emendandus est: πατήρ δὲ τούτου ὁ νοῦς, ἐξειλεγμένος δὲ ὁ τοῦ σπουδαίου.

De ratione critica quam in constituendis verbis Philonis secuti sumus haec monenda videntur. a librorum manuscriptorum auctoritate nisi causis gravissimis commoti nusquam recessimus. ubi codicum memoria corrupta nobis visa est, et aliorum emendationibus usi sumus et ipsi

verba scriptoris emendare ac restituere quam maxime studuimus. interpolata verba uncis [] inclusimus, singula vocabula quae librariorum incuria intercidisse videntur hoc signo addito < > supplevimus, lacunas maiores asteriscis (***) positae significavimus. eas coniecturas quas non satis certas esse nobis persuasimus in textum recipere nolimus, sed ubi codicum scripturam corruptam nec vero certam medelam adhuc inventam esse vidimus, verba tradita quamvis corrupta in textu retinenda esse duximus. nec magis inventa talia quae probabilitatem quandam habere viderentur in textum recepimus, ubi traditam scripturam aliquo modo defendi posse existimavimus. de eius modi locis et aliis quibusdam memoratu digna nonnulla hoc loco notavi:

p. 12,21 ὁ προστεθὲν] οὐ προστεθέντος Wendland.

15,19 καὶ τῶν ἄλλων <ἀστέρων> Mangey.

19,13 εἰπὼν] ἐπειπὼν Wendland.

24,20 γίνεσθαι om. MABP, fortasse recte.

28,20 lacuna ante οἷς quam statuit Mangey coll. Clem.

Alex. Strom. VI 813 P. sic fere explenda videtur:

<πλανήτων κινήσειν>.

32,16 <ἐπ'> οὐρανὸν καὶ γῆν Wendland.

37,18 λιμένων] λιμῶν Markland.

46,20. 21 τῆς εἰδεχθείας seclusi, ὃ τῆς εἰδεχθείας coni. Wendland.

48,23 τοῦτον] τὸν νοῦν Markland.

54,22 τουτί corruptum. coniciebam ταύτη (scil. τῇ ἑξάδι) „subsistit ἡ ἑξάς et quae mortalia hac (i. e. sex diebus) anima efficere videtur“. sed fortasse τουτί omnino delendum (om. versio Armenia). τοῦ τι ποιεῖν δοκεῖν coni. Wendland, τοῦ τι ποιεῖν <παύειν> δοκεῖ (scil. ὁ λόγος) Diels.

59,29 ἄχρι τοῦ ὑποκειμένου <νοῦ> Mangey.

- 65,10 τὸν ὄντα corruptum. legendum vel τὸν λαχόντα vel τὸν <μύστην> ὄντα. τὸν γνόντα Mangey, τὸν μετέχοντα Creuzer.
- 75,20 ἔταν <τὸ κεφάλαιον> ἀναπτύξαντες Mangey, ἔταν διακύφαντες εἴσω nunc coni. Wendland.
- 76,5 ἐπιχαράξαντος] ἐπιχαραχθέντος Creuzer.
- 79,29 θεοῦ seclusi, om. versio Armenia, τοῦ νοῦ coni. Benzelius, αὐτοῦ (scil. τοῦ ἡγεμονικοῦ) Mangey, τοῦ βοηθουμένου Wendland.
- 80,9 ἦ om. versio Armenia, ἦδη coni. Diels.
- 88,17 πρὸς] παρὰ Wendland.
- 89,19 γένος] γενόμενον Wendland. melius fortasse γεγονός.
- 92,14 ἐπιτιθεμένων] συντιθεμένων Mangey.
- 94,18 περιποιῆσαι] περιποιήσασθαι Wendland.
- 95,1 γίνονται δὲ αἱ σφοδρόταται καὶ συντονώταται περὶ τὰς γυναικῶν ὀμιλίας Wendland.
- 98,6 verba ἔστιν οὗ ἴσον (sic codd.) corrupta. ἔστιν οὖν vel αὖ ἴσον Mangey, ἐξισοῦται nunc Wendland.
- 100,8 ἐξευρήσομεν] ἐροῦμεν versio Armenia, ἐρευνήσομεν Mangey, ἐξερευνήσομεν Wendland.
- 105,31 verba δύο χρωμάτων ὄντων corrupta. ὄντως Mangey.
- 108,21 μετέωρα] μετέωρος Mangey.
- 111,25 ἀπαυτοματιθέντα Mangey, ἀπαυτοματιζόμενα Wendland.
- 114,8 ἀδλῶν corruptum. κατῶν L. Dindorf in Steph. Thes.
- 114,31. 32 verba ἐξαπλοῦσθαι δὲ καὶ φανερωῶς ὀραῖσθαι fortasse delenda.
- 119,23—26 verba καὶ τὸν ἀκρατῆ—ἀπ' αὐτῶν sententiam turbare videntur.
- 119,32 <ἔρωτι> κατατήκονται Mangey.
- 120,22 οὐτος] ὄντως legendum videtur.
- 122,22 ἐν πᾶσι] ἔμπανιν Markland.

- 127,6 lacunam statuit Mangey. exspectes fere <μνήμη γάρ>
 συνεχῆς καὶ ἀδιάστατον. ὡς συνεχοῦς καὶ ἀδιαστάτου
 Creuzer.
- 136,20 θεασάμενον corruptum videtur. καθαγιασάμενον Man-
 gey, ipse θυσάμενον conieci.
- 138,27 ὦν (pro ὡς) . . . μέμνηται Diels, ὡς . . . μεμύνηκεν
 Wendland.
- 139,31 καὶ προσεπιτείνει τὴν τοῦ <τελείου ἀπάθειαν παραβάλλον
 πρὸς τὴν τοῦ> προκόπτοντος Wendland.
- 140,13 ἀπὸ τοῦ] ἐπὶ τοῦ Wendland. deinde ἐν οἷς] ὦν
 Wendland.
- 141,30 τὸν τρόπον videtur delendum.
- 142,18 ἐπέσθω] ἐπέστω Mangey.
- 143,29 καὶ ἐπ' ἐνίων corruptum videtur. καὶ ἐπεντρομάτων
 οἷς Diels.
- 145,20 ἧ ἀρχῆς] ἧ ἀρεσκείας Mangey; ἧ ἀρχῆς <ἧ ἀρεσκείας>
 ipse conieci.
- 149,19 τὴν ἀρετὴν corruptum. τὴν σποράν Mangey.
- 153,29 μέντοι <αὐτὸς> Wendland, μὲν αὐτὸς Diels.
- 155,25 ἀνοίκειον ἦν <θεοῦ τὸ> ὑμῶναι Wendland.
- 157,22 ἀνιαρῶς Turnebus: ἀνιαροῖς codices; ἀνιαραῖς τε καὶ
 πάνυ ὀδυνηραῖς Diels.
- 160,28 ἀκολούθως] ἀκωλύτως Mangey.
- 166,2 lacuna sic fere explenda: <παραίνει τὴν παιδίσκην καὶ
 τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐκβάλλειν>.
- 170,29—32 verba ἐκλιπόντων — μεταδιώκων graviter corrupta.
 ἐκλιπὸν . . . καὶ ἀπαθανατίζον (pro ἀποθανόντων) . . .
 μεταδιώκων Markland. ante καὶ παιδίας articulus ὁ
 supplendus videtur.
- 176,21 ἐνεικημέμος <ἡνιῶν> Mangey.
- 179,30 ὄντων] ὄντως Markland. πάντων Mangey.
- 180,31 τῶν] τὰ Markland et Wendland.

- 188,26 τούτου] τοῦ θεοῦ conicio.
- 190,17 αἱ δὲ <τέχνη> Mangey, προξενούσαι <τέχνη> Wendland.
- 191,26 ἀδεῶς] ἀφειδῶς Mangey.
- 192,32 verba διὰ μουσικῆς ἀστείρου structurae concinnitatem turbant.
- 195,8 διαίτημα vel ἐνδιαίτημα codices] κτῆμα Mangey, ἴδιον κτῆμα ipse conieci, ἰδίᾳ κτῆμα nunc Wendland.
- 199,11 verba ὡς αὐτοῦ δημιουργίαν οὕσαν corrupta vel potius lacunosa.
- 201,1 post τοιοῦτον lacuna maior in papyro significatur. pro νοῦν ἀθάνατον papyrus τὴν θάνατον praebet. codices UF verba δηλοῖ—ἀθάνατον plane omittunt.
- 208,22. 23 τὰ ὅσια ἄτε] τὰ ὅσια παρ' ἐμοὶ Wendland. ὅσια ἄτε om. papyrus et UF.
- 209,23 ἐξευμενισθήσονται] ἐξευμαρισθήσονται Mangey.
- 210,26 ἐνδὲ οὖν ἄντος αὐτοῦ <τῶν ἀγαθῶν αἰτίου> Wendland.
- 216,23 ἐστῶσι] ἐστῶτες papyrus, ἐστῶτας Wendland.
- 217,4 γὰρ delete legendum videtur παραδιδόντες οὐκ εὐθύς. παραδιδόντες <χρόνου πολλοῦ δέονται>. οὐ γὰρ εὐθύς Wendland.
- 219,5 τῷ νόμῳ] τῇ εὐμενείᾳ Mangey, τῇ δυνάμει Wendland.
- 220,31 ἀποδεχόμενοι et 221,1 εἰωθότες Mangey.
- 226,30 κατ' ἀρετὴν] κατ' ἐξάρετον Wendland.
- 236,9 τοῦτο δὲ] <διὰ> τοῦτο δὴ conicio.
- 242,23 ἡγούμενος] εἰσηγούμενος corrigendum videtur. αἰρούμενος Wendland.
- 245,27 πάλιν seclusi, ante ἐνδοξοὶ transponit Wendland.
- 248,25 ἀτρώτου γένους] ἄτρωτον ἐν γενέσει Mangey.
- 250,19 ἐμέ] ἅμα Markland.
- 252,1 τοῦ λέγοντος <ἀποκρίσεως> Markland.
- 253,16 ἀσκητὰ] ἄλγιστα Mangey, ἀσκήσει περιποιητὰ Wendland. ibid. παραδοῦναι] παραδοῦσα Markland.

- 255,18 οὐ μὴν ἔτι] οὐ μὴν ἤδη Mangey, οὐ μέντοι Wendland.
 nunc verba sic emendanda mihi videntur: οὐ μὴν,
 ὅτι γε ἐν ταῖς ὑμετέραις ψυχαῖς, τέθνηκε τὰ καλά,
 ζωपुरηθέντων κακῶν (interrogationis signo sublato).
- 256,21 πάνυ δὲ <προσφυῶς> πεφώνηται Mangey.
- 259,8. 9 προσωτέρω δὲ χωρῆσαι] προσωτέρω δ' ἐχώρησε Tur-
 nebus.
- 260,30 τῷ τελείῳ] τῷ τελειωθέντι conicio, τῷ τέλει vel τελεῖν
 Mangey, τῇ τελειώσει Wendland.
- 264,19 βλαστὰ] βλάστας Mangey, βλαστήματα Wendland.
- 265,32 πέτρην] τροφήν Mangey.
- 269,7 ἱκανῶς] ἱκανῆς Markland.
- 270,32 lacuna quam indicavi sic fere explenda videtur:
 <πρῶτον λέγεται κατασχεῖν> ἐλπίς.
- 272,12 ἐπ' αὐτῷ] ἀπ' αὐτοῦ Mangey.
- 273,11 ἐκβεβλησθαι] ἐκβεβλημένην conicio.
- 276,32 καὶ <κατὰ> τὸ εἶναι Wendland.
- 279,9. 10 ἀπλέτοις ποικιλίαις] ἀπλέτου ποικιλίας Mangey.

Insunt in hoc volumine:

DE OPIFICIO MVNDI

LEGVM ALLEGORIARVM LIB. I—III

DE CHERVBIM

DE SACRIFICIIS ABELIS ET CAINI

QVOD DETERIVS POTIORI INSIDIARI SOLEAT

ΦΙΛΩΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΜΟΥΣΕΑ ΚΟΣΜΟΠΟΙΑΣ

p.1M. (1.) Τῶν ἄλλων νομοθετῶν οἱ μὲν ἀκαλλώπιστα καὶ 1
 γυμνά τὰ νομισθέντα παρ' αὐτοῖς εἶναι δίκαια διετάξαντο.
 οἱ δὲ πολὺν ὄγκον τοῖς νόμοισι προσπεριβαλόντες ἐξετύ-
 φωσαν τὰ πλήθη μυθικοῖς πλάσμασι τὴν ἀλήθειαν ἐπικρύ-
 5 ψαντες. Μουσῆς δ' ἐκάτερον ὑπερβάς, τὸ μὲν ὡς ἄσκεπτον 2
 καὶ ἀταλαίπωρον καὶ ἀφιλόσοφον, τὸ δ' ὡς κατεψευσμένον
 καὶ μεστὸν γοητείας, παγκάλην καὶ σεμνοτάτην ἀρχὴν ἐποιή-
 σατο τῶν νόμων, μήτ' εὐθύς α' χρῆ πράττειν ἢ τοῦναντίον
 ὑπειπὼν μήτ', ἐπειδὴ προτυπῶσαι τὰς διανοίας τῶν χρη-
 10 σιμένων τοῖς νόμοις ἀναγκαῖον ἦν, μύθους πλασάμενος ἢ
 συναιέσας τοῖς ὑφ' ἑτέρων συντεθεῖσιν. ἢ δ' ἀρχή, καθιά- 3
 περ ἔφη, ἐστὶ θεομασιωτάτη κοσμοποιίαν περιέχουσα, ὡς
 καὶ τοῦ κόσμου τῷ νόμῳ καὶ τοῦ νόμου τῷ κόσμῳ συνά-
 δοντος καὶ τοῦ νομίμου ἀνδρὸς εὐθύς ὄντος κοσμοπολίτου
 15 πρὸς τὸ βούλημα τῆς φύσεως τὰς πράξεις ἀπευθύνοντος,
 καθ' ἣν καὶ ὁ σύμπας κόσμος διοικεῖται. τὸ μὲν οὖν κάλλος 4
 τῶν νοημάτων τῆς κοσμοποιίας οὐδεὶς οὔτε ποιητῆς οὔτε
 p.2M. λογιγράφος ἀξίως ἂν ὑμῆσαι δύναιτο· καὶ γὰρ | λόγον καὶ
 ἀκρόην ὑπερβάλλει μείζω καὶ σεμνότερα ὄντα ἢ ὡς θνητοῦ
 20 τινος ὀργάνοις ἐναρμοσιῆναι. οὐ μὲν διὰ τοῦτ' ἤσυχασ- 5
 τέον, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ θεοφιλοῦς καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἐπιτολ-

- μητέον λέγειν, οἴκισθεν μὲν οὐδέν, ὀλίγα δ' ἀντὶ πολλῶν.
 ἐφ' ἃ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν φθάνειν εἰκὸς ἔρωτι καὶ πόθῳ
 6 σοφίας κατεσχημένῃ. ὡς γὰρ τῶν κολοσσιαίων μεγεθῶν τὰς
 ἐμφάσεις καὶ ἡ βραχυτάτη σφραγὶς τυπωθεῖσα δέχεται, οὕ-
 τως τάχα πού καὶ τὰ τῆς ἀναγραφείσης ἐν τοῖς νόμοις 5
 κοσμοποιίας ὑπερβάλλοντα κάλλιη καὶ ταῖς μαρμαρυγαῖς τὰς
 τῶν ἐντυγχανόντων ψυχὰς ἐπισκιάζοντα βραχυτέροις παρα-
 δηλωθήσεται χαρακτῆρσιν, ἐπειδὴν ἐκεῖνο μηνυθῆ πρότερον.
 ὅπερ οὐκ ἄξιον ἀποσιωπῆσαι.
- 7 (2.) Τινὲς γὰρ τὸν κόσμον μᾶλλον ἢ τὸν κοσμοποιὸν 10
 θαυμάσαντες τὸν μὲν ἀγένητόν τε καὶ αἰδίον ἀπεφάνησαντο,
 τοῦ δὲ θεοῦ πολλὴν ἀπραξίαν ἀνάγκως κατεψεύσαντο, θεόν
 ἔμπαντι τοῦ μὲν τὰς δυνάμεις ὡς ποιητοῦ καὶ πατρὸς κατα-
 8 πλαγῆναι, τὸν δὲ μὴ πλεόν ἀποσεμῶναι τοῦ μετρίου. Μωυσῆς
 δὲ καὶ φιλοσοφίας ἐπ' αὐτὴν φθίσας ἀκρότητα καὶ χρησμοῖς 15
 τὰ πολλὰ καὶ συνεκτικώτατα τῶν τῆς φύσεως ἀναδιδαχθεὶς
 ἔγνω ὅτι, ὅτι ἀναγκαιότατόν ἐστιν ἐν τοῖς οὐσι τὸ μὲν εἶναι
 δραστήριον αἴτιον, τὸ δὲ παθητόν, καὶ ὅτι τὸ μὲν δραστή-
 ριον ὁ τῶν ὄλων νοῦς ἐστὶν εἰλικρινέστατος καὶ ἀκραιφνέσ-
 9 τατος, κρείττων ἢ ἀρετῆ καὶ κρείττων ἢ ἐπιστήμη καὶ 20
 κρείττων ἢ αὐτὸ τὸ ἀγαθόν καὶ αὐτὸ τὸ καλόν, τὸ δὲ
 παθητόν ἄψυχον καὶ ἀκίνητον ἐξ ἑαυτοῦ, κινήθην δὲ καὶ
 σχηματισθὲν καὶ φυγῶθην ὑπὸ τοῦ νοῦ μετέβαλεν εἰς τὸ
 τελειότατον ἔργον, τόνδε τὸν κόσμον· ὃν οἱ φάσκοντες ὡς
 10 ἐστὶν ἀγένητος λελέθισαι τὸ ὠφέλιμώτατον καὶ ἀναγκαιότατον 25
 τῶν εἰς εὐσέβειαν ὑποτεμνόμενοι τὴν πρόνοιαν. τοῦ μὲν γὰρ
 γεγονότος ἐπιμελεῖσθαι τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν αἰρεῖ λόγος·
 καὶ γὰρ πατὴρ ἐκόντων καὶ δημιουργῶς τῶν δημιουργηθέντων
 στοχάζεται τῆς διαμονῆς καὶ ὅσα μὲν ἐπιζήμια καὶ βλαβερά
 μηχανῆ πάσῃ διωθεῖται, τὰ δὲ ὅσα ὠφέλιμα καὶ λυσιτελῆ 30
 κατὰ πάντα τρόπον ἐκπορίζειν ἐπιποθεῖ· πρὸς δὲ τὸ μὴ γε-
 11 γονὸς οἰκείωσις οὐδεμίᾳ τῷ μὴ πεποιηκότι ἀπεριμάχτην

δὲ δόγμα καὶ ἀνωφελὲς ἀναρχίαν ὡς ἐν πόλει κατασκευάζον
 τῷδε τῷ κόσμῳ τὸν ἔφορον ἢ βραβευτὴν ἢ δικαστὴν οὐκ
 ἔχοντι, ὑφ' οὗ πάντ' οἰκονομεῖσθαι καὶ πρυτανεύεσθαι θέμις.

p.3M. ἀλλ' ὁ γε μέγας Μωυσῆς ἀλλοτριώτατον τοῦ | ὄρατοῦ νομίσας 12

5 εἶναι τὸ ἀγέννητον — πᾶν γὰρ τὸ αἰσθητὸν ἐν γενέσει καὶ
 μεταβολαῖς οὐδέποτε κατὰ ταῦτά ὄν — τῷ μὲν ἀοράτῳ καὶ
 νοητῷ προσένειμεν ὡς ἀδελφὸν καὶ συγγενὲς αἰδιότητα, τῷ
 δ' αἰσθητῷ γενέσιν οἰκεῖον ὄνομα ἐπεφήμισεν. ἐπεὶ οὖν
 ὄρατός τε καὶ αἰσθητὸς ἕδε ὁ κόσμος, ἀναγκαίως ἂν εἶη
 10 καὶ γενητός· ὅθεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ τὴν γενέσιν ἀνέ-
 γραψεν αὐτοῦ μάλα σεμνῶς θεολογήσας.

(3). Ἐξ δὲ ἡμέραις δημιουργηθῆναί φησι τὸν κόσμον, 13

οὐκ ἐπειδὴ προσεδεῖτο χρόνων μήκους ὁ ποιῶν — ἅμα γὰρ
 πάντα ὄραν εἰκὸς θεόν, οὐ προστάττοντα μόνον ἀλλὰ καὶ
 15 διανοούμενον —, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς γινομένοις ἔδει τάξεως.
 τάξει δὲ ἀριθμὸς οἰκεῖον, ἀριθμῶν δὲ φύσεως νόμοις γεν-
 νητικώτατος ὁ ἕξ· τῶν τε γὰρ ἀπὸ μονάδος πρῶτος τέλειός
 ἐστὶν ἰσούμενος τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι καὶ συμπληρούμενος ἐξ
 αὐτῶν, ἡμίσιος μὲν τριάδος, τρίτου δὲ δυάδος, ἕκτου δὲ
 20 μονάδος, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν ἄρρηγν τε καὶ θῆγλυς εἶναι
 πέφυκε καὶ τῆς ἑκατέρου δυνάμεως ἡρμοσταί· ἄρρην μὲν
 γὰρ ἐν τοῖς οὔσι τὸ περιττόν, τὸ δ' ἄρτιον θῆγλυ· περιττῶν
 μὲν οὖν ἀριθμῶν ἀρχὴ τριάς, δυάς δ' ἀρτίων, ἡ δ' ἀμφοῖν
 δύνამις ἑξάς. ἔδει γὰρ τὸν κόσμον τελειότατον μὲν ὄντα 14

25 τῶν γεγονότων κατ' ἀριθμὸν τέλειον παγῆναι τὸν ἕξ, ἐν
 ἑαυτῷ δ' ἔχειν μέλλοντα τὰς ἐκ συνδυασμοῦ γενέσεις πρὸς
 μικτὸν ἀριθμὸν τὸν πρῶτον ἀρτισπερίττον τυπωθῆναι, περι-
 ἔξοντα καὶ τὴν τοῦ σπείροντος ἄρρην καὶ τὴν τοῦ ὑποδε-
 χομένου τὰς γονὰς θῆγλης ιδέαν. ἐκάστη δὲ τῶν ἡμερῶν 15

30 ἀπένειμεν ἓνια τῶν τοῦ παντός τμημάτων τὴν πρώτην ὑπεξ-
 ελόμενος, ἣν αὐτὸς οὐδὲ πρώτην, ἵνα μὴ ταῖς ἄλλαις συγ-
 καταριθμηῆται, καλεῖ, μίαν δ' ὀνομάσας ὀνόματι εὐθυβόλῳ

- προσαγορεύει, τὴν μονάδος φύσιν καὶ πρόσρησιν ἐνιδὼν τε καὶ ἐπιφημίσας αὐτῇ. (4.) λεκτέον δὲ ὅσα οἷόν τε ἐστὶ τῶν ἐμπεριεχομένων, ἐπειδὴ πάντα ἀμήχανον· περιέχει γὰρ τὸν νοητὸν κόσμον ἐξαιρέτων, ὡς ὁ περὶ αὐτῆς λόγος
- 16 | μηνύει. προλαβὼν γὰρ ὁ θεὸς ἄτε θεὸς ὅτι μίμημα καλὸν p.4M.
οὐκ ἂν ποτε γένοιτο δόγμα καλοῦ παραδείγματος οὐδέ τι τῶν 6
αἰσθητῶν ἀνυπαίτιον, ὃ μὴ πρὸς ἀρχέτυπον καὶ νοητὴν ἰδέαν ἀπεικονίσθη, βουληθεὶς τὸν ὁρατὸν κόσμον τουτοῖν δημιουργῆσαι προσεξέτύπου τὸν νοητὸν. ἵνα χρώμενος ἀσωμάτων καὶ θεοειδεστάτῳ παραδείγματι τὸν σωματικὸν ἀπεργάσθῃται. 10
προσβυτέρου νεώτερον ἀπεικόνισμα, τῶσαῦτα περιέξοντα αἰσθητὰ γένη ὅσαπερ ἐν ἐκείνῳ νοητά.
- 17 Τὸν δ' ἐκ τῶν ἰδεῶν συνεστῶτα κόσμον ἐν τόπῳ τινὶ λέγειν ἢ ὑπονοεῖν οὐ θεμιτόν· ἤ ἢ δὲ συνέστηκεν, εἰσόμεθα παρακολουθήσαντες εἰκόμι τινὶ τῶν παρ' ἡμῶν. 15
ἐπειδὴν πόλις κτίσσεται κατὰ πολλὴν φιλοτιμίαν βασιλέως ἢ τινος ἡγεμόνος αὐτοκρατοῦς ἐξουσίας μεταποιουμένου καὶ ἅμα τὸ φρόνημα λαμπροῦ τὴν εὐτυχίαν συνεπικοσμοῦντος, παρελθὼν ἔστιν ὅτε τις τῶν ἀπὸ παιδείας ἀνὴρ ἀρχιτεκτονικός καὶ τὴν εὐκρασίαν καὶ εὐκαιρίαν τοῦ τόπου θεασάμενος 20
διαγράφει πρῶτον ἐν ἑαυτῷ τὰ τῆς μελλούσης ἀποτελεῖσθαι πόλεως μέρη σχεδὸν ἅπαντα, ἰερὰ γυμνάσια πρυτανεῖα ἀγορὰς λιμένας νεωσσίκους στενωπούς, τειχῶν κατασκευάς,
- 18 ἰδρύσεις οἰκιῶν καὶ δημοσίων ἄλλων οἰκοδομημάτων· εἰθ' ὥσπερ ἐν κηρῷ τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ τοὺς ἐκάστων θεξάμενος 25
τύπους ἀγαλματοφορεῖ νοητὴν πόλιν, ἧς ἀνακινήσας τὰ εἰδωλα μνήμη τῇ συμφύτῳ καὶ τοὺς χαρακτῆρας ἔτι μᾶλλον ἐνσφραγισάμενος, οἷα δημιουργὸς ἀγαθός, ἀποβλέπων εἰς τὸ παράδειγμα τὴν ἐκ λίθων καὶ ἔδλων ἄρχεται κατασκευάζειν, ἐκάστη τῶν ἀσωμάτων ἰδεῶν τὰς σωματικὰς ἐξομοιῶν οὐσίας. 30
- 19 τὰ παραπλήσια δὲ καὶ περὶ θεοῦ δοξαστῶν, ὡς ἄρα τὴν μεγαλόπολιν κτίσειν διανοηθεὶς ἐνενόησε πρότερον τοὺς τύ-

πους αὐτῆς, ἐξ ὧν κόσμον νοητὸν συστησάμενος ἀπετέλει
 καὶ τὸν αἰσθητὸν παραδείγματι χρώμενος ἐκείνῳ. (5.) καθά- 20
 περ οὖν ἡ ἐν τῷ ἀρχιτεκτονικῷ προδιατυπωθεῖσα πόλις
 χῶραν ἐκτὸς οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἐνεσφράγιστο τῇ τοῦ τεχνίτου
 5 ψυχῇ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδ' ὁ ἐκ τῶν ἰδεῶν κόσμος ἄλλον
 ἂν ἔχει τόπον ἢ τὸν θεῖον λόγον τὸν ταῦτα διακοσμήσαντα·
 ἐπεὶ τίς ἂν εἴη τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τύπος ἕτερος, ὅς γέ-
 νοιτ' ἂν ἱκανὸς οὐ λέγω πάσας ἀλλὰ μίαν ἄκρατον ἡντινοῦν
 δέξασθαι τε καὶ χωρῆσαι; δύναμις δὲ καὶ ἡ κοσμοποιη- 21
 p.5M. τικὴ πηγὴν ἔχουσα | τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθόν. εἰ γάρ τις
 11 ἐθέλησειε τὴν αἰτίαν ἧς ἕνεκα τόδε τὸ πᾶν ἐδημιουργεῖτο
 διερευνᾶσθαι, δοκεῖ μοι μὴ διαμαρτεῖν σκοποῦ φάμενος, ὕπερ
 καὶ τῶν ἀρχαίων εἰπέ τις, ἀγαθὸν εἶναι τὸν πατέρα καὶ
 ποιητήν· οὐ χάριν τῆς ἀρίστης αὐτοῦ φύσεως οὐκ ἐφθόνησεν
 15 οὐσίᾳ μηδὲν ἐξ αὐτῆς ἐχρόση καλόν, δυναμένη δὲ πάντα
 γίνεσθαι. ἦν μὲν γὰρ ἐξ αὐτῆς ἄτακτος ἄποιος ἄψυχος 22
 (ἀνόμοιος), ἕτεροῦότητος ἀναρμωστίαις ἀσυμφωνίας μεστή·
 τροπὴν δὲ καὶ μεταβολὴν ἐδέχετο τὴν εἰς τὸναντία καὶ τὰ
 βέλτεστα, τάξιν ποιότητα ἐμψυχίαν ὁμοιότητα ταυτότητα, τὸ
 20 εὐάρμωστον, τὸ σύμφωνον, πᾶν ὅσον τῆς κρείττονος ἰδέας.
 (6.) οὐδενὶ δὲ παρακλήτω — τίς γὰρ ἦν ἕτερος; — μόνῳ 23
 δὲ αὐτῷ χρησάμενος ὁ θεὸς ἔγνω θεῖν εὐεργετεῖν ἀταμιεύτοις
 καὶ πλουσίαις χάρισι τὴν ἄνευ δωρεᾶς θείας φύσιν οὐδενὸς
 ἀγαθοῦ δυναμένην ἐπιλαχεῖν ἐξ ἑαυτῆς. ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ
 25 μέγεθος εὐεργετεῖ τῶν ἑαυτοῦ χαρίτων — ἀπερίγραφοι γὰρ
 αὐταὶ γε καὶ ἀτελεύτητα — πρὸς δὲ τὰς τῶν εὐεργετου-
 μένων δυνάμεις· οὐ γὰρ ὡς πέφυκεν ὁ θεὸς εὖ ποιεῖν,
 οὕτως καὶ τὸ γινόμενον εὖ πάσχειν, ἐπεὶ τοῦ μὲν ἢ δυ-
 νάμεις ὑπερβάλλουσι, τὸ δ' ἀσθενέστερον ὢν ἢ ὥστε δέξα-
 30 σθαι τὸ μέγεθος αὐτῶν ἀπεῖπεν ἂν, εἰ μὴ διεμετρήσατο
 σταθμησάμενος εὐαρμώστως ἑκάστῳ τὸ ἐπιβάλλον. εἰ δὲ 24
 τις ἐθέλησειε γυμνοτέρους χρῆσασθαι τοῖς ὀνόμασιν, οὐδὲν

- ἂν ἕτερον εἴποι τὸν νοητὸν κόσμον εἶναι ἢ θεοῦ λόγον ἤδη
 κοσμοποιούντος· οὐδὲ γὰρ ἡ νοητὴ πόλις ἕτερόν τι ἐστίν ἢ
 ὁ τοῦ ἀρχιτέκτονος λογισμὸς ἤδη τὴν [νοητὴν] πόλιν κτίζειν
 25 διανοουμένου. τὸ δὲ δόγμα τοῦτο Μωυσέως ἐστίν, οὐκ
 ἑμὸν· τὴν γοῦν ἀνθρώπου γένεσιν ἀναγράφων ἐν τοῖς ἔπειτα 5
 διαρρηθῆναι βουλομεν, ὡς ἄρα κατ' εἰκόνα θεοῦ διετυπώθη
 (Gen. 1,27). εἰ δὲ τὸ μέρος εἰκὼν εἰκόνης [δῆλον ὅτι]
 καὶ τὸ ὅλον εἶδος, σύμπας οὗτος ὁ αἰσθητὸς κόσμος, εἰ
 μείζων τῆς ἀνθρωπίνης ἐστίν, μίμημα θείας εἰκόνης, δῆλον
 ὅτι καὶ ἡ ἀρχέτυπος σφραγίς, ὅν φαμεν νοητὸν εἶναι κόσμον. 10
 αὐτὸς ἂν εἴη [τὸ παράδειγμα, ἀρχέτυπος ἰδέα τῶν ἰδεῶν]
 ὁ θεοῦ λόγος.
- 26 (7.) Φησὶ δ' ὡς „ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐ-
 ρανὸν καὶ τὴν γῆν“, τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνων | οὐχ ὡς p.6 M.
 οἴονται τινες τὴν κατὰ χρόνον· χρόνος γὰρ οὐκ ἦν πρὸ 15
 κόσμου, ἀλλ' ἢ σὺν αὐτῷ γέγονεν ἢ μετ' αὐτόν· ἐπεὶ γὰρ
 διάστημα τῆς τοῦ κόσμου κινήσεως ἐστίν ὁ χρόνος, προτέρα
 δὲ τοῦ κινουμένου κινήσις οὐκ ἂν γένοιτο, ἀλλ' ἀναγκαῖον
 αὐτὴν ἢ ὕστερον ἢ ἅμα συνίστασθαι, ἀναγκαῖον ἄρα καὶ τὸν
 χρόνον ἢ ἰσθμικὰ κόσμου γεγονέναι ἢ νεώτερον ἐκείνου· 20
 27 πρῶτον δ' ἀποφαίνεσθαι τολμᾶν ἀφιλόσοφον. εἰ δ'
 ἀρχὴ μὴ παραλαμβάνεται τανῦν ἢ κατὰ χρόνον, εἰκὸς ἂν
 εἴη μνησθῆναι τὴν κατ' ἀριθμὸν, ὡς τὸ „ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν“
 ἴσον εἶναι τῷ πρῶτον ἐποίησε τὸν οὐρανόν· καὶ γὰρ εὐλογον
 τῷ ὄντι πρῶτον αὐτὸν εἰς γένεσιν ἐλθεῖν, ἀριστόν τε ὄντα 25
 τῶν γεγονότων καὶ τοῦ καθαρωτάτου τῆς οὐσίας παγέντα,
 διότι θεῶν ἐμφανῶν τε καὶ αἰσθητῶν ἕμελλεν οἶκος ἔσε-
 28 σθαι ἱερώτατος. καὶ γὰρ εἰ πάνθ' ἅμα ὁ ποιῶν ἐποίησε, τάξιν
 οὐδὲν ἤρτων εἶχε τὰ καλῶς γινόμενα· καλὸν γὰρ οὐδὲν ἐν
 ἀταξίᾳ. τάξις δ' ἀκολουθία καὶ εἰρμός ἐστι προηγουμένων 30
 τινῶν καὶ ἐπομένων, εἰ καὶ μὴ τοῖς ἀποτελέσμασιν, ἀλλά
 ται ταῖς τῶν τεκταινομένων ἐπινοαίαις· οὕτως γὰρ ἕμελλον

ἡκριβῶσθαι τε καὶ ἀπλανεῖς εἶναι καὶ ἀσύγχυτοι. πρῶτον 29
 οὖν ὁ ποιῶν ἐποίησεν οὐρανὸν ἀσώματον καὶ γῆν ἀόρατον
 καὶ ἀέρος ἰδέαν καὶ κενῶν· ὣν τὸ μὲν ἐπεφήμισε σκότος,
 ἐπειδὴ μέλας ὁ ἀήρ τῇ φύσει, τὴν δ' ἄβυσσον, πολύβυθον
 5 γὰρ τὸ γε κενὸν καὶ ἀχανές· εἶθ' ὕδατος ἀσώματον οὐσίαν
 καὶ πνεύματος καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐβλόμου φωτός, ὃ πάλιν ἀσώ-
 ματον ἦν καὶ νοητὸν ἡλίου παράδειγμα καὶ πάντων ὅσα
 φωσφόρα ἄστρα κατὰ τὸν οὐρανὸν ἔμελλε συνίστασθαι.

(8.) Προνομίας δὲ τὸ τε πνεῦμα καὶ τὸ φῶς ἡξιοῦτο· 30
 10 τὸ μὲν γὰρ ὠνόμασε θεοῦ, διότι ζωτικώτατον τὸ πνεῦμα,
 ζωῆς δὲ θεὸς αἴτιος, τὸ δὲ φῶς (φησιν) ὅτι ὑπερβαλλόντως
 καλόν (Gen. 1,4)· τοσοῦτον γὰρ τὸ νοητὸν τοῦ ὄρατοῦ λαμ-
 πρότερόν τε καὶ ἀγρυειότερον ὅσωπερ ἡλιος, οἶμαι, σκότους
 καὶ ἡμέρα νυκτὸς καὶ [τὰ κριτήρια] νοῦς, ὁ τῆς ὅλης ψυχῆς
 15 ἡγεμών, ὀφθαλμῶν σώματος. τὸ δὲ ἀόρατον καὶ νοητὸν φῶς 31
 p.7M. ἐκεῖνο θείου λόγου γέγονεν εἰκὼν τοῦ | διερμηνεύσαντος τὴν
 γένεσιν αὐτοῦ· καὶ ἔστιν ὑπερουράνιος ἀστήρ, πηγὴ τῶν
 αἰσθητῶν ἀστέρων, ἣν οὐκ ἂν ἀπὸ σκοποῦ καλέσειεν ἂν τις
 παναύγειαν, ἀφ' ἧς ἡλιος καὶ σελήνη καὶ οἱ ἄλλοι πλάνητές
 20 τε καὶ ἀπλανεῖς ἀρῦνται, καθ' ὅσον ἐκάστη δύναμις, τὰ
 πρέποντα φέγγη, τῆς ἀμιγῶς καὶ καθαρᾶς αὐγῆς ἐκείνης
 ἀμαυρουμένης, ὅταν ἄρῆται τρέπεσθαι κατὰ τὴν ἐκ νοητοῦ
 πρὸς αἰσθητὸν μεταβολήν· εἰλικρινές γὰρ οὐδὲν τῶν ἐν αἰ-
 σθήσει. (9.) εὖ μέντοι καὶ τὸ φάναι ὅτι „σκότος ἦν 32
 25 ἐπάνω τῆς ἀβύσσου“ (Gen. 1,2). τρόπον γὰρ τινα ὁ ἀήρ
 ὑπὲρ τὸ κενὸν ἐστίν, ἐπειδὴ πᾶσαν τὴν ἀχανῆ καὶ ἐρήμην
 καὶ κενὴν γῶραν ἐπιβάς ἐκπεπλήρωκεν, ὅση πρὸς ἡμᾶς
 ἀπὸ τῶν κατὰ σελήνην καθήκει. μετὰ δὲ τὴν τοῦ νοητοῦ 33
 φωτός ἀνάλαμψιν, ὃ πρὸ ἡλίου γέγονεν, ὑπεχώρει τὸ ἀντί-
 30 παλον σκότος, διατειχίζοντος ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰ καὶ διστάντος
 θεοῦ τοῦ τὰς ἐναντιότητος εὖ εἰδότης καὶ τὴν ἐκ φύσεως
 αὐτῶν διαμάχην. Ἦν οὖν μὴ αἰεὶ συμφερόμεναι στασιάζωσι

- καὶ πόλεμος ἀντ' εἰρήνης ἐπικρατῆ τὴν ἀκοσμίαν ἐν κόσμῳ
 τιθεῖς, οὐ μόνον ἐχώρισε φῶς καὶ σκότος, ἀλλὰ καὶ ἕρως
 ἐν μέσοις εἴθετο διαστήμασιν. οἷς ἀνεῖρξε τῶν ἄκρων ἐκάτερον·
 ἔμελλε γὰρ γεινιῶντα σύγχυσιν ἀπεργάζεσθαι τῷ περὶ δυ-
 ναστείας ἀγῶνι κατὰ πολλὴν καὶ ἄπαστον φιλονεικίαν ἐπαπο- 5
 θυόμενα, εἰ μὴ μέσοι παγέντες ἕρῳ διέξευξαν καὶ διέλυσαν
 34 τὴν ἀντεπίθεσιν. οὗτοι δ' εἰσὶν ἐσπέρα τε καὶ πρωΐα, ὧν
 ἡ μὲν προευαγγελίζεται μέλλοντα ἥλιον ἀνίσχειν ἡρέμα τὸ
 σκότος ἀνείργουσα. ἡ δ' ἐσπέρα καταδύντι ἐπίγινεται ἡλίῳ
 τὴν ἀθρόαν τοῦ σκότους φορὰν πρῶτως ἐκδεχομένη. καὶ 10
 ταῦτα μέντοι, πρωΐαν λέγω καὶ ἐσπέραν, ἐν τῇ τάξει τῶν
 ἀσωμάτων καὶ νοητῶν θετέον· ὅπως γὰρ οὐδὲν αἰσθητὸν ἐν
 τούτοις, ἀλλὰ πάντα ἰδέαι καὶ μέτρα καὶ τύποι καὶ σφραγιῶδες,
 35 εἰς γένεσιν ἄλλων ἀσώματα σωμάτων. ἐπεὶ δὲ φῶς μὲν
 ἐγένετο, σκότος δ' ὑπεξέστη καὶ ἀνεχώρησεν, ἕρῳ δ' ἐν 15
 τοῖς μεταξὺ διαστήμασιν ἐπάγησαν ἐσπέρα καὶ πρωΐα, κατὰ
 τὰναγκαῖον τοῦ χρόνου μέτρον ἀπετελεῖτο εὐθύς, ὃ καὶ ἡμέραν
 ὁ ποιῶν ἐκάλεσε, καὶ ἡμέραν οὐχὶ πρῶτην, ἀλλὰ μίαν, ἣ
 λέλεχται διὰ τὴν τοῦ νοητοῦ κόσμου μόνωσιν μοναδικὴν
 ἔχοντος φύσιν. 20
- 36 (10.) Ὁ μὲν οὖν ἀσώματος κόσμος ἤδη πέρας εἶχεν
 ἰδρυθεὶς ἐν τῷ θείῳ λόγῳ, ὃ δ' αἰσθητὸς | πρὸς παράδειγμα p.8M.
 τούτου ἐτελειογονεῖτο. καὶ πρῶτον αὐτοῦ τῶν μερῶν, ὃ δὴ
 καὶ πάντων ἄριστον, ἐποιεῖ τὸν οὐρανὸν ὁ δημιουργός, ὃν
 ἐτύμως στερέωμα προσηγήρευσεν ἅτε σωματικὸν ὄντα· τὸ 25
 γὰρ σῶμα φύσει στερεόν, ἥτις καὶ τριχῆ διαστατόν· στερεοῦ
 δὲ καὶ σώματος ἔννοια τίς ἕτέρα πλὴν τὸ πάντη διεσπηχῆς;
 εἰκότως οὖν ἀντιθεὶς τῷ νοητῷ καὶ ἀσωμάτῳ τὸν αἰσθητὸν
 37 καὶ σωματικῶς τούτον στερέωμα ἐκάλεσεν. εἰτ' εὐθέως
 οὐρανὸν προσεῖπεν αὐτὸν εὐθυβόλως καὶ πάνυ κυρίως, ἥτοι 30
 ὅτι πάντων ἕρως ἢ διότι πρῶτος τῶν ὁρατῶν ἐγένετο.
 ὀνομάζει δὲ καὶ ἡμέραν μετὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ δευτέραν,

ὅλον ἡμέρας διάστημα καὶ μέτρον ἀνατιθεῖς οὐρανῷ διὰ τὴν ἐν αἰσθητοῖς ἀξίωσίν τε καὶ τιμὴν.

(11.) Μετὰ δὲ ταῦτ' ἐπειδὴ τὸ σύμπαν ὕδωρ εἰς 38

ἅπασαν τὴν γῆν ἀνεκέχυτο καὶ διὰ πάντων αὐτῆς ἐπεφοι-
 5 τήκει τῶν μερῶν, οἷα σπογγίᾳς ἀναπεπωκυίας ἰκμάδα, ὡς εἶναι τέλματα καὶ βαθὺν πηλόν, ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων ἀναδεδυμένων καὶ συγκεχυμένων τρόπον φουράματος εἰς μίαν ἀδιάκριτον καὶ ἄμορφον φύσιν, προστάττει ὁ θεὸς τὸ μὲν ὕδωρ ὅσον ἄλμυρόν καὶ ἀγνίας αἷτιον ἔμελλεν ἔσσεσθαι
 10 σπαρτοῖς καὶ δένδροισιν ἐπισυναχθῆναι συρροῦν ἐκ τῶν τῆς ἀπάσης γῆς ἀραιωμάτων, τὴν δὲ ξηρὰν ἀναφανῆναι, τῆς τοῦ γλυκεῆς νοτίδος ἐναπολειφθείσης εἰς διαμονὴν — κίβλα γάρ τίς ἐστίν ἡ μεμετρημένη γλυκεῖα νοτίς τῶν διεστηχότων — καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ παντάπασιν ἀφανανθεῖσαν αὐτὴν ἄγονον
 15 καὶ στεῖραν γενέσθαι καὶ ὅπως οἷα μήτηρ μὴ μόνον θάτερον εἶδος τροφῆς βρωῶσιν ἀλλ' ἐκάτερον ὡς ἂν ἐκγόνους βρωῶσιν τε καὶ πόσιν παρέχῃ· διὸ φλέβας μαστοῖς ἐοικυίας ἐπλημύρει, αἱ στομαθεῖσαι ποταμοὺς καὶ πηγὰς ἔμελλον ἀναχεῖν. οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τὰς ἀφανεῖς ἐνίκιμους διαφύσεις εἰς ἅπασαν 39
 20 τὴν ἀρετῶσαν καὶ βαθυγείον ἀπέτεινε πρὸς εὐφορίαν ἀφθονωτάτην καρπῶν. ταῦτα διαταξάμενος ὄνοματ' αὐτοῖς ἐτίθετο, τὴν μὲν ξηρὰν καλῶν γῆν, τὸ δ' ἀποκριθὲν ὕδωρ θάλασσαν. (12.) εἶτα διακοσμεῖν ἄρχεται τὴν γῆν· κελεύει 40 γὰρ αὐτὴν γλοηφορεῖν καὶ σταχυοφορεῖν παντοίας βοτάνας
 25 ἀνιῶσιν καὶ πεδία εὐχορτα καὶ πάνθ' ὅσα χιλὸς μὲν κτήνεσιν, ἀνθρώποις δ' ἔμελλεν ἔσσεσθαι τροφή. προσέτι μέντοι καὶ τὰς δένδρων ἰδέας ἀπάσας ἀνέφωεν, οὐδὲν οὔτε τῶν τῆς ἀγρίας οὔτε τῶν τῆς ἡμέρου λεγομένης ὕλης παρεῖς. ἐβε-
 p.9M. βρίθει δὲ πάντα καρποῖς | εὐθὺς ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει
 30 κατὰ τὸν ἐναντίον τρόπον ἢ τὸν νυνὶ καθεστῶτα. νυνὶ μὲν 41 γὰρ ἐν μέρει γίγνεται τὰ γιγνόμενα χρόνοις διαφέρουσιν, ἀλλ' οὐκ ἀθρόα καιρῷ ἐνί· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι πρῶτον μὲν

ἐστὶ σπορὰ καὶ φυτεία. δεύτερον δὲ τῶν σπαρέντων καὶ
 φυτευθέντων αὐξήσεις, ἢ μὲν εἰς τὸ κάτω ῥίζας ἀποτείνουσα
 οἶοναί θεμελίους, ἢ δ' εἰς τὸ ἄνω πρὸς ὕψος αἰρουμένων καὶ
 στελεγουμένων; ἔπειτα βλαστοὶ καὶ πετάλων ἐκφύσεις, εἴτ'
 ἐπὶ πᾶσι καρποῦ φορὰ· καὶ πάλιν καρπὸς οὐ τέλειος, ἀλλ' 5
 ἔχων παντοίας μεταβολὰς κατὰ τε τὴν ἐν μεγέθει ποσότητα
 καὶ τὰς ἐν πολυμύρφοις ιδέαις ποιότητας· ἀποτίκτεται μὲν
 γὰρ ὁ καρπὸς ἐοικῶς ἀμερέσει ψήγμασιν ὑπὸ βραχύτητος
 μόλις ὄρατοῖς, ἅπερ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ φαίη τις ἂν εἶναι
 πρῶτα αἰσθητά· μετὰ δὲ ταῦτ' ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἔκ τε 10
 τῆς ἐποχουμένου τροφῆς, ἢ ἄρῃσι τὸ θένδρον, καὶ τῆς
 εὐκρασίας τῶν πνευμάτων. ἡ ψυχραῖς ἅμα καὶ μαλακωτέ-
 ραις αὔραις ζωपुरεῖται καὶ τιθηγεῖται, συναύξεται πρὸς
 ὄγκον ἐπιούδους τελειότατον· σὺν δὲ τῷ μεγέθει καὶ τὰς
 ποιότητας ἀλλάττει, καθάπερ ὑπὸ γραφικῆς ἐπιστήμης χρώ- 15
 42 μασι διαφόροις ποικιλλόμενος. (13.) ἐν δὲ τῇ πρώτῃ γε-
 νέσει τῶν ὄλων, καθάπερ ἔφη, ὁ θεὸς ἅπασαν τὴν τῶν
 φυτῶν ὕλην ἐκ γῆς ἀνεθόλου τελείαν καρποῦς ἔχουσαν οὐκ
 ἀτελεῖς ἀλλ' ἀκμάζοντας, εἰς ἐτοιμοτάτην καὶ ἀνυπέροχον
 43 χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν ζήτων τῶν αὐτίκα γενησομένων. ὁ 20
 μὲν δὲ προστάττει τῇ γῆ ταῦτα γενῆσαι· ἢ δ' ὡσπερ ἐκ
 πολλοῦ κωφοροῦσα καὶ ὠδίνουσα τίκτει πάσας μὲν τὰς σπαρ-
 τῶν. πάσας δὲ τὰς θένδρων, ἔτι δὲ καρπῶν ἀμυθῆτους
 ιδέας. ἀλλ' οὐ μόνον ἦσαν οἱ καρποὶ τροφαὶ ζήτοις, ἀλλὰ
 καὶ παρασκευαὶ πρὸς τὴν τῶν ὁμοίων ἀεὶ γένεσιν, τὰς 25
 σπερματικὰς οὐσίας περιέχοντες, ἐν αἷς ἀθήλοι καὶ ἀφανεῖς
 οἱ λόφοι τῶν ὄλων εἰσὶ, δῆλοι καὶ φανεροὶ γινόμενοι καιρῶν
 44 περιούδοις. ἐβουλήθη γὰρ ὁ θεὸς ὁλοκρῆσαι τὴν φύσιν ἀπα-
 θανατίζων τὰ γένη καὶ μεταθιδοὺς αὐτοῖς αἰδιότητος· οὐ
 χάριν καὶ ἀρχὴν πρὸς τέλος ἔφη καὶ ἐπέσπευδε καὶ τέλος 30
 ἐπ' ἀρχὴν ἀνακάμπτειν ἐποίησε· ἔκ τε γὰρ φυτῶν ὁ
 καρπὸς, ὡς ἂν ἐξ ἀρχῆς τέλος, καὶ ἐκ καρποῦ τὸ σπέρμα

περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ πάλιν τὸ φυτόν, ὡς ἂν ἐκ τέ-
λους ἀρχή.

(14.) Τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν γῆν τὸν οὐρανὸν 45
ἐποίησεν διακοσμοῦν, οὐκ ἐπειδὴ τοῦτον ἐν ὑστέρω γῆς
5 ἔταπτε, τῇ μὲν ἐλάττωσι φύσει προνομίαν διδούς, τὴν δὲ
κρείττονα καὶ θειοτέραν δευτερείων ἀξιώων. ἀλλ' εἰς ἔνδειξιν
ἐναρξαστάτην κράτους ἀρχῆς. προλαβὼν γὰρ περὶ τῶν οὐπι-
p.10M. γωνότων ἀνθρώπων, οἷσι τὰς γνώμας ἔσσονται, στοχασταὶ
τῶν εἰκότων καὶ πιθανῶν. ἐν οἷς πολὺ τὸ εὐλογεῖν, ἀλλ'
10 οὐχὶ τῆς ἀκραιφνοῦς ἀληθείας, καὶ ὅτι πιστεύουσι μᾶλλον
τοῖς φαινομένοις ἢ θεῷ σοφιστείαν πρὸ σοφίας θαυμάσαντες,
κατιδόντες τε αὐθις τὰς ἡλίου καὶ σελήνης περιόδους, δι'
ᾧν θέρη χειμῶνες καὶ ἔαρος καὶ μετοπώρου τροπαί. τῶν
ἐκ γῆς ἀνὰ πᾶν ἔτος φουμένων καὶ γιγνομένων ἀπάντων
15 αἰτίας ὑπολήφονται τὰς τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων περιπο-
λήσεις, ἵνα μηδενὶ γεννητῷ τὰς πρώτας ἀνατιθένοι τινὲς τολ-
μῶσιν ἢ διὰ θράσους ἀναίσχυντον ἢ δι' ἀμαθίαν ὑπερβάλ-
λουσαν, ἀναδραμέτωσαν, φησί, ταῖς διανοαῖς ἐπὶ τὴν πρώ- 46
την τῶν ὄλων γένεσιν, ὅτε πρὸ ἡλίου καὶ σελήνης παντοῖα
20 μὲν φυτά, παντοῖους δὲ καρποὺς ἤνεγκεν ἡ γῆ, καὶ θεασά-
μενοι ταῖς διανοαῖς ἐλπίζέτωσαν ὅτι καὶ αὐθις οἴσει κατὰ
πρῶσταξιν τοῦ πατρὸς, ὅταν αὐτῷ δοκῇ μὴ προσδεθιέντι
τῶν κατ' οὐρανὸν ἐκγόνων, οἷς δυνάμεις μὲν ἔδωκεν, οὐ
μὴν αὐτοκρατεῖς· οἷα γὰρ ἡνίοχος ἡνιῶν ἢ κυβερνήτης οἰάκων
25 ἐνεληγμένους ἄρει ἢ ἂν ἐθέλη κατὰ νόμον καὶ οἰκὴν ἕκαστα
μηδενὸς προσδεόμενος ἄλλου· πάντα γὰρ θεῷ δυνατά.
(15.) ἧδ' ἐστὶν αἰτία δι' ἣν προτέρα μὲν ἐβλάστησε καὶ 47
ἐχλοφώρησεν ἡ γῆ. ὁ δ' οὐρανὸς διεκοσμεῖτο αὐθις ἐν
ἀριθμῷ τελείῳ τετράδι. ἦν δεκάτης τῆς παντελείας οὐκ ἂν
30 διαμάρτοι τις ἀφορμὴν εἶναι λέγων καὶ πηγῆν· ὁ γὰρ ἐντε-
λειεῖα δεκάς. τοῦτο τετράς, ὡς εἶπες, δυνάμει· εἰ γοῦν οἱ
ἀπὸ μονάδος ἄχρι τετράδος ἑξῆς συντεθειῶν ἀριθμοί, δε-

- κάθα γεννήσουσιν, ἥτις ὄρος τῆς ἀπειρίας τῶν ἀριθμῶν
 ἐστὶ, περὶ ὃν ὡς καμπτήρα εἰλοῦνται καὶ ἀνακάμπτουσι.
- 48 περιέχει δ' ἡ τετράς καὶ τοὺς λόγους τῶν κατὰ μουσικὴν
 συμφωνιῶν, τῆς τε διὰ τεττάρων καὶ διὰ πέντε καὶ διὰ
 πασῶν καὶ προσέτι δις διὰ πασῶν, ἐξ ὧν σύστημα τὸ τε- 5
 λειότατον ἀπογεννᾶται· τῆς μὲν διὰ τεττάρων ὁ λόγος ἐπί-
 τριτος, τῆς δὲ διὰ πέντε ἡμιόλιος, διπλάσιος δὲ τῆς διὰ
 πασῶν, τετραπλάσιος δὲ τῆς δις διὰ πασῶν· οὗς ἅπαντας ἡ
 τετράς ἔχει περιλαβοῦσα, τὴν μὲν ἐπίτριτον ἐν τῷ τέσσαρα
 πρὸς τρία, τὸν δ' ἡμιόλιον ἐν τῷ | τρία πρὸς δύο, τὸν δὲ p.11 M.
 διπλάσιον ἐν τῷ δύο πρὸς ἐν ἡ τέσσαρα πρὸς δύο, τὸν δὲ 11
 49 τετραπλάσιον ἐν τῷ τέσσαρα πρὸς ἓν. (16.) ἔστι δὲ καὶ
 δύναμις ἄλλη τετράδος λεχθῆναι τε καὶ νοηθῆναι θαυμα-
 σιωτάτη. πρώτη γὰρ αὕτη τὴν τοῦ στερεοῦ φύσιν ἐδείξε,
 τῶν πρὸ αὐτῆς ἀριθμῶν τοῖς ἀσωμάτοις ἀνακειμένων· κατὰ 15
 μὲν γὰρ τὸ ἐν τάττεται τὸ λεγόμενον ἐν γεωμετρία σημεῖον,
 κατὰ δὲ τὰ δύο γραμμῆ. διότι ῥύσει μὲν ἐνὸς δυάς, ῥύσει
 δὲ σημεῖου συνίσταται γραμμῆ· γραμμῆ δ' ἐστὶ μῆκος
 ἀπλατές· πλάτους δὲ προσγενομένου γίνεται ἐπιφάνεια, ἡ
 τέτακται κατὰ τριάδα· ἐπιφανεῖα δὲ πρὸς τὴν τοῦ στερεοῦ 20
 φύσιν ἐνὸς δεῖ τοῦ βάλλους, ὃ προστεθὲν τριάδι γίνεται
 τετράς. οὕτως καὶ μέγα χρῆμα συμβέβηκεν εἶναι τὸν ἀριθμὸν
 τοῦτον, ὅς ἐκ τῆς ἀσωμάτου καὶ νοητῆς οὐσίας ἤγαγεν εἰς
 ἔννοιαν ἡμᾶς τριχῆ διαστατοῦ σώματος τοῦ φύσει πρῶτον
 50 αἰσθητοῦ. ὁ δὲ μὴ συνεῖς τὸ λεγόμενον ἔκ τινος παιδιᾶς 25
 εἴσεται πᾶντο συνήθους. οἱ καρυστίζοντες εἰώθασιν τρία ἐν
 ἐπιπέδῳ κάρυα προτιθέντες ἐπιφέρειν ἓν, σχῆμα πυραμο-
 εἰδὲς ἀπογεννῶντες· τὸ μὲν οὖν ἐν ἐπιπέδῳ τρίγωνον ἴσταται
 μέχρι τριάδος, τὸ δ' ἐπιτεθὲν τετράδα μὲν ἐν ἀριθμοῖς, ἐν
 51 δὲ σχήμασι πυραμίδα γεννᾷ, στερεὸν ἤδη σῶμα. πρὸς δὲ 30
 τούτοις οὐδ' ἐκείνο ἀγνωστὸν, ὅτι πρῶτος ἀριθμῶν ὁ τέτ-
 ταρα τετράγωνός ἐστιν ἰσάκεις ἴσος, μέτρον δικαιοσύνης καὶ

ἰσότητος, καὶ ὅτι μόνος ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ συνθέσει καὶ
 δυνάμει πέφυκε γεννησθαι, συνθέσει μὲν ἐκ δυοῖν καὶ δυοῖν.
 δυνάμει δὲ πάλιν ἐκ τοῦ δις δύο, πάγκαλόν τι συμφωνίας
 εἶδος ἐπιδεικνύμενος. ὁ μὴδενὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν συμ-
 5 βέβηκεν· αὐτίκα γοῦν ὁ ἐξ συντιθέμενος ἐκ δυοῖν τριάδων
 οὐκέτι γεννᾶται πολυπλασιασθεισῶν, ἀλλ' ἕτερος, ὁ ἐννέα.
 πολλαῖς δὲ καὶ ἄλλαις κέχρηται δυνάμεσι τετράς, ἃς ἀκρι- 52
 βέστερον καὶ ἐν τῷ περὶ αὐτῆς ἰδίῳ λόγῳ προσυποδεικτέον.
 ἀπόβρηθ δὲ κάκεινο προσθεῖναι, ὅτι καὶ τῇ τοῦ παντὸς οὐ-
 10 ρανοῦ τε καὶ κόσμου γενέσει γέγονεν ἀρχή· τὰ γὰρ τέτ-
 ταρα στοιχεῖα, ἐξ ὧν τόδε τὸ πᾶν ἐδημιουργήθη, καθάπερ
 ἀπὸ πηγῆς ἐρρῦθ τῆς ἐν ἀριθμοῖς τετράδος· καὶ πρὸς τούτοις
 αἱ ἐτήσιοι ὥραι τέτταρες αἱ ζώων καὶ φυτῶν αἴτιαι γενέ-
 σεως, τετραχῆ τοῦ ἐνιαυτοῦ διανεμηθέντος εἰς χειμῶνα καὶ
 15 ἔαρ καὶ θέρος καὶ μετόπωρον.

(17.) Τσαύτης οὖν ἀξιοθέντος ἐν τῇ φύσει προνομίας 53
 τοῦ λεχθέντος ἀριθμοῦ, κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ὁ ποιητῆς διε-
 κόσμει τὸν οὐρανὸν τετράδι παγκάλῳ καὶ θεοειδεστάτῳ
 κόσμῳ τοῖς φωσφόροις ἄστροις· εἰδώς τε ὅτι τῶν ὄντων
 p.12 M. ἄριστον τὸ φῶς ἐστίν, | ὄργανον αὐτὸ τῆς ἀρίστης τῶν αἰ-
 21 σθήσεων ὀράσεως ἀπέφαινε· ὕπερ γὰρ νοῦς ἐν ψυχῇ, τοῦτ'
 ὀφθαλμὸς ἐν σώματι· βλέπει γὰρ ἑκάτερος, ὁ μὲν τὰ νοητά,
 ὁ δὲ τὰ αἰσθητά· χρεῖς δὲ ὁ μὲν νοῦς ἐπιστήμης εἰς τὸ
 γνωρίσαι τὰ ἀσώματα, ὀφθαλμὸς δὲ φωτὸς εἰς τὴν τῶν σω-
 25 μάτων ἀντίληψιν. ὁ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἀγαθῶν αἴτιον
 γέγονεν ἀνθρώποις, διαφερόντως δὲ τοῦ μεγίστου, φιλοσο-
 φίας· ὑπὸ γὰρ φωτὸς ἄνω παραπεμφθεῖσα ἢ ἕρασις καὶ 54
 κατιδοῦσα φύσιν ἀστέρων καὶ κίνησιν αὐτῶν ἐναρμόνιον,
 ἀπλανῶν τε καὶ πλανήτων εὖ διατεταγμένας περιφοράς, τῶν
 30 μὲν κατὰ ταῦτά καὶ ὠσαύτως περιπολούντων, τῶν δ' ἀν-
 ομοίως τε καὶ ὑπεναντίως διτταῖς περιόδοις χρωμένον,
 χροσίας τε πάντων ἐμμελεῖς νόμοις τοῖς μουσικῆς τελείας

διακεκοσμημένας, ἄλεκτον ἐμπαρεῖχε τῇ ψυχῇ τέρψιν τε
 καὶ ἡδονήν· ἣ δ' ἐστιωμένη θεαμάτων ἐπαλλήλων, ἐξ
 ἐτέρων γὰρ ἦν ἕτερα, πολλὴν ἀπληστίαν εἶχε τοῦ θεωρεῖν·
 εἶθ', οἷα φιλεῖ, προσπεριεργάζετο, τίς ἢ τῶν ὁρατῶν δὴ
 τούτων οὐσία καὶ εἰ ἀγένητοι πεφύκασιν ἢ γενέσεως ἔλαβον 5
 ἀρχὴν καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς κινήσεως καὶ τίνας αἱ αἰτίαι
 δι' ὧν ἕκαστα οἰκονομεῖται· ἐκ δὲ τῆς τούτων ζητήσεως τὸ
 φιλοσοφίας συνέστη γένος, οὗ τελειότερον ἀγαθὸν οὐκ ἦλθεν
 55 εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον. (18.) πρὸς δὴ τὴν τοῦ νοητοῦ
 φωτὸς ἰδέαν ἐκείνην ἀπιδῶν, ἣ λέλεκεται κατὰ τὸν ἀσώματον 10
 κόσμον, ἐδημιούργει τοὺς αἰσθητοὺς ἀστέρας, ἀγάλματα θεῖα
 καὶ περικαλλέστατα, οὗς ὥσπερ ἐν ἱεροῦ καθαρωτάτῳ τῆς
 σωματικῆς οὐσίας ἴδρουε τῷ οὐρανῷ, πολλῶν χάριν· ἐνὸς
 μὲν τοῦ φωσφορεῖν, ἐτέρου δὲ σημεῖων, εἶτα καιρῶν τῶν
 περὶ τὰς ἐτησίους ὥρας, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡμερῶν μηνῶν ἐνι- 15
 αὐτῶν, ἃ δὴ καὶ μέτρα χρόνου γέγονε καὶ τὴν ἀριθμοῦ
 56 φύσιν ἐγέννησεν. οἷαν δ' ἕκαστον παρέχεται τῶν εἰρημέ-
 νων χρείαν τε καὶ ὠφέλειαν, δῆλον μὲν ἐκ τῆς ἐναργείας,
 πρὸς δ' ἀκριβεστέραν κατάληψιν οὐκ ἄτοπον ἴσως καὶ λόγῳ
 τάληθὲς ἰχνηλατῆσαι. τοῦ δὴ σύμπαντος χρόνου διανεμη- 20
 θέντος εἰς δύο τμήματα, ἡμέραν τε καὶ νύκτα, τῆς μὲν
 ἡμέρας τὸ κράτος ὁ πατήρ ἀνεοίδου τῷ ἡλίῳ, οἷα μεγάλῳ
 βασιλεῖ, τῆς δὲ νυκτὸς σελήνῃ καὶ τῷ πλήθει τῶν ἄλλων
 57 ἀστέρων. τὸ δὲ μέγεθος τῆς περὶ τὸν ἥλιον δυνάμειος καὶ
 ἀρχῆς ἐμφανεστάτην πίστιν ἔχει τὴν λεχθηῖσαν ἡδὴ· εἰς 25
 γὰρ ὧν καὶ μόνος ἰδέα καὶ καθ' αὐτὸν ἦμισυ τμήμα τοῦ
 σύμπαντος χρόνου | κεκλήρωται τὴν ἡμέραν, οἱ δ' ἄλλοι p.13M.
 πάντες μετὰ σελήνης θάτερον δὲ κέκληται νύξ· καὶ τοῦ μὲν
 ἀνατείλαντος αἱ φαντασίαι τῶν τοσοῦτων ἀστέρων οὐκ ἀμαυ-
 ροῦνται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀφανίζονται τῇ τοῦ φέγγους ἀνα- 30
 χύσει, καταδύοντος δὲ τὰς ἰδέας ἀρχονται διαφαίνειν ἀήρῳ
 58 ποιότητος. (19.) γεγονάσι δ' ὅπερ αὐτὸς εἶπεν οὐ μόνον.

ἵνα φῶς ἐκπέμπωσιν ἐπὶ γῆν, ἀλλὰ καὶ ὅπως σημεῖα μελλόν-
 των προφαίνωσιν· ἥ γὰρ ἀνατολαῖς αὐτῶν ἢ δύσειςιν ἢ
 ἐκλείψειςιν ἢ πάλιν ἐπιτολαῖς ἢ ἀποκαλύψειςιν ἢ ταῖς ἄλλαις
 5 καὶ κινήσεις διαφοραῖς ἀνθρώποι τὰ ἀποβησόμενα στο-
 γάζονται, καρπῶν φορὰς καὶ ἀφορίας, ζῳῶν τε γενέσεις καὶ
 φθοράς, αἰθρίας καὶ νεφώσεις, νηγεμίας καὶ βίας πνευμά-
 των, ποταμῶν πλημμύρας καὶ κενώσεις, θαλάττης ἡρεμίας
 καὶ κλύδωνα, ὠρῶν τῶν ἐτησίων ὑπαλλαγὰς ἢ θέρους χει-
 μαίνοντος ἢ χειμῶνος φλέγοντος ἢ ἔαρος μετοπωρίζοντος ἢ
 10 μετοπώρου ἐαρίζοντος· ἤδη δὲ καὶ κλόνον καὶ σεισμὸν γῆς 59
 ἐκ τῶν κατ' οὐρανὸν κινήσεων στοχασμῶ προσημηνάν τινες
 καὶ μυρία ἄλλα τῶν ἀθησετέρων, ὡς ἀψευδέστατα λελέχθαι
 ὅτι „γεγόνασιν εἰς σημεῖα“ οἱ ἀστέρες, προσέτι μέντοι καὶ
 „εἰς καιροῦς“ (Gen. 1,14)· καιροῦς δὲ τὰς ἐτησίους ὥρας
 15 ὑπέληφεν εἶναι, καὶ μήποτε' εἰκότως· ἔγνοια γὰρ καιροῦ τίς
 ἂν εἶη πλὴν χρόνος κατορθώσεως· αἱ δ' ὥραι πάντα τελεσ-
 φοροῦσαι κατορθοῦσι, σποράς καὶ φυτείας καρπῶν καὶ ζῳῶν
 γενέσεις τε καὶ αὐξήσεις· γεγόνασι δὲ καὶ πρὸς μέτρα χρό- 60
 νων· ἡλίου γὰρ καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων τεταγμέναις περι-
 20 ὄδοις ἡμέραι καὶ μῆνες καὶ ἑνιαυτοὶ συνέστησαν· εὐθύς τε
 τὸ χρησιμώτατον, ἢ ἀριθμοῦ φύσις, ἐδείχθη, χρόνου παρα-
 φήναντος αὐτήν· ἐκ γὰρ μιᾶς ἡμέρας τὸ ἐν καὶ ἐκ δυοῖν
 τὰ δύο καὶ ἐκ τριῶν τὰ τρία καὶ ἐκ μηνὸς τὰ τριάκοντα καὶ
 ἐξ ἑνιαυτοῦ τὸ ἰσάριθμον ταῖς ἐκ δώδεκα μηνῶν ἡμέραις
 25 πλήθος καὶ ἐξ ἀπείρου χρόνου ὁ ἄπειρος ἀριθμὸς· εἰς 61
 τοσαύτας καὶ οὕτως ἀναγκαίας διατείνουσιν ὠφελείας αἱ τῶν
 κατ' οὐρανὸν φύσεις τε καὶ κινήσεις ἀστέρων· εἰς πῶσα δ'
 ἄλλα φαίτην ἂν ἔγωγε τῶν ἡμῶν μὲν ἀδηλουμένων — οὐ
 γὰρ πάντα τῷ θνητῷ γένει γνῶριμα —, πρὸς δὲ τὴν τοῦ
 30 ὅλου συνεργούντων διαμονήν, ἃ θεσμοῖς καὶ νόμοις, οὐδ'
 ὥρισεν ὁ θεὸς ἀκινήτους ἐν τῷ παντί, συμβαίνει πάντη
 τε καὶ πάντως ἐπιτελεῖσθαι.

- 62 (20.) Γῆς δὲ καὶ οὐρανοῦ διακοσμηθέντων τοῖς προσή-
 κουσι κόσμοις, τῆς μὲν τριάδι, τοῦ δ' ὡς ἐλέχθη τετραδῖ,
 τὰ θνητὰ γένη ζωοπλαστῆν ἐνεχέει, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν
 ἐνύδρων ποιούμενος ἡμέρα | πέμπτη, νομίσας οὐδὲν οὕτως p.14M.
 ἕτερον ἑτέρῳ συγγενὲς ὡς ζώοις πεντάδα. διαφέρει γὰρ ἔμ- 5
 ψυχα ἀψύχων οὐδενὶ μᾶλλον ἢ αἰσθήσει· πενταχῆ δὲ τμητὸν
 αἰσθήσεις, εἰς ὄρασιν, εἰς ἀκοήν, εἰς γεῦσιν, εἰς ὄσφρησιν,
 εἰς ἀφήν· ἐκάστη μὲντοι προσένειμεν ὁ ποιῶν καὶ ἐξαι-
 ρέτους ὄλας καὶ κριτήριον ἴδιον, ᾧ δικάσει τὰ ὑποπίπτοντα·
 χρώματα μὲν [ἦ] ὄρασις, φωνὰς δὲ ἀκοή, χυλοὺς δὲ γεῦσις, 10
 καὶ ὄσφρησις ἀτμούς, μαλακότητος δὲ καὶ σκληρότητας καὶ
 ὄσα θερμὰ ἢ ψυχρὰ λειότητάς τε καὶ τραχύτητας ἀφή.
 63 παντοῖα οὖν ἰχθύων γένη καὶ κητῶν κελεύει συνίστασθαι
 κατὰ τύπους διαφέροντα καὶ τοῖς μεγέθεσι καὶ ταῖς ποιό-
 τησιν· ἄλλα γὰρ ἐν ἄλλοις πελάγεσιν, ἔστι δ' ὅτε καὶ 15
 ταῦτά· πλὴν οὐ πανταχοῦ πάντα διεπλάττετο, καὶ μήποτ'
 εἰκότως· χαίρει γὰρ τὰ μὲν τινα τεναγῶδει καὶ οὐ πάνυ
 βαθεῖα θαλάττη, τὰ δ' ὑποδρόμοις καὶ λιμῆσι μήτ' ἐπὶ γῆν
 ἀνέρπειν μήτε πόρρω γῆς ἐπινήχασθαι δυνάμενα, τὰ δὲ κατὰ
 μέσον καὶ βαθὺν πέλαγος διαιτώμενα τὰς προκεχυμένας ἄκρας 20
 ἢ νήσους ἢ πέτρας ἐκτρέπεται· καὶ τὰ μὲν εὐθιά καὶ γαλήνη
 σφριγᾷ, τὰ δὲ κλύδωνι καὶ κυματώσει· ταῖς γὰρ συνεχέσι
 πληγαῖς γυμναζόμενα καὶ βία τὴν φροῶν ἀνωθιόντα κραται-
 ὄτερα τέ ἐστι καὶ πιαίνεταί μᾶλλον. εὐθύς δὲ καὶ τὰ γένη
 τῶν πετηῶν ἐδημιούργει ὡς ἀδελφὰ τῶν καθ' ὕδατος — 25
 ἐκάτερα γὰρ νηκτά — μηδεμίαν ἰδέαν τῶν ἀεροπόρων ἀτελεῖ
 καταλιπών.
- 64 (21.) Ἦδη δ' ὕδατος καὶ ἀέρος τὰ προσήκοντα τῶν
 ζώων γένη καθάπερ τινα κληῖρον οὐρανοῦ ἀπειληρότων, πάλιν
 ἐκάλοι τὴν γῆν εἰς τὴν τοῦ ὑπολειφθέντος μέρους γένεσιν — 30
 ὑπολείπειτο δὲ μετὰ τὰ φυτὰ ζώων τὰ χερσαῖα — καὶ φησιν·
 ἕταραμέτω ἢ γῆ κτήνη καὶ θηρία καὶ ἐρπετὰ καὶ ἕκαστον

γένος (Gen. 1,24). ἡ δὲ τὰ προσταχθέντα αὐτίκα ἀνίησι τῇ τε
κατασκευῇ διαφέροντα καὶ ταῖς ῥώμαις καὶ ταῖς ἐνυπαρχού-
σαις βλαπτικαῖς ἢ ὠφελητικαῖς δυνάμεσιν. ἐπὶ δὲ πᾶσιν 65
ἐποίει τὸν ἄνθρωπον· ὃν δὲ τρόπον, μικρὸν ὕστερον ἐρῶ
πρῶτερον ἐκεῖνο δηλώσας, ὅτι παγκάλῳ τῷ τῆς ἀκλουθίας
εἶρημῳ κέχρηται, καθ' ἣν ὑψηλῆσαστο ζῆσησιν. ψυχῆς
γὰρ ἡ μὲν ἀρροτάτη καὶ ἥμιστα τετυπωμένη τῷ γένει τῶν
ἐχθύων προσκεκλήρωται, ἡ δ' ἀκριβεστάτη καὶ κατὰ πάντα
ἀρίστη τῷ τῶν ἀνθρώπων, ἡ δ' ἀμφοῖν μεθόριος τῷ τῶν
10 χερσαίων καὶ ἀεροπόρων· αὕτη γὰρ αἰσθητικώτερα μὲν
ἐσσι τῆς ἐν ἐχθύσιν, ἀμυδροτέρα δὲ τῆς ἐν ἀνθρώποις.
p.15 M. διὸ τῶν ἐμψύχων πρῶτους ἐγέννησεν ἐχθύας πλέον μετέ- 66
χοντας σωματικῆς ἢ ψυχικῆς οὐσίας. τρόπον τινὰ ζῶα καὶ
οὐ ζῶα, κινητὰ ἄψυχα, πρὸς αὐτὸ μόνον τὴν τῶν σωμα-
15 των διαμονὴν παρασπαρέντος αὐτοῖς τοῦ ψυχροῦ, καθά-
περ φασὶ τοὺς ἄλλας τοῖς κρέασιν, ἵνα μὴ ῥαδίως φθειροῖντο·
μετὰ δὲ τοὺς ἐχθύας τὰ πτηνὰ καὶ χερσαῖα· ἥδη γὰρ ταῦτα
αἰσθητικώτερα καὶ διὰ τῆς κατασκευῆς ἐμφαίνοντα τρανυτέρας
τάς τῆς ψυχώσεως ἰδιότητας· ἐπὶ δὲ πᾶσιν, ὡς ἐλέχθη, τὸν
20 ἄνθρωπον, ὃν νοῦν ἐξείρετον ἐδωρεῖτο, ψυχῆς τινὰ ψυχὴν
καθάπερ κήρη ἐν ὀφθαλμῳ· καὶ γὰρ ταύτην οἱ τὰς φύσεις
τῶν πραγμάτων ἀκριβέστερον ἐρευνῶντες ὀφθαλμοῦ λέγουσιν
ὀφθαλμὸν εἶναι.

(22.) Ἰότε μὲν οὖν ἅμα πάντα συνίστατο. συνιστα- 67
25 μένων δ' ὁμοῦ πάντων, ἡ τάξις ἀναγκαίως λόγῳ ὑπεγράφετο
διὰ τὴν ἐσομένην αὐτῆς ἐξ ἀλλήλων γένεσιν. ἐν δὲ τοῖς
κατὰ μέρος γινομένοις τάξις ἡδ' ἐστίν. ἀρχεσθαι μὲν ἀπὸ
τοῦ φαυλοτάτου τὴν φύσιν, λήγειν δ' εἰς τὸ πάντων ἀριστον·
τί δὲ τούτ' ἐσσι, δηλωτέον. τὸ σπέρμα τῶν ζῴων γενέσεως
30 ἀρχὴν εἶναι συμβέβηκε· τοῦδ' ὡς ἐσσι φαυλοτάτον ἐσικὸς
ἀφροῦ, θεωρεῖται· ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν μήτραν καταβληθῆν
στηρίσθῃ, κίνησιν εὐθύς λαβὼν εἰς φύσιν τρέπεται· φύσις δὲ

- βέλτιον σπέρματος, ἐπεὶ καὶ κίνησις ἡρεμίας ἐν γενητοῖς· ἡ δ' οἶα τεχνίτης ἢ κυριώτερον εἰπεῖν ἀνεπίληπτος τέχνη ζῶοπλαστεῖ τὴν μὲν ὑγρὰν οὐσίαν εἰς τὰ τοῦ σώματος μέλη καὶ μέρη διανέμουσα, τὴν δὲ πνευματικὴν εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις τὴν τε θρησκευτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικὴν· τὴν γὰρ 5 τοῦ λογισμοῦ τανῦν ὑπερθετόν διὰ τοὺς φάσκοντας θύραθεν
- 68 αὐτὸν ἐπεισιέναι θεῖον καὶ αἰῶδιον ὄντα. οὐκ οὖν ἤρξατο μὲν ἀπὸ σπέρματος εὐτελοῦς ἢ φύσις, ἔλξηε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὴν ζῶου καὶ ἀνθρώπου κατασκευήν. ταῦτ' οὖν δὴ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως συμβέβηκεν· ἡνίκα γὰρ 10 ζῶα διαπλάττειν ἔδοξε τῷ δημιουργῷ, τὰ μὲν πρῶτα τῇ τάξει φαυλότερά πως ἦν, ἰχθύες, τὰ δ' ὕστατα ἄριστα, ἄνθρωποι, τὰ δ' ἄλλα μέσα τῶν ἄκρων, ἀμείνω μὲν τῶν προτέρων, χείρω δὲ τῶν ἐτέρων, χερσαῖα καὶ πτηνά.
- 69 (23.) μετὰ δὲ τὰλλα πάντα, καθάπερ ἐλέχθη, τὸν ἀνθρώπον 15 φησι γεγονῆσθαι κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν (Gen. 1,26)· πάνυ καλῶς, ἐμφερέστερον γὰρ οὐδὲν γηγενὲς ἀνθρώπου θεῶ. τὴν δ' ἐμφέρειαν μηδεὶς εἰκαζέτω σώματος χερρακτῆρι· οὔτε γὰρ ἀνθρωπόμορφος ὁ θεὸς οὔτε θεοειδὲς τὸ ἀνθρώπειον | σῶμα. ἡ δὲ εἰκὼν λέλεκται κατὰ τὸν τῆς p.16M. ψυχῆς ἡγεμόνα νοῦν· πρὸς γὰρ ἓνα τὸν τῶν ὄλων ἐκεῖνον 21 ὡς ἂν ἀρχέτυπον ὁ ἐν ἐκάστῳ τῶν κατὰ μέρος ἀπεικονίσθη, τρόπον τινὰ θεὸς ὢν τοῦ φέροντος καὶ ἀγαματοφοροῦντος αὐτόν· ὃν γὰρ ἔχει λόγον ὁ μέγας ἡγεμὼν ἐν ἅπαντι τῷ κόσμῳ, τοῦτον ὡς εἶοικε καὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐν ἀνθρώπῳ· 25 ἀόρατός τε γὰρ ἐστὶν αὐτῆς τὰ πάντα ὁρῶν καὶ ἀδηλον ἔχει τὴν οὐσίαν τὰς τῶν ἄλλων καταλαμβάνων· καὶ τέχναις καὶ ἐπιστήμαις πολυσχιθεῖς ἀνατέμνων ὁδοὺς λεωφόρους ἀπάσας διὰ γῆς ἔρχεται καὶ θαλάττης τὰ ἐν ἐκατέρᾳ φύσει
- 70 διερευνόμενος· καὶ πάλιν πτηνὸς ἀριθεὶς καὶ τὸν ἀέρα καὶ 30 τὰ τοῦτου παιθήματα κατασκευάμενος ἀνωτέρω φέρεται πρὸς αἰθέρα καὶ τὰς οὐρανοῦ περιόδους, πλανήτων τε καὶ ἀπλα-

νῶν χρυσίαις συμπεριποληθεῖς κατὰ τοὺς μουσικῆς τελείας
 νόμους, ἐπόμενος ἔρωτι σοφίας ποδηγετοῦντι, πᾶσαν τὴν αἰ-
 σθητὴν οὐσίαν ὑπερκύψας, ἐνταῦθα ἐφίεται τῆς νοητῆς· καὶ 71
 ὧν εἶδεν ἐνταῦθα αἰσθητῶν ἐν ἐκείνῃ τὰ παραδείγματα καὶ
 5 τὰς ἰδέας θεασάμενος, ὑπερβάλλοντα κάλλη, μέτῃ νηφαλίῳ
 κατασχεθεῖς ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες ἐνθουσιᾷ, ἐτέρου γε-
 μισθεὶς ἡμέρου καὶ πόθου βελτίονος, ὑφ' οὗ πρὸς τὴν ἄκραν
 ἀψίδα παραπεμφθεὶς τῶν νοητῶν ἐπ' αὐτὸν ἰέναι δοκεῖ τὸν
 μέγαν βασιλέα· γλιχομένου δ' ἰδεῖν, ἀθρόου φωτὸς ἄκρατοι
 10 καὶ ἀμιγεῖς αὐγαὶ χειμάρρου τρόπον ἐκχέονται, ὡς ταῖς
 μαρμαρυγαῖς τὸ τῆς διανοίας ὄμμα σκοτοδιναῖον. ἐπεὶ δ'
 οὐ σύμπασα εἰκῶν ἐμφορῆς ἀρχετύπῳ παραδείγματι, πολλὰ
 δ' εἰσὶν ἀνόμοιοι, προσεπεσημήνατο εἰπὼν τῷ κατ' εἰκόνα
 τὸ καθ' ὁμοίωσιν εἰς ἔμφρασιν ἀκριβοῦς ἐκμαγαίου τρανὸν
 15 τύπον ἔχοντος.

(24.) Ἀπορήσεις δ' ἂν τις οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, τί δήποτε 72
 τὴν ἀνθρώπου μόνου γένεσιν οὐχ ἐνὶ δημιουργῷ καθάπερ
 τᾶλλα ἀνέθηκεν, ἀλλ' ὥσανει πλείοσιν· εἰσάγει γὰρ τὸν
 πατέρα τῶν ὄλων ταυτὶ λέγοντα· „ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ'
 20 εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν“. μὴ γὰρ χρειῶς ἐστίν.
 εἴποιμ' ἂν, οὐτινοσοῦν, ᾧ πάντα ὑπήκοα; ἢ τὸν μὲν οὐρα-
 νὸν ἡνίκα ἐποίησε καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν, οὐδενὸς
 ἐδεήθη τοῦ συνεργήσαντος, ἄνθρωπον δὲ βραχὺ ζῶον οὕτως
 καὶ ἐπικηρὸν οὐχ οἷός τε ἦν δίχα συμπράξεως ἐτέρων αὐτὸς
 25 ἀφ' ἑαυτοῦ κατασκευάσασθαι; τὴν μὲν οὖν ἀληθεστάτην
 αἰτίαν θεὸν ἀνάγκη μόνον εἰδέναι, τὴν δ' εἰκότι στοχασμῷ
 p.17M. πιθανὴν καὶ εὐλόγον εἶναι δοκοῦσαν οὐκ ἀποκρυπτέον. | ἔστι
 δὲ ἦρε. τῶν ὄντων τὰ μὲν οὕτ' ἀρετῆς οὔτε κακίας μετέ- 73
 χει, ὥσπερ φυτὰ καὶ ζῶα ἄλογα, τὰ μὲν ὅτι ἄψυγά
 30 τέ ἐστι καὶ ἀφαντάστη φύσει διοικεῖται, τὰ δ' ὅτι νοῦν
 καὶ λόγον ἐκτέμνεται· κακίας δὲ καὶ ἀρετῆς ὡς ἂν οἶκος
 νοῦς καὶ λόγος, ᾧ πεφύκασιν ἐνδοικεῖσθαι· τὰ δ' αὖ μόνης

- κακοινώνηκεν ἀρετῆς ἀμέτοχα πάσης ὄντα κακίας, ὡσπερ
 οἱ ἀστέρες· οὗτοι γὰρ ζῶντα τε εἶναι λέγονται καὶ ζῶνα
 νηερά, μᾶλλον δὲ νοῦς αὐτὸς ἕκαστος, ὅλος δι' ὅλων σπου-
 δαῖος καὶ παντὸς ἀνεπίδεκτος κακοῦ· τὰ δὲ τῆς μικτῆς ἐστὶ
 φύσεως, ὡσπερ ἄνθρωπος, ὅς ἐπιδέχεται τάναντία, φρόνησιν 5
 καὶ ἀφροσύνην, σωφροσύνην καὶ ἀκολασίαν, ἀνδρείαν καὶ
 δειλίαν, δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν, καὶ συνελόντι φράσαι
 74 ἀγαθὰ καὶ κακά, καλὰ καὶ αἰσχροτά, ἀρετὴν καὶ κακίαν. τῷ
 δὴ πάντων πατρὶ θεῷ τὰ μὲν σπουδαῖα δι' αὐτοῦ μόνου
 ποιεῖν οἰκειότατον ἦν ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν συγγενείας, τὰ δὲ 10
 ἀδιόφορα οὐκ ἀλλότριον, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα τῆς ἐχθροῦς αὐτοῦ
 κακίας ἀμοιρεῖ, τὰ δὲ μικτὰ τῇ μὲν οἰκεῖον τῇ δ' ἀνοί-
 κειον, οἰκεῖον μὲν ἕνεκα τῆς ἀνακεκραμένης βελτίονος ἰδέας,
 75 ἀνοίκειον δὲ ἕνεκα τῆς ἐναντίας καὶ χειρόνος. διὰ τοῦτ' ἐπὶ
 μόνῃς τῆς ἀνθρώπου γενέσεώς φησιν ὅτι εἶπεν ὁ θεὸς „ποιή- 15
 σωμεν“, ὅπερ ἐμφαίνει συμπαράληψιν ἐτέρων ὡς ἂν συνερ-
 γῶν, ἵνα ταῖς μὲν ἀνεπιλήπτους βουλαῖς τε καὶ πράξεσιν
 ἀνθρώπου κατορθοῦντος ἐπιγράφηται θεὸς ὁ πάντων ἡγε-
 μών, ταῖς δ' ἐναντίας ἕτεροι τῶν ὑπηκόων· ἔδει γὰρ ἀν-
 78 αἰτίον εἶναι κακοῦ τὸν πατέρα τοῖς ἐκγόνοις· κακὸν δ' ἦ 20
 76 κακία καὶ αἰ κατὰ κακίαν ἐνέργεια. πάνυ δὲ καλῶς τὸ
 γένος ἀνθρωπίνον εἰπὼν διέκρινε τὰ εἶδη φήσας ἄρρεν τε καὶ
 θῆλυ θεοδημιουργῆσθαι, μήπω τῶν ἐν μέρει μορφὴν λαβόντων,
 ἐπειδὴ τὰ προσεχέστατα τῶν εἰδῶν ἐνουπάρχει τῷ γένει καὶ
 ὡσπερ ἐν κατόπτρῳ διαφαίνεται τοῖς ὀφθαλμοῖς καθορᾶν δυναμένοις. 25
 77 (2δ.) Ἐπιζητήσεις δ' ἂν τις τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὕστατον p.18M.
 ἐστὶν ἄνθρωπος τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως· ἐφ' ἅπασιν γὰρ
 τοῖς ἄλλοις αὐτὸν ὁ ποιητὴς καὶ πατήρ, ὡσπερ αἱ ἱεραὶ
 γραφαὶ μηνύουσιν, εἰργάσατο. λέγουσιν οὖν οἱ τοῖς νόμοις
 ἐπὶ πλεόν ἐμβλαθύναντες καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ ὡς ἓν μάλιστα 30
 μετὰ πάσης ἐξετάσεως ἀκριβοῦντες, ὅτι τῆς αὐτοῦ συγγε-
 νεῖας μεταδόους ὁ θεὸς ἀνθρώπῳ τῆς λογικῆς, ἣτις ἀρίστη

δωρεῶν ἦν, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἐφθόνησεν, ἀλλ' ὡς οἰκαιοτάτη
 καὶ φιλοτάτη ζήν τὰ ἐν κόσμῳ πάντα προητοιμάσατο βουλη-
 θείς γενόμενον αὐτὸν μηδενὸς ἀπορῆσαι τῶν πρὸς τε τὸ ζῆν
 καὶ τὸ εὖ ζῆν· ὦν τὸ μὲν παρασκευάζουσιν αἱ χορηγίαι καὶ
 5 ἀφθονίαι τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν, τὸ δὲ ἡ θεωρία τῶν κατ'
 οὐρανόν, ἀφ' ἧς πληχθῆεις ὁ νοῦς ἔρωτα καὶ πόθον ἔσχε
 τῆς τούτων ἐπιστήμης· ὅθεν τὸ φιλοσοφίας ἀνεβλάστησε
 γένος, ὅφ' οὐ καίτοι θνητὸς ὢν ἄνθρωπος ἀπαθανατίζεται.
 καθάπερ οὖν οἱ ἐστιάτορες οὐ πρότερον ἐπὶ δεῖπνον καλοῦ- 78
 10 σιν ἢ τὰ πρὸς εὐωχίαν πάντα εὐτρεπίσαι καὶ οἱ τοὺς γυμ-
 νικοὺς ἀγῶνας καὶ σκηنيκοὺς τιθέντες, πρὶν συναγαγεῖν τοὺς
 θεατὰς εἰς τε τὰ θέατρα καὶ τὰ στάδια. εὐτρεπίζουσιν ἀγω-
 νιστῶν καὶ θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων πλῆθος, τὸν αὐτὸν
 τρόπον καὶ ὁ τῶν ὄλων ἡγεμῶν οἷά τις ἀθλοθέτης καὶ
 15 ἐστιάτωρ ἄνθρωπον καλεῖν μέλλων ἐπὶ τε εὐωχίαν καὶ θεω-
 ρίαν τὰ εἰς ἑκάτερον εἶδος προετρεπίσατο, ἵν' εἰς τὸν κόσμον
 εἰσελθῶν εὐθύς εὖρη καὶ συμπόσιον καὶ θέατρον ἱερώτατον,
 τὸ μὲν ἀπάντων πλῆρες ὅσα γῆ καὶ ποταμοὶ καὶ θάλαττα
 καὶ ἀἴρ φέρουσιν εἰς χερῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν, τὸ δὲ παντοίων
 20 θεαμάτων, ἃ καταπληκτικωτάτας μὲν ἔχει τὰς οὐσίας, κατα-
 πληκτικωτάτας δὲ τὰς ποιότητας, θαυμασιωτάτας δὲ τὰς κι-
 νήσεις καὶ χορείας ἐν τάξεσιν ἡρμοσμέναις καὶ ἀριθμῶν ἀνα-
 λογίαις καὶ περιόδων συμφωνίαις· ἐν αἷς ἀπάσαις τὴν ἀρχέ-
 τυπον καὶ ἀληθῆ καὶ παραδειγματικὴν μουσικὴν οὐκ ἂν
 25 ἀμαρτάνοι τις εἶναι λέγων, ἀφ' ἧς οἱ μετὰ ταῦτα ἄνθρωποι
 γραψάμενοι (ἐν) ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς τὰς εἰκόνας ἀναγκαιο-
 τάτην καὶ ὠφελιμωτάτην τέχνην τῷ βίῳ παρέδοσαν.
 (26.) ἦδε μὲν αἰτία πρώτη, δι' ἣν ἄνθρωπος ἐφ' ἅπασιν 79
 γεγενῆσθαι δοκεῖ· δευτέραν δ' οὐκ ἀπὸ σκοποῦ λεκτέον.
 30 ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει τὰς εἰς τὸ ζῆν παρασκευὰς ἀπάσας
 εὖρεν ἄνθρωπος, εἰς διδασκαλίαν τῶν ἔπειτα, μόνον οὐκ
 ἀντικρυς βρώσης τῆς φύσεως, ὅτι μιμούμενοι τὸν ἀρχη-

γέτην τοῦ γένους ἀπόνως καὶ ἀταλαιπώρως ἐν ἀφθονω-
 τάτῃ τῶν ἀναγκαίων εὐπορίᾳ διάξουσιν. τουτί δὲ συμβήσε-
 ται, | ἐὰν μήτε αἱ ἄλογοι ἤδοναὶ ψυχῆς δυναστεύσωσι γαστρι- p.19 M.
 μαργίαν καὶ λαγνεῖαν ἐπιτειχίσασαι μήτε αἱ δόξης ἢ χρη-
 μάτων ἢ ἀρχῆς ἐπιθυμαὶ τὸ τοῦ βίου κράτος ἀνάψωνται 5
 μήτε στείλωσι καὶ κάμψωσι διάνοιαν αἱ λῦπαι μήθ' ὁ κακὸς
 σύμβουλος φόβος τὰς ἐπὶ τὰ σπουδαῖα τῶν ἔργων ὀρμὰς
 ἀναχαιτίσῃ μήτ' ἀφροσύνη καὶ θειλία καὶ ἀδικία καὶ τὸ τῶν
 80 ἄλλων κακιῶν ἀμήχανον πλῆθος ἐπιθῆται. νυνὶ μὲν γὰρ
 πάντων ὅσα λέλεκται παρευημερησάντων καὶ τῶν ἀνθρώπων 10
 ἀνέδῃν ἐκκεχυμένων εἰς τε τὰ πάθη καὶ τὰς ἀκράτορας καὶ
 ὑπαιτίους ἅς οὐδ' εἰπεῖν θέμις ὀρέξεις, ἀπαντᾶται δίκη προσή-
 κουσα τιμωρὸς ἀσεβῶν ἐπιτηδευμάτων· ἔστι δ' ἡ δίκη τὸ
 τῶν ἀναγκαίων δυσπόριστον· μόλις γὰρ ἀνατέμνοντες τὴν πεδι-
 ἀδα καὶ πηγῶν ῥεῖθρα καὶ ποταμῶν ἐποχεταιύοντες σπεί- 15
 ροντές τε καὶ φυτεύοντες καὶ τὸν γεωπόνων κάματον μεθ'
 ἡμέραν καὶ νύκτωρ ἀτρύτως ἐκδεχόμενοι δι' ἔτους συγκομί-
 ζουσι τὰ ἐπιτήδεια καὶ ταῦτ' ἔστιν ὅτε λυπρὰ καὶ οὐ πάνυ
 διαρκῆ διὰ πολλὰς βλαβέντα αἰτίας· ἡ γὰρ ὄμβρων ἐπαλ-
 λήλων φοραὶ κατέσυραν ἢ χαλάζης βάρους ἐπενεχθείσης 20
 ἀθρόως κατέκλασεν ἢ χιῶν περιέψυξεν ἢ βία πνευμάτων ῥίζαις
 αὐταῖς ἀνέτρεψε· πολλὰ γὰρ ὕδωρ καὶ ἀήρ εἰς ἀγονίαν
 81 καρπῶν νεωτερίζουσιν. εἰ δὲ σωφροσύνη μὲν ἐξευμαρισθεῖεν
 αἱ ἄμετροι τῶν παθῶν ὀρμαί, δικαιοσύνη δὲ αἱ περὶ τὰδικεῖν 25
 σπουδαί τε καὶ φιλοτιμίαι καὶ συνελόντι φράσαι ταῖς ἀρεταῖς
 καὶ ταῖς κατ' ἀρετὰς ἐνεργείαις αἱ κακίαι καὶ αἱ κατ' αὐτάς
 ἀνήνυτοι πράξεις, ἀνηρημένου μὲν τοῦ πολέμου τοῦ κατὰ
 ψυχῆν, ὅς ἀψευδῶς ἔστι πολέμων ἀργαλειώτατος καὶ βαρύ-
 τατος, εἰρήνης δ' ἐπισχύσης καὶ ταῖς ἐν ἡμῖν δυνάμεσιν
 εὐνομίαν παρασκευαζούσης ἡσυχῇ τε καὶ πράως, ἐλπίς ἂν ἦν 30
 τὸν θεὸν ἅτε φιλάρετον καὶ φιλόκαλον καὶ προσέτι· φιλάν-
 θρωπον τὰγαθὰ αὐτόματα παρασχεῖν ἐξ ἐτοίμου τῷ γένει·

δῆλον γὰρ ὡς εὐμαρέστερον τοῦ τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι
 παραγαγεῖν τὸ τὴν ἐκ τῶν ὄντων φορὰν ἀνευ τέχνης γεωρ-
 γικῆς ἐπιδαψιλεύσασθαι. (27.) δευτέρα μὲν αἰτία ἦδε λε- 82
 λέχθω, τρίτη δ' ἐστὶ τοιαύδε. ἀρχὴν καὶ τέλος τῶν γεγονό-
 5 των ὁ θεὸς ἀρμόσασθαι διανοηθεὶς ὡς ἀναγκαῖα καὶ φίλτατα
 ἀρχὴν μὲν οὐρανὸν ἐποίησε, τέλος δὲ ἄνθρωπον, τὸν μὲν τῶν
 ἐν αἰσθητοῖς ἀφθάρτων τελειότατον, τὸν δὲ τῶν γηγενῶν καὶ
 p.20M. φθαρτῶν ἄριστον, βραχύν, | εἰ δεῖ τάληθες εἰπεῖν, οὐρανὸν
 πολλὰς ἐν αὐτῷ φύσεις ἀστεροειδεῖς ἀγαματοφοροῦντα τέχ-
 10 ναις καὶ ἐπιστήμασι καὶ τοῖς καθ' ἐκάστην ἀρετὴν αἰοιδίμοις
 θεωρήμασιν· ἐπειδὴ γὰρ ἐναντία φύσει τὸ τε φθαρτὸν καὶ
 τὸ ἀφθαρτὸν, εἶδους ἑκατέρου τὸ κάλλιστον ἀρχῆ καὶ τέλει
 προσένειμεν, ἀρχῆ μὲν οὐρανόν, ὡς ἐλέχθη, τέλει δὲ ἄν-
 15 θρωπον. (28.) ἐπὶ πᾶσι μέντοι κἀκεῖνο λέγεται πρὸς ἀπό- 83
 15 δοσιν αἰτίας ἀναγκαίας. ἔδει πάντων γεγονότων ὕστατον
 φῶναι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα τελευταῖος ἐξαπιναίως τοῖς ἄλλοις
 ζῴσις ἐπιφανὴς ἐμποιήσῃ κατάπληξιν· ἔμελλε γὰρ ἰδόντα
 πρῶτον τεθηπέναι καὶ προσκυνεῖν ὡς ἂν ἡγεμόνα φύσει καὶ
 20 δεσπύτην· διὸ καὶ θεασάμενα πάντα διὰ πάντων ἡμερώθη
 20 καὶ ὅσα τὰς φύσεις ἀγριώτατα κατὰ τὴν πρώτην εὐθύς
 πρόσσοψιν ἐγίνετο χειροηθέστατα, τὰς μὲν ἀτιθάσους λύττας
 ἐπιδεικνύμενα κατ' ἀλλήλων, εἰς δὲ μόνον τὸν ἄνθρωπον
 τιθασεύμενα. παρ' ἦν αἰτίαν καὶ γεννήσας αὐτὸν ὁ πατήρ 84
 25 ἡγεμονικὴν φύσει ζῶν οὐκ ἔργῳ μόνον ἀλλὰ καὶ τῇ διὰ λόγου
 χειροτονία καθίστη τῶν ὑπὸ σελήνην ἀπάντων βασιλέα
 χερσαίων καὶ ἐνύδρων καὶ ἀεροπόρων· ὅσα γὰρ θνητὰ ἐν
 τοῖς τρισὶ στοιχείοις γῆ, ὕδατι ἀέρι πάντα ὑπέταττεν αὐτῷ,
 τὰ κατ' οὐρανὸν ὑπεξελόμενος ὅτε θειοτέρας μοίρας ἐπι-
 30 λαχόντα. πίστις δὲ τῆς ἀρχῆς ἐναργεστάτη τὰ φαινόμενα·
 30 θρεμμάτων ἔστιν ὅτε πλήθη μυρία πρὸς ἀνδρὸς ἑνὸς ἄγεται
 τοῦ τυχόντος οὐθ' ὀπλοφοροῦντος οὔτε σιδήρον οὔτε τι τῶν
 ἀμυντηρίων ἐπιφερομένου, διφθέραν δ' αὐτὸ μόνον ἔχοντας

- σχεπαστήριον καὶ βακτηρίαν ἕνεκα τοῦ διασημῆναί τε καὶ
 85 ἐν ταῖς ὕδοιπορίαις εἰ κάμωι στηρίσασθαι· τὰς γοῦν πολυ-
 ζήφους ἀγέλας προβάτων αἰγῶν βοῶν ἄγει ποιμὴν αἰπόλος
 βουκόλος, ἄνθρωποι μὴδὲ τὰς σώμασιν ἐρρωμένοι καὶ σφρι-
 γῶντες, ὡς ἕνεκα γοῦν εὐεξίας ἐμποιεῖσαι τοῖς ἰδοῦσι κατὰ 5
 πληρεῖν· καὶ αἱ τσαυταὶ τῶν τσοσούτων ἀλλοκαί τε καὶ θυνάμεις
 εὐοπλοῦντων — ἔχουσι γὰρ τὰς ἐκ φύσεως παρασκευὰς αἷς
 ἀμύνονται — καθάπερ ὁδοὶ δεσπότην κατεπτήχασι καὶ τὰ
 προσσταττόμενα ὀρθῶσι· ταῦροι μὲν καταξέβγγονται πρὸς ἄρστον
 γῆς καὶ βαθείας αὐλάκας ἀνατέμνοντες δι' ἡμέρας, ἔστι δ' 10
 ὅτε (καὶ νυκτός), μακρὸν ὁλίγον ἀποτείνουσι γειωπόνου τινὸς
 ἐφραστῶτος· κρισὶ δὲ βροίθοντες βαθείσι μαλλοῖς ὑπόπολοι κατὰ
 τὴν ἔαρος ὥραν ὑπὸ ποιμένος κειλευσθέντες ἴστανται μετ'
 ἡρεμίας ἢ καὶ ἡσυχῆ κατακλιθέντες ἐμπαρέχουσιν ἀπο-
 κείρασθαι τὸ ἔριον ἐπιζόμενοι καθάπερ αἱ πόλεις τὸν ἐτήσιον 15
 86 ἀποδιδοῦναι | δασμὸν τῷ φύσει βασιλεῖ· καὶ μὴν τό γε θυ-ρ. 21 M.
 μικρότατον ζῶον ἵππος βραδίως [ἄγεται] χαλιναγωγηθείς. ἵνα
 μὴ σκιρτῶν ἀφηνιάζη, καὶ τὰ νῶτα κοιλάνας εὐ μάλα πρὸς
 τὸ εὐθερὸν δέχεται τὸν ἔποχον καὶ μετέωρον ἀναβαστάσας
 δξότατα θεῖ σπουδάζων, εἰς οὗς ἂν ἐπείγεται γίνεσθαι τό- 20
 πους ἐκείνης. ἀφικνεῖσθαι καὶ διακομίζειν· ὁ δ' ἐφιδρυμένος
 ἄνευ καμῶτων κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἐτέρου σώματι καὶ
 87 πρὸς ἀνύτει τὸν ὁρόμον. (29.) πολλὰ δ' ἂν ἔχοι τις
 λέγειν ἕτερα βουλόμενος ἀπομηκύνειν εἰς ἔνδειξιν τοῦ μὴδὲν
 ἀπελευθεριάζειν ὑπεξήρημένον τῆς ἀνθρώπου ἡγεμονίας· 25
 θεόμματος δ' ἕνεκα καὶ τὰ ῥηθέντα ἀρκεῖ. γρηὶ μέντοι μὴδ'
 ἐκείνο ἀγνοεῖν ὅτι οὐ παρ' ὕσων ὕστατον γέγονεν ἄνθρωπος
 88 διὰ τὴν τάξιν ἡλάττωται. μάρτυρες δ' ἡμίχοι καὶ κυβε-
 νῆται· οἱ μὲν γὰρ ὑπερίζοντες τῶν ὑποζυγίων καὶ κατόπιν
 αὐτῶν ἐξεταζόμενοι ἢ ἂν ἐθέλωσιν αὐτὰ ἄγουσι τῶν ἡμιῶν 30
 ἐνειλημμένοι καὶ τοτὲ μὲν ἐφιέντες πρὸς ὄβον ὁρόμον τοτὲ
 δ' ἀναχαιτίζοντες, εἰ φροῶ τοῦ θέοντος πλείονι θεοῖ· οἱ δ'

αὐτὸ κυβερνῆται πρὸς τὸ τῆς νεῶς ἔσχατον χωρίον πρῶμαν
 παρελθόντες πάντων ὡς ἔπος εἰπεῖν εἰσιν ἄριστοι τῶν ἐμ-
 πλεόντων, ὅτε τῆς νεῶς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τὴν σωτηρίαν
 ἐν χειρὶ ταῖς αὐτῶν ἔχοντες. ἡνίοχον δὲ τινα καὶ κυβερ-
 5 νήτην ἐφ' ἅπασιν ὁ ποιητῆς ἐδημιούργει τὸν ἄνθρωπον. ἵνα
 ἡνιοχῇ καὶ κυβερνᾷ τὰ περίγεια ζώων καὶ φυτῶν λαβῶν
 τὴν ἐπιμέλειαν οἷά τις ὑπαρχος τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου
 βασιλείως.

(30.) Ἐπεὶ δ' ὁ σύμπας κόσμος ἐτελειώθη κατὰ 89
 10 τὴν ἐξάδος ἀριθμοῦ τελείου φύσιν, τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν
 ἐβδομήν ἐσέμνυνεν ὁ πατὴρ ἐπαινέσας καὶ ἀγίαν προσειπών·
 ἐσοτὴ γὰρ οὐ μιᾶς πόλεως ἢ γῶρας ἐστὶν ἀλλὰ τοῦ παντός,
 ἦν κυρίως ἀξίον καὶ μόνην πάνδημον ὀνομάζειν καὶ τοῦ
 κόσμου γενέθλιον. τὴν δ' ἐβδομάδος φύσιν οὐκ οἶδ' εἴ τις 90
 15 ἱκανῶς ἂν ὑμνήσαι δύναιτο παντός οὐσαν λόγου κρείττονα·
 οὐ μὲν ὅτι θαυμασιωτέρα τῶν περὶ αὐτῆς λεγομένων ἐστί,
 διὰ τοῦθ' ἡσυχαστέον, ἀλλ' ἐπιτολμητέον, εἰ καὶ μὴ πάντα
 μηδὲ τὰ κυριώτατα οἷόν τε, τὰ γούν ταῖς ἡμετέραις διανοαῖς
 ἐφικτὰ δηλῶσαι. διχῶς ἐβδομάς λέγεται, ἡ μὲν ἐντὸς 91
 20 δεκάδος, ἥτις ἐπτάκις μονάδι μόνῃ μετρεῖται συνεστῶσα ἐκ
 μονάδων ἐπτά, ἡ δ' ἐκτὸς δεκάδος, ἀριθμὸς οὐ πάντως
 ἀρχῇ μονὰς κατὰ τοὺς διπλασίους ἢ τριπλασίους ἢ συνόλως
 p.22M. ἀναλογουδντας ἀριθμούς, ὡς ἔχει ὁ ἐξηκοντατέσσαρα καὶ ὁ
 ἐπτακόσια εἰκοσιεννέα, ὁ μὲν κατὰ τὸν ἀπὸ μονάδος διπλά-
 25 σιον παραεῆθεις, ὁ δ' αὖ κατὰ τὸν τριπλάσιον. ἐκάτερον
 δὲ εἶδος οὐ παρέρχως ἐπισκεπτέον. τὸ μὲν δὲ δεύτερον ἐμ- 92
 φανεστάτην ἔχει προνομίαν· αἰεὶ γὰρ ὁ ἀπὸ μονάδος συντι-
 θέμενος ἐν διπλασίῳ ἢ τριπλασίῳ ἢ συνόλως ἀναλογουδσιν
 ἑβδομος ἀριθμὸς κύβος τε καὶ τετράγωνός ἐστιν, ἀμφοτέρα
 30 τὰ εἶδη περιέχων τῆς τε ἀσωμάτου καὶ σωματικῆς οὐσίας,
 τῆς μὲν ἀσωμάτου κατὰ τὴν ἐπίπεδον ἦν ἀποτελοῦσι τετρά-
 γωνοι, τῆς δὲ σωματικῆς κατὰ τὴν στερεάν ἦν ἀποτελοῦσι

- 93 κύβου. σαφεστάτη δ' οἱ λεχθέντες ἀριθμοὶ πίστις· αὐτίκα ὁ ἀπὸ μονάδος ἐν διπλασίονι λόγῳ παραυξηθεὶς ἑβδομος, ὁ τέσσαρα καὶ ἐξήκοντα, τετράγωνος μὲν ἔστιν ὀκτάκις ὀκτὼ πολυπλασιασθέντων, κύβος δὲ τεσσάρων ἐπὶ τέσσαρα τετράκις· καὶ πάλιν ὁ ἐν τριπλασίονι λόγῳ παραυξηθεὶς ἀπὸ 5 μονάδος ἑβδομος, ὁ ἑπτακόσια εἰκοσιεννέα, τετράγωνος μὲν πολυπλασιασθέντος ἐφ' αὐτὸν τοῦ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, κύβος
- 94 δὲ τοῦ ἑννέα ἐφ' αὐτὸν ἑννάκις. καὶ αἰεὶ τὸν ἑβδομον ποιούμενός τις ἀντὶ μονάδος ἀρχὴν καὶ παραυξῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἄχρις ἑβδομάδος εὐρήσει πάντως τὸν παραυξηθέντα 10 κύβον τε καὶ τετράγωνον· ἀπὸ γοῦν τοῦ ἐξήκοντατέσσαρα ὁ συντεθειὲς ἐν διπλασίονι λόγῳ γεννήσει ἑβδομον τὸν τετρακισχίλια καὶ ἑνεηκονταεξί, τετράγωνον ὁμοῦ καὶ κύβον, τετράγωνον μὲν αὐτὸν πλευρὰν ἔχοντα τὸν ἐξήκοντατέσσαρα, κύβον
- 95 δὲ τὸν ἑκκαίδεκα. (31.) μεταβατέον δὲ καὶ ἐπὶ θιάτερον 15 ἑβδομάδος εἶδος τὸ περιεχόμενον ἐν δεκάδι, θαυμαστὴν ἐπιδεικνύμενον καὶ οὐκ ἐλάττονα τοῦ προτέρου φύσιν. αὐτίκα συνέστηκε τὰ ἑπτὰ ἐξ ἑνὸς καὶ δυοῖν καὶ τετάρων ἔχόντων δύο λόγους ἀρμονικωτάτους, τὸν τε διπλάσιον καὶ τετραπλάσιον, τὸν μὲν τὴν διὰ πασῶν συμφωνίαν, τὸν δὲ τετραπλάσιον τὴν δις διὰ πασῶν ἀποτελοῦντα. περιέχει δὲ καὶ 20 διαιρέσεις ἄλλας ζυγάδην τρόπον τινὰ συνεστῶσας ἑβδομάς· διαιρεῖται γὰρ πρῶτον μὲν εἰς μονάδα καὶ ἐξάδα, ἔπειτα εἰς δυάδα καὶ πεντάδα, καὶ τελευταῖον εἰς τριάδα καὶ τετράδα.
- 96 μουσικωτάτη δὲ καὶ ἡ τούτων ἀναλογία τῶν ἀριθμῶν· τὰ 25 μὲν γὰρ ἐξ πρὸς ἐν ἔχει λόγον ἑξαπλάσιον, ὁ δ' ἑξαπλάσιος λόγος τὸ μέγιστον ἐν τοῖς οὖσι ποιεῖ διάστημα, ᾧ διέστηκε τὸ ὑψύτατον ἀπὸ τοῦ βαρυτάτου. καθάπερ ἀποδείξομεν, ὅταν ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν μετέλθωμεν ἐπὶ τὸν ἐν ἀρμονίαις λόγον· τὰ δὲ πέντε πρὸς δύο πλείστην ἐν ἀρμονίᾳ δύναμιν ἐπι- 30 δεῖκνυται σχεδὸν ἐνάμιλλον τῇ διὰ πασῶν, ὅπερ ἐν τῇ κανονικῇ θεωρίᾳ σαφέστατα παρίσταται· τὰ δὲ τέσσαρα

p.23M. πρὸς τρία | τὴν πρώτην ἀρμονίαν ἀποτελεῖ τὴν ἐπίτριτον, ἥτις ἐστὶ διὰ τεσσάρων. (32.) ἐπιδείκνυται δὲ καὶ ἕτερον 97
 κάλλος αὐτῆς ἐβδομάς ἱερώτατον νοηθῆναι. συνεστῶσα γὰρ
 ἐκ τριάδος καὶ τετραδός τὸ ἐν ταῖς οὐσίαις ἀκλινὲς καὶ ὀρθὸν
 5 φύσει παρέχεται· ὃν δὲ τρόπον, ὀηλωτέον. τὸ ὀρθογώνιον
 τρίγωνον, ὅπερ ἐστὶν ἀρχὴ ποιότητων, ἐξ ἀριθμῶν συνέστηκε
 τοῦ τρία καὶ τέσσαρα καὶ πέντε· τὰ δὲ τρία καὶ τέσσαρα,
 ὅπερ ἐστὶν ἐβδομάδος οὐσία, τὴν ὀρθὴν γωνίαν ἀποτελεῖ· ἡ
 μὲν γὰρ ἀμβλεῖα καὶ ὀξεῖα τὸ ἀνώμαλον καὶ ἄτακτον καὶ
 10 ἄνισον ἐμφαίνουσιν· ἀμβλυτέρα γὰρ καὶ ὀξυτέρα γίνεται ἕτερα
 ἕτερας· ὀρθὴ δ' οὐκ ἐπιδέχεται σύγκρισιν οὐδ' ὀρθοτέρα
 γίνεται παρ' ἕτεραν, ἀλλ' ἐν ὁμοίᾳ μένει τὴν ἰδίαν φύσιν
 οὐποτ' ἀλλάττουσα. εἰ δὲ τὸ μὲν ὀρθογώνιον τρίγωνον σχη-
 μάτων καὶ ποιότητων ἐστὶν ἀρχή, τοῦτου δὲ τὸ ἀναγκαιότατον,
 15 τὴν ὀρθὴν γωνίαν, ἣ οὐσία τῆς ἐβδομάδος παρέχεται, τριάς
 ὁμοῦ καὶ τετράς, νομίζοιτ' ἂν εἰκότως ἦδε πηγὴ παντός
 σχήματος καὶ πάσης ποιότητος. πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις 98
 κάκεινο λέγοιτ' ἂν δεόντως, ὅτι τὰ μὲν τρία ἐπιπέδου
 σχήματός ἐστιν ἀριθμός — ἐπειδὴ σημεῖον μὲν κατὰ μο-
 20 νάδα, γραμμὴ δὲ κατὰ δυάδα, ἐπίπεδον δὲ κατὰ τριάδα
 τέτακται —, τὰ δὲ τέσσαρα στερεοῦ κατὰ τὴν τοῦ ἐνὸς
 πρόσθεσιν, βάλτους ἐπιπέδῳ προστεθέντος· ἐξ οὗ ὀηλόν
 ἐστὶν ὅτι ἡ τῆς ἐβδομάδος οὐσία γεωμετρίας καὶ στερεο-
 μετρίας ἀρχὴ καὶ συνελόντι φράσαι ἀσωμάτων ὁμοῦ καὶ
 25 σωμάτων.

(33.) Τοσοῦτο δ' ἐν ἐβδομάδι πέφυκεν εἶναι τὸ ἱερο- 99
 πρεπές, ὥστ' ἐξαίρετον ἔχει λόγον παρὰ τοὺς ἐν δεκάδι
 πάντας ἀριθμούς· ἐκείνων γὰρ οἱ μὲν γεννώσιν οὐ γεννώ-
 μενοι, οἱ δὲ γεννῶνται μὲν, οὐ γεννώσι δέ, οἱ δὲ ἀμφο-
 30 τερα καὶ γεννῶσι καὶ γεννῶνται· μόνῃ δ' ἐβδομάς ἐν οὐδενὶ
 μέρει θεωρεῖται. τὴν δ' ὑπόσχεσιν ἀποδείξει βεβαιωτέον.
 τὸ μὲν οὖν ἐν γεννᾷ τοὺς ἐξῆς ἅπαντας ἀριθμούς ὑπ' οὐδενός

γεννώμενον τὸ παράπαν· τὰ δ' ἄκτῶ γεννᾶται μὲν ὑπὸ τοῦ
 δις τέσσαρα, γεννᾷ δ' οὐδένα τῶν ἐν δεκάδι· ὁ δ' αὖ
 τέσσαρα τὴν ἀμοιβῶν καὶ γονέων καὶ ἐκγόνων ἔχει τάξιν·
 γεννᾷ μὲν γὰρ τὸν ἄκτῶ δις γενόμενος, γεννᾶται δὲ ὑπὸ
 100 τοῦ δις δύο. μόνος δ' ὡς ἔφην ὁ ἑπτὰ οὔτε γεννᾷν 5
 πέφυκεν οὔτε γεννᾶσθαι. δι' ἣν | αἰτίαν οἱ μὲν ἄλλοι φι- p.24 M.
 λόσοφοι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐξομοιοῦσι τῇ ἀμήτορι Νίκη
 καὶ Παρθένῳ, ἣν ἐκ τῆς τοῦ Διὸς κεφαλῆς ἀναφανῆναι λόγος
 ἔχει, οἱ δὲ Πυθαγόρειοι τῷ ἡγεμόνι τῶν συμπάντων· τὸ γὰρ
 μήτε γεννῶν μήτε γεννώμενον ἀκίνητον μένει· ἐν κινήσει 10
 γὰρ ἡ γένεσις. ἐπεὶ (καὶ τὸ γεννῶν) καὶ τὸ γεννώμενον οὐκ
 ἄνευ κινήσεως. τὸ μὲν ἵνα γεννήσῃ, τὸ δὲ ἵνα γεννηθῇ·
 μόνον δ' οὔτε κινεῖν οὔτε κινούμενον ὁ πρεσβύτερος ἄρχων
 καὶ ἡγεμών, οὗ λέγουσι ἂν προσηκόντως εἰκὼν ἐβδόμας.
 μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ καὶ Φιλόλαος ἐν τούτοις· ..Ἔστι 15
 γάρ, φησίν, ἡγεμόν καὶ ἄρχων ἀπάντων θεὸς εἰς ἀεὶ ὢν.
 μόνιμος, ἀκίνητος. αὐτὸς αὐτῷ ὁμοιος. ἕτερος τῶν ἄλλων.“
 101 (34.) ἐν μὲν οὖν τοῖς νοητοῖς τὸ ἀκίνητον καὶ ἀπαθὲς
 ἐπιδεικνύται ἐβδόμας, ἐν δὲ τοῖς αἰσθητοῖς μεγάλην καὶ
 συνεκτικωτάτην δύναμιν, * * * οἷς τὰ ἐπίγεια πάντα πέφυκε 20
 βελτιοῦσθαι, σελήνης τε περιόδους. ἦν δὲ τρόπον, ἐπισκεπτέον.
 ἀπὸ μονάδος συντεθειὸς ἑξῆς ὁ ἑπτὰ ἀριθμὸς γεννᾷ τὸν ἄκτῶ
 καὶ εἴκοσι τέλειον καὶ τοῖς αὐτοῦ μέρεσιν ἰσοῦμενον· ὁ δὲ
 γεννηθεὶς ἀριθμὸς ἀποκαταστατικός ἐστι σελήνης. ἀφ' οὗ
 ἤρξατο σχήματος λαμβάνειν αὐξήσιν αἰσθητῶς, εἰς ἐκεῖνο 25
 κατὰ μείωσιν ἀνακαμπτούσης· αὐξεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς
 πρώτης μηνουσιδῶς ἐπιλάμψεως ἄχρι διχοτόμου ἡμέραις ἑπτὰ,
 εἰδ' ἑτέρας τσαύταις πλησιφαῆς γίνεται καὶ πάλιν ὑπο-
 στράφει διασυλοδρομοῦσα τὴν αὐτὴν ὁδόν, ἀπὸ μὲν τῆς πλησι-
 φασῶς ἐπὶ τὴν διχοτόμον ἑπτὰ πάλιν ἡμέραις, εἰτ' ἀπὸ 30
 ταύτης ἐπὶ τὴν μηνουσιδῆ ταῖς ἴσαις· ἐξ ὧν ὁ λεγθεὶς ἀριθμὸς
 συμπεπλήρωται.

Καλεῖται δ' ἡ ἑβδομάς ὑπὸ τῶν κυρίως τοῖς ὀνόμασι 102
 εἰωθότων χρῆσθαι καὶ τελεσφόρος, ἐπειδὴ ταύτῃ τελεσφο-
 ρεῖται τὰ σύμπαντα. τεκμηριώσατο δ' ἂν τις ἐκ τοῦ πᾶν
 σῶμα ὀργανικὸν τρισὶ μὲν κεχρῆσθαι διαστάσεσι, μήκει
 5 πλάτει καὶ βάθει, τέτταρσι δὲ πέρασι, σημεῖω καὶ γραμμῇ
 καὶ ἐπιφανείᾳ καὶ στερεῶ, δι' ὧν συντεθέντων ἀποτελεῖται
 ἑβδομάς. ἀμήχανον δ' ἦν τὰ σώματα ἑβδομάδι μετρεῖσθαι
 κατὰ τὴν ἐκ διαστάσεων τριῶν καὶ περάτων τεττάρων σύν-
 θεσιν, εἰ μὴ συνέβαινε τὰς τῶν πρώτων ἀριθμῶν ἰδέας ἑνὸς
 10 καὶ δυοῖν καὶ τριῶν καὶ τεττάρων, οἷς θεμελιούται δεκάς,
 ἑβδομάδος φύσιν περιέχειν· οἱ γὰρ λεχθέντες ἀριθμοὶ
 τέσσαρας μὲν ἔχουσιν ἕρους, τὸν πρῶτον, τὸν δεύτερον, τὸν
 τρίτον, τὸν τέταρτον, διαστάσεις δὲ τρεῖς· πρώτη μὲν δι-
 p.25 M. στασις | ἡ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τὰ δύο, δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τῶν
 15 δυοῖν ἐπὶ τὰ τρία, τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν τριῶν ἐπὶ τὰ
 τέσσαρα. (3ῶ.) ὀλίγα δὲ τῶν εἰρημένων ἐναργέστατα 103
 παριστᾶσι τὴν τελεσφόρον δύναμιν ἑβδομάδος καὶ αἱ ἐκ
 βρέφους ἄχρι γήρως ἀνθρώπων ἡλικία μετρούμεναι ταύτη·
 κατὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην ἑπταετίαν ἔκφουςι ὀδόντων ἐστί·
 20 κατὰ δὲ τὴν δευτέραν καιρὸς τοῦ δύνασθαι προῖεσθαι σπέρμα
 γόνιμον· τρίτη δὲ γενεῖων αὔξησης καὶ τετάρτη πρὸς ἰσχὺν
 ἐπίδοσις· πέμπτη δ' αὖ γάμων ὥρα· ἕκτη δὲ συνέσεως
 ἀκμῆ· τῇ δὲ ἑβδόμῃ βελτίωσις ἀμφοῖν καὶ συναύξησης νοῦ
 καὶ λόγου· ὀγδόῃ δὲ ἡ ἐν ἑκατέρῳ τελείωσις· κατὰ δὲ τὴν
 25 ἐνάτην ἐπιείκεια καὶ πραότης τῶν παθῶν ἐπὶ πλέον ἡμε-
 ρωθέντων· κατὰ δὲ τὴν δεκάτην τοῦ βίου τὸ εὐκταῖον
 τέλος, ἔτι τῶν ὀργανικῶν μελῶν συνεστηκότων· φιλεῖ γὰρ
 τὸ μακρὸν γῆρας ἕκαστον ὑποσχελίζειν καὶ παραιεῖσθαι.
 τὰς ἡλικίας ταύτας ἀνέγραψε καὶ Σόλων ὁ τῶν Ἀθηναίων 104
 30 νομοθέτης ἐλεγείᾳ ποιήσας τάδε·

Παῖς μὲν ἀνηβος ἐὼν ἔτι νήπιος ἔρχος ὀδόντων
 φύσας ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἑπτ' ἔτεσιν·

τοὺς δ' ἐτέρους ὅτε δὴ τελέσῃ θεὸς ἔπτ' ἐνιαυτούς,
ἡβῆς ἐκφαίνει σήματα γιγνομένης·

τῇ τριτάτῃ δὲ γένειον ἀεζομένων ἔτι γυίων
λαχνοῦται, χροίῃς ἄνθος ἀμειβομένης·

τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδ' ἐστὶν ἄριστος 5
ἰσχύν, ἦν τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς·

πέμπτῃ δ' ὄριον ἄνδρα γάμου μεμνημένον εἶναι
καὶ παίδων ζῆτεῖν ἐξοπίσω γενεῆν·

τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρός,
οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει· 10

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος
ὀκτώ τ', ἀμφοτέρων τέσσαρα καὶ δέκ' ἔτη·

τῇ δ' ἑνάτῃ ἔτι μὴν δύναται, μαλακώτερα δ' αὐτοῦ
πρὸς μεγάλην ἀρετὴν γλῶσσά τε καὶ σοφίῃ·

τὴν δεκάτῃν δ' εἴ τις τελέσας κατὰ μέτρον ἵκοιτο, 15
οὐκ ἂν ἄωρος ἐὼν μοῖραν ἔχοι θανάτου.

- 105 (36.) Ὁ μὲν οὖν Σόλων ἑβδομάσι δέκα ταῖς εἰρημέναις
καταριθμεῖ τὸν ἀνθρώπινον βίον. ὁ δ' ἱατρὸς Ἰπποκράτης
ἡλικίας ἑπτὰ εἰναί φησι, παιδίου, | παιδός, μειρακίου, p.26 M.
νεανίσκου, ἀνδρός, πρεσβύτου, γέροντος, ταύτας δὲ μετρεῖ- 20
σθαι μὲν ἑβδομάσιν, οὐ μὴν ταῖς κατὰ τὸ ἐξῆς. λέγει δ'
οὕτως· „Ἐν ἀνθρώπου φύσει ἑπτὰ εἰσὶν ὥραι, ἃς ἡλικίας
καλέουσι, παιδίον, παῖς, μειράκιον, νεανίσκος, ἀνὴρ, πρεσ-
βύτης, γέρων· καὶ παιδίον μὲν ἐστὶν ἄχρις ἑπτὰ ἐτέων ὑδόν-
των ἐκβολῆς· παῖς δ' ἄχρι γονῆς ἐκφύσιος, ἐς τὰ οἷς ἑπτὰ· 25
μειράκιον δ' ἄχρι γενείου λαχνώσιος, ἐς τὰ τρις ἑπτὰ·
νεανίσκος δ' ἄχρις αὐξήσιος ὅλου τοῦ σώματος, ἐς τὰ
τετρακίς ἑπτὰ· ἀνὴρ δ' ἄχρις ἐνὸς θένοντος ἐτέων πεντή-
κοντα, ἐς τὰ ἐπτάκις ἑπτὰ· πρεσβύτης δ' ἄχρι πεντήκοντα
106 ἑξ, ἐς τὰ ἐπτάκις ὀκτώ· τὸ δ' ἐντεῦθεν γέρων.“ λέγεται 30
δὲ κακείνο πρὸς διασύστασιν ἑβδομάδος ὡς θαυμαστὴν
ἐχούσης ἐν τῇ φύσει τάξιν, ἐπεὶ συνέστηκεν ἐκ τριῶν καὶ

τεττάρων· τὸν μὲν τρίτον ἀπὸ μονάδος, εἰ διπλασιάζοι τις, εὐρήσει τετράγωνον, τὸν δὲ τέταρτον κύβον, τὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν ἑβδομον κύβον ὁμοῦ καὶ τετράγωνον· ὁ μὲν οὖν ἀπὸ μονάδος τρίτος ἐν διπλασίονι λόγῳ, (τέτταρα), τετράγωνός 5 ἐστίν, ὁ δὲ τέταρτος, ἡκτώ, κύβος, ὁ δὲ ἑβδομος, τέσσαρα πρὸς τοῖς ἐξήκοντα, κύβος ὁμοῦ καὶ τετράγωνος· ὡς εἶναι τελεσφόρον ὄντως τὸν ἑβδομον ἀριθμὸν, ἀμφοτέρας τὰς ἰσότητος καταγγέλλοντα τὴν τ' ἐπίπεδον διὰ τετραγώνου κατὰ τὴν πρὸς τριάδα συγγένειαν καὶ τὴν στερεάν διὰ 10 κύβου κατὰ τὴν πρὸς τετράδα οἰκειότητα· ἐκ τριάδος δὲ καὶ τετράδος ἑβδομάς.

(37.) Ἔστι δὲ οὗ τελεσφόρος μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς 107 ἔπος εἰπεῖν ἀρμονικωτάτη καὶ τρόπον τινὰ πηγὴ τοῦ καλλίστου διαγράμματος, ὃ πάσας μὲν τὰς ἀρμονίας, τὴν διὰ 15 τεττάρων, τὴν διὰ πέντε, τὴν διὰ πασῶν, πάσας δὲ τὰς ἀναλογίας, τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γεωμετρικὴν, ἔτι δὲ τὴν ἀρμονικὴν περιέχει. τὸ δὲ πλινθίον συνέστηκεν ἐκ τῶνδε τῶν ἀριθμῶν, ἐξ ἡκτώ ἐννέα δώδεκα· ὁ μὲν ἡκτώ πρὸς 20 ἐξ ἐν ἐπιτρίτῳ λόγῳ, καθ' ὃν ἡ διὰ τεττάρων ἀρμονία ἐστίν· ὁ δὲ ἐννέα πρὸς ἐξ ἐν ἡμιολίῳ, καθ' ὃν ἡ διὰ πέντε· ὁ δὲ δώδεκα πρὸς ἐξ ἐν διπλασίονι, καθ' ὃν ἡ διὰ πασῶν. ἔχει δὲ ὡς ἔλεγον καὶ τὰς ἀναλογίας πάσας· 108 ἀριθμητικὴν μὲν ἐκ τῶν ἐξ καὶ ἐννέα καὶ δώδεκα· οἷς γὰρ ὑπερέχει ὁ μέσος τοῦ πρώτου τρισίν, τούτοις ὑπερέχεται 25 ὑπὸ τοῦ τελευταίου· γεωμετρικὴν δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων· ὃν p.27M. γὰρ λόγον ἔχει τὰ ἡκτώ πρὸς ἐξ, | τοῦτον τὰ δώδεκα πρὸς ἐννέα· ὁ δὲ λόγος ἐπίτριτος· ἀρμονικὴν δὲ ἐκ τριῶν, τοῦ 30 ἐξ καὶ ἡκτώ καὶ δώδεκα. ἀρμονικῆς δ' ἀναλογίας διττὴ 109 κρίσις· μία μὲν, ὅταν ὃν λόγον ἔχει ὁ ἔσχατος πρὸς τὸν πρῶτον τοῦτον ἔχη ἢ ὑπεροχὴ ἢ ὑπερέχει ὁ ἔσχατος τοῦ μέσου πρὸς τὴν ὑπεροχὴν ἢ ὑπερέχεται ὑπὸ τοῦ μέσου ὁ πρῶτος. ἐναρχιστατήν δὲ πίστιν λάβοι τις ἂν ἐκ τῶν

- προκειμένων ἀριθμῶν, τοῦ ἕξ καὶ ὀκτώ καὶ δώδεκα· ὁ μὲν γὰρ τελευταῖος τοῦ πρώτου διπλασίας, ἢ δ' ὑπεροχῇ πάλιν διπλασία· τὰ μὲν γὰρ δώδεκα τῶν ὀκτώ τέτταρσιν ὑπερέχει, τὰ δὲ ὀκτώ τῶν ἕξ δυοῖ· τὰ δὲ τέσσαρα τῶν δυοῖν
- 110 διπλασία. ἑτέρα δὲ βράσανος τῆς ἀρμονικῆς ἀναλογίας, ὅταν 5 ὁ μέσος τῶν ἄκρων ἴσῳ μορίῳ (καὶ) ὑπερέχῃ καὶ ὑπερέχῃται· ὁ γὰρ ὀγδοὺς μέσος ὢν ὑπερέχει μὲν τοῦ πρώτου τρίτῳ μορίῳ· ὑφαιρεθέντων γὰρ τῶν ἕξ, τὰ λοιπὰ δύο τρίτον ἐστὶ τοῦ πρώτου· ὑπερέχεται δ' ὑπὸ τοῦ τελευταίου τῷ ἴσῳ· εἰ γὰρ ὑφαιρεθῆι τῶν δώδεκα τὰ ὀκτώ, 10 τὰ λοιπὰ τέσσαρα γίνεται τοῦ τελευταίου τρίτον.
- 111 (38.) Ταῦτα μὲν ἀναγκαίως περὶ σεμνότητος, ἣν ἔχει τὸ διάγραμμα ἢ πλινθίων ἢ ὅ τι χρὴ καλεῖν, προειρησθῶ· τσσαύτας ἰδέας καὶ ἔτι πλείους ἐβδομάς ἐν ἀσωμάτοις καὶ νοητοῖς ἐπιδείκνυται. διατείνει δ' αὐτῆς ἢ φύσις 15 καὶ ἐπὶ τὴν ὄρατὴν ἄπασαν οὐσίαν, οὐρανὸν καὶ γῆν, τὰ πέρατα τοῦ παντός, φθάσασα. τί γὰρ οὐ φιλέβδομον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ μέρους, ἔρωτι καὶ πόθῳ θαυμασίην ἐβδομάδος;
- 112 αὐτίκα τὸν οὐρανὸν φασὶν ἑπτὰ διεξῶσθαι κύκλοις, ὧν ὀνόματα εἶναι τάδε· ἀρκτικόν, ἀνταρκτικόν, θερινὸν τροπικόν, 20 χειμερινὸν τροπικόν, ἰσημερινόν, ζῳδιακόν, καὶ προσέτι γαλαξίαν· ὁ γὰρ ὀρίζων πάθος ἐστὶν ἡμέτερον, ὡς ἂν ὀξυωπίας ἔχῃ τις ἢ τοῦναντίον, ἀποστεμνομένης τῆς αἰσθησεως τοτὲ μὲν ἐλάττω τοτὲ δὲ μείζω περιγραφῆν. οἷ γε 25 μὴν πλάνητες, ἢ ἀντίροσπος στρατιὰ τῆ τῶν ἀπλανῶν, ἑπτὰ διακρησμοῦνται τάξεις, πλείστην ἐπιδεικνύμενοι συμπάθειαν πρὸς ἀέρα καὶ γῆν· τὸν μὲν γὰρ εἰς τὰς ἐτησίους ἐπικαλουμένας ὥρας τρέπουσι καὶ μεταβάλλουσι καθ' ἑκάστην μυριάς ὄσας ἐμποιοῦντες μεταβολὰς νηνεμίας, αἰθρίας, νεφώσεσι, βίαις ἐξαισίσις πνευμάτων· πάλιν τε ποταμοὺς πλημμυροῦσι 30 καὶ μειοῦσι καὶ πεδία λιμνάζουσι καὶ τοῦναντίον ἀφασαίνουσι· καὶ πελαγῶν ἐργάζονται τροπὰς ἐξαναχωρούντων ἢ

παλιρροαίαις χρωμένων· εὐρεῖς γὰρ ἔστιν ὅτε κόλποι θαλάττης ὑποσυρείσης ἀμπώτεσι βαθύς ἐξαίφνης αἰγιαλός εἰσι καὶ μικρὸν ὕστερον ἀναχυθείσης πελάγη βαθύτατα οὐ βρα-

p.28M. χεῖαις | ὀλκᾶσιν ἀλλὰ μυριοφόροις ναυσὶν ἐμπλεόμενα· καὶ

5 μὲν δὴ τὰ ἐπίγεια πάντα, ζῷά τε αὖ καὶ φυτὰ καρπὸς γεννῶντα, αὐξοῦσι καὶ τελεσφοροῦσι τὴν ἐν ἐκάστοις φύσιν ὀλιχεύειν παρασκευάζοντες, ὡς νέα παλαιοῖς ἐπανθεῖν καὶ ἐπακμάζειν πρὸς χορηγίας ἀφθόγους τῶν θεομένων.

(39.) ἄρκτος γε μὴν, ἣν φασὶ πλωτῆρων εἶναι προπομπόν, 114

10 ἐξ ἑπτὰ ἀστέρων συνέστηκεν· εἰς ἣν ἀφορῶντες κυβερνῆται τὰς ἐν θαλάττῃ μυρίας ὁδοὺς ἀνέτεμον ἀπίστω πράγματι καὶ μεζῶνι ἢ κατὰ φύσιν ἀνθρωπίνην ἐπιθέμενοι· στοχασμῷ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀστέρων τὰς πρὶν ἀδηλουμένας χώρας ἀνεῦρον, νήσους μὲν οἱ τὴν ἤπειρον οἰκοῦντες, νησιῶται δὲ

15 ἠπείρους· ἔδει γὰρ ὑπὸ τοῦ καθαρωτάτου τῆς οὐσίας οὐρανοῦ ζῷῳ τῷ θεοφιλεστάτῳ γῆς ὁμοῦ καὶ θαλάττης ἀναδειχθῆναι τοὺς μυχοὺς ἀνθρώπων γένει. πρὸς δὲ τοῖς εἰ-

115 ρημένοις καὶ ὁ τῶν πλειάδων χορὸς ἀστέρων ἐβδόμηδι συμπληρῶται, ὧν αἱ ἐπιτολαὶ καὶ ἀποκρύψεις μεγάλων

20 ἀγαθῶν αἰτίαι γίνονται πᾶσι· θυομένων μὲν γὰρ αὐλακες ἀνατέμνονται πρὸς σπόρον· ἡνίκα δ' ἂν μέλλωσιν ἐπιτέλλειν, ἄμητον εὐαγγελίζονται, καὶ ἐπιτεῖλασαι χαίροντας γεωπόνους πρὸς συγκομιδὴν τῶν ἀναγκαίων ἐγείρουσιν· οἱ δ' ἄσμενοι τὰς τροφὰς ἀποτίθενται πρὸς τὴν καθ' ἐκάστην ἡμέραν

25 χρῆσιν. ὅ τε μέγας ἡγεμὼν ἡμέρας ἥλιος οὐττάς καθ' 116

ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀποτελῶν ἰσημερίας, ἔαρι καὶ μετοπώρῳ, τὴν μὲν ἔαριν ἔν κριῷ, τὴν δὲ μετοπωρινὴν ἐν ζυγῷ, ἐναργεστάτην παρέχεται πίστιν τοῦ περὶ τὴν ἐβδόμην θεοπρεποῦς· ἕκατέρα γὰρ τῶν ἰσημεριῶν ἐβδόμη γίνεται μηνί,

30 καθ' ἃς καὶ ἐορτάζειν διείρηται νόμῳ τὰς μεγίστας καὶ δημότελεσστάτας ἐορτάς, ἐπειδὴ περ ἀμφοτέραις τὰ ὅσα ἐκ γῆς τελειογυνοῖται, ἔαρι μὲν ὁ τοῦ αἴτου καρπὸς καὶ τῶν ἄλλων

ὄσα σπαρτά. μετοπώρω δὲ ὁ τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν ἄλλων πλείστων ἀκροδρύων.

- 117 (40.) Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν οὐρανίων τὰ ἐπίγεια ἤρτηται κατὰ τινα φυσικὴν συμπάθειαν, ὁ τῆς ἑβδομάδος λόγος ἀνωθεν ἀρξάμενος κατέβη καὶ πρὸς ἡμᾶς τοῖς θνητοῖς γέ- 5
νεσιν ἐπιφοιτήσας. αὐτίκα τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τὸ δίχα τοῦ ἡγεμονικοῦ μέρος ἑπταχῆ σχίζεται, εἰς πέντε αἰσθήσεις καὶ τὸ φωνητήριον ὄργανον καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ γόνιμον· ἃ δὲ πάντα καθάπερ ἐν τοῖς θαύμασιν ὑπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ νευροσπαστούμενα τοτὲ μὲν ἡρεμεῖ τοτὲ δὲ κινεῖται τὰς ἀρμοσ- 10
118 τούσας σχέσεις καὶ κινήσεις ἕκαστον. ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ σώματος εἴ τις ἐξετάζειν ἐπιχειρήσειε τὰ τ' ἐκτὸς καὶ ἐντὸς μέρη, καθ' ἑκάτερον ἑπτὰ εὐρήσει· τὰ μὲν οὖν ἐν φανερωῖ ταῦτ' ἐστὶ· κεφαλή, στέρνα, γαστήρ, | διτταὶ χεῖρες, διτταὶ p.29 M.
βάσεις· τὰ δ' ἐντὸς λεγόμενα σπλάγγνα στόμαχος, καρδιά, 15
119 πνεύμων, σπλήν, ἥπαρ, νεφροὶ δύο. πάλιν δ' αὖ τὸ ἡγεμονικώτατον ἐν ζῳῳ κεφαλή τοῖς ἀναγκαιωτάτοις ἑπτὰ χρῆται, δυσὶν ὀφθαλμοῖς, ἀκοαῖς ἴσαις. αὐλοῖς μυκτῆρος δυσὶν, ἐβδόμῳ στόματι, δι' οὗ γίνεται θνητῶν μὲν, ὡς ἔφη Πλάτων, εἰσοδος, ἔξοδος δ' ἀφθάρτων· ἐπεισέρχεται μὲν 20
γὰρ αὐτῷ σιτία καὶ ποτά, φθαρτοῦ σώματος φθαρταὶ τροφαί, λόγοι δ' ἐξίασιν ἀθανάτου ψυχῆς ἀθάνατοι νόμοι, δι' ὧν ὁ
120 λογικὸς βίος κυβερνᾶται. (41.) τὰ δὲ διὰ τῆς ἀρίστης τῶν αἰσθήσεων ὕψους κρινόμενα μετέχει τοῦ ἀριθμοῦ κατὰ γένος· ἑπτὰ γὰρ ἐστὶ τὰ ὀρώμενα, σῶμα, διάστασις, σχῆμα, 25
μέγεθος, χροῶμα, κινήσις, στάσις, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδὲν
121 ἕτερον. συμβέβηκε μέντοι καὶ τὰς τῆς φωνῆς μεταβολὰς ἀπάσας ἑπτὰ εἶναι, τὴν ὀξείαν, τὴν βαρεῖαν, τὴν περισπωμένην, καὶ τέταρτον θασὺν φθόγγον καὶ ψιλὸν πέμπτον καὶ
122 μακρὸν ἕκτον καὶ βραχὺν ἑβδομον. ἀλλὰ γὰρ καὶ κινήσεις 30
ἑπτὰ εἶναι συμβέβηκε, τὴν ἄνω, τὴν κάτω, τὴν ἐπὶ δεξιά, τὴν ἐπ' εὐώνυμα, τὴν πρόσω, τὴν κατόπιν, τὴν ἐν κύκλῳ,

ὡς ἐν τοῖς μάλιστα τρανοῦσιν οἱ τὴν ὄρχησιν ἐπιδεικνύμενοι.
 φασὶ δὲ καὶ τὰς διὰ τοῦ σώματος ἐκκρίσεις ὑπεστάλθαι 123
 τῷ λεχθέντι ἀριθμῷ· διὰ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν δάκρυα προ-
 χεῖται, διὰ δὲ μυκτῆρων αἱ ἐκ κεφαλῆς καθάρσεις, διὰ δὲ
 5 στόματος ὁ ἀποπυρόμενος σίελος· εἰσὶ δὲ καὶ διτταὶ δεξα-
 μεναὶ πρὸς τὰς τῶν περιττωμάτων ἀποχετεύσεις, ἡ μὲν
 ἔμπροσθεν, ἡ δὲ κατόπιν· ἕκτη δ' ἐστὶν ἡ δι' ὄλου τοῦ
 σώματος ἐν ἰδρωτί πρόχυσις, καὶ (ἐβδόμη) ἡ φυσικωτάτη
 σπέρματος πρῶσις διὰ τῶν γεννητικῶν. φησὶ δὲ καὶ 124
 10 Ἰπποκράτης ὁ τῆς φύσεως ἐπιγνώμων ἐν ἐβδομάδι κρατῶ-
 νεσθαι καὶ τὴν πῆξιν τῆς γονῆς καὶ τὴν ἀνάπλασιν τῆς
 σαρκός. πάλιν δ' αὖ γυναιξὶν ἡ φορὰ τῶν καταμηνίων εἰς
 ἑπτὰ τὰς πλείστας ἡμέρας χορηγεῖται. καὶ τὰ κατὰ γαστρός
 βρέφη μῆσιν ἑπτὰ τελειογονεῖσθαι πέφυκεν, ὡς παραδοξό-
 15 τατόν τι συμβαίνειν· γίνεται γὰρ τὰ ἑπτὰμηνα γόνιμα, τῶν
 ὀκτωμηνιαίων ὡς ἐπίπαν ζυγογονεῖσθαι μὴ δυναμένων. αἶ 125
 τε βαρεῖαι νόσοι σωμαίων, καὶ μάλιστα' ὅταν ἐκ δυσκρασίας
 τῶν ἐν ἡμῖν δυνάμεων πυρετοὶ συνεχεῖς ἐπισκήψωσιν, ἐβδόμη
 μάλιστα πως ἡμέρα διακρίνονται· δικάζει γὰρ ἀγῶνα τὸν
 20 περὶ ψυχῆς, τοῖς μὲν σωτηρίαν ψηφίζομένη, τοῖς δὲ θάνατον.
 (42.) ἡ δὲ δύναμις αὐτῆς οὐ μόνον τοῖς εἰρημένοις, ἀλλὰ 126
 καὶ ταῖς ἀρίσταις τῶν ἐπιστημῶν ἐπιπεφοίτηκε, γραμματικῆ
 τε καὶ μουσικῆ. λύρα μὲν γὰρ ἡ ἑπτὰχορδος ἀναλογουσα
 τῇ τῶν πλανήτων χορεία τὰς ἐλλογίμους ἀρμονίας ἀποτελεῖ,
 p.30M. σχεδόν τι τῆς κατὰ μουσικὴν ὄργανοποιίας ἀπάσης | ἡγε-
 26 μονίς οὔσα. στοιχείων τε τῶν ἐν γραμματικῇ τὰ λεγόμενα
 φωνήεντα ἐτύμως ἑπτὰ ἐστίν, ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἔοικε
 φωνεῖσθαι καὶ τοῖς ἄλλοις συνταττόμενα φωνὰς ἐνάρθρους
 ἀποτελεῖν· τῶν μὲν γὰρ ἡμιφώνων ἀναπληροῖ τὸ ἐνδόν
 30 ὀλοκλήρους κατασκευάζοντα τοὺς φθόγγους, τῶν δ' ἀφώνων
 τρέπει καὶ μεταβάλλει τὰς φύσεις ἐμπνέοντα τῆς ἰδίας δυ-
 νάμεως, ἵνα γένηται τὰ ἄρρητα ῥητά. διὸ μοι δοκοῦσιν οἱ 127

τὰ ὀνόματα τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀρχῆς ἐπιφημίσαντες ἄτε σοφοὶ καλέσαι τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ ἀπὸ τοῦ περὶ αὐτὸν σεβασμοῦ καὶ τῆς προσούσης σεμνότητος· Ῥωμαῖοι δὲ καὶ προστιθέντες τὸ ἔλλειφθὲν ὑφ' Ἑλλήνων στοιχείον τὸ Σ τρανοῦσιν ἔτι μᾶλλον τὴν ἔμφασιν, ἐτυμώτερον σέπτεμ 5
προσαγορεύοντες ἀπὸ τοῦ σεμνοῦ, καθάπερ ἐλέγχθη, καὶ σεβασμοῦ.

128 (43.) Ταῦτα καὶ ἔτι πλείω λέγεται καὶ φιλοσοφεῖται περὶ ἑβδομάδος, ὧν ἕνεκα τιμᾶς μὲν ἔλαχεν ἐν τῇ φύσει τὰς ἀνωτάτω, τιμᾶται δὲ καὶ παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν 10 Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, οἱ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην διαπονοῦσιν, ἐκτετίμηται δ' ὑπὸ τοῦ φιλαρέτου Μιουσέως, ὃς τὸ κάλλος αὐτῆς ἀνέγραψεν ἐν ταῖς ἱερωτάταις τοῦ νόμου στήλαις, ταῖς δὲ διανοίαις τῶν ὑφ' αὐτὸν ἀπάντων ἐνεχάραξε, δι' ἧς ἡμερῶν κελεύσας ἄγειν ἱερὰν ἐβδόμην ἀπὸ 15 τῶν ἄλλων ἀνέχοντας ἔργων ὅσα κατὰ ζήτησιν βίου καὶ πορισμὸν, ἐνὶ μόνῳ σχολάζοντας τῷ φιλοσοφεῖν εἰς βελτίωσιν ἡθῶν καὶ τὸν τοῦ συνειδότος ἔλεγχον, ὃς ἐνιδρυμένος τῇ ψυχῇ καθάπερ δικαστῆς ἐπιπλήττων οὐ δυνωπεῖται, τὰ μὲν σφοδρότεραις ἀπειλαῖς τὰ δὲ καὶ μετριω 20 τέραις νοουθεσίαις χρώμενος, περὶ μὲν ὧν ἔδοξεν ἐκ προνοίας ἀδικεῖν ἀπειλαῖς, περὶ δ' ὧν ἀκούσια διὰ τὸ ἀπροοράτως ἔχειν νοουθεσίαις ὑπὲρ τοῦ μηκέθ' ὁμοίως ὀλισθεῖν.

129 (44.) Ἐπιλογιζόμενος δὲ τὴν κοσμοποιίαν κεφαλαιώδει τύπῳ φησὶν· „Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ 25 καὶ γῆς ὅτε ἐγένετο, ἡ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πᾶν χλωρὸν ἀγροῦ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πάντα χόρτον ἀγροῦ πρὸ τοῦ ἀνατεῖλαι·“ (Gen. 2, 4. 5). ἄρ' οὐκ ἐμφανῶς τὰς ἀσωμάτους καὶ νοητὰς ἰδέας παρίστησιν, ἃς τῶν αἰσθητῶν ἀποτελεσμάτων σφραγι 30 δας εἶναι συμβέβηκε; πρὶν γὰρ χλοῦσαι τὴν γῆν, αὐτὸ τοῦτο ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων χλόη, φησὶν, ἦν, καὶ

πρὶν ἀνατεῖλαι χόρτον ἐν ἀγρῷ, χόρτος ἦν οὐχ ὁρατός.
 ὑπονοητέον δ' ὅτι καὶ ἐκάστου τῶν ἄλλων αὐτὸ δικάζουσιν αἰ- 130

31 M. στήσεις τὰ πρεσβύτερα | εἶδη καὶ μέτρα, οἷς εἰδοποιεῖται
 καὶ μετρεῖται τὰ γινόμενα, προὔπηρχε· καὶ γὰρ εἰ μὴ κατὰ
 5 μέρος (ἀλλ' ἄ) ἀθρόα πάντα διεξελήλυθε φροντίζων εἰ καὶ τις
 ἄλλος βραχυλογίας, οὐδὲν ἦττον τὰ ῥηθέντα ὀλίγα θεήματα
 τῆς τῶν συμπάντων ἐστὶ φύσεως, ἥτις ἄνευ ἀσωμάτου
 παραδείγματος οὐδὲν τελεσιουργεῖ τῶν ἐν αἰσθήσει.

(45.) Τῆς δ' ἀκολουθίας ἐχόμενος καὶ τὸν εἰρημὸν 131

10 τῶν ἐπομένων πρὸς τὰ ἡγούμενα διατηρῶν ἐξῆς λέγει· „πηγὴ
 δ' ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζε πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς
 γῆς“ (Gen. 2, 6). οἱ μὲν ἄλλοι φιλόσοφοι τὸ σύμπαν ὕδωρ
 ἐν στοιχεῖον εἶναι φασὶ τῶν τεττάρων, ἐξ ὧν ὁ κόσμος
 ἐδημιουργήθη. Μωσῆς δ' ὀξυωπεστέροις ὄμμασι καὶ τὰ
 15 μακρὰν εἰωθὼς εὖ μάλα θεωρεῖν καὶ καταλαμβάνειν στοι-
 χεῖον μὲν οἶεται εἶναι τὴν μεγάλην θάλατταν, μοῖραν τε-
 τάρτην τῶν συμπάντων, ἦν οἱ μετ' αὐτὸν Ὀκεανὸν προσ-
 αηροεύοντες τὰ παρ' ἡμῖν πλωτὰ πελάγη λιμένων ἔχειν
 20 μεγέθη νομίζουσι, τὸ δὲ γλυκὺ καὶ πότιμον ὕδωρ διέκρινεν
 ἀπὸ τοῦ θαλαττίου προσκατατάξας αὐτὸ τῇ γῆ καὶ μέρος
 ταύτης ὑπολαβὼν, οὐκ ἐκείνου, διὰ τὴν λεχθεῖσαν αἰτίαν
 25 πρότερον, ἵν' ὡς ἂν ὑπὸ θεσμοῦ συνεχῆται γλυκεῖα ποιό-
 τητι κόλλης τρόπον ἐνούσης· ξηρὰ γὰρ ἀπολειφθεῖσα, μὴ
 παραδομένης νοτίδος διὰ τῶν ἀραιωμάτων πολυχιθῶς
 30 ἐπιφοιτώσης, κἂν διελέλυτο· συνεχῆται δὲ καὶ διαμένει τὰ
 μὲν πνεύματος ἐνωτικῶς δυνάμει, τὰ δὲ τῆς νοτίδος οὐκ
 ἐώσης ἀφαιρουμένην κατὰ τρύφη μικρὰ καὶ μεγάλα
 θρύπτεσθαι. μία μὲν αἰτία ἦδε, λεκτέον δὲ καὶ ἑτέραν 132
 στοχαζομένην ὥσπερ σκοποῦ τῆς ἀληθείας· οὐδὲν τῶν
 30 γηγενῶν ἄνευ ὑγρᾶς οὐσίας συνίστασθαι πέφυκε· μὴνούσι
 δ' αἰ καταβολαὶ τῶν σπερμάτων, ἅπερ ἦ ὑγρὰ ἐστίν, ὡς
 τὰ τῶν ζώων, ἣ οὐκ ἄνευ ὑγρότητος βλαστάνει. τοιαῦτα

- δὲ τὰ τῶν φυτῶν ἐστίν· ἐξ οὗ δῆλον ὅτι ἀνάγκη τὴν
 λεχθεῖσαν ὑγρὰν οὐσίαν μέρος εἶναι γῆς τῆς πάντα
 τικτούσης, καθάπερ ταῖς γυναῖξι τὴν φορὰν τῶν κατα-
 μηνίων· λέγεται γὰρ οὖν καὶ ταῦτα πρὸς ἀνδρῶν φυσικῶν
 133 οὐσία σωματικὴ βρεφῶν εἶναι. τῶν δ' εἰρημένων οὐκ 5
 ἀπάδει καὶ τὸ μέλλον λέγεσθαι· πάση μητρὶ καθάπερ
 ἀναγκαιότατον μέρος ἢ φύσις πηγάζοντος ἀνέδωκε μαστοὺς
 προευτρεπισαμένη τροφὰς τῷ γεννησομένῳ· μήτηρ δ' ὡς
 ἔοικε καὶ ἡ γῆ, παρὸ καὶ τοῖς πρώτοις ἔδοξεν αὐτὴν
 Δῆμητραν καλέσαι τὸ μητρὸς καὶ γῆς ὄνομα συνθεῖσιν· 10
 οὗ | γὰρ γῆ γυναῖκα, ὡς εἶπε Πλάτων, ἀλλὰ γυνὴ γῆν p.32 M.
 μεμίμηται, ἣν ἐτύμως τὸ ποιητικὸν γένος παμμήτορα καὶ
 καρποφόρον καὶ πανδώραν εἶωθεν ὀνομάζειν, ἐπειδὴ πάντων
 αἰτία γενέσεως καὶ διαμονῆς ζῴων ὁμοῦ καὶ φυτῶν ἐστίν.
 εἰκότως οὖν καὶ γῆ τῆ πρεσβυτάτη καὶ γονιμωτάτη μη- 15
 τέρων ἀνέδωκεν ἢ φύσις οἷα μαστοὺς ποταμῶν βεῖθρα καὶ
 πηγῶν, ἵνα καὶ τὰ φυτὰ ἄρδοιτο καὶ ποτὸν ἄφθονον ἔχει
 πάντα τὰ ζῶα.
- 134 (46.) Μετὰ δὲ ταῦτά φησιν ὅτι „ἔπλασεν ὁ θεὸς
 τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς 20
 τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς“ (Gen. 2.7). ἐναργέστατα
 καὶ διὰ τούτου παρίστησιν ὅτι διαφορὰ παμμεγέθης ἐστὶ
 τοῦ τε νῦν πλασθέντος ἀνθρώπου καὶ τοῦ κατὰ τὴν εἰ-
 κὼνα θεοῦ γεγονότος πρότερον· ὁ μὲν γὰρ διαπλασθεὶς
 αἰσθητὸς ἦδη μετέχων ποιότητος, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς 25
 συνεστῶς, ἀνὴρ ἢ γυνή, φύσει θνητὸς· ὁ δὲ κατὰ τὴν εἰκόνα
 ἰδέα τις ἢ γένος ἢ σφραγίς, νοητὸς, ἀσώματος, οὗτ' ἄρρεν
 135 οὔτε θῆλυ, ἀφθαρτος φύσει. τοῦ δ' αἰσθητοῦ καὶ ἐπὶ
 μέρος ἀνθρώπου τὴν κατασκευὴν σύνθετον εἶναι φησιν ἐκ
 τε γεώδους οὐσίας καὶ πνεύματος θεοῦ· γεγενῆσθαι γὰρ 30
 τὸ μὲν σῶμα χοῦν τοῦ τεχνίτου λαβόντος καὶ μορφήν ἀν-
 θρωπίνην ἐξ αὐτοῦ διαπλάσαντος, τὴν δὲ ψυχὴν ἀπ' οὐ-

δευτὸς γεννητοῦ τὸ παράπαν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ
 ἡγεμόνος τῶν πάντων· ὁ γὰρ ἐνεφύσησεν, οὐδὲν ἦν ἕτερον
 ἢ πνεῦμα θεῖον ἀπὸ τῆς μακαρίας καὶ εὐδαίμονος φύσεως
 ἐκείνης ἀποικίαν τὴν ἐνθάδε στείλαμενον ἐπ' ὠφελεία τοῦ
 5 γένους ἡμῶν, ἵν' εἰ καὶ θνητὸν ἔστι κατὰ τὴν ὁρατὴν
 μερίδα, κατὰ γοῦν τὴν ἀόρατον ἀθανατίζηται. διὸ καὶ
 κυρίως ἂν τις εἴποι τὸν ἄνθρωπον θνητῆς καὶ ἀθάνατου
 φύσεως εἶναι μεθόριον ἑκατέρας ὅσον ἀναγκαῖόν ἐστι μετέ-
 χοντα καὶ γεγενῆσθαι θνητὸν ὁμοῦ καὶ ἀθάνατον, θνητὸν
 10 μὲν κατὰ τὸ σῶμα, κατὰ δὲ τὴν διάνοιαν ἀθάνατον.
 (47.) ἐκεῖνος δ' ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὁ γηγενής, ὁ παντὸς 136
 τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχηγέτης, ἑκάτερον ἄριστος ψυχὴν τε καὶ
 σῶμα γεγενῆσθαι μοι δοκεῖ καὶ μακροῦ τι τοὺς ἔπειτα διε-
 νεγκεῖν κατὰ τὰς ἐν ἀμφοτέροις ὑπερβολάς· ὁ γὰρ ἀληθεία
 15 καλὸς καὶ ἀγαθὸς οὗτος ὄντως ἦν. τεκμηριώσαιο δ' ἂν
 τις τὴν μὲν τοῦ σώματος εὐμορφίαν ἐκ τριῶν, ὧν ἔστι
 πρῶτον τόδε· ἄρτι τῆς γῆς νεοκτίστου φανείσης κατὰ τὴν
 0.33.M. τοῦ πολλοῦ ὕδατος διάκρισιν, ὁ προσεργήθη θάλαττα, τὴν
 ὕλην συνέβαινε τῶν γινομένων ἀμιγῆ καὶ ἄδολον καὶ
 20 καθαρὰν ἔτι δ' ὀλίγην καὶ εὐεργὸν εἶναι, ἐξ ἧς τὰ ἀποτε-
 λούμενα εἰκότως ἦν ἀνυπαίτια. δεύτερον δέ, οὐκ ἐκ τοῦ 137
 τυχόντος μέρους τῆς γῆς ἔοικεν ὁ θεὸς γοῦν λαβῶν τὸν
 ἀνθρωποειδῆ τοῦτον ἀνδριάντα πλάττειν ἐθελῆσαι μετὰ τῆς
 ἀνωτάτω σπουδῆς, ἀλλὰ διακρίνας ἐξ ἀπάσης τὸ βέλτιστον,
 25 ἐκ καθαρᾶς ὕλης τὸ καθαρώτατον καὶ διηθημένον ἄκριως,
 ὁ πρὸς τὴν κατασκευὴν μάλιστα ἤρμοξεν· οἷκος γάρ τις
 ἢ νεὸς ἰερὸς ἐτεκταίνετο ψυχῆς λογικῆς, ἣν ἔμελλεν ἀγαλ-
 ματοφορήσειν ἀγαλμάτων τὸ θεοειδέστατον. τρίτον δέ, ὁ 138
 μηδὲ σύγκρισιν ἔχει πρὸς τὰ λεχθέντα, ὁ δημιουργὸς
 30 ἀγαθὸς ἦν τὰ τε ἄλλα καὶ τὴν ἐπιστήμην, ὡς ἕκαστον
 τῶν τοῦ σώματος μερῶν καὶ ἰδίᾳ καθ' αὐτὸ τοὺς ἐπιβάλλ-
 λοντας ἔχειν ἀριθμοὺς καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὅλου κοινωνίαν

- εὐαρμόστως ἀπηκριβῶσθαι· μετὰ δὲ τῆς συμμετρίας καὶ
 εὐσαρκίαν προσανέπλαττε καὶ εὐχρῶϊαν ἡνθογράφει βουλό-
 μενος, ὡς ἐνὶ μάλιστα, κάλλιστον ἠφθῆναι τὸν πρῶτον ἄν-
 139 θρωπον. (48.) ὅτι δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἄριστος ἦν, φανερόν·
 οὐδενὶ γὰρ ἑτέρῳ παραδείγματι τῶν ἐν γενέσει πρὸς τὴν 5
 κατασκευὴν αὐτῆς ἔοικε χρῆσασθαι, μόνῳ δ' ὡς εἶπον τῷ
 ἑαυτοῦ λόγῳ. διό φησιν ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα γεγε-
 νῆσθαι τούτου τὸν ἄνθρωπον ἐμπνευσθέντα εἰς τὸ πρόσω-
 πον, ἐνθα τῶν αἰσθήσεων ὁ τόπος, αἷς τὸ μὲν σῶμα
 ἐψύχωσεν ὁ θεμιουργός, τὸν δὲ βασιλέα λογισμὸν ἐνιδρυσά- 10
 μενος τῷ ἡγεμονικῷ παρέδωκε δορυφορεῖσθαι πρὸς τὰς
 χρωμάτων καὶ φωνῶν χυλῶν τε αὐτῶν καὶ ἀτμῶν καὶ τῶν
 παραπλησίων ἀντιλήψεις, ἅς ἄνευ αἰσθήσεως δι' αὐτοῦ
 μόνου καταλαβεῖν οὐχ οἷός τε ἦν. ἀνάγκη δὲ παγκάλου
 παραδείγματος πάγκαλον εἶναι τὸ μίμημα. θεοῦ δὲ λόγος 15
 καὶ αὐτοῦ κάλλους, ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ φύσει κάλλος, ἀμείνων,
 οὐ κοσμούμενος κάλλει. κόσμος δ' αὐτός, εἰ θεῖ τάληθές
 εἶπεῖν, εὐπρεπέστατος ἐκείνου.
- 140 (49.) Τοιοῦτος μὲν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος κατὰ τε
 σῶμα καὶ ψυχὴν γεγενῆσθαι μοι δοκεῖ, τοὺς τε νῦν ὄντας 20
 καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν διενεγκῶν ἅπαντας· ἡ μὲν γὰρ ἡμε-
 τέρα γένεσις ἐξ ἀνθρώπων, τὸν δὲ θεὸς ἐδημιούργησεν· ἐφ'
 ὅσον δὲ κρείττων ὁ ποιῶν, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ γινόμενον
 ἀμείνον· ὥσπερ γὰρ τὸ ἀκμάζον αἰεὶ τοῦ παρηβηκότος
 βέλτιόν ἐστιν, εἴτε ζῷον εἴτε φυτὸν εἴτε καρπὸς εἴτ' ἄλλο 25
 τι τῶν ἐν τῇ φύσει τυγχάνοι, οὕτως ἔοικεν ὁ μὲν πρῶτος
 διαπλασθεὶς ἄνθρωπος ἀκμὴ τοῦ ἡμετέρου παντὸς ὑπάρξαι
 γένους, αἱ δ' ἔπειτα μηκέθ' ὁμοίως ἐπακμάσαι, τῶν κατὰ
 γενεάν ἀμαυροτέρας αἰεὶ τὰς τε μορφὰς καὶ τὰς δυνάμεις
 141 λαμβανόντων· ὅπερ ἐπὶ τε πλαστικῆς καὶ ζωγραφίας γινό- p.34 M.
 μενον εἶδον· ἀποδοεῖ γὰρ τὰ μιμήματα τῶν ἀρχατύπων, τὰ 31
 δ' ἀπὸ τῶν μιμημάτων γραφόμενα καὶ πλαττόμενα πολὺ

μᾶλλον, ἅτε μακρὰν ἀφεστῶτα τῆς ἀρχῆς· παραπλήσιον δὲ
 πάθος καὶ ἡ μαγνητικὴ λίθος ἐπιδείκνυται· τῶν γὰρ σιδηρῶν
 δακτυλίων ὁ μὲν αὐτῆς ψαύσας βιαιότατα κρατεῖται, ὁ δὲ
 τοῦ ψαύσαντος ἦρτον, ἐκκρέματα δὲ καὶ τρίτος δευτέρου
 5 καὶ τέταρτος τρίτου καὶ πέμπτος τετάρτου καὶ ἐτέρων
 ἕτεροι κατὰ μακρὸν στοῖχον ὑπὸ μιᾶς ὀγκοῦ δυνάμεως συνε-
 χόμενοι, πλὴν οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον· αἰεὶ γὰρ οἱ πόρρω τῆς
 ἀρχῆς ἀπηρητημένοι χαλῶνται διὰ τὸ τὴν ὀγκὴν ἀνίστασθαι
 μηκέθ' ὁμοίως σφίγγειν δυναμένην. ὅμοιον δὲ τι πεπον-
 10 θέναι καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων φαίνεται καθ' ἑκάστην
 γενεὰν ἀμυδροτέρας λαμβανόντων τὰς τε τοῦ σώματος καὶ
 τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ ποιότητας. τὸν δ' ἀρχηγέτην 142
 ἐκεῖνον οὐ μόνον πρῶτον ἀνθρώπον ἀλλὰ καὶ μόνον κοσμο-
 πολίτην λέγοντες ἀψευδέστατα ἐροῦμεν· ἦν γὰρ οἶκος αὐτοῦ
 15 καὶ πόλις ὁ κόσμος, μηδεμιᾶς χειροποιήτου κατασκευῆς
 δεδημιουργημένης ἐκ λίθων καὶ ξύλων ὕλης, ᾧ καθάπερ
 ἐν πατρίδι μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἐνδιηγάτο φόβου μὲν
 ἐκτὸς ὦν, ἅτε τῆς τῶν περιγείων ἡγεμονίας ἀξιώθεις καὶ
 πάντων ἧσα θνητὰ κατεπτηχότων καὶ ὑπακούειν ὡς δεσπότη
 20 δεδιδαγμένων ἢ βιασθέντων, ἐν εὐπαθείαις δὲ ταῖς ἐν εἰ-
 ρῆνῃ ἀπολέμφ ζῶν ἀνεπιλήπτως. (50.) ἐπεὶ δὲ πᾶσα 143
 πόλις εὖνομος ἔχει πολιτείαν, ἀναγκαίως συνέβαινε τῷ
 κοσμοπολίτῃ χρῆσθαι πολιτεία ἣ καὶ σύμπας ὁ κόσμος·
 αὕτη δὲ ἐστὶν ὁ τῆς φύσεως ὀρθὸς λόγος, ὃς κυριωτέρα
 25 κλήσει προσονομάζεται θεσμός, νόμος θεῖος ὦν. καθ' ὃν τὰ
 προσήκοντα καὶ ἐπιβάλλοντα ἑκάστοις ἀπενεμήθη. ταύτης
 τῆς πόλεως καὶ πολιτείας ἔδει τινὰς εἶναι πρὸ ἀνθρώπου
 πολίτας, οἱ λέγοντ' ἂν ἐνδοίως μεγαλοπολιῆται τὸν μέ-
 30 λειστάτῳ πολιτεύματι ἐγγραφέντες. οὗτοι δὲ τίνες ἂν εἶεν 144
 ὅτι μὴ λογικαὶ καὶ θεῖαι φύσεις, αἱ μὲν ἀσώματα καὶ
 νοηταί, αἱ δὲ οὐκ ἄνευ σωμάτων, ὁποῖους συμβέβηκεν εἶναι

τοὺς ἀστέρας; οἷς προσομιλῶν καὶ συνδιαιωμένος εἰκότως ἐν ἀκράτῳ διέτριβεν εὐδαιμονία· συγγενής τε καὶ ἀγγίσπορος ὢν τοῦ ἡγεμόνος, ἅτε δὴ πολλοῦ ρυέντος εἰς αὐτὸν τοῦ θεοῦ πνεύματος, πάντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἐσπούδαζεν εἰς ἀρέσκειαν τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως, ἐπόμενος κατ' 5 ἴχνος αὐτῷ ταῖς ὁδοῖς, ὡς λεωφόρους, ἀνατέμνουσιν ἀρε- p.35 M. ταί, διότι μόναις ψυχαῖς θέμις προσέρχεσθαι τέλος ἡγουμέναις τὴν πρὸς τὸν γεννήσαντα θεὸν ἐξομολώσιν.

145 (51.) Τοῦ μὲν οὖν πρώτου φύντος ἀνθρώπου τὸ καθ' ἑκάτερον ψυχὴν τε καὶ σῶμα κάλλος, εἰ καὶ πολλῶ 10 τῆς ἀληθείας ἔλαττον, ἀλλ' οὖν κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν ὡς οἶόν τε ἦν εἴρηται. τοὺς δ' ἀπογόνους τῆς ἐκείνου μετέγοντας ἰδέας ἀναγκαῖον εἰ καὶ ἀμυδροὺς ἀλλ' οὖν ἔτι σφῆξιν τοὺς τύπους τῆς πρὸς τὸν προπάτορα συγγενείας.

146 ἡ δὲ συγγένεια τίς; πᾶς ἄνθρωπος κατὰ μὲν τὴν διάνοιαν 15 φκείωται λόγῳ θεῷ, τῆς μακαρίας φύσεως ἐκμαγεῖον ἢ ἀπόσπασμα ἢ ἀπαύγασμα γεγονώς, κατὰ δὲ τὴν τοῦ σώματος κατασκευὴν ἅπαντι τῷ κόσμῳ· συγκέχραται γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν, γῆς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ πυρός, ἐκάστου τῶν στοιχείων εἰσενεγκόντος τὸ ἐπιβάλλον μέρος πρὸς ἐκ- 20 πλήρωσιν αὐταρχεστάτης ὕλης, ἣν ἔδει λαβεῖν τὸν δημιουργ-

147 γόν, ἵνα τεχνιτεύσῃ τὴν ὄρατὴν ταύτην εἰκόνα· καὶ προσέτι πᾶσι τοῖς λεχθεῖσιν ὡς οἰκειστάτοις καὶ συγγενεστάτοις χω- 25 ρίοις ἐνδιδαιτᾶται τόπους ἀμείβων καὶ ἄλλοτε ἄλλοις ἐπιφροϊτῶν, ὡς κυριώτατα φάναι τὸν ἄνθρωπον πάντα εἶναι, 25 χερσαῖον ἐνυδρὸν πετηνὸν οὐράνιον· ἡ μὲν γὰρ οἰκεῖ καὶ βέβηκεν ἐπὶ γῆς, χερσαῖον ζῷόν ἐστιν, ἡ δὲ οὕεται καὶ νήγεται καὶ πλεῖ πολλάκις, ἐνυδρὸν — ἔμποροι καὶ ναύκληροι καὶ πορφυρεῖς καὶ ὕσσι τὴν ἐπ' ὀστρέοις καὶ ἰχθύσιν ἄγρην μετᾶσι τοῦ λεχθέντος εἰσὶ σαφεστάτη πίστις — 30 ἡ δὲ μετέωρον ἀπὸ γῆς ἀνώφροϊτον ἐξῆρται τὸ σῶμα, λέγοιτ' ἂν ἐνδίκως ἀεροπύρον εἶναι, πρὸς δὲ καὶ οὐράνιον,

διὰ τῆς ἡγεμονικωτάτης τῶν αἰσθήσεων ὕψεως ἡλίω καὶ
σελήνῃ καὶ ἐκάστῳ τῶν ἄλλων ἀστέρων πλανήτων καὶ
ἀπλανῶν συνεγίζων.

(52.) Παγκάλως δὲ καὶ τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων 148

5 ἀνῆψε τῷ πρώτῳ (Gen. 2,19)· σοφίας γὰρ καὶ βασιλείας
τὸ ἔργον, σοφὸς δ' ἐκεῖνος αὐτομαθῆς καὶ αὐτοδίδακτος,
χερσὶ θεαίας γενόμενος, καὶ προσέτι βασιλεύς· ἐμπρεπὲς δ'
ἡγεμόνι προσαγορεύειν ἕκαστον τῶν ὑπηκόων. ὑπερβάλ-
p.36 M. λουσα δ' ὡς εἰκὸς ἰ δύναιμι ἀρχῆς ἦν περὶ τὸν πρῶτον
10 ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὃν σπουδῆ διαπλάσας ὁ θεὸς ἡξίου δευ-
τερείων, ὕπαρχον μὲν αὐτοῦ, τῶν δ' ἄλλων ἀπάντων ἡγε-
μόνα τιθεῖς, ὅπότε καὶ οἱ τσσαύταις γενεαῖς ὕστερον φύντες,
ἦδη τοῦ γένους διὰ μακρὰς χρόνων περιόδους ἐξιτήλου
ὄντος, οὐδὲν ἤττον ἔτι θεσπέζουσι τῶν ἀλόγων καθάπερ
15 λαμπάδιον ἀρχῆς καὶ δυναστείας ἀπὸ τοῦ πρώτου διαδοθὲν
φυλάττοντες. φησὶν οὖν ὅτι πάντα τὰ ζῶα ἤγαγεν ὁ θεὸς 149
πρὸς τὸν Ἀδὰμ, ἰδεῖν βουλόμενος τίνας θήσεται προσρήσεις
ἐκάστοις, οὐχ ὅτι ἐνεδοίαζεν — ἄγνωστον γὰρ οὐδὲν θεῷ —,
ἀλλ' ὅτι ἦδει τὴν λογικὴν ἐν θνητῷ φύσιν κατασκευακῶς
20 αὐτοκίνητον, ὅπως ἀμέτοχος αὐτὸς ἦ κακίας. ἀπεπειράτο
δ' ὡς ὑφηγητῆς γνωρίμου τὴν ἐνδιάθετον ἕξιν ἀνακινῶν καὶ
πρὸς ἐπίδειξιν τῶν οικείων ἀνακαλῶν ἔργων, ἵν' ἀπαυτο-
ματίσῃ τὰς θέσεις μήτ' ἀνοικείους μήτ' ἀναρμόστους ἀλλ'
ἐμφανούσας εὔ μάλα τὰς τῶν ὑποκειμένων ιδιότητας.
25 ἀκράτου γὰρ ἔτι τῆς λογικῆς φύσεως ὑπαρχούσης ἐν ψυχῇ 150
καὶ μηδενὸς ἀρρωστήματος ἢ νοσήματος ἢ πάθους παρεισ-
εληλυθότος, τὰς φαντασίας τῶν σωματίων καὶ πραγμάτων
ἀκραιφνεστάτας λαμβάνων εὐθυβόλους ἐποιεῖτο τὰς κλήσεις,
εὔ μάλα στοχαζόμενος τῶν δηλουμένων. ὡς ἅμα λεχθῆναι
30 τε καὶ νοηθῆναι τὰς φύσεις αὐτῶν. οὕτως μὲν ἐν ἅπασι
ταῖς καλοῖς διέφερον ἐπ' αὐτὸ τὸ πέρας φθάνων τῆς ἀν-
θρωπίνης εὐδαιμονίας.

- 151 (53.) Ἐπεὶ δ' οὐδὲν τῶν ἐν γενέσει βέβαιον, τροπὰς
 δὲ καὶ μεταβολὰς ἀναγκαίως τὰ θνητὰ δέχεται, ἐγρήν και
 τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἀπολαῦσαι τινος κακοπραγίας. ἀρχὴ
 δὲ τῆς ὑπαιτίου ζωῆς αὐτῷ γίνεται γυνή, μέχρι μὲν γὰρ
 εἷς ἦν, ὡμοιοῦτο κατὰ τὴν μόνωσιν κόσμῳ και θεῷ και
 τῆς ἑκατέρου φύσεως ἐναπεμάττετο τῇ ψυχῇ τοὺς χαρακ- 5
 τήρας, οὐ πάντας ἀλλ' ὅσους χωρῆσαι δυνατὸν θνητὴν
 σύστασιν· ἐπεὶ δ' ἐπλάσθη και γυνή, θεασάμενος ἀδελφὸν
 εἶδος και συγγενῆ μορφὴν ἡσμένισε τῇ θεῷ και προσίων
 152 ἡσπάζετο. ἡ δ' οὐδὲν ἐκείνου προσβλέπουσα ζῶν ἐμφε- 10
 ρέστερον ἑαυτῇ γάνυται τε και ἀντιπροσφιδέγγεται μετ'
 αἰδοῦς· ἔρωσ δ' ἐπιγενόμενος καθάπερ ἐνὸς ζόφου διττὰ
 τμήματα διεστηκότα συναγαγὼν εἰς ταυτὸν ἀρμύττεται, πόθον
 ἐνιδρυσάμενος ἑκατέρῳ τῆς πρὸς θάτερον κοινωνίας εἰς τὴν
 τοῦ ὁμοίου γένεσιν· ὁ δὲ πόθος οὗτος και τὴν τῶν σω- 15
 μάτων ἡδονὴν ἐγέννησεν, ἧτις ἐστὶν ἀδικημάτων και παρα-
 νομημάτων | ἀρχή, δι' ἣν ὑπαλλάττονται τὸν θνητὸν και p.37 M.
 153 κακοδαίμονα βίον ἀντ' ἀθανάτου και εὐδαίμονος. (54.) ἔτι
 δὲ τοῦ ἀνδρὸς μονήρη βίον ζῶντος, μήπω διαπλασθείσης
 τῆς γυναικὸς, φυτευθῆναι λόγος ἔχει παράδεισον ὑπὸ θεοῦ 20
 τοῖς παρ' ἡμῖν οὐδὲν προσεικότα (Gen. 2, 8 s.)· τῶν μὲν
 γὰρ ἐστὶν ἄψυχος ἡ ὕλη, παντοίων δένδρων κατάπλεως.
 τῶν μὲν ἀειθαλῶν πρὸς τὴν ὕψεως ἀδιάστατον ἡδονήν, τῶν
 δὲ ταῖς ἐαριναῖς ὥραις ἡβιώντων και βλαστανόντων, και τῶν
 μὲν ἡμερον καρπὸν ἀνθρώποις φερόντων, οὐ πρὸς ἀναγκαίαν 25
 μόνον χρῆσιν τροφῆς ἀλλὰ και πρὸς περιττὴν ἀπόλαυσιν
 ἀβροδιαίτου βίου, τῶν δ' οὐχ ὅμοιον, ὡς ἀναγκαίως θηρίοις
 ἀπενεμήθη· κατὰ δὲ τὸν θεῖον παράδεισον ἔμφυχα και
 λογικὰ φυτὰ πάντ' εἶναι συμβέβηκε, καρπὸν φέροντα τὰς
 ἀρετὰς και προσέτι τὴν ἀδιάφορον σύνεσιν και ἀγχίνουαν, 30
 ἡ γνωρίζεται τὰ καλὰ και τὰ αἰσχυρά, ζωὴν τ' ἄνοσον και
 154 ἀφθαρσίαν και πᾶν εἶ τι τούτοις ὁμοιότροπον. ταῦτα δὲ

μοι δοκεῖ συμβολικῶς μᾶλλον ἢ κυρίως φιλοσοφεῖσθαι·
 δένδρα γὰρ ἐπὶ γῆς οὔτε πέφηνέ πω πρότερον οὔτ' αὖθις
 εἰκὸς φανεῖσθαι ζωῆς ἢ συνέσεως· ἀλλ' ὡς ἔοικεν αἰνίττε-
 ται διὰ μὲν τοῦ παραδείσου τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν,
 5 ὕπερ ἐστὶ κατάπλεων οἶα φυτῶν μυρίων ὕσων δοξῶν, διὰ
 δὲ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς τὴν μεγίστην τῶν ἀρετῶν θεοσέ-
 βειαν, δι' ἧς ἀθανατίζεται ἡ ψυχὴ, διὰ δὲ τοῦ καλῶν καὶ
 πονηρῶν γνωριστικοῦ φρόνησιν τὴν μέσην, ἣ διακρίνεται
 τάναντία φύσει. (Ὡδ.) θέμενος δὲ τούτους τοὺς ἔρους ἐν 155
 10 ψυχῇ καθάπερ δικαστῆς ἐσκόπει, πρὸς πότερον ἐπικλινῶς
 ἕξει. ὡς δὲ εἶδε ῥέπουσαν μὲν ἐπὶ πανουργίαν, εὐσεβείας
 δὲ καὶ ὁσιότητος ὀλιγορουσαν, ἐξ ὧν ἡ ἀθάνατος ζωὴ
 περιγίνεται, προῦβάλετο κατὰ τὸ εἰκὸς καὶ ἐφυγάδευσεν ἐκ
 τοῦ παραδείσου, μηδ' ἐλπίδα τῆς εἰσαυθις ἐπανόδου δυ-
 15 σίατα καὶ ἀθεράπευτα πλημμελοῦσῃ ψυχῇ παρασχών, ἐπεὶ
 καὶ ἡ τῆς ἀπάτης πρόφασις ἐπίληπτος ἦν οὐ μετρίως, ἦν
 οὐκ ἄξιον παρασιωπῆσαι. λέγεται τὸ παλαιὸν τὸ ἰσβόλον 156
 καὶ γηγενὲς ἔρπετον [ὄφις] ἀνθρώπου φωνὴν προῖεσθαι καί
 ποτε προσελθὼν τῇ τοῦ πρώτου φύντος ἀνδρὸς γυναικὶ τῆς
 20 βραδυτῆτος καὶ τῆς ἄγαν εὐλαβείας ὀνειδίσει, διότι μέλλει
 καὶ ὑπερτίθεται πάγκαλον ὀφθῆναι καὶ ἤδιστον ἀπολαυσθῆ-
 ναι καρπὸν ὀρέπεσθαι, πρὸς δὲ καὶ ὠφελιμώτατον, ᾧ δυ-
 νήσεται γνωρίζειν ἀγαθὰ τε αὖ καὶ κακὰ· τὴν δὲ ἀνεξε-
 τάστως ἀπὸ γνώμης ἀβεβαίου καὶ ἀνιδρύτου συναινέσασαν
 p.38 M. ἐμφαγεῖν | τοῦ καρποῦ καὶ τῷ ἀνδρὶ μεταδοῦναι — καὶ
 26 τοῦτ' ἐξαπιναιῶς ἀμφοτέρους ἐξ ἀκακίας καὶ ἀπλότητος
 ἡθῶν εἰς πανουργίαν μετέβαλεν — ἐφ' ᾧ τὸν πατέρα
 χαλεπήναντα — ἡ γὰρ πρᾶξις ὀργῆς ἀξία, ἐπεὶ παρελθόντες
 τὸ ζωῆς ἀθανάτου φυτόν, τὴν ἀρετῆς παντέλειαν, ὑφ' ἧς
 30 μακραιῶνα καὶ εὐδαίμονα βίον ἐδύναντο καρποῦσθαι, τὸν ἐφῆ-
 μερον καὶ θνητὸν οὐ βίον ἀλλὰ χρόνον κακοδαιμονίας μεστὸν
 εἴλοντο — κολάσεις ὀρίσαι κατ' αὐτῶν τὰς προσηκούσας.

- 157 (56.) Ἔστι δὲ ταῦτα οὐ μύθου πλάσματα, οἷς τὸ ποιητικὸν καὶ σοφιστικὸν χαίρει γένος, ἀλλὰ δείγματα τύπων ἐπ' ἀλληγορίαν παρακαλοῦντα κατὰ τὰς δι' ὑπονοιῶν ἀποδόσεις. ἐπόμενος δὲ τις εἰκότι στοχασμῷ φήσει προσηκόντως τὸν εἰρημένον ὄφιν ἡδονῆς εἶναι σύμβολον, ὅτι πρῶτον μὲν ζῷον ἄπου ἐστὶ καὶ πρηγὲς πεπτωκὸς ἐπὶ γαστέρα. 5 δεύτερον δ' ὅτι γῆς βώλοις σιτίῳ χρῆται, τρίτον δ' ὅτι τὸν ἰὸν ἐπιφέρεται τοῖς ὁδοῦσιν, ᾧ τοὺς δηχθέντας ἀναριεῖν
- 158 πέφυκεν. οὐδενὸς δὲ τῶν λεχθέντων ὁ φιλήδονος ἀμοιρεῖ· μόλις τε γὰρ τὴν κεφαλὴν ἐπαίρει βαρυνόμενος καὶ καθελκόμενος, ἐκτραχηλιζούσης καὶ ὑποσκελιζούσης τῆς ἀκρασίας· σιτεῖται τε οὐκ οὐράνιον τροφήν, τὴν ὀρέγει τοῖς φιλοθεάμοσι διὰ λόγων καὶ δογμάτων σοφία, τὴν δ' ἀναδιδομένην ἐκ γῆς κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας, ἐξ ἧς οἶνοφυγία καὶ ὀψοφαγία καὶ λαιμαργία, (αἴ) τὰς γαστροὺς ἐπιθυμίας 15 προσαναρρηγῦσαι καὶ ἀναρριπίζουσαι [καὶ ἀνδραποδίζουσαι] πρὸς γαστριμαργίαν συναύξουσι καὶ ἀναρρηγῦουσι καὶ τοὺς ὑπογαστρίους οἴστρους· σιτοπόνων τε γὰρ καὶ ὀψαρτυτῶν κάματον ἐπιλιγνεύει καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἡδυσμάτων κνίσσης ἐν κύκλῳ τὴν κεφαλὴν περιάγων μεταλαμβάνειν [τῆς εἰ- 20 δεχθείας] ὀρέγεται, καὶ ὁπότε πολυτελεῖ τράπεζαν θεάσασατο, καταβαλὼν αὐτὸν ὅλον ἐπὶ τὰ εὐτρεπισθέντα ἐκχεῖται, πάντων ἀθρόων σπουδάζων ἐμφορεῖσθαι, τέλος οὐ κέρων ἀλλὰ τὸ μᾶρὸν ὑπολείπεσθαι τῶν εὐτρεπισθέντων ποιούμενος. ὅθεν οὐχ ἤττον ἄφρεως ἐν τοῖς ὁδοῦσιν ἐπιφέρεται τὸν ἰὸν· 25
- 159 οὗτοι γὰρ εἰσὶν ἀπληστίας ὑπερέται καὶ ὑπουργοί, πάνθ' ὅσα πρὸς ἐδωδὴν τέμνοντές τε καὶ λεαίνοντες καὶ τὸ μὲν πρῶτον γλώττῃ παραδιδόντες τῇ γυλοὺς δικαζούσῃ πρὸς ἐπίκρισιν, ἔπειτα δὲ φάρυγγι· | σιτίων δὲ ἀμετρία θανατῶδες p.39 M. φύσει καὶ ἰσθμόν, ἅτε πέψιν οὐκ ἐνδεχομένων διὰ τὴν 30 τῶν ἐπεισιόντων φροάν, ἧ γίνεται πρὶν ἐξικμασθῆναι τὰ
- 160 πρότερα. φωνὴν δ' ἀνθρώπειον ἄφρι λέγεται προῖεσθαι.

- διότι μυρίοις ὑπερμάχοις καὶ προαγωνισταῖς ἡδονὴ χρῆται
 τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν αὐτῆς ἀνειληφόσιν, οἱ τολ-
 μῶσιν ἀναδιδάσκειν ὅτι πάντων τὸ κράτος ἀνῆπται μι-
 κρῶν τε καὶ μεγάλων οὐδενὸς ὑπεξηρημένου τὸ παράπαν.
- 5 (57.) ἀλλ' αἷ τε πρῶται τοῦ ἄρρενος πρὸς τὸ θῆλυ σύνοδοι 161
 ξεναγὸν ἔχουσι ἡδονήν, αἷ τε σποραὶ καὶ γενέσεις διὰ ταύ-
 τῆς συνίστανται, τὰ τε γεννώμενα οὐδενὶ πρῶτον οἰκειοῦσθαι
 πέφυκεν ἢ ταύτῃ, χαίροντα μὲν ἡδονῇ, τὴν δ' ἐναντίαν
 ἀλγηδὸνα δυσχεραίνοντα· παρὸ καὶ ἀνακλαίεται τὸ βρέφος
 10 ἀποκυηθέν, ἀλγῆσαν ὡς εἰκὸς τῇ περιψύξει· ἐκ γὰρ θερ-
 μοτάτου καὶ πυρωδεστάτου χωρίου τοῦ κατὰ τὴν μήτραν,
 ᾧ πολὺν χρόνον ἐνδιητήθη, προσελθὸν ἐξαπιναίως εἰς ἀέρα,
 ψυχρὸν καὶ ἀσυνήθη τόπον, ἐπλήχθη καὶ τῆς ὀδύνης καὶ
 τοῦ δυσχεραίνειν ἀλγηδόνι τὰ κλαύματα δεῖγμα παρέσχεν
 15 ἐναργέστατον. σπεύδει τε, φασί, πᾶν ζῷον ὡς ἐπ' ἀναγ- 162
 καιότατον καὶ συνεκτικώτατον τέλος ἡδονήν καὶ μάλιστα ἄν-
 θρωπος· τὰ μὲν γὰρ διὰ γεύσεως μόνον καὶ τῶν γεννητι-
 κῶν ἐφέται ταύτης, ὁ δὲ ἄνθρωπος καὶ διὰ τῶν ἄλλων
 αἰσθήσεων, ὅσα θεάματα ἢ ἀκούσματα τέρψιν δύναται παρα-
 20 σχεῖν ὡς καὶ ὀφθαλμοῖς μεταδιώκων. λέγεται δὲ καὶ ἄλλα 163
 παμπληθῆ πρὸς ἔπαινον τοῦ πάθους καὶ ὡς ἔστιν οἰκειότα-
 τον καὶ συγγενέστατον ζῷοις· (58.) ἀπόχρη δὲ δεύματος
 ἔνεκα καὶ τὰ νῦν εἰρημένα, ὧν χάριν ἀνθρωπίνην φωνὴν
 ἔδοξεν ὁ ἄφρις προέσθαι. διό μοι δοκεῖ καὶ τοῖς κατὰ μέρος
 25 νόμοις, οὗ περὶ ζῳῶν ἔγραψεν ἃ τε χρῆ προσφέρεισθαι καὶ
 τούναντίον, ἐπαινεῖσαι μάλιστα τὸν ὀφιομάχην ἐπικαλούμενον 164
 (Lev. 11, 22) — ἐρπετὸν δ' ἔστιν ἔχον ἀνωτέρω σκέλη τῶν
 ποδῶν, οἷς ἀπὸ γῆς πέφυκε πηδᾶν καὶ μετέωρον αἶρῆσθαι
 καθάπερ τὸ τῶν ἀκρίδων γένος — ὁ γὰρ ὀφιομάχης 164
 30 οὐδὲν ἄλλ' ἢ συμβολικῶς ἐγκράτεια εἶναι μοι δοκεῖ. μάχην
 ἀκαθαίρετον καὶ πόλεμον ἄσπονδον ἐκφέρουσα πρὸς ἀκρα-
 σίαν καὶ ἡδονήν· ἡ μὲν γὰρ εὐτέλειαν καὶ ὀλιγοδείαν καὶ

ὅσον ἀναγκαῖον φιλαυστήρῳ καὶ σεμνῷ βίῳ διαφερόντως ἀσπάξεται, ἣ δὲ περιεργίαν καὶ πολυτέλειαν, ἃ χλιδῆς καὶ θρύψεως αἴτια γίνεται ψυχῇ καὶ σώματι, δι' ὧν τὴν ὑπαίτιον καὶ θανάτου χαλεπωτέραν ζωὴν παρὰ τοῖς εὖ φρονουῖσι συμβέβηκε γίνεσθαι.

5

165 (59.) Τὰς δὲ γοητείας καὶ ἀπάτας αὐτῆς ἡδονὴ τῷ μὲν ἀνδρὶ οὐ τολμᾷ προσφέρειν, τῇ δὲ γυναικὶ καὶ | διὰ p.40 M. ταύτης ἐκείνῳ, πάνυ προσφυῶς καὶ εὐθυβόλως· ἐν ἡμῖν γὰρ ἀνδρὸς μὲν ἔχει λόγον ὁ νοῦς, γυναικὸς δ' αἰσθησις· ἡδονὴ δὲ προτέραις ἐντυγχάνει καὶ ἐνομιλεῖ ταῖς αἰσθήσεσι, 10 δι' ὧν καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν φενακίζει· ἐπειδὴν γὰρ ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων τοῖς φίλτροις αὐτῆς ὑπαχθῆ, χαίρουσαι τοῖς προτεινομένοις, ἐπὶ χρωμάτων μὲν καὶ σχημάτων παικιλίαις ὕψις, ἐπὶ δὲ φωνῶν ἐμμελείαις ἀκοή, ἐν δὲ χυλῶν ἡδύτησι γεῦσις, κἂν ταῖς τῶν ἀναθυμιωμένων ἀτμῶν 15 εὐωδαῖς ὄσφρησις, δεξάμεναι τὰ δῶρα θεραπευνίδων τρόπον προσφέρουσιν οἷα δεσπότη τῷ λογισμῷ, παράκλητον ἐπαγόμεναι πειθῶ περὶ τοῦ μηδὲν ἀπώσασθαι τὸ παράπαν· ὁ δ' αὐτίκα δελεασθεὶς ὑπήκοος ἀνθ' ἡγεμόνος καὶ δοῦλος ἀντὶ δεσπότητος καὶ ἀντὶ πολίτου φυγὰς καὶ θνητὸς ἀντ' 20

166 ἀθανάτου γίνεται. συνόλως γὰρ οὐκ ἀγνοητέον ὅτι οἷα ἑταίρις καὶ μαχλὰς οὔσα ἡδονὴ γλίχεται τυχεῖν ἐραστοῦ καὶ μαστροποῦς ἀναζητεῖ, δι' ὧν τοῦτον ἀγκιστρεύσεται· μαστροπεύουσι δ' αὐτῇ καὶ προξενουῖσι τὸν ἐρῶντα αἰσθήσεις, αἷς δελεάσασα βραδίως ὑπηγάγετο τὸν νοῦν, ᾧ τὰ 25 φανέντα ἐκτὸς εἴσω κομίζουσαι διαγγέλλουσι καὶ ἐπιδείκνυνται, τοὺς τύπους ἐκάστων ἐνσφραγιζόμεναι καὶ τὸ ὅμοιον ἐνεργαζόμεναι πάθος· κηρῷ γὰρ θοικῶς δέχεται τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων φαντασίας, αἷς τὰ σώματα καταλαμβάνει δι' αὐτοῦ μὴ δυνάμενος, καθάπερ εἶπον ἡδῆ. 30

167 (60.) Τὰ δ' ἐπίχειρα τῆς ἡδονῆς εὐθύς εὐραντο οἱ πρῶτοι γενόμενοι δοῦλοι χαλεποῦ καὶ δυσιάτου πάθους· ἣ

μὲν γυνή σφοδράς ἀνίας ἐνδεξαμένη τὰς ἐν ὠδίσι καὶ τὰς
 παρὰ τὸν ἄλλον βίον λύπας ἐπαλλήλους καὶ μάλιστα τὰς
 ἐπὶ τέκνοις γεννωμένοις καὶ τρεφομένοις καὶ νοσοῦσι καὶ
 ὑγιαίνουσι καὶ εὐτυχοῦσι καὶ ἀτυχοῦσιν, εἴτ' ἀφαίρειν
 5 ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ συνόντος ἀνδρὸς δεσποτείαν,
 οὗ τοῖς ἐπιτάγμασι πειθαρχεῖν ἀναγκαῖον· ὁ δ' ἀνὴρ ἐν
 μέρει πόνους καὶ ταλαιπωρίας καὶ συνεχεῖς ἰδρωῶτας ἕνεκα
 πορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων καὶ στέρησιν μὲν τῶν αὐτομάτων
 ἀγαθῶν, ἅπερ ἐδιδάχθη φέρειν ἢ γῆ δίχα γεωργικῆς ἐπι-
 10 στήμης, ἀπρότων δὲ μετουσίαν καμάτων εἰς ζήτησιν βίου
 καὶ τροφῆς ὑπὲρ τοῦ μὴ λιμῶ παραπολέσθαι· οἴμαι γὰρ 168
 ἂν ὡσπερ ἥλιον καὶ σελήνην αἰεὶ φωσφορεῖν ἀπαξ κελου-
 σθέντας ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει τοῦ παντὸς καὶ τὸ θεῖον
 p.41 M. πρόσταγμα διατηρεῖν οὐδενὸς ἑτέρου χάριν ἢ ὅτι | τῶν
 15 ὄρων οὐρανοῦ μακρὰν κακία πεφυγάδευται, τὸν αὐτὸν τρό-
 πον καὶ τῆς γῆς τὴν βαθεῖαν καὶ καρποφόρον ἄνευ τέχνης
 καὶ συμπράξεως γεωπόνων ἀνδρῶν φέρειν ἂν πολλὴν ἀφθο-
 νίαν κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας· νυκτὶ δὲ αἱ ἀέναισι πηγαὶ τῶν
 τοῦ θεοῦ χαρίτων ἐπεσχέθησαν, ὅτε ἤρξατο κακία τὰς ἀρε-
 80. 20 τὰς παρευήμερεῖν, ἵνα μὴ ὡς ἀναξίους χορηγῶσιν. εἶδει 169
 μὲν οὖν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, εἰ τὴν ἀρμόττουσαν
 ἔμελλε δίκην ὑπομένειν, ἠφρανίσθαι διὰ τὴν πρὸς τὸν εὐερ-
 γέτην καὶ σωτῆρα θεὸν ἀχαριστίαν· ὁ δ' ἅτε τὴν φύσιν
 ἴλεως οἶκτον λαβὼν ἐμετρίασε τὴν τιμωρίαν, τὸ μὲν γένος
 25 ἐάσας διαμένειν, τὰς δὲ τροφὰς οὐκέθ' ὁμοίως ἐξ ἑτοίμου
 παρασχών, ἵνα μὴ οὐσι κακοῖς ἀργία καὶ κόρη χρώμενοι
 πλημμελῶσι καὶ ὑβρίζωσι.

(61.) Τοιοῦτος μὲν ὁ βίος τῶν ἐν ἀρχῇ μὲν ἀκακία 170
 καὶ ἀπλότῃτι χρωμένων, αὐτὸς δὲ κακίαν ἀντ' ἀρετῆς προ-
 30 τιμώντων [ῶν ἄξιον ἀπέχεσθαι]. διὰ δὲ τῆς λεχθεῖσης
 κοσμοποιίας πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἡμᾶς ἀναδιδάσκει, πέντε
 δὲ τὰ κάλλιστα καὶ πάντων ἄριστα· πρῶτον μὲν ὅτι ἔστι

- τὸ θεῖον καὶ ὑπάρχει, διὰ τοὺς ἀθέους, ὧν οἱ μὲν ἐνεδοίασαν ἐπαμφοτερίζαντες περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, οἱ δὲ τολμηρότεροι καὶ κατεθρασύναντο φάμενοι μηδ' ὄλως εἶναι, λέγεσθαι δ' αὐτὸ μόνον πρὸς ἀνθρώπων πλάσμασι μυθικοῖς
- 171 ἐπισκιάσαντων τὴν ἀλήθειαν· δεύτερον δ' ὅτι θεὸς εἷς ἐστι, 5
διὰ τοὺς εἰσηγητὰς τῆς πολυθέου δόξης, οἱ οὐκ ἐρυθριῶσι τὴν φαυλοτάτην τῶν κακοπολιτειῶν ὀχλοκρατίαν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν μετοικίζοντες· τρίτον δ' ὡς ἤδη λέλεκται ὅτι γενητὸς ὁ κόσμος, διὰ τοὺς οἰομένους αὐτὸν ἀγένητον καὶ αἰδίον εἶναι, οἱ πλέον οὐδὲν ἀπονέμουσι θεῶ· τέταρτον δ' 10
ὅτι καὶ εἷς ἐστὶν ὁ κόσμος, ἐπειδὴ καὶ εἷς ὁ δημιουργὸς ὁ ἐξομοιώσας αὐτῷ κατὰ τὴν μόνωσιν τὸ ἔργον, ὃς ἀπάσῃ κατεχρήσατο τῇ ὕλῃ εἰς τὴν τοῦ ὅλου γένεσιν· ὅλον γὰρ οὐκ ἂν ἦν, εἰ μὴ ἐξ ὅλων ἐπάγη καὶ συνέστη τῶν μερῶν· εἰσὶ γὰρ οἱ πλείους ὑπολαμβάνοντες εἶναι κόσμους, οἱ δὲ 15
καὶ ἀπείρους, ἄπειροι καὶ ἀνεπιστήμονες αὐτοὶ πρὸς ἀλήθειαν ὄντες ὧν καλὸν ἐπιστήμην ἔχειν· πέμπτον δ' ὅτι καὶ προνοεῖ τοῦ κόσμου ὁ θεός· ἐπιμελεῖσθαι γὰρ αἰεὶ τὸ πεποιηκὸς τοῦ γενομένου φύσεως νόμοις καὶ θεσμοῖς ἀναγ-
- 172 καῖον, καθ' οὓς καὶ γονεῖς τέκνων | προμηθεοῦνται. ὁ δὲ ἢ p.42 M.
ταῦτα μὴ ἀκοῆ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ προμαθῶν καὶ ἐν τῇ 21
αὐτοῦ ψυχῇ σφραγισάμενος θαυμάσια καὶ περιμάχητα εἶδη, καὶ ὅτι ἐστὶ καὶ ὑπάρχει θεὸς καὶ ὅτι εἷς ὁ ὧν ὄντως ἐστὶ καὶ ὅτι πεποίηκε τὸν κόσμον καὶ πεποίηκεν ἕνα, ὡς ἐλέχθη, κατὰ τὴν μόνωσιν ἐξομοιώσας ἑαυτῷ καὶ ὅτι αἰεὶ 25
προνοεῖ τοῦ γεγονότος, μακαρίαν καὶ εὐδαίμονα ζωὴν βιώσεται δόγμασιν εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος χαραχθεῖς.

ΝΟΜΩΝ ΙΕΡΩΝ ΑΛΛΗΓΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΞΑΗΜΕΡΟΝ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ

I p.43M.
1
 (1.) „Καὶ συνετελέσθησαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν“ (Gen. 2,1). νοῦ καὶ αἰσθήσεως γένεσιν εἰπὼν πάλαι, νῦν δὲ ἀμφοτέρων τελείωσιν διασυνίστησιν. οὔτε δὲ νοῦν τὸν ἄτομον οὔτε αἴσθησιν τὴν ἐν μέρει
 5
 πέρας εἰληφέναι φησίν, ἀλλ' ἰδέας, τὴν μὲν νοῦ, τὴν δὲ αἰσθήσεως· συμβολικῶς μὲν γὰρ τὸν νοῦν οὐρανόν, ἐπειδὴ ἀνοηταὶ φύσεις ἐν οὐρανῷ, τὴν δὲ αἴσθησιν καλεῖ γῆν, ὅτι σύστασιν σωματικῶν καὶ γεωδυστέρων ἔλαχεν αἴσθησις· κόσμος δὲ νοῦ μὲν τὰ ἀσώματα καὶ νοητὰ πάντα, αἰσθήσεως
 10
 δὲ τὰ ἐνώματα καὶ ὅσα συνόλως αἰσθητά.

p.44M.
2
 (2.) „Καὶ συνετέλεσεν ὁ θεὸς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἃ ἐποίησεν“ (Gen. 2, 2). εὐήθες πάνυ τὸ οἶσθαι ἐξ ἡμέραις ἧ καθόλου χρόνῳ γεγονέναι τὸν κόσμον· διὰ τί; ὅτι πᾶς χρόνος ἡμερῶν καὶ νυκτῶν ἐστὶ σύστημα,
 15
 ταῦτα δὲ ἡλίου κινήσις ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν ἰόντος ἐξ ἀνάγκης ἀποτελεῖ· ἡλίου δὲ μέρος οὐρανοῦ γέγονεν, ὥστε χρόνον ἀνομολογεῖσθαι νεώτερον κόσμου. λέγοιτ' ἂν οὖν ὀρθῶς, ὅτι οὐκ ἐν χρόνῳ γέγονε κόσμος, ἀλλὰ διὰ κόσμου συνέστη χρόνος· ἡ γὰρ οὐρανοῦ κινήσις χρόνου φύσιν ἔδειξεν.
 20
 ὅταν οὖν λέγῃ „συνετέλεσεν ἕκτη ἡμέρα τὰ ἔργα“, νοητέον
 3
 ὅτι οὐ πλῆθος ἡμερῶν παραλαμβάνει, τέλειον δὲ ἀριθμὸν

- τὸν ἕξ, ἐπειδὴ πρῶτος ἴσος ἐστὶ τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν, ἡμίσει
καὶ τρίτῳ καὶ ἕκτῳ, καὶ ἀπὸ ἑτερομήκους συνίσταται τοῦ
θις τρία· θυὰς μέντοι καὶ τριάς ἐκβέβηκε τὴν κατὰ τὸ ἐν
ἀσωματότητα, ὅτι ἡ μὲν ὕλης ἐστὶν εἰκῶν, διαιρουμένη καὶ
τεμνομένη καθάπερ ἐκείνη, τριάς δὲ στερεοῦ σώματος, ὅτιπερ 5
- 4 τριχῆ τὸ στερεὸν διαιρετόν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συγγενῆς ἐστὶ
ταῖς τῶν ὀργανικῶν ζώων κινήσεσιν· ἐξαχῆ γὰρ τὸ ὀργανικὸν
σῶμα πέφυκε κινεῖσθαι, πρῶσω καὶ κατόπιν, ἄνω καὶ κάτω,
ἐπὶ δεξιὰ καὶ εὐώνυμα. βούλεται οὖν τὰ τε θνητὰ γένη
καὶ πάλιν αὖ τὰ ἄφθαρτα κατὰ τοὺς οἰκείους ἐπιδειξάι 10
συστάντα ἀριθμούς, τὰ μὲν θνητὰ ὡς ἔφην παραμετρῶν
5 ἐξάδι, τὰ δὲ μακάρια καὶ εὐδαίμονα ἑβδομάδι. πρῶτον οὖν
ἑβδόμη ἡμέρα καταπαύσας τὴν τῶν θνητῶν σύστασιν ἄρ-
χεται ἐτέρων θειοτέρων διατυπώσεως· (3.) παύεται γὰρ
οὐδέποτε ποιῶν ὁ θεός, ἀλλ' ὥσπερ ἴδιον τὸ καίειν πυρὸς 15
καὶ χιόνος τὸ φύχειν, οὕτως καὶ θεοῦ τὸ ποιεῖν· καὶ πολὺ
γε μᾶλλον, ὅσῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀρχὴ τοῦ ὄραν
6 ἐστίν. εὖ μέντοι καὶ τὸ φάναι „κατέπαυσεν“, οὐχὶ „ἐπαύ-
σατο“· παύει μὲν γὰρ τὰ δοκοῦντα ποιεῖν οὐκ ἐνεργοῦντα,
οὐ παύεται δὲ ποιῶν αὐτός. διὸ καὶ ἐπιφέρει „κατέπαυσεν 20
ῶν ἤρξατο“· ὅσα μὲν γὰρ ταῖς ἡμετέραις τέχναις δημιουργ-
γεῖται, τελειωθέντα ἴσταται καὶ μένει, ὅσα δὲ ἐπιστήμη
θεοῦ, περατωθέντα πάλιν κινεῖται· τὰ γὰρ τέλη αὐτῶν ἐτέ-
ρων εἰσὶν ἀρχαί, οἷον ἡμέρας τέλος νυκτὸς ἀρχή, καὶ μῆνα
δὲ καὶ ἐνιαυτὸν ἐνισταμένους | πέρατα δῆπου τῶν ἐξηκόντων p.45M.
- 7 ὑποληπτέον· γένεσις τε αὖ φθειρομένων ἐτέρων καὶ φθορὰ 26
γεννωμένων ἄλλων ἀποτελεῖται, ὥστε ἀληθὲς εἶναι τὸ λεγό-
μενον ὅτι

θνήσκει δ' οὐδὲν τῶν γιγνομένων,
διακρινόμενον δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
μορφὴν ἐτέραν ἀπέδειξεν.

30

- 8 (4.) χαίρει δὲ ἡ φύσις ἑβδομάδι· πλάνητές τε γὰρ

ἑπτὰ γηγόνασιν, ἀντίρροποι τῇ κατὰ ταῦτά καὶ ὡσαύτως
 ἐχρούση φορᾶ· καὶ ἄρακτος ἑπτὰ ἄστροις συμπληροῦνται, κοι-
 νωνίας καὶ ἐνώσεως ἀνθρώπων, οὐκ ἐπιμιξίας αὐτὸ μόνον,
 οὔσα αἰτία· καὶ τροπαὶ δὲ σελήνης ἐβδομάσι γίνονται, συμ-
 5 παθεστάτου πρὸς τὰ ἐπίγεια ἄστρου, καὶ ἄς κατὰ τὸν ἀέρα
 μεταβολᾶς ἐργάζεται, μάλιστα τοῖς καθ' ἐβδομάδα σχημα-
 τισμοῖς ἀποτελεῖ. τὰ γε μὴν θνητὰ σπάσαντα ἀπ' οὐρανοῦ 9
 θειάν ἀρχὴν καθ' ἐβδομάδα σωτηρίως κινεῖται· τίς γὰρ οὐκ
 οἶδεν, ὅτι τῶν βρεφῶν τὰ μὲν ἐπτάμηνα γόνιμα, τὰ δὲ
 10 πλείω χρόνον προσλαμβάνοντα, ὡς ὅκτω μῆνας ἐνδαιτηθῆναι
 γαστρί, κατὰ τὸ πλείστον ἄγονα; λογικὸν τέ φασιν ἄνθρω- 10
 πον κατὰ τὴν πρώτην ἑπταετίαν γίνεσθαι, ὅτε ἤδη ἱκανὸς
 ἐστὶν ἐρμηγεὺς εἶναι τῶν συνήθων ὀνομάτων καὶ ῥημάτων
 15 ἑπταετίαν ἄκρως τελειοῦσθαι· τελειώσεις δὲ ἐστὶ δύναμις τῆς
 τοῦ ὁμοίου σπορᾶς· περὶ γὰρ τὴν τετταρεςκαιδεκαετῆ ἡλικίαν
 τὸ ὅμοιον γενεῶν δυνάμεθα· τρίτη πάλιν ἑπταετία πέρασ
 ἐστὶν αὐξήσεως· ἄχρι γὰρ ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐπιθίδωσιν
 εἰς μέγεθος ἄνθρωπος, καὶ καλεῖται παρὰ πολλοῖς ὁ χρόνος
 20 οὗτος ἀκμή. ψυχῆς γε μὴν τὸ ἄλογον ἑπταμερές, αἰσθη- 11
 σεις πέντε καὶ φωνητήριον ὄργανον καὶ τὸ διττικόν ἄχρι
 παραστατῶν, ὃ δὴ γόνιμὸν ἐστὶ. πάλιν αὖ σώματος ἑπτὰ 12
 κινήσεις, ὀργανικαὶ μὲν ἕξ, ἐβδόμη δὲ ἡ κύκλιφ. σπλάγγνα
 γε μὴν ἑπτὰ· στόμαχος, καρδία, σπλήν, ἥπαρ, πνεύμων,
 25 νεφροὶ δύο. μέλη δὲ σώματος ὁμοίως ἰσάριθμα· κεφαλὴ,
 τράχηλος, στέρον, χειρὲς, κοιλία, ἦτρον, πόδες. τό τε ἡγε-
 μονικώτατον τοῦ ζώου πρόσωπον ἑπταχῆ κατατέτρηται, δυσὶν
 ὀφθαλμοῖς καὶ ὡσὶ δυσὶν, ἴσοις μυκτῆρσιν, ἐβδόμῳ στόματι.
 αἷ τε ἀποκρίσεις ἑπτὰ· δάκρυα, μύξαι, σίελος, σπέρμα, 13
 30 διττοὶ περιτωμάτων ὄχρεοί, καὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος
 ἰδρώς. ἐν γε μὴν ταῖς νόσοις κριτικωτάτη ἐβδομάς. καὶ
 γυναιξὶ δὲ αἱ καταμήνιοι καθάρσεις ἄχρι ἐβδομάδος παρατεί-

- 14 νουσιν. (5.) διελέγηθε δὲ ἡ | δύναμις αὐτῆς καὶ ἐπὶ τὰς p.46 M.
 ὠφελιμωτάτας τῶν τεχνῶν· ἐν γοῦν γραμματικῇ τὰ ἀρίστα
 τῶν στοιχείων καὶ πλείστην δύναμιν ἔχοντα ἑπτὰ ἐστὶν
 ἀριθμῶ, τὰ φωνήεντα· κατὰ τε μουσικὴν ἡ ἑπτάχορδος
 λύρα πάντων σχεδὸν ὀργάνων ἀρίστη, διότι τὸ ἑναρμόνιον, 5
 ὃ δὴ τῶν μελωδοουμένων γενῶν ἐστὶ τὸ σεμνότατον, κατ'
 αὐτὴν μάλιστα πως θεωρεῖται· τὰς τε τῶν φθόγγων τάσεις
 ἑπτὰ εἶναι συμβέβηκεν, ὀξύν, βαρύν, περισπώμενον, δασύν,
 15 ψιλόν, μακρόν, βραχύν. ἔτι πρῶτός ἐστιν ἀπὸ τελείου τοῦ
 ἕξ καὶ μονάδι κατὰ τινα λόγον ὁ αὐτός. οἷ τε ἐντὸς δεκά- 10
 ὁδος ἀριθμοὶ ἢ γεννῶνται ἢ γεννῶσι τοὺς ἐντὸς δεκάδος καὶ
 αὐτὴν, ἡ δὲ ἑβδομάς οὔτε γεννᾷ τινα τῶν ἐντὸς δεκάδος
 ἀριθμῶν οὔτε γεννᾶται ὑπὸ τινος. παρὸ μυθεύοντες οἱ
 Πυθαγόρειοι τῇ ἀειπαρθένῳ καὶ ἀμήτορι αὐτὴν ἀπεικάζου-
 σιν, ὅτι οὔτε ἀπεκυήθη οὔτε ἀποτέξεται. 15
- 16 (6.) „Κατέπαυσεν οὖν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ
 πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἐποίησε (Gen. 2, 2). τοῦτο
 δ' ἐστὶ τοιοῦτο· τὰ θνητὰ γένη παύεται πλάττων ὁ θεός,
 ὅταν ἀρχῆται ποιεῖν τὰ θεῖα καὶ ἑβδομάδος φύσει οἰκεῖα.
 ἡ δὲ πρὸς τὸ ἦθος ἀπόδοσις ἐστὶ τοιαύτη· ὅταν ἐπιγένηται 20
 τῇ ψυχῇ ὁ κατὰ ἑβδομάδα ἅγιος λόγος, ἐπέχεται ἡ ἐξὰς
 καὶ ὅσα θνητὰ τοῦτ' ἐποιεῖν δοκεῖ.
- 17 (7.) „Καὶ εὐλόγησεν ὁ θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην
 καὶ ἡγάσεν αὐτήν“ (Gen. 2, 3). τοὺς κατὰ τὸ ἑβδομον καὶ
 θεῖον ὡς ἀληθῶς φῶς κινηθέντας τρόπους εὐλογεῖ τε ὁ 25
 θεὸς καὶ εὐθὺς ἁγίους ἀποφαιίνει· συγγενέστατοι γὰρ ἀλλή-
 λοις ὁ εὐλόγιστός τε καὶ ὁ ἅγιος. διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ τὴν
 μεγάλην εὐχὴν εὐξαμένου φησὶν ὅτι, ἐὰν τροπὴ κατασκήψασα
 αἰφνίδιον μιάνῃ τὸν νοῦν, οὐκέτ' ἔσται ἅγιος (cf. Num. 6, 9).
 ἀλλ' „αἱ ἡμέραι αἱ πρότεραι ἄλογοι“ (ib. 6, 12). κατὰ 30
 τὸ εἶκόσ· ἀλόγιστος γὰρ ὁ μὴ ἅγιος τρόπος, ὥστε ὁ εὐλό-
 18 γιστος ἅγιος. ὁρθῶς οὖν ἔφη ὅτι τὴν ἑβδόμην εὐλόγησέ τε

καὶ ἤγγισεν, „ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ποιεῖν ὁ θεός“ (Gen. 2, 3). αἰτία δ' ἢ δι' ἣν εὐλόγιστός τε καὶ ἅγιος γέγονεν ὁ κατὰ τὸ ἔβδωμον καὶ τέλειον φῶς ἄγων ἑαυτόν, ἐπεὶ ἐν ταύτῃ τῇ φύσει
 5 παύεται ἢ τῶν θνητῶν σύστασις. καὶ γὰρ οὕτως ἔχει· ὅταν ἀνατεῖλῃ φέγγος τῆς ἀρετῆς τὸ λαμπρότατον καὶ θεῖον ὄντως, ἐπέχεται τῆς ἐναντίας φύσεως ἢ γένεσις. ἐδηλώσαμεν δὲ
 47M. ὅτι παύων ὁ θεὸς οὐ παύεται ποιῶν, ἀλλ' ἐτέρων γενέσεως ἀρχεται, ἅτε οὐ τεχνίτης μόνον ἀλλὰ καὶ πατὴρ ὢν τῶν
 10 γινομένων.

(8.) „Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε 19 ἐγένετο“ (Gen. 2, 4). οὗτος ὁ κατὰ ἔβδωμάδα κινούμενος τέλειος λόγος ἀρχὴ γενέσεως τοῦ τε κατὰ τὰς ἰδέας νοῦ τεταγμένου καὶ τῆς κατὰ τὰς ἰδέας τεταγμένης νοητῆς, εἰ οἶόν
 15 τε τοῦτο εἰπεῖν, αἰσθησεως. βιβλίον δὲ εἶρηκε τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ᾧ συμβέβηκεν ἐγγράφεσθαι καὶ ἐγχαράττεσθαι τὰς τῶν ἄλλων συστάσεις. ἵνα δὲ μὴ καθ' ὠρισμένας χρόνων 20 περιόδους ὑπολάβῃς τὸ θεῖόν τι ποιεῖν, ἀλλ' εἰδῆς ἄδηλα καὶ ἀτέκμαρτα καὶ ἀκατάληπτα τῷ θνητῷ γένει τὰ δημιουργούμενα, ἐπιφέρει τὸ „ὅτε ἐγένετο“, τὸ πότε κατὰ περιγραφὴν οὐ διορίζων· ἀπεριγράφως γὰρ γίνεται τὰ γινόμενα ὑπὸ τοῦ αἰτίου. ἀνήρηται τοίνυν τὸ ἐν εἰς ἡμέραις γεγενῆσθαι τὸ πᾶν.

(9.) „Ἡ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ 21 τὴν γῆν καὶ πᾶν χλωρὸν ἄγρου πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πάντα χόρτον ἄγρου πρὸ τοῦ ἀνατεῖλαι· οὐ γὰρ ἔβρεξεν ὁ θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἄνθρωπος οὐκ ἦν ἐργάζεσθαι τὴν γῆν“ (Gen. 2, 4. 5). τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπάνω βίβλον εἶρηκεν, εἴ γε ἐν ἀμφοτέροις οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπογράφει γένεσιν· τῷ γὰρ περιφανεστάτῳ καὶ τηλαυγεστάτῳ ἑαυτοῦ
 25 λόγῳ ὁ θεὸς ἀμφοτέρα ποιεῖ. τὴν τε ἰδέαν τοῦ νοῦ. ὃν συμβολικῶς οὐρανὸν κέκληκε, καὶ τὴν ἰδέαν τῆς αἰσθησεως, ἣν διὰ σημείου γῆν ὠνόμασεν. ἀγροῖς δὲ ἀπεικάζει οὐσί τὴν τε 22

ἰδέαν τοῦ νοῦ καὶ τὴν ἰδέαν τῆς αἰσθήσεως· φέρει γὰρ ὁ
 μὲν νοῦς καρπὸν τὰ ἐν τῷ νοεῖν, ἡ δὲ αἴσθησις τὰ ἐν τῷ
 αἰσθάνεσθαι. ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ὡσπερ τοῦ ἐπὶ
 μέρους καὶ ἀτόμου νοῦ προὔπαρχει τις ἰδέα ὡς ἂν ἀρχέτυπος
 καὶ παράδειγμα τούτου καὶ πάλιν τῆς κατὰ μέρος αἰσθήσεως 5
 (ἰδέα τις αἰσθήσεως) σφραγιῶδες λόγον ἔχουσα εἶδη τυπούσης,
 οὕτως πρὶν μὲν γενέσθαι τὰ ἐπὶ μέρους νοητά, ἦν τὸ αὐτὸ
 τοῦτο γενικὸν νοητόν, οὗ κατὰ μετοχὴν καὶ τὰ ἄλλα ὠνό-
 μασται, πρὶν δὲ γενέσθαι τὰ κατὰ μέρος αἰσθητά, ἦν τὸ αὐτὸ
 τοῦτο γενικὸν αἰσθητόν, οὗ κατὰ μετουσίαν καὶ τὰ ἄλλα 10
 23 αἰσθητά γέγονε. χλωρὸν μὲν οὖν ἀγροῦ τὸ νοητόν εἶρηκε
 | τοῦ νοῦ· ὡς γὰρ ἐν ἀγρῷ τὰ χλωρὰ βλαστάνει καὶ ἀνθεῖ, p.48M.
 οὕτως βλάστημα τοῦ νοῦ τὸ νοητόν ἐστι. πρὶν οὖν τὸ κατὰ
 μέρος νοητόν γενέσθαι, τὸ αὐτὸ τοῦτο νοητόν ἀποτελεῖ γε-
 νικὸν ὄν, ὃ δὴ καὶ „πᾶν“ κέκληκεν ὑγιῶς· τὸ μὲν γὰρ κατὰ 15
 μέρος νοητόν ἀτελὲς ὄν οὐ πᾶν, τὸ δὲ γενικὸν ἅπαν, ἅτε
 24 πλήρες ὄν. (10.) „καὶ πάντα“ φησὶ „χόρτον ἀγροῦ πρὸ
 τοῦ ἀνατεῖλαι,“ τοῦτέστι· πρὸ τοῦ ἀνατεῖλαι τὰ κατὰ μέρος
 αἰσθητά ἦν τὸ γενικὸν αἰσθητόν προμηθεῖα τοῦ πεποιηκότος,
 ὃ δὴ πάλιν „πᾶν“ εἶρηκεν. εἰκότως μέντοι χόρτῳ τὸ αἰ- 20
 σθητόν ἀπέεικασεν· ὡς γὰρ ὁ χόρτος ἀλόγου τροφῆς, οὕτως
 τὸ αἰσθητόν τῷ ἀλόγῳ μέρει ψυχῆς προσκεκλήρωται· ἐπεὶ
 διὰ τί προειπὼν „χλωρὸν ἀγροῦ“ ἐπιφέρει „καὶ πάντα
 χόρτον“, ὡς οὐ γινομένου χόρτου χλωροῦ τὸ παράπαν; ἀλλὰ 25
 τὸ μὲν ἀγροῦ χλωρὸν τὸ νοητόν ἐστιν, ἐκβλάστημα νοῦ, ὃ δὲ
 25 χόρτος τὸ αἰσθητόν, τοῦ ἀλόγου τῆς ψυχῆς καὶ αὐτὸ
 26 βλάστημα. „οὐ γὰρ ἔβραξεν ὁ θεός“ φησὶν „ἐπὶ τὴν γῆν,
 καὶ ἄνθρωπος οὐκ ἦν ἐργάσασθαι τὴν γῆν.“ φυσικώτατα·
 ἐὰν γὰρ μὴ ἐπομβροχῆσῃ ταῖς αἰσθήσεσι τὰς ἀντιλήψεις τῶν
 ὑποκειμένων ὁ θεός, οὐδ' ὁ νοῦς ἐργάσεται καὶ πραγμα- 30
 τεύσεται τι περὶ αἰσθησιν· ἄπρακτος γὰρ αὐτὸς ἐξ ἑαυτοῦ
 μὴ ὡσπερ ὄντος καὶ ἐπιψεκάζοντος ὁράσει μὲν χρώματα,

φωνάς δὲ ἀκοῆς. γεύσει δὲ χυλοὺς καὶ ταῖς ἄλλαις τὰ οἰκεῖα
 τοῦ αἰτίου. ὅταν δὲ ἄρδῃν ὁ θεὸς ἄρῆται τὴν αἴσθησιν 26
 αἰσθητοῖς, τηρῖκαῦτα καὶ ὁ νοῦς ἐργάτης οἷα πίνονος γῆς
 ἀνευρίσκειται. ἡ δ' ἰδέα τῆς αἰσθήσεως οὐ δεῖται τροφῆς·
 5 τροφή δὲ αἰσθήσεως, ἦν κατὰ σύμβολον βροχὴν εἴρηκεν.
 τὰ ἐπὶ μέρους αἰσθητά, ἃ δὲ σώματά ἐστιν· ἰδέα δὲ σωμα-
 των ἀλλότριον. πρὶν οὖν γενέσθαι τὰ κατὰ μέρος συγρί-
 ματα, οὐκ ἔβρεξεν ὁ θεὸς ἐπὶ τὴν ἰδέαν τῆς αἰσθήσεως, ἦν
 εἴρηκε γῆν, τοῦτο δὲ ἐστὶ, τροφήν οὐ παρέσχεν αὐτῇ· οὐδὲ
 10 γὰρ ἐδεῖτο αἰσθητοῦ τὸ παράπαν οὐδενός. τὸ δὲ „καὶ ἄν- 27
 ἄθρωπος οὐκ ἦν ἐργάζεσθαι τὴν γῆν“ τοιοῦτόν ἐστιν· ἡ ἰδέα
 τοῦ νοῦ τὴν ἰδέαν τῆς αἰσθήσεως οὐκ εἰργάζετο· ὁ μὲν γὰρ
 ἐμὸς καὶ σὸς νοῦς ἐργάζεται τὴν αἴσθησιν διὰ τῶν αἰσθητῶν,
 ἡ δὲ τοῦ νοῦ ἰδέα, ἅτε δὲ μηδενὸς ὄντος ἐπὶ μέρους οἰκεῖου
 15 σώματος, οὐκ ἐργάζεται τὴν ἰδέαν τῆς αἰσθήσεως· εἰ γὰρ
 εἰργάζετο, διὰ τῶν αἰσθητῶν ἂν εἰργάζετο, αἰσθητὸν δὲ ἐν
 ἰδέαις οὐδέν.

(11.) „Πηγὴ δὲ ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζε πᾶν 28
 τὸ πρόσωπον τῆς γῆς“ (Gen. 2, 6). τὸν μὲν νοῦν εἴρηκε
 p.49M. γῆς πηγὴν, τὰς δὲ αἰσθήσεις πρόσωπον. ὅτι χωρίον αὐταῖς
 21 ἐξ ἅπαντος τοῦ σώματος πρὸς τὰς ἰδίας ἐνεργείας ἐπιτη-
 δευότατον ἢ πάντα προμηθουμένη φύσις ἀπένειμε τοῦτο·
 πηγῆς δὲ τρόπον ἄρδῃ τὰς αἰσθήσεις ὁ νοῦς, ἐπιπέμπων
 τὰ πρόσφορα ἐκάστη βεῦματα. ἴδε οὖν, πῶς ἀλύσεως
 25 τρόπον αἰ τοῦ ζήφου δυνάμεις ἀλλήλων ἔχονται· νοῦ γὰρ καὶ
 αἰσθήσεως ἔτι δὲ αἰσθητοῦ τριῶν ὄντων μέσον μὲν ἐστὶν
 αἴσθησις, ἄκρον δὲ ἐκάτερον ὁ τε νοῦς καὶ τὸ αἰσθητόν.
 ἀλλ' οὐθ' ὁ νοῦς δυνατὸς ἐργάσασθαι τοιούστιν ἐνεργῆσαι 29
 κατὰ αἴσθησιν, ἐὰν μὴ βρέξῃ καὶ ὕσῃ τὸ αἰσθητόν ὁ θεός,
 30 οὔτε ὑσθέντος αἰσθητοῦ ὄφελός ἐστιν, ἐὰν μὴ πηγῆς τρόπον
 ὁ νοῦς τείνας ἑαυτὸν ἄχρι τῆς αἰσθήσεως κινήσῃ τε αὐτὴν
 ἡρεμοῦσαν καὶ ἀγάγῃ πρὸς ἀντίληψιν τοῦ ὑποκειμένου· ὥστε

- ἀντίδοσιν ὁ νοῦς καὶ τὸ αἰσθητὸν ἀεὶ μελετῶσι, τὸ μὲν
 προὔποκειμενον αἰσθήσει ὡς ἂν ὕλη, ὁ δὲ κινῶν τὴν αἰ-
 σθησιν πρὸς τὸ ἐκτὸς ὡς ἂν τεχνίτης, ἵνα γένηται ὄρμη.
 30 τὸ γὰρ ζῶον τοῦ μὴ ζῴου δυεὶ προὔχει, φαντασίᾳ καὶ
 ὄρμη· ἡ μὲν οὖν φαντασία συνίσταται κατὰ τὴν τοῦ ἐκτὸς 5
 πρόσσodon τυποῦντος νοῦν δι' αἰσθήσεως, ἡ δὲ ὄρμη, τὸ
 ἀδελφὸν τῆς φαντασίας, κατὰ τὴν τοῦ νοῦ τονικὴν δύναμιν,
 ἣν τείνας δι' αἰσθήσεως ἀπτεται τοῦ ὑποκειμένου καὶ πρὸς
 αὐτὸ χωρεῖ γλιχόμενος ἐφικέσθαι καὶ συλλαβεῖν αὐτό.
- 31 (12.) „Καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβῶν 10
 ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν
 ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν“ (Gen. 2, 7).
 διττὰ ἀνθρώπων γένη· ὁ μὲν γάρ ἐστιν οὐράνιος ἄνθρωπος,
 ὁ δὲ γῆϊνος. ὁ μὲν οὖν οὐράνιος ἄτε κατ' εἰκόνα θεοῦ γε-
 γωνῶς φθαρτῆς καὶ συνόλως γεώδους οὐσίας ἀμέτοχος, ὁ δὲ 15
 γῆϊνος ἐκ σποράδος ὕλης, ἣν χοῦν κέκληκεν, ἐπάγη· διὸ τὸν
 μὲν οὐράνιον φησὶν οὐ πεπλάσθαι, κατ' εἰκόνα δὲ τετυπῶσθαι
 θεοῦ, τὸν δὲ γῆϊνον πλάσμα, ἀλλ' οὐ γέννημα, εἶναι τοῦ
 32 τεχνίτου. ἄνθρωπον δὲ τὸν ἐκ γῆς λογιστέον εἶναι νοῦν εἰσ-
 κρινόμενον σώματι, οὐπω | δ' εἰσχεκριμένον. ὁ δὲ νοῦς p.50 M.
 οὗτος γεώδης ἐστὶ τῷ ὄντι καὶ φθαρτός, εἰ μὴ ὁ θεὸς ἐμ- 21
 πνεύσειεν αὐτῷ δύναμιν ἀληθινῆς ζωῆς· τότε γὰρ γίνεται,
 οὐκέτι πλάττεται, εἰς ψυχὴν, οὐκ ἀργὸν καὶ ἀδιατύπτων,
 ἀλλ' εἰς νοεράν καὶ ζῶσαν ὄντως· „εἰς ψυχὴν“ γὰρ φησὶ
- 33 „ζῶσαν ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος“. (13.) „ζητήσαι δ' ἂν τις, 25
 διὰ τί ἠξίωσεν ὁ θεὸς ὅλως τὸν γηγενῆ καὶ φιλοσώματον
 νοῦν πνεύματος θείου, ἀλλ' οὐχὶ τὸν κατὰ τὴν ἰδέαν γεγο-
 νότα καὶ τὴν εἰκόνα ἑαυτοῦ· δεύτερον δέ, τί ἐστὶ τὸ „ἐνε-
 φύσησε“· τρίτον, διὰ τί εἰς τὸ πρόσωπον ἐμπνεῖται· τέταρτον,
 διὰ τί πνεύματος ὄνομα εἰδώς, ὅταν λέγῃ „καὶ πνεῦμα θεοῦ 30
 ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος“ (Gen. 1, 2), πνοῆς νῦν ἀλλ'
 34 οὐχὶ πνεύματος μέμνηται. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον λεκτέον

ἐν μὲν, ὅτι φιλόδωρος ὢν ὁ θεὸς χαρίζεται τὰ ἀγαθὰ πᾶσι
 καὶ τοῖς μὴ τελείοις, προκαλούμενος αὐτοὺς εἰς μετουσίαν
 καὶ ζῆλον ἀρετῆς ἅμα καὶ τὸν περιττὸν πλοῦτον ἐπιδεικνύ-
 μενος αὐτοῦ, ὅτι ἐξαρκεῖ καὶ τοῖς μὴ λίαν ὠφεληθησομένοις.
 5 τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐμφαντικώτατα παρίστησιν.
 ὅταν γὰρ ὕψη μὲν κατὰ θαλάττης, πηγὰς δὲ ἐν τοῖς ἐρημο-
 τάτοις ἀνομβροῆς, τὴν δὲ λεπτόγειον καὶ τραχεῖαν καὶ ἄγονον
 γῆν ἄρδῃ ποταμοὺς ἀναχέων ταῖς πλημμύραις, τί ἕτερον
 παρίστησιν ἢ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ τε πλοῦτου καὶ τῆς ἀγα-
 10 θότητος ἑαυτοῦ; ἧδ' ἐστὶν αἰτία δι' ἣν ἄγονον οὐδεμίαν
 φυγὴν ἐδημιούργησεν ἀγαθοῦ, κἂν ἡ χρῆσις ἀδύνατος ἐνίοις
 ᾗ αὐτοῦ. ἕτερον δὲ λεκτέον ἐκεῖνο· βούλεται τὰ θέσει 35
 δίκαια εἰσαγαγεῖν. ὁ μὲν οὖν μὴ ἐμπνευσθεὶς τὴν ἀληθινὴν
 ζωὴν, ἀλλ' ἄπειρος ὢν ἀρετῆς, κολαζόμενος ἐφ' οἷς ἡμάρ-
 15 τανεν εἶπεν ἂν ὡς ἀδίκως κολάζεται, ἀπειρία γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ
 σφάλλασθαι περὶ αὐτό, αἴτιον δὲ εἶναι τὸν μηδεμίαν ἐμπνεύ-
 σαντα ἔννοιαν αὐτοῦ· τάχα δὲ μηδὲ ἀμαρτάνειν φήσει τὸ
 παράπαν, εἴ γε τὰ ἀκούσια καὶ κατὰ ἄνοιαν οὐδὲ ἀδικη-
 μάτων ἔχειν λόγον φασί τινες. τό γε μὴν „ἐνεφύσησεν“ 36
 20 ἴσον ἐστὶ τῷ ἐνέπνευσεν ἢ ἐψύχασε τὰ ἄψυχα· μὴ γὰρ
 τοσαύτης ἀτοπίας ἀναπλησθεῖμεν, ὥστε νομίσαι θεὸν στό-
 ματος ἢ μυκτῆρων ὀργάνοις χρῆσθαι πρὸς τὸ ἐμφυσῆσαι·
 ἄποιος γὰρ ὁ θεός, οὐ μόνον οὐκ ἀνθρωπόμορφος. ἐμφαίνει 37
 25 δέ τι καὶ φυσικώτερον ἢ προφορά. τρία γὰρ εἶναι δεῖ. τὸ
 ἐμπνέον, τὸ δεχόμενον, τὸ ἐμπνεόμενον· τὸ μὲν οὖν ἐμπνέον
 ἐστὶν ὁ θεός, τὸ δὲ δεχόμενον ὁ νοῦς, τὸ δὲ ἐμπνεόμενον
 p.51M. τὸ πνεῦμα. τί | οὖν ἐκ τούτων συναγεται; ἔνωσις γίνεται
 τῶν τριῶν, τείναντος τοῦ θεοῦ τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ δύναμιν διὰ
 τοῦ μέσου πνεύματος ἄχρι τοῦ ὑποκειμένου — τίνας ἔνεκα
 30 ἢ ὅπως ἔννοιαν αὐτοῦ λάβωμεν; ἐπεὶ πῶς ἂν ἐνόησεν ἢ 38
 φυγὴ θεόν, εἰ μὴ ἐνέπνευσε καὶ ἤψατο αὐτῆς κατὰ δύ-
 ναμιν; οὐ γὰρ ἂν ἀπετόλμησε τοσοῦτον ἀναδραμεῖν ὁ ἀνθρώ-

πινος νοῦς, ὡς ἀντιλαβέσθαι θεοῦ φύσεως, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ θεὸς ἀνέσπασεν αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν, ὡς ἐντῆν ἀνθρώπινον νοῦν ἀνασπασθῆναι, καὶ ἐτύπωσε κατὰ τὰς ἐφικτὰς νοηθῆναι
 39 δυνάμεις. εἰς δὲ τὸ πρόσωπον ἐμπνεῖ καὶ φυσικῶς καὶ ἡθικῶς· φυσικῶς μὲν, ὅτι ἐν προσώπῳ τὰς αἰσθήσεις 5
 ἐδημιούργει· τοῦτο γὰρ μάλιστα τοῦ σώματος τὸ μέρος ἐψύχεται [καὶ ἐμπέπνευσται]· ἡθικῶς δὲ οὕτως· ὥσπερ σώματος ἡγεμονικόν ἐστι τὸ πρόσωπον, οὕτως ψυχῆς ἡγεμονικόν ἐστιν ὁ νοῦς· τούτῳ μόνῳ ἐμπνεῖ ὁ θεός, τοῖς δ' ἄλλοις μέρεσιν οὐκ ἀξιῶ, ταῖς τε αἰσθήσεσι καὶ τῷ λόγῳ 10
 40 καὶ τῷ γονίμῳ· δεύτερα γὰρ ἐστι τῆ δυνάμει. ὑπὸ τίνος οὔν καὶ ταῦτα ἐνεπνεύσθη; ὑπὸ τοῦ νοῦ θελοῦσι· οὐ γὰρ μετέσχεν ὁ νοῦς παρὰ θεοῦ, τούτου μεταδιδῶσι τῷ ἀλόγῳ μέρει τῆς ψυχῆς, ὥστε τὸν μὲν νοῦν ἐψυχῶσθαι ὑπὸ θεοῦ, τὸ δὲ ἄλογον ὑπὸ τοῦ νοῦ· ὡσανεὶ γὰρ θεός ἐστι τοῦ ἀλόγου 15
 ὁ νοῦς, παρὸ καὶ Μωυσῆν οὐκ ὤκνησεν εἰπεῖν „θεὸν τοῦ 41 Φαραῶ“ (Exod. 7, 1). τῶν γὰρ γινομένων τὰ μὲν καὶ ὑπὸ θεοῦ γίνεται καὶ δι' αὐτοῦ, τὰ δὲ ὑπὸ θεοῦ μὲν, οὐ δι' αὐτοῦ δέ· τὰ μὲν οὔν ἄριστα καὶ ὑπὸ θεοῦ γέγονε καὶ δι' αὐτοῦ· προσελθὼν γοῦν ἔρει ὅτι „ἐφύτευσε ὁ θεός παρά- 20
 δεισον“ (Gen. 2, 8)· τούτων καὶ ὁ νοῦς ἐστι· τὸ δὲ ἄλογον ὑπὸ θεοῦ μὲν γέγονεν, οὐ διὰ θεοῦ δέ, ἀλλὰ διὰ τοῦ λογικῶ 42
 καὶ τοῦ ἄρχοντός τε καὶ βασιλεύοντος ἐν ψυχῇ. „πνοήν“ δέ, ἀλλ' οὐ πνεῦμα, εἴρηκεν, ὡς διαφορᾶς οὐσης· τὸ μὲν γὰρ πνεῦμα νενοήται κατὰ τὴν ἰσχὴν καὶ εὐτονίαν καὶ δύ- 25
 ναμιν, ἡ δὲ πνοή ὡς ἂν αὐρά τις ἐστι καὶ ἀναθυμιάσις ἡρεμαία καὶ πρασία. ὁ μὲν οὔν κατὰ τὴν εἰκόνα γεγονώς καὶ τὴν ἰδέαν νοῦς πνεύματος ἂν λέγοιτο κεκοινωνηκέναι — ῥώμην γὰρ ἔχει ὁ λογισμὸς αὐτοῦ —, ὁ δὲ ἐκ τῆς ὕλης τῆς κούφης καὶ ἐλαφροτέρας αὔρας ὡς ἂν ἀποφορᾶς τινος, 30
 ὅποιαί γίνονται ἀπὸ τῶν ἀρωμάτων· φυλαττομένων γὰρ οὐδὲν ἵπτον καὶ μὴ ἐκίθυμιωμένων εὐωδία τις γίνεται.

- (14.) „Καὶ ἐφότευσεν ὁ θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ 43
κατὰ ἀνατολάς· καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασε“
(Gen. 2, 8). τὴν μεταρσίον καὶ οὐράνιον σοφίαν πολλοῖς
p.52 M. ὀνόμασι πολυώνυμον οὖσαν δεδήλωκε· καὶ γὰρ ἀρχὴν καὶ
5 εἰκόνα καὶ ὄρασιν θεοῦ κέκληκε. ταύτης δ' ὡς ἂν ἀρχε-
τύπου μίμημα τὴν ἐπίγειον σοφίαν νυνὶ παρίστησι διὰ τῆς
τοῦ παραδείσου φυτουργίας· μὴ γὰρ τοσαύτη κατάσχοι τὸν
ἀνθρώπινον λογισμὸν ἀσέβεια, ὡς ὑπολαβεῖν ὅτι θεὸς γεω-
πονεῖ καὶ φυτεύει παραδείσους, ἐπεὶ καὶ τίνος ἕνεκα εὐθύς
10 διαπορήσομεν· οὐ γὰρ ὅπως ἀναπαύλας εὐδιαγώγους καὶ
ἡδονὰς ἑαυτῷ πορίζῃ — μηδὲ εἰς νοῦν ἔλθοι ποτὲ τὸν ἡμέ-
τερον ἢ τοιαύτη μυθοποιΐα — θεοῦ γὰρ οὐδὲ ὁ σύμπας 44
κόσμος ἄξιον ἂν εἶη χωρίον καὶ ἐνδιαίτημα, ἐπεὶ αὐτὸς
ἑαυτοῦ τόπος καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ πλήρης καὶ ἰκανὸς αὐτὸς
15 ἑαυτῷ ὁ θεός, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιθεῖα καὶ ἔρημα καὶ κενὰ ὄντα
πληρῶν καὶ περιέχων, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐθενὸς ἄλλου περιε-
χόμενος, ἅτε εἰς καὶ τὸ πᾶν αὐτὸς ὢν. τὴν οὖν ἐπίγειον 45
ἀρετὴν σπεῖρει καὶ φυτεύει τῷ θνητῷ γένει ὁ θεὸς μίμημα
καὶ ἀπεικόνισμα οὖσαν τῆς οὐρανόου· ἐλεήσας γὰρ ἡμῶν τὸ
20 γένος καὶ κατιδὼν ὅτι ἐξ ἀφθόνων καὶ πλουσίων κακῶν συνέ-
στηκεν, ἐπίκουρον καὶ ἀρωγὸν τῶν ψυχῆς νόσων ἀρετὴν ἐπί-
γειον ἐρρίζου, μίμημα, ὡς ἔφην, τῆς οὐρανόου καὶ ἀρχε-
τύπου, ἣν πολλοῖς ὀνόμασι καλεῖ. παράδεισος μὲν ὅη
τροπικῶς εἴρηται ἢ ἀρετῇ, τόπος δὲ οἰκειὸς τῷ παραδείσῳ
25 Ἐδέμ, τοῦτο δὲ ἐστὶ τρυφή· ἀρετῇ δὲ ἀρμόττον εἰρήνη καὶ
εὐπάθεια καὶ χαρὰ, ἐν οἷς τὸ τρυφᾶν ὡς ἀληθῶς ἐστὶ. καὶ 46
μὴν κατὰ ἀνατολάς ἐστὶν ἡ φυτουργία τοῦ παραδείσου· οὐ
γὰρ ὄβεται καὶ σβέννυται, ἀλλ' ἀεὶ πέφυκεν ἀνατέλλειν ὁ
ὀρθὸς λόγος, καὶ ὥσπερ, οἶμαι, ἀνατείλας ἥλιος τὸν ζόφον
30 τοῦ ἀέρος φωτὸς ἐνέπλησεν, οὕτως καὶ ἀρετὴ ἀνατείλασα
ἐν ψυχῇ τὴν ἀγλὸν αὐτῆς ἐναυγάζει καὶ τὸν πολλὸν σκότον
σχεδάννυσι. „καὶ ἔθετο“ φησὶν „ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν 47

- ἔπλασεν.“ ἀγαθὸς γὰρ ὢν ὁ θεὸς καὶ ἐπ’ ἀρετὴν ὡς οἰ-
 κειότατον ἔργον ἀσκῶν τὸ γένος ἡμῶν τὸν νοῦν τίθησιν ἐν
 τῇ ἀρετῇ, ἵνα δηλονότι μηδὲν ἄλλο ἢ ταύτην καθάπερ
 48 ἀγαθὸς γεωργὸς τριμελῆ καὶ περιέπη. (15.) ζητήσεις δ’
 ἂν τις, διὰ τί, τοῦ μιμεῖσθαι θεοῦ τὰ ἔργα ὄντος ὁσίου, ἐμοὶ 5
 μὲν ἀπηγόρευται φυτεύειν ἄλλος παρὰ τῷ θυσιαστήριῳ, τὸν
 δὲ παράδεισον ὁ θεὸς φυτεύει; φησὶ γάρ· „οὐ φυτεύσεις
 σεαυτῷ ἄλλος, πᾶν ξύλον παρὰ τὸ θυσιαστήριον κυρίου τοῦ
 θεοῦ σου οὐ ποιήσεις σεαυτῷ“ (Deuter. 16, 21). τί οὖν p.58M.
 λεκτέον; ὅτι πρέπει τῷ θεῷ φυτεύειν καὶ οἰκοδομεῖν ἐν ψυχῇ 10
 49 τὰς ἀρετάς. φίλαυτος δὲ καὶ ἄθεος ὁ νοῦς αἰόμενος ἴσως
 εἶναι θεῷ καὶ ποιεῖν δοκῶν ἐν τῷ πάσχειν ἐξεταζόμενος·
 θεοῦ δὲ σπειρόντος καὶ φυτεύοντος ἐν ψυχῇ τὰ καλὰ, ὁ
 λέγων νοῦς ὅτι „ἐγὼ φυτεύω“ ἀσεβεῖ. οὐ φυτεύσεις οὖν,
 ὅταν ὁ θεὸς φυτουργῇ· ἐὰν δὲ καὶ φυτὰ ἐν ψυχῇ καταβάλῃ, 15
 ᾧ διάνοια, καρποτόκα φύττει πάντα, ἀλλὰ μὴ ἄλλος, ἐν
 ἄλλει γὰρ καὶ ἀγρίας ὕλης ἐστὶ καὶ ἡμέρου δένδρα· κακίαν
 δὲ τὴν ἄγνοιαν ἐν ψυχῇ μετὰ τῆς ἡμέρου καὶ καρποτόκου
 φυτεύειν ἀρετῆς λέπρας ἐστὶ τῆς διφυοῦς καὶ μεγάδος οἰκειῶν.
 50 ἐὰν μέντοι γε τὰ ἄμικτα καὶ σύγκλυδα εἰς ταυτὸν ἄγης, 20
 χῶριζε καὶ διάκρινε τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμιάντου φύσεως τῆς
 ἀναφερούσης τὰ ἄμωμα τῷ θεῷ, αὕτη δὲ ἐστὶ τὸ θυσια-
 στήριον· τούτου γὰρ ἀλλότριον τὸ λέγειν ἔργον τι εἶναι
 ψυχῆς, ἐπὶ θεὸν πάντων λαμβανόντων τὴν ἀναφοράν, καὶ
 τὸ τὰ ἄκαρπα τοῖς καρποτόκοις ἀναμιγνύναι· μῦθος γάρ 25
 51 τοῦτό γε, τὰ δὲ ἄμωμα τῷ θεῷ προσάγεται. ἐὰν οὖν τι
 τούτων παραβῆς, ᾧ ψυχῇ, σαυτὴν βλάψεις, οὐ θεόν· διὰ
 τοῦτό φησιν· „οὐ φυτεύσεις σεαυτῷ“· θεῷ γὰρ οὐδεὶς ἐργά-
 ζεται, καὶ μάλιστα τὰ φαῦλα· καὶ ἐπιφέρει πάλιν· „οὐ
 ποιήσεις σεαυτῷ.“ λέγει δὲ καὶ ἐν ἑτέροις· „οὐ ποιήσετε 30
 μετ’ ἐμοῦ θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ θεοὺς χρυσοῦς οὐ ποιήσετε
 ὑμῖν ἑαυτοῖς“ (Exod. 20, 23)· ὁ γὰρ ἢ ποιότητα αἰόμενος

ἔχειν τὸν θεὸν ἢ μὴ ἓνα εἶναι ἢ μὴ ἀγένητον καὶ ἀφ-
 θαρτον ἢ μὴ ἄτρεπτον ἑαυτὸν ἀδικεῖ, οὐ θεόν· „ἑαυτοῖς“
 γὰρ φησιν „οὐ ποιήσετε“· δεῖ γὰρ ἡγεῖσθαι καὶ ἄποιον
 αὐτὸν καὶ ἓνα καὶ ἀφθαρτον καὶ ἄτρεπτον· ὁ δὲ μὴ οὕτως
 5 διανοούμενος ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν ψευδοῦς καὶ ἀθέου δόξης
 ἀναπίμπλησιν. οὐχ ὁρᾷς ὅτι, κἂν εἰσαγάγῃ ἡμᾶς εἰς τὴν 52
 ἀρετὴν καὶ εἰσαχθέντες φυτεύσωμεν ἄκαρπον μὲν οὐδὲν
 „πᾶν δὲ ξύλον βρώσιμον“, κελεύει „περικαθαρίσαι τὴν
 ἀκαθαρσίαν αὐτοῦ“ (Lev. 19, 23); τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ δοκεῖν
 10 φυτεύειν· ἀποτεμεῖν οἴησιν γὰρ ἐπαγγέλλεται, οἴησις δὲ
 ἀκάθαρτον φύσει. (16.) ὃν δὲ ἔπλασεν ἄνθρωπον τιθέναί 53
 φησὶν ἐν τῷ παραδείσῳ, νυνὶ μόνον· τίς οὖν ἐστίν, ἐφ' οὗ
 ὕστερόν φησιν ὅτι „ἔλαβε κύριος ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον ὃν
 ἐποίησε καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ, ἐργάζεσθαι
 15 αὐτὸν καὶ φυλάσσειν“ (Gen. 2, 15); μήποτ' οὖν ἕτερός
 ἐστὶν ἄνθρωπος οὗτος, ὁ κατὰ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἰδέαν
 γεγονώς, ὥστε δύο ἀνθρώπους εἰς τὸν παράδεισον εἰσάγεσθαι,
 τὸν μὲν πεπλασμένον, τὸν δὲ κατ' εἰκόνα. ὁ μὲν οὖν κατὰ 54
 τὴν ἰδέαν γεγονώς οὐ μόνον ἐν ταῖς φυτουργαίαις τῶν ἀρε-
 20 τῶν ἐξετάζεται, ἀλλὰ καὶ ἐργάτης ἐστὶν αὐτῶν καὶ φύλαξ,
 τοῦτο δ' ἐστὶ μνήμων ὧν ἤκουσε καὶ ἤσκησεν, ὁ δὲ πλαστός
 οὔτε ἐργάζεται τὰς ἀρετὰς οὔτε φυλάττει, ἀλλὰ μόνον εἰσά-
 γεται εἰς τὰ δόγματα ἀφθονία θεοῦ, μέλλων αὐτίκα φυγὰς
 ἀρετῆς ἔσσεσθαι. διὰ τοῦτο ὃν μὲν μόνον τίθησιν ἐν τῷ 55
 25 παραδείσῳ, πλαστὸν καλεῖ, ὃν δὲ καὶ ἐργάτην καὶ φύλακα
 ἀποδείκνυσιν, οὐ πλαστόν, ἀλλὰ „ὃν ἐποίησε“· καὶ τοῦτον
 μὲν λαμβάνει, ἐκείνον δὲ ἐκβάλλει. ὃν δὲ λαμβάνει, τριῶν
 ἀξιοῖ, ἐξ ὧν συνέστηκεν ἡ εὐφυΐα, εὐθιξίας, ἐπιμονῆς,
 μνήμης· ἡ μὲν οὖν εὐθιξία θέσις ἐστὶν ἐν τῷ παραδείσῳ,
 30 ἡ δὲ ἐπιμονὴ πρᾶξις τῶν καλῶν [τὸ ἐργάζεσθαι τὰ καλά],
 ἡ δὲ μνήμη φυλακὴ καὶ διατήρησις τῶν ἀγίων δογμάτων. ὁ
 δὲ πλαστός νοῦς οὔτε μνημονεύει τὰ καλά οὔτε ἐργάζεται,

μόνον δὲ εὐθιχτός ἐστι· παρὸ καὶ τεθείς ἐν τῷ παραδείσῳ
μικρὸν ὕστερον ἀποδιδράσκει καὶ ἐκβάλλεται.

- 56 (17.) „Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ θεὸς ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον
ώραϊόν εἰς ὄρασιν καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν, καὶ τὸ ξύλον τῆς
ζωῆς ἐν μέσῳ τῷ παραδείσῳ, καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι 5
γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ“ (Gen. 2, 9). ἡ φυτεύει ἐν
τῇ ψυχῇ δένδρα ἀρετῆς, νῦν ὑπογράφει· ἔστι δὲ ταῦτα αἵ
τε κατὰ μέρος ἀρεταὶ καὶ αἱ κατ’ αὐτὰς ἐνέργειαι καὶ τὰ
κατορθώματα καὶ τὰ λεγόμενα παρὰ τοῖς φιλοσοφοῦσι καθή-
57 κοντα, ταῦτά ἐστι τοῦ παραδείσου τὰ φυτά. χαρακτηρίζει 10
μέντοι γε αὐτὰ ταῦτα δηλῶν ὅτι τὸ ἀγαθὸν καὶ ὀφθῆναι
καλλιστόν ἐστι καὶ ἀπολαυσθῆναι· ἔναι γὰρ τῶν τεχνῶν
θεωρητικαὶ μὲν εἰσιν, οὐ πρακτικαὶ δέ, γεωμετρία ἀστρο-
νομία, ἔναι δὲ πρακτικαὶ μὲν, οὐ θεωρητικαὶ δέ, τεκτονικὴ
χαλκευτικὴ καὶ ὄσαι βάνουσαι λέγονται· ἡ δὲ ἀρετὴ καὶ 15
θεωρητικὴ ἐστὶ καὶ πρακτικὴ· καὶ γὰρ θεωρίαν ἔχει, ὅποτε
καὶ ἡ ἐπ’ αὐτὴν ὁδὸς φιλοσοφία διὰ τῶν τριῶν αὐτῆς
μερῶν, τοῦ λογικοῦ, τοῦ ἡθικοῦ, τοῦ φυσικοῦ, καὶ πράξεις·
| ὅλου γὰρ τοῦ βίου ἐστὶ τέχνη ἢ ἀρετὴ, ἐν ᾧ καὶ αἱ σύμ-
58 πασαι πράξεις. ἀλλὰ καίτοι θεωρίαν ἔχουσα καὶ πράξι, 20
πάλιν ἐν ἑκατέρῳ ὑπερβάλλει κατὰ τὸ κρεῖττον· καὶ γὰρ
ἡ θεωρία τῆς ἀρετῆς παγκάλη καὶ ἡ πράξις καὶ ἡ χρῆσις
περιμάχητος. διὸ καὶ φησιν ὅτι καὶ „εἰς ὄρασίν ἐστιν
ώραϊόν“, ὅπερ ἦν τοῦ θεωρητικοῦ σύμβολον, καὶ „καλὸν
εἰς βρῶσιν“, ὅπερ ἐστὶ τοῦ χρηστικοῦ καὶ πρακτικοῦ ση- 25
59 μεῖον. (18.) τὸ δὲ ξύλον τῆς ζωῆς ἐστὶν ἡ γενικωτάτη
ἀρετὴ, ἣν τινες ἀγαθότητά καλοῦσιν, ἀφ’ ἧς αἱ κατὰ μέρος
ἀρεταὶ συνίστανται. τούτου χάριν καὶ μέσον ἴδρυται τοῦ
παραδείσου, τὴν συνεκτικωτάτην χώραν ἔχον, ἵνα ὑπὸ τῶν
ἑκατέρωθεν βασιλέως | τρόπον ὀρουφορῆται. αἱ δὲ λέγουσι p.55 M.
τὴν καρδίαν ξύλον εἰρῆσθαι ζωῆς, ἐπειδὴ αἰτία τε τοῦ ζῆν 31
ἐστὶ καὶ τὴν μέσην τοῦ σώματος χώραν ἔλαχεν, ὡς ἂν

κατ' αὐτοὺς ἡγεμονικὸν ὑπάρχουσα. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἰατρικὴν
δοξάν ἐκτιθέμενοι μᾶλλον ἢ φυσικὴν μὴ λανθάνετωσαν, ἡμεῖς
δέ. ὡς καὶ πρότερον ἐλέχθη, τὴν γενικωτάτην ἀρετὴν ξύλον
εἰρησθαι ζωῆς λέγομεν. τοῦτο μὲν οὖν ῥητῶς φησιν ὅτι 60
5 ἐστὶν ἐν μέσῳ τῷ παραδείσῳ· τὸ δὲ ἕτερον ξύλον, τὸ τοῦ
γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ δεδήλωκεν οὔτε εἰ ἐντὸς
οὔτε εἰ ἐκτὸς ἐστὶ τοῦ παραδείσου, ἀλλ' εἰπὼν οὕτως „καὶ
τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ“ εὐθύς
ἠσύχασεν οὐ δηλώσας ὅπου τετύχῃκεν ὄν, ἵνα μὴ ὁ φυσιο-
10 λογίας ἀμύητος τὸν ὄντα τῆς ἐπιστήμης θαυμάζη. τί οὖν
χρὴ λέγειν; ὅτι τὸ ξύλον τοῦτο καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐστὶ
καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. οὐσία μὲν ἐν αὐτῷ, δυνάμει δὲ ἐκτὸς.
πῶς; τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν πανδεχές ἐστὶ καὶ ἔοικε κηρῷ 61
πάντας τύπους καλοῦς τε καὶ αἰσχροῦς δεχομένῳ· παρὸ
15 καὶ ὁ περηνιστῆς Ἰακώβ ὁμολογεῖ φάσκων „Ἐπ' ἐμὲ ἐγένε-
νετο πάντα ταῦτα“ (Gen. 42, 36)· ἐπὶ γὰρ μίαν οὖσαν τὴν
ψυχὴν αἱ ἀμύητοι τυπώσεις ἀπάντων τῶν ἐν τῷ παντὶ
ἀναφέρονται· ὅταν μὲν οὖν δέξηται τὸν τῆς τελείας ἀρετῆς
χαρακτήρα. γέγονε τὸ τῆς ζωῆς ξύλον. ὅταν δὲ τὸν τῆς
20 κακίας. γέγονε τὸ τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ· ἡ
δὲ κακία πεφυγάδεται θείου χροῦ· τὸ δεδεγμένον οὖν αὐτὴν
ἡγεμονικὸν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐστὶ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἐν αὐτῷ
γὰρ ἐστὶ καὶ ὁ τῆς ἀρετῆς χαρακτήρ οἰκείος ὢν τῷ παρα-
δείσῳ, δυνάμει δὲ πάλιν οὐκ ἐστὶν ἐν αὐτῷ, ὅτι ὁ τύπος
25 ὁ κακίας ἀλλότριός ἐστὶ θείων ἀνατολῶν. ὁ δὲ λέγω, καὶ 62
οὕτως ἂν τις καταμάθῃ. νῦν ἐν τῷ σώματί μου τὸ ἡγε-
μονικὸν ἐστὶ κατὰ τὴν οὐσίαν. δυνάμει δὲ ἐν Ἰταλίᾳ ἢ
Σικελίᾳ, ὅποτε περὶ τῶν χωρῶν τούτων ἐπιλορίζεται. καὶ ἐν
οὐρανῷ, ὅποτε περὶ οὐρανοῦ σκοπεῖ· παρὸ καὶ πολλῶν ἐν
30 βεβήλοις ὄντες χωρίοις τινὲς κατὰ τὴν οὐσίαν ἐν ἱερωτάτοις
ὑπάρχουσι φαντασιούμενοι τὰ ἀρετῆς, καὶ ἔμπαινον ἐν τοῖς
ἀδύτοις ὑπάρχοντες ἄλλοι τὴν διάνοιάν εἰσι βεβήλοι, τῷ

τροπὰς πρὸς τὸ χειρὸν καὶ τύπους αὐτὴν λαμβάνειν φαύλους· ὥστε οὔτε ἐν τῷ παραδείσῳ ἡ κακία ἐστὶν οὔτε οὐχὶ ἐστὶ· δύναται μὲν γὰρ εἶναι κατ' οὐσίαν, δύναμις δὲ οὐ δύναται.

- 63 (19.) „Ποταμὸς δὲ ἐκπορεύεται ἐξ Ἐδέμ ποτίζειν τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς. 5 ὄνομα | τῷ ἐνὶ Φεισῶν· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν p.56 M. Ἐδιδάτ, ἐκεῖ οὐ ἐστὶ τὸ χρυσίον· τὸ δὲ χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης καλόν· καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ὁ ἀνθράξ καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος. καὶ ὄνομα τῷ ποταμῷ τῷ δευτέρῳ Γηών· οὗτος κυκλοῖ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας. καὶ ὁ ποταμὸς ὁ τρίτος 10 Τίγρις· οὗτος ὁ πορευόμενος κατέναντι Ἀσσυρίων. ὁ δὲ ποταμὸς ὁ τέταρτος Εὐφράτης“ (Gen. 2, 10—14). διὰ τούτων βούλεται τὰς κατὰ μέρος ἀρετὰς ὑπογράψαι· εἰσὶ δὲ τὸν ἀριθμὸν τέτταρες, φρόνησις σωφροσύνη ἀνδρεία δικαιοσύνη. ὁ μὲν δὴ μέγιστος ποταμὸς, οὐ αἱ τέτταρες ἀπόρροιαί 15 γεγόνασιν, ἡ γενικὴ ἐστὶν ἀρετὴ, ἡ ἀγαθότης ὠνομάσαμεν, αἱ δὲ τέτταρες ἀπόρροιαί αἱ ἰσάριθμοι ἀρεταί. λαμβάνει μὲν οὖν τὰς ἀρχὰς ἡ γενικὴ ἀρετὴ ἀπὸ τῆς Ἐδέμ, τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας, ἡ χαίρει καὶ γάνυται καὶ τρυφᾷ ἐπὶ μόνῳ τῷ πατρὶ αὐτῆς ἀγαλλομένη καὶ σεμνουμένη θεῷ, αἱ δὲ ἐν εἶδει 20 τέτταρες ἀπὸ τῆς γενικῆς, ἧτις ποταμοῦ δίκην ἄρδει τὰ κατορθώματα ἐκάσταις πολλῷ ρεύματι καλῶν πράξεων. 64 ἴδωμεν δὲ καὶ τὰς λέξεις. „ποταμὸς δὲ“ φησὶν „ἐκπορεύεται ἐξ Ἐδέμ ποτίζειν τὸν παράδεισον.“ ποταμὸς ἡ γενικὴ ἐστὶν ἀρετὴ, ἡ ἀγαθότης· αὕτη ἐκπορεύεται ἐκ τῆς Ἐδέμ, 25 τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας· ἡ δὲ ἐστὶν ὁ θεοῦ λόγος· κατὰ γὰρ τοῦτον πεποιήται ἡ γενικὴ ἀρετὴ. τὸν παράδεισον δὲ ποτίζει ἡ γενικὴ ἀρετὴ, τούτεστι τὰς κατὰ μέρος ἀρετὰς ἄρδει. „ἀρχάς“ δὲ οὐ τὰς τοπικὰς λαμβάνει, ἀλλὰ τὰς ἡγεμονικὰς· ἐκάστη γὰρ τῶν ἀρετῶν ἡγεμονίς καὶ βασιλίς ὡς ἀληθῶς 30 ἐστὶ. τὸ δὲ „ἀφορίζεται“ ἴσον ἐστὶ τῷ ἕροις πεπεράτῳ· ἡ μὲν φρόνησις περὶ τὰ ποιητέα ἕρους αὐτοῖς τιθεῖσα, ἡ δὲ

ἀνδρεία τοῖς ὑπομενετέοις, ἡ δὲ σωφροσύνη τοῖς αἰρετέοις,
 ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῖς ἀπονεμητέοις. (20.) „ὄνομα τῷ ἐνὶ 66
 Φεισῶν· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐιλιάτ, ἐκεῖ οὐ
 ἐστὶ τὸ χρυσίον, τὸ δὲ χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης καλόν·
 5 καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος.“ τῶν
 τεττάρων ἀρετῶν ἐν εἰδός ἐστιν ἡ φρόνησις, ἣν Φεισῶν
 ὠνόμασε παρὰ τὸ φεῖδεσθαι καὶ φυλάττειν τὴν ψυχὴν ἀπὸ
 ἀδικημάτων. χορεύει δὲ καὶ κύκλω περίεσι τὴν γῆν Εὐιλιάτ,
 τοῦτο δὲ ἐστὶ, τὴν εὐμενῆ καὶ πραεῖαν καὶ ἴλεων κατὰ-
 p.57 M. στασιν περιέπει· καθάπερ δὲ | τῆς χυτῆς οὐσίας ἡ κρατίστη
 11 καὶ δοκιμωτάτη χρυσός ἐστιν, οὕτως καὶ ψυχῆς ἡ δοκιμω-
 τάτη ἀρετὴ φρόνησις γέγονε. τὸ δὲ „ἐκεῖ οὐ ἐστὶ τὸ 67
 χρυσίον“ οὐκ ἔστι τοπικὸν τοιοῦτον, ἐκεῖ ὅπου ἐστὶ τὸ
 χρυσίον, ἀλλ' ἐκεῖ οὐ κτῆμά ἐστιν ἡ χρυσαυγῆς καὶ πε-
 15 πυρωμένη καὶ τιμῆ φρόνησις· κτῆμα δὲ θεοῦ κάλλιστον ἦδε
 ἀνωμολόγηται. κατὰ δὲ τὸν τρόπον τῆς φρονήσεως δύο εἰσὶ
 ποιί, ὅ τε φρόνιμος καὶ ὁ φρονῶν, οὗς ἄνθρακι καὶ λίθῳ
 πρασίῳ παραβέβληκεν. (21.) „καὶ ὄνομα τῷ ποταμῷ τῷ 68
 δευτέρῳ Γηῶν· οὗτος κυκλοῖ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας.“
 20 συμβολικῶς ἐστὶν ὁ ποταμὸς οὗτος ἡ ἀνδρεία· ἐρμηνευθὲν
 γὰρ τὸ Γηῶν ὄνομά ἐστι στήθος ἡ κερατίζων· ἐκάτερον δὲ
 ἀνδρείας μηνυτικόν· περὶ τε γὰρ τὰ στήθη, ὅπου καὶ ἡ
 καρδία, διατρίβει καὶ πρὸς ἄμυναν εὐτρέπισται· ἐπιστήμη
 γὰρ ἐστὶν ὑπομενετέων καὶ οὐχ ὑπομενετέων καὶ οὐδετέρων.
 25 περικυκλοῖ δὲ καὶ περικάθηται προσπολεμουσα τὴν Αἰθιοπίαν,
 ἥς ἐστὶν ἐρμηνευθὲν τὸ ὄνομα ταπεινώσις· ταπεινὸν δὲ ἡ
 δειλία, ἡ δὲ ἀνδρεία ταπεινώσει καὶ δειλίᾳ πολέμιον. „καὶ 69
 ὁ ποταμὸς ὁ τρίτος Τίγρις, οὗτος ὁ πορευόμενος κατέναντι
 Ἀσσυρίων.“ τρίτη ἐστὶν ἀρετὴ σωφροσύνη, ἀντιστατοῦσα
 30 τῇ κατευθύνειν δοκούσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἡδονῇ·
 Ἀσσύριοι γὰρ εὐθύνοντες Ἑλλάδι γλώττη καλοῦνται. τί-
 γριδι δὲ τῷ ἀτιθασωτάτῳ ζῳῳ τὴν ἐπιθυμίαν εἴκασε, περὶ

- 70 ἦν ἡ σωφροσύνη πραγματεύεται. (22.) ἄξιον μέντοι ἀπο-
 ρῆσαι, διὰ τί δευτέρα μὲν ἀνδρεία, τρίτη δὲ σωφροσύνη,
 πρώτη δὲ φρόνησις εἴρηται, καὶ οὐχ ἑτέραν τῶν ἀρετῶν
 τάξιν θεοδήλωκε. νοητέον οὖν ὅτι ἐστὶν ἡμῶν τριμερῆς ἡ
 ψυχὴ καὶ ἔχει μέρος τὸ μὲν λογικόν, τὸ δὲ θυμικόν, τὸ δὲ 5
 ἐπιθυμητικόν. καὶ συμβέβηκε τοῦ μὲν λογικοῦ χωρίον εἶναι
 καὶ ἐνδιαίτημα τὴν κεφαλὴν, τοῦ δὲ θυμικοῦ τὰ στέρνα,
 τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ τὸ ἥτρον, ἀρετὴν δὲ ἐκάστω τῶν μερῶν
 οἰκείαν προσσηρμόσθαι, τῷ μὲν λογικῷ φρόνησιν, λογισμοῦ
 γὰρ ἐστὶν ἐπιστήμην ἔχειν ὧν τε δεῖ ποιεῖν καὶ ὧν μή, τῷ 10
 δὲ θυμικῷ ἀνδρείαν, τῷ δὲ ἐπιθυμητικῷ σωφροσύνην,
 σωφροσύνη γὰρ τὰς ἐπιθυμίας ἀκούμεθα καὶ ἰώμεθα. p.58M.
- 71 ὡσπερ οὖν κεφαλὴ μὲν πρῶτον τοῦ ζώου καὶ ἀνωτάτω
 μέρος ἐστί, δεύτερον δὲ στέρνα, τρίτον δὲ ἥτρον, καὶ πάλιν
 ψυχῆς πρῶτον μὲν τὸ λογικόν, δεύτερον δὲ τὸ θυμικόν. 15
 τρίτον δὲ τὸ ἐπιθυμητικόν, οὕτως καὶ τῶν ἀρετῶν πρώτη
 μὲν ἡ περὶ τὸ πρῶτον μέρος τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ λογικόν ἐστί,
 καὶ τοῦ σώματος διατρέφουσα κεφαλὴν φρόνησις, δευτέρα δὲ
 ἀνδρεία, ὅτι περὶ τὸ δεύτερον μέρος ψυχῆς μὲν θυμόν,
 σώματος δὲ τὰ στέρνα φωλεύει, τρίτη δὲ σωφροσύνη, ὅτι 20
 περὶ τὸ ἥτρον, ἡ δὲ τρίτον ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ περὶ τὸ
 ἐπιθυμητικόν. ἡ τρίτην εἴληχε χώραν ἐν ψυχῇ, πραγμα-
- 72 τεύεται. (23.) „ὁ δὲ ποταμὸς“ φησὶν „ὁ τέταρτος Εὐ-
 φράτης.“ καρποφορία καλεῖται ὁ Εὐφράτης, ἔστι δὲ συμ-
 βολικῶς ἀρετὴ τέταρτη, δικαιοσύνη, καρποφόρος τῷ ὄντι 25
 καὶ εὐφραίνουσα τὴν διάνοιαν. πότε οὖν γίνεται: ὅταν τὰ
 τρία μέρη τῆς ψυχῆς συμφωνίαν ἔχῃ· συμφωνία δὲ αὐτοῖς
 ἐστὶν ἡ τοῦ κρείττονος ἡγεμονία, οἷον ὅταν τὰ δύο, τὸ τε
 θυμικόν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡμισχῶνται καθάπερ ἵπποι
 ὑπὸ τοῦ λογικοῦ. τότε γίνεται δικαιοσύνη· δίκαιον γὰρ τὸ 30
 μὲν κρείττον ἀρχεῖν ἀεὶ καὶ πανταχοῦ, τὸ δὲ χεῖρον ἀρ-
 χεσθαι· κρείττον μὲν δὴ τὸ λογικόν, χεῖρον δὲ τὸ ἐπιθυ-

- μηρικόν καὶ τὸ θυμικόν. ὅταν δὲ ἔμπαλιν ἀφηνιάσῃ καὶ 73
 ἀναχαιτίσῃ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ τὸν ἡνίοχον, λέγω
 δὲ τὸν λογισμὸν, τῆ βία τῆς ὀρμῆς κατασύρη καὶ ὑποζεύξῃ,
 ἐκάτερον δὲ πάθος λάβηται τῶν ἡνιωῶν, ἀδικία κρατεῖ· ἀνάγκη
 5 γὰρ ἀπειρία καὶ κακία (τοῦ) ἡνιόχου τὰ ὑπεζευγμένα κατὰ
 κρημνῶν φέρεσθαι καὶ βαράθρων, ὡσπερ ἐμπειρία καὶ ἀρετῆ
 διασφύζεσθαι. (24.) ἔτι καὶ οὕτως ἴδωμεν τὸ προκει- 74
 μενον. Φεισῶν ἐρμηνεύεται στόματος ἀλλοιώσις, Εὐδιλὰτ δὲ
 ὠδίνουσα· καὶ διὰ τούτων ἡ φρόνησις ἐμφαίνεται. οἱ μὲν
 10 γὰρ πολλοὶ φρόνιμον νομίζουσι τὸν εὐρετὴν λόγων σοφιστικῶν
 καὶ δεινὸν ἐρμηνεύσαι τὸ νοηθέν, Μωυσῆς δὲ λογοφίλην μὲν
 αὐτὸν οἶδε, φρόνιμον δὲ οὐδαμῶς. ἐν ἀλλοιώσει γὰρ τοῦ
 στόματος, τουτέστι τοῦ ἐρμηνευτικοῦ λόγου, ἡ φρόνησις
 θεωρεῖται· ὅπερ ἦν μὴ ἐν λόγῳ τὸ φρονεῖν, ἀλλ' ἐν ἔργῳ
 15 θεωρεῖσθαι καὶ σπουδαίαις πράξεσι. κύκλον δὲ περιτιθήσι 75
 καὶ ὡσανεὶ τεῖχος ἡ φρόνησις τῆ Εὐδιλὰτ τῆ ὠδινούσῃ ἀφρο-
 σύνη πρὸς πολιορκίαν αὐτῆς καὶ καθαιρεσιν· ἀφροσύνη δὲ
 p.59M. κύριον ὄνομά ἐστιν | ὠδίνουσα, ὅτι ὁ ἄφρων νοῦς ἀνεφίκτων
 ἐρῶν ἐκάστοτε ἐν ὠδισίν ἐστιν, ὅτε χρημάτων ἐρᾷ, [ὠδί-
 20 νει,] ὅτε δόξης, ὅτε ἡδονῆς, ὅτε ἄλλου τινός. ἐν ὠδίσι δὲ 76
 ὦν οὐδέποτε τίκεται· οὐ γὰρ πέφυκε γόνιμον οὐδὲν τελεσφο-
 ρεῖν ἢ τοῦ φαύλου ψυχῆ· ἀ δ' ἂν καὶ δοκῆ προφέρειν,
 ἀμβλωθρίδια εὐρίσκειται καὶ ἐκτρώματα, κατεσθίοντα τὸ ἥμισυ
 τῶν σαρκῶν αὐτῆς, ἴσα θανάτῳ ψυχικῷ. παρὸ καὶ δεῖται
 25 ὁ ἱερός λόγος Ἁαρὼν τοῦ θεοφιλοῦς Μωυσέως ἰάσασθαι
 τὴν τροπὴν τῆς Μαριάμ, ἵνα μὴ γένηται ἐν ὠδίσι κακῶν
 ἢ ψυχῆ, διὸ καὶ φησι· „μὴ γένηται ὡς ἴσον θανάτῳ, ὡς
 ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς, καὶ κατεσθίει
 τὸ ἥμισυ τῶν σαρκῶν αὐτῆς“ (Num. 12, 12).
- 30 (25.) „Ἐκεῖ“ οὖν φησιν „οὗ ἐστὶ τὸ χρυσίον“ (Gen. 77
 2, 11). οὐ λέγει ἐκεῖ εἶναι τὸ χρυσίον μόνον, ἀλλὰ „ἐκεῖ
 οὗ ἐστίν.“ ἡ γὰρ φρόνησις, ἣν εἶκασε χρυσίῳ, ἀδόλω καὶ

- καθαρά και πεπυρωμένη και θεδοκιμασμένη και τιμιά φύσει, ἐκεῖ μὲν ἐστὶν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ σοφία, ἐκεῖ δὲ οὐσα οὐκ ἔστι τῆς σοφίας κτῆμα, ἀλλὰ οὗ και ἡ σοφία ἐστὶν αὐτή,
- 78 τοῦ δημιουργοῦ και κτωμένου θεοῦ. „τὸ δὲ χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης καλόν“ (Gen. 2, 12). οὐκοῦν ἐστὶν ἕτερον χρυ- 5 σίον οὐχὶ καλόν; πάνυ γε· διττὸν γὰρ φρονήσεως γένος, τὸ μὲν καθόλου, τὸ δὲ ἐπὶ μέρους· ἡ μὲν οὖν ἐν ἐμοὶ φρόνησις ἐκ μέρους οὐσα οὐ καλή, φθαρέντος γὰρ μου συμφθείρεται· ἡ δὲ καθόλου φρόνησις ἡ οἰκοῦσα τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν και τὸν οἶκον αὐτοῦ καλή, ἀφθαρτος γὰρ ἐν ἀφθάρτῳ
- 79 οἴκῳ διαμένει. (26.) „και ἐκεῖ ἐστὶν ὁ ἀνθραξ και ὁ λίθος ὁ πράσινος“ (ibid.), οἱ δύο ποιοί, ὃ τε φρόνιμος και ὁ φρονῶν, ὁ μὲν συνιστάμενος κατὰ τὴν φρόνησιν, ὁ δὲ φρονῶν κατὰ τὸ φρονεῖν· τούτων γὰρ ἕνεκα τῶν ποιῶν ἔσπειρεν ὁ θεὸς (ἐν) τῷ γηγενεῖ φρόνησίν τε και ἀρετήν· 15 τί γὰρ ἄφελος ἦν αὐτῆς, εἰ μὴ οἱ δεξέμενοι λογισμοὶ ὑπῆρχον και τοὺς τύπους αὐτῆς ἐναπομαξόμενοι; ὥστ' εἰκότως ἐκεῖ ἐστὶν, ὅπου ἡ φρόνησις, ὃ τε φρόνιμος και ὁ φρονῶν, οἱ
- 80 δύο λίθοι. μήποτε δὲ ὁ Ἰούδας ἐστὶ και ὁ Ἰσάχαρ· ὁ γὰρ τῆς τοῦ θεοῦ φρονήσεως ἀσκητῆς ἐξομολογεῖται εὐχαρι- 20 στικῶς τῷ τὸ ἀγαθὸν ἀφθόνως δωρησαμένῳ, ὁ δὲ και τὰ καλὰ και σπουδαῖα ἐργάζεται· τοῦ μὲν οὖν ἐξομολογουμένου ὁ Ἰούδας σύμβολον, ἐφ' οὗ και ἴσταται τίκτουςα ἡ Λεία (Gen. 29, 35), τοῦ δὲ ἐργαζομένου τὰ καλὰ ὁ Ἰσάχαρ. „ὑπέθηκε γὰρ τὸν ὦμον εἰς τὸ πονεῖν και ἐγένετο ἀνὴρ 25 γεωργός“ (Gen. 49, 15), ἐφ' οὗ φησι Μωυσῆς σπαρέντος και φυτευθέντος ἐν ψυχῇ „ἔστι μισθός“ (Gen. 30, 18), ὅπερ ἦν οὐκ ἀτελής ὁ πόνος ἀλλὰ στεφανούμενος ὑπὸ θεοῦ
- 81 και μισθοδοτούμενος. | ὅτι δὲ τούτων ποιεῖται μνήμη, δι' p.60 M. ἐτέρων ὁηλοῖ, ὅταν ἐπὶ τοῦ ποδῆρους φῆ· „και συνουφανεῖς 30 ἐν αὐτῷ λίθον τετραστάχων· στάχος λίθων ἔσται, σάρδιον τοπάξιον σμάραγδος ὁ στάχος ὁ εἶς“ — Ῥουβὴν Συμεῶν

Λευί — „καὶ ὁ στέγος“ φησὶν „ὁ δεύτερος ἀνθράξ καὶ
 σάπφειρος“ (Exod. 28, 17, 18). ὁ δὲ σάπφειρος πράσινος
 λίθος ἐστίν. ἐγγέγλυπται δὲ τῷ μὲν ἀνθράκι ὁ Ἰούδας.
 τέταρτος γάρ, τῷ δὲ σαπφείρῳ ὁ Ἰσάαχ. διὰ τί οὖν 82
 οὐχ ὡσπερ λίθον πράσινον εἴρηκεν, οὕτως καὶ λίθον
 ἀνθράκινον; ὅτι ὁ μὲν Ἰούδας ὁ ἐξομολογητικὸς τρόπος
 αὐλὸς ἐστὶ καὶ ἀσώματος· καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦνομα τὸ τῆς
 ἐξομολογήσεως ἐμφαίνει τὴν ἐκτὸς ἑαυτοῦ ὁμολογίαν· ὅταν
 γὰρ ἐκβῆ ὁ νοῦς ἑαυτοῦ καὶ ἑαυτὸν ἀνευρέγκη θεῷ, ὡσ-
 10 περ ὁ γέλως Ἰσαάκ, τηρικαῦτα ὁμολογίαν τὴν πρὸς τὸν
 ὄντα ποιεῖται· ἕως δὲ ἑαυτὸν ὑποτίθεται ὡς αἰτιὸν τινος,
 μακρὰν ἀφέστηκε τοῦ παραχωρεῖν θεῷ καὶ ὁμολογεῖν
 αὐτῷ· καὶ αὐτὸ γὰρ τοῦτο τὸ ἐξομολογεῖσθαι νοητέον ὅτι
 ἔργον ἐστὶν οὐχὶ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τοῦ φαίνοντος αὐτῇ
 15 θεοῦ τὸ εὐχάριστον. αὐλὸς μὲν δὲ ὁ ἐξομολογούμενος
 Ἰούδας· τῷ δὲ ἐκ πόνου προσεληλυθότι Ἰσάαχ δεῖ καὶ 83
 ὄλης σωματικῆς· ἐπεὶ πῶς ἀναγνώσεται χωρὶς ὀμμάτων
 ὁ ἀσκητής; πῶς δὲ ἀκούσεται τῶν προτρεπτικῶν λόγων
 χωρὶς ἀκοῆς; πῶς δὲ σιτίων καὶ ποτῶν ἐφίξεται δόξα
 20 γαστρὸς καὶ τῆς περὶ αὐτὴν τερατουργίας; διὰ τοῦτο λίθῳ
 ἀπεικάσθη. καὶ τὰ χρώματα μέντοι διάφορα· τῷ μὲν 84
 γὰρ ἐξομολογητικῷ οἰκεία χροιά ἢ τοῦ ἀνθράκος, πεπύρω-
 ται γὰρ ἐν εὐχαριστίᾳ θεοῦ καὶ μεθύει τὴν νήφουσαν
 μέθην, τῷ δὲ ἔτι πονοῦντι ἢ τοῦ πράσινου λίθου, ὡχροὶ
 25 γὰρ αἱ ἐν ἀσκήσει διὰ τε τὸν τρύχοντα πόνον καὶ διὰ θέος
 τοῦ μὴ τυχεῖν ἂν ἴσως τοῦ κατ' εὐχὴν τέλους.

(27.) Ἄξιον δὲ διαπορῆσαι. διὰ τί αἱ μὲν δύο ποταμοὶ 85
 ὁ Φεισὼν καὶ ὁ Γηὼν κυκλοῦσι χώρας, ὁ μὲν τὴν Εὐβιάτ,
 ὁ δὲ τὴν Αἰθιοπίαν, τῶν δὲ λοιπῶν οὐδέτερος, ἀλλ' ὁ μὲν
 30 Τίγρις κατέναντι Ἀσσυρίων λέγεται εἶναι, ὁ δὲ Εὐφράτης
 οὐθενός· καίτοι γε πρὸς τὸ ἀληθές ὁ Εὐφράτης καὶ περιρρεῖ
 τινὰς χώρας καὶ ἀντικρὺς ἔχει πολλὰς. ἀλλ' οὐκ ἐστὶ περὶ

- τοῦ ποταμοῦ ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ ἤθους ἐπανορθώσεως.
 86 λεκτέον οὖν ὅτι ἡ μὲν φρόνησις καὶ ἡ ἀνδρεία δύνανται
 κύκλον καὶ τείχος βαλέσθαι κατὰ τῶν ἐναντίων κακιῶν,
 ἀφροσύνης τε καὶ δειλίας, καὶ ἐλεῖν αὐτάς· ἀσθενεῖς γὰρ
 καὶ εὐάλωτοι ἀμφοτέραι, καὶ γὰρ ὁ ἄφρων εὐληπτος τῷ 5
 φρονίμῳ καὶ ὁ δειλὸς ὑποπέπτωκε τῷ ἀνδρείῳ· ἡ δὲ
 σωφροσύνη ἀδυνατεῖ κυκλώσασθαι | τὴν ἐπιθυμίαν καὶ p.61M.
 ἡδονήν· χαλεπαὶ γὰρ ἀντίπαλοι καὶ δυσκαθαίρετοι. οὐχ
 ὁρᾷς ὅτι καὶ οἱ ἐγκρατέστατοι ἀνάγκη τοῦ θνητοῦ παρα-
 γίνονται ἐπὶ σιτία καὶ ποτά, ἐξ ὧν αἱ γαστροὶ ἡδοναὶ 10
 συνεστᾶσιν; ἀγαπητὸν οὖν ἐστὶν ἀντιβῆναι καὶ μαχέσασθαι
 τῷ γένει τῆς ἐπιθυμίας. διὸ καὶ κατέναντι Ἀσσυρίων
 87 ἐστὶν ὁ Τίγρις ποταμὸς, ἡ σωφροσύνη τῆς ἡδονῆς. ἡ δὲ
 γε δικαιοσύνη, καθ' ἣν ὁ Εὐφράτης ποταμὸς συνίσταται.
 οὔτε πολιορκεῖ καὶ περιτειγίξει τινὰ οὔτε ἀντιστατεῖ· διὰ 15
 τί; ὅτι ἀπονεμητικὴ τῶν κατ' ἀξίαν ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη
 καὶ τέτακται οὔτε κατὰ τὸν κατήγορον οὔτε κατὰ τὸν
 ἀπολογούμενον, ἀλλὰ κατὰ τὸν δικαστήν. ὥσπερ οὖν ὁ
 δικαστὴς οὔτε νικῆσαί τινας προήρηται οὔτε πολεμῆσαί
 τισι καὶ ἐναντιωθῆναι, γνώμην δὲ ἀποφηνάμενος βραβεύει 20
 τὸ δίκαιον, οὔτως ἡ δικαιοσύνη οὐδενὸς οὔσα ἀντίδικος
 ἀπονέμει τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστω πράγματι.
- 88 (28.) „Καὶ ἔλαβε κύριος ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον ὃν
 ἐποίησε καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ, ἐργάζεσθαι
 αὐτὸν καὶ φυλάσσειν“ (Gen. 2, 15). τοῦ πλασθέντος δια- 25
 φέρει ὃν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἄνθρωπον, ὡς εἶπον· ὁ μὲν γὰρ
 πλασθεὶς νοῦς ἐστὶ γεωδέστερος, ὁ δὲ ποιηθεὶς αὐλότερος,
 φθαρτῆς ὕλης ἀμέτοχος, καθαρωτέρας καὶ εἰλικρινεστέρας
 89 τετυχηκῶς συστάσεως. τοῦτον οὖν τὸν καθαρὸν νοῦν
 λαμβάνει ὁ θεός, οὐκ ἐὼν ἐκτὸς ἑαυτοῦ βαίνειν, καὶ λαβὼν 30
 τίθησιν ἐν ταῖς ἐρριζωμέναις καὶ βλαστανούσαις ἀρεταῖς.
 ἵνα ἐργάζηται αὐτὰς καὶ φυλάττη. πολλοὶ γὰρ ἀσκηταῖ

γενόμενοι τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τοῦ τέλους μετέβαλον· ὧ δὲ παρέχει ὁ θεὸς ἐπιστήμην βεβαίαν, τούτῳ δίδωσιν ἀμφοτέρω. ἐργάζεσθαι τε τὰς ἀρετὰς καὶ μηδέποτε αὐτῶν ἀφίστασθαι, ἀλλ' αἰεὶ ταμιεύειν καὶ φυλάττειν ἐκάστην. τὸ μὲν οὖν „ἐργάζεσθαι“ ἀντὶ τοῦ πράττειν. τὸ δὲ „φυλάττειν“ ἀντὶ τοῦ μνημονεύειν.

(29.) „Καὶ ἐνετείλατο κύριος ὁ θεὸς τῷ Ἀδὰμ λέγων· 90
ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φάγη, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ
10 φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε“ (Gen. 2, 16. 17). ποίῳ Ἀδὰμ ἐντέλλεται καὶ τίς ἐστὶν οὗτος, διαπορητέον· οὐ γὰρ μέμνηται πρότερον αὐτοῦ, νυνὶ δὲ πρῶτον ὠνόμακεν αὐτόν. μήποτ' οὖν βούλεται σοὶ τοῦ πλαστοῦ ἀνθρώπου παραστῆσαι
p.62M. τοῦνομα. κάλει | διή, φησὶν, αὐτόν γῆν· τοῦτο γὰρ Ἀδὰμ
16 ἐρμηνεύεται, ὥστε ἦσαν ἀκούγης Ἀδάμ. γῆινον καὶ φθαρτὸν νοῦν εἶναι νόμιξε· ὁ γὰρ κατ' εἰκόνα οὐ γῆινος, ἀλλ' οὐράνιος. ζητητέον δέ, διὰ τί πᾶσιν ἐπιτιθεῖς τοῖς ἄλλοις 91
τὰ ὀνόματα οὐκ ἐπιτίθεικεν ἑαυτῷ. τί οὖν λεχτέον; ὁ νοῦς
20 ὁ ἐν ἐκάστῳ ἡμῶν τὰ μὲν ἄλλα δύνανται καταλαβεῖν, ἑαυτὸν δὲ γνωρίσαι ἀδυνάτως ἔχει· ὥσπερ γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς τὰ μὲν ἄλλα ὄρα, ἑαυτὸν δὲ οὐχ ὄρα. οὕτως καὶ ὁ νοῦς τὰ μὲν ἄλλα νοεῖ, ἑαυτὸν δὲ οὐ καταλαμβάνει· εἰπάτω γὰρ, τίς τέ ἐστι καὶ ποταπός, πνεῦμα ἢ αἷμα ἢ πῦρ ἢ ἀήρ ἢ
25 ἕτερόν τι [σῶμα], ἢ τσοῦτόν γε ὅτι σῶμά ἐστιν ἢ πάλιν ἀσώματον. εἴτ' οὐκ εὐθήθεις οἱ περὶ θεοῦ σκεπτόμενοι οὐσίαις; οἱ γὰρ τῆς ἰδίας ψυχῆς τὴν οὐσίαν οὐκ ἴσασι. πῶς ἂν περὶ τῆς τῶν ὅλων ψυχῆς ἀκριβώσαιεν; ἢ γὰρ τῶν ὅλων ψυχῆ ὁ θεός ἐστι κατὰ ἔννοιαν. (30.) εἰκότως οὖν 92
30 ὁ Ἀδὰμ, τουτέστιν ὁ νοῦς, τὰ ἄλλα ὀνομάζων καὶ καταλαμβάνων ἑαυτῷ ὄνομα οὐκ ἐπιτίθησιν, ὅτι ἑαυτὸν ἀγνωεῖ καὶ τὴν ἰδίαν φύσιν. ἐντέλλεται δὲ τούτῳ καὶ οὐχὶ τῷ

- κατ' εἰκόνα καὶ κατὰ τὴν ἰδέαν γεγονότι· ἐκεῖνος μὲν γὰρ
καὶ δόξα προτροπῆς ἔχει τὴν ἀρετὴν αὐτομαθῶς, οὗτος δ'
- 93 ἄνευ διδασκαλίας οὐκ ἂν φρονήσεως ἐπιλάβῃσι. διαφέρει δὲ
τρία ταῦτα· πρόσταξις, ἀπαγόρευσις, ἐντολὴ καὶ παραινέσις·
ἢ μὲν γὰρ ἀπαγόρευσις περὶ ἁμαρτημάτων γίνεται καὶ 5
πρὸς φαῦλον, ἢ δὲ πρόσταξις (περὶ) κατορθωμάτων, ἢ δὲ
παραινέσις πρὸς τὸν μέσον, τὸν μήτε φαῦλον μήτε σπου-
δαῖον· οὔτε γὰρ ἁμαρτάνει, ὡς ἀπαγορεύειν ἂν τινα αὐτῷ,
οὔτε κατορθοῖ κατὰ τὴν τοῦ ὁρθοῦ λόγου πρόσταξιν,
ἀλλὰ χρεῖαν ἔχει παραινέσεως τῆς ἀνέχειν μὲν τῶν φαύλων 10
- 94 διδασκούσης, προτροπούσης δὲ ἐφίεσθαι τῶν ἀστέιων. τῷ
μὲν οὖν τελείῳ τῷ κατ' εἰκόνα προστάττειν ἢ ἀπαγορεύειν
ἢ παραινέειν οὐχὶ δεῖ, οὐθενὸς γὰρ τούτων ὁ τέλειος δεῖται,
τῷ δὲ φαύλῳ προστάξεως καὶ ἀπαγορεύσεως χρεῖα. τῷ δὲ
νηπιῷ παραινέσεως καὶ διδασκαλίας, ὡσπερ τῷ τελείῳ γραμ- 15
ματικῷ ἢ μουσικῷ οὐθενὸς δεῖ παρραγγέλλματος τῶν εἰς τὰς
τέχνας, τῷ δὲ σφαλλομένῳ περὶ τὰ θεωρήματα ὡσανεὶ
τινων νόμων προστάξεις καὶ ἀπαγορεύσεις ἐχόντων, τῷ δὲ
- 95 ἄρτι μανθάνοντι | διδασκαλίας, εἰκότως οὖν τῷ γνήιῳ νῷ p.63M.
μήτε φαύλῳ ὄντι μήτε σπουδαίῳ ἀλλὰ μέσῳ τὰ νῦν ἐντέλλε- 20
ται καὶ παραινέει. ἢ δὲ παραινέσις γίνεται δι' ἀμφοτέρων
τῶν κλήσεων καὶ τοῦ κυρίου καὶ τοῦ θεοῦ, „ἐνετείλατο“
γὰρ „κύριος ὁ θεός“, ἵνα, εἰ μὲν πείθοιτο ταῖς παραινέ-
σεσιν, ὑπὸ τοῦ θεοῦ εὐεργεσιῶν ἀξιοθιέη, εἰ δὲ ἀφηνιάζοι,
ὑπὸ τοῦ κυρίου ὡς δεσπότου καὶ ἐξουσίαν ἔχοντος σκο- 25
ρακίζοιτο.
- 96 οἷον καὶ ὅτε ἐκβάλλεται τοῦ παραδείσου, τὰς
αὐτὰς κλήσεις παρείληψε, λέγει γὰρ· „καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν
κύριος ὁ θεός ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τροφῆς, ἐργάζεσθαι
τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη“ (Gen. 3, 23), ἵνα, ἐπεὶ καὶ ὡς
δεσπότης ὁ κύριος καὶ ὡς εὐεργέτης ὁ θεός ἐνετείλατο, πάλιν 30
ὡς ἀμφοτέρω ὄντων τὸν παρακούσαντα τιμωρῆται· δι' ὧν γὰρ
προὔτραπε δυνάμειον, διὰ τούτων τὸν ἀπειθοῦντα ἀποπέμπεται.

(31.) Ἄ δὲ παραινῆ, ταῦτά ἐστιν· „ἀπὸ παντὸς 97
 ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φάγγη“ (Gen. 2, 16).
 προτρέπει τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν μὴ ἀφ' ἐνὸς ξύλου
 μὴδ' ἀπὸ μιᾶς ἀρετῆς ἀλλ' ἀπὸ πασῶν τῶν ἀρετῶν
 5 ὠφελεῖσθαι· τὸ γὰρ φαγεῖν σύμβολόν ἐστι τροφῆς ψυχικῆς·
 τρέφεται δὲ ἡ ψυχὴ ἀναλήψει τῶν καλῶν καὶ πράξει τῶν
 κατορθωμάτων. μὴ μόνον δὲ φησι „φάγγη“, ἀλλὰ καὶ 98
 „βρώσει“. τουτέστι καταλέσας καὶ ἐπιλέσας μὴ ἰδιώτου
 ἀλλ' ἀθλητοῦ τρόπον τὴν τροφήν, ἵνα ἰσχύς καὶ δύναμις
 10 περιποιήσῃ· καὶ γὰρ τοῖς ἀθληταῖς οἱ ἀλεῖπται παραγι-
 γέλλουσι μὴ κάπτειν. ἀλλὰ κατὰ σχολὴν λεαίνειν, ἵνα πρὸς
 ἰσχύς ἐπιδηώσιν· ἑτέρως γὰρ ἐγὼ καὶ ὁ ἀθλητῆς τρεφό-
 μεθα, ἐγὼ μὲν γὰρ ἕνεκα τοῦ ζῆν μόνον, ὁ δὲ ἀθλητῆς καὶ
 ἕνεκα τοῦ πιαίνεσθαι καὶ ῥώννυσθαι. παρὸ καὶ ἐν τι τῶν
 15 ἀσκητικῶν ἐστι τὸ λεαίνεσθαι τροφήν. τὸ „βρώσει φαγεῖν“
 ἐστι τοιοῦτον. ἔτι δὲ ἀκριβέστερον διατυπώσωμεν αὐτό. 99
 τὸ τιμᾶν τοὺς γονεῖς ἐδώδιμον καὶ τρώξιμόν ἐστιν· ἀλλ'
 ἑτέρως οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ φαῦλοι τιμῶσιν, οἱ μὲν γὰρ διὰ
 τὸ εἶθός, οἷτινες οὐ βρώσει ἐσθίουσιν, ἀλλὰ μόνον ἐσθίουσι·
 20 πότε οὖν καὶ βρώσει; ὅταν ἀναπτύξαντες καὶ τὰς αἰτίας
 ἐρευνήσαντες κρίνωσιν ἐκουσίως. ὅτι καλὸν τοῦτ' ἐστίν·
 αἱ δὲ αἰτίαι τοιαῦται· ἐγέννησαν ἡμᾶς, ἐθρέψαν, ἐπαίδευσαν,
 πάντων αἷτιοι γεγονᾶσιν ἀγαθῶν. πάλιν ἐδώδιμον (τὸ) τὸν
 ὄντα τιμᾶσθαι· τότε δὲ „βρώσει“, ὅταν καὶ μετὰ τῆς τοῦ
 25 κεφαλαίου ἀναπτύξεως καὶ τῆς τῶν αἰτιῶν ἀποδόσεως.

(32.) „ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν 100
 οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ“ (Gen. 2, 17). οὐκ οὖν οὐκ ἔστιν
 ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ ξύλον τοῦτο· εἰ γὰρ ἀπὸ παντὸς
 ἐσθίειν παραγγέλλει τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ, ἀπὸ δὲ τούτου
 30 μὴ φαγεῖν, ὁἷλον ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ παραδείσῳ· καὶ
 φυσικῶς· ἔστι γὰρ, ὡς ἔφην, οὐσία καὶ οὐκ ἔστι δύναμις.
 ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ κηρῷ δύναμις μὲν εἰσι πᾶσαι αἱ σφραγῖ-

- δες. ἐντελεχεία δὲ μόνη ἡ τετυπωμένη, οὕτως καὶ ἐν τῇ
 ψυχῇ κηροειδεῖ ὑπαρχούσῃ πάντες οἱ τύποι περιέχονται
 δυνάμει. οὐκ ἀποτελέσματι. κρατεῖ δὲ ὁ εἰς χαραχθεῖς ἐν
 αὐτῇ, ἕως μὴ ἀπαλῆλιπται ὑφ' ἐτέρου ἐναργέστερον καὶ
 101 ἐκδήλωτος μᾶλλον ἐπιχαράσσαντος. ἐξῆς κἀκεῖνο διαπορη- 5
 τέον· ὅτε μὲν παραινεῖ ἀπὸ παντὸς ζύλου τοῦ παραδείσου
 ἐσθίειν, ἕνα προτρέπει, ὅτε δὲ ἀπαγορεύει χρῆσθαι τῷ
 πονηροῦ καὶ καλοῦ αἰτίῳ, πλείοσι διαλέγεται· ἐκεῖ μὲν
 γὰρ φησιν „ἀπὸ παντὸς φάγη“, ἐνταῦθα δὲ „οὐ φάγεσθε“
 καὶ „ἧ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε“, οὐχὶ φάγητε, καὶ „ἀποθα- 10
 102 νεῖσθε“, οὐχὶ ἀποθανῆ. λεκτέον οὖν τάδε, ὅτι πρῶτον
 μὲν σπάνιον ἐστὶ τἀγαθόν, τὸ δὲ κακὸν πολύχουν· διὰ
 τοῦτο σοφὸν μὲν εὐρεῖν ἕνα μόνον ἔργον, φαύλων δὲ
 πλῆθος ἀναριθμητὸν· εἰκότως οὖν ἐνὶ παραγγέλλει ταῖς
 ἀρεταῖς ἐντρέφασθαι, πολλοῖς δὲ περὶ τοῦ πανουργίας 15
 103 ἀπέχεσθαι, ταύτῃ γὰρ μυρία χρῶνται. δεύτερον (δέ). εἰς
 ἀρετῆς ἀνάληψιν τε καὶ χρῆσιν ἐνὸς μόνου θεῖ τοῦ
 λογισμοῦ· τὸ δὲ σῶμα οὐχ οἷον οὐ συνεργεῖ πρὸς τοῦτο,
 ἀλλὰ καὶ κωλυσιεργεῖ· σχεδὸν γὰρ σοφίας ἔργον τοῦτ'
 ἐστίν, ἀλλοτριουῖσθαι πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐ- 20
 τοῦ· εἰς δὲ ἀπὸλαυσιν κακίας οὐ μόνον θεῖ πως ἔχειν
 τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ τὴν αἴσθησιν καὶ τὸν λόγον καὶ τὸ
 104 σῶμα· ὁ γὰρ φαῦλος δεῖται τούτων ἀπάντων πρὸς ἐκ-
 πλήρωσιν τῆς ἰδίας κακίας· ἐπεὶ πῶς ἐκκαλήσει μυστήρια
 φωνητήριον οὐκ ἔχων ὄργανον; πῶς δὲ ταῖς ἡδοναῖς χρή- 25
 σεται γαστρὸς καὶ τῶν αἰσθητηρίων στερόμενος; θεόντως
 οὖν ἐνὶ μὲν τῷ λογισμῷ διαλέγεται περὶ κτήσεως ἀρετῆς,
 μόνου γάρ, ὡς ἔφην, ἐστὶν αὐτοῦ χρεία πρὸς τὴν ἀνάλη-
 ψιν αὐτῆς, περὶ δὲ κακίας πλείοσι, ψυχῇ, λόγῳ,
 αἰσθήσεσι, σώματι, διὰ πάντων γὰρ τούτων ἐμφαίνεται. 30
 105 (33.) λέγει γε μήν· „ἧ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ,
 θανάτῳ ἀποθανεῖσθε“ (Gen. 2, 17). καὶ φαρόντες οὐχ

οἷον οὐκ ἀποθνήσκουσιν, ἀλλὰ καὶ παιδοποιοῦνται καὶ
 ἑτέροις τοῦ ζῆν αἴτιοι καθίστανται. τί οὖν λεκτέον; ὅτι
 p.65M. διττός ἐστι θάνατος, ὁ μὲν ἀνθρώπου, ὁ δὲ ψυχῆς
 ἴδιος· ὁ μὲν οὖν ἀνθρώπου χωρισμός ἐστι ψυχῆς ἀπὸ
 5 σώματος, ὁ δὲ ψυχῆς θάνατος ἀρετῆς μὲν φθορά ἐστι,
 κακίας δὲ ἀνάληψις. παρὸ καὶ φησιν οὐκ ἀποθανεῖν αὐτὸ 106
 μόνον ἀλλὰ „θανάτῳ ἀποθανεῖν“, δηλῶν οὐ τὸν κοινὸν
 ἀλλὰ τὸν ἴδιον καὶ κατ' ἐξοχὴν θάνατον, ὅς ἐστι ψυχῆς
 ἐντυμβευμένης πάθεισι καὶ κακίαις ἀπάσαις. καὶ σχεδὸν
 10 οὗτος ὁ θάνατος μάχεται ἐκείνῳ· ἐκεῖνος μὲν γὰρ διάκρισις
 ἐστι τῶν συγκριθέντων σώματός τε καὶ ψυχῆς, οὗτος δὲ
 τοῦναντίον σύνοδος ἀμφοῖν, κρατοῦντος μὲν τοῦ χείρονος
 σώματος, κρατουμένου δὲ τοῦ κρείττονος ψυχῆς. ὅπου 107
 δ' ἂν λέγῃ „θανάτῳ ἀποθανεῖν“, παρατήρει ὅτι θάνατον
 15 τὸν ἐπὶ τιμωρίᾳ παραλαμβάνει, οὐ τὸν φύσει γινόμενον·
 φύσει μὲν οὖν ἐστι, καθ' ὃν χωρίζεται ψυχὴ ἀπὸ σώμα-
 τος, ὁ δὲ ἐπὶ τιμωρίᾳ συνίσταται, ὅταν ἢ ψυχὴ τὸν
 ἀρετῆς βίον θνήσκῃ, τὸν δὲ κακίας ζῆ μόνον. εὖ καὶ ὁ 108
 Ἡράκλειτος κατὰ τοῦτο Μωυσέως ἀκολουθήσας τῷ δόγματι,
 20 φησὶ γάρ· „Ζῶμεν τὸν ἐκείνων θάνατον, τεθνήκαμεν δὲ
 τὸν ἐκείνων βίον,“ ὡς νῦν μὲν, ὅτε ζῶμεν, τεθνηκυίας
 τῆς ψυχῆς καὶ ὡς ἂν ἐν σήματι τῷ σώματι ἐντετυμβευ-
 μένης, εἰ δὲ ἀποθάνοιμεν, τῆς ψυχῆς ζώσης τὸν ἴδιον
 βίον καὶ ἀπηλλαγμένης κακοῦ καὶ νεκροῦ συνδέτου τοῦ
 25 σώματος.

ΝΟΜΩΝ ΙΕΡΩΝ ΑΛΛΗΓΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΞΑΗΜΕΡΟΝ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

- 1 (1.) „Καὶ εἶπε κύριος ὁ θεὸς Οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον, ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν“ (Gen. 2, 18). διὰ τί τὸν ἄνθρωπον, ᾧ προφῆτα, οὐκ ἔστι καλὸν εἶναι μόνον; ὅτι, φησί, καλὸν ἔστι τὸν μόνον εἶναι μόνον· μόνος δὲ καὶ κατ' αὐτὸν εἰς ὧν ὁ θεός, οὐδὲν δὲ ὅμοιον θεῷ· ὥστ' ἐπεὶ τὸ μόνον εἶναι τὸν ὄντα καλὸν ἔστι — καὶ γὰρ περὶ μόνον αὐτὸν τὸ καλόν —, οὐκ ἂν εἴη 5
- 2 καλὸν τὸ εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον. τὸ δὲ μόνον εἶναι τὸν θεὸν ἔστι μὲν ἐκδέξασθαι καὶ οὕτως, ὅτι οὔτε πρὸ γενέσεως ἦν τι σὺν τῷ θεῷ οὔτε κόσμου γενομένου συντάττεται τι αὐτῷ· χρεῖζει γὰρ οὐδενὸς τὸ παράπαν. ἀμείνων δὲ ἦδε 10 ἡ ἐκδοχή· ὁ θεὸς μόνος ἐστὶ καὶ ἕν, οὐ σύγκριμα, φύσις ἀπλή, ἡμῶν δ' ἕκαστος καὶ τῶν ἄλλων ὅσα γέγονε πολλά· οἷον ἐγὼ πολλά εἰμι, ψυχὴ σῶμα, καὶ ψυχῆς ἄλογον λογικόν. πάλιν σώματος θερμὸν ψυχρὸν βαρὺ κοῦφον ξηρὸν 15 ὑγρὸν· ὁ δὲ θεὸς οὐ σύγκριμα οὐδὲ ἐκ πολλῶν συνεστώς,
- 3 ἀλλ' ἀμειγῆς ἄλλω· ὁ γὰρ ἂν προσκριθῆ | θεῷ, ἧ κρείσσον p.67 M. ἔστιν αὐτοῦ ἧ ἔλασσον ἧ ἴσον αὐτῷ· οὔτε δὲ ἴσον οὔτε κρείσσον ἔστι θεοῦ, ἔλασσόν γε μὴν οὐδὲν αὐτῷ προσκρίνεται· εἰ δὲ μή, καὶ αὐτὸς ἐλαττωθήσεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ 20 φθαρτὸς ἔσται, ὅπερ οὐδὲ θέμις νοῆσαι. τέτακται οὖν ὁ

θεὸς κατὰ τὸ ἐν καὶ τὴν μονάδα, μᾶλλον δὲ ἢ μόνος κατὰ
 τὸν ἕνα θεόν· πᾶς γὰρ ἀριθμὸς νεώτερος κόσμου, ὡς καὶ
 χρόνος, ὁ δὲ θεὸς πρεσβύτερος κόσμου καὶ δημιουργός.
 (2.) οὐδένα δὲ ἀνθρώπων καλὸν ἔστιν εἶναι μόνον. 4
 5 γὰρ ἀνθρώπων γένη, τὸ τε κατὰ τὴν εἰκόνα γεγονὸς καὶ
 τὸ πεπλασμένον ἐκ γῆς· οὕτε δὲ τῷ κατ' εἰκόνα ἀνθρώπῳ
 καλὸν ἔστιν εἶναι μόνῳ — ἐφίεται γὰρ τῆς εἰκόνης· ἢ γὰρ
 εἰκὼν τοῦ θεοῦ ἀρχέτυπος ἄλλων ἐστί· πᾶν δὲ μίμημα
 ποιεῖ τοῦτο, οὐκ ἐπιφέρει ἔστι μίμημα, καὶ μετ' ἐκείνου τάττεται
 10 — οὕτε τῷ πλαστῷ πολὺ μᾶλλον καλὸν ἔστιν εἶναι μόνῳ,
 ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον, καὶ γὰρ αἰσθηθεῖς καὶ πάθη καὶ κακία
 καὶ μυρία ἄλλα τούτῳ τῷ νῷ συνέζευκται καὶ συνήρμωσται.
 τῷ δὲ δευτέρῳ ἀνθρώπῳ βοηθὸς συνίσταται, πρῶτον μὲν 5
 γενητός, „ποιήσωμεν“ γὰρ φησὶν „αὐτῷ βοηθόν“, ἔπειτα
 15 δὲ νεώτερος τοῦ βοηθουμένου· πρότερον μὲν γὰρ ἔπλασε
 τὸν νοῦν, μέλει δὲ πλαττεῖν τὸν βοηθὸν αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ
 ταῦτα φυσικῶς ἀλληγορεῖ· ἢ γὰρ αἰσθηθεῖς καὶ τὰ πάθη
 τῆς ψυχῆς εἰσι βοηθοὶ νεώτεροι τῆς ψυχῆς. πῶς μὲν οὖν
 βοηθοῦσιν, ὁψόμεθα· ὅτι δὲ εἰσι νεώτεροι, θεασώμεθα.
 20 (3.) ὥσπερ κατὰ τοὺς ἀρίστους τῶν ἰατρῶν καὶ φυσικῶν 6
 δοκεῖ τοῦ ὅλου σώματος προπλάττεσθαι ἢ καρδία, θεμελίου
 τρόπον ἢ ὡς ἐν νηὶ τρόπις, ἐφ' ἧ οἰκοδομεῖται τὸ ἄλλο
 σῶμα — παρὸ καὶ μετὰ τὴν τελευταίην ἔτι ἐμπηθῶν φασιν
 αὐτὴν ὡς καὶ πρώτην γινομένην καὶ ὑστέραν φθειρομένην —,
 25 οὕτως καὶ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς πρεσβύτερον τῆς ὅλης
 εἶναι, τὸ δ' ἄλογον νεώτερον, οὗ τὴν γένεσιν οὕτω μὲν
 δεδηλώκαμε, μέλει δὲ ὑπογράψωμεν. τὸ δὲ ἄλογον αἰσθηθεῖς
 ἐστί καὶ τὰ ταύτης ἔκγονα πάθη, καὶ μάλιστα εἰ μὴ κρίσεις
 εἰσὶν ἡμέτεραι. καὶ νεώτερος οὖν οὗτος ὁ βοηθός [θεοῦ]
 30 καὶ γενητός εἰκότως. τὸ δ' ὑπερτεθὲν ἴδωμεν. πῶς βοη- 7
 p.68M. θεῖ. | πῶς ἡμῶν ὁ νοῦς καταλαμβάνει. ὅτι τοῦτο λευκὸν ἢ
 μέλαν ἐστίν. εἰ μὴ βοηθῷ χρησάμενος ὁράσει· πῶς δὲ ὅτι

- ἡδεῖα ἢ τοῦ κιθαρωδοῦ φωνῆ ἢ τοῦναντίον ἐκμελής, εἰ μὴ
βοηθῶ χρησάμενος ἀκοῆ; πῶς δὲ ὅτι εὐώδεις ἢ δυσώδεις
οἱ αἰμοί, εἰ μὴ συμμάχῳ χρησάμενος ὀσφρήσει; πῶς δὲ
δοκιμάζει τοὺς χυλοὺς, εἰ μὴ διὰ βοηθοῦ τῆς γεύσεως;
- 8 πῶς δὲ αὖ τὰ μαλακὰ καὶ τραχέα, εἰ μὴ δι' ἀφῆς; ἔστι 5
τοῖνον ἕτερον εἶδος βοηθῶν, ὡς ἔφην, τὰ πάθη· καὶ γὰρ
ἦδονῆ βοηθεῖ πρὸς διαμονὴν τοῦ γένους ἡμῶν καὶ ἐπιθυμία,
καὶ λύπη μέντοι καὶ φόβος δάκνοντα τὴν ψυχὴν ἐπέστρεψεν
αὐτὴν μηδενὸς ὀλιγορεῖν, ὀργή τε ἀμυντήριον ὄπλον [ἦ]
μεγάλα πολλοὺς ὠφέλησε, καὶ τάλλα ταύτη, διὸ καὶ εὐθυ- 10
βόλως εἶπε „κατ' αὐτὸν εἶναι τὸν βοηθόν·“ τῷ γὰρ ὄντι
οἰκεῖος οὗτος ὁ βοηθός ἐστι τῷ νῶ ὡς ἂν ἀδελφός καὶ
ἑμαιμος· μᾶς γὰρ ἐστι ψυχῆς μέρη καὶ γεννήματα ἢ τε
αἰσθήσεις καὶ τὰ πάθη.
- 9 (4.) Τοῦ δὲ βοηθοῦ ἐστι διττὸν τὸ εἶδος, τὸ μὲν ἐν 15
πάθει, τὸ δ' ἐν αἰσθήσει. τό γε νῦν μόνον τὸ πρότερον
εἶδος γεννήσει, λέγει γάρ· „καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς ἔτι ἐκ τῆς
γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ
οὐρανοῦ καὶ ἔγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδάμ, ἰδεῖν τί καλέσει
αὐτά· καὶ πᾶν ὃ ἂν ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἀδάμ ψυχὴν ζῶσαν, 20
τοῦτο ὄνομα αὐτοῦ·“ (Gen. 2, 19). ὄργας, τίνες εἰσὶν ἡμῶν
οἱ βοηθοί, τὰ θηρία, τῆς ψυχῆς τὰ πάθη· εἰπὼν γὰρ
„ποιήσωμεν βοηθὸν κατ' αὐτόν“ ἐπιφέρει τὸ „ἔπλασε τὰ
10 θηρία“, ὡς τῶν θηρίων ὄντων βοηθῶν ἡμῖν. οὐ κυρίως δὲ
οὗτοι βοηθοὶ ἀλλὰ καταχρηστικῶς λέγονται, εὐρίσκονται γέ 25
τοι πρὸς ἀλήθειαν (καὶ) πολέμοι, ὥσπερ καὶ τῶν πόλεων
ἔστιν ὅτε οἱ σύμμαχοι προδόνται καὶ αὐτόφθογοι καὶ ἐν ταῖς
φύλασι οἱ κίλακες ἀντὶ ἐταίρων ἐχθροί. οὐρανὸν δὲ καὶ
ἀγρὸν συνωνύμως κέκληκεν ἀλληγορῶν τὸν νοῦν· οὗτος γὰρ
καὶ ὡς ἀγρός ἀνατολὰς καὶ βλάστας ἔχει μυρίας ὅσας καὶ 30
ὡς οὐρανὸς πάλιν λαμπράς καὶ θείας καὶ εὐδαίμονας φύσεις.
- 11 θηρίοις δὲ καὶ πετηνοῖς ἀπεικάζει τὰ πάθη, ὅτι σίνεται τὸν

νοὺν ἀτίθασα καὶ ἀνήμερα ὄντα καὶ ὅτι πετηνῶν τρόπον ἐπι-
 ποτᾶται τῇ διανοίᾳ· ὄξεια γὰρ ἡ τούτων καὶ ἀνεπίσχυτος
 ὁρμή· οὐ παρέργως δὲ πρόσκειται τῷ „ἔπλασε“ τὸ „ἔτι“.
 p.69M. διὰ τί; ὅτι καὶ ἐπάνω πεπλάσθαι | τὰ θηρία φησὶ πρὸ τῆς
 5 ἀνθρώπου γενέσεως, (ὡς) καὶ ἀηλοῖ διὰ τούτων ἐν ἕκτη
 ἡμέρᾳ· „καὶ εἶπεν Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ
 γένος, τετράποδα καὶ ἔρπετά καὶ θηρία“ (Gen. 1, 24). τί 12
 παθῶν οὖν ἄλλα πλάττει θηρία νῦν οὐκ ἀρκεσθεῖς τοῖς
 προτέροις; λεκτέον οὖν ἡθικῶς μὲν τοῦτο· πλούσιόν ἐστι τὸ
 10 κακίας γένος ἐν τῷ γεννητῷ, ὥστε αἰεὶ γεννᾶσθαι τὰ φαυλό-
 τατα ἐν τούτῳ· φυσικῶς δὲ ἐκεῖνο· πρότερον μὲν ἐν τῇ
 ἑξαήμερῳ τὰ γένη τῶν παθῶν καὶ τὰς ἰδέας εἰργάζετο,
 νυνὶ δὲ τὰ εἶδη προσπλάττει· διὸ φησιν „ἔπλασεν ἔτι“.
 ὅτι δὲ τὰ πάλαι κατασκευασθέντα γένη ἦν, φανερόν ἐξ ὧν 13
 15 φησιν „ἑξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν“ οὐ κατ' εἶδος, ἀλλὰ
 „κατὰ γένος.“ καὶ τοιοῦτος ἐν ἅπασιν εὐρίσκεται· πρὸ γὰρ
 τῶν εἰδῶν ἀποτελεῖ τὰ γένη, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου·
 προτυπώσας γὰρ τὸν γενικὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ τὸ ἄρρεν καὶ
 τὸ θῆλυ γένος φησὶν εἶναι, ὕστερον τὸ εἶδος ἀπεργάζεται
 20 τὸν Ἀδάμ. (δ.) τοῦτο μὲν οὖν τὸ εἶδος τῶν βοηθῶν εἴρηκε, 14
 τὸ δ' ἕτερον ὑπερτίθεται τὸ τῆς αἰσθήσεως, ἔστ' ἂν ἐπιχειρῆ
 πλάττειν τὴν γυναῖκα· ἐκεῖνο δ' ὑπεριθέμενος περὶ τῆς τῶν
 ὀνομάτων θέσεως τεχνολογεῖ. ἔστι δὲ καὶ ἡ τροπικὴ καὶ
 ἡ ῥητὴ ἀπόδοσις ἀξία τοῦ θαυμάζεσθαι· ἡ μὲν ῥητὴ,
 25 παρόσον τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων προσῆψε τῷ πρώτῳ γενο-
 μένῳ ὁ νομοθέτης, καὶ γὰρ οἱ παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφούντες 15
 εἶπον εἶναι σοφοὺς τοὺς πρώτους τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα
 θέντας· Μωυσῆς δὲ ἄμεινον, ὅτι πρῶτον μὲν οὐ τίσι τῶν
 πρότερον, ἀλλὰ τῷ πρώτῳ γενομένῳ, ἵνα ὥσπερ αὐτὸς
 30 ἀρχῇ τοῖς ἄλλοις γενέσεως ἐπλάσθη, οὕτως καὶ αὐτὸς ἀρχῇ
 τοῦ διαλέγεσθαι νομισθῆ — μὴ γὰρ ὄντων ὀνομάτων, οὐδ'
 ἂν διάλεκτος ἦν —, ἔπειτα ὅτι πολλῶν μὲν τιθέντων ὀνό-

- ματα διάφωνα και ἄμικτα ἔμελλεν ἔσσεσθαι, ἄλλων ἄλλως
 τιθέντων, ἐνὸς δὲ ὤφειλεν ἢ θέσις ἐφαρμόττειν τῷ πράγ-
 ματι, και τοῦτ' εἶναι σύμβολον ἅπασι τὸ αὐτὸ τοῦ τυγγά-
 16 νοντος ἢ τοῦ σημανομένου. (6.) ὁ δὲ ἠθικὸς λόγος τοι-
 οὔτως ἐστίν· τὸ „τί“ πολλακίς τίθεμεν ἀντὶ τοῦ „διὰ τί“, 5
 οἷον τί λέλουσαι, τί περιπατεῖς, τί διαλέγῃ, πάντα γὰρ
 ταῦτα ἀντὶ τοῦ „διὰ τί“. ὅταν οὖν λέγῃ „ἰδεῖν τί καλέσει“,
 ἄκουε ἴσον τῷ, διὰ τί καλέσει και προσκαλέσεται και ἀσπά-
 σεται τούτων ἕκαστον ὁ νοῦς· πρότερον ἕνεκα τοῦ ἀναγκαίου
 μόνον, ὅτι κατέξουκται τὸ θνητὸν ἐξ ἀνάγκης πάθειαι και 10
 κακίαις, ἢ και ἕνεκα τοῦ ἀμέτρου και περιττοῦ; και πρό-
 τερον διὰ τὰς τοῦ γηγενοῦς χρείας ἢ διὰ τὸ κρίνειν αὐτὰ
 17 βέλτεστα και θαυμασιώτατα; οἷον ἦδονῆ ἤρηθαι δεῖ τὸ γε-
 γονός· ἀλλ' ὁ μὲν φαῦλος ὡς ἀγαθῷ τελείῳ χρήσεται. ὁ δὲ p.70M.
 σπουδαῖος ὡς μόνον ἀναγκαίῳ· χωρὶς γὰρ ἦδονῆς οὐδὲν 15
 γίνεταί τῶν ἐν τῷ θνητῷ γένει. πάλιν τὴν τῶν χρημάτων
 κτῆσιν ὁ μὲν (φαῦλος) τελειότατον ἀγαθὸν κρίνει, ὁ δὲ σπου-
 δαῖος ἀναγκαῖον και χρήσιμον αὐτὸ μόνον. εἰκότως οὖν ὁ
 θεὸς ἰδεῖν και καταμαθεῖν βούλεται. πῶς ἕκαστον τούτων
 προσκαλεῖται και ἀποδέχεται ὁ νοῦς, εἴτε ὡς ἀγαθὰ εἴτε 20
 18 ὡς ἀδιάφορα ἢ ὡς κακὰ μὲν, χρειώδη δὲ ἄλλως. διὸ και
 πᾶν ὃ ἂν προσεκαλέσατο και ἤσπάσατο ὡς ψυχὴν ζῶσαν
 ἰσότημον αὐτὸ ἠρησάμενος ψυχῆ, τοῦτο ὄνομα οὐ τοῦ κλη-
 θέντος ἐγένετο μόνον, ἀλλὰ και τοῦ καλέσαντος· οἷον, εἰ
 ἀπεδέξατο ἦδονῆν, ἐκαλεῖτο ἠδονικός, εἰ ἐπιθυμίαν, ἐπιθυ- 25
 μητικός, εἰ ἀκροασίαν, ἀκροαστικός, εἰ δεκίαν, δεκός, και οὔτως
 ἐπὶ τῶν ἄλλων· ὥσπερ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀρετῶν ὁ κατ' αὐτὰς
 ποιὸς καλεῖται φρόνιμος ἢ σώφρων ἢ δίκαιος ἢ ἀνδρείος,
 οὔτως ἀπὸ τῶν κακιῶν ἀδικός και ἄφρων και ἀνανδρός, ἐπει-
 δὴν τὰς ἕξεις προσκαλεῖται και δεξιῶσεται. 30
 19 (7.) „Και ἐπέβαλεν ὁ θεὸς ἕκτασιν ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ,
 και ὕπνωσε· και ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ“ και τὰ

ἐξῆς (Gen. 2, 21). τὸ ῥητὸν ἐπὶ τούτου μυθῶδές ἐστι· πῶς
 γὰρ ἂν παραδέξαιτό τις, ὅτι γέγονεν ἐκ πλευρᾶς ἀνδρὸς γυνή
 ἢ συνόλως ἄνθρωπος; τί δὲ ἐκώλυεν, ὥσπερ ἐκ γῆς ἄνδρα
 ἐδημιούργει τὸ αἷτιον, οὕτως καὶ γυναῖκα δημιουργήσῃ; ὅ
 5 τε γὰρ ποιῶν ὁ αὐτὸς ἦν ἡ τε ὕλη σχεδὸν ἄπειρος. ἐξ
 ἧς πᾶσα ποιότης κατασκευάζεται. διὰ τί δὲ οὐκ ἐξ ἄλλου 20
 μέρους, τσασούτων ὑπαρχόντων, ἀλλ' ἐκ πλευρᾶς ἐτύπου τὴν
 γυναῖκα; ποτέραν δὲ πλευρὰν (ἔλαβεν) — ἵνα καὶ οὗο μόνας
 ἐμφαίνεσθαι φῶμεν, πρὸς γὰρ ἀλήθειαν οὐδὲ πλῆθος αὐτῶν
 10 ἐδήλωσεν —; ἄρα γε τὴν εὐώνυμον ἢ τὴν δεξιάν; εἴ γε
 μὴν ἀνεπλήρου σαρκὶ τὴν ἐτέραν, ἢ ἀπολειπομένη οὐκ ἦν
 σαρκίνη δήπου; καὶ μὴν ἀδελφαί γ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς πᾶσι
 τοῖς μέρεσιν αἱ ἡμῶν πλευραὶ καὶ σαρκὸς γεγονάσι. τί οὖν 21
 λεκτέον; πλευρὰς ὁ βίος ὀνομάζει τὰς δυνάμεις· λέγομεν
 15 γὰρ πλευρὰς ἔχειν τὸν ἄνθρωπον ἴσον τῷ δυνάμεις, καὶ
 εὐπλευρον εἶναι τὸν ἀθλητὴν ἀντὶ τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ πλευρὰς
 ἔχειν τὸν κιθαρωδὸν ἀντὶ τοῦ δυνάμιν ἐρρωμένην ἐν τῷ
 p.71M. ἄδειν. τούτου προσειρημένου κάκεινο λεκτέον, ὅτι ὁ γυμνός 22
 καὶ ἀνένθετος σώματι νοῦς — περὶ γὰρ τοῦ μήπω ἐνθε-
 20 θεμένου ἐστὶν ὁ λόγος — πολλὰς ἔχει δυνάμεις, ἐκτικτὴν
 φυτικτὴν ψυχικτὴν λογικτὴν διανοητικτὴν, ἄλλας μυρίας κατὰ τε
 εἶδη καὶ γένη. ἡ μὲν ἕξις κοινὴ καὶ τῶν ἀψύχων ἐστὶ
 λίθων καὶ ξύλων, ἧς μετέχει καὶ τὰ ἐν ἡμῖν θοικῶτα λίθοις
 ὁστέα. ἡ δὲ φύσις διατείνει καὶ ἐπὶ τὰ φυτά· καὶ ἐν ἡμῖν
 25 θε ἐστὶν θοικῶτα φυτοῖς, ὄνυχές τε καὶ τρίχες· ἐστὶ δὲ ἡ
 φύσις ἕξις ἡδὴ κινουμένη. ψυχὴ δὲ ἐστὶ φύσις προσειλη- 23
 φυτὰ φαντασίαν καὶ ὁρμήν· αὕτη κοινὴ καὶ τῶν ἀλόγων
 ἐστίν· ἔχει δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος νοῦς ἀναλογῶν τι ἀλόγων
 ψυχῆ. πάλιν ἡ διανοητικὴ δύναμις ἰδίᾳ τοῦ νοῦ ἐστὶ. καὶ
 30 ἡ λογικὴ κοινὴ μὲν τάχα καὶ τῶν θειοτέρων φύσεων. ἰδίᾳ
 δὲ ὡς ἐν θνητοῖς ἀνθρώπων· αὕτη δὲ διττὴ, ἡ μὲν καθ' ἡν
 λογικαὶ ἐσμεν νοῦ μετέχοντες, ἡ δὲ καθ' ἡν διαλεγόμεθα.

- 24 ἔστιν (οὖν καὶ) ἄλλη δύναμις ἐν ψυχῇ τούτων ἀδελφῆ, ἡ αἰσθητικῆ, περὶ ἧς ἔστιν ὁ λόγος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο νῦν ὑπογράφει ἢ γένεσιν τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως· καὶ κατὰ λόγον· (8.) μετὰ γὰρ νοῦν εὐθύς ἔδει δημιουργηθῆναι αἰσθη- 5
 σιν βοηθὸν αὐτῷ καὶ σύμμαχον. τελειουργήσας οὖν ἐκείνον τὸ δεύτερον καὶ τῇ τάξει καὶ τῇ δυνάμει πλάττει δημιουργη-
 γημα, τὴν κατ' ἐνέργειαν αἰσθησιν, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς
- 25 ὅλης ψυχῆς καὶ πρὸς τὴν τῶν ὑποκειμένων ἀντίληψιν. πῶς οὖν γινάσκει; ὡς αὐτὸς πάλιν φησὶν, ὅταν ὑπνώσῃ ὁ νοῦς· τῷ γὰρ ὄντι ὑπνώσαντος νοῦ γίνεται αἰσθησις, καὶ γὰρ ἔμ- 10
 παλιν ἐργηγορότος νοῦ σβέννυται· τεκμήριον δέ· ὅταν τι βουλώμεθα ἀκριβῶς νοῆσαι, εἰς ἐρημίαν ἀποδιδράσκομεν, καταμύομεν τὰς ὄψεις, τὰ ὦτα ἐπιφράττομεν, ἀποταττόμεθα ταῖς αἰσθήσεσιν. οὕτως μὲν, ὅταν ἀναστῆ καὶ ἐργηγορήσει
- 26 χρῆται ὁ νοῦς, φθείρεται αἰσθησις. ἴδωμεν δὲ καὶ θάτερον, 15
 πῶς ὑπνῶ χρῆται ὁ νοῦς. περιαναστάσης καὶ ζωπυρηθεί-
 σης αἰσθήσεως, ὅταν ἡ ὄψις γραφῆων ἢ πλαστῶν ἔργα εἰδῶ
 δεδημιουργημένα καθορᾶ, οὐχ ὁ νοῦς ἄπρακτός ἐστι νοητὸν ἐπινοῶν οὐδέν; τί δ' ὅταν ἡ ἀκοὴ προσέχη φωνῆς ἐμμελείας, δύναται ὁ νοῦς λογίζεσθαι τι τῶν οικείων; οὐδαμῶς. καὶ 20
 μὴν πολὺ πλεόν ἄπρακτος γίνεται, ὅταν ἡ γεῦσις ἐξαναστᾶσα
- 27 λάβρως ἐμπιπλήται τῶν γαστρὸς ἡδονῶν. διὸ καὶ Μωυσῆς φροβηθεὶς, μὴ ποτε ὁ νοῦς μὴ μόνον κοιμηθῆ, ἀλλὰ καὶ τελείως ἀποθάνῃ, φησὶν ἐν | ἐτέροις· „καὶ πάσσαλος ἔσται p.72M.
 σοι ἐπὶ τῆς ζώνης σου· καὶ ἔσται, ὅταν διακαθιζάνῃς, ὀρού- 25
 ξεις ἐν αὐτῷ καὶ ἐπαγαγῶν καλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην σου“
 (Deut. 23, 13), πάσσαλον συμβολικῶς φάσκων τὸν ἐξορού-
 σοντα λόγον τὰ κεκρυμμένα τῶν πραγμάτων. κελεύει δ' αὐτὸν φορεῖν ἐπὶ τοῦ πάθους, ὃ ἀνεξῆσθαι χρῆ καὶ μὴ εἶναι κεγαλάσθαι καὶ ἀνεῖσθαι· τοῦτο δὲ πρακτέον, ὅταν ὁ 30
 νοῦς τοῦ τόνου τῶν νοητῶν ἀποστάς ὑφιῆται πρὸς τὰ πάθη καὶ διακαθιζάνῃ ἐνδιδοὺς καὶ ἀγόμενος ὑπὸ τῆς σωματικῆς

ἀνάγκης. καὶ οὕτως ἔχει· ὅταν ἐν ταῖς ἀβροδιαίτοις συνου- 29
 σίαις ἐπιλάβηται ὁ νοῦς ἑαυτοῦ κρατηθεὶς τοῖς ἐπὶ τὰς
 ἡδονὰς ἄγουσι, δεδουλωμένα καὶ ἀκατακαλύπτω τῇ ἀκα-
 θαρσία χρώμεθα· ἐὰν δὲ ὁ λόγος ἰσχύσῃ ἀνακαθᾶραι τὸ
 5 πάθος, οὔτε πίνοντες μεθυσκόμεθα οὔτε ἐσθίνοντες ἐξυβρί-
 ζομεν διὰ κόρον, ἀλλὰ δόξα τοῦ ληρεῖν νηφάλια σιτούμεθα.
 οὐκ οὖν ἤ τε τῶν αἰσθησέων ἐγρήγορσις ὕπνος ἐστὶ (τοῦ) νοῦ 30
 ἢ τε τοῦ νοῦ ἐγρήγορσις ἀπραξία τῶν αἰσθησέων, καθάπερ
 καὶ ἡλίου ἀνατείλαντος μὲν ἀφανεῖς αἱ τῶν ἄλλων ἀστέρων
 10 λάμπεις, καταδύοντος δὲ ἔκδηλοι· ἡλίου δὴ τρόπον ὁ νοῦς
 ἐγρηγορῶς μὲν ἐπισκιάζει ταῖς αἰσθησέσι, κοιμηθεὶς δὲ αὐτὰς
 ἐξέλαμψε. (9). τούτων εἰρημένων ἐφαρμοστέον τὰς λέξεις. 31
 „ἐπέβαλε“ φησὶν „ὁ θεὸς ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, καὶ
 ὕπνωσεν“ (Gen. 2, 21)· ὀρθῶς· ἡ γὰρ ἔκστασις καὶ τροπὴ
 15 τοῦ νοῦ ὕπνος ἐστὶν αὐτοῦ· ἐξίσταται δέ, ὅταν μὴ πραγμα-
 τεύηται τὰ ἐπιβάλλοντα αὐτῷ νοητά· ὅτε δ' οὐκ ἐνεργεῖ
 ταῦτα, κοιμᾶται. εἰ δὲ τὸ φάναι ὅτι ἐξίσταται, τοῦτο δ'
 ἐστὶ τρέπεται. οὐ παρ' ἑαυτόν, ἀλλὰ παρὰ τὸν ἐπιβάλλοντα
 καὶ ἐπιφέροντα καὶ ἐπιπέμποντα τὴν τροπὴν θεόν. καὶ γὰρ 32
 20 οὕτως ἔχει· εἰ γοῦν παρ' ἐμὲ ἦν τὸ τρέπεσθαι, ὅποτε
 ἐβουλόμην, ἂν ἐχρώμην αὐτῷ, καὶ ὅποτε μὴ ἐπροηρό-
 μην. ἄτρεπτος διετέλουν· νυνὶ δὲ καὶ ἀντιφιλονεικεῖ μοι
 ἡ τροπή, καὶ πολλάκις βουλόμενος καθῆκόν τι νοῆσαι
 ἐπαντλοῦμαι ταῖς παρὰ τὸ καθῆκον ἐπιρροαίαις, καὶ ἔμπαλιν
 25 ἔννοιάν τινος λαμβάνων αἰσχροῦ ποτίμοις ἐννοίαις ἀπερρυ-
 ψάμην ἐκεῖνο, θεοῦ τῇ ἑαυτοῦ χάριτι γλυκὺ νᾶμα ἀντὶ
 ἀλμυροῦ ἐπεισχέαντος τῇ ψυχῇ. πᾶν μὲν οὖν τὸ γενητόν 33
 ἀναγκαῖον τρέπεσθαι, ἴδιον γὰρ ἐστὶ τοῦτο αὐτοῦ, ὥσπερ
 30 θεοῦ τὸ ἄτρεπτον εἶναι· ἀλλ' οἱ μὲν τραπέντες κατέμειναν
 ἄχρι παντελοῦς φθορᾶς, αἱ δ' ὅσον μόνον παθεῖν τὸ
 θνητόν, οὗτοι δ' εὐθύς ἀνεσώθησαν. διὸ καὶ Μωυσῆς 34
 p.73M. φησὶν ὅτι „οὐκ | ἐάσει τὸν ὀλοθρευόντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς

οικίας ὑμῶν πατάξει“ (Exod. 12, 23). ἐὰ μὲν γὰρ τὸν
 ὀλοθρεύοντα — ὀλεθρος δὲ ψυχῆς ἐστὶν ἢ τροπή —
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν ψυχὴν. ἵνα τὸ ἴδιον ἐνδειξῆται τοῦ
 γενητοῦ· οὐκ ἀφήσει δὲ ὁ θεὸς τὸν τοῦ ὁρώντος ἔγγονον
 Ἰσραὴλ οὕτως τραπῆναι, ὥστε πληγῆναι ὑπὸ τῆς τροπῆς, 5
 ἀλλὰ ἀναδραμεῖν καὶ ἀνακύψαι ὥσπερ ἐκ βυθοῦ καὶ
 35 ἀνασωθῆναι βιάσεται. (10.) „ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν
 αὐτοῦ“ (Gen. 2, 21). τῶν πολλῶν τοῦ νοῦ δυνάμειον
 μίαν ἔλαβε τὴν αἰσθητικὴν. τὸ δὲ „ἔλαβεν“ οὐκ ἀντὶ
 τοῦ ἀφείλεν ἀκουστέον, ἀλλ’ ἀντὶ τοῦ κατηρίθμησεν, ἐξή- 10
 τασεν, ὡς ἐν ἑτέροις „λάβε τὸ κεφάλαιον τῶν σκύλων τῆς
 36 αἰχμαλωσίας“ (Num. 31, 26). τί οὖν ἐστὶν ὃ βούλεται
 παραστῆσαι; διχῶς αἰσθησις λέγεται, ἢ μὲν καθ’ ἕξιν,
 ἧτις καὶ κοιμωμένων ἡμῶν ἐστὶν, ἢ δὲ κατ’ ἐνέργειαν.
 τῆς μὲν οὖν προτέρας τῆς καθ’ ἕξιν ὄφελος οὐδέν, οὐδὲ 15
 γὰρ αὐτῇ τῶν ὑποκειμένων ἀντιλαμβανόμεθα, τῆς δὲ δευτέρας
 τῆς κατ’ ἐνέργειαν, διὰ γὰρ ταύτης ποιούμεθα τὰς τῶν
 37 αἰσθητῶν ἀντιλήψεις. γεννήσας οὖν τὴν προτέραν τὴν
 καθ’ ἕξιν αἰσθησιν, ὅτε καὶ τὸν νοῦν ἐγέννα — σὺν γὰρ
 πολλαῖς δυνάμεισι ἡρεμούσαις αὐτὸν κατεσκευάζε —, νῦν 20
 βούλεται τὴν κατ’ ἐνέργειαν ἀποτελέσαι· ἀποτελεῖται δὲ
 ἢ κατ’ ἐνέργειαν, ὅταν ἢ καθ’ ἕξιν κινηθεῖσα ταχῆ
 μέχρι τῆς σαρκὸς καὶ τῶν αἰσθητικῶν ἀγγείων· ὥσπερ γὰρ
 φύσις ἀποτελεῖται κινηθέντος σπέρματος, οὕτως καὶ ἐνέργεια
 38 κινηθείσης ἕξεως. (11.) „ἀνεπλήρου δὲ σάρκα ἀντ’ αὐτῆς“ 25
 (Gen. 2, 21), τουτέστι συνεπλήρου τὴν καθ’ ἕξιν αἰσθησιν
 ἄγων εἰς ἐνέργειαν καὶ τείνων αὐτὴν ἄχρι σαρκὸς καὶ τῆς
 ὅλης ἐπιφανείας. διὸ καὶ ἐπιφέρει ὅτι „ἠχοδόμησεν εἰς
 γυναικα“ (Gen. 2, 22), διὰ τούτου παριστὰς ὅτι οικειότατον
 καὶ εὐθυβολώτατον ἐστὶν ὄνομα αἰσθήσεως γυνή· ὥσπερ 30
 γὰρ ὁ μὲν ἀνὴρ ἐν τῷ ὄρᾳσι θεωρεῖται, ἐν δὲ τῷ πάσχειν
 ἢ γυνή, οὕτως ἐν μὲν τῷ ὄρᾳν ὁ νοῦς, ἐν δὲ τῷ πάσχειν

γυναικὸς τρόπον ἢ αἰσθησις ἐξετάζεται. μαθεῖν δὲ ἐκ τῆς 39
 ἐναργείας βράδιον· ἢ ὄψεις πάσχει ὑπὸ τῶν κινούντων αὐτὴν
 ὄρατων, τοῦ λευκοῦ, τοῦ μέλανος, τῶν ἄλλων, ἢ ἀκοή
 5 πάλιν ὑπὸ τῶν φωνῶν καὶ ἢ γεῦσις ὑπὸ τῶν χυλῶν δια-
 τίθεται, ὑπὸ τῶν ἀτμῶν ἢ ὄσφρησις, ὑπὸ τραχέος καὶ
 μαλακοῦ ἢ ἀφή· καὶ ἡρεμοῦσί γε αἱ αἰσθήσεις ἅπασαι,
 μέγρις ἂν προσέλθῃ ἐκάστη τὸ κινῆσον ἐξωθεν.

(12.) „Καὶ ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀδάμ· καὶ εἶπεν 40
 Ἀδάμ Τοῦτο νῦν ἕστω ἔκ τῶν ἕστων μου καὶ σὰρξ ἔκ
 10 τῆς σαρκός μου“ (Gen. 2, 22. 23). τὴν κατ' ἐνέργειαν
 αἰσθησιν ἄγει ὁ θεὸς πρὸς τὸν νοῦν, εἰδὼς ὅτι ἀνα-
 p.74M. κάμπτειν | δεῖ τὴν κίνησιν αὐτῆς καὶ ἀντίληψιν ἐπὶ νοῦν.
 ὁ δὲ θεασάμενος ἦν πρότερον εἶχε δύναμιν καὶ καθ' ἑξίν
 ἡρεμοῦσαν νῦν ἀποτέλεσμα καὶ ἐνέργειαν γεγεννημένην καὶ
 15 κινουμένην, θαυμάζει τε καὶ ἀναφθέγγεται φάσκων ὅτι οὐκ
 ἔστιν ἄλλοτρία αὐτοῦ, ἀλλὰ σφόδρα οἰκεία· „τοῦτο“ γὰρ 41
 φησιν „ἔστιν ἕστων ἔκ τῶν ἐμῶν ἕστων“ τουτέστι δύναμις
 ἔκ τῶν ἐμῶν δυνάμεων — ἐπὶ γὰρ δυνάμεως καὶ ἰσχύος
 νῦν παρείληπται τὸ ἕστέον — καὶ πάθος ἔκ τῶν ἐμῶν
 20 παθῶν· „καὶ σὰρξ“ φησὶν „ἔκ τῆς σαρκός μου“· πάντα
 γὰρ ὅσα πάσχει ἢ αἰσθησις, οὐκ ἄνευ νοῦ ὑπομένει, πηγὴ
 γὰρ οὗτός ἐστιν αὐτῇ καὶ θεμέλιος ᾧ ἐπερείδεται. ἄξιον 42
 δὲ σκέψασθαι, διὰ τί τὸ „νῦν“ προσετέθη· „τοῦτο“ γὰρ
 φησι „νῦν ἕστων ἔκ τῶν ἕστων μου.“ ἢ αἰσθησις φύσει
 25 νῦν ἐστι κατὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον ὑφισταμένη μόνον. ὁ
 μὲν γὰρ νοῦς τῶν τριῶν ἐφάπτεται χρόνων, καὶ γὰρ τὰ
 παρόντα νοεῖ καὶ τῶν παρεληλυθότων μέμνηται καὶ τὰ
 μέλλοντα προσδοκᾷ· ἢ δὲ αἰσθησις οὔτε μελλόντων ἀντι- 43
 λαμβάνεται οὐδ' ἀνάλογόν τι πάσχει προσδοκίᾳ ἢ ἐλπιδί
 30 οὔτε παρεληλυθότων μέμνηται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἥδη κινούντος
 καὶ παρόντος μόνου πάσχειν πέφυκεν, οἷον ὀφθαλμὸς λευκαί-
 νεται νῦν ὑπὸ τοῦ παρόντος λευκοῦ, ὑπὸ δὲ τοῦ μὴ παρόντος

- οὐδὲν πάσχει. ὁ δὲ νοῦς καὶ ἐπὶ τῷ μὴ παρόντι κινεῖται, παρεληλυθότι μὲν κατὰ μνήμην, μέλλοντι δὲ ἐπελπίζων
- 44 καὶ προσδοκῶν. (13.) „ταύτη καὶ κληθήσεται γυνή“ (Gen. 2, 23), ἀντὶ τοῦ, διὰ τοῦτο ἡ αἴσθησις γυνή προσρηθήσεται, „ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρός“ τοῦ κινουontos αὐτὴν „λαμβάνεται αὐτῆ“ φησί. διὰ τί οὖν τὸ „αὐτῆ“ πρόκειται; ὅτι ἐστὶν ἑτέρα αἴσθησις, οὐκ ἐκ τοῦ νοῦ λαμβανομένη, ἀλλὰ σὺν αὐτῷ γεγενημένη· δύο γάρ, ὡς εἶπον ἡδῆ, εἰσὶν αἰσθήσεις, ἡ μὲν καθ' ἑξῆς, ἡ δὲ καθ' ἐνέργειαν· ἡ μὲν οὖν καθ' ἑξῆς οὐκ ἐκ τοῦ ἀνδρός, τρυτέστι τοῦ νοῦ, λαμβάνεται, ἀλλὰ σὺν αὐτῷ φύεται· ὁ γὰρ νοῦς, καθάπερ ἐδήλωσα, ὅτε ἐγεννᾶτο, σὺν πολλαῖς δυνάμεσι καὶ ἑξέσιν ἐγεννᾶτο, λογικῇ ψυχικῇ φυτικῇ, ὥστε καὶ αἰσθητικῇ· ἡ δὲ καθ' ἐνέργειαν ἐκ τοῦ νοῦ· ἐκ γὰρ τῆς ἐν νοῦ καθ' ἑξῆς οὔσης αἰσθήσεως ἐτάθη, ἵνα γένηται καθ' ἐνέργειαν, ὥστε ἐξ αὐτοῦ τοῦ νοῦ γεγενῆσθαι τὴν δευτέραν καὶ κατὰ κίνησιν.
- 46 μάταιος δὲ ὁ νομιζων πρὸς τὸν ἀληθῆ λόγον ἐκ τοῦ νοῦ τι συνόλως γεννᾶσθαι ἢ ἐξ ἑαυτοῦ. οὐχ ὀρθῶς ὅτι καὶ τῇ ἐπὶ τῶν εἰδώλων καθεζομένη αἰσθήσει τῇ Ῥαχὴλ νομιζούσῃ ἐκ τοῦ νοῦ τὰ κινήματα εἶναι ἐπιπλήττει ὁ βλέπων; ἡ | μὲν p.75 M. γάρ φησι· „ὄσ μοι τέκνα, εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ“ (Gen. 30, 1)· ὁ δὲ ἀποκρίνεται ὅτι, ὧ ψευδοδοξοῦσα, οὐκ ἔστιν ὁ νοῦς αἴτιον οὐθενός, ἀλλ' ὁ πρὸ τοῦ νοῦ θεός· διὸ καὶ ἐπιφέρει· „μὴ ἀντὶ θεοῦ ἐγώ εἰμι, ὅς ἐστέρησέ σε
- 47 καρπὸν κοιλίας“ (ibid. 2); ὅτι δὲ ὁ γεννῶν ὁ θεός ἐστι, μαρτυρήσει ἐπὶ τῆς Λείας, ὅταν φῆ· „ἰδὼν δὲ κύριος ὅτι μισεῖται Λεία, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς, Ῥαχὴλ δὲ ἦν στεῖρα“ (Gen. 29, 31). ἀνδρός δὲ ἴδιον τὸ μήτραν ἀνοιγνύναι. φύσει δὲ μισεῖται παρὰ τῷ θνητῷ (γένει) ἡ ἀρετή, διὸ καὶ ὁ θεός αὐτὴν τετίμηκε καὶ παρέχει τὰ
- 18 πρωτοτόκια τῇ μισουμένῃ. λέγει δ' ἐν ἑτέροις· „ἐὰν δὲ γένωνται ἀνθρώπων δύο γυναῖκες, μία αὐτῶν ἡγαπημένη καὶ

μία αὐτῶν μισουμένη, καὶ τέκωσιν αὐτῷ καὶ γένηται
 υἱὸς πρωτότοκος τῆς μισουμένης, . . . οὐ δυνήσεται
 πρωτοτοκεῦσαι τῷ υἱῷ τῆς ἡγαπημένης, ὑπεριδὼν τὸν
 υἱὸν τῆς μισουμένης τὸν πρωτότοκον“ (Deut. 21. 15.
 5 16)· πρῶτιστα γὰρ ἔστι καὶ τελειότατα τὰ τῆς μισου-
 μένης ἀρετῆς γεννήματα, τὰ δὲ τῆς ἀγαπωμένης ἡδονῆς
 ἔσχατα.

(14.) „Ἐνεκα τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα 49
 καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα
 10 αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν“ (Gen. 2, 24).
 Ἐνεκα τῆς αἰσθησεως ὁ νοῦς, ἦταν αὐτῇ δουλωθῆ, κατα-
 λείπει καὶ τὸν πατέρα τῶν ὅλων θεὸν καὶ τὴν μητέρα τῶν
 συμπάντων, τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοῦ θεοῦ, καὶ προσ-
 κολλᾶται καὶ ἐνοῦται τῇ αἰσθήσει καὶ ἀναλύεται εἰς αἰσθη-
 15 σιν, ἵνα γένωνται μία σὰρξ καὶ ἓν πάθος οἱ δύο. παρατήρει 50
 δ' ὅτι οὐχ ἡ γυνὴ κολλᾶται τῷ ἀνδρὶ, ἀλλ' ἔμπαλιν ὁ
 ἀνὴρ τῇ γυναικί, ὁ νοῦς τῇ αἰσθήσει· ὅταν γὰρ τὸ κρεῖττον
 ὁ νοῦς ἐνωθῆ τῷ χειρόνι τῇ αἰσθήσει, ἀναλύεται εἰς τὸ
 χειρόν τὸ σαρκὸς γένος, τὴν παθῶν αἰτίαν αἰσθησιν· ὅταν
 20 δὲ τὸ χειρόν ἢ αἰσθησις ἀκολουθήσῃ τῷ κρεῖττονι τῷ νῷ,
 οὐκέτι ἔσται σὰρξ, ἀλλὰ ἀμφοτέρα νοῦς. οὗτος μὲν δὴ
 τοιοῦτος, τὸ φιλοπαθὲς προκρίνων τοῦ φιλοθεοῦ. ἔστι δέ 51
 τις ἕτερος τοῦναντίον ἡρημένος ὁ Λεὺὶ ὁ „λέγων τῷ πατρὶ
 καὶ τῇ μητρὶ Οὐχ εἰώρακά σε, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς οὐκ
 25 ἐπέγνω, καὶ τοὺς υἱοὺς ἀπέγνω“ (Deut. 33, 9)· πατέρα
 καὶ μητέρα οὗτος [τε], τὸν νοῦν καὶ τὴν τοῦ σώματος ὕλην,
 καταλείπει ὑπὲρ τοῦ κληρῶν ἔχειν τὸν ἓνα θεόν, „κύριος
 γὰρ αὐτὸς κληρὸς αὐτῷ“ (Deut. 10, 9). γίνεται δὲ τοῦ 52
 μὲν φιλοπαθοῦς κληρὸς τὸ πάθος, τοῦ δὲ <φιλοθεοῦ> τοῦ
 30 Λεὺὶ κληρὸς ὁ θεός. οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ
 <ἐβδόμου> μεγάλως κελεύει δύο τράγους [κληρῶν] προσάγειν,
 „κληρῶν ἓνα τῷ κυρίῳ καὶ κληρῶν ἓνα τῷ ἀποπομπαίῳ“

(Lev. 16, 8); τοῦ γὰρ φιλοπαθοῦς ἐστὶ κληῖρος ὄντως τὸ ἀποπόμπιμον πάθος.

- 53 (15.) „Καὶ ἦσαν οἱ δύο γυμνοί, ὃ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἤσχύνοντο. Ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονημώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν | ἐποίησε p.76M. κύριος ὁ θεός“ (Gen. 2, 25. 3, 1). γυμνός ἐστὶν ὁ νοῦς 6 ὁ μήτε κακία μήτε ἀρετῇ ἀμπεχόμενος, ἀλλ’ ἐκατέρου γεγυμνωμένος ὄντως, οἷον ἡ τοῦ νηπίου παιδὸς ψυχὴ ἀμέτοχος οὔσα ἐκατέρου, ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ, ἀπημφιάσται τὰ καλύμματα καὶ γεγύμνωται· ταῦτα γὰρ ἐστὶν ἐσθή- 10 ματα ψυχῆς, οἷς σκεπάζεται καὶ συγκρούπτεται, τῆς μὲν σπουδαίας τὸ ἀγαθόν, τῆς δὲ φαύλης τὸ κακόν. τριχῶς δὲ [καὶ] ψυχὴ γυμνοῦται· ἀπαξ μὲν ὅτε ἀτρεπτος διατελεῖ καὶ πασῶν μὲν ἠρήμωται κακιῶν, πάντα δὲ τὰ πάθη ἀπημφιάσται καὶ ἀποβέβληκε. διὰ τοῦτο καὶ „Μωυσῆς ἔξω τῆς 15 παρεμβολῆς πήγνυσι τὴν ἑαυτοῦ σκηνήν, μακρὰν ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐκλήθη σκηνὴ μαρτυρίου“ (Exod. 33, 7)· τοῦτο δ’ ἐστὶ τοιοῦτον· ἡ φιλόθεος ψυχὴ ἐκδύσα τὸ σῶμα καὶ τὰ τούτω φίλα καὶ μακρὰν ἔξω φυγοῦσα ἀπὸ τούτων πῆξιν καὶ βεβαίωσιν καὶ ἴδρυσιν ἐν ταῖς τελείαις ἀρετῆς 20 δόγμασι λαμβάνει· διὸ καὶ μαρτυρεῖται ὑπὸ θεοῦ, ὅτι καλῶν ἐρᾷ, „ἐκλήθη γὰρ σκηνὴ μαρτυρίου“ φησί· καὶ τὸν καλοῦντα παρесиώπησεν, ἵνα συγκινηθεῖσα ἡ ψυχὴ σκέψη- 56 ται, τίς ὁ μαρτυρῶν ταῖς φιλαρέτοις διανοαῖς ἐστί. τούτου χάριν ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων οὐκ εἰσελεύσεται 25 ἐν τῷ ποδῆρει (cf. Lev. 16, 1 ss.), ἀλλὰ τὸν τῆς δόξης καὶ φαντασίας ψυχῆς γιγῶνα ἀποδυσάμενος καὶ καταλιπὼν ταῖς τὰ ἐκτὸς ἀγαπῶσι καὶ δόξαν πρὸ ἀληθείας τετιμηκόσι γυμνός ἄνευ χρωμάτων καὶ ἤχων εἰσελεύσεται σπεῖσαι τὸ ψυχικὸν αἷμα καὶ θυμιάσαι ὅλον τὸν νοῦν τῷ σωτῆρι καὶ 30 57 εὐεργέτῃ θεῷ. καὶ μὲν ὁ Ἰσραὴλ καὶ Ἀβραάμ (cf. Lev. 10, 1) οἱ ἐγγίσαντες θεῷ καὶ τὸν μὲν θνητὸν βίον κατα-

λιπόντες, τοῦ δ' ἀθανάτου μεταλαχόντες, γυμνοὶ θεωροῦνται
 τῆς κενῆς καὶ θνητῆς δόξης· οὐ γὰρ ἂν ἐν τοῖς χιτῶσιν
 αὐτοὺς οἱ κομίζοντες ἔφερον (Lev. 10, 5), εἰ μὴ γεγύμνωτο
 πάντα θεσμὸν πάθους καὶ σωματικῆς ἀνάγκης διαρρήξαντες,
 5 ἵνα μὴ ἡ γύμνωσις αὐτῶν καὶ ἀσωματότης ἀθέων ἐπεισόδῳ
 λογισμῶν κιβδῶθλειθῆ· οὐ γὰρ πᾶσιν ἐπιτρεπτόν τὰ θεοῦ
 καθορᾶν ἀπόρρητα, ἀλλὰ μόνοις τοῖς δυναμένοις αὐτὰ περι-
 στέλλειν καὶ φυλάττειν. διὸ καὶ οἱ περὶ τὸν Μισαδαὶ οὐχὶ 58
 τοῖς ἰδίοις χιτῶσιν αἴρουσιν, ἀλλὰ τοῖς τῶν ἐκπυρωθέν-
 10 των καὶ ἀναληφθέντων Ναδάβ καὶ Ἀβιούδ· ἀποδυσάμενοι
 γὰρ τὰ ἐπικαλύπτοντα πάντα τὴν μὲν γύμνωσιν τῷ θεῷ
 p.77M. | προσήνεγκαν, τοὺς δὲ χιτῶνας τοῖς περὶ Μισαδαὶ κατέ-
 λιπον· χιτῶνες δ' εἰσὶ τὰ μέρη τοῦ ἀλόγου, ἃ τὸ λογικὸν
 ἐπεσκιάζει. καὶ Ἀβραὰμ γυμνοῦται, ὅταν ἀκούσῃ· „ἔξελθε 59
 15 ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου“ (Gen. 12, 1).
 καὶ ὁ Ἰσαὰκ οὐ γυμνοῦται μὲν, ἀεὶ δὲ γυμνός ἐστι καὶ
 ἀσώματος· πρόσταγμα γὰρ αὐτῷ δέδοται, μὴ καταβῆναι
 εἰς Αἴγυπτον (Gen. 26, 2), τουτέστι τὸ σῶμα. καὶ Ἰακώβ
 γυμνότητος ἐρᾷ ψυχικῆς — ἡ γὰρ λειότης αὐτοῦ γύμνωσίς
 20 ἐστίν —· ἦν γὰρ Ἡσαῦ ἀνὴρ δασύς, Ἰακώβ δέ, φησὶν,
 ἀνὴρ λεῖος (Gen. 27, 11), παρὸ καὶ τῆς Λείας ἀνὴρ ἐστίν.
 (16.) μία μὲν ἀρίστη γύμνωσίς ἐστίν αὕτη, ἡ δ' ἑτέρα 60
 ἐστὶν ἐναντία, ἀρετῆς ἀφαιρέσις ἐκ τροπῆς γινομένη, ὅταν
 ληραίνῃ καὶ παρανοῆ ἢ ψυχῇ. ταύτη χρῆται ὁ Νῶε
 25 γυμνούμενος, ὅταν πῆν τοῦ οἴνου· χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι
 ἡ τροπὴ καὶ ἡ γύμνωσις τοῦ νοῦ κατ' ἀρετῆς ἀφαιρέσιν
 οὐκ ἄρχει τῶν ἐκτὸς ἐγύθη, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τῷ οἴκῳ· φησὶ
 γὰρ ὅτι „ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ“ (Gen. 9, 21)· καὶ
 γὰρ ἀμάρτη ὁ σοφός, οὐχ οὕτως ἐξώκειλεν ὡς ὁ φαῦλος,
 30 τοῦ μὲν γὰρ κέχυται ἡ κακία, τοῦ δὲ συνέσταλται· διὸ καὶ
 ἀνανήφει, τοῦτο δ' ἐστὶ μετανοεῖ καὶ ὥσπερ ἐκ νόσου
 ἀναλαμβάνει. ἀκριβέστερον δὲ τὸ ἐν τῷ οἴκῳ γίνεσθαι τὴν 61

- γύμνωσιν θεασώμεθα· ἐπειδὴν ἡ ψυχὴ τραπεῖσα μόνον ἐν-
νοηθῆτι τι τῶν ἀτόπων καὶ μὴ ἐπεξέλθη, ὥστε αὐτὸ ἔργῳ
τελειῶσαι, ἐν τῷ τῆς ψυχῆς χωρίῳ καὶ οἴκῳ γέγονε τὸ
ἀμάρτημα· ἐὰν δὲ πρὸς τῷ μοχθηρὸν τι λογίσασθαι καὶ
ἐπανύσῃται, ὥστε ἐργάσασθαι, κέχυται καὶ εἰς τὰ ἐκτὸς τὸ 5
- 62 ἀδίκημα. παρὸ καὶ τῷ Χαναὰν καταρᾶται, ὅτι τὴν τῆς
ψυχῆς τροπὴν ἔξω ἀπήγγειλε, τουτέστι καὶ εἰς τὰ ἐκτὸς
ἔτεινε καὶ ἐπεξεργάσατο προσθεὶς τῷ κακῷ βουλήματι
κακὸν τὸ διὰ τῶν ἔργων ἀποτελεσμα· Σῆμ δὲ καὶ Ἰάφεθ
ἐπαινοῦνται μὴ ἐπιθέμενοι τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ τὴν τροπὴν 10
- 63 αὐτῆς περικαλύψαντες. διὰ τοῦτο καὶ αἱ εὐχαὶ καὶ οἱ
ὄρισμοὶ τῆς ψυχῆς ἐπιλύονται, ὅταν ἐν οἴκῳ γένωνται
πατὴρ ἢ ἀνδρὸς (Num. 30, 4ss.), μὴ ἰσχυραζόντων τῶν
λογισμῶν μηδὲ ἐπιτιθειμένων τῇ τροπῇ, ἀλλὰ περιαιρούντων
τὸ ἀμάρτημα· τότε γὰρ καὶ ὁ θεσπότης ἀπάντων „καθαριεῖ 15
αὐτήν“. εὐχὴν δὲ χήρας καὶ ἐκβεβλημένης ἀναφαίρετον
ἔσθ· „ὅσα γὰρ ἂν εὐξῆται“ φησί „κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς,
μένει αὐτῇ“ (Num. 30, 10)· κατὰ λόγον· εἰ γὰρ ἄχρι τῶν
ἐκτὸς ἐκβληθεῖσα προσελήλυθεν, ὡς μὴ τρέπεσθαι μόνον
ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀμαρτάνειν, ἀθεράπευτος 20
μένει ἀνδρείου τε λόγου μὴ μετασχοῦσα καὶ τῆς τοῦ
- 64 πατρὸς παρηγορίας στερηθεῖσα. τρίτη γύμνωσις ἐστὶν ἡ
μέση, καθ' ἣν ὁ νοῦς ἄλογός ἐστι μήτε ἀρετῆς πῶ μήτε
κακίας μετέχων. περὶ ταύτης ἐστὶν ὁ λόγος, ἧς καὶ ὁ
νήπιος κοινωνεῖ, ὥστε | τὸ λεγόμενον „ἦσαν οἱ δύο γυμνοί, p.78 M.
ὅ τε Ἄδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ“ τοιοῦτον εἶναι· οὔτε ὁ νοῦς 26
ἐνδοῖ οὔτε ἡ αἰσθησις ἡσθάνετο, ἀλλ' ἦν ὁ μὲν τοῦ νοεῖν
- 65 ἔρημός τε καὶ γυμνός, ἡ δὲ τοῦ αἰσθάνεσθαι. (17.) τὸ
δὲ „οὐκ ἡσχύνοντο“ πάλιν ἴδωμεν. τρία κατὰ τὸν τόπον
ἐστὶν· ἀναισχυντία, αἰδώς, τὸ μήτε ἀναισχυντεῖν μήτε αἰ- 30
δεῖσθαι· ἀναισχυντία μὲν οὖν ἴδιον φαύλου, αἰδώς δὲ σπου-
δαίου, τὸ δὲ μήτε αἰδεῖσθαι μήτε ἀναισχυντεῖν τοῦ ἀκατα-

λήπτως ἔχοντος καὶ ἀσυγκαταθέτως, περὶ οὗ νῦν ἐστὶν ὁ
 λόγος· ὁ γὰρ μηδέπω κατέληψεν ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ λαβῶν
 οὔτε ἀναισχυντεῖν οὔτε αἰδεῖσθαι δύναται. τῆς μὲν οὖν 66
 ἀναισχυντίας παραδείγματα αἱ ἀσχημοσύναι πᾶσαι, ὅταν ὁ
 5 νοῦς ἀποκαλύπτῃ τὰ αἰσχροῦ, συσκιάζειν θέον, ἐπαυχῶν καὶ
 σεμνονόμενος ἐπ' αὐτοῖς. λέγεται καὶ ἐπὶ τῆς Μαρίας, ὅτε
 κατελάλει Μωυσῆ· „εἰ ὁ πατὴρ αὐτῆς πύων ἐνέπτυσεν
 εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οὐκ ἐντραπήσεται ἐπτά ἡμέρας“
 (Num. 12, 14); ὄντως γὰρ ἀναίσχυτος καὶ θρασεῖα ἢ 67
 αἰσθησις, ἣ ἐξουθενηθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ πατρὸς παρὰ
 τὸν πιστὸν ἐν ὄλω τῷ οἴκῳ (ibid. 7), ᾧ τὴν Αἰθιοπίσαν,
 τὴν ἀμετάβλητον καὶ κατακορῆ γνώμη, αὐτὸς ὁ θεὸς ἠρμό-
 σατο, τολμᾷ καταλαλεῖν Μωυσῆ καὶ κατηγορεῖν, ἐφ' ᾧ
 ᾤφειλεν ἐπαινέσθαι (ibid. 1)· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐγκώμιον
 15 αὐτοῦ μέγιστον, ὅτι τὴν Αἰθιοπίσαν ἔλαβε, τὴν ἄτρεπτον
 καὶ πεπωρωμένην καὶ δόκιμον φύσιν· ὡσπερ γὰρ ἐν
 ὀφθαλμῷ τὸ βλέπον μέλαν ἐστίν, οὔτως τὸ ὀρατικὸν τῆς
 ψυχῆς Αἰθιοπίσσα κέκληται. διὰ τί οὖν, πολλῶν ὄντων 68
 κακίας ἔργων, ἐνὸς μόνου μέμνηται τοῦ κατὰ τὸ αἰσχρὸν
 20 εἰπὼν „οὐκ ἠσχύνοντο“, ἀλλ' (οὐκ) οὐκ ἠδίκουν ἢ οὐχ
 ἠμάρτανον ἢ οὐκ ἐπλημμέλουν; παράκειται δὲ ἡ αἰτία. μὰ
 τὸν ἀληθῆ μόνον θεὸν οὐδὲν οὔτως αἰσχρὸν ἠγοῦμαι ὡς τὸ
 ὑπολαμβάνειν ὅτι νοῦ ἢ ὅτι αἰσθάνομαι. ὁ ἐμὸς νοῦς 69
 αἴτιος τοῦ νοεῖν; πόθεν; ἑαυτὸν γὰρ οἶδεν, ὅστις ὦν τυγχά-
 25 νει ἢ πῶς ἐγένετο; ἢ δὲ αἰσθησις αἰτία τοῦ αἰσθάνεσθαι;
 πῶς ἂν λέγοιτο, μήθ' ὑφ' αὐτῆς μήτε ὑπὸ τοῦ νοῦ γνωρι-
 ζομένη; οὐχ ὁρᾷς ὅτι ὁ ὀσκῶν νοεῖν νοῦς εὐρίσκεται πολ-
 λάκις ἄνους, ἐν τοῖς κόροις, ἐν ταῖς μέθαις, ἐν ταῖς παρα-
 φροσύναις; ποῦ δὴ τὸ νοεῖν ἐπ' αὐτῶν; ἢ δὲ αἰσθησις οὐ
 30 πολλάκις ἀφαιρεῖται τὸ αἰσθάνεσθαι; ὁρῶντες ἔστιν ὅτε οὐχ
 ὁρῶμεν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούομεν, ἐπειδὴν ὁ νοῦς μικρὸν
 ὅσον ἐτέρῳ νοητῷ προσενεχθῆ παρενθυμούμενος. ἕως οὖν 70

γυμνοί εἰσιν, ὁ μὲν νοῦς τοῦ νοεῖν, ἡ δὲ αἰσθησις τοῦ αἰσθάνεσθαι, οὐδὲν ἔχουσιν αἰσχροῦ· ἐπειδὴν δὲ ἄρξωνται p.79 M. καταλαμβάνειν, ἐν αἰσχύρῃ καὶ ὄβροι γίνονται. εὐρεθήσονται γὰρ εὐθηδεία καὶ μωρία πολλάκις χρώμενοι μᾶλλον ἢ ὑμια-
 νούσῃ ἐπιστήμῃ, οὐ μόνον ἐν κόροις καὶ μελαγχολίαις καὶ 5
 παραφροσύναις ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ βίῳ· ὅτε μὲν γὰρ ἡ αἰσθησις κρατεῖ, ὁ νοῦς ἡνδραπόδισται μηδενὶ προσέχων νοητῷ, ὅτε δὲ ὁ νοῦς κρατεῖ, ἡ αἰσθησις ἄπρακτος θεωρεῖται μηδενὸς ἀντίληψιν ἰσχουσα αἰσθητοῦ.

- 71 (18.) „Ὁ δὲ ὄφρις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν 10
 θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν ἐπούργεσε κύριος ὁ θεός“
 (Gen. 3, 1). νοεῖν προγεγονότων νοῦ καὶ αἰσθήσεως καὶ
 τούτων γυμνῶν κατὰ τὸν δεδηλωμένον τρόπον ὑπαρχόντων,
 ἀνάγκη τρίτην ἡδονὴν συναγωγὸν ἀμφοῖν ὑπάρξει πρὸς τὴν
 τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν ἀντίληψιν· οὔτε γὰρ ὁ νοῦς δίχα 15
 αἰσθήσεως ἡδύνατο καταλαβεῖν ζῶον ἢ φυτὸν ἢ λίθον ἢ
 ἐύλον ἢ συνόλωις σῶμα οὔτε ἡ αἰσθησις δίχα τοῦ νοῦ
 72 περιποιῆσαι τὸ αἰσθάνεσθαι. ἐπειδὴ τοίνυν ἄμφω ταῦτα
 συνελθεῖν ἔδει πρὸς κατάληψιν τῶν ὑποκειμένων, τίς αὐτὰ
 συνήγαγεν ὅτι μὴ δεσμὸς τρίτος ἔρωτος καὶ ἐπιθυμίας, 20
 ἀρχούσης καὶ δυναστευούσης ἡδονῆς. ἦν συμβολικῶς ὄφιν
 73 ὠνόμασε; πάνυ καλῶς ὁ ζωοπλαστής θεός ἐδημιούργησε
 τὴν τάξιν· νοῦν πρῶτον τὸν ἄνθρωπον, πρᾶτον γὰρ ἐν
 ἀνθρώπῳ, εἶτα αἰσθησιν τὴν γυναῖκα, εἶτα ἐξῆς τρίτον
 ἡδονὴν. δυνάμει δὲ εἰσιν αὐτῶν αἱ ἡλικίαι διάφοροι νοού- 25
 μεναι μόνον, χρόνῳ δὲ ἰσῆλικες· ἅμα γὰρ ἑαυτῇ ψυχῇ
 πάντα ἐπιφέρεται, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐντελεχεῖα, τὰ δὲ τῷ δύνα-
 74 σθαι γενέσθαι. εἰ καὶ μήπω προσεβίβησε τὸ τέλος, εἰκάσθη
 δὲ ὄφρις ἡδονὴν διὰ τούτου· πολύπλοκος γὰρ καὶ ποικίλη
 ὡσπερ τοῦ ὄφριος ἡ κίνησις, οὕτως καὶ ἡδονῆς· πενταχῆ 30
 γέ τοι πρῶτον εἰλεῖται, καὶ γὰρ δι’ ὀράσεως ἡδοναὶ συνί-
 στανται καὶ δι’ ἀκοῆς καὶ διὰ γεύσεως καὶ διὰ ὀσφρήσεως

καὶ δι' ἀφῆς· γίνονται δὲ αἱ σφοδρόταται καὶ σύντονοι αἱ
περὶ τὰς γυναῖκας ὁμιλίαι, δι' ὧν γένεσις ἢ τοῦ ὁμοίου
πέφυκεν ἀποτελεῖσθαι. καὶ μὴν οὐ διὰ τοῦτο μόνον ποι- 75
κίλην φασὲν τὴν ἡδονήν, ὅτι περὶ πάντα τὰ τοῦ ἀλόγου
5 τῆς ψυχῆς εἰλεῖται, ἀλλ' ὅτι καὶ περὶ ἕκαστον μέρος πολύ-
πλοκός ἐστιν· εὐθέως δι' ὀράσεως ἡδοναὶ γίνονται ποικίλαι,
γραφικῆ πᾶσα, πλαστικῆ, τἄλλα ὅσα κατὰ τέχνας τεχνικὰ
δημιουργήματα τέρπει τὴν ὄρασιν· πάλιν φυτῶν βλαστανόν-
των ἀνθούτων καρποτοκούντων διαφοραί. ζῳῶν εὐμορφία
10 πολυσχιδεῖς· ὁμοίως τὴν ἀκοήν αὐτὸς ἡδύνηι, κιθάρα, πᾶσα
p.80 M. ὀργάνων ἰδέα, | ζῳῶν ἀλόγων ἐμμελεῖς φωναί, χελιδόνων,
ἀηδόνων, τῶν ἄλλων ὅσα φύσις μερούσῳκε, λογικῶν εὐ-
φωνία, κιθαρωδῶν κωμωδίαν τραγωδίαν τὴν ἄλλην ὑπο-
κριτικὴν ἐπιδεικνυμένων. (19.) τί (δὲ) δεῖ περὶ τῶν 76
15 γαστρῶς ἡδονῶν διδάσκειν; σχεδὸν γὰρ ὅσαι τῶν ὑποκει-
μένων χυλῶν προστητῶν διαφοραὶ καὶ τὴν αἴσθησιν κινούν-
των. τῶσαυται καὶ τῆς ἡδονῆς. ἀρ' (οὖν) οὐ θεόντως ποι-
κίλον οὐσα ἡδονῆ ποικίλω ζῳῳ ὄφει παρεβλήθη; διὰ 77
τοῦτο καὶ τὸ λαῶδες καὶ ὄχλον ἔχον ἐν ἡμῶν μέρος. ὅτε
20 τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, τουτέστι τῷ σωματικῷ ὄγκῳ, οἰκιῶν
ἐφίσταται, ἡδοναῖς περιπίπτει θάνατον ἐπαγούσαις, οὐ χω-
ρισμὸν ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς ὑπὸ κακίας
φθορᾶν· φησὶ γάρ· „καὶ ἀπέστειλε κύριος εἰς τὸν λαόν
τοὺς ὄφεις τοὺς θανατοῦντας, καὶ ἔδακνον τὸν λαόν, καὶ
25 ἀπέθνησκον λαὸς πολλὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ.“ (Num. 21, 6)·
όντως γὰρ οὐδὲν οὕτως θάνατον ἐπάγει ψυχῆ, ὡς ἀμετρία
τῶν ἡδονῶν. τὸ δὲ ἀποθνήσκον οὐ τὸ ἄρχον ἐστὶν ἐν 78
ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ ἀρχόμενον τὸ λαῶδες, καὶ μέχρι τούτου
θάνατον ἐνδέξεται, μέχρις ἂν μετανοία χρησάμενον ὁμολο-
30 γήσῃ τὴν τροπήν· προσελθόντες γὰρ ἔλεγον Μωυσεῖ „ὅτι
ἡμαρτήσαμεν, ὅτι κατελάλησαμεν κατὰ κυρίου καὶ κατὰ
σοῦ· εὐξαι οὖν πρὸς κύριον, καὶ ἀφελέτω ἀφ' ἡμῶν τοὺς

- ἄφρις“ (ibid. 7). εὖ τὸ φάναι, οὐχ ὅτι κατακαλήσαμεν, ἡμάρτομεν. ἀλλ’ „ὅτι ἡμάρτομεν, κατακαλήσαμεν“. ὅταν γὰρ ἀμάρτη καὶ ἀπαρτηθῆ ὁ νοῦς ἀρετῆς, αἰτιᾶται τὰ
- 79 θεῖα τὴν ἰδίαν τροπὴν προσάπτων θεῶ. (20.) πῶς οὖν γίνεται ἴσως τοῦ πάθους; ὅταν ἕτερος ὄφρις κατασκευασθῆ 5 τῷ τῆς Εὐας ἐναντίος, ὁ σωφροσύνης λόγος· ἡδονῆ γὰρ ἐναντίον σωφροσύνης, ποικίλῳ πάθει ποικίλη ἀρετὴ καὶ ἀμυνομένη πολεμίαν ἡδονῆν. τὸν κατὰ σωφροσύνην οὖν ὄφριν κλεῖυει ὁ θεὸς Μωυσεῖ κατασκευάσασθαι καὶ φησι· „ποιήσον σεαυτῷ ὄφριν καὶ θεὸς αὐτὸν ἐπὶ σημεῖου“ (ibid. 8). 10 ὁρᾷς ὅτι οὐκ ἄλλῳ τινὶ κατασκευάζεται τοῦτον ὁ Μωυσῆς τὸν ὄφριν ἢ ἑαυτῷ, προστάττει γὰρ ὁ θεός „ποιήσον σεαυτῷ,“ ἵνα γινῶς, ὅτι οὐ παντός ἐστι κτῆμα σωφροσύνης, 80 ἀλλὰ μόνου τοῦ θεοφιλοῦς. σκεπτέον δέ, διὰ τί Μωυσῆς χαλκοῦν ὄφριν κατασκευάζεται, οὐ προσταχθὲν αὐτῷ περὶ 15 ποιότητος. μήποτ’ | οὖν διὰ τὰδε· πρῶτον μὲν αὐλοῖ p.81 M. εἰσιν αἱ θεοῦ χάριτες [ἰδέαι αὐται] καὶ ἄποισι, αἱ δὲ τῶν θνητῶν σὺν ὕλῃ θεωροῦνται· δεύτερον δὲ Μωυσῆς μὲν ἀσωμάτων ἐρᾷ ἀρετῶν, αἱ δ’ ἡμέτεραι ψυχαὶ οὐ δυνάμεναι 81 ἐκδῶναι τὰ σώματα σωματικῆς ἐφίενται ἀρετῆς. δυνατῆ 20 δὲ καὶ στερεᾷ οὐσίᾳ τῆ χαλκοῦ ἀπείκασται ὁ κατὰ σωφροσύνην λόγος εὐτονος καὶ ἀδιάκοπος ὢν, ἴσως δὲ καὶ παρόσον ἢ μὲν ἐν τῷ θεοφιλεῖ σωφροσύνη τιμιωτάτη ἐστὶ καὶ χρυσοῦ ἐοικυῖα, δευτερεύουσα δὲ ἢ ἐν τῷ κατὰ προκοπὴν σοφίαν ἀναλαβόντι. ἢν ἂν οὖν „δάκη ὄφρις, πᾶς ὁ ἰδὼν 25 αὐτὸν ζήσεται“ (ibid.)· πάνυ ἀληθῶς· ἐὰν γὰρ ὁ νοῦς ὀηχθεὶς ἡδονῆ, τῷ τῆς Εὐας ὄφρι, ἰσχύσῃ κατιδεῖν ψυχικῶς τὸ σωφροσύνης κάλλος, τὸν Μωυσέως ὄφριν, καὶ διὰ τούτου τὸν θεὸν αὐτόν, ζήσεται· μόνον ἰδέτω καὶ κατανοή 82 σάτω. (21.) οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ ἡ ἄρχουσα σοφία Σάρρα 30 φησὶν· „ὅς γὰρ ἂν ἀκούσῃ, συγχαρεῖταί μοι“ (Gen. 21,6); ἀλλὰ φέρε τινὰ ἰσχύσαι ἀκούσαι, ὅτι τέτοκεν ἡ ἀρετὴ τὴν

εὐδαιμονίαν Ἰσαάκ, καὶ εὐθύς συγχαρητικὸν ὕμνον ὑμνήσει.
 ὡς οὖν τοῦ ἀκούσαντός ἐστι (τὸ) συγχαίρειν, οὕτως τοῦ
 σωφροσύνην καὶ θεὸν ἰδόντος εὐλικρινῶς τὸ μὴ ἀποθνήσκειν.
 πολλαὶ δὲ καρτερίας καὶ σωφροσύνης ἐρασιθεῖσαι ψυχαὶ καὶ 83
 5 ἐρημωθεῖσαι παθῶν ὕμνος κράτος ὑπέμειναν θεοῦ καὶ
 τροσπὴν τὴν πρὸς τὸ χεῖρον ἐδέξαντο, διασυνιστάντος αὐτόν
 τε καὶ τὴν γένεσιν τοῦ δεσπότου, ἑαυτὸν μὲν, ὅτι ἀκλινῆς
 ἔστηκεν αἰεὶ, τὴν δὲ γένεσιν, ὅτι ταλαντεύει καὶ πρὸς
 τάναντία ἀντιρρέπει· φησὶ γάρ· „τοῦ ἀγαγόντος σε διὰ τῆς 84
 10 ἐρήμου τῆς μεγάλης καὶ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης, οὗ ὄφρις
 θάκνων καὶ σκορπίος καὶ δίψα, οὗ οὐκ ἦν ὕδωρ, τοῦ ἐξ-
 αγαγόντος σοι ἐκ πέτρας ἀκροτόμου πηγὴν ὕδατος, τοῦ
 ψωμίσαντός σε τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἃ οὐκ ἤθεισαν οἱ
 πατέρες σου“ (Deut. 8, 15. 16). ἤρᾶς ὅτι οὐ μόνον τῶν
 15 ἐν Αἰγύπτῳ παθῶν ἐφεισμένη ἡ ψυχὴ περιπίπτει τοῖς ὄφρσιν,
 ἀλλὰ καὶ ὅτε ἐστὶν ἐν ἐρήμῳ θάκνεται ὑφ' ἡδονῆς, τοῦ
 ποικίλου καὶ ὀφιώδους πάθους· οἰκειότατον δὲ ὄνομα εἴ-
 ληχε τὸ ἡδονῆς ἔργον, δηγμὸς γὰρ καλεῖται. ἀλλ' οὐ 85
 μόνον οἱ ἐν ἐρήμῳ θάκνονται ὑφ' ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ
 20 ἐσκορπισμένοι· καὶ γὰρ ἐγὼ πολλάκις καταλιπὼν μὲν ἀν-
 θρώπους συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ πατρίδα καὶ εἰς ἐρημίαν
 ἐλθὼν, ἵνα τι τῶν θείας ἀξίων κατανοήσω, οὐδὲν ὦνησα,
 ἀλλὰ σκορπισθεὶς ὁ νοῦς ἢ πάθει δηχθεὶς ἀνεχώρησεν εἰς
 τάναντία· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐν πλήθει μυριάνδρῳ ἡρεμῶ τὴν
 p.82 M. διάνοιαν, | τὸν ψυχικὸν ὄχλον σκεδάσαντος θεοῦ καὶ διδά-
 26 ξαντός με, ὅτι οὐ τόπων διαφοραὶ τὰ τε εὖ καὶ χεῖρον ἐργά-
 ζονται, ἀλλ' ὁ κινῶν θεὸς καὶ ἄγων ἤ ἂν προαιρητῆται τὸ
 τῆς ψυχῆς ὄχημα. πλὴν περιπίπτει σκορπίῳ, ὅπερ ἐστὶ 86
 σκορπισμῶ, ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ δίψα καταλαμβάνει ἡ τῶν
 30 παθῶν, μέχρις ἂν ὁ θεὸς τῆς ἀκροτόμου σοφίας ἑαυτοῦ τὸ
 νᾶμα ἐπιπέμψῃ καὶ ποτίσῃ τὴν τραπέισαν ψυχὴν ἀμετα-
 βλήτῳ ὑγείᾳ· ἡ γὰρ ἀκροτόμος πέτρα ἡ σοφία τοῦ θεοῦ

- ἔστιν, ἣν ἄκραν καὶ πρωτίστην ἔτεμεν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ δυναμέων, ἐξ ἧς ποτίζει τὰς φιλοθέους ψυχάς· ποτισθεῖσαι δὲ καὶ τοῦ μάννα ἐμπίπλυνται τοῦ γενικωτάτου — καλεῖται γὰρ τὸ μάννα „τί“, ὁ πάντων ἐστὶ γένος —, τὸ δὲ γενικω-
 5 τωτάτον ἐστὶν ὁ θεός, καὶ δευτέρος ὁ θεοῦ λόγος, τὰ δ' ἄλλα λόγῳ μόνον ὑπάρχει, ἔργοις δὲ ἔστιν οὐ ἴσα τῷ οὐχ
- 87 ὑπάρχοντι. (22.) Ἴδε νῦν διαφορὰν τοῦ ἐν ἐρήμῳ τρεπο-
 μένου καὶ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ· ὁ μὲν γὰρ τοῖς θανατοῦσιν ὄφεισι χρῆται, τουτέστιν ἀπλήστοις ἡδοναῖς θάνατον ἐπι-
 10 φερούσαις, ὁ δ' ἀσκητῆς δάκνεται μόνον ὑφ' ἡδονῆς καὶ σκορπίζεται, οὐ θανατοῦται· κάκεινος μὲν σωφροσύνη, χαλκῷ ὄφει, θεραπεύεται γενομένη ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Μωυσέως, οὗτος δὲ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ποτίζεται κάλλιστον ποτὸν σοφίαν ἐκ τῆς πηγῆς, ἣν αὐτὸς ἐξήγαγεν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ σοφίας.
- 88 οὐδὲ τοῦ θεοφιλεστάτου Μωυσέως ἀπέχεται ἡ οὐριώδης
 15 (ἡδονή), λέγεται δὲ ὧδε· „ἐάν οὖν μὴ πιστεύσωσί μοι μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς μου — ἐροῦσι γάρ, οὐκ ὤπταί σοι ὁ θεός —, τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; καὶ εἶπε κύριος Μωυσεῖ· τί τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἐν τῇ χειρὶ σου; ὁ δὲ εἶπε· ῥάβδος. καὶ εἶπε· ῥύψον αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπὶ τὴν
 20 γῆν, καὶ ἐγένετο ὄφεις, καὶ ἔφυγε Μωυσῆς ἀπ' αὐτοῦ. καὶ εἶπε κύριος Μωυσεῖ· ἔκτεινον τὴν χεῖρα καὶ ἐπιλαβοῦ τῆς κέρκου. ἐκτείνας οὖν τὴν χεῖρα ἐπελάβετο τῆς κέρκου, καὶ ἐγένετο ῥάβδος ἐν τῇ χειρὶ (αὐτοῦ)· ἵνα πιστεύσωσί σοι“
- 89 (Exod. 4, 1ss.). πῶς ἂν τις πιστεύσαι θεῶ; ἐάν μάρτυρ,
 25 ὅτι πάντα τὰ ἄλλα τρέπεται, μόνος δὲ αὐτὸς ἀτρέπτός ἐστι. πυνθάνεται οὖν ὁ θεός τοῦ σοφοῦ, τί ἐστὶν ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ βίῳ· ἡ γὰρ χεὶρ σύμβολον πράξεως· ὁ δ' ἀποκρίνεται, ὅτι παιδεία, ἣν ῥάβδον καλεῖ. διὸ καὶ ὁ περριστῆς τῶν παρθῶν Ἰακώβ φησιν· „ἐν γὰρ τῇ ῥάβδῳ
 30 μου διέβην τὸν Ἰορδάνην τοῦτον“ (Gen. 32, 10)· Ἰορδάνης δὲ κατάβασις ἐρμηνεύεται· τῆς δὲ κάτω καὶ γῆνις καὶ p.83 M.

φθαρτῆς φύσεώς ἐστι τὰ κατὰ κακίαν καὶ πάθος· δια-
 βαίνει δὲ ταῦτα ὁ ἀσκητῆς νοῦς ἐν παιδείᾳ· ταπεινὸν γὰρ
 τὸ ἐκδέχασθαι, ὅτι βακτηρίαν ἔχων ποταμὸν διέβαινε.
 (23.) καλῶς οὖν καὶ ὁ θεοφιλῆς Μωυσῆς ἀποκρίνεται· 90
 5 ὄντως γὰρ αἱ πράξεις τοῦ σπουδαίου παιδείᾳ ὡς ἂν ῥάβδῳ
 ἐπερείδονται, τὸν κλόνον καὶ σάλον τῆς ψυχῆς ἰδρῶνται.
 αὕτη ἡ ῥάβδος ἀπορριφθεῖσα γίνεται ὄφρις· εἰκότως· ἐὰν
 γὰρ ἡ ψυχὴ ἀπορρίψῃ τὴν παιδείαν, γέγονε φιλήδονος ἀντὶ
 φιλαρέτου. διὸ καὶ Μωυσῆς φεύγει ἀπ' αὐτοῦ· ἀπὸ γὰρ
 10 τοῦ πάθους καὶ τῆς ἡδονῆς ἀποδιδράσκει ὁ φιλάρετος.
 ἀλλὰ τοί γε ὁ θεὸς τὴν φυγὴν οὐκ ἐπαινεῖ· σοὶ μὲν γάρ, 91
 ὦ διάνοια, μήπω τελειωθείσῃ φυγὴν καὶ δρασμὸν τῶν
 παθῶν ἀρμόζει μελετᾶν, Μωυσεῖ δὲ τῷ τελείῳ παραμένειν
 τῷ πρὸς αὐτὰ πολέμῳ καὶ ἀντιστατεῖν αὐτοῖς καὶ διαμά-
 15 χεσθαι· εἰ δὲ μή, ἀθείας καὶ ἐξουσίας λαβόμενα μέχρι τῆς
 ψυχικῆς ἀκροπόλεως ἀναβάντα πᾶσαν ἐκπολιορκήσει καὶ
 ληλατήσῃ τυράννου τρόπον τὴν ψυχὴν. διὸ καὶ προστάτ- 92
 τει ὁ θεὸς „λαβέσθαι τῆς κέρκου“, τουτέστι τὸ ἀντίδικον
 τῆς ἡδονῆς καὶ ἀτίθασον αὐτῆς μὴ φοβείτω σε, ἀλλὰ
 20 τούτου μάλιστα λαβοῦ καὶ κατάσχευε καὶ περικράτησον·
 ἔσται γὰρ πάλιν ἀντὶ ὄφραως ῥάβδος, τουτέστιν ἀντὶ ἡδονῆς
 γενήσεται ἐν τῇ χειρὶ παιδεία. ἀλλὰ γενήσεται ἐν τῇ 93
 χειρὶ, ἐν τῇ πράξει τοῦ σοφοῦ, ὃ δὴ καὶ ἀληθές ἐστι·
 λαβέσθαι δὲ καὶ περικρατῆσαι ἡδονῆς ἀδύνατον, εἰ μὴ
 25 πρότερον ἐκταθείῃ ἡ χεὶρ, τουτέστιν εἰ μὴ τὰς πράξεις καὶ
 προκοπὰς ἀπάσας ὁμολογήσειεν ἡ ψυχὴ κατὰ θεὸν εἶναι καὶ
 μηδὲν εἰς ἑαυτὴν ἀναγᾶναι. τοῦτον μὲν δὴ τὸν ὄφιν ἀπο-
 διδράσκειν ὁ βλέπων διέγνωκεν· ἕτερον δὲ τὸν σωφροσύνης
 λόγον κατασκευάζει, τὸν χαλκοῦν ἐκεῖνον, ἵνα ὁ δηχθεὶς
 30 ὅφ' ἡδονῆς ἰδὼν σωφροσύνην ζήσῃ τὸν ἀληθῆ βίον. 94
 (24.) τοιοῦτον ὄφιν εὐχεται ὁ Ἰακώβ γενέσθαι τὸν Δᾶν
 καὶ φησιν οὕτως· „Δᾶν κρινεῖ τὸν ἑαυτοῦ λαόν, ὡσεὶ καὶ

- μία φυλή Ἰσραήλ, καὶ γενέσθω Δάν ὄφις ἐφ' ὁδοῦ, ἐγκαθήμενος ἐπὶ τρίβου, δάκνων πτέρναν ἵππου, καὶ πεσεῖται ὁ ἵππεὺς εἰς τὰ ὑπίσω, τὴν σωτηρίαν περιμένων κυρίου“ (Gen. 49, 16—18). ἐκ μὲν τῆς Λαίας πέμπτος οὐδὲν ἐστὶν Ἰσάχαρ γνήσιος τοῦ Ἰακώβ, συγκαταριθμουμένων δὲ τῶν ἐκ τῆς Ζέλφας δυεῖν ἑβδομοσ, τοῦ δὲ Ἰακώβ πέμπτος ἐστὶν ὁ Δάν ἐκ τῆς Βάλλας τῆς παιδίσκης Ῥαχὴλ. τὴν δὲ αἰτίαν ἐν τοῖς κατ' ἰδίαν ἐξευρήσομεν. περὶ δὲ τοῦ
- 95 Δάν πάλιν κατανοητέον. δύο γένη φορεῖ ἡ ψυχὴ, τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ φθαρτόν· τὸ μὲν οὖν κρεῖττον κεκύτχεν ἤδη καὶ ἴσταται ἐπ' αὐτοῦ· ὅτε γὰρ ἐξομολογήσασθαι τῷ θεῷ καὶ παραχωρήσαι πάντα ἴσχυσεν ἡ ψυχὴ, κτήμα κρεῖσσον λαβεῖν οὐκέτ' εἶχε· διὰ τοῦτ' ἔστη τοῦ τίκτειν τὸν Ἰούδαν,
- 96 τὸν ἐξομολογητικὸν τρόπον, ἐνεγκοῦσα. τὸ δὲ θνητὸν γένος νῦν ἄρχεται διαπλάττειν. ὑφέστηκε δὲ τὸ θνητὸν καταπόσει· θεμελίου γὰρ τρόπον ἡ γεῦσις, ἡ αἰτία τῆς τῶν ζώων διαμονῆς ἐστὶ· Βάλλα δὲ ἐρμηνεύεται κατάποσις· ἐκ ταύτης οὖν γίνεται ὁ Δάν, ὃς ἐρμηνεύεται κρίσις· τοῦτο γὰρ τὸ γένος διακρίνει καὶ χωρίζει τὰ ἀθάνατα ἀπὸ τῶν θνητῶν. εὐχεται οὖν αὐτὸν γενέσθαι σωφροσύνης ἐραστήν, τῷ δὲ Ἰούδα οὐκ εὐχεται· ἔχει γὰρ ἤδη τὸ ἐξομολογεῖσθαι καὶ εὐαρεστεῖν θεῷ. „γενέσθω“ οὖν φησι „Δάν ὄφις ἐφ' ὁδοῦ“. ὁδὸς ἡμῶν ἐστὶν ἡ ψυχὴ· ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐστὶν ἰδεῖν διαφορὰν τῶν ὄντων, ἀψύχων ἐμψύχων, ἀλόγων λογικῶν, σπουδαίων φαύλων, δούλων ἐλευθέρων, νεωτέρων πρεσβυτέρων, ἀρρένων θηλειῶν, ξένων ἀστῶν, νοσούντων ὑγιαίνοντων, λελωβημένων ὀλοκλήρων, οὕτως καὶ ἐν ψυχῇ καὶ ἀψυχα καὶ ἀτελή καὶ νοσώδη καὶ δοῦλα καὶ θήλια καὶ μυρία ἄλλα κτηρῶν μεστὰ κινήματα ἐστὶ. καὶ ἔμπαιβον ἐμψυχα ὀλοκλήρα ἀρρενα ἐλεύθερα ὑγιᾶ
- 98 πρεσβύτερα σπουδαῖα γνήσια καὶ ἀστὰ ὄντως. γενέσθω οὖν ὁ σωφροσύνης λόγος ὄφις ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῆς ὀδευούσης διὰ

πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων καὶ ἐγκαθισάτω ἐπὶ
 τριβου. τί δὲ τοῦτ' ἐστίν; ἄτριπτος μὲν ὁ ἀρετῆς
 χώρος, ὀλίγοι γὰρ βαίνουσιν αὐτόν. τέτριπται δὲ ὁ κακίας·
 ἐγκαθίσει δὴ καὶ ἐνεδρεῦσαι καὶ λογιῆσαι παραινέει τὴν
 5 τετριμμένην ὁδόν. τὸ πάθος καὶ τὴν κακίαν, ἐν οἷς
 κατατρίβονται τὸν βίον οἱ φυγάδες ἀρετῆς λογισμοί.
 (25.) „θάκνων πτέρναν ἵππου.“ ἐχομένως πετρυστῆς 99
 ἐστὶν ὁ τὴν στάσιν τοῦ γενητοῦ καὶ φθαρτοῦ διασειῶν
 τρόπος. τὰ πάθη δὲ ἵππου ἀπεικασθη· τετρασκελεῖς γὰρ
 10 καὶ τὸ πάθος ὡς ἵππος καὶ ὀρμητικὸν καὶ αὐθαδεῖας
 γέμον καὶ σκιρτητικὸν φύσει. ὁ δὲ σωφροσύνης λόγος
 θάκνειν καὶ τιτρώσκειν φιλεῖ καὶ ἀναιρεῖν τὸ πάθος·
 πετρυσθέντος δὲ τοῦ πάθους καὶ ὀκλάσαντος „πυσεῖται ὁ
 ἵππεὺς εἰς τὰ ὑπίσω“. ἵππεα νοητέον (τὸν) ἐπιβεβηκότα
 15 τοῖς πάθεσι νοῦν. ὅς ἀποπίπτει τῶν παθῶν. ἔταν αὐτὰ
 συλλογισθῆ καὶ πετρυσθῆ. εἰ δ' ὅτι εἰς τοῦμπροσθεν οὐ 100
 πίπτει ἢ ψυχῇ· μὴ γὰρ προερχέσθω τῶν παθῶν. ἀλλ'
 ὑστερίζετω τούτων. καὶ σωφρονισθῆσεται. καὶ δογματικόν
 ἐστὶν ὃ λέγει· ἐάν γὰρ ὀρμήσας ὁ νοῦς ἀδικῆσαι ὑστε-
 20 ρήσῃ καὶ πέσῃ εἰς τὰ ὑπίσω. οὐκ ἀδικήσῃ· ἐάν δὲ ἐπὶ
 85 M. πάθος κινηθεῖς ἄλογον μὴ ἐπεκδράμῃ. ἀλλὰ | κατόπιν
 μείνῃ. ἀπάθειαν, τὸ κάλλιστον. καρπώσεται. διὸ καὶ τὸ 101
 κατόπιν πτώμα ἀποδεχόμενος τῶν κακιῶν ἐπιφέρει· „τὴν
 σωτηρίαν περιμένων κυρίου“. ὄντως γὰρ ὑπὸ θεοῦ σφύζε-
 25 ται ὁ ἀποπίπτων τῶν παθῶν καὶ ὑστερίζων τῆς ἐνεργείας
 αὐτῶν. πέσει τοιοῦτόν μου πτώμα ἢ ψυχῇ καὶ
 μηδέποτε ἀνασταίῃ ἐπὶ τὸ ἵππειον καὶ σκιρτητικὸν πάθος.
 ἵνα θεοῦ σωτηρίαν περιμείνασα εὐδαιμονήσῃ. διὰ τοῦτο 102
 καὶ Μωυσῆς ἐν τῷ ᾄσματι ὑμνεῖ τὸν θεόν. ὅτι „ἵππον
 30 καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν“ (Exod. 15, 1), τὰ
 τέσσαρα πάθη καὶ τὸν ἐποχούμενον αὐτοῖς ἄθλιον νοῦν
 εἰς τὴν φθοράν τῶν πραγμάτων καὶ τὸν ἀνήγυτον βυθόν·

- καὶ σχεδὸν τοῦ ἄσματος ὅλου τὸ κεφάλαιον τοῦτ' ἐστίν, ἐφ' ἃ τὰ ἄλλα πάντα ἀναφέρεται, καὶ οὕτως ἔχει· ἐὰν γὰρ ἀπάθεια κατὰσχῆ τὴν ψυχὴν, τελείως εὐδαιμονήσει.
- 103 (26.) ζήτητέον δέ, τίνας ἕνεκα ὁ μὲν Ἰακώβ φησιν, ὅτι „πεσεῖται ὁ ἵππεὺς εἰς τὰ ὑπίσω“ (Gen. 49, 17), 5 Μωυσῆς δὲ ἄδει, ὅτι ἵππος καὶ ἀναβάτης κατεποντώθησαν. λεκτέον οὖν ὅτι ὁ μὲν καταποντούμενος ὁ Αἰγύπτιός ἐστι τρόπος, ὃς, καὶν φεύγη, ὑπὸ τὸ ὕδωρ τουτέστιν ὑπὸ τὴν φορὰν τῶν παθῶν φεύγει, ὁ δὲ πίπτων ἵππεὺς εἰς τὰ ὑπίσθια οὐκ ἔστι τῶν φιλοπαθῶν· τεκμήριον δέ, ὅτι οὗτος μὲν ἐστὶν ἵππεύς, ἐκεῖνος δὲ ἀνα-
- 104 βάτης· ἵππεὺς μὲν οὖν ἔργον δαμάζειν τὸν ἵππον καὶ ἀφηνιάζοντα ἐπιστομίξειν, ἀναβάτου δὲ φέρεσθαι ἧ ἂν τὸ ζῶον ἄγῃ· καὶ ἐν θαλάττῃ τοῦ μὲν κυβερνήτου ἔργον ἄγειν τὸ σκάφος καὶ εὐθύνειν καὶ ὀρθοῦν. τοῦ δὲ ἐπι- 15 βάτου πᾶσχειν ὅσα ἂν ἡ ναῦς ὑπομένη. παρὸ καὶ ὁ δαμάζων τὰ πάθη ἵππεὺς οὐ καταποντοῦται, ἀλλὰ ἀποβάς
- 105 αὐτῶν τὴν σωτηρίαν περιμένει τοῦ δεσπότη. παραινεῖ μέντοι ὁ ἱερός λόγος ἐν Λευιτικῷ „ἀπὸ τῶν ἐρπετῶν, ἃ πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων, ἃ ἔχει σκέλη ἀνώτερον τῶν ποδῶν. ὥστε πηδᾶν ἐν αὐτοῖς“ σιτεῖσθαι (Lev. 11, 21), 20 ὧν ἐστὶν ὁ βροῦχος καὶ ὁ ἀτταχὸς καὶ ἀκρίς καὶ τέταρτον ὁ ὄφιομάχης· καὶ δεόντως· εἰ γὰρ ἄτροφον καὶ βλαβερὸν πρᾶγμα ὄφιδος ἡδονή, τροφιμώτατον ἂν καὶ σωτήριον γένοιτο ἢ πρὸς ἡδονὴν διαμαχομένη φύσις· αὕτη 25
- 106 δὲ ἡ σωφροσύνη ἐστί. μάχου δὴ καὶ σύ, ὦ διάνοια. πρὸς πᾶν πάθος καὶ διαφερόντως πρὸς ἡδονὴν, καὶ γὰρ „φρονιμώτατός ἐστιν ὁ ὄφις πάντων θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. ὧν ἐποίησε κύριος ὁ θεός“ (Gen. 3, 1)· τῶν γὰρ
- 107 πάντων πανουργιάτων ἐστὶν ἡδονή· διὰ τί; ὅτι πάντα 30 ἡδονῆς δοῦλα καὶ ὁ βίος ὁ τῶν φαύλων δεσπόζεται ὑφ' ἡδονῆς· τὰ γοῦν ποιητικὰ αὐτῆς εὐρίσκεται διὰ πανουρ-

γίας πάσης, χρυσὸς ἄργυρος δόξα τιμαὶ ἀρχαί, αἱ ὕλαι
 p.86M. τῶν | αἰσθητῶν καὶ τέχναι αἱ βάνουσαι καὶ ἕσαι ἄλλαι
 κατασκευαστικαὶ ἡδονῆς πάνυ ποικίλαι, καὶ ἀδικουμέν δι'
 ἡδονήν, τὰ δὲ ἀδικήματα οὐκ ἄνευ πανουργίας τῆς ἐσχά-
 5 τῆς ἐστίν. τὴν ὀφιομάχον οὖν γνώμην ἀντίταττε καὶ 108
 κάλλιστον ἀγῶνα τοῦτον διάθλησον καὶ σπούδασον στεφα-
 νωθῆναι κατὰ τῆς τοῦς ἄλλους ἅπαντας νικώσης ἡδονῆς
 καλὸν καὶ εὐκλεᾶ στέφανον, ὃν οὐδεμία πανήγυρις ἀν-
 θρώπων ἐχορήγησεν.

ΝΟΜΩΝ ΙΕΡΩΝ ΑΛΛΗΓΟΡΙΑΣ
ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΞΑΗΜΕΡΟΝ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ

- 1 (1.) „Καὶ ἐκρύβησαν ὃ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ I p.87 M.
ἀπὸ προσώπου κυρίου τοῦ θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ
παραδείσου“ (Gen. 3, 8). δόγμα εἰσηγεῖται διδάσκον, ὅτι
ὁ φαῦλος φυγὰς ἐστίν. εἰ γὰρ πόλις οἰκεία τῶν σοφῶν ἢ
ἀρετῆ. ταύτης ὁ μὴ δυνάμενος μετέχειν ἀπελήλαται πόλεως, 5
ἣς ἀδυνατεῖ μετέχειν ὁ φαῦλος· ἀπελήλαται ἄρα καὶ πεφυ-
γάδευται μόνος ὁ φαῦλος. ὁ δ' ἀρετῆς φυγὰς εὐθὺς ἀπο-
κέκρυπται θεόν· εἰ γὰρ καὶ ἐμφανεῖς οἱ σοφοὶ θεῶ, ἅτε
ὄντες αὐτῶ φίλοι, ὀθλὸν ὡς ἀποκρύπτονται καὶ καταδύονται
πάντες οἱ φαῦλοι, ὡς ἂν ἐχθροὶ καὶ δυσμενεῖς ὄντες ὄρθῳ 10
- 2 λόγῳ. ὅτι μὲν οὖν ἄπολις καὶ ἄοικος ὁ φαῦλός ἐστι,
μαρτυρεῖ ἐπὶ τοῦ θασέος καὶ ποικίλου τὴν κακίαν Ἡσαῦ, ὅτε
φησὶν· „ἦν δὲ Ἡσαῦ εἰδὼς κνηγεῖν, ἀγροῖκος“ (Gen.
25, 27)· οὐ γὰρ πέφυκεν ἢ τῶν παθῶν θηρευτικὴ κακία
τὴν ἀρετῆς πόλιν οἰκεῖν ἀγροικίαν καὶ ἀπαιθευσίαν μετὰ 15
πολλῆς ἀγνωμοσύνης μεταδιώκουσα. ὁ δὲ γε σοφίας μεστός
Ἰακώβ καὶ πολίτης ἐστὶ καὶ οἰκίαν τὴν ἀρετὴν κατοικεῖ· p.88 M.
φησὶ γοῦν περὶ αὐτοῦ· „Ἰακώβ δὲ ἄπλαστος ἄνθρωπος
οἰκῶν οἰκίαν“ (ibid.). παρὸ καὶ „αἱ μαῖται, ἐπειδὴ ἐφο-
βούντο τὸν θεόν, ἐποίησαν ἑαυταῖς οἰκίας“ (Exod. 1, 21)· 20
αἱ γὰρ ζητητικαὶ τῶν ἀφανῶν θεοῦ μυστηρίων, ὅπερ ἐστὶ
- 3

„ζυφογονεῖν τὰ ἄρσενά“, οἰκοδομοῦσι τὰ ἀρετῆς πράγματα,
 οἷς καὶ ἐνοικεῖν προήρηται. διὰ μὲν δὴ τούτων ἐπιδέ-
 δεικται, πῶς ὁ μὲν φαῦλος ἄπολις τέ ἐστι καὶ ἄοικος, φυγὰς
 ἀρετῆς ὢν, ὁ δὲ σπουδαῖος καὶ πόλιν ἔχειν καὶ οἶκον
 5 σοφίαν κεκλήρωται. (2.) ἴδωμεν δὲ ἐξῆς, πῶς καὶ ἀπο- 4
 κρύπτεσθαι τις θεὸν λέγεται. εἰ δὲ μὴ ἀλληγορήσειέ τις,
 ἀδύνατον παραδέξασθαι τὸ προκείμενον· πάντα γὰρ πεπλή-
 ρωκεν ὁ θεὸς καὶ διὰ πάντων διελήλυθεν καὶ κενὸν οὐδὲν
 οὐδὲ ἔρημον ἀπολέλοιπεν ἑαυτοῦ. ποῖον δὴ τις τόπον
 10 ἐφέξει, ἐν ᾧ οὐχὶ θεὸς ἐστι; μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἐν ἑτέροις
 λέγων· „ὁ θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω,
 καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλην αὐτοῦ“ (Deut. 4, 39). καὶ πάλιν·
 „ὥθε ἔστηκα πρὸ τοῦ σέ“ (Exod. 17, 6)· πρὸ γὰρ παντὸς
 γεννητοῦ ὁ θεὸς ἐστι, καὶ εὐρίσκεται πανταχοῦ. ὥστε οὐκ
 15 ἂν δύναιτό τις ἀποκρύπτεσθαι. καὶ τί θαυμάζομεν; τῶν 5
 γὰρ γενομένων τὰ συνεκτικώτατα οὐδ' ἂν, εἴ τι γένοιτο,
 ἐκφεύγειν καὶ ἀποκρύπτεσθαι δυναθείημεν, οἷον γῆν φυγέτω
 τις ἢ ὕδωρ ἢ ἀέρα ἢ οὐρανὸν ἢ τὸν σύμπαντα κόσμον·
 ἀνάγκη γὰρ ἐν τούτοις περιέχεσθαι, οὐ γὰρ ἔξω γέ τις
 20 τοῦ κόσμου φεύγειν δυνήσεται. εἶτα (μη) τὰ μέρη τοῦ 6
 κόσμου μηδὲ τὸν κόσμον αὐτὸν δυνάμενός τις ἀποκρύπτε-
 σθαι τὸν θεὸν ἂν ἰσχύσαι λανθάνειν; οὐδαμῶς. τί οὖν τὸ
 „ἐκρύβησαν“; ὁ φαῦλος δοκεῖ εἶναι τὸν θεὸν ἐν τόπῳ, μὴ
 περιέχοντα, ἀλλὰ περιεχόμενον· οὐ χάριν καὶ οἴεται ἀπο-
 25 κρύπτεσθαι, ὡς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος οὐκ ὄντος τοῦ αἰτίου,
 καθ' ὃ φωλεύειν διεγνώκεν. (3.) ἔστι δὲ οὕτως ἐκδέξα- 7
 σθαι· ἐν τῇ φαύλῳ ἢ ἀληθῆς περὶ θεοῦ δόξα ἐπεσκίασται
 καὶ ἀποκρύπτεται, σκότους γὰρ πλήρης ἐστὶ μηδὲν ἔχων
 ἐναύγασμα θεῖον, ᾧ τὰ ὄντα περισκεψεται· ὁ δὲ τοιοῦτος
 30 πεφυγάδευται θεοῦ χροσῶ, καθάπερ ὁ λεπρὸς καὶ γονορρυΐς.
 ὁ μὲν θεὸν καὶ γένεσιν, ἀντιπάλους φύσεις, δύο χρωμάτων
 ὄντων, ἀγαγῶν εἰς ταῦτ' ὡς αἷτια, ἐνὸς ὄντος αἰτίου τοῦ

- ὄρωντος, ὁ δὲ γονορρυῆς ἐκ κόσμου πάντα καὶ εἰς κόσμον ἀνάγων, ὑπὸ θεοῦ δὲ μὴδὲν οἰόμενος γεγονέναι, Ἑρακλειτείου δόξης ἐταῖρος, κήρον | καὶ χρημωσύνην καὶ ἐν τὸ p.89 M.
- 8 πᾶν καὶ πάντα ἀμοιβῆ εἰσάγων. διό φησι καὶ ὁ θεῖος λόγος· „ἐξαποστειλάτωσαν ἐκ τῆς ἀγίου ψυχῆς πάντα λεπρὸν 5 καὶ πάντα γονορρυῆ καὶ πάντα ἀκάθαρτον ἐν ψυχῇ, ἀπὸ ἀρσενικοῦ ἕως θηλυκοῦ“ (Num. 5, 2), καὶ τοὺς θλαδίας καὶ ἀποκεκομμένους τὰ γεννητικὰ τῆς ψυχῆς καὶ πόρνους τὴν ἐνὸς ἀρχὴν ἀποδιδράσκοντας, οἷς ἀντικρυς ἀπείρηται εἰς
- 9 ἐκκλησίαν θεοῦ φοιτᾶν (Deut. 23, 2). οἱ δὲ γε σοφοὶ 10 λογισμοὶ οὐχ οἷον ἀποκρύπτονται, ἀλλ’ ἐμφανεῖς εἶναι γλίχονται. οὐχ ὁρᾷς ὅτι ὁ Ἀβραάμ „ἔτι ἦν ἐστηκὼς ἐνώπιον κυρίου καὶ ἐγγίσας εἶπε Μὴ συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς“ (Gen. 18, 22. 23), τὸν ἐμφανῆ σοι καὶ γνώριμον μετὰ τοῦ φεύγοντός σε καὶ ἀποδιδράσκοντος; 15 οὗτος μὲν γὰρ ἀσεβής, δίκαιος δὲ ὁ ἐστηκὼς ἐναντίον σου καὶ μὴ φεύγων· σὲ γάρ, ὦ δέσποτα, τιμᾶσθαι δίκαιον
- 10 μόνον. οὐχ ὥσπερ δὲ ἀσεβής, οὕτω καὶ εὐσεβής τις εὐρίσκειται, ἀλλ’ ἀγαπητόν, εἰ δίκαιος, οὐ χάριν φησί· „μὴ συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς“. ἀξίως γὰρ οὐδεὶς τὸν 20 θεὸν τιμᾷ, ἀλλὰ δικαίως μόνον· ὅποτε γὰρ οὐδὲ τοῖς γονεῦσιν ἴσας ἀποδοῦναι χάριτας ἐνδέχεται — ἀντιγεννηῆσαι γὰρ οὐχ οἷόν τε τούτους —, πῶς οὐκ ἀδύνατον τὸν θεὸν ἀμεψάσθαι ἢ ἐπαινέσαι κατὰ τὴν ἀξίαν τὸν τὰ ὅλα συστησάμενον ἐκ μὴ ὄντων; πᾶσαν γὰρ ἀρετὴν παρέσχετο. 25
- 11 (4.) τρεῖς οὖν καιροὺς, ὦ ψυχῆ, τουτέστι τὸν τριμερῆ χρόνον σύμπαντα ἐμφανῆς αἰεὶ γίνου θεῷ, μὴ τὸ θῆλυ αἰσθητὸν πάθος ἐφελοκομένη, ἀλλὰ τὸν ἀνδρεῖον καὶ καρτερίας ἀσκητὴν λογισμὸν ἐκθυμιῶσα· τρισὶ γὰρ καιροῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὑφίθηναι πᾶν ἀρσενικὸν ἐναντίον κυρίου τοῦ θεοῦ 30
- 12 Ἰσραὴλ ὁ ἱερὸς λόγος προστάττει (Deut. 16, 16). διὰ τοῦτο καὶ Μωυσῆς, ὅτε ἐμφανῆς καθίσταται θεῷ, φεύγει τὸν δια-

- σκεδαστήν τρόπον Φαραώ, ὃς αὐχεῖ λέγων μὴ εἰδέναι τὸν κύριον· „ἀνεχώρησε“ γὰρ φησι „Μωυσῆς ἀπὸ προσώπου Φαραώ καὶ κατόκησεν ἐν γῆ Μαδιάμ“ (Exod. 2, 15), τῇ κρίσει τῶν φύσεως πραγμάτων, „καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ
 5 φρέατος“, ἐκδεχόμενος τί ὁ θεὸς ἀνομβρήσει πότιμον τῆ διψώσῃ καὶ ποθούσῃ ψυχῇ τὸ ἀγαθόν. ἀναχωρεῖ μὲν δὴ 13 ἀπὸ τῆς ἀθέου καὶ ἡγεμονίδος τῶν παθῶν δόξης Φαραώ, ἀναχωρεῖ δὲ εἰς Μαδιάμ, τὴν κρίσιν, ἐξετάζων πότερον
 90M. ἡρεμητέον αὐτῷ ἔστιν ἢ δικαστέον πάλιν πρὸς τὸν φαῦλον
 10 ἐπ' ὀλέθρῳ αὐτοῦ· σκέπτεται δέ, εἰ ἐπιθέμενος ἰσχύσει νικηφορῆσαι, παρὸ καὶ κατέχεται ὑπομένων, ὡς ἔφην, εἰ ἀναδώσει ὁ θεὸς τῷ βαθεῖ καὶ μὴ κούφῳ λογισμῷ πηγῆν ἱκανὴν ἐπικλύσαι τὴν φορὰν τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως, τῶν παθῶν αὐτοῦ. ἀξιοῦται μέντοι τῆς χάριτος· στρατευσάμενος 14
 15 γὰρ στρατείαν τὴν ὑπὲρ ἀρετῆς οὐ παύεται πολεμῶν, πρὶν ἐπιθεῖν πηγεῖς καὶ ἀπράκτους τὰς ἡδονάς. οὐ χάριν οὐ φεύγει Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ Φαραώ, ἀνεπιστρεπτὶ γὰρ ἂν ἀπεδιώρασκεν, ἀλλ' ἀναχωρεῖ, τουτέστιν ἀναχωρῆν ποιεῖται τοῦ πολέμου ἀθλητοῦ τρόπον διαπνέοντος καὶ συλλεγομένου
 20 τὸ πνεῦμα, μέχρις ἂν ἐγείρας τὴν φρονήσεως καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς συμμαχίαν διὰ λόγων θείων μετὰ δυνάμεως ἐρρωμενεστάτης ἐπίθῃται. ὁ δὲ Ἰακώβ, περηνιστῆς γὰρ ἐστὶ, 15 μεθόδοις καὶ τέχναις τὴν ἀρετὴν οὐκ ἀκοντιῖ κτώμενος — οὐ γὰρ μετωνόμαστό πω εἰς τὸν Ἰσραήλ — ἀποδιωράσκει
 25 τῶν κατὰ Λάβαν πραγμάτων, τουτέστι χρωμάτων καὶ σχημάτων καὶ συνόλως σωμάτων, ἃ τὸν νοῦν διὰ τῶν αἰσθητῶν τιτρώσκειν πέφυκεν· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὰ νικῆσαι παρῶν κατὰ τὸ παντελὲς οὐκ ἡδύνατο, φεύγει θεδιῶς τὴν πρὸς αὐτῶν ἦρταν· καὶ σφόδρα ἐπαίνων ἄξιος· „ἐὺλαβεῖς“ γὰρ φησι
 30 Μωυσῆς „ποιήσετε τοὺς οὐίους τοῦ ὄρωντος“ (Gen. 15, 31). ἀλλ' οὐ θρασεῖς καὶ τῶν μὴ καθ' αὐτοὺς ἐρῶντας. (δ.) „καὶ 16 ἔκρουσεν Ἰακώβ Λάβαν τὸν Σύρον τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι αὐτῷ

- ὅτι ἀποδιδράσκει. καὶ ἀπέδρα αὐτὸς καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα.
 καὶ διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ὤρμησεν εἰς τὸ ὄρος Γαλαὰδ“
 (Gen. 31, 20, 21). φυσικώτατόν ἐστι τὸ κρύπτειν ὅτι ἀπο-
 διδράσκει καὶ μὴ ἀναγγέλλειν τῷ ἡρτημένῳ τῶν αἰσθητῶν
 λογισμῶ Λάβαν· οὗν ἐὰν κάλλος ἰδῶν αἰρεθῆς αὐτῷ καὶ 5
 μέλλῃς πταίειν περὶ αὐτό, φύγε λαθῶν ἀπὸ τῆς φαντασίας
 αὐτοῦ καὶ μηκέτι ἀναγγείλῃς τῷ νῷ, τουτέστι μὴ ἐπι-
 λογίσῃ πάλιν μηδὲ μελετήσῃς· αἱ γὰρ συνεχεῖς ὑπομνήσεις
 τύπους ἐγγαράττουςαι τρανοῦς βιάπτουσι τὴν διάνοιαν καὶ
 17 ἄκουσαν αὐτὴν (πολλάκις) περιτρέπουσιν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος 10
 καὶ ἐπὶ πάντων τῶν καθ' ἡντινοῦν αἰσθησιν ὀλκῶν· ἐν γὰρ
 τούτοις σῶττειρα ἢ λαθραία φυγή, τὸ δ' ὑπομιμνήσκασθαι
 καὶ ἀναγγέλλειν καὶ ἀναπολεῖν κρατεῖ καὶ δουλοῦται βιαίως
 τὸν λογισμὸν. μηδέποτε οὖν, ὦ διάνοια, τὸ φανὲν αἰσθητόν,
 εἰ μέλλεις ἀλίσκεσθαι πρὸς αὐτοῦ, ἀναγγείλῃς σαυτῇ μηδὲ 15
 ἀναπολήσῃς αὐτό, ἵνα μὴ κρατηθεῖσα κακοδαίμονῃς· ἀλλ'
 ἄφετος ὀρμήσασα ἀπόδραθι ἐλευθερίαν ἀτίθασον δουλείας
 18 χειροῦθους προκρίνουσα. (6.) διὰ τί δὲ νῦν ὡς ἀγνωστοῦτος
 τοῦ Ἰακώβ, ὅτι Σύρος ὁ Λάβαν ἐστί, φησὶν „ἔκρυψε δὲ
 Ἰακώβ Λάβαν τὸν Σύρον“; ἔχει δὲ καὶ τοῦτο οὐ | πάρεργον p.91 M.
 λόγον· Συρία γὰρ ἐρμηνεύεται μετέωρα· ὁ ἀσκητὴς οὖν 21
 Ἰακώβ νοῦς, ὅτε μὲν ὄρᾳ ταπεινὸν τὸ πάθος, περιμένει
 λογιζόμενος αὐτὸ νικήσειν κατὰ κράτος. ὅτε δὲ μετέωρον καὶ
 ὑψαυχενοῦν καὶ ὑπέρογκον, ἀποδιδράσκει τε ὁ νοῦς ὁ ἀσκη-
 τῆς πρῶτος, εἶτα καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα μέρη τῆς ἀσκήσεως, 25
 ἀναγνώσεις, μελέται, θεραπείαι, τῶν καλῶν μνημαὶ, ἐγκρά-
 τεια, τῶν καθηρόντων ἐνέργειαι, καὶ διαβαίνει τὸν τῶν
 αἰσθητῶν ποταμὸν τὸν ἐπικλύζοντα καὶ βαπτίζοντα τῇ φορᾷ
 τῶν παθῶν τὴν ψυχὴν, καὶ ὄρμῃ διαβάς εἰς τὸν ὑψηλὸν καὶ
 19 μετέωρον (τόπον) τὸν λόγον τῆς τελείας ἀρετῆς· „ὤρμησε 30
 γὰρ εἰς τὸ ὄρος Γαλαὰδ“, ἐρμηνεύεται δὲ μετοικία μαρτυ-
 ρίας, τοῦ θεοῦ μετοικίσαντος τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν κατὰ

Λάβαν παθῶν καὶ μαρτυρήσαντος αὐτῇ μετανάστασιν, ὅτι
 λυσιτελῆς καὶ συμφέρουσα. καὶ ἀπὸ τῶν ταπεινῶν καὶ
 χαμαιζήλων ἀπεργαζομένων τὴν ψυχὴν κακῶν εἰς ὕψος καὶ
 μέγεθος ἀρετῆς προάγοντος. διὰ τοῦτο ὁ φίλος τῶν αἰσθη- 20
 5 σεων καὶ κατ' αὐτὰς ἀλλὰ μὴ κατὰ νοῦν ἐνεργῶν Λάβαν
 ἀγανακτεῖ καὶ διώκει καὶ φησιν· „ἵνα τί κρυφῇ ἀπέδρας“
 (Gen. 31, 26), ἀλλ' οὐ παρέμεινας τῇ τοῦ σώματος ἀπο-
 λαύσει καὶ τῷ δόγματι τῷ <τὰ> περὶ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς
 ἀγαθὰ κρίνοντι; ἀλλὰ καὶ φεύγων ἀπὸ τῆσδε τῆς δόξης
 10 ἐσύλησάς μου καὶ τὸ φρονεῖν, Λεῖαν τε καὶ 'Ραχὴλ'. αὐταὶ
 γάρ, ἡνίκα παρέμενον τῇ ψυχῇ, φρένας ἐνεποιούουν ταύτη,
 μεταναστᾶσαι δὲ ἀμαθίαν καὶ ἀπαιδευσίαν αὐτῇ κατέλιπον·
 διὸ καὶ ἐπιφέρει ὅτι „ἐκλοποφόρησάς με“ (ibid.), τουτέστι
 τὸ φρονεῖν ἔκλεψας. (7.) τί οὖν ἦν τὸ φρονεῖν, ἐξηγήσε- 21
 15 ται· ἐπιφέρει γάρ· „καὶ ἀπήγαγες τὰς θυγατέρας μου ὡς
 αἰχμαλώτους· καὶ εἰ ἀνήγγειλάς μοι, ἐξαπέστειλα ἄν σε“
 (ibid.). οὐκ ἂν ἐξαπέστειλας τὰ μαχόμενα ἀλλήλοις· εἰ
 γάρ ἐξαπέστειλας ὄντως καὶ ἡλευθέρους τὴν ψυχὴν, περιεῖλες
 ἂν αὐτῆς τοὺς σωματικούς καὶ αἰσθητικούς ἅπαντας ἦχους·
 20 οὕτως γὰρ ἀπολυτροῦται κακιῶν καὶ παθῶν διάνοια. νυνὶ
 δὲ λέγεις μὲν, ὡς ἐξαποστέλλεις ἐλευθέραν, διὰ δὲ τῶν
 ἔργων ὁμολογεῖς, ὅτι κατέσχευες ἂν ἐν ὀσμωτηρίῳ· εἰ γὰρ
 „μετὰ μουσικῶν καὶ τυμπάνων καὶ κιθάρων“ καὶ τῶν καθ'
 ἐκάστην αἰσθησιν ἡθῶνων προὔπεμπες, οὐκ ἂν ὄντως ἐξ-
 25 ἀπέστειλας. οὐ γὰρ μόνον σέ, ὦ σωματῶν καὶ χρωμάτων 22
 ἑταῖρε Λάβαν, ἀποδιδράσκωμεν, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ σά, ἐν
 οἷς καὶ αἰ τῶν αἰσθησεων φωναὶ ταῖς τῶν παθῶν ἐνεργείαις
 συνηχοῦσαι· μεμελετήκαμεν γάρ, εἴ γε ἀρετῆς ἐσμὲν ἀσκη-
 ταί, μελέτην ἀναγκαίαν, ἣν καὶ Ἰακώβ ἐμελέτησεν, ἀπολ-
 92M. λύσαι καὶ διαφθεῖρειν | τοὺς ἀλλοτρίους τῆς ψυχῆς [τοὺς]
 31 θεούς, τοὺς χωνευτοὺς θεούς, οὗς ἀπηγόρευκε Μωυσῆς
 δημιουργεῖν (Lev. 19, 4)· οὗτοι δ' εἰσὶν ἀρετῆς μὲν καὶ

εὐπαθείας διάλυσις, κακίας δὲ καὶ παθῶν σύστασις τε καὶ
 23 πῆξις, τὸ γὰρ χερόμενον διαλυθὲν αὐθις πῆγνυται. (8.) λέγει
 δὲ οὕτως· „καὶ ἔδωκαν Ἰακώβ τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτριούς,
 οἱ ἦσαν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ τὰ ἐνώτια τὰ ἐν τοῖς
 ὠσὶν αὐτῶν, καὶ κατέκρυψεν αὐτὰ Ἰακώβ ὑπὸ τὴν τερέ- 5
 βινθον τὴν ἐν Σικίμοις“ (Gen. 35, 4). οὗτοι δ' εἰσὶ τῶν
 φαύλων θεοί. ὁ δὲ Ἰακώβ οὐ λέγεται λαμβάνειν, ἀλλὰ
 κρύπτειν καὶ ἀπολλύειν· πάντῃ διηκριβωμένως· ὁ γὰρ
 ἀστεῖος οὐδὲν λήψεται πρὸς περιουσίαν τῶν ἀπὸ κακίας,
 24 ἀλλὰ κρύψει καὶ ἀφανιεῖ λάθρα· καθάπερ καὶ Ἀβραάμ τῷ 10
 Σοδόμων βασιλεῖ τεχνάζονται ἀλόγου φύσεως ποιήσασθαι
 ἀντίδοσιν πρὸς λογικὴν, ἔππου πρὸς ἄνδρας, φησὶ μὴδὲν
 λήψεσθαι τῶν ἐκείνου, ἀλλ' „ἐκτενεῖν“ τὴν ψυχικὴν προᾶξιν,
 ὅπερ διὰ συμβόλου „χεῖρα“ ὠνόμασε, „πρὸς τὸν θεὸν τὸν
 ὕψιστον“ (Gen. 14, 22), μὴ γὰρ λήψεσθαι „ἀπὸ σπαρτίου 15
 ἕως σφαιρωτῆρος ὑποδήματος“ ἀπὸ πάντων τῶν ἐκείνου,
 ἵνα μὴ εἴπη πλούσιον πεποιημέναι τὸν ὄρωντα πενίαν
 25 ἀρετῆς τῆς πλουσίας ἀντιτιδούσας. κρύπτεται μὲν αἰεὶ καὶ
 φυλάττεται τὰ πάθη ἐν Σικίμοις — ὠμιάσις δὲ ἐρμηγεύεται,
 ὁ γὰρ πονούμενος περὶ τὰς ἡδονὰς φυλακτικὸς τῶν ἡδονῶν 20
 ἐστίν —, ἀπόλλυται δὲ καὶ διαφθείρεται παρὰ τῷ σοφῷ,
 οὐ πρὸς βραχὺν τινα χρόνον, ἀλλ' „ἕως τῆς σήμερον
 ἡμέρας“, τουτέστιν αἰεὶ· ὁ γὰρ αἰὼν ἅπας τῷ σήμερον
 παραμετρεῖται, μέτρον γὰρ τοῦ παντὸς χρόνου ὁ ἡμερήσιος
 26 κύκλος. διὸ καὶ ἐξαιρετὸν δίδωσι τῷ Ἰωσήφ τὰ Σίκιμα ὁ 25
 Ἰακώβ (Gen. 48, 22), τὰ σωματικά καὶ αἰσθητικά, μετιόντι
 τὸν ἐν τούτοις πόνον, τῷ δ' ἐξομολογουμένῳ Ἰούδα οὐχὶ
 ὁόσεις, ἀλλὰ αἴνεσιν καὶ ὕμνους καὶ θεοπροπεεῖς ᾠδὰς πρὸς
 τῶν ἀδελφῶν (Gen. 49, 8). τὰ δὲ Σίκιμα ὁ Ἰακώβ λαμ-
 βάνει οὐ παρὰ θεοῦ, ἀλλ' „ἐν μαχαίρα καὶ τόξοις“, λόγοις· 30
 τμητικοῖς καὶ ἀμυντηρίοις· ὑποτάττει γὰρ καὶ τὰ δεύτερα
 ἑαυτῷ ὁ σοφός, ὑποτάξας δὲ οὐ φυλάττει, ἀλλὰ χαρίζεται

τῷ πεφυκῶτι πρὸς αὐτά. οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ τοὺς θεοὺς 27
 p.93M. δοκῶν λαμβάνειν οὐκ εἴληφεν, ἀλλὰ ἀπέκρυψε | καὶ ἠφάνισε
 καὶ διέφθειρε τὸν αἰεὶ χρόνον ἀφ' ἑαυτοῦ; τίνοι οὖν ψυχῇ
 ἀποκρύπτειν καὶ ἀφανίζειν κακίαν ἐγένετο, εἰ μὴ ἦ ὁ θεὸς
 5 ἐνεφανίσθη, ἦν καὶ τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων ἡξίωσε;
 φησί γάρ· „μὴ κρύψω ἐγὼ ἀπὸ Ἀβραάμ τοῦ παιδὸς μου
 ἃ ἐγὼ ποιῶ“ (Gen. 18. 17); εἶ, σῶτερ, ὅτι τὰ σεαυτοῦ
 ἔργα ἐπιδείνουςαι τῇ ποθοῦσῃ τὰ καλὰ ψυχῇ καὶ οὐδὲν
 αὐτὴν τῶν σῶν ἔργων ἐπικέκρυψαι. τούτου χάριν ἰσχύει
 10 φεύγειν κακίαν καὶ ἀποκρύπτειν καὶ συσκιαρίζειν καὶ ἀποκ-
 λύναι αἰεὶ τὸ βλαβερὸν πάθος.

(9.) Ὁν μὲν οὖν τρόπον φυγᾶς τέ ἐστὶν ὁ φαῦλος 28
 καὶ ἀποκρύπτεται θεόν, δεδηλώκαμεν· νυνὶ δὲ σκεψώμεθα,
 ὅπου ἀποκρύπτεται. „ἐν μέσῳ“ φησί „τοῦ ζύλου τοῦ παρα-
 15 δεΐσου“ (Gen. 3, 8), τουτέστι κατὰ μέσον τὸν νοῦν, ὅς καὶ
 αὐτὸς μέσος ἐστὶν ὡσανεὶ παραδείσου τῆς ὅλης ψυχῆς· ὁ
 γὰρ ἀποδιδράσκων θεὸν καταφεύγει εἰς ἑαυτόν. οὐσὶν γὰρ 29
 ὄντων τοῦ τε τῶν ὅλων νοῦ, ὅς ἐστὶ θεός, καὶ τοῦ ἰδίου,
 ὁ μὲν φεύγων ἀπὸ τοῦ καθ' αὐτόν καταφεύγει ἐπὶ τὸν
 20 συμπάντων — ὁ γὰρ νοῦν τὸν ἴδιον ἀπολείπων ὁμολογεῖ
 μηδὲν εἶναι τὰ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ἅπαντα δὲ
 προσάπτει θεῷ —, ὁ δὲ πάλιν ἀποδιδράσκων θεὸν τὸν
 μὲν οὐδενὸς αἰτίαν φησὶν εἶναι, τῶν δὲ γινομένων ἀπάντων
 ἑαυτόν· λέγεται γοῦν παρὰ πολλοῖς, ὅτι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ 30
 25 πάντα φέρεται χωρὶς ἡγεμόνος ἀπαυτοματίζοντα, τέχνας δὲ
 καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ νόμους καὶ ἔθνη καὶ πολιτικά καὶ ἴδια
 καὶ κοινὰ δίκαια πρὸς τε ἀνθρώπους καὶ πρὸς τὰ ἄλογα
 ζῶα ἔθετο μόνος ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. ἀλλ' ὁρᾷς, ὦ ψυχῆ, 31
 τῶν δοξῶν τὸ παραλλάττον· ἡ μὲν γὰρ τὸν ἐπὶ μέρους τὸν
 30 γενητὸν καὶ θνητὸν ἀπολιποῦσα τὸν τῶν ὅλων καὶ ἀγένητον
 καὶ ἀφθαρτον ἐπιγράφεται ὄντως, ἡ δὲ πάλιν θεὸν ἀπο-
 δοκιμάζουσα τὸν μηδ' αὐτῷ βοηθῆσαι ἰκανὸν νοῦν σύμμαχον

32 ἐπισπᾶται πλημμελῶς. (10.) τούτου χάριν καὶ Μωυσῆς
 φησιν ὅτι „ἐὰν (ἐν) τῷ διορύγματι εὑρεθῆ ὁ κλέπτης καὶ
 πληγῆς ἀποθάνῃ, οὐκ ἔστιν αὐτῷ φόνος· ἐὰν δὲ καὶ ὁ
 ἥλιος ἀνατείλῃ ἐπ' αὐτῷ, ἔνοχός ἐστιν, ἀνταποθανεῖται“
 (Exod. 22, 1. 2). ἐὰν γάρ τις τὸν ἐστῶτα καὶ ὑγῆ καὶ 5
 ὀρθὸν διακύψῃ καὶ διέλῃ λόγον, ὡς θεῶ μόνῳ τὸ πάντα
 δύνασθαι μαρτυρεῖ, καὶ εὑρεθῆ ἐν τῷ διορύγματι τουτέστιν
 ἐν τῷ τετραγώνῳ καὶ διηρημένῳ, ὡς τὸν ἴδιον νοῦν ἐνεργού-
 ντα οἶδεν, ἀλλ' οὐ θεόν, κλέπτης ἐστὶ τὰ ἀλλότρια
 33 ἀφαιρούμενος· θεοῦ γὰρ τὰ πάντα κτήματα, ὥστε ὁ ἑαυτῷ 10
 τι προσνέμων τὰ ἐτέρου νοσφίζεσθαι καὶ πληγὴν ἔχει παγγά-
 λεπον καὶ δυσίατον, οἴησιν, πρᾶγμα ἀμαθίας καὶ ἀπαιδευσίας
 συγγενές. τὸν δὲ πλήττοντα παρησύχασεν· οὐ γάρ ἐστιν
 ἕτερος τοῦ πληττομένου· ἀλλ' | ὥσπερ ὁ τρίβων ἑαυτὸν καὶ p.94 M.
 τρίβεται καὶ ὁ ἐκτείνων ἑαυτὸν καὶ ἐκτείνεται — τὴν τε 15
 γὰρ τοῦ ὀρθῶντος δύναμιν καὶ τὸ τοῦ ὑπομένουτος πάθος
 αὐτὸς ἐκδέχεται —, οὕτως ὁ κλέπτων τὰ θεοῦ καὶ ἑαυτῷ
 ἐπιγράφων ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἀθεότητός τε καὶ οἰήσεως αἰκί-
 34 ζεται. εἴθε μέντοι πληγῆς ἀποθάνοι, τουτέστιν ἄπρακτος
 διατελέσειεν· ἤττον γὰρ ἀμαρτάνειν δόξει. τῆς γὰρ κακίας 20
 ἢ μὲν ἐν σχέσει θεωρεῖται, ἢ δὲ ἐν κινήσει θεωρεῖται·
 νεύει δὲ πρὸς τὰς τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκπληρώσεις ἢ ἐν
 35 τῷ κινεῖσθαι, διὸ καὶ χεῖρων τῆς κατὰ σχέσιν ἐστίν. ἐὰν
 οὖν ἢ διάνοια ἀποθάνῃ ἢ οὐδέξιουσα αὐτὴν αἰτίαν τῶν
 γινομένων, ἀλλὰ μὴ θεόν, τουτέστιν ἡρεμήσῃ καὶ συσταλῇ, 25
 οὐκ ἔστιν αὐτῇ φόνος· οὐκ ἀνήρηκε τελείως τὸ ἔμφυχον
 δόγμα τὸ θεῶ τὰς ἀπάσας δυνάμεις ἐπιγράφον· ἐὰν δὲ ἀνα-
 τεύλῃ ὁ ἥλιος, τουτέστιν ὁ φαινόμενος λαμπρὸς νοῦς ἐν ἡμῖν,
 καὶ δόξῃ πάντα διορᾶν καὶ πάντα βραβεύειν καὶ μηδὲν
 ἐκφεύγειν ἑαυτὸν, ἔνοχός ἐστιν, ἀνταποθανεῖται τοῦ ἐμφύχου 30
 δόγματος ὃ ἀνεῖλε, καθ' ὃ μόνος αἰτιός ἐστιν ὁ θεός, εὐρι-
 σκόμενος ἄπρακτος καὶ νεκρὸς ὄντως αὐτός, ἀψύχου καὶ

θνητοῦ καὶ πλημμελοῦς δόγματος εἰσηγητῆς γεγενημένος.
 (11.) παρὸ καὶ καταρᾶται ὁ ἱερός λόγος τιθέντι ἐν ἀπο- 36
 κρύφῳ γλυπτὸν ἢ χωνευτόν, ἔργον χειρῶν τεχνίτου (Deut.
 27, 15). τί γὰρ τὰς φαύλας δόξας, ὅτι ποιός ἐστιν ὁ θεός
 5 ὡς καὶ τὰ γλυπτὰ ὁ ἄποιος, ὅτι φθαρτὸς ὡς τὰ χωνευτὰ ὁ
 ἄφθαρτος, ταμιεύεις καὶ θησαυρίζεις, ὣ διανοία, ἐν σαυτῇ,
 ἀλλ' οὐκ εἰς μέσον προφέρεις, ἵν' ὑπὸ τῶν ἀσκητῶν τῆς
 ἀληθείας ἡ χρῆ διδαχθῆς; οἷσι μὲν γὰρ τεχνική τις εἶναι,
 ὅτι κατὰ τῆς ἀληθείας ἀμούσους πιθανότητος μεμελέτηκας,
 10 ἄτεχνος δὲ ἀνευρίσκει νόσον χαλεπὴν ψυχῆς ἀμαθίαν οὐκ
 ἐθέλουσα θεραπεύεσθαι. (12.) ὅτι δὲ ὁ φαῦλος εἰς τὸν 37
 σποράδα νοῦν ἑαυτοῦ καταδύεται φεύγων τὸν ὄντα, μαρτυ-
 ρήσει Μωυσεῦς ὁ „πατάξας τὸν Αἰγύπτιον καὶ κρύψας ἐν τῇ
 ἄμμῳ“ (Exod. 2, 12), ὅπερ ἦν, συλλογισάμενος τὸν προστα-
 15 τεῖν λέγοντα (τὰ) τοῦ σώματος καὶ μηδὲν τὰ ψυχῆς νομί-
 ζοντα καὶ τέλος ἡγούμενον τὰς ἡδονάς· κατανοήσας γὰρ τὸν 38
 πόνον τοῦ τὸν θεὸν ὀρώντος, ὃν ἐπιτίθησιν αὐτῷ ὁ βασι-
 λεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἢ τῶν παθῶν ἡγεμονίς κακία, ὅρα τὸν
 Αἰγύπτιον ἄνθρωπον, τὸ ἀνθρώπειον καὶ ἐπίκρηρον πάθος,
 20 τύπτοντα καὶ αἰκίζόμενον τὸν ὀρώντα, περιβλεψάμενος δὲ
 τὴν ὅλην ψυχὴν ὥστε κάκεῖσε καὶ μηδένα ἰδὼν ἐστῶτα,
 ὅτι μὴ τὸν ὄντα θεόν, τὰ δ' ἄλλα κλονούμενα καὶ σαλευό-
 95 M. μενα, | πατάξας καὶ συλλογισάμενος τὸν φιλήδονον κρύπτει
 ἐν τῷ σποράδι καὶ πεφορημένῳ νῷ, ὅς συμφορᾶς καὶ ἐνώ-
 25 σεως τῆς πρὸς τὸ καλὸν ἐστέρηται. οὗτος μὲν οὖν ἀπο- 39
 κέκρυπται εἰς αὐτόν· ὁ δὲ ἐναντίος τούτῳ φεύγει μὲν ἀφ'
 ἑαυτοῦ, καταφεύγει δ' ἐπὶ τὸν τῶν ὄντων θεόν. (13.) διὸ
 καὶ φησιν· „ἔξήγαγεν αὐτὸν ἔξω καὶ εἶπεν Ἄναβλεψον εἰς
 τὸν οὐρανὸν καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας“ (Gen. 15, 5),
 30 οὗς ἐβουλόμεθα μὲν περιλαβεῖν καὶ περιαιρῆσαι ἅπληστοι
 τῶν ἀρετῆς ὄντες ἐρώτων, ἀδυνατοῦμεν δὲ πλοῦτον ἀνα-
 μετρῆσαι θεοῦ. ἀλλ' ὅμως χάρις τῷ φιλοδώρῳ, ὅτι οὕτω 40

- σπέρματα ἐν ψυχῇ βαιέσθαι φησὶ τηλαυγῆ καὶ λαμπρὰ καὶ δι' ὅλων νοερὰ ὡς τοὺς ἀστέρας ἐν οὐρανῷ. οὐ παρέργως δὲ πρόσκειται τῷ „ἐξήγαγεν αὐτὸν“ τὸ „ἔξω“; τίς γὰρ ἔνδον ἐξάγεται; ἀλλὰ μήποτε ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ἐξήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐξωτάτω χωρίον, οὐκ εἷς τι τῶν 5 ἐκτός, ὃ δύναται ὑπ' ἄλλων περιέχεσθαι· ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις τοῦ θαλάμου ἐκτός μὲν ἐστὶν ὁ ἀνδρῶν, ἐντὸς δὲ ὁ αὐλῶν, καὶ ἡ αὐλεις ἐκτός μὲν τῆς αὐλῆς, εἶσω δὲ τοῦ πυλῶνος, οὕτως καὶ ἐπὶ ψυχῆς δύναται τὸ ἐκτός τινος
- 41 ἐντὸς εἶναι [τοῦ] ἐτέρου. οὕτως οὖν ἀκουστέον· τὸν νοῦν 10 εἰς τὸ ἐξώτατον ἐξήγαγε. τί γὰρ ὄφελος ἦν καταλιπεῖν αὐτὸν τὸ σῶμα, καταφυγεῖν δὲ ἐπ' αἰσθησιν; τί δὲ αἰσθήσει μὲν ἀποτάξασθαι, λόγῳ δὲ ὑποστεῖλαι τῷ γεγονῶ; χρὴ γὰρ τὸν μέλλοντα νοῦν ἐξάγεσθαι καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ ἀφίεσθαι πάντων ὑπεκστῆναι, σωματικῶν ἀναγκῶν, αἰσθη- 15 τικῶν ὀργάνων, [κατα]λόγων σοφιστικῶν, πιθανοτήτων, τὰ
- 42 τελευταῖα καὶ ἑαυτοῦ. (14.) διὸ καὶ ἐν ἐτέροις αὐχεῖ λέγων· „κύριος ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ θεὸς τῆς γῆς, ὃς ἔλαβέ με ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς μου“ (Gen. 24, 7)· οὐ γὰρ ἐστὶ <τὸν> κατοικοῦντα ἐν σώματι καὶ τῷ θνητῷ 20 γένει δυνατὸν θεῷ συγγενέσθαι, ἀλλὰ τὸν <ὸν> ἐκ τοῦ
- 43 θεσμοτηρίου θεοῦ διαρρέεται. οὐ ἔνεκα καὶ ἡ τῆς ψυχῆς χαρὰ Ἰσαάκ, ὅταν ἀδολεσχῆ καὶ ἰδιάζῃ θεῷ. ἐξέρχεται ἀπολείπων ἑαυτὸν καὶ τὸν ἴδιον νοῦν· „ἐξῆλθε“ γὰρ φησὶν „Ἰσαάκ ἀδολεσχῆσαι εἰς τὸ πεδίον τὸ πρὸς δεξιῆς“ (Gen. 24, 63). καὶ Μωυσῆς δὲ ὁ προφητικὸς λόγος φησὶν· „ὅταν ἐξέλθῃ τὴν πόλιν“, τὴν ψυχὴν — πόλις γὰρ ἐστὶ καὶ αὕτη τοῦ ζῆφου νόμους διδούσα καὶ ἔιθη — „ἐκπετάσω τὰς χεῖρας“ (Exod. 9, 29), καὶ ἀναπετάσω καὶ ἐξαπλώσω πάσας τὰς πράξεις θεῷ μάρτυρα καλῶν καὶ ἐπίσκοπον 30 ἐκάστης, ὃν κακία κρύπτειται οὐ πέφυκεν. | ἐξαπλωθῆσαι p.96 M
- 44 δὲ καὶ φανερωῶς ὁρᾶσθαι. ὅταν μέντοι διὰ πάντων ἡ ψυχῆ

καὶ λόγων καὶ ἔργων ἐξαπλωθῆ καὶ ἐκθειασθῆ, παύονται
τῶν αἰσθησέων αἱ φωναὶ καὶ πάντες οἱ ὀχληροὶ καὶ οὐσώ-
νυμοι ἤχοι· φωνεῖ γὰρ καὶ καλεῖ τὸ μὲν ὄρατὸν τὴν ὄρασιν
ἐφ' ἑαυτῷ, ἡ δὲ φωνὴ τὴν ἀκοήν, ὁ δὲ ἀπὸς τὴν
5 ὄσφρησιν, καὶ συνόλως τὸ αἰσθητὸν τὴν αἰσθησιν ἐφ' ἑαυτὸ
προσκαλεῖται· ταῦτα δὲ πάντα παύεται, ὅταν ἐξεληθοῦσα
τὴν ψυχῆς πόλιν ἢ διάνοια θεῶ τὰς ἑαυτῆς πράξεις καὶ
διανοήσεις ἀνάψῃ. (15.) καὶ γὰρ εἰσιν „αἱ χεῖρες Μωυσεῖ 45
βαρεῖται“ (Exod. 17, 12)· ἐπειδὴ γὰρ αἱ τοῦ φαύλου πράξεις
10 ἀνεμιαστοὶ τε καὶ κοῦφαί, γένοιντ' ἂν αἱ τοῦ σοφοῦ βαρεῖται
καὶ ἀκίνητοι οὐδ' εὐσάλευτοι· παρὰ καὶ στηρίζονται ὑπὸ τε
'Ααρῶν, τοῦ λόγου, καὶ "Ωρ, ὃ ἐστὶ φῶς· οὐδὲν (ὁδὲ) τῶν
πραγμάτων φῶς ἐναργέστερόν ἐστιν ἀληθείας· βούλεται οὖν
διὰ συμβόλων σοὶ παραστήσαι, ὅτι αἱ τοῦ σοφοῦ πράξεις
15 στηρίζονται ὑπὸ τῶν ἀναγκαιοτάτων λόγου τε καὶ ἀλη-
θείας. διὸ καὶ 'Ααρῶν ὅταν τελευτᾷ, τουτέστιν ὅταν τε-
λειωθῆ, εἰς "Ωρ, ὃ ἐστὶ φῶς, ἀνέρχεται (Num. 20, 25)·
τὸ γὰρ τέλος τοῦ λόγου ἀλήθειά ἐστὶν ἡ φωτὸς τηλαυ-
γαστέρα, εἰς ἣν σπουδάζει ὁ λόγος ἐλθεῖν. οὐχ ὄραξ ὅτι 46
20 καὶ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ σκηνὴν (Exod. 33, 7) λαβὼν, του-
τέστι σοφίαν, ἐν ἧῖ κατασκηνοῖ καὶ ἐνοικεῖ ὁ σοφός. ἔπηξε
καὶ ἐβεβαιώσατο καὶ κραταιῶς ἰδρύσατο, οὐκ ἐν τῷ σώ-
ματι, ἀλλ' ἔξω τούτου; παρεμβολῆ γὰρ αὐτὸ ἀπεικάζει,
στρατοπέδῳ πολέμων καὶ κακῶν ὅσα πόλεμος ἐργάζεται
25 πλήρει, μετουσίαν εἰρήνης οὐκ ἔχοντι. „καὶ ἐκλήθη ἡ
σκηνὴ μαρτυρίου“, σοφία μαρτυρουμένη ὑπὸ θεοῦ· καὶ γὰρ
„πᾶς ὁ ζητῶν κύριον ἐξεπορεύετο“, παγκάλως· εἰ γὰρ ζητεῖς 47
θεόν, ᾧ διάνοια, ἐξεληθοῦσα ἀπὸ σαυτῆς ἀναζητεῖ. μένουσα
δὲ ἐν τοῖς σωματικοῖς ὄγκοις ἢ ταῖς κατὰ νοῦν οἰήσεσιν
30 ἀζητήτως ἔχεις τῶν θεῶν, κἂν ἐπιμωρφάζῃς ὅτι ζητεῖς· εἰ
δὲ ζητοῦσα εὐρήσεις θεόν, ἄδηλον, πολλοῖς γὰρ οὐκ ἐφα-
νέρωσεν ἑαυτόν, ἀλλ' ἀτελεῖ τὴν σπουδὴν ἄχρι παντός ἔσχον·

ἐξαρκεῖ μέντοι πρὸς μετουσίαν ἀγαθῶν καὶ ψιλὸν τὸ ζητεῖν
μόνον, αἰεὶ γὰρ αἱ ἐπὶ τὰ καλὰ ὄρμαι, κἄν τοῦ τέλους αὐ-
48 χῶσι, τοὺς χρωμένους προσευφραίνουσιν. οὕτως ὁ μὲν φαῦλος
ἀρετὴν γε φεύγων καὶ θεὸν ἀποκρυπτόμενος ἐπ' ἀσθενῆ
βοηθὸν καταφεύγει τὸν ἴδιον νοῦν, ὁ δὲ σπουδαῖος ἔμπαλιν 5
ἑαυτὸν ἀποδιδράσκων ἀναστρέφει πρὸς τὴν τοῦ ἑνὸς ἐπί-
γνωσιν, | καλὸν δρόμον καὶ πάντων ἄριστον ἀγώνισμα p.97 M.
τοῦτο νικῶν.

49 (16.) „Καὶ ἐκάλεσε κύριος ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ
εἶπεν αὐτῷ Ποῦ εἶ“ (Gen. 3, 9); διὰ τί μόνος καλεῖται 10
ὁ Ἀδὰμ, συγκεκρυμμένης αὐτῷ καὶ τῆς γυναικός; λεκτέον
οὖν πρῶτον, ὅτι καλεῖται ὁ νοῦς ἔπου ἦν, ἔταν ἔλεγχον
λαμβάνη καὶ ἐπίστασιν τῆς τροπῆς· οὐ μόνον <δ'> αὐτὸς
καλεῖται, ἀλλὰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ πᾶσαι, ἄνευ γὰρ τῶν
δυνάμεων ὁ νοῦς καθ' ἑαυτὸν γυμνὸς καὶ οὐδὲ ὧν εὐρί- 15
σκεται· μία δὲ τῶν δυνάμεων καὶ ἡ αἴσθησις, ἥτις ἐστὶ
50 γυνή. συγκέκληται οὖν τῷ Ἀδὰμ τῷ νῷ καὶ ἡ γυνή αἴ-
σθησις· ἰδίᾳ δ' αὐτὴν οὐ καλεῖ· διὰ τί; ὅτι ἄλογος οὖσα
ἔλεγχον ἐξ ἑαυτῆς λαμβάνειν οὐ δύναται· οὔτε γὰρ ἡ
ἕρσις οὐθ' ἡ ἀκοή οὔτε τις τῶν ἄλλων αἰσθησέων διδακτὴ, 20
ὥστε οὐ δύναται κατάληψιν πραγμάτων ποιήσασθαι· μόνων
γὰρ σωματίων διακριτικὴν εἰργάσατο αὐτὴν ὁ ἐργασάμενος· ὁ
δὲ νοῦς ὁ διδασκόμενός ἐστιν, οὐ χάριν αὐτὸν ἀλλ' οὐ τὴν
51 αἴσθησιν προκέκληται. (17.) τὸ δὲ „ποῦ εἶ“ πολλαχῶς
ἐστὶν ἀποδοῦναι· ἀπαξ μὲν οὐ τὸ πευστικόν, ἀλλὰ τὸ ἀπο- 25
φαντικόν τὸ ἴσον τῷ „ἐν τόπῳ ὑπάρχεις“ βαρυτονουμένου
τοῦ „ποῦ εἶ“· ἐπειδὴ γὰρ ὠφείδης τὸν θεὸν ἐν τῷ παρα-
δείσῳ περιπατεῖν καὶ ὑπὸ τούτου περιέχεσθαι, μάθε ὅτι
(οὐκ) εὖ τοῦτο πέπονθας, καὶ ἄκουσον παρὰ τοῦ ἐπιστα-
μένου θεοῦ ῥῆσιν ἀληθεστάτην, ὅτι ὁ μὲν θεὸς οὐχί που — 30
οὐ γὰρ περιέχεται ἀλλὰ περιέχει τὸ πᾶν —, τὸ δὲ γενό-
μενον ἐν τόπῳ, περιέχεται γὰρ αὐτὸ ἀλλ' οὐ περιέχειν

- ἀναγκαῖον. δεύτερον δὲ τὸ λεγόμενον ἴσον ἐστὶ τούτῳ· 52
 ποῦ γέγονας, ὦ ψυχῆ; ἀνθ' ὧν ἀγαθῶν οἷα ἤρῃσαι κακά;
 καλέσαντός σε τοῦ θεοῦ πρὸς μετουσίαν ἀρετῆς κακίαν
 μετέρχῃ, καὶ τὸ τῆς ζωῆς ξύλον, τουτέστι σοφίας ἢ δυνήση
 5 ζῆν. παρασχόντος εἰς ἀπόλαυσιν ἀμαθίας καὶ φθορᾶς ἐνεφο-
 ρήθης, κακοδαιμονίαν τὸν ψυχῆς θάνατον εὐδαιμονίας τῆς
 ἀληθινῆς ζωῆς προκρίνασα; τρίτον ἐστὶ τὸ πειστικόν, πρὸς 53
 ὁ οὗο γένοιεντ' ἂν ἀποκρίσεις· μία μὲν πυνθανομένη „ποῦ
 εἶ“ ἢ „οὐδαμοῦ“, τόπον γὰρ οὐδένα ἔχει ἢ τοῦ φαύλου
 10 ψυχῆ, ὃ ἐπιβήσεται ἢ ἐφ' οὗ ἰδρυθήσεται. παρὸ καὶ ἄτοπος
 λέγεται εἶναι ὁ φαῦλος — ἄτοπον δὲ ἐστὶ κακὸν δύσθε-
 τον — τοιοῦτος δ' ὁ μὴ ἀστεῖος, σαλεύων καὶ κλονούμενος
 αἰεὶ καὶ πνεύματος τρόπον ἀστάτου διαφερόμενος, βεβαίου
 p.98M. τὸ | παράπαν οὐδεμιᾶς γνώμης ἑταῖρος ὢν· ἑτέρα δὲ γένοιτ' 54
 15 ἂν ἀπόκρισις τοιάδε, ἣ κέχρηται καὶ ὁ Ἀδάμ· ποῦ εἶμι
 ἄκουε· ὅπου οἱ τὸν θεὸν ἰδεῖν ἀδυνατοῦντες, ὅπου οἱ θεοῦ
 οὐκ ἀκούοντες, ὅπου οἱ τὸ αἴτιον ἀποκρυπτόμενοι, ὅπου οἱ
 φεύγοντες ἀρετήν, ὅπου οἱ γυμνοὶ σοφίας, ὅπου οἱ φοβού-
 μενοι καὶ τρέμοντες ὑπ' ἀνανδρίας καὶ δειλίας ψυχικῆς·
 20 ἔταν γὰρ λέγῃ „τῆς φωνῆς σου ἤκουσα ἐν τῷ παραδείσῳ
 καὶ ἐφοβήθην, ὅτι γυμνός εἶμι, καὶ ἐκρύβην“ (Gen. 3, 10),
 πάντα τὰ εἰρημένα παρίστησιν, ὡς καὶ ἐν τοῖς προτέροις διὰ
 μακροτέρων λόγων ἀπεδείξαμεν. (18.) καίτοι γυμνός οὐκ 55
 ἐστὶ νῦν ὁ Ἀδάμ· „ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα“ ὀλίγω
 25 πρότερον εἴρηται· ἀλλὰ καὶ διὰ τούτου βούλεται σε διδάξαι,
 ὅτι γυμνότητα οὐ τὴν τοῦ σώματος παραλαμβάνει, ἀλλὰ
 καθ' ἣν ὁ νοῦς ἄμοιρος καὶ γυμνός ἀρετῆς ἀνευρίσκεται.
 „Ἡ γυνή“ φησὶν „ἦν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὕτη μοι 56
 ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον“ (Gen. 3, 12). εὖ τὸ
 30 μὴ φάναι, ἣ γυνή ἦν ἔδωκας ἐμοί, ἀλλὰ „μετ' ἐμοῦ“· οὐ
 γὰρ ἐμοί ὡς κτῆμα τὴν αἵτησιν ἔδωκας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν
 ἀφῆκας ἄνετον καὶ ἐλευθέραν, κατὰ τινὰ τρόπον οὐχ ὑπεί-

κουσαν τοῖς τῆς ἐμῆς διανοίας ἐπιτάγμασιν· ἐάν γοῦν βου-
 ληθῆ ὁ νοῦς προστάξει τῇ ὁράσει μὴ ἰδεῖν, οὐδὲν ἤρτων
 αὐτῇ τὸ ὑποκείμενον ὄψεται· καὶ ἡ ἀκοὴ μέντοι προσπε-
 σούσης φωνῆς ἀντιλήψεται πάντως. καὶ ὁ νοῦς φιλονεικῶν
 διακελεύεται αὐτῇ μὴ ἀκούειν· καὶ μὴν ἢ γε ὁσφρησις 5
 ἀτμῶν χωρησάντων εἰς αὐτὴν ὁσφρήσεται, καὶ ὁ νοῦς
 57 ἀπαγορεύει μὴ ἀντιλαβέσθαι. διὰ τοῦτο ὁ θεὸς οὐκ ἔδωκεν
 αἰσθησιν τῷ ζῳῳ, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ζῳοῦ· τὸ δὲ τοῦτ' ἐστίν·
 ἅπαντα αἰσθησις μετὰ τοῦ ἡμετέρου νοῦ γνωρίζει καὶ ἅμα
 αὐτῷ· οἷον ἡ ὄρασις ἅμα τῷ νῷ ἐπιβάλλει τῷ ὁρατῷ· 10
 εἰδῆ τε γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς τὸ σῶμα καὶ εὐθύς ὁ νοῦς κατέ-
 λαβε τὸ ὁραθέν, ὅτι μέλαν ἢ λευκὸν ἢ ὠχρὸν ἢ φοινικεῶν
 ἢ πρίμωνον ἢ τετραγώνον ἢ στρογγύλον ἢ τὰ ἄλλα χρώματά
 τε καὶ σχήματα· καὶ πάλιν ἡ ἀκοὴ ἐπλήχθη ὑπὸ τῆς
 φωνῆς καὶ μετ' αὐτῆς ὁ νοῦς· τεκμήριον δέ, ἔκρινεν εὐθύς 15
 τὴν φωνήν, ὅτι λεπτή ἢ μέγεθος ἔχουσα ἢ ἐμμελής καὶ
 εὐρυθμὸς καὶ πάλιν εἰ ἐκμελής τε καὶ οὐκ ἐναρμόνιος· καὶ
 58 ταῦτόν ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων εὐρίσκεται. πάνυ δὲ κα-
 λῶς καὶ τὸ προσθεῖναι τὸ „αὐτῇ μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ
 ἔθλου“· τὸν γὰρ ἔθλινον καὶ αἰσθητὸν ὄγκον τῷ νῷ οὐδεὶς 20
 δίδωσιν, ὅτι μὴ αἰσθησις· τίς γὰρ ἔδωκε τῇ διανοίᾳ γνω-
 ρίσαι τὸ σῶμα ἢ τὸ λευκόν; οὐχ ἡ ὄψις; τίς δὲ τὴν
 φωνήν; οὐχ ἡ ἀκοή; τίς δὲ τὸν ἀτμὸν; οὐχ ἡ ὁσφρησις;
 τίς δὲ τὸν χυλόν; οὐχ ἡ γεῦσις; τίς δὲ τὸ τραχὺ καὶ p.99 M.
 μαλακόν; οὐχ ἡ ἀσθή; ὀρθῶς οὖν καὶ πάνυ ἀληθῶς εἰρη- 25
 ται ὑπὸ τοῦ νοῦ, ὅτι τὰς τῶν σωματίων ἀντιλήψεις δίδωσθε
 μοι μόνη ἡ αἰσθησις.

59 (19.) „Καὶ εἶπεν ὁ θεὸς τῇ γυναικί· Τί τοῦτο ἐποίησας;
 καὶ εἶπεν Ὁ ὄψις ἠπάτησέ με, καὶ ἔφαγον“ (Gen. 3, 13).
 ἄλλο μὲν πυνθάνεται τῆς αἰσθήσεως ὁ θεός, ἄλλο δὲ αὐτῇ 30
 ἀποκρίνεται· πυνθάνεται μὲν γὰρ τι περὶ τοῦ ἀνδρός, ἡ δὲ
 οὐ περὶ τούτου φησίν, ἀλλὰ τι περὶ ἑαυτῆς, λέγουσα ὅτι

ἔφαγον, οὐχ ὅτι ἔδωκα. μήποτ' οὖν ἀλληγοροῦντες λύσο- 60
 μεν τὸ ἀπορηθὲν καὶ δεῖξομεν τὴν γυναῖκα εὐθυβόλως πρὸς
 τὸ πύσμα ἀποκρινομένην. ἀνάγκη γάρ ἐστιν αὐτῆς φαγούσης
 καὶ τὸν ἄνδρα φαγεῖν· ὅταν γὰρ ἡ αἰσθησις ἐπιβάλλουσα
 5 τῷ αἰσθητῷ πληρωθῇ τῆς αὐτοῦ φαντασίας, εὐθύς καὶ ὁ
 νοῦς συμβέβληκε καὶ ἀντελάβετο καὶ τρόπον τινὰ τροφῆς τῆς
 ἀπ' ἐκείνου πεπληρωται. τοῦτ' οὖν φησιν· ἄκουσα θεῶκα
 τῷ ἀνδρί· προσβαλούσης γάρ μου τῷ ὑποκειμένῳ, ὄξυ-
 κίνητος ὢν αὐτὸς ἐφαντασιώθη καὶ ἐτυπώθη. (20.) παρα- 61
 10 τήρει δ' ὅτι ὁ μὲν ἀνὴρ λέγει τὴν γυναῖκα δεδωκέναι, ἡ δὲ
 γυνὴ οὐχὶ τὸν ὄψιν δεδωκέναι, ἀλλὰ ἡπατηκέναι· ἴδιον γὰρ
 αἰσθησεως μὲν τὸ διδόναι, ἡδονῆς δὲ τῆς ποιικίλης καὶ
 ὀφιδώδους τὸ ἀπατᾶν καὶ παρακρούεσθαι· οἷον τὸ λευκὸν
 τῇ φύσει καὶ τὸ μέλαν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν
 15 διδῶσιν ἡ αἰσθησις τῷ νῷ, οὐχὶ ἀπατῶσα ἀλλὰ πρὸς ἀλή-
 θειαν· τοιαῦτα γὰρ ἐστὶ τὰ ὑποκείμενα, οἷα καὶ ἡ ἀπ'
 αὐτῶν προσπίπτουσα φαντασία, κατὰ τοὺς πλείστους τῶν
 μὴ φυσικώτερον φυσιολογούντων· ἡ δὲ ἡδονὴ οὐχ οἷον ἐστὶ
 τὸ ὑποκείμενον, τοιοῦτον αὐτὸ γνωρίζει τῇ διανοίᾳ, ἀλλ'
 20 ἐπιψεύδεται τέχνη τὸ ἀλυσιτελὲς εἰς συμφέροντος τάξιν
 ἐμβιβάζουσα· ὥσπερ καὶ τῶν ἐταιρῶν τὰς εἰδεχθεῖς ἰδεῖν 62
 ἐστὶ φαρματτούσας καὶ ὑπογραφομένας τὴν ὄψιν, ἵνα τὸ περὶ
 αὐτὰς αἴσχος ἐπικρύψωσι, καὶ τὸν ἀκρατῆ ἐπὶ τὴν γαστρὸς
 νενευκότητα ἡδονῆν· οὗτος τὸν πολλὸν ἀκρατον καὶ τῶν σιτίων
 25 τὴν παρασκευὴν ἀποδέχεται ὡς ἀγαθόν, βλαπτόμενος καὶ τὸ
 σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀπ' αὐτῶν· πάλιν τοὺς ἐρῶντας ἰδεῖν 63
 ἐστὶ πολλάκις ἐπὶ γυναίων αἰσχίστων ὑφθῆναι ἐπιμεμη-
 νότας, τῆς ἡδονῆς ἀπατώσης καὶ μονονουχὶ διεξιούσης, ὅτι
 εὐμορφία καὶ εὐχρῶια καὶ εὐσαρκία καὶ τῶν μερῶν ἀνα-
 30 λογία περὶ τὰς πάντα τὰ ἐναντία τούτοις ἐχούσας ἐστί· τὰς
 100 M. γοῦν πρὸς | ἀλήθειαν ἀμέμπτην κεχρημένας κάλλει παρο-
 ρῶσιν, ἐκείνων δὲ ὧν εἶπον κατατῆκονται. πᾶσα οὖν ἀπάτη 64

οικαιοτάτη ἡδονῇ, ὁσίσι δὲ αἰσθηθεῖ· ἡ μὲν γὰρ σοφίζεται καὶ παράγει τὸν νοῦν, οὐχ ὅποια τὰ ὑποκείμενά ἐστι δηλοῦσα, ἀλλ' ὅποια οὐκ ἔστιν, ἡ δὲ αἰσθησις ἀκραιφνῶς δίδωσι τὰ σώματα οὕτως, ὡς ἔχει φύσεως ἐκεῖνα, πλάσματος καὶ τέχνης ἐκτός.

5

- 65 (21.) „Καὶ εἶπε κύριος ὁ θεὸς τῷ ὄφει Ὅτι ἐποίησας τοῦτο, ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων τῆς γῆς. ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ, καὶ γῆν φάγεσαι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. καὶ ἔχθραν θήσω ἀνά μέσον σου καὶ ἀνά μέσον τῆς γυναικός, καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ τοῦ σπέρματος αὐτῆς. αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν“ (Gen. 3, 14. 15). διὰ τίνα αἰτίαν χωρὶς ἀπολογίας καταρᾶται τῷ ὄφει, κελεύων ἐν ἑτέροις (ὡς) εἰκός „στῆναι τοὺς δύο, οἷς ἐστὶν ἡ ἀντιλογία“ (Deut. 19, 17) 15
- 66 καὶ μὴ τῷ ἑτέρῳ προπιστεύειν; καὶ μὴν ὀρθῶς ὅτι τῷ Ἀδὰμ οὐ προπεπίστευκε κατὰ τῆς γυναικός, ἀλλὰ δίδωσιν αὐτῇ εἰς ἀπολογίαν ἀφορμὴν, ὅταν πυνθάνηται „τί τοῦτο ἐποίησας“ (Gen. 3, 13); ἡ δὲ γε ὁμολογεῖ πταῖσαι παρὰ τὴν τῆς ὀφιδόδου καὶ ποικίλης ἡδονῆς ἀπάτην. τί οὖν ἐκώλυε, καὶ τῆς γυναικός εἰπούσης ὅτι ὁ ὄφις ἠπάτησέ με, 20 πυθέσθαι τοῦ ὄφους, εἰ οὗτος ἠπάτησεν, ἀλλὰ μὴ ἀκρίτως
- 67 χωρὶς ἀπολογίας καταρᾶσθαι; λεκτέον οὖν ὅτι ἡ αἰσθησις οὔτε τῶν φαύλων οὔτε τῶν σπουδαίων ἐστίν, ἀλλὰ μέσον τι αὐτῆ καὶ κοινὸν σοφοῦ τε καὶ ἄφρονος, καὶ γενομένη μὲν ἐν ἄφρονι γίνεται φαύλη, ἐν ἀστείῳ δὲ σπουδαία. εἰκότως οὖν, ἐπειδὴ φύσιν ἐξ ἑαυτῆς μοχθηρὰν οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἐπαμφοτερίζουσα νεύει πρὸς ἑκάτερα τό τε εὖ καὶ χεῖρον. οὐ καταδικάζεται πρὶν ὁμολογήσαι, ὅτι ἠκολούθησε τῷ 25 χεῖρονι. ὁ δὲ ὄφις ἡ ἡδονὴ ἐξ ἑαυτῆς ἐστὶ μοχθηρὰ· διὰ τοῦτο ἐν μὲν σπουδαίῳ οὐχ εὐρίσκεται τὸ παράπαν, μόνος δ' αὐτῆς ὁ φαῦλος ἀπολαβεῖ. κατὰ τὸ οἰκεῖον οὖν μὴ

30

- διδούς ἀπολογίαὶν αὐτῇ καταρᾶται ὁ θεός. σπέρμα ἀρετῆς
 οὐκ ἐχούσῃ, ἀλλὰ αἰεὶ καὶ πανταχοῦ ἐπιλήπτω καὶ μιαιφᾶ
 καθεστῶσῃ. (22.) διὰ τοῦτο καὶ τὸν Εἶρ χωρὶς αἰτίας 69
 περιφανοῦς πονηρὸν οἶδεν ὁ θεός (Gen. 38, 7) καὶ ἀπο-
 5 κτείνει· τὸν γὰρ δερμάτινον ὄγκον ἡμῶν τὸ σῶμα — Εἶρ
 γὰρ δερμάτινος ἐρμηνεύεται — πονηρὸν τε καὶ ἐπίβουλον
 τῆς ψυχῆς οὐκ ἀγνοεῖ καὶ νεκρὸν καὶ τεθνηκὸς αἰεὶ· μὴ
 γὰρ ἄλλο τι νοήσῃς ἕκαστον ἡμῶν ποιεῖν ἢ νεκροφορεῖν.
 p.101M. τὸ νεκρὸν ἐξ ἑαυτοῦ σῶμα ἐγειρούσης καὶ ἀμοχθὴ φεροῦ-
 10 σης τῆς ψυχῆς· καὶ τὴν εὐτονίαν αὐτῆς, εἰ βούλει, κατα-
 νόησον. ὁ μὲν ἔρρωμενέστατος ἀθλητῆς οὐκ ἂν ἰσχύσαι τὸν 70
 ἑαυτοῦ πρὸς βραχὺν χρόνον ἀνδριάντα κομίσει, ἡ δὲ ψυχὴ
 μέχρις ἑκατονταετίας ἔστιν ὅτε τὸν τοῦ ἀνθρώπου φέρει
 κούφως ἀνδριάντα μὴ κάμνουσα· οὐ γὰρ νῦν αὐτὸν ἀπέ-
 15 κτεινεν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς νεκρὸν τὸ σῶμα ἀπειρογάστο.
 πονηρὸν δὲ φύσει μὲν, ὡς εἶπον, ἐστὶ καὶ ψυχῆς ἐπίβουλον. 71
 οὐ φαίνεται δὲ πᾶσιν, ἀλλὰ μόνω τῷ θεῷ καὶ εἴ τις θεῷ
 φίλος· „ἐναντίον“ γὰρ φησι „κυρίου πονηρὸς Εἶρ“. ὅταν
 γὰρ ὁ νοῦς μετεωροπολῆ καὶ τὰ τοῦ κυρίου μυστήρια μυτῆ-
 20 ται, πονηρὸν καὶ δυσμενὲς κρίνει τὸ σῶμα· ὅταν δὲ ἀποστῆ
 τῆς τῶν θείων ἐρεῦνης, φίλον αὐτῷ καὶ συγγενὲς καὶ
 ἀδελφὸν ἡγεῖται, καταφεύγει γοῦν ἐπὶ τὰ φίλα τούτῳ. διὰ 72
 τοῦτο ἀθλητοῦ ψυχὴ καὶ φιλοσόφου διαφέρει· ὁ μὲν γὰρ
 ἀθλητῆς πάντα ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος εὐεξίαν ἀναφέρει καὶ
 25 τὴν ψυχὴν αὐτὴν πρᾶσιτ' ἂν ὑπὲρ αὐτοῦ ἅτε φιλοσώματος
 ὑπάρχων, ὁ δὲ φιλόσοφος ἐραστὴς ὦν τοῦ καλοῦ τοῦ ζῶντος
 ἐν ἑαυτῷ κήδεται ψυχῆς, τοῦ δὲ νεκροῦ ὄντως σώματος
 ἀλογεῖ μόνον στοχαζόμενος, ἵνα μὴ ὑπὸ κακοῦ καὶ νεκροῦ
 συνδέτου πλημμελῆται τὸ ἄριστον ἢ ψυχὴ. (23.) ὁρᾷς ὅτι 73
 30 τὸν Εἶρ ἀποκτείνει οὐχ ὁ κύριος, ἀλλ' ὁ θεός· οὐ γὰρ. καθὸ
 ἄρχει καὶ ἡγεμονεύει δυναστεία κράτους αὐτεξουσίῳ χρώ-
 μενος, ἀναιρεῖ τὸ σῶμα. ἀλλὰ καθὸ ἀγαθότητι καὶ χρηστό-

- τηνι χρῆται — ὁ θεὸς γὰρ ἀγαθότητός ἐστι τοῦ αἰτίου ὄνομα —, ἵνα εἰδῆς ὅτι καὶ τὰ ἄψυχα οὐκ ἐξουσία πεποιήκεν ἀλλ' ἀγαθότητι, ἣ καὶ τὰ ἔμψυχα· ἔδει γὰρ εἰς τὴν τῶν βελτιόνων δῆλωσιν γένεσιν ὑποστῆναι καὶ τῶν χειρόνων ὑπὸ δυνάμεως τῆς αὐτῆς ἀγαθότητος τοῦ αἰτίου, ἧτις ἐστὶν ὁ 5
- 74 θεός. πότε οὖν, ὦ ψυχῆ, μάλιστα νεκροφορεῖν σαυτὴν ὑπολήψῃ; ἀρά γε οὐχ ὅταν τελειωθῆς καὶ βραβεῖων καὶ στεφάνων ἀξιωθῆς; ἔση γὰρ τότε φιλόθεος, οὐ φιλοσώματος· τεύξῃ δὲ τῶν ἄθλων, ἐὰν γυνή σου γένηται ἢ τοῦ Ἰούδα νόμφη Θάμαρ, ἧτις ἐρμηνεύεται φοῖνιξ, σύμβολον 10 νίκης· τεκμήριον δέ· ὅταν αὐτὴν ἀγάγηται ὁ Εἴρ, εὐθὺς πονηρός τε εὐρίσκειται καὶ κτείνεται· λέγει γάρ· „καὶ ἔλαβεν Ἰούδας γυναῖκα Εἴρ τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ, ἣ ὄνομα Θάμαρ“ (Gen. 38, 6), καὶ εὐθὺς ἐπιλέγει· „καὶ ἐγένετο Εἴρ πονηρός ἔναντι κυρίου, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὁ θεός“ 15 (ib. 7)· ὅταν γὰρ ὁ νοῦς τὰ ἀρετῆς ἀπενέγκηται νικητήρια,
- 75 θάνατον καταψηφίζεται τοῦ νεκροῦ σώματος. ὅρᾳς ὅτι καὶ τὸν ὄφιν ἄνευ ἀπολογίας καταρᾶται, ἡδονὴ γὰρ ἐστὶ, καὶ τὸν Εἴρ χωρὶς αἰτίας περιφανοῦς | ἀποκτείνει, ἔστι γὰρ p.102M. σῶμα. καὶ σκοπῶν, ὦ γενναῖε, εὐρήσεις τὸν θεὸν πεποιη- 20 κότε φύσεις ἐξ ἑαυτῶν ἐπιλήπτους τε καὶ ὑπαιτίους ἐν ψυχῇ καὶ ἐν πᾶσι σπουδαίας καὶ ἐπαινετάς, ὥσπερ ἔχει
- 76 καὶ ἐπὶ φυτῶν καὶ ζῴων. οὐχ ὅρᾳς ὅτι καὶ τῶν φυτῶν τὰ μὲν ἡμερα καὶ ὠφέλιμα καὶ σωτήρια κατεσκεύακεν ὁ δημιουργός, τὰ δὲ ἄγρια καὶ βλαβερά καὶ νόσων καὶ φθορᾶς 25 αἷτια, καὶ ζῶα ὁμοίως; καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸν ὄφιν, περὶ οὗ νῦν ἐστὶν ὁ λόγος, φθοροποιὸν γὰρ τὸ ζῶον καὶ ἀναίρετικὸν ἐξ αὐτοῦ. ὃ δὴ διατίθησιν ἀνθρωπῶν ὄφεις, τοῦτο καὶ ψυχῆν ἡδονή, παρὸ καὶ ἀπεικασθη ὄφεις ἡδονῆ.
- 77 (24.) Ὡσπερ οὖν ἡδονὴν καὶ σῶμα ἄνευ μεμίσηκεν 30 αἰτιῶν ὁ θεός, οὕτω καὶ φύσεις ἀστείας χωρὶς περιφανοῦς αἰτίας προσηγόηεν, ἔργον οὐδὲν πρό τῶν ἐπαίνων αὐτῶν

ὁμολογήσας. εἰ γὰρ τις ἔροιτο, διὰ τί φησι τὸν Νῶε χάριν
εὑρεῖν ἐναντὶν κυρίου τοῦ θεοῦ (Gen. 6, 8) μηδὲν πρότερον
ἐργασάμενον. ὅσα γὰρ εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπίγνωσιν, ἀστείον,
ἀποκρινόμεθα θεόντως ὅτι ἐπαινετῆς ἐλέγχεται συστάσεως
5 καὶ γενέσεως. ἐρμηνεύεται γὰρ Νῶε ἀνάπαυσις ἢ δίκαιος·
ἀνάγκη δὲ τὸν παυόμενον ἀδικημάτων καὶ ἀμαρτημάτων,
ἀναπαυόμενον ἐπὶ τῷ καλῷ καὶ δικαιοσύνῃ συζῶντα, χάριν
εὑρεῖν παρὰ τῷ θεῷ. τὸ δὲ χάριν εὑρεῖν οὐκ ἔστι μόνον, 78
ὡς νομίζουσί τινες, ἴσον τῷ εὐαρεστῆσαι. ἀλλὰ καὶ τοιοῦτον·
10 ζητῶν ὁ δίκαιος τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἐν τούτῳ εὐρίσκει
ἄριστον εὖρημα, χάριν ὄντα τοῦ θεοῦ τὰ σύμπαντα, γενέ-
σεως δὲ οὐδὲν χάρισμα, ὅτι γὰρ οὐδὲ κτῆμα, θεοῦ δὲ κτῆμα
τὰ πάντα, διὸ καὶ μόνου τὴν χάριν οἰκτεῖον· τοῖς γοῦν
ζητοῦσι. τίς ἀρχὴ γενέσεως, ὁρθότατα ἂν τις ἀποκρίνοιτο,
15 ὅτι ἀγαθότης καὶ χάρις τοῦ θεοῦ, ἣν ἐχαρίσατο τῷ μετ'
αὐτὸν γένει· ὁμοίαν γὰρ καὶ εὐεργεσία καὶ χάρισμα θεοῦ
τὰ πάντα ὅσα ἐν κόσμῳ καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος ἐστί. (25.) καὶ 79
Μελχισεδὲκ βασιλέα τε τῆς εἰρήνης — Σαλῆμ τοῦτο γὰρ
ἐρμηνεύεται — (καὶ) ἱερέα ἑαυτοῦ πεποιήκεν ὁ θεός (Gen.
p.103M. 14, 18), οὐδὲν ἔργον αὐτοῦ προδιατυπώσας, ἀλλὰ τοι-
21 οῦτον ἐργασάμενος βασιλέα καὶ εἰρηναῖον καὶ ἱερωσύνης ἄξιον
τῆς ἑαυτοῦ πρῶτον· καλεῖται γὰρ βασιλεὺς δίκαιος, βασιλεὺς
δὲ ἐχθρὸν τυράννη, ὅτι ὁ μὲν νόμων, ὁ δὲ ἀνομίας ἐστὶν
εἰσηγητῆς. ὁ μὲν οὖν τύραννος νοῦς ἐπιτάγματα ἐπιτάττει 80
25 τῇ τε ψυχῇ καὶ τῷ σώματι βίαια καὶ βλαβερά καὶ σφοδράς
λύπας ἐργαζόμενα, τὰς κατὰ κακίαν λέγω πράξεις καὶ τὰς
τῶν παθῶν ἀπολαύσεις· ὁ δὲ [θεύτερος] βασιλεὺς πρῶτον
μὲν [οὖν] οὐκ ἐπιτάττει μᾶλλον ἢ πείθει, ἔπειτα τοιαῦτα
παραγγέλλει, δι' ὧν ὡσπερ σκάφος τὸ ζῶον εὐπλοία τῇ
30 τοῦ βίου χρήσεται κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ [καὶ
τεχνίτου] κυβερνήτου, οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ ὁρθὸς λόγος.
καλεῖσθαι οὖν ὁ μὲν τύραννος ἄρχων πολέμου, ὁ δὲ βασιλεὺς 81

- ἡγεμῶν εἰρήνης, Σαλήμ, καὶ προσφερέτω τῇ ψυχῇ τροφὰς
 εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς πλήρεις· ἄρτους γὰρ καὶ οἶνον
 προσφέρει, ὅπερ Ἀμμανῖται καὶ Μωαβῖται τῷ βλέποντι
 παρασχεῖν οὐκ ἠθέλησαν, οὐ χάριν ἐκκλησίας εἴργονται καὶ
 συλλόγου θεοῦ· Ἀμμανῖται γὰρ οἱ ἐκ τῆς μητρὸς αἰσθη- 5
 σεως καὶ Μωαβῖται οἱ ἐκ τοῦ πατρὸς νοῦ φύντες τρόποι δύο
 ταῦτα τῶν ὄντων συνεκτικὰ νομίζοντες νοῦν καὶ αἰσθησιν,
 θεοῦ δὲ μὴ λαμβάνοντες ἔννοιαν, „οὐκ εἰσελεύσονται“ φησὶ
 Μωουσῆς „(εἰς ἐκκλησίαν) κυρίου, . . . παρὰ τὸ μὴ συναντῆσαι
 αὐτοὺς ἡμῖν μετ' ἄρτων καὶ ὕδατος“ (Deut. 23, 3. 4) 10
- 82 ἐξιοῦσιν ἐκ τῶν παθῶν Αἰγύπτου. (26.) ἀλλ' ὁ μὲν
 Μελχισεδέκ ἀντὶ ὕδατος οἶνον προσφερέτω καὶ ποτιζέτω
 καὶ ἀκρατιζέτω ψυχὰς, ἵνα κατὰσχετοι γένωνται θεία μέθη
 νηφαλεωτέρα νήψεως αὐτῆς· ἱερεὺς γὰρ ἐστὶ λόγος κληῖρον
 ἔχων τὸν ὄντα καὶ ὑψηλῶς περὶ αὐτοῦ καὶ ὑπερόγκως καὶ 15
 μεγαλοπρεπῶς λογιζόμενος· τοῦ γὰρ ὑψίστου ἐστὶν ἱερεὺς
 (Gen. 14, 18), οὐχ ὅτι ἐστὶ τις ἄλλος οὐχ ὕψιστος — ὁ γὰρ
 θεὸς εἷς ὢν „ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω,
 καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν αὐτοῦ“ (Deut. 4, 39) —, ἀλλὰ τὸ
 μὴ ταπεινῶς καὶ χαμαιζήλως ὑπερμεγέθως δὲ καὶ ὑπερ- 20
 αὐλως καὶ ὑψηλῶς νοεῖν περὶ θεοῦ ἔμφρασιν τοῦ ὑψίστου
- 83 κινεῖ. (27.) τί δὲ εἰργάσατο ἡδὴ καλὸν ὁ Ἀβράμ, ὅτι
 κλεῦει αὐτῷ πατριῶς καὶ τῆς γενεᾶς ταύτης ξενουῦσθαι καὶ
 γῆν οἰκεῖν, ἣν (ἄν) αὐτὸς διῶ ὁ θεός (Gen. 12, 1); πόλις
 δὲ ἐστὶν ἀγαθὴ καὶ πολλὴ καὶ σφόδρα εὐδαίμων, τὰ γὰρ 25
 δῶρα τοῦ θεοῦ μέγαρα καὶ τίμια. ἀλλὰ καὶ τοῦτον τὸν
 τρόπον ἐγέννησε τύπον ἔχοντα σπουδῆς ἄξιον· ἐρμηνεύεται
 γὰρ Ἀβράμ „πατὴρ | μετέωρος“, δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀνο- p.104M.
- 84 μάτων ἐπαινετός· ὁ γὰρ νοῦς, ὅταν μὴ δεσπότητος τρόπον
 ἀπειλή τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ὡς πατὴρ ἄρχῃ, μὴ τὰ ἡρέα χαρι- 30
 ζόμενος αὐτῇ, τὰ δὲ συμφέροντα καὶ ἀκούσῃ διδούς, καὶ
 ἐπίπαν τῶν ταπεινῶν καὶ ἀγόντων ἐπὶ τὰ θνητὰ ἀποστάς

μετεωροπολῆ καὶ συνδιατρίβῃ θεωρήμασι τοῖς περὶ κόσμου
 καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπανιῶν ἐρευνητῶν τὸ
 θεῖον καὶ τὴν τούτου φύσιν δι' ἔρωτα ἐπιστήμης ἀλεκτον,
 μένειν ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς δογμάτων οὐ δύναται, ἀλλὰ
 5 μετοικίαν ζητεῖ βελτιούμενος ἀμείνω. (28). ἐνίους δὲ ὁ 85
 θεὸς καὶ πρὸ τῆς γενέσεως καλῶς διαπλάττει καὶ διατίθεται
 καὶ κληρὸν ἔχειν ἄριστον προήρηται. οὐχ ὄραξ, τί περὶ
 τοῦ Ἰσαάκ φησι τῷ Ἀβραάμ οὐκ ἐλπίσαντι, ὅτι γενήσεται
 τοιοῦτου γεννήματος πατήρ, ἀλλὰ καὶ γελάσαντι ἐπὶ τῇ
 10 ὑποσχέσει καὶ εἰπόντι „Εἰ τῷ ἑκατονταετῆ γενήσεται, καὶ
 Σάρρα ἐνεθήκοντα ἐτῶν οὔσα τέξεται“ (Gen. 17,17); κατα-
 φάσκει καὶ ἐπινεύει λέγων „Ναί, ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνὴ σου
 τέξεται σοι υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαάκ, καὶ
 στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν εἰς διαθήκην αἰώνιον“
 15 (ib. 19). τί οὖν ἐστὶ τὸ καὶ τοῦτον πρὸ τῆς γενέσεως 86
 ἐπαινεῖσθαι πεποιητός; ἔνια τῶν ἀγαθῶν γενόμενα καὶ
 παρόντα ὠφελεῖ, οἷον υἰγεία, εὐαισθησία, πλοῦτος εἰ τύχοι,
 δόξα — λεγέσθω γὰρ καὶ ταῦτα καταχρηστικώτερον ἀγαθὰ
 —, ἔνια δ' οὐ γενόμενα μόνον ἀλλὰ καὶ θεσπισθέντα ὅτι
 20 γενήσεται, ὡσπερ ἡ χαρὰ — εὐπάθεια ψυχῆς ἐστὶν ἤδη —
 [γὰρ] οὐχ ὅταν παροῦσα δραστηρίως ἐνεργῆ μόνον εὐφραίν-
 νει, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐλπίζεται προγανοῦ· ἐξαιρετικὸν γὰρ καὶ
 τοῦτ' ἔχει· τὰ μὲν ἄλλα ἀγαθὰ ἰδίᾳ ἐνεργεῖ, ἡ δὲ χαρὰ
 καὶ ἴδιον καὶ κοινὸν ἀγαθὸν ἐστὶν· ἐπιγίνεται γοῦν ὅπασι,
 25 χαίρομεν γὰρ καὶ ἐπὶ υἰγείᾳ καὶ ἐπ' ἐλευθερίᾳ καὶ ἐπὶ τῇ
 τιμῇ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις, ὥστε κυρίως εἰπεῖν μὴδὲν εἶναι
 ἀγαθόν, ὃ μὴ πρόσεστι χαρὰ. ἀλλ' οὐ μόνον ἐπὶ προγε- 87
 γενημένοις ἤδη τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς καὶ παροῦσι χαίρομεν,
 ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μέλλουσι καὶ προσδοκωμένοις, οἷον ὅτε ἐλπί-
 30 ζομεν πλουτήσῃν ἢ ἄρξῃν ἢ ἐπαινεθῆσθαι ἢ νόσων
 ἀπαλλαγῆν εὐρήσασθαι ἢ εὐτονίας καὶ βίωμης κοινωνήσῃν
 ἢ ἐπιστήμονες ἀντ' ἀνεπιστημόνων ἔσεσθαι, γεγῆθαμεν οὐ

μετρίως. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ χαρὰ οὐ παροῦσα μόνον ἀλλὰ
καὶ ἐλπίζομένη ἀναχεῖ τε καὶ εὐφραίνει τὴν ψυχὴν, εἰκότως
τὸν Ἰσαὰκ πρὶν γεννηθῆναι ὀνόματός τε καὶ δωρεᾶς μεγάλης
ἤξίωσε· γέλωσ γὰρ ψυχῆς καὶ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη διερμη-
88 νεύεται οὗτος. (29.) πάλιν δὲ τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν Ἡσαῦ 5
τὸν μὲν ἄρχοντα καὶ ἡγεμόνα καὶ δεσπότην τὸν δὲ Ἡσαῦ
ὑπήκοον καὶ | δοῦλον ἔτι κατὰ γαστρὸς ὄντας φησὶν εἶναι· p.105M.
ὁ γὰρ ζυγοπλάστης θεὸς ἐπίσταται τὰ ἑαυτοῦ καλῶς δημιουργ-
γῆματα καὶ πρὶν αὐτὰ εἰς ἄκρον διατορεῦσαι, τὰς τε δυνά-
μεις, αἷς αὔθις χρήσονται, καὶ συνόλως τὰ ἔργα τούτων 10
καὶ πάθη. ἐπειδὴ γὰρ πορεύεται ἡ ὑπομονητικὴ ψυχὴ
Ῥεβέκκα πυθέσθαι παρὰ θεοῦ, ἀποκρίνεται αὐτῇ, ὅτι „δύο
ἔθνη ἐν τῇ γαστρὶ σού ἐστι, καὶ δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας
σου διασταλήσονται, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων
89 δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι“ (Gen. 25, 23). φύσει γὰρ δοῦλον 15
παρὰ θεῶ τὸ φαῦλον καὶ ἄλογον, ἡγεμονικὸν δὲ καὶ ἐλευ-
θερον τὸ ἀστεῖον καὶ λογικὸν καὶ ἄμεινον, καὶ οὐχ ἔστιν
ἧστὴ γένηται ἐν τῇ ψυχῇ τέλειον ἐκότερον, ἀλλὰ καὶ ἐνδοιά-
ζεται· ὅλως γὰρ καὶ μικρὰ τις αὔρα τῆς ἀρετῆς ἀρχὴν καὶ
ἡγεμονίαν, οὐκ ἐλευθερίαν μόνον, ἐμφαίνει, καὶ ἔμπαλιν 20
ἡ τυχοῦσα κακίας γένεσις δουλοῖ τὸν λογισμὸν, καὶ μήπω
90 τέλειον αὐτῆς ἐκφοιτήσῃ τὸ γέννημα. (30.) τί δὲ παθῶν
ὁ αὐτὸς οὗτος Ἰακώβ, τοῦ Ἰωσήφ τοὺς δύο υἱοὺς προσαγα-
γόντος τὸν πρεσβύτερον Μανασσῆν καὶ τὸν νεώτερον Ἐφραΐμ,
ἐναλλάττει τὰς χεῖρας καὶ τὴν μὲν δεξιὰν ἐπιτίθησι τῷ νεω- 25
τέρῳ Ἐφραΐμ, τὴν δ' εὐώνυμον τῷ πρεσβυτέρῳ Μανασσῆ,
καὶ βαρὺ τὸ πρᾶγμα ἡγησαμένου τοῦ Ἰωσήφ καὶ οἰηθέντος
τὸν πατέρα ἄκοντα σφαλῆναι περὶ τὴν τῶν χειρῶν ἐπίθεσιν,
φησὶν· οὐ διήμαρτον, ἀλλ' „οἶδα, τέκνον, οἶδα, καὶ οὗτος
ἔσται εἰς λαὸν καὶ οὗτος ὑψωθήσεται, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς 30
91 αὐτοῦ ὁ νεώτερος μείζων αὐτοῦ ἔσται“ (Gen. 48, 19). τί
οὖν γρηὶ λέγειν ἡ τοῦτο, ὅτι δύο φύσεις ἐδημιουργήθησαν

ἐν ψυχῇ ὑπὸ θεοῦ σφόδρα ἀναγκαῖαι, μνήμη τε καὶ ἀνά-
 μνησις· ἀμείνων μὲν ἡ μνήμη, χείρων δὲ ἡ ἀνάμνησις·
 ἡ μὲν γὰρ ἐναύλους ἔχει καὶ ἐναργεῖς τὰς καταλήψεις. ὡς
 μηδὲ ἀγνοία διαμαρτεῖν, ἀναμνήσεως δὲ λήθη πάντως
 5 προηγεῖται, πηρόν καὶ τυφλὸν πρᾶγμα. πρεσβύτερον δὲ τὸ 92
 χείρον ἢ ἀνάμνησις εὐρίσκεται μνήμης τοῦ κρείττονος· * * *
 συνεχὲς καὶ ἀδιάστατον· οἱ γὰρ πρῶτον εἰς τὰς τέχνας
 εἰσαγόμενοι περικρατῆσαι τῶν εἰς αὐτὰς θεωρημάτων ἀδυ-
 νατοῦμεν εὐθύς· λήθη οὖν κατ' ἀρχὰς χρώμενοι πάλιν
 10 ἀναμνησκόμεθα, ἕως ἐκ τοῦ πολλὰκις μὲν ἐκλαθέσθαι
 πολλὰκις δὲ ἀναμνησθῆναι βέβαιος αἰθερὶς μνήμη κρατῆσει.
 παρὸ καὶ νεωτέρα — ὀψέρονος γὰρ ἐστὶ — συνίσταται τῆς
 ἀναμνήσεως. συμβολικῶς οὖν ὁ μὲν Ἐφραΐμ λέγεται μνήμη, 93
 καρποφορία γὰρ ἐρμηγεύεται, τῆς τοῦ φιλομαθοῦς ψυχῆς
 p.106 M. τὸν οἰκεῖον (καρπὸν) ἐνηνοχούας, ὅποτε | διὰ μνήμης ἔχοι
 16 βεβαιοῦν τὰ θεωρήματα· ὁ δὲ Μανασσῆς ἀνάμνησις, μετα-
 ληφθεὶς γὰρ „ἐκ λήθης“ εἶναι λέγεται, ὁ δὲ λήθην ἐκ-
 φεύγων ἀναμνησκεται πάντως. ὀρθότατα οὖν ὁ περριστῆς
 τῶν παθῶν καὶ ἀσκητῆς ἀρετῆς Ἰακώβ θεξιοῦται τὴν
 20 καρποφόρον μνήμην Ἐφραΐμ, δευτερείων δὲ ἀξιοῖ τὴν
 ἀνάμνησιν Μανασσῆν. καὶ Μωυσῆς μέντοι τῶν θυόντων 94
 τὸ Φασέκ τοὺς μὲν (τὸ) πρότερον θύσαντας μάλιστα ἐπαιεῖ,
 ὅτι διαβάντες ἀπὸ τῶν παθῶν Αἰγύπτου ἐπέμειναν τῇ δια-
 βάσει καὶ οὐχ ὄρμησαν ἔτι ἐπ' αὐτά, τοὺς δὲ τὸ δεύτερον
 25 δευτερείων ἀξιοῖ (Num. 9, 6ss.), τραπέντες γὰρ ἀνέδρομον
 τὴν τροπὴν καὶ ὥσπερ ἐπιλαθόμενοι τῶν πρακτέων πάλιν
 ἐπὶ τὸ πρᾶττειν ὄρμησαν αὐτά, οἱ δὲ πρότεροι ἄτρεπτοι
 διετέλεσαν. ἔοικεν οὖν τοῖς μὲν τὸ δεύτερον Πάσχα θύουσιν
 ὁ ἐκ λήθης Μανασσῆς, τοῖς δὲ τὸ πρότερον ὁ καρποφόρος
 30 Ἐφραΐμ. (31.) εἶπεν καὶ Βεσελεὴλ ἀνακαλεῖ ὁ θεὸς ἐξ 95
 ὀνόματος καὶ φησιν αὐτῷ ὁωρήσασθαι σοφίαν καὶ ἐπιστήμην,
 καὶ δημιουργὸν αὐτὸν καὶ ἀρχιτέκτονα πάντων τῶν τῆς

- σκηνης, τουτέστι τῶν τῆς ψυχῆς ἔργων, ἀποδείξειν (Exod. 31, 2 ss.), μηδὲν ἔργον, ὃ καὶ ἐπαινέσειέ τις, προὔποδειξας αὐτοῦ. λεκτέον οὖν ὅτι καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα τῆ ψυχῆ ἐν-
 τετύπωκεν ὁ θεὸς νομίσματος δοκίμου τρόπον. τίς οὖν ἐστιν
 ὁ χαρακτήρ εἰσόμειθα, ἐὰν τὴν ἑρμηνείαν πρότερον τοῦ
 96 ὀνόματος ἀκριβώσωμεν. ἑρμηνεύεται οὖν Βεσελεὴλ ἐν σκιᾷ
 θεοῦ· σκιά θεοῦ δὲ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστιν, ὃ καθάπερ
 ὄργανον προσχρησάμενος ἐκκοσμοποιεῖ. αὕτη δὲ ἡ σκιά καὶ
 τὸ ὡσανεὶ ἀπεικόνισμα ἐτέρων ἐστὶν ἀρχέτυπον· ὡσπερ γὰρ
 ὁ θεὸς παράδειγμα τῆς εἰκόνας, ἦν σκιὰν νυνὶ κέκληκεν, 10
 οὕτως ἡ εἰκὼν ἄλλων γίνεται παράδειγμα, ὡς καὶ ἐναρχό-
 μενος τῆς νομοθεσίας ἐδήλωσεν εἰπὼν· „καὶ ἐποίησεν ὁ
 θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ“ (Gen. 1, 27), ὡς
 τῆς μὲν εἰκόνας κατὰ τὸν θεὸν ἀπεικονισθείσης, τοῦ δὲ
 ἀνθρώπου | κατὰ τὴν εἰκόνα λαβοῦσαν δύναμιν παρα- p.107M.
 97 δείγματος. (32.) τίς οὖν ὁ ἐπιγινόμενος χαρακτήρ, θεασώ- 16
 μεθα. ἐζήτησαν οἱ πρῶτοι, πῶς ἐνόησαμεν τὸ θεῖον, εἴθ' ὅτι
 οἱ δοκοῦντες ἄριστα φιλοσοφεῖν ἔφρασαν, ὅτι ἀπὸ τοῦ κόσμου
 καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐνυπαρχουσῶν τούτοις δυνά-
 98 μεων ἀντίληψιν ἐποιήσαμεθα τοῦ αἰτίου· ὡσπερ γάρ, εἴ τις 20
 ἴδῃσι θεδημιουργημένην οἰκίαν ἐπιμελῶς προσφυλαίῳις στοαῖς
 ἀνδρῶσι γυναικωνίτισι τοῖς ἄλλοις οἰκοδομήμασιν, ἐνοιαν
 λήψεται τοῦ τεχνίτου — οὐ γὰρ ἄνευ τέχνης καὶ δημιουργοῦ
 νομιεῖ τὴν οἰκίαν ἀποτελεσθῆναι —, τὴν αὐτὸν δὲ τρόπον
 καὶ ἐπὶ πόλεως καὶ νεῶς καὶ παντὸς ἐλάττονος ἢ μείζονος 25
 99 κατασκευάσματος, οὕτως δὴ καὶ εἰσελθὼν τις ὡσπερ εἰς
 μεγίστην οἰκίαν ἢ πόλιν τόνδε τὸν κόσμον καὶ θεασάμενος
 οὐρανὸν μὲν ἐν κύκλῳ περιπολοῦντα καὶ πάντα ἐντὸς συνει-
 ληφότα. πλανήτας δὲ καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρας κατὰ ταῦτά καὶ
 ὡσαύτως κινουμένους ἐπιμελῶς τε καὶ ἐναρμονίως καὶ τῆ
 30 παντὶ ὠφελίμως, γῆν δὲ τὸν μέσον χῶρον λαχοῦσαν, ὕδατός
 τε καὶ ἀέρος χύσεις ἐν μεθορίῳ τεταγμένας, ἔτι δὲ ζῷα

θνητά τε αὖ καὶ ἀθάνατα καὶ φυτῶν καὶ καρπῶν διαφορὰς,
 λογίζεται δὴ πού, ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ τέχνης παντελοῦς
 δεδημιουργήται. ἀλλὰ καὶ ἦν καὶ ἔστιν ὁ τοῦδε τοῦ παντός
 δημιουργὸς ὁ θεός. οἱ δὲ οὕτως ἐπιλογιζόμενοι διὰ σκιᾶς
 5 τὸν θεὸν καταλαμβάνουσι. διὰ τῶν ἔργων τὸν τεχνίτην
 κατανοοῦντες. (33.) ἔστι δὲ τις τελειώτερος καὶ μᾶλλον 100
 καθαρομένος νοῦς τὰ μεγάλα μυστήρια μνηθεῖς. ὅστις
 οὐκ ἀπὸ τῶν γεγονότων τὸ αἴτιον γνωρίζει, ὡς ἂν ἀπὸ
 σκιᾶς τὸ μένον, ἀλλ' ὑπερκύψας τὸ γενητὸν ἔμφρασιν ἐναργῆ
 10 τοῦ ἀγενήτου λαμβάνει, ὡς ἀπ' αὐτοῦ αὐτὸν καταλαμβάνειν
 καὶ τὴν σκιάν αὐτοῦ, ὅπερ ἦν τὸν τε λόγον καὶ τόνδε τὸν
 κόσμον. οὗτός ἐστι Μωυσῆς ὁ λέγων „Ἐμφάνισόν μοι 101
 σαυτόν. γνωστῶς ἴδω σε“ (Exod. 33, 13). μὴ γὰρ ἔμφρα-
 νισθείης μοι δι' οὐρανοῦ ἢ γῆς ἢ ὕδατος ἢ ἀέρος ἢ τινος
 15 ἀπλῶς τῶν ἐν γενέσει, μηδὲ κατοπτρισαίμην ἐν ἄλλῳ τινί
 τῆν σὴν ἰδέαν ἢ ἐν σοὶ τῷ θεῷ. αἱ γὰρ ἐν γενητοῖς
 ἔμφρασεις διαλύονται, αἱ δὲ ἐν τῷ ἀγενήτῳ μόνιμοι καὶ
 βέβαιοι καὶ αἰδιῶσι (ἂν) διατελοῖεν. διὰ τοῦτο Μωυσῆν
 ἀνακέκληκε καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ θεός. καὶ Βεσελεὴλ 102
 ἀνακέκληκεν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ τὸν μὲν τὴν ἔμφρασιν
 τοῦ θεοῦ λαμβάνοντα ἀπ' αὐτοῦ τοῦ αἰτίου. τὸν δὲ ὡσπερ
 ἀπὸ σκιᾶς τῶν γενομένων τὸν τεχνίτην ἐξ ἐπιλογισμοῦ
 κατανοοῦντα. διὰ τοῦθ' εὐρήσεις τὴν σκητὴν καὶ τὰ σκεύη
 πάντα αὐτῆς πρότερον μὲν ὑπὸ Μωυσέως, αὐθις δ' ὑπὸ
 p.108M. Βεσελεὴλ κατασκευαζόμενα. Μωυσῆς μὲν γὰρ τὰ ἀρχέ-
 26 τυπα τεχνιτεύει, Βεσελεὴλ δὲ τὰ τούτων μιμήματα. χρη-
 ται μὲν γὰρ Μωυσῆς ὑφηγητῆ τῷ θεῷ, ὡς φησι. „κατὰ
 τὸ παράδειγμα τὸ δεδειγμένον σοι ἐν τῷ ὄρει πάντα
 ποιήσεις“ (Exod. 25, 40), Βεσελεὴλ δὲ Μωυσεῖ· καὶ εἰ-
 30 κότως· καὶ γὰρ ὅτε Ἄαρὼν ὁ λόγος καὶ Μαριάμ ἡ 103
 αἰσθησις ἐπανίστανται, βητικῶς ἀκούουσιν ὅτι. „ἐὰν γένηται
 προφήτης κυρίῳ, ἐν ὄραματι αὐτῷ γνωσθήσεται“ καὶ ἐν

- σκιᾷ ὁ θεός, οὐκ ἐναργῶς, Μωυσεῖ δέ, ὅστις „πιστὸς ἐν
 ὄλῳ τῷ οἴκῳ, στόμα κατὰ στόμα λαλήσει, ἐν εἶδει καὶ
 104 οὐ δι' αἰνιγμάτων“ (Num. 12, 6—8). (34.) ἐπειδὴ τοίνυν
 δύο φύσεις εὔρομεν γενομένας καὶ πλαττωμένας καὶ ἄκρας
 τετορευμένας ὑπὸ θεοῦ, τὴν μὲν ἐξ ἑαυτῆς βλαβεράν καὶ 5
 ἐπίληπτον καὶ κατάρατον, τὴν δὲ ὠφέλιμον καὶ ἐπαινετήν,
 καὶ ἔχουσαν τὴν μὲν κίβδηλον, τὴν δὲ δόκιμον χαρακτῆρα.
 καλὴν καὶ ἀρμόττουσαν εὐχὴν εὐξώμεθα, ἣν καὶ Μωυσῆς,
 „Ἴν' ἡμῖν ἀνοίξῃ ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ θησαυρὸν“ (Deut.
 28, 12) καὶ τὸν μετάρσιον καὶ ἐγκύμονα θείων φώτων 10
 λόγον, ὃν δὴ κέκληκεν οὐρανόν, τοὺς δὲ τῶν κακῶν ἐπι-
 105 σφίγγῃ. εἰσὶ γὰρ ὥσπερ ἀγαθῶν οὕτω καὶ κακῶν παρὰ
 τῷ θεῷ θησαυροί, ὡς ἐν μεγάλῃ φησὶν ὑπότῃ· „οὐκ ἰδοὺ
 ταῦτα συνῆκται παρ' ἐμοί, καὶ ἐσφραγίσται ἐν τοῖς θησαυ-
 ροῖς μου, ἐν ἡμέρᾳ ἐκδικήσεως, ὅταν σφαλῇ ὁ πούς 15
 αὐτῶν“ (Deut. 32, 34. 35); ὁρᾷς ὅτι κακῶν εἰσι θησαυροί·
 καὶ ὁ μὲν τῶν ἀγαθῶν εἷς — ἐπεὶ γὰρ ὁ θεὸς εἷς, καὶ
 ἀγαθῶν θησαυρὸς (εἷς) —, πολλοὶ δὲ τῶν κακῶν, ὅτι καὶ
 οἱ ἁμαρτάνοντες ἄπειροι τὸ πλῆθος. ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ
 σκόπει τὴν τοῦ ὄντος ἀγαθότητα· τὸν μὲν τῶν ἀγαθῶν 20
 θησαυρὸν ἀνοίγει, τοὺς δὲ τῶν κακῶν ἐπισφίγγει· θεοῦ
 γὰρ ἴδιον τὰ μὲν ἀγαθὰ προτείνειν καὶ φθάνειν δωρού-
 106 μενον, τὰ δὲ κακὰ μὴ βραδίως ἐπάγειν. Μωυσῆς δὲ καὶ
 ἐπιτείνων τὸ τοῦ θεοῦ φιλόδωρον καὶ χαριστικὸν οὐ μόνον
 ἐν τῷ ἄλλῳ χρόνῳ φησὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν κακῶν 25
 ἐσφραγίσθαι, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ σφαλῇ κατὰ τὴν
 βίασιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὁπότε καὶ ἄξιον ἦν αὐτὴν δίκης
 ἀξιουθεῖν· (ἐν) ἡμέρᾳ γὰρ φησὶν ἐκδικήσεως ἐσφραγίσθαι
 τοὺς τῶν κακῶν θησαυροὺς, δεικνύντος τοῦ ἱεροῦ λόγου,
 ὅτι οὐδὲ τοῖς ἁμαρτάνουσιν εὐθύς ἐπέξεισιν ὁ θεός, ἀλλὰ 30
 διδῶσι χρόνον εἰς μετάνοιαν καὶ τὴν τοῦ σφάλματος ἴασίν
 τε καὶ ἐπανόρθωσιν.

- (35.) „Καὶ εἶπε κύριος ὁ θεὸς τῷ ὄφει Ἐπικατά- 107
 ρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν
 θηρίων τῆς γῆς“ (Gen. 3,14). ὡσπερ ἡ χαρὰ εὐπάθεια
 οὔσα εὐχῆς ἐστὶν ἐπαξία, οὕτως κατάρτας ἡδονή, τὸ πάθος,
 5 ἡ μεταθεῖσα τοὺς ὄρους τῆς ψυχῆς καὶ κατασκευάσασα
 109M. αὐτὴν ἀντὶ φιλαρέτου | φιλοπαθῆ· φησὶ δὲ Μωυσῆς ἐν
 ταῖς ἀραῖς, ἐπικατάρατον εἶναι τὸν μετατιθέντα τὰ ὄρια τοῦ
 πλησίον (Deut. 27,17). ὄρον γὰρ ἔθηκε καὶ νόμον ὁ θεὸς
 τὴν ἀρετὴν τῆ ψυχῆ, τὸ τῆς ζωῆς ξύλον· τοῦτον δὲ
 10 μετατέθεικεν ὁ πῆξας ὄρον κακίαν, ξύλον θανάτου. „ἐπι- 108
 κατάρατος μέντοι καὶ ὁ πλανῶν τυφλὸν ἐν ὁδῷ“ (Deut.
 27,18), „καὶ ὁ τύπτων τὸν πλησίον δόλω“ (ib. 24). καὶ
 ταῦτα δ' ἐργάζεται ἡ ἀθιωτάτη ἡδονή· τυφλὸν γὰρ φύσει
 ἡ αἰσθησις ἀτε ἄλογος οὔσα, ἐπεὶ τὸ λογικὸν ἐξομματοῦται·
 15 παρὸ καὶ μόνον τούτῳ τὰ πράγματα καταλαμβάνομεν,
 αἰσθῆσει δ' οὐκέτι, μόνον γὰρ τὰ σώματα φαντασιούμεθα
 δι' αἰσθήσεως. τὴν οὖν πηρὰν αἰσθησιν τῆς τῶν πραγμά- 109
 των ἀντιλήψεως ἐξηπάτηκεν, εἴ γε δυναμένην ἐπὶ νοῦν
 τρέπεσθαι καὶ ἡνιοχεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ κεκώλυκεν, ἐπὶ τὸ
 20 ἐκτὸς αἰσθητὸν ἀγαροῦσα καὶ λίχνον αὐτὴν ἀπεργασαμένη
 τοῦ ἑαυτῆς ποιητικοῦ, ἵνα ἡ μὲν αἰσθησις πηρὸς οὔσα
 ἀκολουθῆ τυφλῷ ποδηγῷ τῷ αἰσθητῷ, ὁ δὲ νοῦς, ὑπ'
 ἀμφοτέρων ποδηγούμενος οὐ βλέπόντων, ἐτραχηλίζεται
 καὶ ἀκρατῆς ἑαυτοῦ γίνηται. εἰ γὰρ τις ἦν τοῦ κατὰ φύσιν 110
 25 ἀκολουθία, τῷ βλέποντι λογισμῷ τὰ πηρὰ ἐχρῆν ἔπεσθαι,
 οὕτως γὰρ ἂν τὰ βλαβερὰ ἐπεκουφίζετο· νυνὶ δὲ τοσοῦτον
 ἔστησε μηχανήμα κατὰ τῆς ψυχῆς, ὥστε ἡγεμόσιν αὐτὴν
 χρῆσθαι τυφλοῖς ἡνάγκασε, παρακρουσαμένη καὶ ἀναπέισασα
 κακῶν ἀρετὴν ἀλλάξει καὶ ἀντιδοῦναι πονηρῶν ἀκακίαν.
 30 (36.) ἀπείρηκε δὲ καὶ τὴν τιοαύτην ἀντίδοσιν ὁ ἱερός
 λόγος, ὅταν φῆ· „οὐκ ἀλλάξεις καλὸν πονηρῷ“ (Lev.
 27,33). ἐπικατάρατος δὲ διὰ ταῦτα ἡ ἡδονή. ἡ δὲ 111

- καταρᾶται αὐτῇ, ἴδωμεν ὡς προσφυᾶ. ἀπὸ πάντων φησὶ τῶν κτηνῶν ἐπάρατον εἶναι (Gen. 3, 14). οὐκοῦν κτηνῶδες μὲν ἐστὶ τὸ ἄλογον καὶ αἰσθητικόν. ἐκάστη δὲ αἰσθησις ἡδονῇ καταρᾶται ὡς πολεμιοτάτη καὶ ἐχθίστη· καὶ γὰρ ἐστὶ τῷ ὄντι πολέμιος αἰσθήσει· τεκμήριον δέ, ὅταν ἡδονῆς ἀμέτρου κορυσθῶμεν, οὐθ' ἴδῃν οὐτ' ἀκούειν οὐτ' ἰσφραίνεσθαι οὔτε γεύεσθαι οὐθ' ἄπτεσθαι εἰλικρινῶς δυνάμεθα, ἀλλ' ἀμυδράς καὶ ἀσθενεῖς ποιούμεθα τὰς 5 προσβολάς. καὶ τοῦτο μὲν, ὅταν ἐπίσχωμεν τὴν χρῆσιν αὐτῆς, πάσχομεν· ἐν αὐταῖς δ' ὄντες ταῖς τῆς ἡδονῆς ἀπολαύσεις κατὰ τὸ παντελές καὶ τὴν διὰ τῶν συναργουσῶν αἰσθήσεων ἀντίληψιν ἀφαιρούμεθα, ὡς δοκεῖν πεπηρωῦσθαι. πῶς οὖν οὐκ ἂν εἰκότως ἀρὰς θεῖτο αἰσθησις τῇ πηρούσῃ 10 αὐτὴν ἡδονῇ; (37.) | ἐπικατάρατος δὲ ἐστὶ καὶ παρὰ p.110 M. πάντα τὰ θηρία, λέγω δὴ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τούτοις γὰρ νοῦς τιτρώσκεται καὶ διαφθείρεται. διὰ τί οὖν καὶ τῶν ἄλλων παθῶν χείρων εἶναι δοκεῖ; ὅτι σχεδὸν ὑποβέβληται πᾶσιν, ὥσπερ τις ἀρχὴ καὶ θεμέλιος· ἥ τε γὰρ ἐπιθυμία γέγονε δι' ἔρωτος ἡδονῆς, ἥ τε λύπη συνίσταται κατὰ τὴν ταύτης ἀφαιρέσιν. φόβος τε αὖ γεννᾶται δι' 20 εὐλάβειαν ἀπουσίας αὐτῆς· ὥστε δῆλον εἶναι, ὅτι πάντα ἐφορμεῖ τὰ πάθη τῇ ἡδονῇ, καὶ οὐδ' ἂν συνέστη τὸ παράπαν ἴσως ἐκεῖνα, εἰ μὴ προκατεβλήθη τὸ οἰστικὸν αὐτῶν ἡδονή.
- 114 (38.) „Ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ“ 25 (Gen. 3, 14). περὶ γὰρ ταῦτα φωλεύει τὰ μέρη τὸ πάθος, τὰ τε στέρνα καὶ τὴν γαστέρα, ὅταν μὲν ἔχη τὰ ποιητικὰ καὶ τὰς ὕλας ἢ ἡδονή, περὶ τὴν γαστέρα καὶ τὰ μετ' αὐτὴν, ὅταν (δ') ἀπορῆ, περὶ τὰ στήθη. ὅπου ὁ θυμός· οἱ γὰρ φιλήδονοι σπερόμενοι τῶν ἡδονῶν ὀργίζονται καὶ παρα- 30 πικραίνονται. ἔτι δὲ ἀκριβέστερον ἴδωμεν τὸ δηλούμενον. τριμερῆ συμβέβηκε τὴν ψυχὴν ἡμῶν εἶναι καὶ ἔχειν μέρος

μὲν ἐν λογιστικόν. δεύτερον δὲ θυμικόν, τρίτον δὲ ἐπιθυμητικόν. ἔνιοι μὲν οὖν τῶν φιλοσόφων τὰ μέρη ταῦτα

δυναμίει μόνον διέκριναν ἀλλήλων, τινὲς δὲ καὶ τόποις·

εἶτα ἐνειμῶν τῷ μὲν λογιστικῷ τὸν περὶ κεφαλὴν χῶρον
5 εἰπόντες, ὅπου ὁ βασιλεὺς, ἐκεῖ καὶ οἱ δορυφόροι. δορυ-

φόροι δὲ αἱ αἰσθήσεις τοῦ νοῦ περὶ κεφαλὴν οὔσαι, ὥστε
καὶ ὁ βασιλεὺς εἶη ἂν ἐκεῖ, ὡσπερ ἄκραν ἐν πόλει λαχὼν

οἰκεῖν, τῷ δὲ θυμικῷ τὰ στέρνα, παρὸ καὶ τὴν φύσιν
ἰχυρῶσαι τὸ μέρος πυκνότητι καὶ κραταιότητι συνεχῶν

10 ὀστέων ὡσπερ στρατιώτην ἀγαθὸν καθοπλίσασαν θώρακι
καὶ ἀσπίδι πρὸς τὴν τῶν ἐναντιουμένων ἄμυναν, τῷ δὲ

ἐπιθυμητικῷ τὸν περὶ τὸ ἦτρον καὶ τὴν κοιλίαν τόπον,
ἐνταῦθα γὰρ κατοικεῖ ἐπιθυμία, ὄρεξις ἄλογος. (39.) ἐὰν 116

οὖν ποτε ζητῆς, ὧ διάνοια, τίνα χῶρον ἡδονὴ κεκλήρωται,
15 μὴ σκέπτου τὸν περὶ κεφαλὴν τόπον, ὅπου τὸ λογιστικόν,

οὐ γὰρ μὴ εὐρήσεις. ἐπεὶ μάχεται ὁ λόγος τῷ πάθει καὶ
ἐν ταύτῳ μένειν οὐ δύναται· κρατοῦντος μὲν γὰρ λόγου

φροῦδος ἡ ἡδονή, νικώσης δὲ ἡδονῆς φυγὰς ὁ λόγος· ζῆτει
δ' ἐν στήθει καὶ κοιλίᾳ, ὅπου ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία,

20 μέρη τοῦ ἀλόγου· ἐν αὐτῷ γὰρ εὐρίσκεται καὶ ἡ κρίσις ἡ
ἡμετέρα καὶ τὰ πάθη. οὐ κεκώλυται οὖν νοῦς ἐκβὰς τῶν 117

νοητῶν καὶ οἰκείων ἐπιβολῶν ἐκδοθῆναι τῷ χεῖρον· τοῦτο
δὲ συμβαίνει, ὅταν ὁ ψυχῆς κρατήσῃ πόλεμος· ἀνάγκη γὰρ

p.111 M. δορυάλωτον γίνεσθαι τὸν μὴ μάχιμον | ἀλλ' εἰρηναῖον [τὸν]
25 ἐν ἡμῖν λογισμόν. (40.) εἰδὼς γοῦν ὁ ἱερός λόγος ὅσον 118

ἢ ἑκατέρου δύναται ὀρμὴ πάθους, θυμοῦ τε καὶ ἐπι-

θυμίας, ἑκάτερον ἐπιστομίζει, ἡνίοχον καὶ κυβερνήτην
ἐφιστάς τὸν λόγον. καὶ πρότερον περὶ τοῦ θυμοῦ, θερα-

30 πεύων αὐτὸν καὶ ἰώμενος, διαλέγεται οὕτως· „καὶ ἐπιθῆ-

χεται εἰς τὸ λόγιον τῶν κρίσεων τὴν ἀγλωσιν καὶ τὴν
ἀλήθειαν, καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ στήθους Ἄαράων, ὅταν εἰσέρ-

χῆται εἰς τὸ ἄγιον ἐναντίον κυρίου“ (Exod. 28, 26).

- 119 λόγιον οὖν ἐστὶν ἐν ἡμῖν τὸ φωνητήριον ὄργανον, ὅπερ
ἐστὶν ὁ γεγωνὸς λόγος· οὗτος δὲ ἢ ἀκριτόμυθος ἐστὶ καὶ
ἀδόκιμος ἢ κεκριμένος καὶ δόκιμος· εἰς ἔννοιαν δ' ἡμᾶς
ἄγει λόγου τοῦ κατὰ διάκρισιν· τὸ γὰρ λόγιόν φησιν οὐ
τὸ ἀκριτον ἢ κίβδηλον, ἀλλὰ τὸ τῶν κρίσεων, ἴσον τῷ 5
- 120 διακεκριμένον καὶ ἐξετασμένον. τούτου δὲ τοῦ δοκίμου
λόγου δύο ἀρετάς φησιν εἶναι τὰς ἀνωτάτω, σαφήνειαν καὶ
ἀληθότητα, καὶ πάνυ ὀρθῶς· ὁ γὰρ λόγος τὸ μὲν πρῶτον
παρῆκε τοῦ σαφῆ ποιῆσαι καὶ ὀρθὰ τὰ πράγματα τῷ
πλησίον, μὴ δυνηθέντων ἡμῶν τὸ ἐγγενόμενον τῇ ψυχῇ 10
πάθος ὑπὸ τῶν ἐκτὸς ἐπιδειξάσθαι οὐδ' οἷον ἦν παραστήσαι·
(41.) διόπερ ἠναγκάσθημεν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ διὰ φωνῆς σύμ-
βολα, ὀνόματα καὶ ῥήματα, ἃ δεῖ πάντως εἶναι γνώριμα,
ἵνα σαφῶς καὶ ἐκδήλως ὁ πλησίον ἐκλάβηται· ἔπειτα τοῦ
- 121 ἀληθῶς αὐτὰ ἀπαγγεῖλαι· τί γὰρ ὄφελος τρανῆν μὲν καὶ 15
σαφῆ τὴν ἐρμηνείαν ποιεῖσθαι, ψευδῆ δὲ ἄλλως; ἀνάγκη
γὰρ οὕτως ἐχόντων ἀπατάσθαι τὸν ἀκροατὴν καὶ μερίστην
καρποῦσθαι συμφορὰν, μετὰ ἀγνοίας ἀπαιδευσίαν· τί γάρ,
ἂν λέγω τῷ παιδί τρανῶς καὶ σαφῶς δεῖξας τὸ ἄλφα
στοιχεῖον ὅτι ἐστὶ γάμμα ἢ τὸ ἦτα ὅτι ἐστὶν ᾠ; ἢ ὁ 20
μουσικὸς λέγῃ τῷ πρῶτα εἰσαγομένῳ δεικνὺς τὸ ἐναρμόνιον
ὅτι χρῶμά ἐστιν, ἢ τὸ χρωματικὸν ὅτι διατονικόν, ἢ τὴν
ὕπατην ὅτι μέση, ἢ τὸ συνημμένον ὅτι διεξευγμένον, ἢ τὴν
- 122 ὑπερβολαίαν ὅτι προσλαμβανόμενος; τρανῶς μὲν ἴσως καὶ 25
σαφῶς ἔρεῖ, οὐκ ἀληθῶς δέ, ἀλλὰ ταύτη κακίαν ἐργάσεται
τὴν ἐν λόγῳ· ὅταν δὲ ἀμφοτέρω καὶ σαφήνειαν καὶ ἀλη-
θότητα ποιῆται, ὠφέλιμον παρέξει τῷ μανθάνοντι τὸν
λόγον, χρησάμενος ταῖς δυσὶν ἀρεταῖς αὐτοῦ, ἃς καὶ μόνας
- 123 σχεδὸν εἶναι συμβέβηκέ που. (42.) φησὶν οὖν ἰδρῦσθαι 30
τὸν κεκριμένον λόγον ἔχοντα τὰς ἰδίας ἀρετάς ἐπὶ τοῦ
στήθους δηλονότι Ἀαρῶν, τούτέστιν ἐπὶ τοῦ θυμοῦ, ἵν'
οὗτος ἠνιοχῆται λόγῳ τὸ πρῶτον καὶ μὴ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ

- αλογίας βλάβηται, εἶτα δὲ σαφηνεία, οὐ πέφυκε γὰρ ὁ
 p.112M. θυμὸς σαφηνείας εἶναι φίλος· τῶν | γοῦν ὑργιζομένων οὐ
 μόνον ἢ διάνοια ἀλλὰ καὶ τὰ ῥήματα ταραχῆς καὶ συγχύ-
 σεως γέμει· οἰκεῖον οὖν ἦν τὴν τοῦ θυμοῦ ἀσάφειαν
 5 ἐπανορθωθῆναι σαφηνεία· ἐπὶ τούτοις ἀληθότητι, μετὰ γὰρ 124
 τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο ἔχει ὁ θυμὸς ἴδιον, τὸ ψεύδεσθαι·
 τῶν γοῦν χρωμένων τῷ πάθει τούτῳ σχεδὸν οὐδεὶς ἀλη-
 θεύει, ἅτε μέθη κεκρατημένος ψυχῆς, οὐ σώματος. ταῦτα
 ἀλεξιφάρμακα τοῦ θυμικοῦ μέρους ἐστί· λόγος, σαφήνεια
 10 λόγου, ἀλήθεια αὐτοῦ· ἐν γὰρ ἐστί δυνάμει τὰ τρία, λόγος
 σὺν ἀρεταῖς ἀληθότητι καὶ σαφηνεία θυμὸν νόσημα χαλεπὸν
 ψυχῆς ἰώμενος. (43.) τίνος οὖν ἐστι φέρειν ταῦτα; οὐχὶ 125
 τῆς ἐμῆς ἢ τῆς <τοῦ> τυχόντος διανοίας, ἀλλὰ τῆς ἱερω-
 μένης καὶ θυούσης καθαρῶς, τῆς Ἀαρῶν· καὶ οὐδὲ
 15 ταύτης αἰεὶ, πολλάκις γὰρ τρέπεται, ἀλλ' ὅταν ἀτρέπτως
 διάγῃ, ὅταν εἰσπορευῆται εἰς τὸ ἅγιον, ὅταν συνεισπορευῆ-
 ται ὁ λογισμὸς ταῖς ἀγίαις γνώμαις καὶ μὴ τούτων ἀπο-
 διδράσκη. ἀλλὰ πολλάκις συνεισέρχεται μὲν ὁ νοῦς εἰς 126
 ἱεράς καὶ ὁσίους καὶ κεκαθαρμένας δόξας, ἀλλὰ ἀνθρω-
 20 πείους ταύτας, οἷον τὰς περὶ τῶν καθηκόντων, τὰς περὶ
 τῶν κατορθωμάτων, τὰς περὶ τῶν θέσει νομίμων, τὰς
 περὶ τῆς κατ' ἀνθρώπου ἀρετῆς· οὐδ' ὁ τοῦτον διακεί-
 μενος τὸν τρόπον ἱκανός ἐστί τὸ λόγιον φέρειν ἐπὶ τοῦ
 στήθους μετὰ τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ μόνος ὁ ἐναντίον κυρίου
 25 εἰσιῶν, τουτέστιν ὁ ἕνεκα θεοῦ πάντα πράττων καὶ μηδὲν
 τῶν μετὰ θεὸν ὑπερτιμῶν, ἀλλὰ νέμων μὲν καὶ τούτοις
 τὰ κατ' ἀξίαν, μὴ ἰστάμενος μέντοι ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ'
 ἀνατρέχων ἐπὶ τὴν γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην καὶ τιμὴν τοῦ
 ἑνός· τῷ γὰρ οὕτως διακειμένη ἡνιοχηθήσεται ὁ θυμὸς 127
 30 ὑπὸ τε λόγου κεκαθαρμένου τὸ ἄλογον αὐτοῦ περιαιροῦντος
 καὶ ὑπὸ σαφηνείας τὸ ἀσαφές καὶ συγκεχυμένον θερα-
 πευούσης καὶ ὑπὸ ἀληθότητος τὸ ψεῦδος ἀποκοπτούσης.

- 128 (44.) ὁ μὲν οὖν Ἀαρὼν — δεύτερος γάρ ἐστι Μωυσῆ
 ἐκτέμνοντος τὸ στήθος, ὅπερ ἐστὶ τὸν θυμὸν — οὐκ ἔα
 αὐτὸν ἀκρίτοις ὀρμαῖς ἐκφέρεσθαι, θεδιδῶς μὴ ποτε ἀφειδῆς
 ἵππου τρόπον ἀνασχιρτήσας ὅλην πατήσῃ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ
 θεραπεύει καὶ ἐπιστομίξει τὸ μὲν πρῶτον λόγῳ, ἵνα 5
 ἡνιόχῳ χρώμενος ἀρίστῳ μὴ σφόδρα ἀφηνιάσῃ, ἔπειτα δὲ
 ταῖς ἀρεταῖς τοῦ λόγου, σαφηνεῖα καὶ ἀληθεία· εἰ γὰρ
 παιδευθεῖη ὁ θυμὸς οὕτως, ὥστε καὶ λόγῳ εἶκαιν καὶ
 σαφηνεῖα καὶ τὸ ἀψευδὲς ἀσκειν, ἑαυτὸν τε τῆς πολλῆς
 ζέσεως ἀπαλλάξει τὴν θ' ὅλην ψυχὴν ἴλεων κατασκευάσει. 10
- 129 (45.) ἀλλ' οὗτος μὲν, ὡς ἔφην, ἔχων τὸ πάθος ἰᾶσθαι
 αὐτὸ πειράεται τοῖς λεχθεῖσι σωτηρίοις φαρμάκοις, Μωυσῆς
 δὲ ὅλον τὸν | θυμὸν ἐκτέμνειν καὶ ἀποκόπτειν οἴεται δεῖν p.113M.
 τῆς ψυχῆς, οὐ μετριοπάθειαν ἀλλὰ συνόλως ἀπάθειαν
 ἀγαπῶν. μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ ὁ ἱερώτατος χρησμός· 15
 „λαβὼν“ γάρ φησι „Μωυσῆς τὸ στηθύνιον ἀφείλεν αὐτὸ
 ἐπίθεμα ἐναντίον κυρίου ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς τελειώσεως,
 καὶ ἐγένετο Μωυσεὶ ἐν μερίδι“ (Lev. 8,29)· πάνυ καλῶς·
- 130 τοῦ γὰρ φιλαρέτου καὶ θεοφιλοῦς ἔργον ἦν τὴν ὅλην
 ψυχὴν θεασάμενον λαβέσθαι τοῦ στήθους, ὅπερ ἐστὶ τοῦ 20
 θυμοῦ, καὶ ἀφελεῖν αὐτὸν καὶ ἀποκόψαι, ἵνα τοῦ πολεμικοῦ
 μέρους ἐκτμηθέντος εἰρήνην τὸ λοιπὸν ἄγῃ. ἀφαιρεῖ δὲ
 οὐκ ἀπὸ τοῦ τυχόντος ζῆφου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς
 τελειώσεως, καίτοι καὶ μόσχος ἱερουργήθη· ἀλλὰ τοῦτον
 παρελίθων ἐπὶ τὸν κριὸν ἦλθε, οἷοτι κρουστικὸν φύσει 25
 ζῆφόν ἐστι καὶ θυμικὸν καὶ ὀρμητικόν, παρὰ καὶ οἱ
 μηχανοποιοὶ τὰ πολλὰ τῶν πολεμιστηρίων ὀργάνων κριοῦς
- 131 κατασκευάζουσι. τὸ κριοῦδες οὖν καὶ ὀρμητικὸν καὶ ἀκρίτον
 ἐν ἡμῖν ἐστὶ τὸ ἐριστικὸν εἶδος· ἔρις δὲ μήτηρ ἐστὶ
 θυμοῦ· παρὰ καὶ οἱ φιλονεικότεροι ἐν τε ταῖς συζητήσεσι 30
 καὶ ταῖς ἄλλαις ὁμιλίαις ῥᾶστα ὀργίζονται. τῆς οὖν
 ἐριστικῆς καὶ φιλονεικοῦ ψυχῆς πλημμυεῖς γέννημα θυμὸν

ἐκτέμνει θεόντως, ἵνα στειρωθεῖσα παύσῃται βλαβερὰ
 τίκτουσα καὶ γένηται μερίς τοῦτο ἀρμόζουσα τῷ φιλαρέτῳ,
 οὐ τὸ στῆθος οὐδ' ὁ θυμός, ἀλλὰ τὸ ἀφελεῖν αὐτά· μοῖραν
 γὰρ ὁ θεὸς ἔνειμεν ἀρίστην τῷ σοφῷ τὸ ἐκτέμνειν τὰ
 5 πάθη δύνασθαι. ὁρᾷς πῶς ὁ τέλειος τελείαν ἀπάθειαν
 αἰεὶ μελετᾷ. ἀλλ' ὅ γε προκόπτων δεύτερος ὢν Ἀαρῶν 132
 μετριοπάθειαν, ὡς ἔφην, ἀσχεῖ, ἐκτεμεῖν γὰρ ἔτι τὸ στῆθος
 καὶ τὸν θυμὸν ἀδυνατεῖ· φέρει δ' ἐπ' αὐτὸν τὸν ἡνίοχον
 σὺν ταῖς προσφυσίαι ἀρεταῖς λόγιόν, τὸ λόγιον, ἐφ' οὐ δῆ-
 10 λωσίς ἐστι καὶ ἀλήθεια. (46.) παραστήσει δὲ σαφέστερον 133
 τὴν διαφορὰν καὶ διὰ τούτου· „τὸ γὰρ στηθύνιον“ φησὶ
 „τοῦ ἐπιθέματος καὶ τὸν βραχίονα τοῦ ἀφαιρέματος εἵληφα
 παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν θυσιῶν τοῦ σωτηρίου
 ὑμῶν, καὶ ἔδωκα αὐτὰ Ἀαρῶν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ“
 15 (Lev. 7, 24). ὁρᾷς ὅτι οὐκ εἰσιν οὗτοι ἱκανοὶ τὸ στῆθος 134
 μόνον λαβεῖν, ἀλλὰ σὺν τῷ βραχίονι, Μωυσῆς δὲ χωρὶς
 τοῦ βραχίονος. διὰ τί; ὅτι ὁ μὲν τέλειος ὢν βραχὺ καὶ
 ταπεινὸν οὐδὲν φρονεῖ οὐδὲ μετριοπαθεῖν βούλεται, ἀλλ' ἐκ
 περισυίας ὄλα τὰ πάθη δι' ὄλων ἀπέκοψεν, οἱ δὲ βραχέως
 20 καὶ οὐ μέγਾਲως ὁρμῶσιν ἐπὶ τὸν τῶν παθῶν πόλεμον.
 ἀλλὰ καταλλάττονται καὶ σπονδὰς πρὸς αὐτὰ τίθενται τὸν
 p.114M. συμβατήριον λόγιον | προστείνοντες, ἵν' οὗτος ἡνίοχου τρόπον
 ἐπιστομίζῃ τὴν ἐπὶ πλέον αὐτῶν φροσάν. ἔστι δὲ καὶ σύμ- 135
 βολον ὁ βραχίων πόνου καὶ κακοπαθείας· τοιοῦτος δὲ ὁ
 25 θεραπευτὴς καὶ λειτουργὸς τῶν ἀγίων, ἀσκήσει καὶ πόνῳ
 χρώμενος· ἄπνοος δ' ἐστὶν ἢ ὁ θεὸς χαρίζεται κατὰ
 πολλὴν περισυσίαν τὰ ἀγαθὰ τέλεια· βραχύτερος δ' εὐρί-
 σκεται καὶ ἀτελέστερος ὁ πόνῳ κτώμενος τὴν ἀρετὴν τοῦ
 ἀπόνως καὶ εὐμαρῶς αὐτὴν παρὰ θεοῦ λαβόντος Μωυσῆ·
 30 ὡς γὰρ αὐτὸ τὸ πονεῖν βραχύτερον καὶ ἕλαττόν ἐστι τοῦ
 ἀπόνου, οὕτω καὶ τὸ ἀτελὲς τοῦ τελείου καὶ τὸ μανθάνον
 τοῦ αὐτομαθοῦς. διὰ τοῦτο σὺν μὲν βραχίονι λαμβάνει τὸ

- 136 στῆθος Ἀαρών, ἄνευ δὲ βραχίονος Μωυσῆς. τὸ στῆθύνιον
δὲ ἐπιθέματος καλεῖ διὰ τοῦτο, ὅτι ἐπικεῖσθαι δεῖ τῷ
θυμῷ καὶ ἐφιδρῦσθαι τὸν λόγον ὡσανεὶ τινα ἡνίοχον
εὐθύνοντα σκληραύγενα καὶ ἀφηνιαστὴν ἴππον· τὸν δὲ
βραχίονα οὐκέτι ἐπιθέματος ἀλλ' ἀφαιρέματος διὰ τούτου, 5
ὅτι δεῖ τὸν ὑπὲρ ἀρετῆς πόνον μὴ ἑαυτῇ προσάγειν τὴν
ψυχῆν, ἀλλ' ἀφελεῖν ἀφ' ἑαυτῆς καὶ θεῷ ἀνενεγκεῖν,
ὁμολογοῦσαν ὅτι οὐχ ἡ ἰσχὺς αὐτῆς οὐδὲ ἡ δύναμις
περιεποίησε τὸ καλόν, ἀλλὰ ὁ καὶ τὸν ἔρωτα χαρισάμενος.
- 137 οὔτε δὲ στῆθύνιον οὔτε ὁ βραχίον λαμβάνεται πλὴν ἀπὸ 10
τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου· κατὰ τὸ εἰκόσ· τότε γὰρ ἡ
ψυχὴ σφύζεται, ὅταν καὶ ὁ θυμὸς ἡνιοχθῆται ὑπὸ λόγου καὶ
ὁ πόνος μὴ οἴησιν ἐγκατασκευάσῃ ἀλλὰ παραχώρησιν τῷ
εὐεργέτῃ θεῷ.
- 138 (47.) Τὸ δὲ μὴ μόνον ἐπὶ τῷ στήθει ἀλλὰ καὶ τῇ 15
κοιλίᾳ πορευέσθαι τὴν ἡδονὴν εἵπομεν ἤδη, οἰκειότατον
δηλοῦντες ἡδονῇ χωρίον τὴν γαστέρα, σχεδὸν γὰρ ἀγγεῖον
τῶν ἡδονῶν ἀπασῶν αὕτη ἐστὶ· πληρωθείσης γὰρ τῆς
γαστρὸς ὀρέξεις καὶ τῶν ἄλλων ἡδονῶν γίνονται σύντονοι,
- 139 κενωθείσης δὲ ἡρεμαῖαι καὶ σταθηρότεραι. διὸ καὶ φησιν 20
ἐτέρωθι· „πᾶς ὁ πορευόμενος ἐπὶ κοιλίᾳ καὶ πᾶς ὁ
πορευόμενος ἐπὶ τεσσάρων διὰ παντός, ὅς πολυπληθεῖ
ποσίν, ἀκάθαρτός ἐστι“ (Lev. 11, 42)· τοιοῦτος δ' ὁ
φιλήδονος ἀεὶ χωρῶν ἐπὶ γαστέρα καὶ τὰς μετὰ ταύτην
ἡδονάς. τῷ δὲ ἔρποντι ἐπὶ κοιλίαν τὸν ἐπὶ τεσσάρων 25
βαδίζοντα ἤνωκεν· εἰκότως· τέτταρα γὰρ ἐστὶ τὰ πάθη
τῶν ἐν ἡδονῇ, ὡς τις κατ' ἐξαίρετον λόγος μέμνηται.
ἀκάθαρτος οὖν καὶ ὁ τῷ ἐνὶ χρώμενος τῇ ἡδονῇ καὶ ὁ
- 140 πᾶσιν ἐφορμῶν τοῖς τέσσαρσι. τούτων εἰρημένων ἴδε 30
διαφορὰν πάλιν τελείου καὶ προκόπτοντος. ὡσπερ οὖν
πρότερον εὐρίσκετο ὁ μὲν τέλειος ὅλον ἐκτέμνων τὸν θυμὸν
τῆς ἐριστικῆς ψυχῆς καὶ ποιῶν αὐτὴν τιθασὸν καὶ χει-

ροήθη καὶ εἰρηναίαν καὶ ἴλεων πρὸς πάντα ἔργω τε καὶ
 p.115 M. λόγῳ, ὁ δὲ προκόπτων | οὐ δυνάμενος μὲν ἀποκόψαι τὸ
 πάθος — φέρει γὰρ τὸ στῆθος —, παιδεύων δὲ αὐτὸ
 λόγῳ κεκριμένῳ, ἔχοντι δύο ἀρετάς, σαφήνειαν καὶ ἀλή-
 5 θειαν, (48.) οὕτως καὶ νῦν εὐρεθίησεται ὁ μὲν σοφὸς
 τέλειος ἡδονὰς ἀπορροπτόμενος καὶ ἀποσειόμενος Μωυσῆς,
 ὁ δὲ προκόπτων οὐχ ἄπασαν, ἀλλὰ τὴν μὲν ἀναγκαίαν καὶ
 ἀπλῆν προσιέμενος, τὴν δὲ περιέργον καὶ περιττὴν κατὰ
 τὰς ἐπεντροώσεις παραιτούμενος· ἐπὶ γὰρ Μωυσέως φησὶν 141
 οὕτως· „καὶ τὴν κοιλίαν καὶ τοὺς πόδας ἔπλυνεν ὕδατι
 τοῦ ὀλοκαυτώματος“ (Lev. 9,14)· πάνυ καλῶς· ὅλην γὰρ
 τὴν ψυχὴν ἀξίαν οὖσαν θεῷ προσάγεσθαι διὰ τὸ μηδένα
 ἔχειν μήθ' ἐκούσιον μήτ' ἀκούσιον μῶμον ὁ σοφὸς κατα-
 15 γιάζει· οὕτως δὲ διακείμενος ὅλην τὴν γαστέρα καὶ τὰς
 αὐτῆς καὶ μετ' αὐτὴν ἡδονὰς ἐκπλύνει καὶ ἀπολούεται καὶ
 ἀπορροπτεται, οὐχὶ μέρος τι, ἀλλ' οὕτω καταφρονητικῶς
 ἔσχηκεν αὐτῆς, ὥστε οὐδὲ τὰ ἀναγκαῖα σιτία ἢ ποτὰ
 προσίσταται θεωρίᾳ τῶν θείων τρεφόμενος. διὸ καὶ ἐν 142
 ἐτέροις μαρτυρεῖται αὐτῷ· „τετταράκοντα ἡμέρας ἄρτου
 20 οὐκ ἔφαγε καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιεν“ (Exod. 34, 28), ὅτε ἐν
 τῷ θείῳ ὄρει γενόμενος χρησμῶν θεοῦ νομοθετοῦντος
 ἤκουεν. ἀλλ' οὐ μόνον ὅλη τῇ γαστρὶ ἀποτάττεται, ἀλλὰ
 καὶ τοὺς πόδας αὐτῇ συναπορροπτεται, τουτέστι τὰς ἐπι-
 βάσεις τῆς ἡδονῆς· ἐπιβάσεις δὲ ἡδονῆς εἰσι τὰ ποιητικὰ
 25 αὐτῆς· ὁ [τε] γὰρ προκόπτων λέγεται τὰ ἐγκοιλια καὶ 143
 τοὺς πόδας λούειν (Lev. 1, 9), οὐ τὴν ὅλην κοιλίαν·
 ἱκανὸς γὰρ οὐκ ἔστι πᾶσαν ἡδονὴν διώσασθαι, ἀγαπητὸν
 δέ, ἐὰν τὰ ἐγκοιλια αὐτῆς τουτέστι τὰ ἐπεντρώματα, ἅ
 φασιν οἱ φιλήδονοι ἐπιλεάνσεις εἶναι τινὰς τῶν προηγου-
 30 μένων ἡδονῶν, ἀ γίνεται ὀψαρτυτῶν καὶ σιτοπόνων λέχνων 144
 περιεργία. (49.) καὶ προσεπιτείνει τὴν τοῦ * * * προκό-
 πτοντος μετριπάθειαν τῷ τὸν μὲν ἄνευ προστάξεως παραι-

- τεῖσθαι ὄλην τὴν γαστρὸς ἡδονήν, τὸν δὲ προκόπτοντα
 μετὰ προστάξεως· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ σοφοῦ λέγεται οὕτως·
 „τὴν κοιλίαν καὶ τοὺς πόδας ὕδατι ἔπλυνεν“ (Lev. 9, 14),
 ἀνεπιχειλεύστως κατὰ τὴν ἐκούσιον γνώμην, ἐπὶ δὲ τῶν
 ἱερέων οὕτως· „τὰ δὲ ἐγκοῦλια καὶ τοὺς πόδας“ οὐχὶ 5
 ἔπλυναν, ἀλλὰ „πλυνούσι“ (Lev. 1, 9)· σφόδρα παρατετη-
 ρημένως· δεῖ γὰρ τὸν μὲν τέλειον ἐξ ἑαυτοῦ κινεῖσθαι
 πρὸς τὰς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας, τὸν δὲ ἀσκητὴν μετὰ τοῦ
 ὑφηγουμένου τὰ πρακτέα λόγου, ᾧ προστάττοντι πείθεσθαι
 145 καλόν. οὐ δεῖ δὲ ἀγνοεῖν, ὅτι Μωυσῆς | ὄλην τὴν κοιλίαν p.116M.
 τουτέστι τὴν γαστρὸς ἐκπλήρωσιν παραιτούμενος σχεδὸν 11
 καὶ τοῖς ἄλλοις πάθεσιν ἀποτάττεται, τοῦ νομοθέτου ἀπὸ
 μέρους ἐνὸς τὸ σὺμπαν ἐναργῶς παριστάντος καὶ ἀπὸ τοῦ
 συνεκτικωτάτου περὶ τῶν ἄλλων, ἐν οἷς ἡσύχασε, δυνάμει
 διεξιόντος· (50.) συνεκτικώτατον (γὰρ) ἡ γαστρὸς ἐκπλή- 15
 ρωσις καὶ ὡσανεὶ θεμέλιός τις τῶν ἄλλων παθῶν· οὐδὲν
 γούν ἐκείνων δύναται συστῆναι μὴ ἐπερειδόμενον γαστρί, ἢ
 146 πάντα ἐφιδρυκεν ἢ φύσις. διὰ τοῦτο, γεννηθέντων τῶν ἐκ
 τῆς Λεῖας προτέρων τῶν ψυχικῶν ἀγαθῶν καὶ στάντων
 ἐπὶ τῆς ἐξομολογήσεως Ἰούδα (Gen. 29, 35), μέλλων ὁ 20
 θεὸς δημιουργεῖν καὶ τὰς σώματος προκοπὰς Βάλλαν τὴν
 Ῥαχὴλ παιδίσκην καὶ πρὸ τῆς δεσποίνης τίκτειν παρασκευά-
 ζει· Βάλλα δ' ἐστὶν ἐγκατάποσις· ἥδει γὰρ ὅτι οὐδὲν τῶν
 σωματικῶν ἀνευ καταπόσεως καὶ γαστρὸς ὑποστῆναι δύνα-
 ται, ἀλλὰ αὕτη κρατεῖ καὶ ἡγεμονεύει παντὸς τοῦ σώματος 25
 147 καὶ τοῦ κατὰ τὸ ζῆν ψιλὸν ὄγκου. παρατήρει δὲ πᾶσαν
 τὴν λεπτολογίαν, οὐδὲν γὰρ λεχθὲν παρέργως εὐρήσεις.
 Μωυσῆς τὸ μὲν στηθύνιον ἀφαιρεῖται, τὴν δὲ κοιλίαν οὐκ
 ἀφαιρεῖ μὲν, πλύνει δὲ (Lev. 8, 29. 9, 14)· διὰ τί; ὅτι
 ὁ τέλειος σοφὸς ὄλον μὲν τὸν θυμὸν ἰσχύει παραιτήσα- 30
 σθαι καὶ ἀποκόψαι ὀργῆς κατεξαναστάς, τὴν δὲ κοιλίαν
 ἐκτεμεῖν ἀδυνατεῖ· τοῖς γὰρ ἀναγκαίαις σιτίσι καὶ ποτοῖς ἢ

- φύσις βιάζεται χρῆσθαι καὶ τὸν ὀλιγοδέεστατον καὶ κατα-
 φρονητικὸν αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων καὶ ἀσιτίαν αὐτῶν μελε-
 τῶντα. πλυνέτω οὖν αὐτὴν καὶ καθαιρέτω ἀπὸ τῶν
 περιττῶν καὶ ἀκαθάρτων παρασκευῶν· ἱκανὴ γὰρ καὶ αὕτη
 5 παρὰ θεοῦ τῷ φιλαρέτῳ ὄρωρα. (Ὡ1.) διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς 148
 ὑπονοηθείσης διεφθάρθαι ψυχῆς φησιν (Num. 5, 27), ὅτι
 ἂν μὲν ἀπολειποῦσα τὸν ὀρθὸν λόγον, ὅς ἐστιν ἀνὴρ
 νόμιμος, εὐρεθῆ ἢ προσκεχωρηκυῖα τῷ μιανόντι τὴν ψυχὴν
 πάθει, „πρησθήσεται τὴν γαστέρα“, ὅπερ ἦν, ἀπληρώτους
 10 καὶ ἀκορέστους ἕξει τὰς γαστροὺς ἡδονᾶς καὶ ἐπιθυμίας, καὶ
 οὐδέποτε παύσεται ἀπληστος οὔσα δι' ἀπαιδευσίαν. ἀλλ'
 ἀμυθῆτων ἐπιρροόντων αἰδίων ἕξει τὸ πάθος. οἶδα γοῦν 149
 πολλοὺς οὕτω πταίνοντας περὶ τὴν τῆς γαστροὺς ἐπιθυμίαν,
 ὥστ' ἐμέτοις χρησάμενοι πάλιν ἐπὶ τὸν ἄκρατον καὶ τᾶλλα
 15 ὥρμησαν· οὐ γὰρ ἀναλογεῖ τοῖς σωματικοῖς ὄγκοις ἢ τῆς
 ἀκράτους ψυχῆς ἐπιθυμία, ἀλλ' οἱ μὲν ἄτε ἀγγεῖα ὄντες
 μεμετρημένα ἄμετρον οὐδὲν προσίενται, ἀλλὰ τὸ περιττὸν
 ἐκβάλλουσιν, ἢ δὲ ἐπιθυμία πληροῦται μὲν οὐδέποτε, μένει
 17M. δὲ ἐνδοῆς καὶ διψαλέα ἀεὶ. | παρὸ καὶ τὸ ἀκόλουθον 150
 20 προστίθεται τῷ πρησθήναι τὴν γαστέρα τὸ „διαπασεῖν τὸν
 μηρόν“· διαπίπτει γὰρ τότε τῇ ψυχῇ καὶ ὁ σπερματικὸς
 καὶ γεννητικὸς τῶν καλῶν λόγος ὀρθός· „ἐὰν“ γοῦν φησι
 „μὴ μιανθῆ καὶ καθαρὰ (ἦ), καὶ ἀθῶος ἔσται (καὶ) ἐκ-
 σπερματιεῖ σπέρμα“ (Num. 5, 28), ἐὰν ὑπὸ πάθους μὴ
 25 μιανθῆ, καθαρῆ δὲ πρὸς τὸν νόμιμον ἄνδρα, τὸν ὑγιῆ
 καὶ ἡγεμόνα λόγον, γόνιμον ἕξει ψυχὴν καὶ καρποφόρον.
 φέρουσαν γέννημα φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης καὶ τῆς
 συμπάσης ἀρετῆς. (Ὡ2.) ἄρ' οὖν ἡμᾶς ἐνδοθεμένους 151
 σώματι οἷόν τε σωματικαῖς ἀνάγκαις μὴ χρῆσθαι· καὶ πῶς
 30 ἔνεστιν· ἀλλ' ὄρα. ὁ ἱεροφάντης τὸν τρόπον παραγγέλλει
 τῷ ἀγομένῳ ὑπὸ σωματικῆς χρείας αὐτῷ μόνῳ χρῆσθαι
 τῷ ἀναγκαίῳ. πρῶτον μὲν φησι „τόπος ἔστω σοι ἕξω

- τῆς παρεμβολῆς“ (Deut. 23, 12), παρεμβολὴν καλῶν τὴν ἀρετὴν, ἐν ἧΐ ἐστρατοπέδευκεν ἡ ψυχὴ· οὐ γὰρ δύνатаι τὸν αὐτὸν κρατεῖν χῶρον φρόνησις καὶ σωματικῆς ἀνάγκης
- 152 ἀπόλαυσις. εἶτα „ἐξελεύσῃ“ φησὶν „ἐκεῖ ἕξω“· διὰ τί; ὅτι οὐ δύνатаι ἡ ψυχὴ καταμένουσα μετὰ φρονήσεως καὶ 5 ἐν τῷ οἴκῳ διατρίβουσα τῆς σοφίας χρῆσθαί τινι τῶν φίλων σώματος· τρέφεται γὰρ τότε θειοτέραις τροφαῖς ἐν ταῖς ἐπιστήμασι, δι’ ἃς καὶ τῆς σαρκὸς ἀμελεῖ· ἐπειδὴν γὰρ ἐξέλθῃ τῶν ἱερῶν ἀρετῆς οἴκων, τηρικαῦτα ἐπὶ τὰς τὸ σῶμα πλημμελοῦσας καὶ πιεζούσας ὕλας τρέπεται. 10
- 153 πῶς οὖν αὐταῖς χρῆσθαι; „πάσσαλος ἔστω σοι“ φησὶν „ἐπὶ τῆς ζώνης σου, καὶ ὀρύξεις ἐν αὐτῷ“ (Deut. 23, 13), τουτέστι λόγος ἐπὶ τοῦ πάθους ἐξορύττων καὶ ἀναστῆλων καὶ ἀπαμφεινῶς αὐτό· ἀνεξῶσθαι γὰρ βούλεται ἡμᾶς τὰ
- 154 πάθη, ἀλλὰ μὴ ἀνειμένα καὶ κεχαλασμένα φορεῖν. διὸ 15 καὶ ἐπὶ τῆς διαβάσεως αὐτῶν, ὃ καλεῖται Πάσχα, προστάττει τὰς „ὀσφῦς περιεζῶσθαι“ (Exod. 12, 11), ἥτοι συνεστάλθαι τὰς ἐπιθυμίας, πάσσαλος οὖν, τουτέστι λόγος, ἐπέσθω τῷ πάθει, κωλύων αὐτὸ χεῖσθαι· οὕτως γὰρ αὐτοῖς μόναις χρῆσόμεθα τοῖς ἀναγκαίοις, τῶν δὲ περιττῶν ἀφεξόμεθα. 20
- 155 (ὁδ.) κἂν ἐν συνουσίαις ὄντες καὶ μέλλοντες εἰς ἀπόλαυσιν καὶ χρῆσιν τῶν παρεσκευασμένων ἐλθεῖν σὺν λόγῳ παραγενώμεθα ὥσπερ ὄπλῳ τινὶ ἀμυντηρίῳ, οὔτε πέραν τοῦ μετρίου σιτίων ἐμφορηθησόμεθα αἰθυιῶν τρόπον οὔτ’ ἀκράτου ἀμέτρου κορροθέντες μέθῃ ληραίνειν ἀναγκαζούσῃ 25 χρῆσόμεθα· ἐπιστομιεῖ γὰρ ὁ λόγος καὶ ἐγγαλινώσῃ τὴν
- 156 ῥύμην | καὶ φορὰν τοῦ πάθους. ἐγὼ γοῦν αὐτὸ πολλάκις p.118M. παθῶν οἶδα· εἰς γὰρ ἀδιάγωγον συνουσίαν ἐλθὼν καὶ πολυτελεῖ ὀείπνα, ὅποτε μὴ ἀφικσίμην σὺν λόγῳ, δοῦλος ἐγενόμην τῶν παρεσκευασμένων, ἀγόμενος ὑπὸ θεσποτῶν 30 ἀτιθᾶσων, θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων καὶ τῶν ὅσα διὰ μυκτῆρος καὶ γεύσεως ἡδονὰς ἀπεργάζεται· ὅποτε δὲ μετὰ

- τοῦ αἰρουῦντος λόγου, δεσπότης ἀντὶ δούλου γίνομαι καὶ ἀνά
κράτος νικῶ καλὴν νίκην καρτερίας καὶ σωφροσύνης, ἀντι-
βαίνων καὶ ἀντιφιλονεικῶν πᾶσι τοῖς ἀναρρηγνῦσι τὰς
ἀκράτορας ἐπιθυμίας. „διορύξεις“ φησὶ γοῦν „τῷ πασσάλῳ“ 157
5 (Deut. 23, 13), τουτέστιν, ἦν ἕκαστον ἔχει φύσιν, τὸ
φαγεῖν, τὸ πιεῖν, τὸ τοῖς μετὰ γαστέρα χρῆσθαι, τῷ λόγῳ
γυμνώσεις καὶ διαστελεῖς, ἵνα διακρίνας γνῶς τὰληθές·
τότε γὰρ εἴσῃ, ὅτι ἐν οὐδενὶ τούτων ἐστὶ τὸ ἀγαθόν.
ἀλλὰ τὸ ἀναγκαῖον μόνον καὶ χρήσιμον. „καὶ ἐπαγαγὼν 158
10 καλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην σου“ (ibid.)· πάνυ καλῶς·
ἔπαγε γάρ, ᾧ ψυχῇ, τὸν λόγον ἐπὶ πάντα, ᾧ καλύπτεται
καὶ συσκιάζεται καὶ συγκρύπτεται πᾶσα ἀσχημοσύνη σαρκὸς
καὶ πάθους· τὰ γὰρ μὴ σὺν λόγῳ πάντα αἰσχρά, ὥσπερ
τὰ σὺν λόγῳ κόσμια. οὐκοῦν ὁ μὲν φιλήδονος ἐπὶ κοιλίαν 159
15 βαυλίξει, ὁ δὲ τέλειος τὴν κοιλίαν ὄλην ἐκπλύνει, ὁ δὲ
προκόπτων τὰ ἐν κοιλίᾳ, ὁ δὲ ἄρτι ἀρχόμενος παιδεύεσθαι
ἔξω πρόεισιν, ὅταν μέλλῃ τῆς γαστρὸς τοῖς ἀναγκαίοις ἐπι-
φερόμενος λόγον ἐπιστομιεῖν τὸ πάθος, ὃς εἴρηται συμβο-
λικῶς πάσσαλος.
- 20 (54.) Εὖ μέντοι καὶ τὸ προσθεῖναι· „πορεύσῃ ἐπὶ 160
τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ“ (Gen. 3, 14)· ἡ γὰρ ἡδονὴ οὐκ
ἔστι τῶν ἡρεμούντων καὶ ἰσταμένων, ἀλλὰ τῶν κινου-
μένων καὶ ταραχῆς γεμόντων· ὥσπερ γὰρ ἡ φλόξ ἐν
κινήσει, οὕτως φλογμοῦ τινα τρόπον τὸ πάθος ἐν τῇ ψυχῇ
25 κινούμενον ἡρεμεῖν αὐτὴν οὐκ ἔῃ. διὸ καὶ τοῖς λέγουσι
καταστηματικὴν εἶναι τὴν ἡδονὴν οὐ συμφέρεται· ἡρεμία
γὰρ λίθῳ μὲν καὶ ξύλῳ καὶ παντὶ ἀψύχῳ οἰκεῖον, ἀλλό-
τριον δὲ ἡδονῇ· γαργαλισμοῦ γὰρ καὶ σπασμώδους ἐφέεται
καὶ ἐπ’ ἐνίων οὐκ ἡρεμίας ἀλλὰ συντόνου καὶ σφοδρᾶς
30 κινήσεώς ἐστι χρεῖα.
- (55.) Τὸ δὲ „γῆν φάγεσαι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς 161
ζωῆς σου“ (Gen. 3, 14), τοῦτο προσφυῶς εἴρηται· τῆς

- γὰρ | σώματος τροφῆς ἕδοναι γίνονται καὶ μήποτ' εὐκρίτως· p.119M.
 δύο (γὰρ) ἐστὶν ἐξ ὧν συνέσταμεν, ψυχὴ τε καὶ σῶμα· τὸ
 μὲν οὖν σῶμα ἐκ γῆς δεδημιούργηται, ἡ δὲ ψυχὴ αἰθέρος
 ἐστίν, ἀπόσπασμα θεῖον· „ἐνεφύσησε γὰρ εἰς τὸ πρόσωπον
 αὐτοῦ πνεῦμα ζωῆς ὁ θεός, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς
 ψυχὴν ζῶσαν“ (Gen. 2, 7). εὐλόγως οὖν τὸ μὲν ἐκ γῆς 5
 διαπλασθὲν σῶμα συγγενεῖς ἔχει τροφὰς ὡς ἀναδίδωσιν ἡ
 γῆ, ἡ δὲ αἰθερίου φύσεως μοῖρα οὕσα ψυχὴ πάλιν αἰ-
 θερίου καὶ θείας· ἐπιστήμαις γὰρ τρέφεται καὶ οὐ σιτίοις
 162 ἢ ποτοῖς, ὧν ἐπιθεῖς ἐστὶ τὸ σῶμα. (Ἵβ.) ὅτι δὲ οὐ 10
 γίνονται ἀλλ' οὐράνιοι αἱ ψυχῆς τροφαί, μαρτυρήσει διὰ
 πλειόνων ὁ ἱερὸς λόγος· „ἰδοὺ ἐγὼ ὕω ὑμῖν ἄρτους (ἐκ)
 τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐξελεύσεται ὁ λαὸς καὶ συνάξουσι τὸ τῆς
 ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ὅπως πειράσω αὐτούς, εἰ πορεύσονται
 τῷ νόμῳ μου ἢ οὐ“ (Exod. 16, 4). ὁρᾷς ὅτι οὐ γίνονται 15
 καὶ φθαρτοῖς τρέφεται ἡ ψυχὴ, ἀλλ' οἷς ἂν ὁ θεὸς ὑμ-
 βρήσῃ λόγοις ἐκ τῆς μεταρσίτου καὶ καθαρᾶς φύσεως, ἦν
 163 οὐρανὸν κέκληκεν· ἐξίτω μέντοι ὁ λεῶς καὶ πᾶν τὸ τῆς
 ψυχῆς σύστημα καὶ συναγαγέτω καὶ ἀρχέσθω τῆς ἐπι-
 στήμης, μὴ ἀθρόως ἀλλὰ „τὸ τῆς ἡμέρας εἰς ἡμέραν“· 20
 πρῶτον μὲν γὰρ ἀθρόον οὐ χωρήσει τὸν πολλὸν πλοῦτον
 τῶν τοῦ θεοῦ χαρίτων, ἀλλὰ τῇ φορᾷ χειμάρρου τρόπον
 ἐπικλυσθήσεται· ἔπειτ' ἐστὶν ἄμεινον τὰ αὐτάρκη λαβόντας
 ἀγαθὰ καὶ μεμετρημένα τῶν λοιπῶν ταμίαν οἰηθῆναι τὸν
 164 θεόν. ὁ δὲ πάντα μετιὼν ἀθρόα δυσελπιστίαν καὶ ἀπιστίαν 25
 μετὰ πολλῆς ἀνοίας κτᾶται· οὐσελπίς μὲν (γίνεται), εἰ
 νῦν μόνον ἀλλὰ μὴ καὶ αὐθις ἐλπίζει τὸν θεὸν ὑμβρή-
 σειν αὐτῷ ἀγαθὰ, ἀπιστος δέ, εἰ μὴ πεπίστευκε καὶ νῦν
 καὶ ἀεὶ τὰς τοῦ θεοῦ χάριτας ἀφθόνως τοῖς ἀξίοις
 προσνέμεσθαι. ἄνους δέ, εἰ οἶεται τῶν συναχθέντων ἱκανὸς 30
 ἔσεσθαι φύλαξ ἄκοντος θεοῦ· μικρὰ γὰρ βροπὴ τὸν ἀσφά-
 λειαν καὶ βεβαιότητα περιάπτοντα νῦν ὑπὸ μεγαλαυχίας

ἑαυτῷ ἄκυρον καὶ ἀβέβαιον ὧν ἐδόκει φύλαξ εἶναι πάντων
 ἐποίησε. (57.) σύναγε οὖν, ὦ ψυχῆ, τὰ αὐτάρκη καὶ 165
 καθήκοντα καὶ μήτε πλείω τῶν ἱκανῶν ὡς ὑπερβάλλειν
 μήτε ἐλάττω πάλιν ὡς ἐνδεῖν, ἵνα μέτροις δικαίοις χρω-
 5 μένη μὴ ἀδικῆς. καὶ γὰρ διάβασίν γε μελετῶσαν ἀπὸ
 τῶν παθῶν καὶ τὸ Πάσχα θύουσαν δεῖ τὴν προκοπὴν, τὸ
 πρόβατον, λαμβάνειν μὴ ἀμέτρως· „ἕκαστος“ γάρ φησι
 „τὸ ἀρκούν αὐτῷ συναριθμηθήσεται εἰς πρόβατον“ (Exod.
 12, 4). καὶ ἐπὶ τοῦ μάννα οὖν καὶ ἐπὶ πάσης θωραξ, 166
 120 M. ἦν ὁ θεὸς θωραεῖται ! τῷ γένει ἡμῶν, καλὸν τὸ ἐνάριθμον
 11 καὶ μεμετρημένον καὶ μὴ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς λαμβάνειν· πλεο-
 νεξίας γὰρ τοῦτό γε. τὸ τῆς ἡμέρας οὖν εἰς ἡμέραν
 συναγαγέτω ἡ ψυχὴ (Exod. 16, 4), ἵνα μὴ ἑαυτὴν φύλακα
 τῶν ἀγαθῶν ἀλλὰ τὸν φιλόδωρον θεὸν ἀποφύγη. (58.) καὶ 167
 15 διὰ τοῦτό μοι δοκεῖ τὸ προκείμενον λέγεσθαι· σύμβολον
 φωτός ἐστὶν ἡ ἡμέρα, φῶς δὲ ψυχῆς ἐστὶ παιδεία. πολλοὶ
 οὖν τὰ ἐν ψυχῇ φῶτα ἐκτήσαντο εἰς νύκτα καὶ σκότος,
 ἀλλ' οὐκ εἰς ἡμέραν καὶ φῶς, οἷον τὰ προπαιθεύματα πάντα
 καὶ τὰ ἐγκύκλια λεγόμενα καὶ φιλοσοφίαν αὐτὴν τρυφῆς
 20 ἕνεκεν ἢ ἀρχῆς τῆς πρὸς τοὺς ἡγεμόνας. ὁ δὲ γε ἀστειὸς
 τὴν ἡμέραν ἕνεκα ἡμέρας καὶ τὸ φῶς ἕνεκα φωτός καὶ
 τὸ καλὸν ἕνεκα τοῦ καλοῦ κτᾶται μόνου, οὐχ ἕνεκα ἄλλου
 τινός. διὸ καὶ ἐπιφέρει· „ὅπως πειράσω αὐτούς, εἰ πορεύ-
 σονται τῷ νόμῳ μου ἢ οὐ“ (Exod. 16, 4)· νόμος γὰρ
 25 θεῖος οὗτος, τὴν ἀρετὴν δι' ἑαυτὴν τιμᾶν. τοὺς οὖν 168
 ἀσκητὰς ὡσπερ νόμισμα δοκιμάζει ὁ ὀρθὸς λόγος, πότερα
 κεκηλίδωνται ἐπὶ τι τῶν ἐκτὸς ἀναφέροντες τὸ τῆς ψυχῆς
 ἀγαθὸν ἢ ὡς δοκιμὸν διαστέλλουσιν ἐν διανοίᾳ μόνῃ τοῦτο
 διαφυλάττοντες. τούτοις συμβέβηκε μὴ τοῖς γήϊνις ἀλλὰ
 30 ταῖς ἐπουρανίοις ἐπιστήμαις τρέφεσθαι. (59.) δηλοῖ δὲ 169
 καὶ δι' ἐτέρων, ὅταν φῆ· „τὸ πρῶτ' ἐγένετο καταπαυ-
 αμένης τῆς ὀρώσου κύκλιφ τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἰδοὺ ἐπὶ

- πρόσωπον τῆς ἐρήμου (λεπτὸν) ὡσεὶ κόριον, λευκὸν ὡσεὶ
 πάγος ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδόντες δὲ αὐτὸ εἶπον ἕτερος τῷ
 ἐτέρῳ Τί ἐστὶ τοῦτο; οὐ γὰρ ἤδειςαν, τί ἦν. εἶπε δὲ
 αὐτοῖς Μωυσῆς Οὗτος ὁ ἄρτος, ὃν δέδωκεν ἡμῖν κύριος
 τοῦ φαγεῖν. τοῦτο τὸ ῥῆμα δὲ συνέταξε κύριος“ (Exod. 5
 16, 13 ss.). ὁρᾷς τῆς ψυχῆς τροφὴν οἷα ἐστὶ· λόγος
 θεοῦ συνεχῆς, ἐοικῶς ὀρόσῳ, κύκλῳ πᾶσαν περιειληφῶς
 170 καὶ μηδὲν μέρος ἀμέτοχον αὐτοῦ ἔων. φαίνεται δ' οὐ
 πανταχοῦ ὁ λόγος οὗτος, ἀλλ' ἐπ' ἐρήμῳ παθῶν καὶ
 κακιῶν, καὶ ἔστι λεπτὸς νοῆσαι τε καὶ νοηθῆναι καὶ 10
 σφόδρα διαυγῆς καὶ καθαρὸς ὀραθῆναι, καὶ ἔστιν ὡσεὶ
 κόριον. φασὶ δὲ οἱ γεωπόνοι τὸ σπέρμα τοῦ κορίου διαι-
 ρεθὲν εἰς ἄπειρα καὶ τμηθὲν καθ' ἕκαστον τῶν μερῶν καὶ
 τμημάτων σπαρὲν βλαστάνειν οὕτως, ὡς καὶ τὸ ὄλον γῆθύ-
 νατο· τοιοῦτος καὶ ὁ θεοῦ λόγος, καὶ δι' ὄλων ὠφέλη- 15
 171 τικὸς καὶ διὰ παντὸς μέρους καὶ τοῦ τυχόντος. μήποτε
 δὲ ὁμοιοῦται καὶ τῇ κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν κόρη· ὡς γὰρ
 αὕτη βραχύτατον οὖσα μέρος τὰς τῶν ὄντων ὁρᾷ ζώνας
 ὄλας καὶ θάλατταν ἄπειρον καὶ | ἀέρος μέγεθος καὶ τοῦ p.121 M.
 παντὸς οὐρανοῦ ὅσον ἀνατέλλων καὶ δυσόμενος ὁ ἥλιος 20
 ὀρίζει, οὕτως καὶ ὁ θεοῦ λόγος ὀξυδερκέστατός ἐστιν, ὡς
 πάντα ἐφορᾷ εἶναι ἱκανός, * * * ὃ τὰ θεᾶς ἄξια κατό-
 φονται· παρὸ καὶ λευκὸν ἐστὶ· τί γὰρ ἂν εἴη λαμπρότερον
 ἢ τηλαυγέστερον θεοῦ λόγου, οὗ κατὰ μετουσίαν καὶ τὰ
 ἄλλα τὴν ἀγλὸν καὶ τὸν ζόφον ἀπελαύνει φωτὸς κοινω- 25
 172 νῆσαι ψυχικῶ γλιχόμενα. (60.) Ἴδιον δὲ περὶ τοῦτον τὸν
 λόγον συμβαίνει πάθος. Ἔταν γὰρ καλέσῃ πρὸς ἑαυτὸν
 τὴν ψυχὴν, πῆξιν ἀνεγείρει τῷ γεῶδει καὶ σωματικῷ καὶ
 αἰσθητικῷ παντί· διὸ λέγεται τὸ „ὡσεὶ πάγος ἐπὶ τῆς
 γῆς“ (Exod. 16, 14)· καὶ γὰρ ἡνίκα ὁ τὸν θεὸν ὀρῶν 30
 φυγὴν τὴν ἀπὸ τῶν παιθῶν μελετᾷ, πῆγνυται τὰ κύματα,
 τουτέστιν ἡ φερά καὶ αὔξησης καὶ τὸ μέγαλαυχον αὐτῶν·

- „ἐπάγη γὰρ τὰ κύματα ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης“ (Exod. 15, 8), ἵνα διαβῆ τὸ πάθος ὁ βλέπων τὸν ὄντα. πονθή- 173
 νονται οὖν ἀλλήλων αἱ ψυχαὶ αἱ πεπονθυῖαι μὲν ἤδη τὸν
 λόγον, οὐκ ἔχουσαι δ' εἰπεῖν τὸ „τί ἐστι“ (Exod. 16, 15).
 5 καὶ γὰρ γλυκανθέντες πολλαίς τὸν κεινηχότα χυμὸν
 ἀγνοοῦμεν καὶ ἡδέων ἀτμῶν ὀσφραϊνόμενοι τίνες εἰσὶν οὐκ
 ἴσμεν· οὕτως οὖν ἡ ψυχὴ γανωθεῖσα πολλαίς εἰπεῖν οὐκ
 ἔχει, τί τὸ γανῶσαν αὐτὴν ἐστι· διδάσκεται δὲ ὑπὸ τοῦ
 10 ἱεροφάντου καὶ προφῆτου Μωυσέως, ὃς ἐρεῖ· „οὗτός ἐστιν
 ὁ ἄρτος“ (ibid.), ἡ τροφή, ἣν δέδωκεν ὁ θεὸς τῇ ψυχῇ,
 προσενέγκασθαι τὸ ἑαυτοῦ ῥῆμα καὶ τὸν ἑαυτοῦ λόγον·
 οὗτος γὰρ ὁ ἄρτος, ὃν δέδωκεν ἡμῖν φαγεῖν, „τοῦτο τὸ
 15 ῥῆμα“. (61.) λέγει δὲ καὶ ἐν Δευτερονομίᾳ· „καὶ ἐκά- 174
 κωσέ σε καὶ ἐλιμαγχόνησέ σε, καὶ ἐψώμισέ σε τὸ μάννα,
 15 ὃ οὐκ ἤδεισαν οἱ πατέρες σου, ἵνα ἀναγγεῖλή σοι, ὅτι
 οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ
 ῥήματι (τῷ) ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ“ (Deut.
 8, 3). ἡ κάκωσις αὕτη ἰλασμός ἐστι· καὶ γὰρ τῇ δε-
 20 κάτῃ κακῶν ἡμῶν τὰς ψυχὰς ἰλάσκειται (Lev. 16, 30).
 ὅταν γὰρ τὰ ἡδέα περισυλᾶται, δοκοῦμεν κακοῦσθαι, τὸ
 δ' ἐστὶ πρὸς ἀλήθειαν ἴλεων τὸν θεὸν ἔχειν. περιποιεῖ 175
 δ' ἡμῖν καὶ λιμὸν, οὐκ ἀρετῆς, ἀλλὰ τὸν ἐκ πάθους καὶ
 κακίας συνιστάμενον· τεκμήριον δέ, διατρέφει γὰρ ἡμᾶς
 τῷ γενικωτάτῳ αὐτοῦ λόγῳ· τὸ γὰρ μάννα ἐρμηνεύεται
 25 „τί“, τοῦτό ἐστι τὸ γενικώτατον τῶν ὄντων· καὶ ὁ λόγος
 δὲ τοῦ θεοῦ ὑπεράνω παντός ἐστι τοῦ κόσμου καὶ πρεσβύ-
 ταιος καὶ γενικώτατος τῶν ὅσα γέγονε. τοῦτον τὸν λόγον
 οὐκ ἤδεισαν οἱ πατέρες, οὐχ οἱ πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλ' οἱ
 χρόνῳ πολλοὶ οἱ λέγοντες· „δῶμεν ἀρχηγὸν καὶ ἀποστρέ-
 30 ψωμεν εἰς“ τὸ πάθος „Αἴγυπτον“ (Num. 14, 4). ἀναγγέλ- 176
 122 M. λέτω οὖν ὁ θεὸς τῇ ψυχῇ, ὅτι | „οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνῳ
 ζήσεται ὁ ἄνθρωπος“ [κατ' εἰκόνα], „ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι

- τιῷ ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ“, τουτέστι καὶ διὰ παντὸς τοῦ λόγου τραφῆσεται καὶ διὰ μέρους αὐτοῦ· τὸ μὲν γὰρ στόμα σύμβολον τοῦ λόγου, τὸ δὲ ῥῆμα μέρος αὐτοῦ. τρέφεται δὲ τῶν μὲν τελειοτέρων ἢ ψυχῇ ὄλῳ τῷ λόγῳ· ἀγαπήσασιν δ' ἂν ἡμεῖς, εἰ καὶ μέρει τραφείημεν 5
- 177 αὐτοῦ. (62.) ἀλλ' οὗτοι μὲν εὐχονται θεοῦ λόγῳ τραφῆναι. ὁ δὲ Ἰακώβ καὶ τὸν λόγον ὑπερκύψας ὑπ' αὐτοῦ φησι τρέφεσθαι τοῦ θεοῦ, λέγει δ' οὕτως· „ὁ θεός, ᾧ εὐηρέστησαν οἱ πατέρες μου Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ, ὁ θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητος ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, ὁ 10 ἄγγελος ὁ βυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν, εὐλογῆσαι τὰ παιδιὰ ταῦτα“ (Gen. 48, 15. 16). ὠραῖος οὗτος ὁ τρόπος· τροφέα τὸν θεόν, οὐχὶ λόγον, ἡγεῖται, τὸν δὲ ἄγγελον, ὅς ἐστι λόγος, ὡσπερ ἰατρὸν κακῶν· φυσικώτατα· ἀρέσκει γὰρ αὐτῷ τὰ μὲν προηγούμενα ἀγαθὰ 15 αὐτοπροσώπως αὐτὸν τὸν ὄντα διδόναι, τὰ δεύτερα δὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ λόγους αὐτοῦ· δεύτερα δ' ἐστὶν ὅσα περιέχει
- 178 κακῶν ἀπαλλαγὴν. διὰ τοῦτ' οἶμαι καὶ ὑγείαν μὲν τὴν ἀπλῆν, ἧς οὐ προηγεῖται νόσος ἐν τοῖς σώμασιν, ὁ θεὸς χαρίζεται δι' ἑαυτοῦ μόνου, τὴν δὲ γινομένην κατὰ νόσου 20 φυγὴν καὶ διὰ τέχνης καὶ διὰ ἰατρικῆς, ἐπιγράφων καὶ ἐπιστήμη καὶ τεχνίτη τὸ δοκεῖν ἰᾶσθαι, πρὸς ἀλήθειαν αὐτὸς καὶ διὰ τούτων καὶ ἄνευ τούτων ἰώμενος. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον καὶ ἐπὶ ψυχῆς ἔχει· τὰ μὲν ἀγαθὰ, τὰς τροφάς, αὐτὸς χαρίζεται δι' ἑαυτοῦ, διὰ δὲ ἀγγέλων καὶ 25
- 179 λόγων ὅσα ἀπαλλαγὴν περιέχει κακῶν. (63.) ταῦτα δ' ἠῤῥᾶτο αἰτιώμενος τὸν πολιτικὸν Ἰωσήφ, ὃς ἐτόλμησεν εἰπεῖν ὅτι „ἐκθρέψω σε ἐκεῖ“· „σπεύσαντες“ γὰρ φησιν „ἀνάβητε πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ εἶπατε αὐτῷ Ἰάδε λέγει“ καὶ τὰ ἐξῆς, εἶτα „κατάβηθι πρὸς με καὶ μὴ 30 μείνης“, ἐπὶ πᾶσι „καὶ ἐκθρέψω σε ἐκεῖ, ἔτη γὰρ πέντε λιμὸς“ (Gen. 45, 9. 11). ἐπιμεμφόμενος οὖν ἅμα καὶ

- διδάσκων τὸν δοκησίσοφον λέγει· ὦ οὗτος, ἴσθι τὰς ψυχῆς
 τροφὰς ἐπιστήμας ὑπαρχούσας, ἃς οὐχ ὁ αἰσθητὸς λόγος.
 ἀλλ' ὁ θεὸς δωρεῖται, ὁ τρέφων ἐκ νεότητος καὶ πρώτης
 ἀκμῆς (με) μέχρι τελείου φωτὸς (cf. Gen. 48, 15) αὐτὸς
 5 ἐμπλήσει. ἔπαθεν οὖν ταῦτόν ὁ Ἰωσήφ τῇ μητρὶ αὐτοῦ 180
 Ραχὴλ· καὶ γὰρ αὕτη ἐνόμισε δύνασθαί τι τὸ γενητόν,
 διὸ λέγει· „δὸς μοι τέκνα“ (Gen. 30, 1)· ἀλλ' ὁ γε
 πτερνιστῆς αὐτὴν μωμησάμενος ἐρεῖ· πλάνον πεπλάνησαι
 123M. πολύν, οὐ γὰρ ἀντὶ θεοῦ ἐγὼ | εἰμι τοῦ μόνου δυναμένου
 10 τὰς ψυχῶν μήτρας ἀνοιγνύουσι καὶ σπεῖρουν ἐν αὐταῖς
 ἀρετὰς καὶ ποιεῖν ἐγκύμονας καὶ τικτούσας τὰ καλὰ· κατὰ
 μαθέ γέ τοι τὴν ἀδελφὴν σου Λείαν καὶ εὐρήσεις ἐξ οὐ-
 δενὸς γενητοῦ λαμβάνουσιν τὴν σπορὰν καὶ τὴν γονήν,
 ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ· „ἰδὼν γὰρ κύριος, ὅτι μισεῖται
 15 Λεία, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς·“ Ραχὴλ δὲ ἦν στεῖρα“
 (Gen. 29, 31). ἀλλ' ὅρα πάλιν τὴν ἐν τούτῳ λεπτοῦρ- 181
 γίαν· τῆς ἀρετῆς ὁ θεὸς τὰς μήτρας ἀνοίγει, σπεῖρων ἐν
 αὐταῖς τὰς καλὰς πράξεις, ἣ δὲ μήτρα, παραδεξαμένη
 τὴν ἀρετὴν ὑπὸ θεοῦ, οὐ τίκει τῷ θεῷ — χρεῖος γὰρ
 20 οὐδενὸς ἐστὶν ὁ ὢν —, ἀλλ' ἐμοὶ τῷ Ἰακώβ υἱοῦς· ἐμοῦ
 γὰρ ἕνεκα ἔσπειρον ὁ θεὸς ἐν τῇ ἀρετῇ τάχα, οὐχ ἑαυτοῦ.
 οὐκοῦν ἄλλος μὲν ἀνὴρ τῆς Λείας ὁ ἡσυχαζόμενος εὐρί-
 σκεται, ἄλλος δὲ πατὴρ τῶν ἐκ Λείας τέκνων· ἀνὴρ μὲν
 γὰρ ὁ τὴν μήτραν ἀνοίγων, πατὴρ δὲ τῶν τέκνων, ᾧ
 25 ταῦτα τίκειν λέγεται.
- (64.) „Καὶ ἐχθρὰν θήσω ἀνά μέσον σοῦ καὶ ἀνά 182
 μέσον τῆς γυναικός“ (Gen. 3, 15). ὄντως ἐστὶν ἡδονὴ
 ἐχθρὸν αἰσθῆσαι, καίτοι δοκοῦν ἐνίοις μάλιστα εἶναι φίλον·
 ἀλλ' ὡσπερ τὸν κόλακα οὐκ ἂν τις ἐταῖρον εἴποι — νόσος
 30 γὰρ φιλίας ἢ κολακεία — οὐδὲ τὴν ἐταῖραν εὖνον ἐραστῆ
 — τοῖς γὰρ διδομένοις, οὐκ αὐτῷ, προσπέπονθεν —,
 οὕτω καὶ τὴν ἡδονὴν ἐξετάζων εὐρήσεις νόθον οἰκειότητα

- 183 ὑποδουομένην πρὸς αἰσθησιν. ὅταν γέ τοι κορσεθῶμεν
 ἡδονῆς, ἐκπίπτει τῶν τόνων ἡμῶν τὰ αἰσθητήρια· ἢ τοῦς
 οἴνῳ ἢ ἔρωτι μεθύοντας οὐ καταμανθάνεις, ὅτι ὀρῶντες
 οὐχ ὀρῶσι καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσι καὶ τῶν ἄλλων
 αἰσθήσεων ἀφήρηται τὰς ἀκριβεῖς ἐνεργείας; ἔστι δ' ὅτε 5
 καὶ διὰ πλῆθος ἄμετρον τροφῆς ἅπαντες οἱ τόνοι τῶν
 αἰσθήσεων ὑφείθησαν ὑπνου καταλαμβάνοντος, ὃς καὶ τοῦ-
 νομα ἔσχεν ἀπὸ τῆς ὑφέσεως αὐτῶν· χαλᾶται γὰρ τότε
 τὸ αἰσθητικὸν ὄργανον, ὡσπερ ἐν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἐπι-
 τείνεται, μηκέτι κωφὰς τὰς ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς πλήξεις δεχό- 10
 μενον ἀλλὰ γεγωνοίας καὶ ἐναργεῖς τὴν τε ἡχὴν ἄχρι τοῦ
 νοῦ διαδιδοῦσας· δεῖ γὰρ αὐτὸν πληχθέντα γνωρίσαι τὸ
 184 ἐκτὸς καὶ λαβεῖν αὐτοῦ τύπον ἐναργῆ. (65.) τῆραι δ' ὅτι
 οὐκ εἶπεν „ἔχθραν θήσω σοὶ καὶ τῇ γυναικί“, ἀλλὰ
 „ἀνά μέσον σοῦ καὶ τῆς γυναικός“. διὰ τί δέ; ὅτι περὶ 15
 τὸ μέσον καὶ ὡς ἂν ἐν μεθορίῳ κείμενον ἡδονῆς καὶ
 αἰσθήσεως γίνεται τούτων ὁ πόλεμος. τὸ δὲ μέσον
 ἀμφοῖν | ἔστι τὸ πότιμον, τὸ ἐδώδιμον, τὸ εὐτρεπὲς πρὸς p.124 M.
 τὰ τοιαῦτα πάντα, ὧν ἕκαστον αἰσθητὸν τέ ἐστι καὶ ποιη-
 τικὸν ἡδονῆς. ὅταν οὖν ἀπλήστως ἐμφορηθῇ τούτων ἡ 20
 185 ἡδονή, βλάβην εὐθὺς εἰργάσατο αἰσθήσει. τὸ δ' „ἀνά
 μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ τοῦ σπέρματος αὐτῆς“ εἴρη-
 ται πάλιν φυσικῶς· σπέρμα γὰρ πᾶν ἐστὶ γενέσεως ἀρχή·
 ἀρχὴ δὲ ἡδονῆς μὲν [οὐ] τὸ πάθος, [ἀλλ'] ἄλογος ὀρμή,
 αἰσθήσεως δὲ ὁ νοῦς· ἀπὸ γὰρ τούτου καθάπερ τινὸς 25
 πηγῆς αἱ αἰσθητικαὶ τείνονται δυνάμεις, μάλιστα κατὰ τὸν
 ἱερώτατον Μωυσῆν, ὃς ἐκ τοῦ Ἀδάμ πεπλάσθαι φησὶ τὴν
 γυναικα, τὴν αἰσθησιν ἐκ τοῦ νοῦ. ὅπερ οὖν ἡδονὴ πρὸς
 αἰσθησιν, τοῦτο πάθος πρὸς νοῦν, ὡστ' ἐπειδὴ ἐκεῖνα
 186 ἐχθρά, καὶ ταῦτ' ἂν εἴη πολέμια. (66.) καὶ περιφανῆς 30
 ἐστὶν ὁ τῶνδε πόλεμος· κατὰ γοῦν τὰς ἐπικρατείας τοῦ
 νοῦ, ὅτε τοῖς νοητοῖς καὶ ἀσωμάτοις παραβάλλει, φυγα-

θεύεται τὸ πάθος· καὶ ἔμπαιιν ὅταν τοῦτο νικήσῃ νίκηην
κακήν, εἶκει ὁ νοῦς κωλυόμενος προσέχειν ἑαυτῷ καὶ τοῖς
ἑαυτοῦ πᾶσιν ἔργοις. φησὶ γοῦν ἐν ἑτέροις, ὅτι „ὅταν
5 μὲν ἐπῆρε τὰς χεῖρας Μωυσῆς, κατίσχυεν Ἰσραήλ, ὅταν
δὲ καθῆκε, κατίσχυεν Ἀμαλήκ“ (Exod. 17, 11), τοῦτο
παριστάς ὅτι, ὁ νοῦς ἐπειδὴν μὲν ἐξάρη αὐτὸν ἀπὸ τῶν
θνητῶν καὶ μετεωρισθῆ, ῥώννυται τὸ ὄρων τὸν θεόν, ὅπερ
ἐστὶν Ἰσραήλ, ἐπειδὴν δὲ καθῆ τοὺς ἰδίους τόνους καὶ
ἐξασθενήσῃ, αὐτίκα τὸ πάθος ἰσχύσει, ὁ Ἀμαλήκ, ὃς
10 ἐρμηνεύεται λαὸς ἐκλείχων· ὄντως γὰρ διεσθίει τὴν ὅλην
ψυχὴν καὶ ἐκλιχμαῖται, μηδὲν ἐν αὐτῇ σπέρμα ἢ ζώπυρον
ἀρετῆς ὑπολείπων. παρὸ καὶ λέγεται „ἀρχὴ ἐθνῶν 187
Ἀμαλήκ“ (Num. 24, 20), ὅτι τῶν μιγάδων καὶ συγκλύδων
καὶ πεφυρμένων ἀβουλεῖ τὸ πάθος ἄρχει καὶ κυριεύει. διὰ
15 τούτου πᾶς ὁ ψυχῆς ἀναρριπίζεται πόλεμος· αἷς γοῦν
χαρίζεται διανοίαις ὁ θεὸς εἰρήνην, ταύταις ὁμολογεῖ ἀπα-
λείψειν „τὸ μνημόσυνον Ἀμαλήκ ἐκ τῆς ὑπ’ οὐρανόν“
(Exod. 17, 14).

(67.) Τὸ δὲ „αὐτὸς σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ 188
20 τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν“ (Gen. 3, 15) τῇ μὲν φωνῇ
βαρβαρισμὸς ἐστὶ, τῷ δὲ σημαينوμένῳ κατόρθωμα· τῷ
γὰρ ὄφει λέγεται περὶ τῆς γυναικὸς, ἢ δὲ γυνὴ „αὐτὸς“
οὐκ ἔστιν, ἀλλ’ „αὐτή“. τί οὖν λεκτέον; ἀπὸ τοῦ περὶ
τῆς γυναικὸς λόγου μετελήλυθεν ἐπὶ τὸ σπέρμα καὶ τὴν
p.125 M. ἀρχὴν αὐτῆς· ἀρχὴ δὲ ἦν αἰσθησίσεως | ὁ νοῦς· οὗτος δὲ
26 ἄρρηγ, ἐφ’ οὗ χρῆ λέγειν αὐτὸς καὶ αὐτοῦ καὶ τὰ τοιαῦτα.
ὀρθῶς οὖν τῇ ἡρόνη λέγεται, ὅτι ὁ νοῦς σου τηρήσει τὸ
κεφάλαιον καὶ ἡγεμονικὸν δόγμα, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ,
τοῦ νοῦ, τὰς ἐπιβάσεις καὶ ἐφιδρώσεις τῶν ἀρεσκόντων, αἷς
30 αἱ πτέρναι κατὰ λόγον εἰκάσθησαν. (68.) τὸ δὲ „τηρήσει“ 189
οὗο δηλοῖ· ἐν μὲν τὸ οἶον διαφυλάξει καὶ διασώσει, ἕτερον
δὲ τὸ ἴσον τῷ ἐπιτηρήσει πρὸς ἀναίρεσιν. ἀνάγκη δὲ τὸν

- νοῦν ἢ φαῦλον ἢ σπουδαῖον εἶναι· ὁ μὲν οὖν ἄφρων
 φύλαξ καὶ ταμίας ἂν γένοιτο τῆς ἡδονῆς, χαίρει γὰρ αὐτῇ,
 ὁ δὲ σπουδαῖος ἐχθρός, καρποδοκῶν ὅτε ἐπιθέμενος ἰσχύσει
 καθελεῖν αὐτὴν εἰσάπαν. καὶ μὴν ἔμπαλιν ἢ ἡδονῇ τοῦ
 μὲν ἄφρονος διατηρεῖ τὴν ἐπίβασιν, τοῦ δὲ σοφοῦ λύειν 5
 καὶ ἀναιρεῖν ἐπιχειρεῖ τὴν ἔνστασιν, ἡγουμένη τὸν μὲν
 κατάλυσιν αὐτῆς μελετᾶν, τὸν δ' ἄφρονα δι' ὧν μάλιστα
 190 σωθῆσεται. ἀλλ' ὅμως πετρνίζειν δοκοῦσα καὶ ἀπατᾶν τὸν
 ἀστεῖον αὐτῇ πετρνισθῆσεται πρὸς τοῦ πάλην ἡσκηκότος
 Ἰακώβ — πάλην δ' οὐ τὴν σώματος ἀλλ' ἦν παλαίει 10
 ψυχῇ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς τρόπους αὐτῆς πάθεισι καὶ
 κακίαις μαχομένη —· καὶ οὐ πρότερον ἀνήσει πτέρναν
 τοῦ ἀνταγωνιστοῦ πάθους, πρὶν ἀπειπεῖν αὐτὸ καὶ ὁμολο-
 γῆσαι, ὅτι ἐπτέρνισται καὶ νενίκηται δίς, ἔν τε τοῖς
 191 πρωτοτοκίαις καὶ ἐν τῷ εὐλογιστεῖν. „δικαίως“ γὰρ φησιν 15
 „εἰκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ, ἐπτέρνικέ με γὰρ ἤδη
 δεύτερον· τότε τὰ πρωτοτόκιά μου εἴληφε, καὶ νῦν εἴληφε
 τὴν εὐλογίαν μου“ (Gen. 27, 36). πρεσβύτερα δὲ ὁ μὲν
 φαῦλος ἡγεῖται τὰ σώματος, ὁ δ' ἀστεῖος τὰ ψυχῆς, α
 καὶ πρὸς ἀλήθειάν ἐστιν, οὐ χρόνω ἀλλὰ δυνάμει καὶ 20
 ἀξιώματι πρεσβύτερα καὶ πρῶτα ὄντως, ὡς καὶ ἄρχων ἐν
 192 πόλει· ἡγεμονίς δὲ τοῦ συγκρίματος ἢ ψυχῆ. (69.) εἴληφεν
 οὖν τὰ πρῶτα ὁ πρῶτος κατ' ἀρετὴν, α καὶ ἐπέβαλεν
 αὐτῷ· εἴληφε γὰρ καὶ (τὸ) εὐλογιστεῖν σὺν εὐχαῖς τελείαις.
 μάταιος δὲ καὶ οἰησίσοφος ὁ λέγων „τὰς ἐμὰς εὐλογίας 25
 καὶ τὰ ἐμὰ πρωτοτόκια εἴληφεν“· οὐ γὰρ τὰ σά, ὦ οὗτος,
 λαμβάνει, ἀλλὰ τοῖς σοῖς τὰ ἐναντία· τὰ μὲν γὰρ σά
 193 δουλείας, τὰ δ' ἐκείνου δεσποτείας ἡξίωται· καὶ εἰ ἀγα-
 πῆσεις δοῦλος γενέσθαι τοῦ σοφοῦ, νουθεσίας καὶ σωφρο-
 νισμοῦ κοινωνήσεις, ἀμαθίαν καὶ ἀπαιδευσίαν κῆρας ψυχῆς 30
 ἀποβαλὼν· εὐχόμενος γὰρ ὁ πατήρ σοί φησιν, ὅτι „τῷ
 ἀδελφῷ σου δουλεύσεις“ (Gen. 27, 40)· ἀλλ' οὐχὶ νῦν —

οὐ γὰρ ἀνέξεται σε ἀφηνιάζοντα —, ἀλλ' ὅταν „ἐκλύσῃς
τὸν ζυγὸν ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου“ (ibid.), τὸ αὐχμημα
p.126 M. καὶ φρύαγμα ἀποβαλὼν θ' ἐκτίσω ὑποζεύξας | σεαυτὸν ὀχλή-
ματι παθῶν, ἡμισοχούσῃς ἀφροσύνης. νυνὶ μὲν δοῦλος εἶ 194
5 χαλεπῶν καὶ ἀφορήτων τῶν ἐν σεαυτῷ δεσποτῶν, οἷς νόμος
ἔστι μὴδένα ἐλευθέρον ποιεῖν· ἐὰν δὲ τούτους δρασμῶ
χρησάμενος καταλίπῃς, ὑποδέξεται σε φιλόδουλος δεσπότης
ἐπ' ἐλπίσι χρησταῖς ἐλευθερίας καὶ οὐκ ἐκδώσει ἔτι τοῖς
προτέροις δεσπότηαις, μαθὼν παρὰ Μωυσέως δίδαγμα καὶ
10 δόγμα ἀναγκαῖον, „μὴ παραδιδόναι παῖδα τῷ κυρίῳ, ὅς
προστέθειται αὐτῷ παρὰ τοῦ κυρίου· μετὰ γὰρ αὐτοῦ
κατοικήσει ἐν παντὶ τόπῳ, ὃ ἐὰν ἀρέσκῃ αὐτῷ“ (Deut.
23, 15, 16). (70.) ἀλλ' ἕως οὐκ ἀποδεδράκαας, ἔτι δ' 195
ἐγκεχαλίνωσαι ταῖς ἐκείνων τῶν δεσποτῶν ἡνίαις, ἀνάξιος
15 εἶ δουλεύειν σοφῷ· τεκμηρίον μέγιστον ἦθους ἀνελευθέρου
καὶ δουλοπρεποῦς παρέχεις, ὅταν λέγῃς „τὰ ἐμὰ πρωτο-
τόκια καὶ τὰς ἐμας εὐλογίας“ (Gen. 27, 36)· εἰς ἄμετρον
γὰρ ἀμαθίαν κευχωρηκότων αἰῶς αἱ φωναί, ἐπειδὴ μόνῳ
ἀρμόττει θεῷ λέγειν τὸ ἐμόν, αὐτοῦ γὰρ ὄντως κτήματα
20 μόνου τὰ πάντα. διὸ καὶ μαρτυρήσει, ὅταν φῇ „τὰ δῶρά 196
μου, δόματά μου, καρπώματά μου διατηρήσεις“ (Num.
28, 2), ὅτι δῶρα δομάτων διαφέρει· τὰ μὲν γὰρ ἔμφασιν
μεγέθους τελείων ἀγαθῶν δηλοῖ, ἃ τοῖς τελείοις χαρίζεται
ὁ θεός, τὰ δ' εἰς βραχύτατον ἔσταλται, ὧν μετέχουσιν οἱ
25 εὐφουεῖς ἀσκηταὶ οἱ προκόπτοντες. οὐ χάριν καὶ Ἀβραὰμ 197
ἀκολουθῶν τῷ θεοῦ θελήματι τὰ μὲν ὑπάρχοντα, ὅπερ ἦν
αὐτῷ ἐκ θεοῦ, κατέχει, ἀποπέμπεται δὲ τὴν ἵππον τοῦ
βασιλέως Σοδόμων (Gen. 14, 21 ss.), ὡς καὶ τὰ ὑπαρκτὰ
τῶν παλλακῶν. καὶ Μωυσῆς μέντοι τὰ μέγιστα δικαιονο-
30 μεῖν ἀξιοῖ καὶ περὶ τῶν μεγίστων, τὰ δὲ βραχέα τῶν
κριμάτων ἐπιτρέπει τοῖς δευτερεύουσι σκοπεῖν (cf. Exod.
18, 26). ὅστις δὲ τολμᾷ λέγειν ἑαυτοῦ τι εἶναι, δοῦλος 198

- τὸν πάντα αἰῶνα γεγράφεται, ὡσπερ ὁ λέγων „ἡγάπηκα τὸν κύριόν μου καὶ τὴν γυναῖκά μου καὶ τὰ παιδιὰ μου· οὐκ ἀποτρέχω ἐλεύθερος“ (Exod. 21,5). εὖ γε τὸ ἑαυτῷ ὁμολογῆσαι δουλείαν· πῶς γὰρ ὁ λέγων οὐ δοῦλος Ἐμὸς ὁ κύριος νοῦς ἐστι, κύριος ἑαυτοῦ καὶ αὐτοκράτωρ· ἐμὴ 5 καὶ ἡ αἴσθησις, αὐτάρκες τῶν σωμάτων κριτήριον· ἐμὰ καὶ τὰ τούτων ἔχονα, τοῦ μὲν νοῦ τὰ νοητά, τῆς δ' αἰσθήσεως τὰ αἰσθητά· ἐπ' ἐμοὶ γὰρ τὸ νοεῖν, τὸ αἰσθάνεσθαι. ἀλλὰ μὴ μόνον ἑαυτοῦ καταμαρτυρεῖτω, ἀλλὰ 199 καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ καταδικασθεὶς αἰωνίαν καὶ βεβαιοτάτην ὑπομενέτω δουλείαν· κελεύοντος τό τε οὖς τρυπᾶσθαι, ἵνα μὴ παραδέξῃται λόγους ἀρετῆς, καὶ δουλεύειν τὸν αἰῶνα τῷ νῷ καὶ τῇ αἰσθήσει, κακοῖς καὶ ἀνηλεεσί δεσπόταις.
- 200 (71.) „Καὶ τῇ γυναικὶ εἶπε Πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπας σου καὶ τὸν στεναγμὸν σου“ (Gen. 3, 16). τῆς 15 γυναικός, ἣτις αἴσθησις ἦν, ἴδιόν ἐστιν ἀλγηδῶν πάθος, | ἡ λύπη καλεῖται· περὶ ἧ γὰρ γίνεται τὸ ἡδυσθαι, περὶ p.127M. τοῦτο καὶ τὸ ἀλγεῖν· ἡδόμεθα δὲ διὰ τῶν αἰσθήσεων, ὥστε ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀλγοῦμεν δι' αὐτῶν. ἀλλ' ὁ μὲν σπουδαῖος καὶ κεκαθαρμένος νοῦς ἐλάχιστα ἀλγεῖ, ἥκιστα γὰρ ἐπι- 20 τίθενται αὐτῷ αἰ αἰσθήσεις· τῷ δ' ἄφρονι περιττεῖται τὸ πάθος οὐδὲν ἔχοντι ἀλεξιφάρμακον ἐν τῇ ψυχῇ, ᾧ τὰς
- 201 ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν κῆρας ἀμυνεῖται. ὡσπερ γὰρ ἐτέρως τύπτεται ὁ ἀθλητῆς καὶ ὁ δοῦλος, ὁ μὲν καθ' ὑπόπτωσιν ἐνδιούδους πρὸς τὰς αἰκίας καὶ ὑπείκων, ὁ 25 δ' ἀθλητῆς ἀντέχων καὶ ἀντιστατῶν καὶ τὰς ἐπιφερομένας (πληγὰς) ἀποσειόμενος, καὶ κείρεις ἐτέρως μὲν ἄνθρωπον, ἐτέρως δὲ τὸ κῆδιδιον — τὸ μὲν γὰρ ἐν τῷ πάσχειν μόνον ἐξετάζεται, ὁ δ' ἄνθρωπος καὶ ἀντιδρᾷ καὶ ὡσπερ ἀντι-
- 202 πέπονθε σχηματίζων ἑαυτὸν πρὸς τὸ κείρεσθαι —, οὕτως 30 ὁ μὲν ἀλόγιστος ἀνδραπόδων δίκην ἐτέρῳ ὑπεῖκει καὶ ὑποπίπτει ταῖς ἀλγηδῶσιν ὡς ἀφορήτοις δεσποίναις ἀντιβλέψαι

πρὸς αὐτάς ἄδυνατων, ἄρρενας καὶ ἐλευθέρους σπᾶν μὴ
 δυνάμενος λογισμούς, παρὸ θῆ καὶ πληθὺς ἄπειρον διὰ
 τῶν αἰσθησεων αὐτῶ τῶν ἄδυνητῶν ἐπαντλεῖται, ὁ δ' ἐπι-
 5 στημῶν ἀθλητοῦ τρόπον μετὰ δυνάμεως καὶ ῥώμης καρ-
 τεραῆς ἀντιβάς πρὸς τὰ ἀλγεῖνά πάντα ἀντιπνεῖ, ὡς μὴ
 τιτρώσκεισθαι πρὸς αὐτῶν, ἀλλ' ἐξαδιαφορεῖν ἕκαστον, καί
 μοι δοκεῖ νεανιευσάμενος ἂν ἐπιφωνῆσαι τὸ τραγικὸν πρὸς
 τὴν ἀλγηδόνα οὕτως·

(Πίμπρη), κάταιθε σάρκα, ἐμπλήσθητί μου
 10 πίνουσα κελαινὸν αἶμα· πρόσθε γὰρ κάτω
 γῆς εἰσιν ἄστρα, γῆ δ' ἄνεισ' ἐς αἰθέρα,
 πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.

(72.) ὡσπερ δὲ τῇ αἰσθήσει τὰ ἀλγεῖνά πάντα παραυξήσας 203
 τέθεικεν ὁ θεός, οὕτω τῇ σπουδαίᾳ ψυχῇ πληθὺς ἀφθονον
 15 ἀγαθῶν δεδώρηται. φησὶ γοῦν ἐπὶ τοῦ τελείου Ἀβραάμ
 τὸν τρόπον τοῦτον· „κατ' ἐμαυτοῦ ὤμοσα, λέγει κύριος· οὐ
 εἶνεκα ἐποίησας τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ
 σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ, ἧ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε,
 καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τοὺς ἀστέρας
 20 τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς
 θαλάσσης“ (Gen. 22, 16. 17). εὖ καὶ τὸ ἔρκω βεβαιῶσαι
 τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ἔρκω θεοπρεπεῖ· ὁρᾶς γὰρ ὅτι οὐ καθ'
 ἐτέρου ἠμύνει θεός, οὐδὲν γὰρ αὐτοῦ κρεῖττον, ἀλλὰ καθ'
 25 ἑαυτοῦ, ὅς ἐστι πάντων ἄριστος. ἔφασαν δὲ τινες, ὡς 204
 ἀνοίκειον ἦν ἠμύναι· ὁ ἔρκω γὰρ πίστεως ἔνεκα παρα-
 p.128 M. λαμβάνεται, | πιστὸς δὲ μόνος ὁ θεός καὶ εἴ τις θεῶ
 φίλος, καθάπερ Μωυσῆς λέγεται „πιστὸς ἐν παντὶ τῶ
 οἴκῳ“ γεγενῆσθαι (Num. 12, 7). ἄλλως τε καὶ οἱ λόγοι
 τοῦ θεοῦ εἰσιν ἔρκω καὶ νόμοι τοῦ θεοῦ καὶ θεσμοὶ
 30 ἱεροπρεπέστατοι· τεκμήριον δὲ τῆς ἰσχυρότητος αὐτοῦ, ὃ
 ἂν εἴπη γίνεται, ὅπερ ἦν οἰκειότατον ἔρκω· ὥστ' ἀκό-
 λουθον ἂν εἶη λέγειν. ὅτι πάντες οἱ τοῦ θεοῦ λόγοι εἰσιν

- 205 ὅρκοι βεβαιούμενοι ἔργων ἀποτελέσμασι. (73.) φασί γε μὴν ὅρκον εἶναι μαρτυρίαν θεοῦ περὶ πράγματος ἀμφισβητουμένου· εἰ δὴ ὄμνυσιν ὁ θεός, ἑαυτῷ μαρτυρεῖ, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον, ἕτερον γὰρ δεῖ εἶναι τὸν ποιούμενον τὴν μαρτυρίαν καὶ τὸν ὑπὲρ οὗ γίνεται. τί οὖν λεκτέον; 5
 πρῶτον μὲν ὡς οὐκ ἔστιν ὑπαίτιον ἑαυτῷ μαρτυρεῖν τὸν θεόν· τίς γὰρ ἂν ἄλλος γένοιτο ἱκανὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι; ἔπειτα πάντ' ἐστὶν αὐτὸς ἑαυτῷ τὰ τιμιώτατα, συγγενῆς οἰκεῖος φίλος ἀρετῇ εὐδαιμονία μακαριότης ἐπιστήμη 10
 206 νόμος πρᾶξις ἡγεμονία. ἄλλως τε ἂν τὸ „κατ' ἑμαυτοῦ ὤμοσα“ ἢν χρῆ τὸν τρόπον ἐκδεξώμεθα, παυσώμεθα τῆς ἄγαν σοφιστείας. μήποτ' οὖν ἐστὶ τοιοῦτον· οὐδὲν τῶν δυναμένων πιστοῦν δύναται παγίως περὶ θεοῦ πιστῶσαι, οὐδενὶ γὰρ ἔδειξεν αὐτοῦ τὴν φύσιν, ἀλλ' ἀόρατον αὐτὴν παντὶ 15
 τῷ γένει παρεσκεύασε· τίς ἂν ἰσχύσει ἢ ὅτι ἀσώματον ἢ ὅτι σῶμα ἢ ὅτι ποιὸν ἢ ὅτι ἄποιον τὸ αἷτιον εἰπεῖν ἢ συνόλως περὶ οὐσίας ἢ ποιότητος ἢ σχέσεως ἢ κινήσεως αὐτοῦ βεβαίως ἀποφῆνασθαι; ἀλλὰ περὶ γε ἑαυτοῦ μόνος ἰσχυριεῖται, ἐπεὶ καὶ μόνος ἀψευδῶς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν 20
 207 ἠκρίβωσα. βεβαιωτῆς οὖν ἰσχυρότατος ἑαυτοῦ τὸ πρῶτον, ἔπειτα καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ μόνος ὁ θεός, ὥστ' εἰκότως ὤμνυε κατ' ἑαυτοῦ πιστούμενος ἑαυτόν, ἢ μὴ δυνατόν ἦν ἄλλω. διὸ καὶ ἀσεβεῖς ἂν νομισθεῖεν οἱ φάσκοντες ἠμύναι κατὰ θεοῦ· εἰκότως γὰρ οὐδεὶς ὄμνυσι κατ' αὐτοῦ, ὅτι γε 25
 οὐ περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ διαγινῶναι δύναται, ἀλλ' ἀγαπητόν, ἐὰν (κατὰ) τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ δυνηθῶμεν, ὅπερ ἦν τοῦ ἐρμηγέως λόγου· οὗτος γὰρ ἡμῶν τῶν ἀτελῶν
 208 ἂν εἴη θεός, τῶν δὲ σοφῶν καὶ τελείων ὁ πρῶτος. καὶ Μωυσῆς μέντοι τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσας τοῦ ἀγενήτου 30
 φησὶν· „καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἠμῆ“ (Deut. 6, 13), οὐχὶ αὐτῷ· ἱκανὸν γὰρ τῷ γενητῷ πιστοῦσθαι καὶ μαρτυρεῖσθαι

λόγῳ θείῳ· ὁ δὲ θεὸς αὐτοῦ πίστις ἔστω καὶ μαρτυρία
 p.129M. | βεβαιωτάτῃ. (74.) τὸ δὲ „οὐ εἶνεκα ἐποίησας τὸ ῥῆμα 209
 τοῦτο“ (Gen. 22, 16) σύμβολόν ἐστιν εὐσεβείας· τὸ γὰρ
 εἶνεκα θεοῦ μόνου πάντα πράττειν εὐσεβές. παρὸ καὶ
 5 ἀφειδοῦμεν τοῦ ἀγαπητοῦ τέκνου τῆς ἀρετῆς, τοῦ εὐδαι-
 μονῆσαι, παραχωροῦντες αὐτὸ τῷ δημιουργῷ, ἄξιον τὸ
 γέννημα κρίνοντας κτῆμα θεοῦ νομίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ γενη-
 τοῦ τινος. εὖ δὲ τὸ φάναι „εὐλογῶν εὐλογήσω“ (ib. 17)· 210
 πολλά γὰρ εὐλόγιστα ὄρωσί τινες, ἀλλ’ οὐκ ἐπ’ εὐλογίαις,
 10 ἐπεὶ καὶ ὁ φαῦλος ἔνια ὄρα τῶν καθηκόντων οὐκ ἀφ’
 ἕξεως καθηκούσης, καὶ ὁ μεθύων μέντοι καὶ μεμηνῶς
 ἔστιν ὅτε νηφάλια φθέγγεται τε καὶ ποιεῖ, ἀλλ’ οὐκ ἀπὸ
 νηφούσης διανοίας, καὶ οἱ ἔτι κομιδῇ νήπιοι παῖδες οὐκ
 ἀπὸ λογικῆς ἕξεως — οὐπω γὰρ αὐτοὺς ἢ φύσις λογικούς
 15 πεπαίδευκε — πολλά πράττουσι καὶ λέγουσιν ὧν οἱ λογικοί.
 βούλεται δὲ ὁ νομοθέτης τὸν σοφὸν μὴ σχετικῶς καὶ
 εὐαλώτως καὶ ὡς ἂν ἐκ τύχης εὐλόγιστον δοκεῖν εἶναι,
 ἀλλ’ ἀπὸ ἕξεως καὶ διαθέσεως εὐλογίστου. (75.) οὐκ 211
 ἐξήρχεσεν οὖν τῇ βαρυδαίμονι αἰσθήσει χρῆσθαι πλουσίως
 20 ταῖς λύπαις, ἀλλὰ καὶ „τῷ στεναγμῷ“. ἔστι δὲ στεναγμὸς
 σφοδρὰ καὶ ἐπιτεταμένῃ λύπῃ· πολλάκις γὰρ ἀλγοῦμεν
 οὐχὶ στένοντες· ὅταν δ’ ἐπιστένωμεν, ἀνιαρῶς καὶ πάνυ
 ὑμβρηρῶς χρώμεθα ταῖς λύπαις. τὸ δὲ στένειν ἐστὶ
 25 διττόν· ἐν μὲν ὃ γίνεται περὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας καὶ ὄρε-
 γομένους τῶν ἀδικιῶν καὶ μὴ τυγχάνοντας, ὃ δὴ καὶ
 φαῦλόν ἐστιν· ἕτερον δὲ ὃ γίνεται περὶ τοὺς μετανοοῦντας
 καὶ ἀχθομένους ἐπὶ τῇ πάλαι τροπῇ καὶ λέγοντας Κακο-
 δαίμονες ἡμεῖς, ὅσον ἄρα χρόνον ἐλελήθειμεν νοσοῦντες
 ἀφροσύνης νόσον καὶ ἀνοίας καὶ ἀδικίας ἐπιτηδευμάτων.
 30 τοῦτο δ’ οὐ γίνεται, ἐὰν μὴ τελευτήσῃ καὶ ἀποθάνῃ ἐκ 212
 τῆς ψυχῆς ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ὁ ἄθεος καὶ φιλήδονος
 τρόπος· „μετὰ γὰρ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκεῖνας ἐτε-

- λεύτησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου·· εἶτ' εὐθύς ἀποθα-
 νούσης κακίας στενάζει ὁ ὄρων τὸν θεὸν [καί] τὴν ἑαυτοῦ
 τροπὴν, „κατεστéναξαν γὰρ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν σω-
 ματικῶν καὶ Αἰγυπτιακῶν ἔργων“ (Exod. 2, 23)· ἐπεὶ
 ζῶν γε ὁ βασιλεὺς καὶ φιλήδονος τρόπος ἐν ἡμῖν γεγι- 5
 θέναι τὴν ψυχὴν ἀναπεῖθει ἐφ' οἷς ἀμαρτάνει, ὅταν δὲ
 213 τελευτήσῃ, στένει. διὸ καὶ ἐκβοᾷ πρὸς τὸν δεσπότην
 ἰκετεύουσα, μηκέτι τραπῆναι μηδὲ ἀτελῆ τὴν τελείωσιν
 λαβεῖν· πολλαῖς γὰρ ψυχαῖς μετανοία χρῆσθαι βουλευθεί-
 σαις οὐκ ἐπέτρεψεν ὁ θεός, ἀλλ' ὡσπερ ὑπὸ παλιρροίας 10
 εἰς τοῦμπαλιν ἀνεχώρησαν τρόπον τινὰ τῆς Λὼτ | γυναικὸς p.130M.
 (Gen. 19, 26) τῆς λιθουμένης διὰ τὸ Σοδόμων ἐρᾶν καὶ
 εἰς τὰς κατεστραμμένας ὑπὸ τοῦ θεοῦ φύσεις ἀνατρέχειν.
 214 (76.) ἀλλὰ νυνὶ γέ φησιν ὅτι „ἀνέβη ἡ βοή αὐτῶν πρὸς
 τὸν θεόν“ (Exod. 2, 23), μαρτυρῶν τῇ τοῦ ὄντος χάριτι· 15
 εἰ γὰρ μὴ δυνατῶς πρὸς ἑαυτὸν ἐκάλεσε τὸν ἰκέτην λόγον,
 οὐκ ἂν ἀνέβη, τουτέστιν οὐκ ἂν ἀναβιβάσθη καὶ ἠυξήθη
 καὶ μετεωρεῖν ἤρξατο φυγῶν τὴν ταπεινότητα τῶν γηίνων.
 διὸ καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς φησιν· „ἰδοὺ κραυγὴ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ
 215 ἤκει πρὸς μέ“ (Exod. 3, 9). πάνυ καλῶς τὸ φθάσαι μέχρι 20
 θεοῦ τὴν ἰκεσίαν· οὐκ ἂν δὲ ἔφθασεν, εἰ μὴ ὁ καλῶν
 χρηστὸς ἦν. ἐνίαις δὲ ψυχαῖς προαπαντᾷ· „ἤξω πρὸς σέ
 καὶ εὐλογήσω σε“ (Exod. 20, 24). ὁρᾷς ὅση τοῦ αἰτίου
 ἢ χάρις φθάνοντος τὴν ἡμετέραν μέλλησιν καὶ προαπαν-
 τῶντος εἰς εὐεργεσίαν παντελῆ τῆς ψυχῆς. καὶ χρησμός 25
 ἐστὶ δογματικὸς τὸ λεγόμενον· ἐὰν γὰρ ἔλθῃ εἰς τὴν διά-
 νοιαν ἔννοια θεοῦ, εὐθύς εὐλογιστεῖ τε καὶ πάσας τὰς
 216 νόσους αὐτῆς ἰᾶται. ἡ δὲ γε αἴσθησις αἰεὶ λυπεῖται καὶ
 στένει καὶ τίκει μετ' ἰδύνης καὶ ἀλγηδόνων ἀνηκέστων τὸ
 αἰσθάνεσθαι, ὡς καὶ αὐτὸς φησιν· „ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα“ 30
 (Gen. 3, 16)· τίκει δὲ ἡ μὲν ὄρασις τὸ ὄρᾶν, ἡ δὲ ἀκοὴ
 τὸ ἀκούειν, ἡ δὲ γεῦσις τὸ γεῦεσθαι, καὶ συνόλως ἡ

- αἰσθησις τὸ αἰσθάνεσθαι· ἀλλ' οὐκ ἄνευ χαλεπῆς ἀνίας τῷ
 ἄφρονι ἕκαστον τούτων ποιεῖται, ἐπιλύπως γὰρ οὗτος καὶ
 ὄρα καὶ ἀκούει καὶ γεύεται καὶ ὀσφραίνεται καὶ κοινῶς
 αἰσθάνεται. (77.) ἔμπαιιν δὲ τὴν ἀρετὴν εὐρήσεις μετὰ 217
- 5 χαρᾶς ὑπερβαλλούσης [καὶ] κυφοροῦσαν καὶ τὸν σπου-
 δαῖον σὺν γέλῳτι καὶ εὐθυμίᾳ γεννῶντα καὶ τὸ γέννημα
 ἀμφοῖν αὐτὸ γέλῳτ' ὄν. ὡς μὲν οὖν ὁ σοφὸς χαίρων ἀλλ'
 οὐ λυπούμενος γεννᾷ, μαρτυρήσει λέγων οὕτως ὁ θεῖος
 λόγος· „εἶπεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ· Σάρα ἡ γυνή σου οὐ
 10 κληθήσεται Σάρα, ἀλλὰ Σάρρα αὐτῆς ἔσται τὸ ὄνομα· εὐ-
 λογήσω αὐτὴν καὶ δώσω σοι ἐξ αὐτῆς τέκνον“ (Gen. 17,
 15. 16)· εἶτ' ἐπιλέγει· „καὶ ἔπεσεν Ἀβραάμ ἐπὶ πρόσωπον
 καὶ ἐγένετο καὶ εἶπεν Εἰ τῷ ἑκατονταετῇ γενήσεται, καὶ
 ἡ Σάρρα ἐνεθήκοντα ἐτῶν οὕσα τέξεται“ (ib. 17); οὗτος 218
- 15 μὲν δὴ φαίνεται γεγηθῶς καὶ γελῶν, ὅτι μέλλει γεννᾶν
 τὸ εὐδαιμονεῖν, τὸν Ἰσαάκ· γελᾷ δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ Σάρρα,
 μαρτυρήσει δὲ ὁ αὐτὸς λέγων ὧδε· „ἐξέλιπε Σάρρα γίνε-
 σθαι τὰ γυναικεῖα, καὶ ἐγένετο τῇ διανοίᾳ καὶ εἶπεν Οὐπω
 μοι γέγονε τὸ εὐδαιμονεῖν ἕως τοῦ νῦν· ὁ δὲ κύριός μου“
 20 θεῖος λόγος „πρεσβύτερός ἐστιν“ (Gen. 18, 11. 12), ὃ
 προσεῖναι τοῦτο ἀνάγκη καὶ πιστεύειν καλὸν ὑπισχνουμένῳ.
 καὶ τὸ γέννημα δ' ἐστὶ γέλως καὶ χαρὰ· τοῦτο γὰρ καὶ
- p.131 M. Ἰσαάκ ἐρμηνεύεται. | λυπεῖσθω τοιγαροῦν αἰσθησις, ἀρετὴ 219
 δ' αἰεὶ χαιρέτω· καὶ γὰρ γεννηθέντος τοῦ εὐδαιμονεῖν φησι
 25 σεμνονομένη· „γέλῳτα ἐποίησέ μοι ὁ κύριος· ὅς γὰρ ἂν
 ἀκούσῃ, συγχαρεῖταί μοι“ (Gen. 21, 6). ἀναπετάσαντες
 οὖν ὧτα, ὧ μύσται, παραδέξασθε τελετὰς ἱερωτάτας· ὁ
 γέλως ἐστὶν ἡ χαρὰ, τὸ δὲ „ἐποίησεν“ ἴσον τῷ ἐγέν-
 νησεν, ὡστ' εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· Ἰσαάκ ἐγέν-
 30 νησεν ὁ κύριος· αὐτὸς γὰρ πατὴρ ἐστὶ τῆς τελείας φύσεως,
 σπεῖρων ἐν ταῖς ψυχαῖς καὶ γεννῶν τὸ εὐδαιμονεῖν.
- (78.) „Καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου“ φησὶν „ἡ ἀπο- 220

- στροφή σου“ (Gen. 3, 16). δύο αίσθήσεως ἄνδρες εἰσίν, ὁ μὲν νόμιμος, ὁ δὲ φθορεύς· ἄνδρὸς μὲν γὰρ <φθορέως> τρόπον τὸ μὲν ὄρατὸν κινεῖ τὴν ὄρασιν, ἡ δὲ φωνὴ τὴν ἀκοήν, ὁ δὲ χυλὸς τὴν γεῦσιν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον· ταῦτα δ' ἀποστρέφει καὶ καλεῖ τὴν ἄλογον αἴσθησιν πρὸς ἑαυτὰ καὶ κατακρατεῖ καὶ κυριεύει· τό τε γὰρ κάλλος τὴν ὄρασιν ἐδουλώσατο ὅ τε ἡρὸς χυλὸς τὴν γεῦσιν καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον αἰσθητῶν τὴν κατ' αὐτὸ αἴσθησιν· ἴδε γέ τοι τὸν λέγγον, ὡς δουλεύει ταῖς παρασκευαῖς τῶν ὄσα ὀψαρτυταὶ καὶ σιτοπόννοι τεχνιτεύουσι, καὶ τὸν σεσοβημένον περὶ μέλος, πῶς ἐπικρατεῖται ὑπὸ κιθάρας ἢ αὐλοῦ ἢ καὶ ἄλλοις ἐπισταμένου. τῇ δέ γε πρὸς τὸν νόμιμον ἄνδρα, τὸν νοῦν, ἀποστραφεῖσθαι μεγίστη ἐστὶν ὠφέλεια αἰσθήσει.
- 221 (79.) Ἰδῶμεν οὖν ἐξῆς, τίνα καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ νοῦ διεξέρχεται παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον κινουμένου. „τῷ δὲ Ἀδάμ εἶπεν ὁ θεός· Ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικὸς σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλάμην σοι μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου“ (Gen. 3, 17). ἀλυσιτελέστατόν ἐστιν ἀκούειν αἰσθήσεως νοῦν, ἀλλὰ μὴ αἴσθησιν νοῦ· αἰεὶ γάρ τὸ κρεῖττον ἄρχειν, τὸ δὲ χειρὸν ἄρχεσθαι δεῖ· νοῦς δὲ κρεῖττον αἰσθήσεως. ὥσπερ οὖν ἄρχοντος μὲν ἡνιόχου καὶ ταῖς ἡνίαις τὰ ζῷα ἄγοντος ἢ βούλεται ἄγεται τὸ ἄρμα, ἀφηνιασάντων δὲ ἐκείνων καὶ κρατησάντων ὅ τε ἡνιόχος κατεσύρη πολλάκις τὰ τε ζῷα ἔστιν ὅτε τῇ ῥύμῃ τῆς φωνῆς εἰς βρόχον κατηνέχθη πλημμυλῶς τε πάντα φέρεται, καὶ ναῦς εὐθυδρομεῖ μὲν, ἡνίκα τῶν οἰάκων λαβόμενος ὁ κυβερνήτης ἀκολούθως πηδάλιουχεῖ, περιτρέπεται δ' ὅτε πνεύματος ἐναντίου περιπνεύσαντος τῇ θαλάττῃ ὁ κλύδων ἐνόηκυσεν, οὕτως ἐπειδὴν μὲν ὁ τῆς ψυχῆς ἡνιόχος ἢ κυβερνήτης | ὁ νοῦς ἄρχῃ τοῦ ζώου ὄλου p.132 M. καθάπερ ἡγεμῶν πόλεως, εὐθύνεται ὁ βίος, ὅταν δὲ ἡ

ἄλογος αἰσθησις φέρηται τὰ πρωτεῖα, σύγχυσις κατα-
 λαμβάνει δεινή, οἷα δοῦλων δεσπόταις ἐπιτεθειμένων· τότε
 γὰρ, εἰ δεῖ τάληθες εἰπεῖν, ἐμπίπραται φλεγόμενος ὁ νοῦς,
 τῶν αἰσθήσεων τὴν φλόγα ἐγειρουσῶν τὰ αἰσθητὰ ὑπο-
 5 βεβλημένων. (80.) καὶ Μωυσῆς μέντοι δηλοῖ περὶ τῆς 225
 τοιαύτης ἐμπρήσεως, ἣ γίνεται διὰ τῶν αἰσθήσεων, τοῦ
 νοῦ, ὅταν λέγῃ· „καὶ αἱ γυναῖκες ἔτι προσεξέκαυσαν πῦρ
 ἐν Μωάβ“ — ἐρμηνεύεται γὰρ „ἐκ πατρός“, ὃ τε πατὴρ
 ἡμῶν ὁ νοῦς ἐστι —· „τότε“ γὰρ φησιν „ἐροῦσιν οἱ αἰ-
 10 νιγματισταὶ Ἐλθετε εἰς Ἑσεβῶν, ἵνα οἰκοδομηθῇ καὶ κατα-
 σκευασθῇ πόλις Σηῶν. ὅτι πῦρ ἐξῆλθεν ἐξ Ἑσεβῶν, φλόξ
 ἐκ πόλεως Σηῶν, καὶ κατέφαγεν ἕως Μωάβ καὶ κατέπιε
 στῆλας Ἀρνῶν. οὐαὶ σοι, Μωάβ· ἀπώλου, λαὸς Χαμῶς.
 ἀπεδόθησαν (οἱ) υἱοὶ αὐτῶν σφίζεσθαι, καὶ αἱ θυγατέρες
 15 αὐτῶν αἰχμάλωτοι τῷ βασιλεῖ Ἀμορραίων Σηῶν, καὶ τὸ
 σπέρμα αὐτῶν ἀπολεῖται Ἑσεβῶν ἕως Δεβῶν, καὶ (αἱ)
 γυναῖκες ἔτι προσεξέκαυσαν πῦρ ἐπὶ Μωάβ“ (Num. 21,
 27—30). Ἑσεβῶν ἐρμηνεύεται λογισμοί· οὗτοι δ' εἰσὶν 226
 αἰνίγματα ἀσαφείας γέμοντα. ἴδε λογισμὸν ἱατροῦ· κενώσω
 20 τὸν κάμνοντα, θρέψω, φαρμάκοις ἰάσομαι (καὶ) διαίτην,
 τεμῶ, καύσω· ἀλλὰ πολλάκις ἡ φύσις καὶ ἄνευ τούτων
 ἰάσατο καὶ μετὰ τούτων ἀπώλεσεν, ὡς τοὺς ἱατροῦ πάντας
 ἐπιλογισμοὺς ἐνύπνια εὐρεθῆναι ἀσαφείας καὶ αἰνιγμάτων
 πλήρη. πάλιν ὁ γεωπόνος φησί· σπέρματα βαλοῦμαι, 227
 25 φυτεύσω, αὐξήσει τὰ φυτά, καρποὺς ταῦτα οἴσει. οἱ οὐ
 μόνον εἰς ἀπόλαυσιν ἔσονται χρήσιμοι τὴν ἀναγκαίαν, ἀλλὰ
 καὶ πρὸς περιουσίαν ἀρκέσουσιν· εἴτ' ἐξαιέρνης φλόξ ἢ ζάλη
 ἢ ἐπομβρία συνεχεῖς διέφθειραν πάντα· ἐστὶ δ' ὅτε τὰ
 μὲν ἐτελεσιουργήθη, ὁ δὲ ταῦτα λογισάμενος οὐκ ὦνατο,
 30 ἀλλὰ προαπέθανε καὶ ἐπὶ τοῖς τῶν πονηθέντων καρποῖς
 μάτην ἀπόλαυσιν ἐμαντεύσατο. (81.) ἄριστον οὖν τῷ 228
 θεῷ πεπιστευκέναι καὶ μὴ τοῖς ἀσαφεῖσι λογισμοῖς καὶ

- ταῖς ἀβεβαίαις εἰκασίαις· „Ἀβραάμ γέ τοι ἐπίστευσε τῷ
 θεῷ, καὶ δίκαιος ἐνομίσθη“ (Gen. 15,6)· καὶ Μωυσῆς
 ἄρχει μαρτυρούμενος ὅτι ἐστὶ „πιστὸς ἐν ὄλω τῷ οἴκῳ“
 (Num. 12, 7). ἐὰν δὲ ἀποπιστεύσωμεν τοῖς ἰδίῳις λογι- 5
 σμοῖς, κατασκευάσωμεν καὶ οἰκοδομήσωμεν τὴν πόλιν τοῦ
 διαφθειρόντος τὴν ἀλήθειαν νοῦ· Σηὼν γὰρ ἐρμηνεύεται
 229 διαφθείρων. παρὸ καὶ ἀναστάς, παρ’ ᾧ ἦν ἐνύπνια, εὔρεν,
 ὅτι αἱ κινήσεις | ἀπασαὶ καὶ αἱ διατάσεις τοῦ ἀφρονός p.133 M.
 εἰσιν ἐνύπνια ἀληθείας ἀμέτοχα — αὐτὸς γὰρ ὁ νοῦς
 ἐνύπνιον εὔρέθη —, ὅτι ἀληθὲς μὲν ἐστὶ δόγμα τὸ 10
 πιστεύειν θεῷ, ψεῦδος δὲ τὸ πιστεύειν τοῖς κενοῖς
 λογισμοῖς. ἄλογος δὲ ὁρμὴ ἐξέρχεται καὶ φοιτᾷ ἀφ’
 ἑκατέρων τῶν τε λογισμῶν καὶ τοῦ νοῦ τοῦ διαφθειρόντος
 τὴν ἀλήθειαν· διὸ καὶ φησιν, ὅτι „πῦρ ἐξῆλθεν ἐξ
 Ἑσεβῶν, φλόξ ἐκ πόλεως Σηὼν“ (Num. 21,28)· οὕτως 15
 γὰρ ἄλογον τὸ πιστεύειν ἢ λογισμοῖς πιθανοῖς ἢ νῶ δια-
 φθείροντι τὸ ἀληθές. (82.) „κατεσθίει γέ τοι καὶ ἕως
 230 Μωάβ“ τουτέστιν ἕως τοῦ νοῦ· τίνα γὰρ ἄλλον ἢ τὸν
 ἄθλιον νοῦν ἢ ψευδοῦς δόξα ἀπατᾷ; κατεσθίει καὶ
 βιβρώσκει καὶ μέντοι καὶ καταπίνει τὰς ἐν αὐτῷ στήλας, 20
 τουτέστι τὰ κατὰ μέρος ἐνθυμήματα, ἃ καθάπερ ἐν στήλῃ
 τετύπωται καὶ ἐγκεχάραται. Ἄρνων δ’ εἰσὶν αἱ στήλαι,
 ὅπερ ἐρμηνεύεται „φῶς αὐτῶν“, ἐπεὶ τῶν πραγμάτων
 231 ἕκαστον ἐν λογισμῷ σαφηνίζεται. ἄρχεται μὲν οὖν
 θρηγεῖν τὸν αὐθάδη καὶ φίλαυτον νοῦν οὕτως· „οὐαὶ σοι, 25
 Μωάβ, ἀπώλου“· εἰ γὰρ αἰνίγμασι προσέχεις τοῖς κατὰ
 τὴν τῶν εἰκότων ἐπιβολήν, ἀπολώλεκας ἀλήθειαν. „λαὸς
 Χαμῶς“ τουτέστιν ὁ λαὸς σου καὶ ἡ δύναμις εὐρηται
 πηρὸς καὶ τετυφλωμένος· Χαμῶς γὰρ ἐρμηνεύεται „ὡς
 ψηλάφημα“· ἴδιον δὲ τοῦ μὴ ὁρῶντος τὸ ἔργον τοῦτο, 30
 232 τούτοις οἱ μὲν οἰοὶ (οἱ) κατὰ μέρος λογισμοὶ φυγάδες, αἱ
 δὲ γῶμαι θυγατέρων ἔχουσαι δύναμιν αἰχμάλωτοι τῷ

βασιλεῖ τῶν Ἀμορραίων, τουτέστι τῷ σοφιστῇ λαλούντων·
 οἱ γὰρ Ἀμορραῖοι ἐρμηνεύονται λαλοῦντες, τοῦ γεγωνότος
 λόγου σύμβολον ὄντες· ὁ δὲ τούτων ἡγεμῶν ὁ σοφιστής
 ἐστὶ καὶ δεινὸς λόγων ἀνερευανῶν τέχνας, ὑφ' οὗ κατα-
 5 σοφίζονται οἱ τὸν ὄρον τῆς ἀληθείας ὑπερβαίνοντες.
 (83.) Σητῶν οὖν ὁ διαφθεύρων τὸν ὑγιῆ κανόνα τῆς 233
 ἀληθείας καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἀπολείπει καὶ Ἐσεβῶν τὰ
 αἰνίγματα τὰ σοφιστικά ἕως Δεβῶν, ὃ καλεῖται δικασμός·
 πάνυ προσφυῶς· τὰ γὰρ εἰκότα καὶ πιθανὰ οὐκ ἔχει περὶ
 10 ἀληθείας ἐπιστήμηγ, ἀλλὰ δίκην καὶ ἀμφισβήτησιν καὶ
 ἐριστικὴν ἀμιλλαν καὶ φιλονεικίαν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα.
 ἄλλ' οὐκ ἐξήρκεσε τῷ νῷ τὰς ἰδίας καὶ νοητὰς ἔχειν 234
 κῆρας, ἀλλ' ἔτι καὶ αἱ γυναῖκες προσεξέκαυσαν πῦρ, αἱ
 αἰσθήσεις, πυρκαϊᾶν πολλὴν ἐπ' αὐτόν. ἴδε μέντοι τὸ
 15 λεγόμενον οἶόν ἐστι. πολλάκις νύκτωρ οὐδεμιᾶ τῶν αἰσθή-
 σεων ἐνεργοῦντες ἀτόπους περὶ πολλῶν καὶ διαφερόντων
 p.134M. λαμβάνομεν | ἐννοίας, τῆς ψυχῆς ἀεικινήτου ὑπαρχούσης
 καὶ μυρίας τροπὰς ἐνδεχομένης. ἦν οὖν ἰκανὰ πρὸς δια-
 φθοράν αὐτῆ, ὅσα αὐτῆ ἐξ ἑαυτῆς ἐγέννησε. νυνὶ δὲ καὶ 235
 20 ὁ τῶν αἰσθήσεων ὄχλος ἐπεισωδίασεν αὐτῇ κηρῶν ἀμή-
 γανον πλῆθος, τοῦτο μὲν ἐκ τῶν ὀρατῶν, τοῦτο δὲ ἐκ
 τῶν φωνῶν, εἶτα χυλῶν (καὶ) ἀτμῶν τῶν κατὰ τὴν
 ὄσμηγ· καὶ σχεδὸν ἢ ἀπ' αὐτῶν φλοῆς χαλεπώτερον τὴν
 ψυχὴν διατίθησι τῆς ἐγγινομένης ὑπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς
 25 ἄνευ συμπαράληψεως αἰσθητηρίων. (84.) τούτων μία 236
 τῶν γυναικῶν ἐστὶν ἡ Πεντεφρῆ τοῦ Φαραῶ ἀρχιμαγείρου
 (Gen. 39, 1 ss.)· ὅς πῶς ἔχει γυναῖκα εὐνοῦχος ὢν, ἐπι-
 σκεπτέον· τοῖς γὰρ τὰ ῥήματα τοῦ νόμου πραγματευομένοις
 πρὸ ἀλληγορίας ἀκολούθησει τὸ δοκοῦν ἀπορῆσθαι· ὁ γὰρ
 30 εὐνοῦχος καὶ ἀρχιμάγειρος ὄντως νοῦς μὴ ταῖς ἀπλαῖς
 μόνον ἀλλὰ καὶ ταῖς περιτταῖς χρώμενος ἡδοναῖς εὐνοῦχος
 κέκληται καὶ ἄγονος σοφίας, ὢν εὐνοῦχος οὐκ ἄλλου τινὸς

- ἢ τοῦ σχεδαστοῦ τῶν καλῶν Φαραώ· ἐπεὶ τοι κατ' ἄλλον λόγον ἄριστον ἂν εἶη τὸ εὐνοῦχον γενέσθαι, εἰ δυνήσεται ἡμῶν ἢ ψυχὴ κακίαν ἐκφυγοῦσα ἀπομαθεῖν τὸ πάθος.
- 237 διὸ καὶ Ἰωσήφ ὁ ἐγκρατῆς τρόπος τῇ λεγούσῃ ἡδονῇ „Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ (Gen. 39, 7) καὶ ἄνθρωπος ὢν 5 ἄνθρωποπάθησον καὶ ἀπόλαυσον τῶν κατὰ τὸν βίον τερπνῶν“ ἐναντιοῦται φάσκων· „ἀμαρτήσομαι εἰς τὸν θεὸν τὸν φιλάρετον, εἰ γενοίμην φιλήδονος· πονηρὸν γὰρ τοῦτ' ἔργον“. (85.) καὶ νῦν μὲν ἀκροβολίζεσται, ἤδη δὲ καὶ καρτερῶς ἀπομάχεται, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἑαυτῆς οἶκον 10 ἢ ψυχὴ καὶ ἀναδραμούσα ἐπὶ τοὺς ἑαυτῆς τόνους ἀποτάξῃται τοῖς κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὰ ἴδια ὡς ψυχῆς ἔργα ἐργάσῃται· οὐτ' εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ οὔτε Πεντεφρῆ, ἀλλ' „εἰς τὴν οἰκίαν“ — καὶ οὐ προστίθησι τὴν τίνος, ἵνα σκεπτικῶς ἀλληγορῆς — „ποιεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ“ (Gen. 15
- 239 39,11). ἡ μὲν οὖν οἰκία ἐστὶν ἡ ψυχὴ, εἰς ἣν ἀνατρέχει καταλιπὼν τὰ ἐκτός, ἵνα τὸ λεγόμενον ἐντὸς αὐτοῦ γένηται· τὰ δὲ τοῦ ἐγκρατοῦς ἔργα μήποτε θεοῦ βουλήματί ἐστι· καὶ γὰρ οὐδεὶς ἦν ἀλλότριος λογισμὸς τῶν εἰωθότων ἐν τῇ ψυχῇ κατοικεῖν εἶσω. πλὴν οὐκ ἀφίσταται 20 ζυγομαχοῦσα ἡ ἡδονή, ἀλλὰ τῶν ἱματίων λαβομένη φησί „Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ“. σκεπάσματα δὲ ὡσπερ σώματος τὰ ἐσθήματά ἐστιν, οὕτως τοῦ ζήφου σιτία καὶ ποτά.
- 240 τοῦτο δὴ φησι· τί παραιτῇ τὴν ἡδονήν, ἧς ἄνευ οὐ δύνασαι ζῆν; ἰδοὺ ἐκλαμβάνομαι τῶν ποιητικῶν αὐτῆς καὶ 25 φημί σε μὴ ἂν δυνήθῃναι ὑποστῆναι, εἰ μὴ τινι τῶν ποιητικῶν χρήσαις. τί οὖν ὁ ἐγκρατῆς; εἰ μέλλω, φησί, ὀουλεύειν πάθει διὰ τὴν ποιητικὴν | ὕλην, καὶ ἐξελεύσομαι ἀπὸ τοῦ πάθους ἔξω· „καταλιπὼν γὰρ τὰ ἱμάτια ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἔφυγε καὶ ἐξῆλθεν ἔξω“ (Gen. 30
- 241 39, 12). (86.) τίς δὲ ἔνδον, φαίη τις ἂν, ἐξέρχεται; οὐ πολλαί; ἢ οὐ φυγόντες τινὲς τὸ ἱερουσαλεῖν ἐξ ἰδιωτικῆς

ἔκλειψαν οὐκίας, καὶ οὐκ ὄντες πατροτύπται ἀλλότριον
 ὕβρισαν; οὗτοι ἐξέρχονται μὲν ἀπὸ τῶν ἀμαρτημάτων, εἰς
 ἕτερα δὲ εἰσέρχονται· τὸν δὲ τελείως ἐγχαρτῆ θεῖ πάντα
 φεύγειν τὰ ἀμαρτήματα καὶ τὰ μείζω καὶ τὰ ἐλάττω καὶ
 5 ἐν μηδενὶ ἐξετάζεσθαι τὸ παράπαν. ἀλλ' ὁ μὲν Ἰωσήφ 242
 — νέος τε γὰρ ἐστὶ καὶ τῷ Αἴγυπτίῳ σώματι οὐκ ἴσχυσεν
 ἀγωνίσασθαι καὶ νικῆσαι τὴν ἡδονήν — [καὶ] ἀπο-
 διδράσκει. Φινεὲς δὲ ὁ ἱερεὺς ὁ ζηλώσας τὸν ὑπὲρ θεοῦ
 ζῆλον οὐ φοιτῆ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν πεπόρισται, ἀλλὰ τὸν
 10 „σειρομάστην“ τουτέστι τὸν ζηλωτικὸν λόγον λαβὼν οὐκ
 ἀποστήσεται, πρὶν ἢ „ἐκκεντῆσαι τὴν Μαδιανῆτιν“ τὴν
 ἐκκεκριμένην θεοῦ χοροῦ φύσιν „διὰ τῆς μήτρας αὐτῆς“
 (Num. 25, 7. 8), ἵνα μηδέποτε ἰσχύσῃ φυτὸν ἢ σπέρμα
 κακίας ἀνατεῖλαι· (87.) οὐ χάριν ἐκκοπίσης ἀφροσύνης
 15 ἄθλον καὶ κληῖρον ἢ ψυχὴ λαμβάνει διττόν, εἰρήνην καὶ
 ἱερωσύνην (ib. 12. 13), συγγενεῖς καὶ ἀδελφὰς ἀρετὰς.
 τοιαύτης μὲν οὖν γυναικὸς οὐκ ἀκουστέον, αἰσθήσεως 243
 μογυθηρᾶς λέγω, ἐπεὶ καὶ „τὰς μαίας εὖ ἐποίει θεός“
 (Exod. 1, 20). ὅτι τῶν προστάξεων τοῦ σκεδαστοῦ Φαραὼ
 20 ἠλόγουν „τὰ ἄρρενα“ τῆς ψυχῆς „ζωογονοῦσαι“, ἃ ἐκεῖνος
 ᾔθελε διαφθεῖραι τῆς θηλείας ὕλης ἐραστῆς ὢν, τὸ δ'
 αἴτιον ἀγνοῶν καὶ λέγων ὅτι „οὐκ οἶδα αὐτόν“ (Exod.
 5, 2). ἐτέρα δὲ πειστέον γυναικί, οἷαν συμβέβηκε Σάρραν 244
 εἶναι, τὴν ἄρχουσαν ἀρετῆν· καὶ πείθεταί γε ὁ σοφὸς
 25 Ἀβραὰμ αὐτῇ παραινούσῃ ἃ θεῖ· πρότερον μὲν γάρ, ὅτι
 οὐπω τέλειος ἐγεγένητο, ἀλλ' ἔτι πρὶν μετονομασθῆναι τὰ
 μετέωρα ἐφιλοσόφει, ἐπισταμένη ὅτι οὐκ ἂν δύναιτο
 γενῶν ἐξ ἀρετῆς τελείας, συμβουλεύει ἐκ τῆς παιδείκης
 τουτέστι παιδείας τῆς ἐγκυκλίου παιδοποιεῖσθαι τῆς Ἄγαρ
 30 (Gen. 16, 2ss.), ὃ λέγεται παροίκησις· ὁ γὰρ μελετῶν ἐν
 ἀρετῇ τελείᾳ κατοικεῖν, πρὶν ἐγγραφῆναι τῇ πόλει αὐτῆς,
 τοῖς ἐγκυκλίσις μαθήμασι παροικεῖ, ἵνα διὰ τούτων πρὸς

- 245 τελείαν ἀρετὴν ἀφέτως ὁρμήσει· ἔπειτα ὅταν ἴδῃ τετε-
λειωμένον αὐτὸν καὶ ἤδη δυνάμενον σπείρειν, * * * καὶ
ἐκεῖνος εὐχάριστος ὢν πρὸς τὰ παιδεύματα, δι' ὧν ἀρετῇ
συνεστάθη, χαλεπὸν ἠγγῆται παραιτήσασθαι αὐτά, χρησιμῶ
πραϋνθήσεται θεοῦ τῷ κελεύοντι· „πάντα ὅσα ἂν εἴπῃ 5.
Σάρρα. ἄκουε τῆς φωνῆς αὐτῆς“ (Gen. 21, 12). νόμος
ἡμῶν ἔστω | ἐκάστω τὸ δοκοῦν ἀρετῇ· εἰ γὰρ πάντων p.136 M.
ὅσα παραινῆ ἢ ἀρετῇ βουλόμεθα ἀκούειν, εὐδαιμονήσομεν.
- 246 (88.) Τὸ δὲ „καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου οὗ ἐνετει-
λάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν“ ἴσον ἐστὶ τῷ 10
συγκατέθου κακία, ἣν χρή σε ἀνὰ κράτος ἀπειργεῖν· διὰ
τοῦτο „ἐπικατάρατος“ οὐχὶ σύ, (ἀλλ') „ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
σου“ (Gen. 3, 17). τίς οὖν ἡ αἰτία τούτων; ὁ ὄφις ἦν,
ἠδονή, ἔπαρσις ἄλογος ψυχῆς· αὕτη κατάρατος ἐξ ἑαυτῆς,
μόνῳ γέ τοι τῷ φαύλῳ προσγίνεται, σπουδαίῳ δ' οὐδενί. 15
ὁ Ἀδάμ δὲ ὁ μέσος ἐστὶ νοῦς, ὅς τοτὲ μὲν ἀμείνων
τοτὲ δὲ χειρῶν ἐξετάζεται· ἡ γὰρ νοῦς ἐστίν, οὔτε φαῦλος
οὔτε σπουδαῖος εἶναι πέφυκεν, ἀρετῇ δὲ καὶ κακία πρὸς
- 247 τε τὸ εὖ καὶ πρὸς τὸ χειρὸν εἴωθε μεταβάλλειν. εἰκότως
οὖν οὐκ ἐστὶ κατάρατος ἐξ ἑαυτοῦ, ὡς οὔτε κακία ὢν 20
οὔτε κατὰ κακίαν πράξις, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἡ γῆ
κατάρατος· αἱ γὰρ πράξεις αἱ διὰ τῆς ὄλης ψυχῆς, ἣν
κέκληκε γῆν, ἐπίληπτοι καὶ ὑπαίτιοι κατὰ κακίαν ἕκαστα
ὁρῶντός εἰσι. παρὸ καὶ ἐπιφέρει, ὅτι „ἐν λύπῃ φάγεσαι
αὐτήν“, ὅπερ ἐστὶν ἴσον τῷ ἀπολαύσεις τῆς ψυχῆς ἐπι- 25
λύπως· ἐπωδύνας γὰρ ὁ φαῦλος πάντα τὸν βίον χρῆται
τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ μηδὲν ἔχων χαρᾶς αἴτιον, ὃ πέφυκε
γεννᾶν δικαιοσύνη καὶ φρόνησις καὶ αἱ σύνδρονοι ταύτης
ἀρεταί.
- 248 (89.) „Ἀκάνθας οὖν καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι“ 30
(Gen. 3, 18). ἀλλὰ τί φύεται καὶ βλαστάνει ἐν ἄφρονος
ψυχῇ, πλὴν τὰ κεντοῦντα καὶ τιτρώσκοντα αὐτήν πάθη;

- ἃ διὰ συμβόλων ἀκάνθας κέκληκεν, οἷς ἡ ἄλογος ὄρμη
 πυρὸς τὸν τρόπον πρῶτοις ἐντυγχάνει, μεθ' ὧν ταχθεῖσα
 πάντα τὰ αὐτῆς καταφλέγει καὶ διαφθείρει. λέγει γὰρ
 οὕτως· „ἐὰν δὲ ἐξελθὼν πῦρ εὖρη ἀκάνθας καὶ προσεμ-
 5 πρήσῃ ἄλωνα ἢ στάχους ἢ πεδίον, ἀποτίσει ὁ τὸ πῦρ
 ἐκκαύσας“ (Exod. 22, 6). ὁρᾷς ὅτι τὸ πῦρ ἐξελθὼν, ἡ 249
 ἄλογος ὄρμη, οὐκ ἐμπίπρησι τὰς ἀκάνθας, ἀλλὰ εὐρίσκει·
 ζητητικὴ γὰρ τῶν παθῶν οὖσα ἃ ἐπόθει λαβεῖν εὖρεν·
 ὅταν δὲ εὖρη, καταφλέγει τρία ταῦτα, ἀρετὴν τελείαν,
 10 προκοπὴν, εὐφυΐαν· ἀρετὴν μὲν οὖν παραβέβληκε τῇ ἄλω,
 συγκεκόμεναι γάρ, ὡς ἐνταῦθα ὁ καρπός, οὕτως καὶ ἐν
 τῇ τοῦ σοφοῦ ψυχῇ τὰ καλὰ· στάχουσι δὲ τὴν προκοπὴν,
 ἐπεὶ καὶ ἐκάτερον ἀτελὲς ἐφιέμενον τοῦ τέλους· πεδῖον δὲ
 τὴν εὐφυΐαν, ὅτι εὐπαράθεκτος σπερμάτων ἀρετῆς ἐστίν.
 p.137 M. | ἕκαστον δὲ τῶν παθῶν τριβόλια εἶρηκεν, ἐπειδὴ τριττά 250
 16 ἐστίν, αὐτό τε καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ ἐκ τούτων ἀπο-
 τέλεσμα, οἷον ἡδονή, ἡδύ, ἡδυσθαί· ἐπιθυμία, ἐπιθυ-
 μητόν, ἐπιθυμεῖν· λύπη, λυπηρόν, λυπεῖσθαι· φόβος,
 φοβερόν, φοβεῖσθαι.
 20 (90.) „Καὶ φάγεσαι τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ· ἐν 251
 ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου (φάγεσαι τὸν ἄρτον σου)“ (Gen.
 3, 18. 19). χόρτον καὶ ἄρτον καλεῖ συνωνύμως, πρᾶγμα
 ταυτόν· χόρτος ἀλόγου τροφή ἐστίν· ἄλογον δὲ (ὁ) φαῦλος
 ἐκτεταμημένος τὸν ὀρθὸν λόγον, ἄλογοι δὲ καὶ αἱ αἰσθήσεις
 25 τῆς ψυχῆς οὖσαι μέρος· ὁ δὲ νοῦς ἐφιέμενος τῶν αἰσθη-
 τῶν διὰ τῶν ἀλόγων αἰσθήσεων οὐκ ἄνευ πόνου καὶ
 ἰδρωτός ἐφέεται· σφόδρα γὰρ ὀδυνηρὸς καὶ ἐπαχθὴς ὁ τοῦ
 ἄφρονος βίος μετιόντος καὶ ἐπιλιχνεύοντος τὰ ποιητικὰ τῶν
 ἡδονῶν καὶ τῶν ὅσα κακία ἀπεργάζεσθαι φιλεῖ. καὶ μέχρι 252
 30 τίνος; „μέχρι“ φησὶν „ἀποστρέψεις εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς
 ἐλήφθης“ (Gen. 3, 19). νῦν γὰρ οὐκ ἐν τοῖς γεώδεσι καὶ
 ἀσυστάτοις ἐξετάζεται τὴν οὐράνιον σοφίαν καταλιπών; πῆ

οὖν ἔτι ἀποστρέφεται, σκεπτόν. ἀλλὰ μήποτε ὁ λέγει
 τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὁ ἄφρων νοῦς ἀπέστραπται μὲν ἀεὶ
 τὸν ὀρθὸν λόγον, εἴληπται δὲ οὐκ ἀπὸ τῆς μεταρσίτου
 φύσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γεωδεστέρας ὕλης, καὶ μένων δὲ
 καὶ κινούμενος ὁ αὐτός ἐστιν ἐφιέμενός τε τῶν αὐτῶν. 5
 253 οὐὶ καὶ ἐπιφέρει, „ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελευσῆ“
 (ibid.), ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῷ προειρημένῳ. ὀηλοῖ δὲ καὶ
 τοῦτο· ἡ ἀρχὴ σου καὶ τὸ τέλος ἐν καὶ ταῦτόν ἐστιν·
 ἡρξῶ τε γὰρ ἀπὸ τῶν φθειρομένων γῆς σωμάτων, τελευ-
 τήσεις δὲ πάλιν εἰς ἐκεῖνα τὴν μεταξύ τοῦ βίου τρίψας 10
 ὁδὸν οὐ λεωφόρον ἀλλὰ τραχεῖαν, βάτων καὶ τριβόλων
 κεντεῖν τε καὶ τιτρώσκειν πεφυκότων μεστήν.

Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν Χ Ε Ρ Ο Υ Β Ι Μ

Κ Α Ι Τ Η Σ Φ Λ Ο Γ Ι Ν Η Σ Ρ Ο Μ Φ Α Ι Α Σ

Κ Α Ι Τ Ο Υ Κ Τ Ι Σ Θ Ε Ν Τ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Υ Ε Ξ Α Ν Θ Ρ Ω Π Ο Υ Κ Α Ι Ν

- p.138M. (1.) „Καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἀδὰμ καὶ κατώκισεν ἀπέναντι 1
 τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς [καὶ ἔταξε] τὰ Χερουβιμ καὶ
 τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρεφομένην, φυλάσσειν τὴν
 ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς“ (Gen. 3,24). νῦν μὲν „ἐξέβαλε“
 5 φησί, πρότερον δ' εἶπεν „ἐξαπέστειλεν“ (ib. 23), οὐ
 παρέργως τὰ ὀνόματα θεῖς, ἀλλ' εἰδῶς ἐφ' ὧν κυρίως καὶ
- b.139M. εὐθυβόλως | πραγμάτων αὐτὰ τάττει. ὁ μὲν οὖν ἀποστελ- 2
 λόμενος ἐπανόδου τυχεῖν οὐ κενώλυται, ὁ δ' ἐκβληθεὶς
 ὑπὸ θεοῦ τὴν αἰδίον φυγὴν ὑπομένει· τῷ μὲν γὰρ μήπω
 10 κραταιῶς ὑπὸ κακίας καταληφθέντι δέδοται μετανοήσαντι
 καθάπερ εἰς πατρίδα τὴν ἀρετὴν ἀφ' ἧς ἐξέπεσε κατελ-
 θεῖν, τὸν δὲ πεισθέντα καὶ ὑποβεβλημένον σφοδρᾶ καὶ
 ἀνιάτω νόσῳ φέρειν ἀνάγκη τὰ θεινὰ μέχρι τοῦ παντὸς
 αἰῶνος ἀθάνατα σκληρακισθέντα εἰς ἀσεβῶν χῶρον, ἵν'
 15 ἄκρατον καὶ συνεχῆ βαρυσαιμονίαν ὑπομένῃ· ἐπεὶ καὶ τὴν 3
 μέσσην παιθεῖαν τὴν ἐν τοῖς ἐγκυκλίσις χορευούσαν ὀρωμεν
 Ἄγαρ δις μὲν ἐξιοῦσαν ἀπὸ τῆς ἀρχούσης ἀρετῆς Σάρρας,
 ἀπαξ δὲ τὴν προτέραν ὁδὸν ὑποστρέφουσαν, ἧ τότε μὲν
 ἀποδρᾶσα, οὐ φυγαδευθεῖσα, κατάγεται ὑπαντήσαντος ἀγγέ-

- λου, ὅς ἐστι θεῖος λόγος, εἰς τὸν δεσποτικὸν οἶκον (Gen. 16, 6 ss.), αὖθις δὲ κατὰ τὸ παντελὲς ἀνεπάνακτος ἐκ-
 4 βάλλεται (Gen. 21, 14). (2.) τὰς δὲ αἰτίας καὶ τοῦ
 προτέρου ὄρασμοῦ καὶ τῆς αὖθις αἰδίου φυγῆς λεκτέον.
 μέχρι μὲν οὐπω μετωνομάσθησαν, ὅπερ ἦν μετεχαράχθησαν 5
 τοὺς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄμεινον βελτιούμενοι χαρακτῆρας, ἀλλ'
 ἔτι ἦν ὁ μὲν Ἀβρὰμ πατὴρ μετέωρος τὴν μετάρσιον τῶν
 κατὰ τὸν ἀέρα συμβαινόντων καὶ τὴν μετέωρον τῶν κατὰ
 τὸν οὐρανὸν ὑπαρχόντων φιλοσοφίαν μετιών, ἣν φυσιολογίας
 5 τὸ κράτιστον εἶδος ἀποτέμνεται μαθηματικῆ, Σάρα δὲ σύμ-
 βολον ἀρχῆς ἐμῆς — καλεῖται γὰρ ἀρχή μου — γενικῆ
 μὲν οὐκ ἔφθη μεταβαλοῦσα ἀρετὴ γενέσθαι — γένος γὰρ
 πᾶν ἄφθαρτον —, ταῖς δὲ ἐν μέρει καὶ κατ' εἶδος ἐξη-
 τάζετο, ἣ δὲ αὐτὴ φρόνησίς τ' ἦν ἐν ἐμοὶ καὶ σωφροσύνη
 καὶ ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη τὸν αὐτὸν τρόπον, φθαρταὶ δὲ 15
 αὐταί, ὅτι καὶ τὸ δεξιόμενον αὐτάς χωρίον ἐγὼ φθαρτός,
 6 Ἄγαρ ἡ μέση καὶ ἐγκύκλιος παιδεία, κἄν τὸν αὐστηρὸν
 καὶ σκυθρωπὸν τῶν φιλαρέτων ἀποδράναι βίον σπουδάζη,
 πάλιν ὑποστρέψει πρὸς τὸν αὐτὸν μήπω τὰς γενικὰς καὶ
 ἀφθάρτους ἀκρότητας ἔχειν δυνάμενον, ἀλλ' ἔτι τῶν ἐν 20
 μέρει καὶ κατ' εἶδος ἐφαπτόμενον, ἐν οἷς πρὸ τῶν ἄκρων
 7 τὰ μέσα αἰρετά· ὅταν δὲ ἦδη ὁ μὲν Ἀβρὰμ ἀντὶ φυσιο-
 λόγου γένηται σοφὸς καὶ φιλόθεος μετωνομασθεὶς Ἀβραάμ,
 ὃς ἐρμηνεύεται πατὴρ | ἐκλεκτὸς ἡχοῦς — ἡχεῖ μὲν γὰρ p.140 M.
 ὁ γειγωνὸς λόγος, πατὴρ δὲ τούτου ὁ νοῦς ἐπειλημμένος 25
 τοῦ σπουδαίου —, Σάρα δὲ ἀντὶ τῆς ἀρχῆς μου γένηται
 Σάρρα, ἥς ἐστὶν ἡ κλησις ἄρχουσα, ὅπερ ἦν ἴσον τῷ ἀντὶ
 εἰδικῆς καὶ φθαρτῆς ἀρετῆς γενικὴν καὶ ἄφθαρτον γενέσθαι,
 8 ἐπιλάμψη δὲ καὶ τὸ εὐδαιμονίας γένος, ὁ Ἰσαάκ, ἐκλιπόν-
 των τὰ γυναικεῖα καὶ ἀποθανόντων τὰ πάθη χαρᾶς καὶ 30
 εὐφροσύνης, καὶ παιδείας, οὐ τὰς παίδων, ἀλλὰ τὰς θείας
 οὐκ ἄνευ σπουδῆς μεταδιώκων, ἐκβληθήσεται μὲν τὰ ἐπώ-

νομα τῆς Ἄγαρ προπαιδεύματα, ἐκβληθήσεται δὲ καὶ ὁ
σοφιστῆς αὐτῶν υἱὸς ἐπίκλησιν Ἰσμαήλ. (3.) ἐνδύσονται 9
δὲ τὴν φυγὴν αἰθίων, βεβαιούντος τοῦ θεοῦ τὴν ἔλασιν
αὐτοῖς, ὅταν κελεύῃ τῷ σοφῷ ὑπακούειν τῶν λεγομένων
5 ὑπὸ Σάρρας· λέγει δὲ ἄντικρυς „ἐκβαλεῖν τὴν παιδίσκη
καὶ τὸν υἱόν“ (Gen. 21, 10). ἀρετῇ δὲ πείθεσθαι καλὸν
καὶ μάλιστα τοιοῦτον εἰσηγουμένην δόγμα, ὅτι αἱ τελειόταται
φύσεις τῶν μέσων ἔξεων πάμπλου διεστᾶσι καὶ ὅτι σοφία
σοφιστείας ἀλλότριον· ἡ μὲν γὰρ τὰ πιθανὰ ἐπὶ κατασκευῇ
10 ψευδοῦς δόξης, ἥτις λυμαίνεται ψυχὴν, ἐκπεπόνηκε, σοφία
δὲ διὰ μελέτης τῶν ἀληθῶν τὸ μέγα διανοίας ὄφελος, ἐπι-
στήμην ὀρθοῦ λόγου, πεπόρισται. τί οὖν θαυμάζομεν, εἰ 10
καὶ Ἀδὰμ τὸν νοῦν ἀφροσύνην ἀνίατον νόσον κτησάμενον
ἐκβέβληκεν εἰσάπαν ὁ θεὸς ἐκ τοῦ τῶν ἀρετῶν χωρίου μὴ
15 ἐπιτρέψας ἔτι κατελθεῖν αὐτῷ; ὁπότε καὶ (κατὰ) πάντα
σοφιστὴν καὶ μητέρα αὐτοῦ, τὴν τῶν προπαιδευμάτων διδα-
σκαλίαν, ἐλαύνει καὶ φυγαδεύει ἀπὸ σοφίας καὶ σοφοῦ, ὧν
ὄνόματα Ἀβραάμ τε καὶ Σάρραν καλεῖ.

(4.) Τότε καὶ ἡ φλογίνη ῥομφαία καὶ τὰ Χερουβιμ 11
20 ἀντικρὺ τοῦ παραδείσου τὴν οἴκησιν ἴσχει. λέγεται δὲ
„ἀντικρὺ“ τὸ μὲν ὡς ἐχθρὸν ἀντιστατοῦν, τὸ δὲ ἀρμόττον
τοῖς εἰς ἐπίκρισιν, ὡς ὁ κρινόμενος τῷ δικαστῇ, τὸ δὲ
ὡς φίλον τοῦ κατανοηθῆναι χάριν καὶ ἐκ τῆς ἀκριβεστέρας
προσώψεως μᾶλλον οἰκειωθῆναι, ὡς γραφαί τε καὶ ἀν-
25 θριάντες ἀρχέτυποι γραφεῦσι καὶ πλάσταις. τοῦ μὲν οὖν 12
ἀντιτεταγμένου παράδειγμα τὸ ἐπὶ τοῦ Καιν εἰρημένον, ὅτι
„ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ καὶ ἦκησεν ἐν γῆ Ναϊὸ
κατέναντι Ἐδέμ“ (Gen. 4, 16)· ἐρμηνεύεται δὲ Ναϊὸ μὲν
σάλος, Ἐδέμ δὲ τρυφή, τὸ μὲν κακίας κλονούσης ψυχὴν
p.141M. σύμβολον, τὸ δὲ | ἀρετῆς εὐπάθειαν αὐτῇ περιποιούσης καὶ
31 τρυφὴν, οὐχὶ τὴν δι' ἀλόγου πάθους ἡδονῆς θρύψιν, ἀλλὰ
τὴν μετὰ πολλῆς εὐμαρθείας ἄπονον χαρὰν καὶ ἀταλαίπωρον.

- 13 ἀνάγκη δέ, ὅταν ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ φαντασίας ἐξέλθῃ διάνοια, ἣ καλὸν καὶ συμφέρον ἦν ἐπερηρεῖσθαι, νεὼς αὐτίκα θαλαττεουσῆς τρόπον, ἀντιστατούντων βιαίων πνευμάτων, ὧδε ἀκχεῖσε φέρεσθαι πατρίδα καὶ οἰκίαν λαχοῦσαν (σάλον καὶ) κλόνον, ἅπερ ἐναντιώτατά ἐστι βεβαιότητι ψυχῆς, ἦν 5
- 14 περιποιεῖ γὰρ συνώνυμος Ἐδέμ. (δ.) τοῦ δὲ εἰς ἐπίκρισιν ἐναντίου παράδειγμα τὸ τῆς ζηλοτυπουμένης μεμοιχεῦσθαι. „στήσει“ γάρ φησιν „ὁ ἱερεὺς τὴν γυναῖκα ἐναντίον κυρίου καὶ ἀποκαλύψει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς“ (Num. 5, 18). τί δὲ βούλεται διὰ τούτου παριστάνειν, ἐρευνή- 10
σωμεν. τὸ θεόν πολλάκις θεόντως οὐκ ἐνεργεῖται καὶ τὸ μὴ καθῆκον ἔστιν ὅτε ὁρᾶται καθηκόντως· οἶον ἡ μὲν τῆς παρακαταθήκης ἀπόδοσις ὅταν μὴ ἀπὸ γνώμης ὑγιοῦς γίγνηται ἀλλ’ ἢ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ λαμβάνοντος ἢ ἐπ’ ἐνέδρα τῆς περὶ μείζονα πίστιν ἀρνήσεως, καθῆκον ἔργον οὐ 15
- 15 θεόντως ἐπιτελεῖται· τὸ δὲ τῷ κάμνοντι μὴ ἀληθεῦσαι τὸν ἰατρὸν κενοῦν ἢ τέμνειν ἢ καίειν διεγνωχότα ἐπ’ ὠφελείᾳ τοῦ νοσοῦντος, ἵνα μὴ προλαβὼν τὰ θεινὰ φύγῃ τὴν θεραπείαν ἢ ἐξασθενήσας ἀπείκη πρὸς αὐτήν, ἢ πρὸς τοὺς πολεμίους τὸν σοφὸν ψεύσασθαι ἐπὶ τῇ τῆς πατρίδος 20
σωτηρίᾳ, δείσαντα μὴ ἐκ τοῦ ἀληθεῦσαι βρωσθῆναι τὰ τῶν ἀντιπάλων, οὐ καθῆκον ἔργον θεόντως ἐνεργεῖται. παρὸ καὶ φησι Μωυσῆς „δικαίως τὸ δίκαιον διώκειν“ (Deut. 16, 20), ὡς ἐνὸν καὶ ἀδίκως, ὅταν μὴ ἀπὸ γνώμης ὑγιοῦς ὁ
- 16 δικάζων προσέχη. ἐπειδὴ τοίνυν τὸ μὲν λεγόμενον ἢ 25
πραττόμενον φανερῶς γνῶριμον πᾶσιν, ἡ δὲ διάνοια οὐ γνῶριμος, ἀφ’ ἧς καὶ τὰ λεγόμενα λέγεται καὶ τὰ πραττόμενα πράττεται, ἀλλ’ ἀόηλον εἶτε ὑγιαίνει καὶ καθαρεῖται εἶτε νοσεῖ μιάσμασι κεχρωσμένη πολλοῖς, γενητὸς δὲ οὐδεὶς ἱκανὸς γνώμης ἀφανοῦς κατιδεῖν ἐνθύμημα, μόνος δὲ ὁ 30
θεός, παρὸ καὶ λέγει Μωυσῆς ὅτι „τὰ κρυπτά κυρίῳ τῷ θεῷ, τὰ δὲ φανερά γενέσει γνῶριμα“ (Deut. 29, 29),

προστέταται τῷ ἱερεῖ καὶ προσφύτῃ λόγῳ, τὴν ψυχὴν 17

„ἐναντίον τοῦ θεοῦ στῆσαι“ ἀποκαλύφω τῇ κεφαλῇ (Num.

5,18), τουτέστι τὸ κεφάλαιον δόγμα γυμνωθεῖσαν καὶ τὴν

γνώμην ἣ κέχρηται ἀπαμφοισθεῖσαν, ἔν' ὄψεσι ταῖς ἀκρι-

p.142 M. βεστάταις ἐπικριθεῖσα τοῦ ἀδεκάστου | θεοῦ ἢ τὴν ὑπο-

6 τυφομένην εἰρωνεῖαν. κίβδηλον νόμισμα, διελεγχθῆ (ἢ)

πάσης οὔσα κακίας ἀμέτοχος ἐκνύφηται τὰς καθ' αὐτῆς

διαβολὰς μάρτυρι χρησαμένη τῷ μόνῳ γυμνὴν ψυχὴν ἰδεῖν

δυναμένῳ. (6.) τὸ μὲν οὖν εἰς ἐπίκρισιν ἐναντίον τοιοῦτόν 18

10 ἐστι· τὸ δ' εἰς οἰκειώσιν, ὃ ἐπὶ τοῦ πανσόφου λέλεσται

Ἀβραάμ· „ἔτι“ γάρ φησιν „ἦν ἐστηκώς ἐναντίον κυρίου“

(Gen. 18,22)· καὶ τεκμήριον τῆς οἰκειώσεως τὸ ἐπιλεγό-

μενον ὅτι „ἐγγίσας εἶπεν“ (ib. 23)· ἀλλοτριουμένῳ γὰρ

ἀφίστασθαι καὶ διαζεύγυσθαι, οἰκειουμένῳ δὲ συνεγγίξειν

15 ἀρμόττει. τὸ δὲ στῆναι καὶ ἄτρεπτον κτήσασθαι διάνοιαν 19

ἐγγύς ἐστι βαίνειν θεοῦ δυνάμει, ἐπειδὴ τὸ μὲν θεῖον

ἄτρεπτον, τὸ δὲ γενόμενον φύσει μεταβλητόν. εἴ τις οὖν

τὴν γενέσεως οἰκεῖαν φορὰν ἔρωτι ἐπιστήμης ἐγγαλινω-

σάμενος ἐβιάσατο στῆναι ποιήσας, μὴ λανθανέτω θείας

20 εὐδαιμονίας ἐγγύς ὄν. τοῖς δὲ Χερουβίμ καὶ τῇ φλογίνῃ 20

ῥομφαίᾳ τὴν ἀντικρὺ τοῦ παραδείσου πόλιν οἰκειῶς δίδωσιν,

οὐχ ὡς ἐχθροῖς μέλλουσιν ἀντισταεῖν καὶ διαμάχεσθαι,

ἀλλ' ὡς οἰκειοτάτοις καὶ φιλάτοις. ἔν' ἐκ τῆς ἁμοῦ

προσάψεως καὶ συνεχοῦς περιαθρήσεως πόθον αἱ δυνάμεις

25 ἴσχωσιν ἀλλήλων. καταπνέοντος εἰς αὐτὰς τὸν πτηνὸν

ἔρωτα καὶ οὐράνιον τοῦ φιλοδώρου θεοῦ.

(7.) Τίνα δὲ ἐστὶν ἡ διὰ τῶν Χερουβίμ καὶ τῆς 21

στρεφομένης ῥομφαίας φλογίνης αἰνίττεται, νῦν ἐπισκεπτέον.

μήποτε οὖν τὴν τοῦ παντός οὐρανοῦ φορὰν δι' ὑπονοσιῶν

30 εἰσάγει· κίνησιν γάρ αἱ κατ' οὐρανὸν σφαιραὶ τὴν ἐναντίαν

ἔλαχον ἀλλήλαις, ἡ μὲν τὴν ἀπλανῆ ταύτου κατὰ θεῖά,

ἡ δὲ τὴν πεπλανημένην θατέρου κατ' εὐώνυμα. ἡ μὲν 22

οὖν ἐξωτάτω, τῶν λεγομένων ἀπλανῶν, μία, ἣ καὶ τὴν
 αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἐφῶν ἐπὶ τὰ ἐσπέρια εἰλεῖται περίοδον, αἱ
 δ' ἐντὸς ἐπτὰ, τῶν πλανήτων, ἐθειλούσιόν τε καὶ βεβιασμέ-
 νην, ὑπεναντίους ἅμα καὶ διττὰς ἴσχουσαι κινήσεις· καὶ
 ἔστιν αὐταῖς ἡ μὲν ἀκούσιος ὁμοία τῇ τῶν ἀπλανῶν, φαί- 5
 νονται γὰρ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν
 ἰοῦσαι, ἡ δὲ οἰκεία ἀπὸ τῶν ἐσπερίων ἐπὶ τὰ ἐφῶ, καθ'
 τὴν συμβέβηκε τὰς περιόδους τῶν ἐπτὰ ἀστέρων καὶ μήκη
 χρόνων προσειληφέναι, τὰς μὲν ἰσοδρόμους ἴσα, ἡλίου καὶ
 ἑωσφόρου καὶ στίλβοντος ἐπίκλησιν — τρεῖς γὰρ τῶν 10
 πλανήτων ἰσοταχεῖς οὗτοι —, τὰς δὲ ἀνισοδρόμους ἄνισα p.143 M.
 μὲν, ἀναλογίαν δ' ἔχοντα πρὸς τε ἀλλήλας καὶ τὰς τρεῖς
 23 ἐκείνας. γίνεται οὖν τὸ μὲν ἕτερον τῶν Χερουβιμ ἡ ἐξω-
 τάτω, τοῦ παντὸς οὐρανοῦ (ὁ) ἔσχατος, ἀψὶς ἐν ἣ τὴν κατὰ
 τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχουσαν οἱ ἀπλανεῖς θεῖαν ὡς 15
 ἀληθῶς χορείαν χορεύουσι τάξιν οὐ λείποντες, τὴν ὁ γεν-
 νήσας πατὴρ αὐτοῦς ἔταξεν ἐν κόσμῳ· θάτερον δ' ἡ ἐντὸς
 περιεχομένη σφαῖρα, τὴν ἐξαχθὶ σχίσας ἐπτὰ κύκλους ἀναλο-
 γοῦντας ἑαυτοῖς εἰργάζετο τῶν πλανήτων ἕκαστον εἰς αὐτοῦς
 24 ἀρμοσάμενος· καὶ καθάπερ ἔποχον ἐν ὀγγύματι ἀστέρα 20
 ἐν οἰκείῳ κύκλῳ θεῖς τὰς ἡμέρας ἐπίστευσε τῶν ἐπόχων
 οὐθενί, πλημμελῆ θείσας ἐπιστασίαν, ἀπάσας δ' ἐξήρτησεν
 ἑαυτοῦ, νομίσας ἐναρμόνιον τῆς κινήσεως μάλιστα οὕτως
 τάξιν γενήσεσθαι· τὸ γὰρ σὺν θεῶ πᾶν ἐπαινετόν, τὸ δ'
 25 ἄνευ θεοῦ ψεκτόν. (8.) τὰ μὲν δὴ Χερουβιμ καθ' εἶνα 25
 τρόπον οὕτως ἀλληγορεῖται· ῥομφαίαν δὲ φλογίνην καὶ στρε-
 φομένην τὴν κίνησιν αὐτῶν καὶ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ τὴν
 αἰδίον φορὰν ὑποτοπητέον λέγεσθαι. μήποτε δὲ καθ'
 ἑτέραν ἐκδοχὴν τὰ μὲν Χερουβιμ δηλοῖ τῶν ἡμισφαιρίων
 ἕκαστερον· καὶ γὰρ ἀντιπρόσωπά φησιν εἶναι νεύοντα πρὸς 30
 τὸ ἰλαστήριον περὶ τοῦ (Exod. 25, 19), ἐπειδὴ καὶ ταῦτα
 ἀντικρὺ μὲν ἔστιν ἀλλήλων, νένευκε δὲ ἐπὶ γῆν τὸ μέσον

τοῦ παντός, ᾧ καὶ διακρίνεται· ἡ δὲ μόνη τῶν τοῦ κόσμου 26
 μερῶν ἐστῶσα παγίως Ἐστία πρὸς τῶν παλαιῶν εὐθυ-
 βόλως ὠνόμασται, ἵνα περί τι βεβαίως ἰδρυμένον ἢ ἐκατέρων
 τῶν ἡμισφαιρίων ἐμμελεστάτη γίγνηται περιπόλησις. ἡ δὲ
 5 φλογίνη ῥομφαία σύμβολον ἡλίου· φλογὸς γὰρ ὦν πύλημα
 πολλῆς ὠκυδρομύτατον γέγονε τῶν ὄντων, ὡς ἡμέρα μιᾶ
 τὸν σύμπαντα περιδινεῖσθαι κόσμον. (9.) ἤκουσα δέ ποτε 27
 καὶ σπουδαιότερου λόγου παρὰ ψυχῆς ἐμῆς εἰωθυίας τὰ
 πολλὰ θεοληπτεῖσθαι καὶ περὶ ὧν οὐκ οἶδε μαντεύεσθαι·
 10 ὄν, ἐὰν δύνωμαι, ἀπομνημονεύσας ἐρῶ. ἔλεγε δέ μοι κατὰ
 τὸν ἕνα ὄντως ὄντα θεὸν δύο τὰς ἀνωτάτω εἶναι καὶ
 p.144M. πρῶτας δυνάμεις | ἀγαθότητα καὶ ἐξουσίαν, καὶ ἀγαθότητι
 μὲν τὸ πᾶν γεγεννηκέναι, ἐξουσίᾳ δὲ τοῦ γεννηθέντος
 ἄρχειν, τρίτον δὲ συναγωγὸν ἀμφοῖν μέσον εἶναι λόγον,
 15 λόγῳ γὰρ καὶ ἄρχοντα καὶ ἀγαθὸν εἶναι τὸν θεόν· ἀρχῆς 28
 μὲν οὖν καὶ ἀγαθότητος τῶν δυεῖν δυνάμεων τὰ Χερουβίμ
 εἶναι σύμβολα, λόγου δὲ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν· ὄξυκινή-
 τότατον γὰρ καὶ θερμὸν λόγος καὶ μάλιστα ὁ τοῦ αἰτίου,
 ὅτι καὶ αὐτὸ πάντα φθάσαν παρημεΐψατο καὶ πρὸ πάντων
 20 νοούμενον καὶ ἐπὶ πᾶσι φαινόμενον. ἐκατέρου δὴ τῶν 29
 Χερουβίμ, ὧ διάνοια, δέξαι τύπον ἀμβιδήλευτον, ἵνα περί
 τε ἀρχῆς τοῦ αἰτίου καὶ ἀγαθότητος ἐναργῶς ἀναδιδαχθεῖσα
 καρπώσῃ κληρὸν εὐδαίμονα· γνώσῃ γὰρ εὐθύς καὶ τὴν τῶν
 ἀκράτων δυνάμεων σύννοδόν τε καὶ κρασίον, ἐν οἷς ἀγαθὸς
 25 μὲν ὁ θεὸς ἐμφαινομένου τοῦ τῆς ἀρχῆς ἀξιώματος, ἐν
 οἷς δὲ ἄρχων ἐμφαινομένης τῆς ἀγαθότητος· ἵνα τὰς ἐκ
 τούτων ἀπογεννωμένας ἀρετὰς φιλοφροσύνην καὶ εὐλάβειαν
 θεοῦ κτήσῃ, μήτε ἐν οἷς εὐπάσχεις ὑψηγοροῦσα διὰ τὸ
 τῆς ἡγεμονίας τοῦ βασιλέως μέγεθος μήτε ἐν οἷς ὑπομένεις
 30 τι τῶν ἀβουλήτων ἀπογινώσκουσα τὰς ἀμείνους ἐλπίδας δι'
 ἡμερότητα τοῦ μεγάλου καὶ φιλοδώρου θεοῦ. φλογίνη δὲ 30
 ῥομφαία, διότι χρῆ τούτοις παρακλουθεῖν τὸν μέσον τῶν

- πραγμάτων ἐνθερμον καὶ πυρώδη λόγον, ὃς οὐδέποτε λήγει
 κινούμενος σπουδῇ πάσῃ πρὸς αἴρεσιν μὲν τῶν καλῶν,
 31 φυγῆν δὲ τῶν ἐναντίων. (10.) οὐχ ὄραξ ὅτι καὶ Ἀβραάμ
 ὁ σοφός, ἡνίκα ἤρξατο μετρεῖν κατὰ θεὸν πάντα καὶ μηδὲν
 ἀπολείπειν τῷ γεννητῷ, λαμβάνει τῆς φλογίνης ῥομφαίας 5
 μίμημα „πῶρ καὶ μάχαιραν“ (Gen. 22, 6), διελεῖν καὶ
 καταφλέξει τὸ θνητὸν ἀφ' ἑαυτοῦ γλιχόμενος, ἵνα γυμνῇ τῇ
 32 διανοίᾳ μετάρσιος πρὸς θεὸν ἀναπτῆ; τὸν δέ γε Βαλαάμ
 μάταιον λαὸν ὄντα ἐξωπλισμένον εἰσάγει Μωυσῆς ἀστρά-
 τευτον καὶ λιποτάκτην, εἰδὼς πόλεμον ἐν ἀρμόττει ψυχῇ 10
 περὶ ἐπιστήμης ποιεῖσθαι· λέγει γὰρ ὄνφ, τῇ ἀλόγῳ
 προαιρέσει τοῦ βίου, ἣ πᾶς ἄφρων ἐπιβέβηκεν, ὅτι „εἰ
 μάχαιραν εἶχον, ἤδη ἂν ἐξεκέντησά σε“ (Num. 22, 29)·
 καὶ μερίστη χάρις τῷ τεχνίτῃ, ὅτι τὴν ἀφροσύνης λύτταν
 εἰδὼς οὐκ ἐνέδωκεν αὐτῇ, καθάπερ ξίφος μεμηνητόι, δύναμιν 15
 λόγων, ἵνα μὴ πολλὴν καὶ ἄδικον ἅπασι τοῖς ἐντυγχάνουσιν
 33 ἐνεργάσθαι φθοράν. ἃ δὲ Βαλαάμ, | ταυθ' ἕκαστος τῶν p.145 M.
 μὴ κεκαθαρμένων ἀεὶ ματαιάζων αἰτιᾶται πως, ἐμπορικὸν
 ἢ γεωργικὸν ἢ τιν' ἄλλον τῶν ποριστικῶν ἐπιτηδεύσας
 βίον· ἕως μὲν αἴσια ἀπαντᾶ τὰ ἀφ' ἑκάστου, γεγηθὼς 20
 ἐπιβέβηκε καὶ ἐποχεῖται καὶ ἐνειλημμένος ἀπριξέ ἔχεται
 μεθέσθαι τὸ παράπαν οὐ δικαίων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀφίστασθαι
 λέγουσι καὶ μέτρα ταῖς ἐπιθυμίαις περιθεῖναι διὰ τὸ τοῦ
 μέλλοντος ἀτέκμαρτον βασκανίαν ὀνειδίξει καὶ φθόνον, οὐκ
 34 ἀπ' εὐνοίας εἰσηγεῖσθαι ταῦτα φάσκων· ἐπειδὴν δὲ ἀβρο- 25
 λητος κακοπραγία συμβῆ, τοὺς μὲν ὡς ἀγαθοὺς μάντις
 ἀπαδέχεται καὶ προφυλάξασθαι δυνατωτάτους τὰ μέλλοντα,
 τὰ δ' οὐδενὸς αἴτια κακοῦ τὸ παράπαν αἰτιᾶται, τὴν γεωρ-
 γίαν, τὴν ἐμπορίαν, τὰς ἄλλας ἐπιτηδεύσεις, αἷς πρὸς
 35 ἀργυρισμὸν ἡξίου χρῆσθαι· (11.) αἱ δὲ καίτοι φωνητηρίων 30
 ὀργάνων ἀμειροῦσαι τὴν δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ῥήξουσι
 φωνὴν ἐναργεστέραν οὐσαν τῆς διὰ γλώττης „Ἄρά γε, ὦ

συκοφάντα, οὐχ ἡμεῖς ἐσμεν ἐκεῖναι“ λέγουσαι „αἷς καθάπερ ὑποζυγίοις ὕψαυχενῶν ἐπεβεβήκεις; μὴ καθ' ὑπεροψίαν ἄλλως εἰργασάμεθά σοι κακοπραγίαν (cf. Num. 22, 30); ἴδε τὸν ἀνθεστῶτα ἐξεναντίας θεοῦ λόγον ἐνωπλισμένον ἄγγελον

- 5 (ib. 31), παρ' ὃν τό τε εὖ καὶ τὸ μὴ συμβέβηκε τελειοῦσθαι· οὐχ ὄρας; τί οὖν νῦν ἡμᾶς αἰτιᾶ πρότερον, ὅτε 36
εὐώδει σοι τὰ πράγματα, οὐχὶ μεμφάμενος; μένομεν γὰρ αἱ αὐταὶ μηδὲ τῆς ἑαυτῶν φύσεως μεταβάλλουσαι τὸ παράπαν στιγμὴν· σὺ δὲ κριτηρίοις χρώμενος οὐχ ὕγιέσιν
10 ἀλόγως σφαδάζεις· εἰ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἔμαθες, ὅτι οὐχ ἄττ' ἂν ἐπιτηδεύης ἀγαθῶν μετουσίας ἢ κακῶν ἐστὶν αἷτια, ἀλλ' ὁ δόσπος καὶ κυβερνήτης τοῦ παντὸς λόγος θεῖος, βῆρον ἂν ἔφερες τὰ συμπύπτοντα παυσάμενος τοῦ συκοφαντεῖν καὶ ἐπιγράφειν ἡμῖν ἃ μὴ δυνάμεθα. ἐὰν οὖν πάλιν καθελὼν 37
15 ἐκεῖνος τὸν πόλεμον καὶ τὰς ἐπ' αὐτῷ συννοίας καὶ κατηφείας σκεδάσας εἰρήνην ἐπικηρυκεύσῃται βίου, φαιδρὸς καὶ γεγηθὼς τὴν δεξιὰν ἐμβαλεῖς ἡμῖν ταῖς ἐν ὁμοίῳ μενούσαις· ἡμεῖς δ' οὐτ' εὐμενείᾳ τῇ σῆι φουσώμεθα οὐτ' ἐὰν δυσμεναίνῃς ἐπιστρεφόμεθα, ἴσμεν γὰρ ἑαυτὰς μήτ' ἀγαθῶν
20 μήτε κακῶν αἰτίας οὔσας, κἂν σὺ περὶ ἡμῶν τοιαῦτα δοξάζῃς, εἰ μὴ καὶ τὴν θάλατταν εὐπλοίας ἢ τῶν συμβαινόντων ναυαγίων ἀλλ' οὐχὶ τὰς τῶν πνευμάτων διαφορὰς τοτὲ μὲν ἐπεικῶς τοτὲ δὲ μετὰ βαιοτάτου συρμοῦ κατα-
p.146 M. πνεόντων αἰτιατέον· φύσει γὰρ παντὸς ὕδατος | ἠρεμίαν 38
25 ἐξ αὐτοῦ λαχόντος, ὅταν μὲν πνεῦμα οὖριον κατ' οἰάκων ἐπιγένῃται, παντὸς ἀνασεισθέντος κάλου, πλησίτιστι μὲχρι λιμένων αἱ νῆες καταίρουσιν, ὅταν δὲ αἰφνιδίον κατὰ πρόφρας ἐξεναντίας κατασκήψῃ, πολὺν σάλον καὶ κλόνον ἐγείρει καὶ ἀνατρέπει· καὶ τοῦ συμβαινόντος ἢ μηδὲν αἷτια
30 θάλαττα τὴν πρόφρασιν ἴσχει, φανερώς ταῖς ἀνέσει καὶ σφοδρότησι τῶν ἀνέμων ἢ γαληνιαζούσα ἢ κυμαίνουσα· διὰ τούτων οὖν ἀπάντων ἱκανῶς οἶμαι δεδολῶσθαι, ὅτι 39

λόγον ἢ φύσις δυνατώτατον σύμμαχον ἀνθρώπων δημιουργήσασα τὸν μὲν αὐτῷ χρῆσθαι δυνάμενον ὀρθῶς ἀπέδειξεν εὐδαίμονα καὶ λογικὸν ὄντως, τὸν δὲ μὴ δυνάμενον ἀλογόν τε καὶ κακοδαίμονα.

- 40 (12.) „Ἀδάμ δὲ ἔγνω τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ συνέλαβε 5
καὶ ἔτεκε τὸν Κάιν, καὶ εἶπεν Ἐκτεσάμην ἄνθρωπον διὰ
τοῦ θεοῦ. καὶ προσέθηκε τεκεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν
Ἄβελ“ (Gen. 4,1. 2). οἷς ἀρετὴν μεμαρτύρηκεν ὁ νομο-
θέτης, τούτους γνωρίζοντας γυναῖκας οὐκ εἰσάγει, τὸν
Ἄβραάμ, τὸν Ἰσαάκ, τὸν Ἰακώβ, τὸν Μωυσῆν, καὶ εἴ τις 10
- 41 αὐτοῖς ὁμόζηλος· ἐπειδὴ γὰρ φαμεν εἶναι γυναῖκα τρο-
πικῶς αἰσθησιν, ἀλλοτριώσῃ δ’ αἰσθήσεως καὶ σώματος
ἐπιστήμη συνίσταται, τοὺς σοφίας ἐραστὰς αἰσθησιν ἀπο-
δοκιμάζοντας μᾶλλον ἢ αἰρουμένους ἐπιδείξεται· καὶ μή-
ποτ’ εἰκότως· αἱ γὰρ τούτοις συνοικουσαι λόγῳ μὲν εἰσι 15
γυναῖκες, ἔργῳ δὲ ἀρεταί, Σάρρα μὲν ἄρχουσα καὶ ἡγεμονίς,
Ῥεβέκκα δὲ ἐπιμονὴ τῶν καλῶν, Λεῖα δὲ ἀνανευνουμένη
καὶ κοπιῶσα ἐπὶ τῇ συνεχείᾳ τῆς ἀσκήσεως, ἣν ἐκνένευκε
καὶ ἀποστρέφεται πᾶς ἄφρων ἀρνούμενος, Σεπφώρα δὲ ἡ
Μωυσέως ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἀνατρέχουσα καὶ τὰς ἐκεῖ 20
θείας καὶ εὐδαίμονας φύσεις κατανοοῦσα, καλεῖται δὲ ὀρνί-
θιον. ἵνα δὲ τὴν ἀρετῶν κύησιν καὶ ὠδῖνα εἴπωμεν, ἀκοῆς
ἐπιφραξάτωσαν οἱ δεισιδαίμονες τὰς ἑαυτῶν ἢ μεταστή-
τωσαν· τελετὰς γὰρ ἀναδιδάσκωμεν θείας τοὺς τελετῶν
ἀξίους τῶν ἱερωτάτων μύστας, οὗτοι δ’ εἰσὶν οἱ τὴν ἀληθῆ 25
καὶ οὖσαν ὄντως ἀκαλλώπιστον εὐσέβειαν μετὰ ἀτυφίας
ἀσκοῦντες· ἐκείνοις δὲ οὐχ ἱεροφαντήσομεν κατεσχημένοις
ἀνιάτῳ κακῷ, τύφῳ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων γλισχρότητι καὶ
τερηθεῖαις ἐθῶν, ἀλλὰ δὲ οὐδενὶ τὸ εὐαγὲς καὶ ὅσιον | παρα- p.147 M.
- 43 μετροῦσιν. (13.) ἀρκετέον οὖν τῆς τελετῆς ὧδε. ἀνὴρ μὲν 30
γυναϊκί, ἄνθρωπος δ’ ἄρρηγ ἀνθρώπων θηλείᾳ τὰς ἐπὶ γενέσει
παίδων ὁμιλίᾳ ἐπακολουθῶν τῇ φύσει συνέρχεται ποιησό-

μενος· ἀρεταῖς δὲ πολλὰ καὶ τέλεια τικτούσαις θέμις οὐκ
 ἔστιν ἀνδρὸς ἐπιλαχεῖν θνητοῦ· μὴ θεξάμεναι δὲ παρά τινος
 ἑτέρου γονήν, ἐξ ἑαυτῶν μόνον οὐδέποτε κυήσουσι. τίς 44
 οὖν ὁ σπεύρων ἐν αὐταῖς τὰ καλὰ πλὴν ὁ τῶν ὄντων
 5 πατήρ, ὁ ἀγέννητος θεὸς καὶ τὰ σύμπαντα γεννῶν; σπεῖρει
 μὲν οὖν οὗτος, τὸ δὲ γέννημα τὸ ἴδιον, ὃ ἔσπειρε, ὠφρεῖται·
 γεννᾷ γὰρ ὁ θεὸς οὐδὲν αὐτῷ, χρεῖτος ἅτε ὢν οὐδενός,
 πάντα δὲ τῷ λαβεῖν δεομένῳ. παρέξω δὲ τῶν λεγομένων 45
 ἐγγυητὴν ἀξιώχρεων τὸν ἱερώτατον Μωυσῆν· τὴν γὰρ
 10 Σάρραν εἰσάγει τότε κύουσαν, ὅτε ὁ θεὸς αὐτὴν μονω-
 θεῖσαν ἐπισκοπεῖ (Gen. 21, 1), τίκτουςαν δ' οὐκέτι τῷ τὴν
 ἐπίσκεψιν πεποιτημένῳ, ἀλλὰ τῷ σοφίας τυχεῖν γλιχομένῳ,
 οὗτος δὲ Ἀβραάμ ὀνομάζεται. γνωριμώτερον δ' ἐπὶ τῆς 46
 Λείας ἐκδιδάσκει λέγων, ὅτι τὴν μὲν μήτραν ἀνέφεξεν
 15 αὐτῆς ὁ θεός (Gen. 29, 31) — ἀνοιγνύναι δὲ μήτραν ἀνδρὸς
 ἴδιον — ἡ δὲ συλλαβοῦσα ἔτεκεν οὐ θεῷ — ἱκανὸς γὰρ
 μόνος καὶ αὐταρκέστατος ἑαυτῷ —, ἀλλὰ τῷ κάματος ἀνα-
 δεχομένῳ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ Ἰακώβ, ὥστε τὴν ἀρετὴν δέχεσθαι
 μὲν παρά τοῦ αἰτίου τὰ θεῖα σπέρματα, τίκτειν δὲ τινι τῶν
 20 ἑαυτῆς ἑραστῶν, ὃς ἂν τῶν μνηστήρων ἀπάντων προκριθῆ.
 πάλιν Ἰσαὰκ τοῦ πανσόφου τὸν θεὸν ἱκετεύσαντος, ἐκ τοῦ 47
 ἱκετευθέντος ἔγκυος ἡ ἐπιμονὴ Ῥεβέκκα γίνεται (Gen. 25,
 21). χωρὶς δὲ ἱκετείας καὶ δεήσεως τὴν πτηνὴν καὶ μετάρ-
 ρισιον ἀρετὴν Σεπφόραν Μωυσῆς λαβῶν εὕρισκει κύουσαν ἐξ
 25 οὐδενός θνητοῦ τὸ παράπαν (Exod. 2, 22). (14.) ταῦτα, 48
 ᾧ μύσται κεκαθαρμένοι τὰ ᾧτα, ὡς ἱερά ὄντως μυστήρια
 φυχαῖς ταῖς ἑαυτῶν παραδέχεσθε καὶ μηδενὶ τῶν ἀμυήτων
 ἐκλαλήσητε, ταμειυσάμενοι δὲ παρ' ἑαυτοῖς φυλάττετε θη-
 σαυρόν, οὐκ ἐν ᾧ χρυσὸς καὶ ἄργυρος, οὐσίαι φθαρταί,
 30 κατάκεινται, ἀλλὰ τῶν ὄντων κτημάτων τὸ καλλιστεῦον, ἡ
 περὶ τοῦ αἰτίου καὶ ἀρετῆς καὶ τρίτου τοῦ γεννήματος
 ἀμφοῖν ἐπιστήμη. ἐὰν δὲ τινι τῶν τετελεσμένων ἐντυγχά-

νητε, λιπαρῶς ἐγκείμενοι περιέχεσθε, μή τινα ἄρα καινο-
 τέραν εἰδῶς τελετὴν ἐπικρούπηται, μέχρις ἂν αὐτὴν σαφῶς
 49 ἀναδιδαχθῆτε. καὶ γὰρ ἐγὼ παρὰ Μωυσεῖ τῷ θεοφιλεῖ
 | μνηθεὶς τὰ μεγάλα μυστήρια ὁμῶς αὐθις Ἰερειῶν τὸν
 | προσφῆτην ἰδὼν καὶ γνοὺς, ὅτι οὐ μόνον μύστης ἐστίν p.148M.
 ἀλλὰ καὶ ἱεροφάντης ἱκανός, οὐκ ὤκνησα φοιτῆσαι πρὸς 6
 αὐτόν· ὁ δ' ἄτε τὰ πολλὰ ἐνθουσιῶν χρησμὸν τινα ἐξεῖπεν
 ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ λέγοντα πρὸς τὴν εἰρηνικωτάτην
 ἀρετὴν ταῦτα· „οὐχ ὡς οἶκόν με ἐκάλεσας καὶ πατέρα καὶ
 ἄνδρα τῆς παρθενίας σου“ (Jer. 3, 4); ἐμφαντικώτατα 10
 | παριστάς ὅτι ὁ θεὸς καὶ οἶκός ἐστιν, ἀσωμάτων ἰδεῶν
 | ἀσώματος χώρα, καὶ τῶν συμπάντων πατήρ, ἄτε γεγεννηκῶς
 αὐτά, καὶ σοφίας ἀνὴρ σπέρμα τῷ θνητῷ γένει κατα-
 βαλλόμενος εὐδαιμονίας εἰς ἀγαθὴν καὶ παρθένον γῆν.
 50 ἀμιάντῳ γὰρ καὶ ἀψάστῳ καὶ καθαρῷ φύσει, τῇ πρὸς 15
 ἀλήθειαν παρθένῳ, διαλέγεσθαι πρεπῶδες θεόν, ἐναντίως
 ἡμῖν· ἀνθρώπων μὲν γὰρ ἢ ἐπὶ γενέσει τέκνων σύνοδος
 τὰς παρθένους γυναῖκας ἀποφαίνει· ὅταν δὲ ὁμιλεῖν ἄρῆ-
 ται ψυχῇ θεός, πρότερον αὐτὴν οὖσαν γυναῖκα παρθένον
 αὐθις ἀποδείκνυσιν, ἐπειδὴ τὰς ἀγεννεῖς καὶ ἀνάνδρους ἐπι- 20
 θυμίας, αἷς ἐθιγλύνετο, ἐκποδῶν ἀνελὼν τὰς αὐθιγενεῖς καὶ
 ἀκηράτους ἀρετὰς ἀντείσάγει· Σάρρα γοῦν οὐ διαλέξεται,
 πρὶν ἐκλιπεῖν ἐκείνην τὰ γυναικεῖα πάντα (Gen. 18, 11) καὶ
 51 ἀναδραμεῖν εἰς ἀγενεούσης παρθένου τάξιν. (15.) ἀλλ' ἐν- 25
 δέχεται τάχα που καὶ παρθένον ψυχὴν πάθεισιν ἀκολάστοις
 μιανθεῖσαν αἰσχυρθῆναι· διόπερ ὁ χρησμὸς πεφύλακται θεὸν
 ἄνδρα εἰπὼν οὐ παρθένου — τρεπτὴ γὰρ ἦδε καὶ θνητὴ —
 ἀλλὰ „παρθενίας“ (Jer. 3, 4), τῆς αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτά καὶ
 ὡσαύτως ἐχρύσης ἰδέας· γενεσὶν γὰρ καὶ φθορὰν ἐνδεχο-
 μένων φύσει τῶν ποιῶν, ἀφίταρτον αἰ τυποῦσαι δυνάμεις 30
 52 τῶν ἐν μέρει κληῖρον εἰλήχασιν. τὸν οὖν ἀγέννητον καὶ
 ἄτρεπτον θεὸν ἀθανάτων καὶ παρθένων ἀρετῶν σπεῖρειν

ιδέας μηδέποτε εἰς γυναικὸς μεταβαλλούση σχῆμα παρθενία
 πρεπῶδες. τί οὖν, ὦ ψυχὴ, θέον ἐν οἴκῳ θεοῦ παρθε-
 νεύεσθαι καὶ ἐπιστήμης περιέχεσθαι, τούτων μὲν ἀποστα-
 τεῖς, αἰσθησιν δὲ ἀσπάζῃ τὴν ἐκθηλύνουσάν σε καὶ μιαι-
 5 νουσαν; τοιγάρτοι γέννημα πάμφουρτον καὶ πανώλεθρον
 ἀποτέξῃ τὸν ἀδελφοκτόνον καὶ ἐπάρατον Κάιν, κτῆσιν οὐ
 κτητὴν· λέγεται γὰρ ὁ Κάιν κτῆσις.

(16.) Θαυμάσεις δ' ἂν τις τὸν τῆς ἐρμηνείας τρόπον, 53
 p.149M. ὧ πολλάκις ἐπὶ πολλῶν ὁ νομοθέτης χρῆται | τὸ σύνθηδες
 10 ἐξαλλάττων. μετὰ γὰρ τοὺς φύντας ἐκ γῆς ἀρχόμενος
 δηλοῦν τὸν γεννηθέντα πρῶτον ἐξ ἀνθρώπων, περὶ οὗ τὸ
 παράπαν οὐδὲν εἴρηκεν, ὡς ἤδη πολλάκις τοῦνομα αὐτοῦ
 προσιπῶν ἀλλὰ μὴ νῦν αὐτὸ κατατάττων εἰς τὴν ἐν λόγῳ
 χρῆσιν, φησὶν ὅτι ἔτεκε τὸν Κάιν. ποῖον, ὦ τεχνίτα;
 15 περὶ οὗ τί μικρὸν ἢ μέγα πάλαι δεδήλωκας; καὶ μὴν 54
 οὐκ ἀγνοεῖς τὴν οἰκειάν θέσιν τῶν ὀνομάτων· ἤδη γοῦν
 προελθὼν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δηλώσεις προσώπου φάσκων,
 ὅτι „ἔγνω Ἀδάμ Εὐάν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ συλλαβοῦσα
 ἔτεκεν υἱὸν καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σήθ“ (Gen.
 20 4, 25). οὐκοῦν πολὺ μᾶλλον ἐχρῆν ἐπὶ τοῦ πρωτοτόκου,
 ὃς ἦν ἀρχὴ τῆς ἐξ ἀλλήλων γενέσεως ἀνθρώποις, τὴν τε
 φύσιν τοῦ ἀποκυθηέντος δηλῶσαι πρῶτον ὅτι ἄρρεν, εἶτα
 τὸ οἰκειὸν ὄνομα θέσθαι, Κάιν εἰ τύχοι. ἐπειδὴ τοίνυν οὐκ 55
 ἀπειρία τρόπων, καθ' οὗς ὀνόματα δεῖ τίθεσθαι, φαίνεται
 25 τὴν συνήθη χρῆσιν ἐπὶ τῶν περὶ Κάιν ἀνελῶν, σκεπτέον
 ἂν εἴη, τίνος αἰτίας ἕνεκα οὕτως ἐκάλεσε τοὺς ἐκ τῶν
 πρώτων παραδιηγήσεως μᾶλλον ἢ θέσεως ὀνομάτων τύπῳ
 χρησάμενος. ἔστι δ', ὡς ἔμοιγε στοχαζομένῳ καταφαίνε-
 ται, ἡ αἰτία ἦδε. (17.) ὁ μὲν ἄλλος ἅπας ἀνθρώπων 56
 30 ὁμιλος ὀνόματα τίθεται πράγμασι διαφέροντα τῶν πραγμά-
 των, ὥσθ' ἕτερα μὲν εἶναι τὰ τυγχάνοντα, ἑτέρας δὲ κλήσεις
 τὰς ἐπ' αὐτοῖς· παρὰ Μιουσεῖ δὲ αἱ τῶν ὀνομάτων θέσεις

ἐνάργειαι πραγμάτων εἰσὶν ἐμφαντικώταται, ὡς αὐτὸ τὸ
 πρᾶγμα ἐξ ἀνάγκης εὐθὺς εἶναι τοῦνομα καὶ (τοῦνομα καὶ)
 καθ' οὗ τίθεται διαφέρειν μηδέν. μάθοις δ' ἂν σαφέστερον
 57 καὶ τοῦ προτεθέντος ἢ λέγω. ὅταν ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς —
 κεκλήσθω δὲ Ἀδάμ — ἐντυχὼν αἰσθήσει, παρ' ἣν ζῆν 5
 δοκεῖ τὰ ἔμψυχα — καλεῖται δὲ Εὐά —, [συνουσίας ἕτης
 ὀρεχθεῖς] πλησιάζῃ, ἣ δὲ συλλαμβάνη καθάπερ δικτύφ
 καὶ θηρεύη φυσικῶς τὸ ἐκτὸς αἰσθητόν, διὰ μὲν ὀφθαλμῶν
 τὸ χροῶμα, διὰ δὲ ὠτων φωνήν, διὰ δὲ μυκτήρων ἀτμόν,
 10 χυλόν γε μὴν διὰ τῶν γεύσεως ὀργάνων, καὶ διὰ τῶν ἀφῆς
 ἅπαν σῶμα, συλλαβοῦσα ἐγκύμων τε γίνεται καὶ εὐθὺς ὠδίνει
 καὶ τίκει κακῶν ψυχῆς τὸ μέγιστον, οἷησιν· φήθη γὰρ
 αὐτοῦ πάντ' εἶναι κτήματα, ὅσα εἶδεν, ὧν ἤκουσεν, ὧν ἐγεύ-
 σατο, ὧν ὠσφρήσατο, ὧν ἤψατο, καὶ πάντων ὑπέλαβεν
 58 εὐρετήν καὶ τεχνίτην ἑαυτόν. (18.) ἔπαθε δὲ τοῦτο οὐκ 15
 ἀλόγως· ἦν γὰρ ποτε χρόνος, ὅτε νοῦς οὐ διελέγετο αἰ-
 σθήσει οὐδ' εἶχεν αἰσθησιν, πάμπολυ διεστῶς τῶν συννόμων
 καὶ ἀγελαίων, ἔοικῶς τοῖς | μονοτρόποις καὶ μονωτικοῖς p.150M.
 ζώοις· τότε δὴ καθ' ἑαυτὸν ἐξεταζόμενος σώματος οὐκ
 ἐφῆπτετο, ἀθροῦν (οὐκ) ἔχων ὄργανον περὶ ἑαυτόν, ᾧ θη- 20
 ρεύσει τὸ ἐκτός, ἀλλ' ἦν τυφλὸς καὶ ἀδύνατος, οὐχ ὅν οἱ
 πολλοὶ λέγουσιν, ὅταν πηρωθέντα τὰς ὄψεις θεάσωνται·
 μίαν γὰρ οὗτος αἰσθησιν ἀφαιρεθεῖς τῶν ἄλλων ἄγει πολλήν
 59 περιουσίαν· ἐκεῖνος δὲ πάσας τὰς αἰσθητικὰς δυνάμεις περι- 25
 κεκοιμημένος, ἀδύνατος ὄντως, ἡμισυ ψυχῆς τελείας, ἐνδύων
 δυνάμειος, ἣ καταλαμβάνεσθαι σώματα πέφυκε, τμήμα καθ'
 ἑαυτὸν στερόμενον τοῦ συμφυοῦς οὐκ εὐτυχές, [οὐκ] ἄνευ
 βιάτρων τῶν αἰσθητικῶν ὀργάνων ἐτύγχανεν, οἷς ἱκανὸς ἦν
 σκηρίπτεσθαι κραδαινόμενος· παρ' ἣν αἰτίαν καὶ πολὺ
 σκύτος πάντων κατεκέχυτο τῶν σωμάτων, οὐδένος φανῆναι 30
 δυναμένου· ᾧ γὰρ γνωρίζεσθαι ἔμελλεν. αἰσθησις οὐκ ἦν.
 60 βουληθεῖς οὖν ὁ θεὸς μὴ μόνον τῶν ἀσωμάτων ἀλλὰ καὶ

στερεῶν σωμαίων κατάληψιν αὐτῷ παρασχεῖν, ἐξεπλήρου
 τὴν ὄλην ψυχὴν τὸ ἕτερον τῷ προειργασμένῳ τιμῆμα συν-
 υφαίνων, ὃ κέκληκε προσηγορικῶς μὲν γυναῖκα ὀνομαστικῶς
 δὲ Εὖαν αἰνιτιτόμενος αἰσθησιν. (19.) ἡ δὲ εὐθύς γενο- 61
 5 μένη δι' ἐκάστου τῶν μερῶν αὐτῆς ὡσπερ διὰ τινων
 ὀπῶν ἀθρόον φῶς εἰς τὸν νοῦν ἐπεισέχευε καὶ τὴν ἀχλὺν
 ἀποσκεδάσασα τηλαυγῶς καὶ σφόδρα ἐκδήλωσε τὰς φύσεις
 τῶν σωμαίων ἰδεῖν καθάπερ ὁσπότην παρεσκεύασεν. ὁ δ' 62
 ὡσπερ ἐκ νυκτὸς ἡλιακῷ φέγγει καταυγασθεὶς ἀπαστράπτουσι
 10 ἢ ἐκ βαθέος ὕπνου περιαναστάς ἢ οἷα τυφλὸς ἐξαίφνης
 ἀναβλέψας ἐνετύγγανε πᾶσιν ἀθρόως ὧν γένεσις ἐστίν,
 οὐρανῷ, γῆ, ὕδατι, ἀέρι, φυτοῖς, ζώοις, σχέσεσιν αὐτῶν,
 ποιότησι, δυνάμεσιν. ἕξεισι, διαθέσεσι, κινήσεσιν, ἐνεργείαις,
 πράξεσι, μεταβολαῖς, φθοραῖς, καὶ τὰ μὲν ἑώρα, τῶν δὲ
 15 ἤκουσε, τῶν δὲ ἐγεύετο, τῶν δὲ ὠσφραίνετο, τῶν δὲ ἤπτετο·
 καὶ πρὸς ἃ μὲν ἐπικλιῶς εἶχεν, ἡθρονὰς ἐργαζόμενα, τῶν
 δὲ ἀπεστρέφετο, ἐμποιοῦντων ἀληθόνως. περιβλεψάμενος 63
 οὖν ὧδε ἀκείσει καὶ περιαιθήσας ἑαυτὸν τε καὶ τὰς δυνά-
 μεις ἐτόλμησε ταυτὸν αὐχμημα αὐχῆσαι τῷ βασιλεῖ Μακε-
 20 δόνων Ἀλεξάνδρῳ· καὶ γὰρ ἐκεῖνόν φασιν, ἡνίκα Εὐρώπης
 καὶ Ἀσίας ἔδοξεν ἀνάψασθαι τὸ κράτος, ἐν ἐπικαίρῳ χώρῳ
 στάντα καὶ πάντα περιαιθήσαντα εἰπεῖν, ὅτι „καὶ τὰ τῆδε
 καὶ τὰ τῆδε ἐμέ“, μεισακιδῶδους καὶ νηπίας καὶ ἰδιωτικῆς
 τῷ ὄντι ψυχῆς, οὐ βασιλικῆς, ἐπιδειξάμενον κορυφότητα.
 25 πρότερος δ' ὁ νοῦς τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν ἐξαψάμενος καὶ 64
 δι' αὐτῆς πᾶσαν ἰδέαν θηρεύσας σώματος, ὑποπλησθεὶς
 ἀλόγου φρονήματος, ἐφυσήθη, ὡς τὰ πάντα ἑαυτοῦ νομί-
 p.151M. σαι κτήματα | καὶ μηδὲν ἄλλου τὸ παράπαν μηδέν.
 (20.) οὗτός ἐστιν ὃν χαρακτηρίσας Μωυσῆς τρόπον ἐν ἡμῖν 65
 30 ἐπεφῆμισε Κάλν, ἐρμηνευόμενον κτήσιν, εὐθηθείας μᾶλλον δὲ
 ἀσεβείας μεστὸν ὄντα· ἀντὶ γὰρ τοῦ νομίσαι θεοῦ πάντα
 κτήματα, ὑπέλαβεν ἑαυτοῦ, μηδ' αὐτὸν ἔχειν βεβαίως

- δυνάμενος, ἀλλὰ μηδ' ὅστις ἐστὶ τὴν οὐσίαν εἰδώς. ἀλλ' ὅμως εἰ πεπίστευκε ταῖς αἰσθήσεσιν ὡς ἱκαναῖς θηρεῦσαι τὸ ἐκτὸς αἰσθητόν, εἰπάτω, πῶς παρορᾶν ἢ παρακούειν ἢ κατὰ τινα ἄλλην αἴσθησιν μὴ ἁμαρτάνειν ἔτι δυνήσεται.
- 66 καὶ μὴν τοὺς ὀλίσθους ἀνάγκη τούτους περὶ ἕκαστον ἡμῶν 5
αἰεὶ συμβαίνειν, κἄν τὰ μάλισθ' ἡμεῖς ἠκριβωμένοις τοῖς ὀργάνοις χρώμενοι τυγχάνωμεν· τὰς γὰρ φυσικὰς κῆρας καὶ τὸν ἀκούσιον πλάνον εἰσάπαν ἐκδύναι χαλεπὸν, μᾶλλον δ' ἀμήχανον, ἀπείρων ὄσων ψευδοῦς δοξῆς ποιητικῶν ἐν τε ἡμῶν καὶ περὶ ἡμᾶς καὶ ἐκτὸς ἡμῶν ἐν ἅπαντι τῷ θνητῷ 10
γένει ὑπαρχόντων. οὐκ ἄρα ὑγιῶς κτήμαθ' ἑαυτοῦ ὑπέλαβε τὰ πάντα, κἄν φρουαττόμενος ὑψαυχενῆ.
- 67 (21.) Γέλωτά μοι πλατὺν καὶ Λάβαν ὁ τῶν ποιότητων ἠρτημένος δοκεῖ παρασχεῖν Ἰακώβ τῷ πρὸ τούτων τὴν ἄποιον φύσιν ὁρῶντι, ἡνίκα ἐτόλμα πρὸς αὐτὸν λέγειν, ὅτι 15
„αἱ θυγατέρες θυγατέρες μου καὶ οἱ υἱοὶ υἱοὶ μου καὶ τὰ κτήνη κτήνη μου καὶ πάντα ὅσα σὺ ὄραξ ἐμά ἐστι καὶ τῶν θυγατέρων μου“ (Gen. 31, 43)· ἐφ' ἑκάστου γὰρ οὗτος τὸ „ἐμὸν“ προστιθεὶς περὶ αὐτοῦ λέγων ἅμα καὶ 68
σεμνομυθῶν οὐ παύεται. τὰς θυγατέρας, εἰπέ μοι, — 20
τέχνη δέ εἰσι καὶ ἐπιστῆμαι ψυχῆς — θυγατέρας σαυτοῦ λέγεις εἶναι; τίνα τρόπον; οὐ πρῶτον μὲν παρὰ τοῦ διδάξαντος αὐτὰς νοῦ παραλαβῶν ἔχεις; εἶτα καὶ πέφυκας ἐτέρων φροντιδῶν ἐκλαθόμενος ἢ διὰ χαλεπὰς καὶ ἀνη- 25
κέστους ἀρρωστίας σώματος ἢ διὰ τὴν ὠρισμένην τοῖς πρεσβύταις ἀθεράπευτον νόσον γῆρας ἢ δι' ἄλλα μυρία, 69
ἧν ἀριθμὸν ἄπορον εὐρεῖν. τί δέ; τοὺς υἱοὺς — υἱοὶ δέ εἰσιν οἱ κατὰ μέρος τῆς ψυχῆς λογισμοί — φάσκων εἶναι 30
σαυτοῦ σωφρονεῖς ἢ μέμηνας τοιαῦτα δοξάζων; αἱ γὰρ μελαγχολία σου καὶ παράνοιαί καὶ φρενῶν ἐκστάσεις καὶ εἰκασταὶ ἀβέβαιαι καὶ φαντασταὶ πραγμάτων ψευδεῖς καὶ

κενοί τινες ἐννοημάτων ὀνειρώεις ἐοικότες (λογισμοὶ) ἐλκυσμοὺς
 καὶ σπασμοὺς ἐνδιδόντες ἐξ ἑαυτῶν καὶ ἡ σύντροφος ψυχῆς
 νόσος λήθη καὶ ἄλλα τῶν εἰρημένων πλείω τὸ ἐχυρόν σου
 τῆς δεσποτείας ἀφαιρεῖται καὶ ἐπιδείκνυται ταῦτα ἐτέρου
 5 τινός, οὐχὶ σά, κτήματα. πῶς δὲ τὰ κτήνη — κτήνη δὲ 70
 εἰσιν αἱ αἰσθήσεις. ἄλογον γὰρ καὶ κτηνῶδες αἰσθησις —
 p.152M. σαυτοῦ | λέγειν εἶναι τολμᾶς; παρορῶν, εἰπέ μοι, παρακούων
 αἰεὶ, τοὺς γλυκεῖς χυλοὺς ἄλμυροὺς ἔστιν ὅτε καὶ ἔμπαλιν
 τοὺς πικροὺς γλυκεῖς ἠγγόμενος καὶ κατὰ πᾶσαν αἰσθησιν
 10 πλείω τῶν κατορθουμένων εἰωθῶς διαμαρτάνειν οὐκ ἐρυ-
 θριαῖς, ἀλλ' ὡσπερ ἀπταίστοις κεχρημένος ταῖς περὶ ψυχὴν
 ἀπάσαις δυνάμεσί τε καὶ ἐνεργείαις γαυριαῖς καὶ πεφύσησαι:
 (22.) ἀλλ' ἐὰν μεταβάλλῃς καὶ ὦν χρῆ φρενῶν μοιραθῆς, 71
 ἔρεις πάντα τοῦ θεοῦ κτήματα, οὐχὶ σαυτοῦ, τὰς διανοήσεις,
 15 τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας, τὰ θεωρήματα, τοὺς ἐν μέρει
 λογισμοὺς, τὰς αἰσθήσεις, τὰς διὰ τούτων καὶ ἄνευ αὐτῶν
 ψυχῆς ἐνεργείας· ἐὰν δὲ μέχρι παντὸς ἀπαιδαγώγητον καὶ
 ἀδίδακτον ἐάσῃς σεαυτόν, δουλεύσεις τὸν αἰῶνα χαλεπαῖς
 δεσποίναις, οἰήσεσιν, ἐπιθυμίαις, ἡδοναῖς, ἀδικίαις, ἀφρο-
 20 σύνοις, ψευδέσι δόξαις. „εἰ“ γὰρ φησιν „ἀποκριθεὶς εἶποι 72
 ὁ παῖς Ἡγάπηκα τὸν κύριόν μου καὶ τὴν γυναῖκά μου καὶ
 τὰ παιδιά, οὐκ ἄπειμι ἐλεύθερος“, ἀχθεὶς πρὸς τὸ κριτήριον
 τοῦ θεοῦ καὶ δικαστοῦ τυχὼν αὐτοῦ βέβαιον σχήσει ὁ ἡτή-
 σατο, πρότερον τρυπηθεὶς τὸ οὖς ὀπηγίῳ (Exod. 21, 5. 6),
 25 ἵνα μὴ δέξῃται θεῖαν ἀκοήν ὑπὲρ ἐλευθερίας ψυχῆς· ἐκ- 73
 κεκριμένου γὰρ ἔστιν ὡσπερ ἐξ ἀγῶνος ἱεροῦ καὶ ἀπο-
 δεδοκιμασμένου παιδὸς ὄντως νηπίου κομιδῆ λογισμοῦ σεμνο-
 λογεῖν ἐπὶ τῷ τὸν νοῦν ἠγαπηκένας καὶ τὸν νοῦν νομίζειν
 ἑαυτοῦ κύριον εἶναι καὶ εὐεργέτην καὶ ἐπὶ τῷ τὴν αἰ-
 30 σθησιν σφόδρα στέργειν καὶ κτῆμα ἴδιον αὐτὴν καὶ ἀγαθῶν
 τὸ μέγιστον ἠγαῖσθαι καὶ τὰ τούτων ἀμφοῖν παιδιά, τοῦ
 μὲν τὸ νοεῖν, τὸ λογίζεσθαι, τὸ διανοεῖσθαι, τὸ βουλεύεσθαι,

- τὸ στογάζεσθαι, τῆς δὲ τὸ ὄραν, τὸ ἀκούειν, τὸ γεύεσθαι, τὸ ὀσφραίνεσθαι, τὸ ἄπτεσθαι, κοινῶς τὸ αἰσθάνεσθαι.
- 74 (23.) ἀνάγκη μέντοι τὸν τούτοις οἰκειούμενον μηδ' ὄναρ ἐλευθερίας ἐπησιθῆσθαι· φυγῇ γὰρ αὐτῶν καὶ ἀλλοτριώσει μεταποιούμεθα ἀδείας. ἄλλος δέ τις πρὸς τῷ φιλαύτῳ καὶ 5 τὸ μανιῶδες ἐπιδεικνύμενός φησιν ὅτι, κὰν ἀφαιρῆται μέ τις, ὡς περὶ οἰκειῶν ἀγωνισάμενος οἴσομαι τὸ κράτος· „διώξας“ γάρ φησιν „καταλήψομαι, μεριῶ σκῦλα, ἐμπλήσω ψυχὴν μου· ἀνελῶ τῇ μαχαίρᾳ μου, κυριεύσει ἡ χεὶρ μου“
- 75 (Exod. 15,9). πρὸς δὲν εἶποιμ' ἄν· λέληθιέ σε, ὦ μωρέ, 10 ὅτι πᾶς ὁ δοκῶν ἐν γενέσει διώκειν διώκεται· νόσοι γὰρ καὶ γῆρας καὶ θάνατος μετὰ τῆς ἄλλης τῶν ἐκουσίῶν καὶ ἀκουσίῶν (κακῶν) πληθύος ἕκαστον ἡμῶν ἐλαύνουσι καὶ στροβοῦσι καὶ διώκουσι, καὶ ὁ νομίζων καταλαμβάνειν ἡ κρατεῖν καταλαμβάνεται καὶ κρατεῖται, καὶ τις λαφυραγω- 15 γήσειν ἐλπίσας καὶ μοίρας λείας διατιθεὶς ἡττηθεὶς ὑπὸ κεκρατηκόσιν ἐχθροῖς | ἐγένετο, κένωσιν ἀντὶ πλησμονῆς καὶ p.153A δουλείαν ἀντὶ δεσποτείας ψυχῇ δεξάμενος τῇ ἑαυτοῦ καὶ ἀντὶ τοῦ ἀνελεῖν ἀναιρεθεὶς καὶ πάνθ' ἔσα δράσειν ἐνε-
- 76 νόησε παθῶν ἀνά κράτος. ἦν μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐχθρὸς 20 οὗτος αἰροῦντος λόγου καὶ φύσεως αὐτῆς, καὶ τὰ ἐν τῷ ποιεῖν ἅπαντα περιάπτων αὐτῷ καὶ μηδενὸς τῶν ἐν τῷ πάσχειν ἔτι μεμνημένος, ὡς τὰς ἀφ' ἐκάστου κῆρας ἀθρόας
- 77 ἐκδεδουκώς. (24.) „εἶπε“ γάρ φησιν „ὁ ἐχθρὸς Διώξας καταλήψομαι“. τίς οὖν ἂν γένοιτο δυσμενέστερος ψυχῇ 25 πολέμιος τοῦ διὰ μεγαλαυχίας τὸ ἴδιον θεοῦ προσκληροῦντος ἑαυτῷ; ἴδιον μὲν δὴ θεοῦ τὸ ποιεῖν. ὁ οὐ θέμις ἐπι-
- 78 γράψασθαι γενητῷ, ἴδιον δὲ γενητοῦ τὸ πάσχειν. ὁ προ- λαβὼν μὲν τις ὡς οἰκεῖον καὶ ἀναγκαῖον ἔστι, βράδιως οἴσει τὰ προσπίπτοντα, κὰν ἡ βαρύτατα, νομίσας δὲ ἀλλότριον 30 ἀνηγύτῳ πιεζόμενος ἄχθει Σισύφειον τιμωρίαν ἀναδέξεται, μηδ' ὅσον ἀνακῶσαι δυνάμενος, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἐπιτρέχουσι

καὶ τραχηλίζουσι θεινοῖς ὑποβεβλημένος καὶ προστιθεὶς
 ἐκάστω τὸ ὑπεῖκον καὶ εὐένδοτον, ἀγεννοῦς καὶ ἀνάνδρου
 ψυχῆς πάθη· τλῆναι γὰρ ἔδει καὶ ἀντιτάξασθαι καὶ ἀντε-
 ρεῖσασθαι γνώμην ὀχυρωσάμενον καὶ ἀναφραζάμενον τῇ
 5 ἑαυτοῦ καρτερίᾳ καὶ ὑπομονῇ, δυνατωτάταις ἀρεταῖς.
 ὡσπερ γὰρ τὸ κείρεσθαι διττόν, τὸ μὲν ὡς ἀντιπεπονθὸς 79
 κατὰ ἀντέρεισιν, τὸ δὲ ὡς ὑπεῖκον καθ' ὑπόπτωσιν —
 πρόβατον μὲν γὰρ ἢ δέρμα ἢ τὸ λεγόμενον κώδιον οὐδὲν
 ἐνεργοῦν ἐξ αὐτοῦ πάσχειν δὲ μόνον ὑφ' ἑτέρου κείρεται,
 10 ὁ δ' ἄνθρωπος συνδρῶν καὶ σχηματίζων καὶ ἐπιτήρδειον
 παρέχων ἑαυτόν, ἀνακρινὰς τῷ πάσχειν τὸ ποιεῖν —, οὕτως
 καὶ τὸ τύπτεσθαι· τὸ μὲν δ' συμβέβηκε πληγῶν ἄξια ἡδίκη- 80
 κῶτι οἰκέτῃ ἢ ἐλευθέρῳ διὰ βραδιουργίαν ἐπὶ τροχοῦ κατα-
 τεινομένῳ ἢ τινι τῶν ἀψύχων — τύπτονται γὰρ λίθοι καὶ
 15 ξύλα καὶ χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ ὕσαι ἐν χαλκοτυπείῳ
 ἐλαυνόμεναι ὕλαι ἢ διαιρούμεναι —, τὸ δὲ <δ> συμβέβηκεν
 ἀθλητῇ πυγμῆν ἢ παγκράτιον περὶ νίκης καὶ στεφάνων
 ἀγωνιζομένῳ· οὗτος μὲν οὖν τὰς ἐπιφερομένας πληγὰς 81
 ἑκατέρω τῶν χειρῶν ἀποσειέται καὶ τὴν ἀρχένα περιάγων
 20 ὡδὲ κάκειῖσε τὸ μὴ τυφθῆναι φυλάσσειται, πολλάκις δὲ καὶ
 σακτύλοις ποδῶν ἄκροις ἐπιβεβηκῶς καὶ πρὸς ὕψος αὐτὸν
 ἐξάρας ἢ στείλας καὶ συναγαγῶν ἔμπαλιν κατὰ κενοῦ φέρειν
 τὰς χεῖρας τὸν ἀντίπαλον ἠνάγκασε σκιαμαχίᾳ τι παρα-
 πλήσιον ὀρῶντα· ὁ δὲ οἰκέτης ἢ ὁ χαλκὸς μηδὲν ἀντι-
 25 ὀρῶν ὑπέριπται πάντα πεισόμενος, ὅσα ἂν ὁ διατιθεὶς
 ἐργάσασθαι διανοῆται. τοῦτο μὲν οὖν τὸ πάθος μήτε σώ- 82
 ματι μήτε πολὺ μᾶλλον ψυχῇ δεξώμεθά ποτε, τὸ δ' ἀντι-
 πεπονθὸς ἐκεῖνο — ἐπειδὴ πάσχειν ἀνάγκη τὸ ἰνητόν —,
 ἵνα μὴ καθάπερ οἱ θηλυδῶραι κεκλασμένοι καὶ παρειμένοι
 p.154 M. καὶ προαναπίπτοντες μετ' ἐκλύσεως ψυχικῶν δυνάμεων
 31 ἐξασθενῶμεν, ἀλλ' ἐρρωμένοι τοῖς διανοίας τόνοις ἐπελαφρίζειν
 κάπικουφίζειν ἰσχύωμεν τὴν φορὰν τῶν ἐπαρτωμένων

- 83 δεινῶν. ἐπειδὴ τοίνυν θνητὸς οὐδαίς οὐδενὸς ἐπιδεδείχεται
παγίως καὶ βεβαίως κύριος, οἱ δὲ λεγόμενοι δεσπότες δόξῃ
μόνον, οὐ πρὸς ἀλήθειαν, ὀνομάζονται, ἀνάγκη δ' ὡς
ὑπάρχον καὶ δοῦλον, οὕτως ἡγεμόνα ἐν τῷ παντὶ εἶναι
καὶ κύριον, γένοιτ' ἂν ὁ τῷ ὄντι ἄρχων καὶ ἡγεμῶν εἰς ὃ 5
θεός, ὃ λέγειν ἦν προεπῶδες, ὅτι πάντα αὐτοῦ κτήματα.
- 84 (25.) καὶ ὡς μεγαλοπρεπῶς ἅμα καὶ θεοπρεπῶς διεξέρ-
χεται περὶ τούτων, κατανοήσωμεν τὸ „ὄλα μου, φησίν,
ἐστίν“. ὄλα δ' ἐστὶν ἅ φησι „δῶρα καὶ δόματα καὶ
καρπώματα, ἃ διατηροῦντες προσίσσετε ἐν ταῖς ἐμαῖς ἐρη- 10
ταῖς ἐμοί“ (Num. 28, 2), πάνυ ἐκδύλως παριστάς ὅτι τῶν
ὄντων τὰ μὲν χάριτος μέσης ἡξίωται, ἡ καλεῖται δόσις,
τὰ δὲ ἀμείνονος, ἧς ὄνομα οἰκτεῖον δωρεά, τὰ δὲ τοιαῦτα
γέγονεν, ὡς μὴ μόνον δύνασθαι καρποφορεῖν ἀρετάς, ἀλλὰ
καὶ δι' ὄλων ἡδὴ πεφυκέναι καρπὸς ἐδώδιμος, ὃ μόνῃ 15
- 85 ψυχῇ τοῦ φιλοθεάμονος τρέφεται. ὁ δὴ ταῦτα διδαχθεὶς
καὶ διατηρεῖν καὶ διαφυλάττειν ἐν διανοίᾳ δυνάμενος ἄμωμον
καὶ κάλλιστον ἱερεῖον οἴσει θεῷ πίστιν ἐν οὐ θνητῶν
ἐορταῖς· ἑαυτῷ γὰρ τὰς ἐορτάς προσκεκλήρωκε δόγμα
- 86 τιθεὶς ἀναγκαιότατον τοῖς φιλοσοφίας θιασώταις. τὸ δὲ 20
δόγμα τοῦτ' ἐστὶ· μόνος ὁ θεὸς ἀψευδῶς ἐορτάζει· καὶ γὰρ
μόνος γήθει καὶ μόνος χαίρει καὶ μόνος εὐφραίνεται καὶ
μόνῃ τὴν ἀμιγῆ πολέμου συμβέβηκεν εἰρήνην ἄγειν· ἄλυπός
ἐστὶ καὶ ἀφροβός καὶ ἀκοινώνητος κακῶν, ἀνένδοτος, ἀνώ-
δυνος, ἀκμῆς, εὐδαιμονίας ἀκράτου μεστός· τελειοτάτῃ ἡ 25
τούτου φύσις, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἄκρα καὶ τέλος καὶ ὄρος
εὐδαιμονίας ὁ θεός, μετέχων μὲν οὐδενὸς ἐτέρου πρὸς
βελτίωσιν, τὸ δὲ ἴδιον μεταδεδωκώς ἅπασιν τοῖς ἐν μέρει
τῆς τοῦ καλοῦ πηγῆς, ἑαυτοῦ· τὰ γὰρ ἐν κόσμῳ καλὰ
οὐποτ' ἂν ἐγεγένητο τοιαῦτα, μὴ πρὸς ἀρχέτυπον τὸ πρὸς 30
ἀλήθειαν καλὸν τὸ ἀγέννητον καὶ μακάριον καὶ ἀφθαρτον
- 87 ἀπεικονισθέντα. (26.) καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ „σάββατον“

— ἐρμηνεύεται δ' ἀνάπαυσις — „θεοῦ“ φησιν εἶναι Μωυσῆς
πολλαχοῦ τῆς νομοθεσίας (Exod. 20, 10 al.), οὐχὶ ἀν-
θρώπων, ἀπτόμενος φυσιολογίας ἀναγκαίας — τὸ γὰρ ἐν
p.155M. τοῖς οὖσιν ἀναπαυόμενον, | εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, ἔν ἐστιν
5 ὁ θεός —, ἀνάπαυαν δὲ οὐ τὴν ἀπραξίαν καλῶν, ἐπειδὴ
φύσει δραστήριον τὸ τῶν ὄλων αἴτιον παῦλαν οὐδέποτε
ἴσχον τοῦ ποιεῖν τὰ κάλλιστα, ἀλλὰ τὴν ἄνευ κακοπαθείας
μετὰ πολλῆς εὐμαρείας ἀπονωτάτην ἐνέργειαν· ἥλιον μὲν 88
γὰρ καὶ σελήνην καὶ τὸν σύμπαντα οὐρανόν τε καὶ κόσμον,
10 ἅτε καὶ οὐκ ὄντα αὐτεξούσια καὶ κινούμενα καὶ φερόμενα
συνεχῶς, θέμις εἰπεῖν κακοπαθεῖν· καὶ τοῦ καμάτου μαρ-
τύριον ἐναργέστατον αἱ ἐτήσιοι ὥραι· τὰ τε γὰρ συνεκτι-
κώτατα τῶν ἐν οὐρανῷ τὰς κινήσεις ἐναλλάττει, τοτὲ
μὲν βορείους τοτὲ δὲ νοτίους τοτὲ δὲ ἀλλοίας ποιούμενα
15 τὰς περιφοράς, ὅ τε ἀῆρ ἀλειαινόμενος καὶ ψυχόμενος καὶ
πάσας τροπὰς τρεπόμενος ἐκ τῶν ἰδίων παθημάτων ἐλέγγε-
ται κάμων, ἐπεὶ τὸ συνεκτικώτατον μεταβολῆς αἴτιον
κάματος· εὐῆθες δ' ἐστὶ περὶ τῶν χερσαίων ἢ καθ' ὕδα- 89
τος μακρηγορεῖν τὰς καθόλου καὶ κατὰ μέρη τροπὰς αὐτῶν
20 ἐπὶ μήκιστον διεξίοντα· ταῦτα γὰρ πολὺ πλείω τῶν μεταρ-
σίων κατὰ τὸ εἶκος ἀσθενείαν ἐνδέχεται, ἅτε πλείστον μετέ-
χοντα τῆς ὑστάτης καὶ γεώδους οὐσίας. ἐπειδὴ τοίνυν τὰ 90
μὲν τρεπόμενα καμάτῳ πέφυκε μεταβάλλειν, ἄτρεπτος δὲ
καὶ ἀμετάβλητος ὁ θεός, ἀκμῆς ἂν εἶη φύσει· τὸ δ'
25 ἀσθενείας ἀμέτοχον, κἂν πάντα ποιῇ, δι' αἰῶνος ἀνα-
παυόμενον οὔποτε λήξει· ὥστε οἰκειότατον μόνῳ θεῷ τὸ
ἀναπαύεσθαι. (27.) ἐδείχθη δὲ καὶ τὸ ἐορτάζειν ἐπιβάλλον
αὐτῷ· μόνου ἄρα καὶ ἐβδόμη καὶ ἐορταὶ τοῦ αἰτίου,
ἀνθρώπων δὲ συνόλως οὐδενός. ἴθι γάρ, εἰ θέλεις, 91
30 συνεπίσχεψαι τὰς αἰδιόμους πανηγύρεις ἡμῶν. ὕσαι μὲν
δὴ κατ' ἔθνη βαρβαρικά τε καὶ ἑλληνικά ἐκ μυθικῶν
πλασμάτων συνέστησαν ἄλλαι παρ' ἄλλοις κενὸν τύφον

- ἔχουσαι τὸ τέλος, ἀφείσθωσαν· καὶ γὰρ οὐδ' ὁ σύμπαρ
 ἀνθρώπων βίος ἐξαρκέσει πρὸς τὸ τὰς ἐνυπαρχούσας
 ἀτοπίας ἐκάσταις ἀκριβῶσαι· ἃ δ' (ἀν) ἀντὶ πολλῶν εἴποι
 τις ἐφ' ἀπάσας ὀλίγα στογαζόμενος τοῦ καιροῦ, λεκτέον.
- 92 πάσης ἐορτῆς τε καὶ πανηγύρεως τῶν παρ' ἡμῶν τὰ 5
 θαυμαστὰ καὶ περιμάχητα ἔργα ταῦτα· ἄδεια ἄνεσις ἐκε-
 χειρία μέθη παροιμία κῶμοι χλιδῆ θρύψις θυραυλία παν-
 νοχίδες, ἀπρεπεῖς ἡδοναί, μεθημερινοὶ γάμοι, βιαιόταται
 ὕβρεις, ἀσκήσεις ἀκрасίας, ἀφροσύνης μελέται, ἐπιτηδεύσεις
 αἰσχρῶν, φθορὰ παντελῆς τοῦ καλοῦ, νυκτεγεροσία πρὸς 10
 ἀπλήστους ἐπιθυμίας, | ὕπνος ἐν ἡμέρᾳ, ὅποτε καιρὸς p.156 M.
- 93 ἐρηγήρσεως, φύσεως ἔργων ἐναλλαγῆ· τότε ἀρετὴ μὲν ὡς
 βλαβερὸν γελᾶται, κακία δὲ ὡς ὠφέλιμον ἀρπάζεται, τότε
 τὰ μὲν πρακτέα ἄτιμα, τὰ δὲ μὴ πρακτέα ἐπίτιμα, τότε
 μουσικὴ μὲν καὶ φιλοσοφία καὶ πᾶσα παιδείσις, τὰ τῆς 15
 θείας ψυχῆς θεῖα ὡς ἀληθῶς ἀγάλματα, ἀφωνίαν ἴσχει.
 αἱ δὲ μαστροπεύουσαι καὶ προξενούσαι τὰς ἡδονὰς γαστρί
- 94 καὶ τοῖς μετὰ γαστέρα ῥητορεύουσι. (28.) τοιαῦται τῶν
 λεγομένων εὐδαιμόνων αἱ ἐορταί. καὶ μέχρι μὲν (ἐν) οἰκίαις
 ἢ χωρίοις βεβήλοισ ἀσχημονοῦσιν, ἤττον ἀμαρτάνειν μοι 20
 δοκοῦσιν· ἐπειδὴν δὲ ὡσπερ χειμάρρου φορὰ πάντῃ νεμη-
 θεῖσα καὶ ἱερῶν τοῖς ἀγιωτάτοις προσπελάσασα βιάσεται,
 τὰ ἐν τούτοις εὐαγῆ πάντα εὐθύς ἔρριψεν, ὡς ἀπεργά-
 σασθαι θυσίας ἀνιέρους, ἱερεῖα ἄθυτα, εὐχὰς ἀτελεῖς,
 ἀμυήτους μύσεις, ἀνοργιάστους τελετάς, νόθον εὐσέβειαν, 25
 κειβδηλευμένην ὁσιότητα, ἀγνεῖαν ἀναγνον, κατεψευσμένην
- 95 ἀλήθειαν, βωμολόχον θεραπείαν θεοῦ. καὶ πρὸς τούτοις
 ἔτι τὰ μὲν σώματα λουτροῖς καὶ καθαρσίαις ἀπορρόπτον-
 ται, τὰ δὲ ψυχῆς ἐκνύσασθαι πάθη, οἷς καταρρυπαίνεται
 ὁ βίος, οὔτε βούλονται οὔτε ἐπιτηδεύουσι· καὶ λευχειμο- 30
 νοῦντες μὲν εἰς τὰ ἱερὰ βαδίζουσιν σπουδάζουσιν ἀκκληιδώτους
 ἐσθῆτας ἀμπεχόμενοι, διάνοιαν δὲ κεικληιδωμένην ἄχρι τῶν

ἀδύτων εἰσάγοντες οὐκ αἰδοῦνται. κἄν μὲν τι τῶν θρεμ- 96
 μάτων μὴ παντελὲς καὶ ὀλόκληρον εὐρίσκηται, ἔξω περι-
 ραντηρίων ἀπελαύνεται βωμοῖς οὐκ ἐώμενον προσαχθῆναι,
 καίτοι ταῖς σωματικαῖς λώβαις ἀπάσαις κεχρημένον ἀκου-
 5 σίοις· κατατετρωμένοι δὲ τὰς ψυχὰς ἐκ νοσημάτων χαλε-
 πῶν, ἃ κακίας ἀμύχανος δύναμις προσέβαλε, μᾶλλον (δὲ)
 ἠρωτηριασμένοι καὶ ἐκτετυχημένοι τὰ κάλλιστα, φρόνησιν
 καρτερίαν δικαιοσύνην εὐσέβειαν, τὰς ἄλλας ἕσας τὸ ἀν-
 θρώπειον γένος χωρεῖν πέφυκεν ἀρετᾶς, καὶ καθ' ἑκούσιον
 10 γνώμην ἐνδεδεγμένοι τὰς λύμας, ὅμως ἱερουργεῖν τολμῶσι
 νομίζοντες τὸν τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν τὰ ἐκτὸς μόνον ὄραν
 ἡλίου συνεργῶντες, ἀλλ' οὐχὶ πρὸ τῶν ἐμφανῶν τὰ ἀφανῆ
 καταθεᾶσθαι φωτὶ χρώμενον ἑαυτῶ· ὁ γὰρ τοῦ ὄντος 97
 ὀφθαλμὸς φωτὸς ἐτέρου πρὸς κατάληψιν οὐ δεῖται, αὐτὸς
 15 δ' ὧν ἀρχέτυπος ἀγῆ μυρίας ἀκτῖνας ἐκβάλλει, ὧν οὐδε-
 μία ἐστὶν αἰσθητῆ, νοηταὶ δ' ἅπασαι· παρὸ καὶ μόνος ὁ
 νοητὸς θεὸς αὐταῖς χρῆται, τῶν δὲ γενέσεως μεμοιραμένων
 οὐδεῖς· αἰσθητὸν γὰρ τὸ γενόμενον, αἰσθήσει δὲ ἀκατά-
 p.157 M. ληπτὸς ἢ νοητῆ φύσις. (29.) | ἐπειδὴ τοίνυν ἀοράτως 98
 20 τὸδε τῆς ψυχῆς χωρίον εἰσδύεται, παρασκευάζωμεν τὸν
 τόπον ἐκεῖνον ὡς ἔνεστι κάλλιστον, ἀξιώχρεων ἐνδιαίτημα
 θεοῦ γενησόμενον· εἰ δὲ μὴ, λήσεται μεταναστὰς εἰς
 ἕτερον οἶκον, ὅς ἂν ἄμεινον αὐτῆ δοκῆ δεδημιουργῆσθαι.
 εἰ γὰρ βασιλεῖς ὑποδέχεσθαι μέλλοντες λαμπροτέρας κατα- 99
 25σκευάζωμεν τὰς ἰδίας οἰκίας, μηδενὸς τῶν εἰς κόσμον
 ὀλιγωροῦντες, ἀλλὰ πᾶσιν ἀδεῶς καὶ ἀφθόνως χριώμενοι,
 τοῦ τὴν καταγωγὴν ἡδίστην ἅμα καὶ μετὰ τοῦ πρέποντος
 ἀξιώματος αὐτοῖς γενέσθαι στοχαζόμενοι, τῷ βασιλέων
 βασιλεῖ καὶ τῶν συμπάντων ἡγεμόνι θεῷ δι' ἡμερότητα
 30 καὶ φιλανθρωπίαν ἀξιώσαντι τὸ γενητὸν ἐπισκέψεως καὶ
 ἀπ' οὐρανοῦ περάτων μέχρι γῆς ἐσχάτων ἐπ' εὐεργεσίᾳ
 τοῦ γένους ἡμῶν κατελθόντι ποδαπὸν οἶκον ἄρα χρῆ κατα-

- 100 σκευάζεσθαι; λίθων μὲν ἢ ξυλίνης ὕλης; ἄπαγε, ἀλλ' οὐδ' εἰπεῖν εὐαγές· οὐδὲ γάρ, εἰ πᾶσα γῆ χρυσοῦς ἢ τι χρυσοῦ τιμαλφέστερον μεταβαλοῦσα ἐξαίφνης γένοιτο κάπειτα δημουργῶν τέχναις στοὰς καὶ προπύλαια καὶ ἀνδρῶνας καὶ προτεμενίσματα καὶ νεῶς κατασκευαζόντων ἀναλωθείη, γέ- 5 νοιτ' ἂν βάσις αὐτοῦ τοῖς ποσίν· ἀξιόχρεως μέντοι γε
- 101 οἶκος ψυχῆ ἐπιτήδειος. (30.) οἶκον οὖν ἐπίγειον τὴν ἀόρατον ψυχὴν τοῦ ἀοράτου θεοῦ λέγοντες ἐνδίκως καὶ κατὰ νόμον φήσομεν. ἵνα δὲ βέβαιος καὶ περικαλλέστατος εἶη ὁ οἶκος, θεμέλιοι μὲν ὑποβεβλήσθωσαν εὐφυῖα καὶ 10 διδασκαλία, ἀρεταὶ δὲ μετὰ καλῶν πράξεων ἐποικοδομείσθωσαν αὐτῷ, τὰ δὲ προκοσμήματα ἔστω ἢ ἀνάληψις
- 102 τῶν ἐγκυκλίων προπαιδευμάτων· ἐκ μὲν γὰρ εὐφυΐας εὐθιξία ἐπιμονὴ μνήμη, ἐκ δὲ διδασκαλίας εὐμάθεια προσοχὴ καθάπερ τινὸς ῥίζαι δένδρου μέλλοντος ἡμέρους 15 καρποὺς ἀποκυΐσκειν συνίστανται, ὧν ἄνευ τελεσιουργη-
- 103 θῆναι διάνοιαν ἀμήχανον· ἐκ δὲ ἀρετῶν καὶ τῶν κατ' αὐτὰς πράξεων τὸ ἐχυρὸν καὶ βέβαιον τῆς ἀσφαλοῦς ἰδρύσεως περιγίνεται, τοῦ διαστήσαι καὶ φυγαδεῦσαι καὶ μετανάστιν ἀπεργάσασθαι τοῦ καλοῦ ψυχὴν ἐγνωκότος πρὸς 20
- 104 οὕτως καρτεράν ἰσχὺν ἐξασθενουῦντος· ἐκ δὲ τῆς ἐγκυκλίου τῶν προπαιδευμάτων μελέτης τὰ πρὸς κόσμον τῆς ψυχῆς ὡς ἐστίας ἤρτηται· καθάπερ γὰρ κονιάματα καὶ γραφαὶ καὶ πινάκια καὶ λίθων πολυτελῶν διαθέσεις, αἷς οὐ μόνον τοίχους ἀλλὰ | καὶ τὰ ἐδάφη ποικίλλουσι, καὶ ὅσα ἄλλα p.158 M. τιαῦτα πρὸς μὲν ἰσχὺν οὐ συμβάλλεται, τέρψιν δὲ περι- 26
- 105 ποιεῖ μόνον τοῖς ἐνοικοῦσιν, οὕτως ἢ τῶν ἐγκυκλίων ἐπιστήμη τὸν ψυχικὸν οἶκον ἅπαντα διακοσμεῖ, γραμματικὴ μὲν ποιητικὴν ἐρευνῶσα καὶ παλαιῶν πράξεων ἱστορίαν μεταδιώκουσα, γεωμετρία δὲ τὴν κατ' ἀναλογίαν ἰσότητα 30 περιποιῶσα, τὸ δὲ ἐν ἡμῖν ἄρρυθμον καὶ ἄμετρον καὶ ἐκμελὲς ῥυθμῷ καὶ μέτρῳ καὶ μέλει διὰ μουσικῆς ἀστείου

θεραπεύουσα, ῥητορικὴ δὲ τὰς τε ἐν ἐκάστοις δεινότητας
ἐξετάζουσα καὶ πᾶσιν τὴν πρέπουσαν ἐρμηγείαν ἐφαρμό-
ζουσα, τονώσεις καὶ περιπαθήσεις καὶ ἔμπαλιν ἀνέσεις καὶ
ἡδονάς μετὰ στωμυλίας καὶ τῆς περὶ γλῶτταν καὶ τὰ

5 φωνητήρια ὄργανα εὐπραγίας περιποιούσα. (31.) τοιούτου 106

κατασκευασθέντος οἴκου παρὰ τῷ θνητῷ γένει, χρηστῶν
ἐλπιδῶν τὰπίγεια πάντα ἀναπλησθήσεται κάθοδον δυνά-
μειν θεοῦ προσδοκῆσαντα· αἱ δὲ νόμους ἀπ' οὐρανοῦ καὶ
θεσμούς ἐπιφερόμενοι τοῦ καθαγιάσαι καὶ καθιερωῶσαι

10 χάριν ἀφίξονται κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἐπικέλευσιν·
εἰθ' ὁμοδίαιτοι καὶ ὁμοτράπεζοι ταῖς φιλαρέτοις γενόμενοι
ψυχᾷς σπεύρουσιν ἐν αὐταῖς γένος τὸ εὐδαιμον, καθὰ καὶ
'Αβραάμ τῷ σοφῷ τῆς παρ' αὐτῷ καταγωγῆς τὸν 'Ισαὰκ
τελειοτάτην χάριν δεδώρηται. χαίρει δ' ἐπ' οὐδενὶ 107

15 μᾶλλον ἢ κεκαθαρμένη διάνοια ἢ τῷ θεσπότην ἔχειν τὸν
ἡγεμόνα πάντων ὁμολογεῖν· τὸ γὰρ δουλεύειν θεῷ μέ-
γιστον αὔχημα καὶ οὐ μόνον ἐλευθερίας ἀλλὰ καὶ πλοῦτου
καὶ ἀρχῆς καὶ πάντων ὅσα τὸ θνητὸν ἀσπάζεται γένος
τιμιώτερον. τῆς δὲ τοῦ ὄντος ἡγεμονίας ὁ χρησμὸς 108

20 ἀληθῆς μάρτυς λέγων ὧδε· „καὶ ἡ γῆ οὐ πραθήσεται εἰς
βεβαίωσιν· ἐμὴ γὰρ ἐστὶ πᾶσα ἡ γῆ, διότι προσήλυτοι
καὶ πάροικοι ὑμεῖς ἐστε ἐναντίον ἐμοῦ“ (Lev. 25, 23).

ἄρ' οὐκ ἐναργέστατα παρίστησιν, ὅτι κτήσει μὲν τὰ
πάντα θεοῦ, χρήσει δὲ μόνον γενέσεώς ἐστι; βεβαίως, 109

25 γὰρ φησιν, οὐδὲν οὐδενὶ πεπράσεται τῶν ἐν γενέσει, ὡς
[ἄν] ἐνὸς ὄντος οὐ κυρίως βεβαία ἡ τῶν ὅλων κτήσις·

p.159 M. | κέχρηκε γὰρ ὁ θεὸς τὰ γενητὰ πάντα πᾶσιν, οὐδὲν τῶν
κατὰ μέρος τέλειον ἐργασάμενος, ὃ μὴ πάντως χρεῖον
ἄλλου, ἵν' οὐ δεῖται τυχεῖν γλιχόμενον ἐξ ἀνάγκης τῷ

30 παρασχεῖν δυναμένῳ πλησιάζῃ καὶ ἐκεῖνο τούτῳ καὶ
ἀμφοτέρα ἀλλήλοισ· οὕτως γὰρ ἐπαλλάττοντα καὶ ἐπι- 110
μιγνόμενα λύρας τρόπον ἐξ ἀνομοίων ἡρμοσμένης φθόγγων

- εἰς κοινωνίαν καὶ συμφωνίαν ἐλθόντα συνηγγίσειν ἔμελλεν.
 ἀντίδοσιν τινα καὶ ἀντέκτισιν πάντα διὰ πάντων ὑπομέ-
 111 νοντα πρὸς τὴν τοῦ κόσμου παντὸς ἐκπλήρωσιν· ταύτη
 καὶ ἄψυχα ἐμψύχων καὶ ἄλογα λογικῶν καὶ δένδρα ἀν-
 θρώπων καὶ ἄνθρωποι φυτῶν καὶ ἡμέρων ἀτίθασα καὶ 5
 ἀγρίων χειροσῆθη καὶ ἄρρεν θήλειος καὶ θῆλυ ἄρρενος καὶ
 συνελόντι φράσαι χερσαῖα ἐνύδρων καὶ ἐνύδρα ἀεροσφύρων
 καὶ πτηγὰ τῶν προσειρημένων καὶ προσέτι γῆς μὲν οὐρανός,
 οὐρανοῦ δὲ γῆ, ἀήρ δὲ ὕδατος, ὕδωρ δὲ πνεύματος, καὶ
 πάλιν αἱ μεταξὺ φύσεις ἀλλήλων τε καὶ τῶν ἄκρων καὶ 10
 112 αἱ ἄκραι τῶν μέσων καὶ ἑαυτῶν ἐρῶσι· χειμῶν γε μὴν
 θέρος καὶ θέρος χειμῶνος καὶ ἔαρ ἀμφοῖν καὶ μετόπωρον
 ἔαρος καὶ ἕκαστον ἐκάστου καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα
 πάντων ἐπιδοῦν τε καὶ χρεῖα, ἵνα τὸ ὅλον, οὗ μέρη ταῦτα,
 παντελὲς ἔργον ἀξιόν τε εἶη τοῦ θεμιουργοῦ, ὅδε ὁ κόσμος. 15
 113 (32.) οὕτως οὖν αὐτὰ συνθεῖς τὸ μὲν κράτος ἀπάντων
 ἀνῆψεν ἑαυτῷ, τὴν δὲ χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν ἔνειμε τοῖς
 ὑπηκόοις ἑαυτῶν τε καὶ ἀλλήλων· καὶ γὰρ ἑαυτοὺς καὶ
 ὅσα περὶ ἡμᾶς χρῆσιν ἔχομεν· ἐγὼ γοῦν ἐκ ψυχῆς καὶ
 σώματος συνεστώς, νοῦν λόγον αἴσθησιν ἔχειν δοκῶν, 20
 114 οὐδὲν αὐτῶν ἴδιον εὐρίσκω· ποῦ γάρ μου τὸ σῶμα πρὸ
 γενέσεως ἦν; ποῦ δὲ καὶ χωρήσει μεταστάντος (μου);
 ποῦ δὲ καὶ τοῦ δοκοῦντος ὑφεστάναι τῶν ἡλικιῶν αἱ δια-
 φοραί; ποῦ τὸ βρέφος, ποῦ ὁ παῖς, ποῦ (ὁ) ἀντίπαις, ποῦ
 ὁ ἄρτι ἡβῶν, ποῦ τὸ μειράκιον, ὁ πρωτογένειος, ὁ νεανίας, 25
 ὁ τέλειος ἀνὴρ; πόθεν δὲ ἦλθεν ἡ ψυχὴ, ποῦ δὲ χωρήσει,
 πόσον δὲ χρόνον ἡμῖν ἡμοδίατος ἔσται; τίς δὲ ἐστὶ τὴν
 οὐσίαν, ἔχομεν εἰπεῖν; πότε δὲ καὶ ἐκτησάμεθα αὐτήν;
 πρὸ γενέσεως; ἀλλ' οὐχ ὑπέρχομεν μετὰ τὸν θάνατον;
 ἀλλ' οὐκ ἐσόμεθα οἱ μετὰ σωμάτων σύγκριτοι ποιοί, 30
 ἀλλ' εἰς παλιγγενεσίαν ὁρμήσομεν οἱ μετὰ ἀσωμάτων
 115 σύγκριτοι ποιοί. ἀλλὰ νῦν ὅτε ζῶμεν κρατούμεθα μᾶλλον

- ο.160M. ἤ | ἄρχομεν καὶ γνωρίζομεθα μᾶλλον ἢ γνωρίζομεν· οἶδε
 γὰρ ἡμᾶς οὐ γνωρίζομένη πρὸς ἡμῶν καὶ ἐπιτάγματα
 ἐπιτάττει, οἷς ἐξ ἀνάγκης ὑπηρετοῦμεν ὡς οἰκείται δεσποίνῃ·
 ἀπόλειψίν τε ὅταν θέλῃ πρὸς τὸν ἄρχοντα χορηματίσασα
 5 μεταναστήσεται ἔρημον καταλιποῦσα ζωῆς τὸν ἡμέτερον
 οἶκον, κἂν ἐπιμένειν βιαζώμεθα, διαλύσεται· λεπτομερῆς
 γὰρ αὐτῆς ἡ φύσις, ὡς μηδεμίαν ἐμπάρεχειν λαβὴν
 σώματι. (33.) ὁ δὲ νοῦς ἐμὸν ἐστὶν διαίτημα; ὁ ψευδῶν 116
 εἰκαστικός, ὁ πλάνης, (6) οἰητικός, ὁ παρανοῶν, ὁ
 10 μωραίνων, ὁ εὐρισκόμενος ἄνους ἐν ἐκστάσει καὶ με-
 λαγχολία καὶ μακροῦ γήρα; ἀλλ' ὁ λόγος κτήμα ἐμὸν; ἢ
 τὰ φωνῆς ὄργανα; μικρὰ νόσου πρόφασις οὐ τὴν γλωτταν
 ἐπήρωσεν, οὐ τὸ στόμα καὶ τῶν πάνυ λογίων ἀπέρραψεν;
 οὐχὶ δεινοῦ προσδοκία καταπλήξασα μυρίους ἀχανεῖς
 15 ἐποίησε; καὶ μὴν οὐδὲ τῆς αἰσθητικῆς ἡγεμονίας εὐρίσκομαι, 117
 τάχα δέ που καὶ δοῦλος ἀκολουθῶν ἢ ἂν ἄγῃ, πρὸς χρώ-
 ματα, πρὸς σχήματα, πρὸς φωνάς, πρὸς ὄσμάς, πρὸς
 χυλούς, πρὸς τὰ ἄλλα σώματα. δι' ὧν ἀπάντων θεδη-
 λῶσθαι νομίζω, ὅτι τοῖς ἀλλοτριῶσι κτήμασι χρώμεθα,
 20 καὶ οὔτε δόξαν οὔτε πλοῦτον οὔτε τιμὰς οὔτε ἀρχὰς οὔθ'
 ὅσα περὶ σῶμα ἢ ψυχὴν ἴδια κεκτήμεθα, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ
 τὸ ζῆν· χρῆσιν δὲ ἔχοντες ἐὰν μὲν γνῶμεν, ἐπιμελησό- 118
 μεθα ὡς θεοῦ κτημάτων, προλαβόντες ὅτι τῷ δεσπότῃ
 νόμος ὅταν θέλῃ τὰ ἑαυτοῦ κομίζεσθαι· οὕτως γὰρ τὰς
 25 ἐπὶ ταῖς ἀφαιρέσεσιν ἀνίας ἐπικουριοῦμεν· νυνὶ δὲ οἱ
 πολλοὶ νομίζοντες ἑαυτῶν πάντα κτήματα κατὰ τὴν τινος
 ἀπουσίαν καὶ ἔνδειαν εὐθὺς περιπαθοῦσι· γίνεται οὖν οὐ 119
 μόνον ἀληθὲς ἀλλὰ καὶ τῶν μάλιστα συντετινόντων εἰς
 παρηγορίαν τὸ τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ τοῦ γεννή-
 30 σαντος ἔργα τε εἶναι καὶ κτήματα. τὸ δὲ ἔργον τὸ
 ἴδιον ὁ κεκτημένος δεδωρηται. ὅτι οὐ δεῖται· ὁ δὲ χρώ-
 μενος οὐχὶ κεκτηται. ὅτι κύριος εἰς ἀπάντων καὶ δεσπότης

- ἐστίν, ὅς ὑρθότατα ἐρεῖ· „ἐμὴ πᾶσά ἐστιν ἡ γῆ“
 — ἴσον τῷ, τὸ γενητὸν ἅπαν ἐμόν —, „ὕμεῖς δὲ
 προσήλυτοι καὶ πάροικοι ἐναντίον ἐμοῦ“ (Lev. 25, 23).
- 120 (34). πρὸς μὲν γὰρ ἀλλήλους οἱ γενόμενοι πάντες
 αὐτοχθόνων καὶ εὐπατριδῶν ἔχουσι λόγον, πάντες ἰσοτι- 5
 μίαν καὶ ἰσοτέλειαν καρπούμενοι, πρὸς δὲ θεὸν ἐπηλύτων
 καὶ παροίκων· ἕκαστος γὰρ ἡμῶν | ὥσπερ εἰς ξένην πόλιν p.161M
 ἀφίχεται τόνδε τὸν κόσμον, ἧς πρὸ γενέσεως οὐ μεταίχε,
 καὶ ἀφικόμενος παροικεῖ, μέχρις ἂν τὸν ἀπονεμηθέντα τοῦ
- 121 βίου χρόνον διαντλήσῃ. ἅμα μέντοι καὶ δόγμα εἰσηγεῖται 10
 πάνσοφον, ὅτι μόνος κυρίως ὁ θεὸς πολίτης ἐστί, πάροικον
 δὲ καὶ ἐπήλυτον τὸ γενητὸν ἅπαν, οἱ δὲ λεγόμενοι πολῖται
 καταχρήσει μᾶλλον ὀνόματος ἢ ἀληθείᾳ προσαγορεύονται·
 δωρεὰ δὲ ἀποχρῶσα σοφοῖς ἀνδράσι πρὸς τὸν μόνον
 πολίτην θεὸν ἀντεξετασθεῖσιν, ἐπηλύτων καὶ παροίκων 15
 λαβεῖν τάξιν, ἐπειδὴ τῶν ἀφρόνων ἔπηλος μὲν ἢ πάροικος
 ἀπλῶς οὐδεὶς ἐν τῇ τοῦ θεοῦ πόλει γίνεται, φυγὰς δὲ
 πάντως ἀνευρίσκεται, οἷον δὴ καὶ προσανεφθιέγξατο ὡς
 δογματικώτατον. „πράσει“ φησὶν „οὐ πραθήσεται ἡ γῆ“·
 καὶ ὑπὸ τίνος ἡσύχασεν, ἵν' ἐκ τοῦ παρασιωπηθέντος ὁ 20
- 122 μὴ φυσιολογίας ἀμύητος εἰς ἐπιστήμην ὠφελῆται. εὐρή-
 σεις τοίνυν σκοπῶν ἅπαντας καὶ τοὺς λεγομένους χαρί-
 ζεσθαι πιπράσκοντας μᾶλλον ἢ δωρουμένους καὶ οὐς οἴο-
 μεθα λαμβάνειν χάριτας πρὸς ἀλήθειαν ὠνουμένους· οἱ
 μὲν γὰρ διδόντες, ἀμοιβὴν ἔπαινον ἢ τιμὴν θηρώμενοι, 25
 ζητοῦντες χάριτος ἀντίδοσιν, εὐπρεπεῖ δωρεᾶς ὀνόματι
 κυρίως πρᾶσιν ἐργάζονται, ἐπεὶ καὶ τοῖς πωλοῦσιν ἀνθ'
 ὧν ἂν παράσχωσιν ἔθως λαμβάνειν ἐστίν· οἱ δὲ προσιέ-
 μενοι τὰς δωρεάς, μελετῶντες ἀποδοῦναι καὶ ἐπὶ καιρὸν
 ἀποδιδόντες, ἔργον ὠνουμένων ὀρῶσι, καὶ γὰρ ἐκεῖνοι 30
- 123 ὥσπερ λαβεῖν ἴσασι καὶ ἀποδοῦναι. ὁ δὲ θεὸς οὐ
 πωλητὴρ ἐπευωνίζων τὰ ἑαυτοῦ κτήματα, δωρητικὸς δὲ

τῶν ἀπάντων, ἀενάους χαρίτων πηγὰς ἀναχέων, ἀμοιβῆς οὐκ ἐφιέμενος· οὔτε γὰρ ἐπιθεῆς αὐτὸς οὔτε τις τῶν γεγονότων ἱκανὸς ἀντιδοῦναι δωρεάν.

(35.) Πάντων οὖν ἀνωμολογημένων θεοῦ κτημάτων 124

- 5 λόγοις τε ἀληθείαις καὶ μαρτυρίαις, ὡς οὐ θέμις ψευδομαρτυριῶν ἀλῶναι — χρησιμοὶ γάρ, οὓς ἐν ἰσραῖς βίβλοις Μωυσῆς ἀνέγραψεν, οἱ μαρτυροῦντές εἰσι —, παραιτητέον τόνου τὸν νοῦν, ὡς τὸ γεννηθὲν κατὰ τὴν πρὸς αἴσθησιν σύνοδον κτῆμα ἴδιον ψῆθη τε καὶ ἐκάλεσε [τὸν] Κáιν καὶ
- 10 εἶπεν· „ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ θεοῦ“, καὶ κατὰ τοῦτο διαμαρτῶν· τί δήποτε; ὅτι ὁ θεὸς αἴτιον, οὐκ 125 ὄργανον, τὸ δὲ γινόμενον δι' ὄργάνου μὲν ὑπὸ δὲ αἰτίου πάντως γίνεται. πρὸς γὰρ τὴν τίνος γένεσιν πολλὰ δεῖ
- 162M. συνελθεῖν, | τὸ ὑφ' οὗ, τὸ ἐξ οὗ, τὸ δι' οὗ, τὸ δι' οὗ· καὶ
- 15 ἔστι τὸ μὲν ὑφ' οὗ τὸ αἴτιον, ἐξ οὗ δὲ ἡ ὕλη, δι' οὗ δὲ τὸ ἐργαλεῖον, δι' οὗ δὲ ἡ αἰτία. φέρε γάρ, εἴ τις ἀνέροιτο, 126 οἰκία καὶ πόλις πᾶσα ἵνα κατασκευασθῆ, τίνα συνελθεῖν δεῖ; ἄρ' οὐ δημιουργὸν καὶ λίθους καὶ ξύλα καὶ ὄργανα; τί οὖν ἔστι δημιουργὸς πλὴν τὸ αἴτιον ὑφ' οὗ; τί δὲ λίθοι
- 20 καὶ ξύλα πλὴν ἡ ὕλη, ἐξ ἧς ἡ κατασκευή; τί δὲ τὰ ὄργανα πλὴν τὰ δι' ὧν; τίνος δὲ ἕνεκα πλὴν σκέπης καὶ ἀσφαλείας, τὸ δι' οὗ τοῦτό ἐστι; μετελθὼν οὖν ἀπὸ τῶν 127 ἐν μέρει κατασκευῶν ἴδε τὴν μεγίστην οἰκίαν ἢ πόλιν, τίνδε τὸν κόσμον· εὐρήσεις γὰρ αἴτιον μὲν αὐτοῦ τὸν
- 25 θεὸν ὑφ' οὗ γέγονεν, ὕλην δὲ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐξ ὧν συνεκράθη, ὄργανον δὲ λόγον θεοῦ δι' οὗ κατασκευάσθη, τῆς δὲ κατασκευῆς αἰτίαν τὴν ἀγαθότητα τοῦ δημιουργοῦ. φιλαλήθων ἦδε διάκρισις ἐπιστήμης ἀληθοῦς καὶ ὑγιοῦς ἐφιεμένων· οἱ δὲ φάσκοντες διὰ τοῦ θεοῦ τι κεκτήσθαι τὸ
- 30 μὲν αἴτιον ὄργανον τὸν δημιουργόν, τὸ δ' ὄργανον αἴτιον τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ὑπολαμβάνουσιν. αἰτιάσαιτ' ἂν ὁ 128 ὀρθὸς λόγος καὶ Ἰωσήφ εἰπόντα, διὰ τοῦ θεοῦ τὴν σαφή-

νειαν εὐρεθήσεσθαι τῶν ἐνυπνίων (Gen. 40, 8)· ἐχρῆν γὰρ
 εἰπεῖν, ὑπ' αὐτοῦ ὡς αἰτίου τὴν τῶν ἀφανῶν ἀνάπτυξίν
 τε καὶ ἀκριβειαν θεόντως ἔσεσθαι· ὄργανα γὰρ ἡμεῖς, δι'
 ὧν αἱ κατὰ μέρος ἐνέργειαι, ἐπιτεινόμενα καὶ ἀνιέμενα,
 τεχνίτης δὲ ὁ τὴν πλῆξιν ἐργαζόμενος τῶν σώματός τε 5
 129 καὶ ψυχῆς δυνάμεων, ὑφ' οὗ πάντα κινεῖται. τοὺς μὲν
 οὖν πραγμάτων διαφορὰς ἀδυνατοῦντας διαστέλλειν ὡς
 ἀμαθεῖς ἀναδιδαχτέον, τοὺς δὲ ὑπὸ φιλονεικίας τὰς τῶν
 σημαινομένων τάξεις ἐναλλάττοντας ὡς ἐριστικούς φευκτέον,
 τοὺς δὲ μετὰ τῆς τῶν ἐμφερομένων ἀκριβοῦς ἐρεύνης 10
 ἐκάστῳ τῶν εὐρεθέντων τὴν οἰκείαν χώραν προσνέμοντας
 130 ὡς ἀψευδοῦ φιλοσοφίαν μετιόντας ἐπαινετέον. Μωυσῆς
 γοῦν τοῖς θεοδίοσι, μὴ ποτε πρὸς τοῦ φαύλου πανστρατιᾶ
 διώκοντος ἀπόλωνται, φησί· „στῆτε καὶ ὁρᾶτε τὴν σωτη-
 ρίαν τὴν παρὰ τοῦ κυρίου, ἣν ποιήσει ὑμῖν“ (Exod. 15
 14, 13), ἐκδιδάσκων ὅτι οὐ διὰ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ
 ὡς αἰτίου τὸ σφύζεσθαι.

ΠΕΡΙ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΑΒΕΛ
 ΚΑΙ ΩΝ ΑΥΤΟΣ ΤΕ ΚΑΙ Ο ΑΔΕΛΦΟΣ
 ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ Ν ΙΕΡΟΥΡΓΟΥΣΙΝ

- p.163 M. (1.) „Καὶ προσέθηκε τεκεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν 1
 Ἄβελ“ (Gen. 4, 2). ἡ τινὸς πρόσθεσις ἀφαιρέσις ἐστὶν
 ἑτέρου, ὡς ἀριθμητικῆς μορίων, καὶ ψυχῆς λογισμῶν. εἰ
 δὴ τὸν Ἄβελ προστίθεται φατέον, τὸν Κάιν ἀφαιρεῖσθαι
 5 νομιστέον. ἵνα δὲ μὴ τὸ τῶν ὀνομάτων ἀσύνηθες ἐπισκοπῆ
 πολλοῖς, τὴν ἐμφαινομένην φιλοσοφίαν ἀκριβοῦν ὡς ἂν οἶόν
 τε ἦ πειρασόμεθα. δύο τοίνυν δόξαι εἶναι συμβέβηκεν 2
 ἐναντίας καὶ μαχομένας ἀλλήλαις, τὴν μὲν τῷ νῶ πάντα
 ἐπιγράφουσαν ὡς ἡγεμόνι τῶν ἐν τῷ λογίζεσθαι ἢ αἰσθά-
 10 νεσθαι ἢ κινεῖσθαι ἢ ἴσχεσθαι, τὴν δὲ τῷ θεῷ ἐπομένην
 ὡς αὐτοῦ δημιουργίαν οὔσαν· τῆς μὲν προτέρας ἐκτύπωσις
 ἐστὶν ὁ Κάιν καλούμενος κτῆσις παρὰ τὸ πάντα κεκτῆσθαι
 p.164 M. δοκεῖν, τῆς δὲ ἑτέρας ὁ Ἄβελ. | ἐρμηνεύεται γὰρ ἀναφέρων 3
 15 ἀνάγκη δὲ αὐτάς, ὅταν ἀποκηθῶσι, διακριθῆναι· συνοικεῖν
 γὰρ πολεμίους ἄχρι παντὸς ἀμήχανον. ἕως μὲν οὖν οὐκ
 ἔτεκεν ἡ ψυχὴ τὸ φιλόθεον δόγμα τὸν Ἄβελ, διητᾶτο τὸ
 φίλαυτον ὁ Κάιν (ἐν) αὐτῇ· ὁπότε δὲ τὴν πρὸς τὸ αἷτιον
 ὁμολογίαν ἐγέννησε, τὴν πρὸς τὸν δοκησίσσφον νοῦν ἐξέ-

- 4 λιπε. (2.) δηλώσει δὲ ἐναργέστερον ταῦτα καὶ τὸ τῆ
 ὑπομονῇ χρησμοδηθὲν Ῥεβέκκα (Gen. 25, 21 ss.). τὰς
 γὰρ μαχομένας δύο φύσεις ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ συλλαβοῦσα
 καὶ ἑκατέραν ἄκρως φαντασιωθείσα κατὰ τὴν τῆς φρονήσεως
 ἐπικέλευσιν, ἀνασχιρτώσας αὐτὰς ἰδοῦσα καὶ τινα τοῦ 5
 μέλλοντος πολέμου δι' ἀκροβολισμῶν προάγωνα ποιουμένας,
 ἰκετεύει τὸν θεόν, τί τέ ἐστὶ τὸ πάθος αὐτῇ παραστῆσαι
 καὶ τίς ἂν ἴσῃς αὐτοῦ γένοιτο· ὁ δὲ πυνθανομένη φησί·
 „δύο ἔθνη ἐν τῇ γαστρὶ σου ἐστὶ“ — τὸ μὲν πάθος τοῦτο,
 ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ γένεσις —, ἀλλὰ „καὶ δύο λαοὶ ἐκ τῆς 10
 κοιλίας σου διασταλήσονται“ — ἡ ἴσῃς ἦδε, διασταλῆναι
 καὶ χωρισθῆναι ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων καὶ μηκέτι τὸν αὐτὸν
 5 χῶρον οἰκῆσαι. προσθεὶς οὖν ὁ θεὸς τῇ ψυχῇ καλὸν
 δόγμα τὸν Ἄβελ ἀφείλεν αὐτῆς δόξαν ἄτοπον τὸν Κάιν.
 καὶ γὰρ Ἀβραὰμ ἐκλιπῶν τὰ θνητὰ „προστίθεται τῷ θεοῦ 15
 λαῷ“ (Gen. 25, 8), καρπούμενος ἀφθαρσίαν, ἴσος ἀγγέλοις
 γεγονώς· ἄγγελοι γὰρ στρατός εἰσι θεοῦ, ἀσώματοι καὶ
 εὐδαίμονες ψυχαί· ὃ τε ἀσκητῆς τὸν αὐτὸν τρόπον Ἰακώβ
 λέγεται προστίθεσθαι τῷ βελτίονι (Gen. 49, 33), ὅτε ἐξέ-
 6 λιπε τὸ χεῖρον. ὁ δὲ αὐτοματοῦς ἐπιστήμης ἀξιώθει 20
 Ἰσαὰκ ἐκλείπει μὲν καὶ αὐτὸς ὅσον σωματοειδὲς αὐτοῦ τῇ
 ψυχῇ συνύφαντο, προστίθεται δὲ καὶ προσκληροῦται οὐκέθ'
 ὡς οἱ πρότεροι λαῷ, „γένει“ δέ, καθάπερ φησὶ Μωυσῆς
 (Gen. 35, 29)· γένος μὲν γὰρ ἐν τὸ ἀνωτάτω, λαὸς δὲ
 7 ὄνομα πλειόνων· ὅσοι μὲν οὖν μαθήσει καὶ διδασκαλίᾳ 25
 προκάψαντες ἐτελειώθησαν, προσκληροῦνται πλείοσιν· οὐ γὰρ
 ἄλιγος ἐστὶν ἀριθμὸς τῶν ἐξ ἀκοῆς καὶ ὑψηγῆσεως μανθι-
 νόντων, οὐδ' λαὸν ὠνόμασεν· οἱ δὲ ἀνθρώπων μὲν ὑψη-
 γήσεις ἀπολειπότες, μαθηταὶ δὲ εὐφρεῖς θεοῦ γεγο-
 νότες, τὴν ἄπικνον ἐπιστήμην ἀνειληφότες, εἰς τὸ ἀφθαρτον 30
 καὶ τελεώτατον γένος μετανίστανται κληρὸν ἀμείνω τῶν
 | προτέρων ἐνθεδεγμένοι, ὧν ὁ Ἰσαὰκ θιασώτης ἀνωμολό- p.165 M.

γηται. (3.) δηλοῖ δὲ καὶ ἕτερον τοιοῦτον * * * νοῦν ἀθά- 8
 νατον. εἰσὶ δὲ οὗς ἀνωτέρω προσαγαγὼν εἶδη μὲν καὶ γένη
 πάντα ὑπερπτῆναι παρεσκευάσεν, ἴδρυσεν δὲ πλησίον ἑαυτοῦ,
 καθὰ καὶ Μωυσῆς ᾤ φησι· „σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι μετ’
 5 ἔμοῦ“ (Deut. 5, 31). ἡνίκα γοῦν τελευτᾶν ἔμελλεν οὗτος,
 οὐκ ἐκλιπὼν προστίθεται ὥσπερ οἱ πρότεροι μήτε πρόσθεσιν
 μήτε ἀφαίρεσιν κεχωρηκώς, ἀλλὰ „διὰ ῥήματος“ τοῦ
 αἰτίου μετανίσταται (Deut. 34, 5), δι’ οὗ καὶ ὁ σύμπας
 κόσμος ἐδημιουργεῖτο· ἵνα μάθῃς, ὅτι τὸν σοφὸν ἰσότημον
 10 κόσμῳ ὁ θεὸς ἡγεῖται τῷ αὐτῷ λόγῳ καὶ τὸ πᾶν ἐργαζό-
 μενος καὶ τὸν τέλειον ἀπὸ τῶν περιγείων ἀνάγων ὡς
 ἑαυτόν. οὐ μὴν οὐδέ, ὅτε τοῖς περιγείοις χρήσας αὐτὸν 9
 εἶασεν ἐνομιλεῖν, ἄρχοντος ἢ βασιλέως κοινήν τινα ἀρετὴν
 ἀνῆπτεν αὐτῷ, καθ’ ἣν ἀνά κράτος ἡγεμονεύσει τῶν τῆς
 15 ψυχῆς παθῶν, ἀλλ’ εἰς θεὸν αὐτὸν ἐχειροτόνει πᾶσαν τὴν
 περὶ τὸ σῶμα χώραν καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς νοῦν ὑπήκουα
 καὶ δοῦλα ἀποφῆνας· „δίδωμι γάρ σε“ φησὶ „θεὸν Φαραώ“
 (Exod. 7, 1)· θεὸς δὲ ἔλλειψιν ἢ πρόσθεσιν οὐκ ἀνέχεται
 πλήρης καὶ ἰσαίτατος ὢν ἑαυτῷ. παρὸ καὶ τὴν ταφὴν 10
 20 λέγεται μῆδὲ εἰς εἰδέναι τούτου (Deut. 34, 6)· τίς γὰρ ἂν
 γένοιτο ἱκανὸς τὴν πρὸς τὸν ὄντα μετανάστασιν ψυχῆς
 τελείας κατανοῆσαι; οὐδὲ αὐτὴν οἶμαι τὴν τοῦθ’ ὑπομέ-
 νουσαν εἰδέναι τὴν βελτίωσιν αὐτῆς, ἅτε κατ’ ἐκείνον τὸν
 χρόνον ἐπιθειάζουσαν· τῷ γὰρ εὖ πάσχοντι συμβούλῳ ὁ
 25 θεὸς περὶ ὧν μέλλει χαρίζεσθαι οὐ χρῆται, μὴ προλαβόντι
 δὲ τὰς εὐεργεσίας ἀφθόνους εἶωθεν ὀρέγειν. τοιοῦτόν ἐστι
 τὸ προσθεῖναι θεὸν γένεσιν ἀγαθοῦ τελείου διανοία· τὸ δὲ
 ἀγαθὸν ὁσιότης ἐστίν, ἧς ὄνομα Ἄβελ.

(4.) „Καὶ ἐγένετο Ἄβελ ποιμὴν προβάτων, Κάιν δὲ 11
 30 ἦν ἐργαζόμενος τὴν γῆν“ (Gen. 4, 2). τί δήποτε πρῆσβύ-
 τερον εἰσαγαγὼν τοῦ Ἄβελ τὸν Κάιν νυνὶ τὴν τάξιν μετα-
 τέθεικεν, ὡς τοῦ νεωτέρου μεμνησθαι πρότερον κατὰ τὴν

- τῶν βίων προαίρεσιν; εἰκὸς γὰρ ἦν τὸν μὲν πρεσβύτατον
 πρότερον ἐπὶ γεωργίαν ἐλθεῖν, τὸν δὲ νεώτερον αὖθις ἐπὶ
 12 τὴν τῶν θρεμμάτων ἐπιμέλειαν. ἀλλὰ γὰρ οὐ τὰ εἰκότα
 καὶ πιθανὰ | Μωυσῆς ἀσπάζεται, τὴν δὲ ἀλήθειαν ἀκραιφνῆ p.166M
 μεταδιώκει· καὶ ὅταν γε μόνος ἰδίᾳ τῷ θεῷ προσέρχεται, 5
 μετὰ παρρησίας φησὶ μὴ εἶναι εὐλογος — ἴσον τῷ μὴ τῶν
 εὐλόγων καὶ πιθανῶν ἐφίεσθαι —, πεπονθέναι δὲ τοῦτο
 πρὸ τῆς ἐχθρῆς καὶ τρίτης, ἀφ' οὗ τὸν θεὸν ἄρξασθαι δια-
 13 λέγεσθαι ὡς θεράποντι αὐτῷ (Exod. 4, 10). τοῖς μὲν
 γὰρ εἰς τὸν τοῦ βίου σάλον καὶ κλύδωνα παρεκλυθόσιν 10
 ἐπινηχομένοις ἀνάγκη φορεῖσθαι, μηδεὸς ἐχυροῦ τῶν ἐπι-
 στήμης ἐνειλημμένοις, εἰκότων δὲ καὶ πιθανῶν ἡρτημέ-
 νοις· τῷ δὲ θεοῦ θεραπευτῇ προπεῶδες ἀληθείας περιέ-
 χεσθαι, τὴν τῶν εὐλόγων εἰκαστικὴν καὶ ἀβέβαιον μυθο-
 14 ποιῆσαν χαίρειν ἐϋώντι. τί οὖν καὶ τὸ ἐν τούτοις ἀληθές; 15
 κακίαν ἀρετῆς χρόνῳ μὲν εἶναι πρεσβυτέραν, δυνάμει δὲ
 καὶ ἀξιώματι νεωτέραν. ὅταν μὲν οὖν ἡ γένεσις ἀμφοῖν
 εἰσαίρηται, προεκτρέχεται ὁ Καῖν· ὅταν δὲ ἐπιτηδεύσῃ
 15 σύγκρισις ἐξετάζεται, φθανέτω ὁ Ἄβελ. γενομένῳ γὰρ τῷ
 ζῳῳ συμβέβηκεν εὐθύς ἔτ' ἐκ σπαργάνων, ἄχρις ἂν ἡ 20
 νεωτεροποιὸς ἀκμῆς ἤλικία τὸν ζέοντα φλογμὸν τῶν παθῶν
 σβέσῃ, συντρόφους ἔχειν ἀφροσύνην ἀκολασίαν ἀδικίαν
 φόβον δειλίαν, τὰς ἄλλας συγγενεῖς κῆρας, ὧν ἐκάστην ἀνα-
 τρέφουσι καὶ συναύξουσι τιτθαὶ καὶ παιδαγωγοὶ καὶ ἐϋῶν
 καὶ νομίμων εὐσέβειαν μὲν ἐλαυνόντων δεισιδαιμονίαν δὲ 25
 πρᾶγμα ἀδελφὸν ἀσεβείᾳ κατασκευαζόντων εἰσηγήσεις καὶ
 16 θέσεις. ὅταν δὲ ἤδη παρηβήσῃ καὶ ἡ τῶν παιδῶν παλ-
 μώδης νόσος γαλάσῃ, καθάπερ νηνεμίας ἐπιγενομένης,
 ἀρχεταὶ τις γαλήνην ἄγειν ὀψὲ καὶ μόλις βεβαιότητι ἀρετῆς
 ἰδρουθείς, ἡ τὸν ἐπάλληλον καὶ συνεχῆ σεισμόν, βαρύτατον 30
 κακὸν ψυχῆς, ἐπράνουν. οὕτως μὲν δὴ τὰ χρόνον πρεσβεῖα
 αἴσεται κακία, τὰ δὲ ἀξιώματος καὶ τιμῆς καὶ εὐκλείας ἡ

- ἀρετή. πιστὸς δὲ τούτου μάρτυς ὁ νομοθέτης αὐτός· τὸν 17
 γὰρ ἀφροσύνης ἐπώνυμον Ἡσαῦ εἰσαγαγὼν χρόνῳ πρεσβύ-
 τερον τῷ γενέσει μὲν νεωτέρῳ ἐπωνύμῳ δὲ ἀσκήσεως τῶν
 καλῶν Ἰακώβ χαρίζεται τὰ πρεσβεῖα· ὁ δὲ οὐ πρότερον
 p.167M. αὐτὰ φέρεσθαι | διαγνώσεται, ἢ καθάπερ ἐν ἀγῶνι τὸν ἀντί-
 6 παλον ἀπειπεῖν χεῖρας ὑπ' ἀσθενείας καθέντα καὶ τὰ
 βραβεῖα καὶ τὸν στέφανον παραχωρῆσαι τῷ πόλεμον
 ἄσπονδον καὶ ἀκήρυκτον πρὸς τὰ πάθη πεποιγημένῳ·
 „ἀπέδοτο“ γὰρ φησι „τὰ πρωτοτόκια τῷ Ἰακώβ“ (Gen. 18
 10 25, 33), ὁμολογήσας ἄντικρυς, ὅτι τὰ δυνάμει πρῶτα καὶ
 κατ' ἀρετὴν τίμια φαύλου μὲν ἐστὶν οὐδενός, μόνου δὲ τοῦ
 σοφίας ἔραστοῦ, καθάπερ καὶ αὐλὸς καὶ λύρα καὶ τὰ ἄλλα
 μουσικῆς ὄργανα μόνου τοῦ μουσικοῦ. (Ἰ.) περὶ δὲ τοῦ 19
 δόγματος τούτου καὶ νόμον ἀναγράφει πάνυ καλῶς καὶ
 15 συμφερόντως τιθεῖς. ἔχει δὲ ὧδε· „ἐὰν γένωνται ἀνθρώπων
 δύο γυναῖκες, μία αὐτῶν ἡγαπημένη καὶ μία μισουμένη,
 καὶ τέκωσιν αὐτῷ ἢ ἡγαπημένη καὶ ἢ μισουμένη καὶ
 γένηται ὁ υἱὸς τῆς μισουμένης πρωτότοκος, καὶ ἔσται ἐν
 τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἂν κληροδοτῇ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα
 20 αὐτοῦ, οὐ δυνήσεται πρωτοτοκεῦσαι τῷ υἱῷ τῆς ἡγαπη-
 μένης ὑπεριδὼν τὸν υἱὸν τῆς μισουμένης τὸν πρωτότοκον,
 ἀλλὰ τὸν πρωτότοκον υἱὸν τῆς μισουμένης ἐπιγνώσεται
 δοῦναι αὐτῷ διπλᾶ ἀπὸ πάντων ὧν ἂν εὕρεθῃ αὐτῷ, ὅτι
 οὗτός ἐστιν ἀρχὴ τέκνων αὐτοῦ καὶ τούτῳ καθήκει τὰ
 25 πρωτοτόκια“ (Deut. 21, 15—17). ἐπίγνωθι, ὦ ψυχῆ, καὶ 20
 γνῶρισον, τίς ἐστὶν ἡ μισουμένη καὶ τίς ὁ τῆς μισουμένης
 υἱός, καὶ εὐθὺς αἰσθήσῃ, ὅτι ἄλλῃ μὲν οὐδενί, μόνῳ δὲ
 I p.265 M. τούτῳ καθήκει τὰ πρεσβεῖα. | δύο γὰρ ἡμῶν ἐκάστῳ συνοι-
 κοῦσι γυναῖκες ἐχθραὶ καὶ δυσμενεῖς ἀλλήλαις, τῶν ζηλο-
 30 τυπίας τὸν ψυχικὸν οἶκον ἀναπιμπλᾶσαι φιλονεικιῶν· τούτων
 τὴν μὲν ἑτέραν ἀγαπῶμεν χειροθήθῃ καὶ τιθασὸν καὶ
 φιλότατον καὶ οἰκειοτάτην αὐτοῖς νομίζοντες, καλεῖται δὲ

- ἤδον· τὴν δὲ ἑτέραν ἐχθαίρομεν ἀτίθασον ἀνήμερον
 ἐξηγριωμένην πολεμιοπάτην ἡγούμενοι, ὄνομα δὲ [καὶ]
- 21 ταύτης ἐστὶν ἀρετὴ. ἡ μὲν οὖν προσέρχεται πόρνης καὶ
 χαμαιτύπης τὸν τρόπον τεθρυμμένη, κεκλασμένῳ τῷ
 βαδίσματι ὑπὸ τρυφῆς τῆς ἄγαν καὶ χλιδῆς, σαλεύουσα 5
 τὸ ὄφθαλμῷ, οἷς τὰς τῶν νέων ἀγκιστρεύεται ψυχὰς,
 θράσος μετ' ἀναισχυντίας ἐμβλέπουσα, τὸν αὐχένα ἐπαί-
 ρουσα, πλέον τῆς φύσεως ἑαυτὴν ἐνορθιάζουσα, σεσαρυῖα
 καὶ κιχλίζουσα, περιέρῳ ποικιλίᾳ τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας
 ἀναπεπλεγμένη, ὑπογεγραμμένη τὴν ὄψιν, ἐγκεκαλυμμένη 10
 τὰς ὀφρῦς, θερμολουσίαις ἐπαλλήλοις | χρωμένη, ἔρευθος Π p.266 M.
 εἰργασμένη, πολυτελεῖς ἐσθῆτας ἐπηνθισμένας ἄκρως ἀμπε-
 χομένη, περιβραχιόνια καὶ περιαιχένια καὶ ὅσα ἄλλα
 χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν δημιουργηθέντα κόσμος ἐστὶ
 γυναικεῖος περικαθειμένη, μύρων εὐωδεστάτων ἀποπνέουσα, 15
 τὴν ἀγορὰν οἰκίαν νομίζουσα, τριοδίτις σοβάς, χήτει
- 22 γνησίῳ κάλλους τὸ νόθον μεταδιώκουσα. συνομαρτοῦσι
 δὲ αὐτῇ τῶν συνηθεστάτων πανουργία προπέτεια ἀπιστία
 κολακεία φενακισμὸς ἀπάτη ψευδολογία ψευδορκία ἀσέβεια
 ἀδικία ἀκολασία, ὧν ἐν μέσῳ καθάπερ ἡγεμῶν χοροῦ 20
 στᾶσά φησι πρὸς τὸν νοῦν τάδε· „εἰσὶν, ὧ οὗτος, θη-
 σαυροὶ πάντων ἀγαθῶν ὅσα ἀνθρώπεια παρ' ἐμοί — τὰ
 γὰρ θεῖα ἐν οὐρανῷ —, ὧν ἐκτὸς οὐδὲν εὐρήσεις· τούτους,
 ἦν ἐθέλῃς μοι συνοικεῖν, τοὺς θησαυροὺς ἀναπετάσασα
 χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἐνότων ἀφθονωτάτην εἰσαεὶ 25
- 23 παρέξω. βούλομαι δέ σοι προειπεῖν τὸ πλῆθος τῶν
 ταμειουμένων ἀγαθῶν, ἵνα καὶ συναινῆς ἐκὼν ἀσμενίζῃς,
 καὶ ἀποστρέφῃ μὴ ἀγνοῶν ἀρνῆ· ἀνεσίς ἐστὶ παρ' ἐμοί
 καὶ ἄδεια καὶ ἐκεχειρία καὶ πόνων ἀμελετησία καὶ χρω-
 μάτων ποικιλία καὶ κλάσεις ἐμμελέσταται φωνῆς, σιτία 30
 πολυτελεῖ καὶ ποτά, ὅσμων ἡδίστων παμπληθεῖς διαφοραί,
 συνεχεῖς ἔρωτες, ἀπαιδαγώγητοι παιδιαί, μίξεις ἀνεξέταστοι,

ανουθέτητοι λόγοι, ἔργα ανυπεύθυνα, ἀφρόντιστος βίος,
 μαλακώτατος ὕπνος, κόρος ἀπλήρωτος. ἐὰν οὖν ἐθελήσῃς 24
 σὺν ἐμοὶ ποιῆσθαι τὰς διατριβάς, ἐκ πάντων εὐτρεπίσασά
 σοι τὰ ἀρμόζοντα ὁωρήσομαι, συνεπισκοποῦσα τί ἂν φαγῶν
 5 ἢ πιῶν γανωθῆις ἢ τί τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδῶν ἢ τοῖς ὠσίν
 ἀκούσας ἢ μυκτῆρσιν ἁσφρόμενος ἤσθεις· ἐλλείψει δὲ
 οὐδὲν ὧν ἂν ἐπιθυμήσῃς, πλείω γὰρ τῶν ἀναλισκομένων
 εὐρήσεις τὰ γεννώμενα. φυτὰ γὰρ ἐστὶν ἐν τοῖς λεχθεῖσι 25
 θησαυροῖς ἀειθαλῆ, βλαστάνοντα καὶ τίκοντα καρποὺς
 10 ἐπαλλήλους, ὡς τὴν τῶν ὠραίων καὶ νέων ἀκμὴν ἐπι-
 τρέχειν καὶ καταλαμβάνειν τοὺς ἤδη πεπανθέντας· πόλεμος
 οὐδὲ εἰς ἐμφύλιος ἢ ξενικὸς τὰ φυτὰ ταῦτα πώποτε ἔτεμεν,
 ἀλλ' ἀφ' οὗ τὸ πρῶτον αὐτὰ γῆ παρέλαβεν, ὥσπερ ἀγαθὴ
 τροφὸς τιθηνεῖται, ρίζας μὲν οἶονεὶ θεμελίους εἰς τὸ κάτω
 15 βαλλομένη κραταιοτάτας, τὸ δὲ ὑπὲρ γῆς ἔρνος οὐρανόμηκες
 ἀνατείνασα, κλάδους δὲ ἐκφύσασα τῶν ἐν ζώοις χειρῶν
 καὶ ποδῶν ἀναλογοῦντα μιμήματα, πέταλα δὲ οἶον κόμας
 σκέπην ἐν ταύτῃ καὶ κόσμον ἐπανθῆσαι παρασκευάσασα,
 Πρ.267Μ. καρποὺς δὲ ἐπὶ τούτοις, ὧν ἔνεκα κάκεινα“. τούτων 26
 20 ἀκούσασα ἢ ἑτέρα — καὶ γὰρ ἐν ἀποκρύφῳ μὲν ἐν
 ἐπηκόῳ δὲ εἰστήκει —, δεῖσασα μὴ ποτε λαθῶν ὁ νοῦς
 αἰχμάλωτος ἀνδραποδισθεὶς ἀπαχθῆ ἡ τσαύταις ὁωρεαῖς καὶ
 ὑποσχέσεσιν, ἔτι καὶ πρὸς τὴν ὄψιν ἐνδοὺς εὐ καὶ ποιικίως
 ἐπὶ ἀπάτῃ τετεχνευμένην — διὰ γὰρ τῶν περιάπτων καὶ
 25 μαργανειῶν ἔνυττεν, ἐκῆλει, γαργαλισμοὺς ἐνειργάζετο —,
 παρελθοῦσα ἐξαιφνης ἐπιφαίνεται ἐλευθέρας καὶ ἀστῆς
 προσφερομένη πάντα, σταθερὸν βᾶδισμα, ἡρεμιστάτην
 ὄψιν, χρῶμα καὶ τὸ αἰδοῦς καὶ τὸ σώματος ἀκιβδῆλευτον,
 ἀψευδὲς ἤθος, ἀνόθευτον βίον, ἀποίικλον γνώμην, λόγον
 30 οὐ φένακα, διανοίας ὑγιοῦς ἀληθέστατον μίμημα, σχέσιν
 ἀπλαστον, οὐ σεσοβημένην κίνησιν, μετρίαν ἐσθῆτα, τὸν
 χρυσοῦ τιμιώτερον φρονήσεως καὶ ἀρετῆς κόσμον. συνεί- 27

ποντο δὲ αὐτῇ εὐσέβεια ὁσιότης ἀλήθεια θέμις ἀριστεία
 εὐορκία δικαιοσύνη ἰσότης εὐσυνθεσία κοινωνία ἐχεθυμία
 σωφροσύνη κοσμιότης ἐγκράτεια πραότης ὀλιγοδεία εὐκολία
 αἰδώς ἀπραγμοσύνη ἀνδρεία γενναιότης εὐβουλία προμη-
 θεια φρόνησις προσοχή διόρθωσις εὐθυμία χρηστότης ἡμε- 5
 ρότης ἡπιότης φιλανθρωπία μεγαλοφροσύνη μακαριότης
 ἀγαθότης· ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα λέγοντα τὰ τῶν κατ'
 28 εἶδος ἀρετῶν ὀνόματα. αὗται παρ' ἐκάτερα στᾶσαι μέσσην
 αὐτὴν ἐδορυφόρου· ἡ δὲ σχῆμα τὸ σύνθητες ἑαυτῇ
 λαβοῦσα λόγων ἤρξατο τοιῶνδε· „τὴν τερατουργὸν καὶ 10
 μάχλον καὶ μυθολόγον εἶδον ἡδονῆν τραγικώτερον ἐνεσκευ-
 ασμένην καὶ λιπαρῶς θαμινά σοι προσομιλοῦσαν, ὥστε —
 εἰμὶ γὰρ μισοπόνηρος φύσει —, δεῖσασα μὴ λάθης ἀπα-
 τηθεὶς καὶ συναιέσας κακοῖς μεγίστοις ὡς ὑπερβάλλουσιν
 ἀγαθοῖς, ἠξίωσα τὰ προσόντα τῇ γυναικὶ μετὰ πάσης 15
 ἀληθείας προειπεῖν, ἵνα μηδὲν ἀγνοῖα τῶν συμφερόντων
 29 ἀπωσάμενος ἀβούλητον ἐμπορεύσῃ κακοπραγίαν. τὴν μὲν
 οὖν σκευὴν ἣ κέχρηται πᾶσαν ἀλλοτριάν ἴσθι· τῶν γὰρ
 εἰς γνήσιον κάλλος οὐδὲν οἰκεῖον ἐξ ἑαυτῆς ἐπιφέρεται,
 περιῆπται δὲ δίκτυα καὶ πάγας ἐπὶ τῇ σῆ ἰθήρα, νόθην 20
 καὶ κίβδηλον εὐμορφίαν, ἃ προῖδόμενος, ἦν εὖ φρονήσῃς.
 ἀτελεῖ τὴν ἄγραν αὐτῇ παρασκευάσεις· ὀφθαλμοὺς μὲν γὰρ
 φανεῖσα ἡρῶναι. ὧτα δὲ φθεγξαμένη λιγαίνει, ψυχὴν δὲ τὸ
 πλείστων ἄξιον κτῆμα καὶ διὰ τούτων καὶ τῶν ἄλλων
 ἀπάντων μερῶν πέφυκε λυμαίνεσθαι. τῶν δὲ περὶ αὐτὴν ἃ 25
 μὲν ἔμελλεν ἀκούσαντί σοι | προσηγῆ γενήσεσθαι διεξῆλθε, Πρ. 268 M.
 τὰ δὲ ἄλλα ὅσα μὴ ῥαστώνην εἶχεν ἀμύθητα ὄντα ἐπιλο-
 κακοῦσα ἐπεκρύψατο, οἷς οὐκ ἂν τινα συναιέσεις εὐχερῶς
 30 προσεδόκησεν. ἐγὼ δὲ καὶ ταῦτα ἀπαμφιάσασα ἀναδείξω
 καὶ οὐ μιμήσομαι τρόπους ἡδονῆς, ὡς ὅσα μὲν ἐπαγωγὰ 30
 ἐστὶν ἐν ἐμοὶ μόνῃ ἐπιδείξασθαι. τὰ δὲ ἔχοντα δυσκολίαν
 συσπιάσαι καὶ περιστεῖλαι. ἀλλὰ τὸναντίον τὰ μὲν τέρψιν

- ἐξ ἑαυτῶν καὶ χαρὰν ἐνδοιδόντα ἡσυχάσω, εἰδοῦσα ὅτι φωνὴν
 ῥήξει τὴν δι' ἔργων, τὰ δ' ἐπαχθῆ καὶ δυσυπομόνητα
 κυρίως ἐρμηνεύσω τοῖς ὀνόμασι γυμνοῖς καὶ μέσῳ τιθεῖσα
 αὐτά, ὡς ἐκδηλον τὴν ἐκάστου φύσιν καὶ τοῖς ἀμυδρῶς
 5 ὀρῶσι προφαίνεσθαι· τῶν γὰρ ἡδονῆς μεγίστων ἀγαθῶν τὰ
 παρ' ἐμοὶ μέγιστα δοκοῦντα εἶναι κακὰ καλλίω καὶ τιμιώ-
 τερα τοῖς χρωμένοις ἐξελεγχθήσεται. πρὶν δὲ περὶ τῶν 31
 ἰδίων ἄρξασθαι, ὅσα ἂν ἐνδέχεται τῶν ὑπ' ἐκείνης ἡσυ-
 χασιθέντων ὑπομνήσω· εἰποῦσα γὰρ περὶ ὧν ἐθησαυρίσατο
 10 χρωμάτων φωνῶν ἀτμῶν χυλῶν ποιότητων δυνάμεων τῶν
 κατὰ ἀφῆν καὶ πᾶσαν αἰσθησιν καὶ τῷ τῆς ἀκροάσεως
 ἐφηδύνασα προσαγωγῇ τὰς ἄλλας νόσους καὶ κῆρας ἑαυτῆς
 οὐκ ἐμήγυσεν, αἷς ἐξ ἀνάγκης ἐκείνα αἰρούμενος χρήσει,
 ἵνα αὐρὰ τινὸς ὠφελείας ἐπαρθῆς ἐντὸς ἀρχύων ληφθῆς.
 15 ἴσθι οὖν, ὦ οὗτος, ὅτι γενόμενος φιλήθονος πάντ' ἔσει 32
 ταῦτα· πανοῦργος θρασὺς ἀνάμυστος ἄμικτος δύσχρηστος
 ἐκθεσμος ἀργαλέος ἀκρόχολος ἀνεπίσχετος φορτικὸς ἀνουθέ-
 τητος εὐχερῆς κακότεχνος ἀδιάγωγος ἀδικος ἀνισος ἀκρινώ-
 νητος ἀσύμβατος ἄσπονδος πλεονέκτης κακονομώτατος
 20 ἄφελος ἄοικος ἄπολις στασιώδης ἀτακτος ἀσεβῆς ἀνίερος
 ἀνίδρυτος ἄστατος ἀνοργίαστος βέβηλος ἐναγῆς βωμολόχος
 ἀλάστωρ παλαμναῖος ἀνελεύθερος ἀπύτομος θηριώδης ἀν-
 δραποδώδης δειλὸς ἀκόλαστος ἄκοσμος αἰσχρουργὸς αἰσχρο-
 παθῆς ἀχρώματος ἄμετρος ἄπληστος ἀλαζῶν δοκησίσοφος
 25 ἀδιάδης βάναστος βάσκανος φιλεγκλήμων δύσερις διάβολος
 χαῦνος ἀπατεῶν ἀγύρτης εἰκαῖος ἀμαθῆς ἀναίσθητος ἀσύμ-
 φωνος [ἄπιστος] ἀπειθῆς ἀφηνιαστῆς γόης εἴρων κέρκιψ
 δυσυπονόητος δυσώνυμος δυσεύρετος δυσέφικτος ἐξώλης
 κακόνους ἀσύμμετρος ἀκαιρολόγος μακρόχροτος ἀδολέσχης
 30 ἀερόμυθος κόλαξ νυιθῆς ἀπερίσκεπτος ἀπροόρατος ἀπρο-
 πρ.269 M. νόητος ὀλίγωρος ἀπαράσκευτος ἀπειρήκαλος | πλημμυελῆς
 σφαλλόμενος διαπίπτων ἀδυσίκτητος ἀπροστασίαστος λίγνος

- ἀγόμενος διαρρέων εὐένδοτος δολιώτατος διχόνους δίγλωσσος
 ἐπίβουλος ἐνεδρευτικός βραδουργός ἀδιόρθωτος ἐνδεής ἀεὶ
 ἀβέβαιος ἀλήτης ἐπτοημένος φορᾶ χρώμενος εὐεπιχείρητος
 ἐπιμανῆς ἀψίκορος φιλόζωος δοξοκόπος βαρύμηνις βαρύ-
 σπλαγγνος βαρύθυμος βαρυπενθής δυσόργητος ψοφοδής 5
 ὑπερθετικός μελλητής ὑποπτος ἄπιστος δύσλυτος κα-
 χυπόνους δύσελπις ἀρίδακρος ἐπιχαιρέκακος λελυττηκῶς
 παρακεκομμένος ἀδιατύπωντος κακομήχανος αἰσχροκερδής
 φίλαυτος ἐθελόδουλος ἐθέλεχθρος δημοκόπος κακοικονόμος
 σκληραύχην θηλυδρίας ἐξίτηλος ἐκκεχυμένος σκωπτικός 10
 τρώκτης ἡλίθιος βαρυδαιμονίας ἐμπεφορημένος ἀκράτου.
- 33 τοιαῦτα τῆς περικαλλοῦς καὶ περιμαχήτου ἡδονῆς ἐστὶ τὰ
 μεγάλα μυστήρια· ἅπερ ἑκοῦσα ἀπεκρύψατο δέει τοῦ μὴ
 γνόντα σε ἀποστραφῆναι τὴν εἰς τὸ αὐτὸ σύνοδον αὐτῆς.
 τῶν δὲ παρ' ἐμοὶ θησαυριζομένων ἀγαθῶν τὸ πλῆθος 15
 ἢ μέγεθος τίς ἂν ἀξίως εἰπεῖν δυνηθεῖ; | ἴσασι οἱ Ip.167 M
 κεκοινωνηκότες ἤδη καὶ οἷς ἴλεως ἢ φύσις πάλιν γινώσκονται
 κληθέντες εἰς μετουσίαν θοίνης, οὐκ ἐξ ἧς αἱ γαστρός
 ἡδοναὶ πιμπλαμένης τὸ σῶμα παινούσιν, ἀλλ' ἀφ' ἧς διά-
 νοια ἐντρεφομένη καὶ ἐγχορεύουσα ἀρεταῖς γήθει τε καὶ 20
 εὐφραίνεται. (6.) διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ τὸ πάλαι λεχθέν,
- 34 ὅτι πέφυκεν ἐξ ἑαυτῶν φωνὴν ἀφιέναι, κἂν ἡσυχάζηται, τὰ
 ὅσα ἄτε ὄντως ἀγαθὰ, τὸν περὶ αὐτῶν | λόγον ἐῷ· οὐδὲ p.168 M.
 γὰρ ἥλιος ἢ σελήνη χρήζουσιν ἐρμηγέως, ὅτι τὸν σύμπαντα
 κόσμον, ὁ μὲν ἡμέρας, ἢ δὲ νυκτὸς ἀνασχόντες, φωτὸς 25
 ἐμπιπλάσιν· ἀλλ' ἔστιν αὐτοῖς ἢ ἐπίλαμψις ἀμάρτυρος
 πίστις ὀφθαλμοῖς ὄτων ἐναργεστέρῳ κριτηρίῳ βεβαιουμένη.
- 35 τὸ δὲ δοκοῦν τῶν παρ' ἐμοὶ μάλιστα δυσκολίαν ἔχειν καὶ
 χαλεπότητα οὐδὲν ὑποστειλαμένη μετὰ παρρησίας λέξω·
 καὶ γὰρ τοῦτό που φαντασίᾳ μὲν κατὰ τὴν πρόχειρον ἔν- 30
 τευξιν ἀργαλέον εἶναι δοκεῖ, μελέτῃ δὲ ἥδιστον καὶ ἐξ ἐπι-
 λογισμοῦ συμφέρον. ἔστι δὲ ὁ βραστῶν ἑχθρὸς πόνος,

πρώτον καὶ μέγιστον ἀγαθόν, προσφερόμενος τὸν ἀκήρυκτον
πρὸς ἕρδονήν πόλεμον· ἀρχὴν γάρ, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν,
παντός ἀγαθοῦ καὶ ἀρετῆς ἀπάσης ὁ θεὸς ἀνέδειξεν ἀν-

5 συνιστάμενον οὐδὲν εὐρήσεις. καθάπερ γὰρ ἄνευ φωτὸς 36

ἀμήχανον ἰδεῖν, μήτε χρωμάτων μήτε ὀμμάτων ἰκανῶν
ὄντων πρὸς τὴν δι' ὄψεως ἀντίληψιν — θεσμὸν γὰρ
ἀμφοῖν προὔπειργάσατο τὸ φῶς ἢ φύσις, ἧ συνάγεται
καὶ ἀρμόζεται πρὸς χροῶμα ὀφθαλμῶς. ἐπὶ σκότους δὲ ἡ

10 δύναμις ἀνωφελῆς ἑκατέρου —, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ
τῆς ψυχῆς ὄμμα τῶν κατ' ἀρετὴν πράξεων ἀντικαμβά-
νεσθαι ἀδυνατεῖ μὴ προσχρησάμενον ὡσπερ φωτὶ συνεργῶ
τῷ πόνῳ· μέσος γὰρ διανοίας ἰδρυθεὶς καὶ οὐ διάνοια
ὀρέγεται καλοῦ, τὸ μὲν ἔνθεν τὴν δὲ ἔνθεν ἐπισπασάμενος

15 ἑκατέρῃ χειρὶ φιλίαν καὶ συμφωνίαν αὐτὸς ἀγαθὰ τέλεια
ἐργάζεται. (7.) ὅποιον γὰρ ἂν ἐθέλησ ἑλοῦ τῶν ἀγαθῶν, 37

καὶ τοῦθ' εὐρήσεις πόνῳ περιγινόμενόν τε καὶ βεβαιούμενον·
εὐσέβεια καὶ ἄσιότης ἀγαθὰ, ἀλλ' οὐκ ἄνευ θεραπείας
θεοῦ τυχεῖν αὐτῶν δυνάμεθα. θεραπεία δὲ ταῖς ἐν πόνῳ

20 φιλοτιμίαις συνέξουσται· φρόνησις καὶ ἀνδρεία καὶ δικαιο-
σύνη καὶ αἵ πάσαι καὶ τέλεια ἀγαθὰ, ἀλλ' οὐ τῇ βραπτῶνῃ
ταῦτα ληπτὰ, ἀγαπητὸν δέ, εἰ συνεχέσι ταῖς ἐπιμελείαις

ἐξουμενισθήσονται· τὴν πρὸς θεὸν καὶ ἀρετὴν ἀρέσκειαν
ὡσπερ τινὰ ἔντονον καὶ σφοδρὰν ἀρμονίαν οὐ θουρήθην τὸ

25 πάσης ψυχῆς ὄργανον ἐνεργεῖν ἀνεπίθη καὶ ἐχλαλάσθη
πολλάκις, ὡς ἀπὸ τῶν ἄκρων ἐπὶ τὰς μέσας καταβῆναι
τέγνας· ἀλλ' ὅμως κἂν ταῖς μέσαις ποῦδες ὁ κάματος· ἴδε 38

τοὺς τῶν ἐγκυκλίῳν καὶ τῶν λεγομένων προπαυθευμάτων
ἀσκητὰς ἅπαντας· ἴδε τοὺς γεωπόνους καὶ ὅσοι τὴν βίον
ἐκ τινῶν ἐπιτηδεύσεων πορίζουσιν· οὗτοι τῶν φροντίδων οὐ

30 μεθ' ἡμέραν οὐ νύκτωρ ἀφίστανται, ἀλλ' αἰεὶ καὶ πανταχοῦ
τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο χειρὶ καὶ ποδὶ καὶ

p.169 M. πάσῃ δυνάμει

κακοπαθοῦντες οὐ παύονται, ὡς καὶ θάνατον ἀντικατα-
 39 λάττεσθαι πολλάκις. (8.) ἀλλ' ὡσπερ τοῖς ψυχῆν τὴν
 ἑαυτῶν ἴλεων σπουδάζουσι λαβεῖν θεραπευτέον ἐξ ἀνάγκης
 τὰς ψυχῆς ἀρετάς, οὕτως καὶ τοῖς ἴλεων τὸ σῶμα ἔχει
 προαιρουμένους θεραπευτέον ὑγίαιαν καὶ τὰς συγγενεῖς αὐτῇ 5
 δυνάμεις, καὶ ὁῦτα θεραπεύουσι μετ' ἀνηγύτων καὶ
 ἀπαύστων πόνων οἷς φροντίς εἰσέρχεται τῶν ἐν αὐτοῖς
 40 δυνάμεων. ἐξ ὧν συνεκρίθησαν. πάντ' οὖν ὁρᾷς τὰ ἀγαθὰ
 ἐκ πόνου καθάπερ ἐκ βίξης μιᾶς ἐκπεφυκότα καὶ βλαστά-
 νοντα· ὃν μήποτε ὑπομείνης μεθέσθαι, λήσῃ γὰρ ἄμ' 10
 αὐτῷ καὶ σωρὸν ἀθροῖον ἀγαθῶν μεθέμενος. ὁ μὲν γὰρ
 τοῦ σύμπαντος ἡγεμὼν οὐρανοῦ τε καὶ κόσμου καὶ ἔχει καὶ
 παρέχει οἷς ἂν ἐθέλῃ τὰ ἀγαθὰ μετὰ πάσης εὐμαρείας,
 ἐπεὶ καὶ τὸν τοσοῦτον κόσμον ἄνευ πόνων πάλαι μὲν εἰσ-
 γάζετο, νυνὶ δὲ καὶ εἰσαεὶ συνέχων οὐδέποτε λήγει — 15
 θεῶν γὰρ τὸ ἀκάματον ἀρμοδιώτατον —. ἡννητῷ δὲ οὐδεὶ
 κτῆσιν ἀγαθῶν ὀλίγα πόνων ἢ φύσις θεδωρήται, ἵνα καὶ
 ταύτῃ τὸ μακάριον ἐν τοῖς οὖσι μόνον ὁ θεὸς εὐδαιμονί-
 41 ζῆται. (9.) ὁραεὶ γάρ μοι πόνος τὴν αὐτὴν προσφέρεισθαι
 δυνάμειν τροφῇ· καθάπερ γοῦν αὕτη τὸ ζῆν ἐξήρτηκεν 20
 ἑαυτῆς συναρτήσασα καὶ τὰ ἐν τῷ ζῆν ἅπαντα ἔργα τε καὶ
 πάθη, οὕτως καὶ πόνος ἐκκεκρέμακεν ἑαυτοῦ τὰ ἀγαθὰ.
 ὡσπερ οὖν τοῦ ζῆν τοῖς γλιχομένοις τροφῆς οὐκ ἀμελητέον.
 οὕτως τοῖς τῶν ἀγαθῶν κτήσεως ἐπιειμένους πόνου προση-
 τέον· ὁ γὰρ πρὸς τὸ ζῆν τροφή, τοῦτο πρὸς τὸ καλὸν 25
 πόνος· ἐνὸς οὖν ὄντος αὐτοῦ μηδέποτε ὀλιγορήσῃς. ἵνα
 42 τὰ πάντα ἀγαθὰ ἀθροῖα καρπώσῃ, οὕτως καὶ γενέσει
 νεώτερος ὢν πρεσβύτερος νομισθήσῃ καὶ τῶν πρεσβεῖων
 ἀξιωθήσῃ· ἐὰν δὲ βελτιούμενος ἀεὶ πρὸς τέλος ἀφίκη, οὐ
 μόνον σοὶ τὰ πρεσβεῖα ὁ πατήρ ἀλλὰ καὶ τὰ πατρῷα 30
 χαρίζεται πάντα. καθάπερ καὶ τῷ τὰς εἴδους τοῦ πάθους
 καὶ βάσεις πετρνίζοντι Ἰακώβ, ὃς ὡμολόγησεν ὁ ἔπαυεν

εἰπὼν „ὅτι ἠλέησέ με ὁ θεός, καὶ ἔστι μοι πάντα“ (Gen. 33, 11), δογματικῶς ἅμα καὶ παιδευτικῶς· ἐν γὰρ τῷ τοῦ θεοῦ ἐλέει τὰ πάντα ὁρμεῖ. (10.) μεμάθηκε δὲ ταῦτα 43
παρὰ τῆς πάππῃ τῆς ἑαυτοῦ παιδείας Ἀβραάμ, ὅς τῃ
5 πανσόφῃ Ἰσαὰκ οἶδωσι τὰ ὑπάρχοντα πάντα (Gen. 25, 5), οὐδὲν ὑπολειπόμενος τῶν ὑπαρκτῶν τοῖς νόθοις καὶ πλαγίοις τῶν παλλακῶν λογισμοῖς, ἀλλὰ μικρὰ χαρίζεται καὶ μικροῖς ἐκείνοις· τὰ μὲν γὰρ ὑπαρκτά, αἱ τέλειαι ἀρεταί, μόνου τοῦ τελείου καὶ γνησίου κτήματα, τὰ δὲ μέσα τῶν καθη-
p.170M. κόντων ἐφαρμόττει καὶ τοῖς | ἀτελεσί μέχρι τῶν ἐγκυκλίων
11 προπαιδευμάτων ἐλθούσιν, ὧν Ἄγαρ καὶ Χεττοῦρα κατάρ-
χουσι, ἡ μὲν Ἄγαρ παροίκησις, ἡ δὲ Χεττοῦρα θυμιῶσα· ὁ γὰρ τοῖς ἐγκυκλίσις μόνις ἐπανέχων παροικεῖ σοφία, οὐ 44
κατοικεῖ, καθάπερ τινὰ ὁδοὴν ἡδεῖαν ἐκ τῆς περὶ τὴν θεω-
15 ρίαν γλαφυρότητος ἐπιπέμπων τῇ ψυχῇ· τροφῶν δὲ οὕτως, οὐκ ὁσμῶν, θεῖται πρὸς τὸ ὑγιαίνειν· ὕσφρησιν δὲ ὑπηρετίν γεύσεως καθάπερ βασιλίδος προγευστρίδα ὑπήκουον λέγεται ἡ φύσις εὐμυγάνως δημιουργηῖσαι· τὰς δὲ ἡγεμονίδας πρὸ τῶν ἀρχομένων ἀεὶ θεραπευτέον καὶ τὰς αὐτόχθονας πρὸ
20 τῶν παροίκων ἐπιστήμας.“ ταῦτα ἀκούσας ὁ νοῦς ἀπο- 45
στρέφεται μὲν ἡθονήν, ἀρμόζεται δὲ ἀρετῇ, τὸ κάλλος ἀπλαστον καὶ γνήσιον καὶ ἱεροπρεπέστατον αὐτῆς κατα-
νοήσας. τότε καὶ γίνεται ποιμὴν προβάτων, τῶν κατὰ
ψυχῆν ἀλόγων δυνάμεων ἡγίστος τε καὶ κυβερνήτης, οὐκ
25 ἔων αὐτὰς ἀτάκτως φέρεσθαι καὶ πλημμυλῶς δίχα ἐπι-
στάτου καὶ ἡγεμόνος. ἵνα μὴ καθάπερ τινὰ ἀπροστασίαστον καὶ ἀνεπιτρόπευτον ὄρφανίαν ὑποστάντες ἐρημῖα συμμάχων οἱ ἀφηνιασταὶ τρόποι παραπόλωνται. (11.) οἰκειότατον 46
γούν ὁ ἀσκητῆς ὑπολαβὼν ἀρετῇ τὸ ἔργον ὑπομένει
30 „ποιμαίνειν τὰ πρόβατα Λάβαν“ (Gen. 30, 36), τοῦ χρώ-
μασι καὶ σχήμασι καὶ συνόλωι ἀψύχοις σώμασιν ἐγκει-
μένου. καὶ οὐχ ἅπαντα ἀλλὰ „τὰ ὑπολειφθέντα“. τί δὲ

- τοῦτ' ἐστὶ; διττὸν εἶναι πέφυκε τὸ ἄλογον. τὸ μὲν παρὰ
 τὸν αἰροῦντα λόγον, ὡς ἄλογον τὸν ἄφρονά φασί τινες, τὸ
 47 δὲ κατ' ἐκτομὴν λόγου, ὡς τῶν ζώων τὰ μὴ λογικά. τὰς
 μὲν οὖν ἀλόγους αὐτοῦ φράσας, λέγω δὲ τὰς παρὰ τὸν αἰ-
 ροῦντα λόγον δυνάμεις. οἱ οὖτοι Λάβαν „τριῶν ἡμερῶν 5
 ἀποστάντες ὁδὸν“ (ibid.) τημελοῦσι, συμβολικῶς ἅπαντα
 χωρισθέντες τὸν αἰῶνα τοῦ σπουδαίου· τριμερῆς γὰρ ὁ
 χρόνος. ἐκ παρεληλυθότος καὶ ἐνεστῶτος καὶ μέλλοντος
 συνεστῶς· τὰς δὲ καθ' ἑτέραν ἐκδοχὴν ἀλόγους, οὐχ οἱ
 παρὰ τὸν ὁρθὸν λόγον εἰσὶν ἀλλ' ὄσαι μὴ λογικά. ὧν καὶ 10
 τὰ ἄλογα ζῶα κοινωνεῖ, ὁ ἀσκητῆς ἐπιμελείας ἀξιώσει, τὰ
 σφάλματα αὐταῖς οὐκ ἀπὸ κακίας πανούργου μᾶλλον ἢ ἀπὸ
 48 ἀμαθίας ἀναγνώγου προσγεγενῆσθαι νομίζων. ἀμαθία μὲν
 οὖν, ἀκούσιον καὶ κούφον πάθος, θεραπείαν οὐ δύσεργον
 ἔχει διδασκαλίαν· πανούργια δέ, ἐκούσιον ψυχῆς ἀρρώ- 15
 στήμα. γαλεπὴν εἰ καὶ μὴ πάντως ἀνίατον ἐργάζεται τὴν
 ἀποτροπὴν. ἄτε οὖν παρὰ πανσόφου | πατρὶ παιδευθέντες p.171 M.
 οἱ τοῦδε οὐεῖς, κἄν εἰς τὸ Αἰγύπτιον φιλοπαθὲς σῶμα κατα-
 βῶσι καὶ τῷ σκεδαστῇ τῶν καλῶν ἐντόχῳσι Φαραώ, ὅς
 βασιλεὺς εἶναι δοκεῖ τοῦ συγκρίτου ζώου, μηδὲν κατα- 20
 πλαγέντες τῆς ἀφιδότου παρασκευῆς ὁμολογήσουσιν, ὅτι
 „ποιμένες προβάτων εἰσὶν, οὐ μόνου αὐτοί, ἀλλὰ καὶ οἱ
 49 πατέρες αὐτῶν“ (Gen. 47, 8). (12.) καίτοι γε οὐκ ἄν τις
 ἐπ' ἀρχῇ καὶ δυναστεία τοσοῦτον αὐχμημά ποτε αὐχίσει.
 ὅσον ἐπὶ τῷ ποιμένεσι εἶναι οἱ ἄνδρες οὗτοι. τοῖς μέντοι 25
 δυναμένοις λογίζεσθαι σεμνότερον βασιλείας ἐστὶ τὸ ἔργον,
 ἰσχύσαι, καθάπερ πόλεως ἢ χώρας, σώματός τε καὶ αἰσθη-
 σεων καὶ γαστρὸς καὶ τῶν μετὰ γαστέρα ἡρόνων καὶ
 παιδῶν τῶν ἄλλων καὶ γλώττης καὶ συνόλων ἅπαντος τοῦ
 συγκρίματος εὐτόμως καὶ σφόδρα ἐρρωμένως καὶ πάλιν 30
 ἐπεικῶς ἀφρηγῆσθαι· πῆ μὲν γὰρ ἐπανιέναι δεῖ καθάπερ
 ἡμίχρον τοῖς ὑπέζευγμένοις τὰς ἡγίας, πῆ δὲ ἀντισπᾶν καὶ

- ἀναχαιτίζειν. ὁπότε πλείων ἢ πρὸς τὰ ἐκτὸς ῥύμη καὶ φορὰ
 σὺν ἀφηνιασμῷ γίνονται. ἄγναι καὶ τοῦ θεσμοφύλακος 50
 Μωυσέως, ὃς μέγα καὶ λαμπρὸν ἠγρούμενος τὸ ποιμαίνειν
 περιτῆψεν ἑαυτῷ τὸ ἔργον· τῶν γὰρ τοῦ περιττοῦ Ἰουθὸρ
 5 ἐπιστατεῖ καὶ ἀφηγεῖται δογμάτων, ἄγων αὐτὰ ἀπὸ τῶν
 ὀγκλικῶν τῆς πολιτείας σπουδασμάτων εἰς ἔρημίαν τοῦ μὴ
 ἀδικεῖν· „ἦγε γὰρ τὰ πρόβατα ὑπὸ τὴν ἔρημον“ (Exod.
 3, 1). παρὸ καὶ ἀκολουθεῖ „βδέλυγμα Αἰγυπτίων εἶναι 51
 πάντα προβάτων ποιμένα“ (Gen. 46, 34)· τὸν γὰρ κυβερ-
 10 νήτην καὶ ὑφηγητὴν τῶν καλῶν ὁρθὸν λόγον βδελύττεται
 πᾶς φιλοπαθής, καθάπερ οἱ τῶν παιδῶν ἀφρονέστατοι τοὺς
 διδασκάλους καὶ παιδαγωγοὺς καὶ πάντα νοουθετητὴν καὶ
 σωφρονιστὴν λόγον. Μωυσῆς δὲ „τὰ βδελύγματα Αἰγύπτου
 15 καὶ προεπωθέεστατα ἱερεῖα, ἃ βδελύττεται πᾶς ἄφρων. ὣστ’
 εἰκότως ὁ τὰ ἄριστα ἐπὶ θεῶν ἀναφέρων Ἀβελ ποιμὴν
 κέληται. ὁ δὲ ἐφ’ ἑαυτὸν καὶ τὸν ἴδιον νοὸν γῆς ἐργάτης
 ὁ Κάιν. τί δὲ ἐστὶ τὸ γῆν ἐργάζεσθαι (Gen. 4, 2), διὰ
 τῶν προτέρων βιβλίων ἐδηλώσαμεν.
 20 (13.) „Καὶ ἐγένετο μεθ’ ἡμέρας. ἦνεγκε Κάιν ἀπὸ 52
 τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ κυρίῳ“ (Gen. 4, 3). ὅσο
 ἐγγλέματα τοῦ φιλαύτου· ἐν μὲν τὸ „μεθ’ ἡμέρας“ ἀλλ’
 οὐκ εὐθὺς εὐχαριστῆσαι θεῷ. ἕτερον δὲ τὸ „ἀπὸ τῶν
 p. 172 M. καρπῶν“ ἀλλὰ μὴ ἀπὸ τῶν πρώτων | καρπῶν, ὧν σύνθετον
 25 ὄνομα πρωτογενήματα. ἑκατέραν δὲ τῶν αἰτιῶν ἐρευνή-
 σωμεν, καὶ προτέραν γε τὴν προτέραν τῇ τάξει, φιλάνοντας 53
 καὶ προσεκτρέχοντας δεῖ πράττειν τὰ καλὰ τῶν ἔργων
 βραδυστῆτα καὶ μέλλησιν ἐκποδῶν ποιουμένους· ἔργον δὲ
 ἄριστον ἢ πρὸς τὸ πρῶτον καλὸν ἀνυπέριβτος ἀρέσκεια.
 30 διὸ καὶ προστέταχται· „ἐὰν εὐῆη εὐχλῆν, μὴ χρονίσῃς ἀπο-
 δοῦναι αὐτήν“ (Deut. 23, 21). εὐχλῆ μὲν οὖν ἐστὶν αἵ-
 τησις ἀγαθῶν παρὰ θεοῦ, ἣ δὲ πρόστασις τυγχόντα τῶν

- ἐλπισθέντων στεφανῶσαι θεόν, μὴ ἑαυτὸν. καὶ εἰ οἷόν τε
 54 ἀχρόνως καὶ ἀμελλητῇ στεφανῶσαι. τῶν δὲ μὴ κατορ-
 θούντων ἐν τούτῳ οἱ μὲν διὰ λήθην ὧν εὖ πεπόνθασι
 μεγάλου κτήματος εὐχαριστίας ἐσφάλησαν, οἱ δὲ ὑπὸ
 σφοδρᾶς οἰήσεως ἑαυτοὺς τῶν συμβεβηκότων ἀγαθῶν 5
 αἰτίους ἐνόμισαν, ἀλλ' οὐ τὸ ὄντως αἴτιον, τρίτοι δ' εἰσὶν
 οἱ τούτων μὲν κουφότερον ἀμάρτημα τῶν δὲ προτέρων
 βαρύτερον ὀρωσιν· ἀναγράφοντες γὰρ αἴτιον τῶν καλῶν
 τὸν ἡγεμόνα νοῦν φασιν εἰκότως τυχεῖν αὐτῶν, εἶναι γὰρ
 φρόνιμοι καὶ ἀνδρεῖοι καὶ σώφρονες καὶ δίκαιοι, ὥστε ἀξιοί 10
 55 διὰ ταῦτα καὶ παρὰ θεῶν χαρίτων νομισθῆναι. (14.) πρὸς
 ἕκαστον οὖν ὁ ἱερός λόγος ἀντιταχθεὶς φησι πρώτῳ τῶ
 μνήμη μὲν ἀνήρηκῶτι λήθην δὲ ζωπυροῦντι· «μὴ φαιῶν,
 ὧ οὗτος, καὶ ἐμπλησθεὶς καὶ οἰκίας καλὰς οἰκοδομήσας
 καὶ κατοικήσας καὶ τῶν προβάτων σου καὶ βοῶν αὐξή- 15
 θέντων καὶ ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ καὶ πάντων ἕσα σοὶ ἔστι
 πληθυνθέντων ὑψωθῆς τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιλάβῃ κυρίου τοῦ
 θεοῦ σου» (Deut. 8, 12—14). πότε οὖν οὐκ ἐπιλήσῃ
 θεοῦ; ὅταν μὴ ἐπιλάβῃ σεαυτοῦ· μεμνημένος γὰρ τῆς
 ἰδίου περὶ πάντα οὐδενείας μεμνήσῃ καὶ τῆς τοῦ θεοῦ 20
 56 περὶ πάντα ὑπερβολῆς. τὸν δὲ ἑαυτὸν νομίζοντα τῶν συμ-
 βαινόντων ἀγαθῶν αἴτιον σωφρονίζει τὸν τρόπον τοῦτον·
 «μὴ εἶπης,» φησὶν «ἡ ἰσχὺς μου ἢ τὸ κράτος τῆς χειρὸς
 μου ἐποίησέ μοι πᾶσαν τὴν δύναμιν ταύτην· ἀλλὰ μνησθήσῃ
 κυρίου τοῦ θεοῦ σου τοῦ διδόντος σοὶ ἰσχὺν 25
 57 ποιῆσαι δύναμιν» (Deut. 8, 17. 18). ὁ δὲ ἀξιοῦχος ἑαυτὸν
 ὑπολαμβάνων κτήσεως καὶ ἀπολαύσεως ἀγαθῶν χρησιμῶ
 μεταδιδαχθήτω λέγοντι· «οὐχὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην σου
 οὐδὲ διὰ τὴν ὁσιότητα τῆς καρδίας σου εἰσπορεύῃ τὴν γῆν
 κληρονομήσαι αὐτήν, ἀλλὰ» πρῶτον μὲν «διὰ τὴν ἀνομίαν 30
 τῶν ἐθνῶν τούτων», ὀλεῖρον κακίαις ἐπάγοντος θεοῦ, ἔπειθ'
 «εἶνα στήσῃ τὴν διαθήκην, ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσιν ἡμῶν»

- p.173M. (Deut. 9,5). διαθήκη δ' ἐστὶ θεοῦ συμβολικῶς | αἱ χάριτες αὐτοῦ, θέμις δὲ οὐδὲν ἀτελὲς αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὡσθ' ὀλόκληροι καὶ παντελεῖς αἱ τοῦ ἀγενήτου ὠρεαὶ πᾶσαι. ὀλόκληρον δὲ ἐν ταῖς οὖσιν ἀρετὴ καὶ αἱ κατ' ἀρετὴν
- 5 πρᾶξεις. ἐὰν οὖν λήθην καὶ ἀχαριστίαν καὶ φιλαυτίαν καὶ 58 τὴν γεννητικὴν τούτων κακίαν ἀνέλωμεν οἴησιν, οὐκέτι διαμέλλοντες ὑστεριοῦμεν γνησίου θεραπείας, ἀλλ' ὑπερτροχάζοντες καὶ ὑπερπηδῶντες τὰ ἐν γενέσει, πρὶν ἀσπάσασθαι τι τῶν θνητῶν, ἐντευξόμεθα τῷ θεσπότηι παρεσκευακότες
- 10 ἐτοιμούς τε καὶ κλειυόμενα ποιεῖν ἑαυτοῦς. (15.) καὶ γὰρ 59 Ἀβραὰμ μετὰ σπουδῆς καὶ τάχους καὶ προθυμίας πάσης ἐλθὼν παρακλεῖσθαι τῇ ἀρετῇ Σάρρα σπεῦσαι καὶ φυρᾶσαι τρία μέτρα σεμιδάλευς καὶ ποιῆσαι ἐγκρυφίας (Gen. 18,6), ἥνικα ὁ θεὸς δορυφορούμενος ὑπὸ θυεῖν τῶν ἀνωτάτω
- 15 δυνάμεων ἀρχῆς τε αὐτῶν καὶ ἀγαθότητος εἰς ὧν ὁ μέσος τριττὰς φαντασίας ἐνειργάζετο τῇ ὁρατικῇ ψυχῇ, ὧν ἕκαστη μεμέτρηται μὲν οὐδαμῶς — ἀπερίγραφος γὰρ ὁ θεός, ἀπερίγραφος δὲ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ —, μεμέτρηκε δὲ τὰ ἕλα-
- 20 ἤ μὲν οὖν ἀγαθότης αὐτοῦ μέτρον ἀγαθῶν ἐστίν, ἡ δὲ ἐξουσία μέτρον ὑπερχύων, ὁ δὲ ἥγεμὼν αὐτὸς ἀπάντων καὶ σωμάτων καὶ ἀσωμάτων, δι' ὧν καὶ αἱ δυνάμεις κανόνων καὶ παραπηγμάτων λαβοῦσαι λόγον τὰ μεθ' αὐτάς ἐστα-
- 25 θμησαντο. τὰ δὲ τρία μέτρα ταῦτα καλὸν ἐν ψυχῇ ὡσπερ 60 φυραθῆναι τε καὶ συνενεχθῆναι, ἵνα πεισθεῖσα τὸν ἀνωτάτω εἶναι θεόν, ὅς ὑπερχέκυφε τὰς δυνάμεις ἑαυτοῦ καὶ χωρὶς αὐτῶν ὁρῶμενος καὶ ἐν αὐταῖς ἐμφαινόμενος, θέξηται χαρακτῆρας ἐξουσίας τε καὶ εὐεργεσίας αὐτοῦ καὶ τῶν τελείων μύστις γενομένη τελετῶν μηδὲν προχειρῶς ἐκλαλῆ
- τὰ μυστήρια, ταμειουμένη δὲ αὐτὰ καὶ ἐγεμισθούσα ἐν
- p.174M. ἀπορρήτῳ φυλάττη· γέγραπται γὰρ | „ἐγκρυφίας ποιεῖν“.
- 31 ὅτι κεκρύφθαι δεῖ τὸν ἱερὸν περὶ τοῦ ἀγενήτου καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ μύστην λόγον, ἐπεὶ θείων παρακαταθήκην

- 61 ὀργίων οὐ παντός ἐστι φυλάξαι. (16.) τὸ γὰρ τῆς ἀκρά-
 τος ψυχῆς νᾶμα ἔξω ῥέον διὰ στόματός τε καὶ γλώττης
 πάσαις ἀκραῖς ἐπαντλεῖται. ὧν αἱ μὲν εὐρυχώρους θεάμενάς
 ἔχουσαι τὸ ἐπεισχερόμενον φυλάττουσιν, αἱ δὲ διὰ στενότητα
 πόνων ἀδυνατοῦσιν ἄρδασθαι· τὸ δ' ὑπερβλύζον ἀκατα- 5
 σχέτως ἐκχεόμενον σκιδνάται πάντη, ὡς ὑπαναπλεῖν καὶ
 ἐπινήχασθαι τὰ κεκρυμμένα καὶ φοροτοῦ τρόπου εἰκαίου τὰ
- 62 πάσης ἀξία σπουδῆς μετὰ συρμῶν καταφέρεσθαι. παρὸ μοι
 δοκοῦσιν ὀρθῶς βεβουλευσθαι οἱ πρὸ τῶν μεγάλων τούτων
 τὰ μικρὰ μυστήρια μυηθέντες· „ἔπεισαν γὰρ τὸ σταῖς αὐτῶν, 10
 ὃ ἐξήνεγκαν ἐξ Αἰγύπτου, ἐγκρυφίας ἀζύρους“ (Exod. 12,
 39). τοῦτέστι τὸ ἀτίθασον καὶ ὠμόν πάθος κατειργάσαντο
 ὡσπερ τροφὴν λόγῳ πεπαίνοντι, καὶ τὸν τρόπον τῆς πεπάν-
 σεως καὶ βελτιώσεως ἔκ τινος θείας κατακοχχῆς γεγενημένον
 οὐκ ἐξελίχσαν, ἀλλὰ ἐν ἀποκρύφιοις αὐτὸν ἐθησαυρίσαντο. 15
 οὐκ ἐπαριέντες τῇ τελειῇ, ὑπανδόντες δὲ καὶ ταπεινωθέντες
 τὸ αὔχημα. (17.) πρὸς οὖν εὐχαριστίαν καὶ τιμὴν τοῦ
 παντοκράτορος εὐζωνοὶ καὶ εὐτρεπεῖς ἀεὶ γινώμεθα μέλλησιν
 παραιτούμενοι. καὶ γὰρ τὸ Πάσχα, τὴν ἐκ παιθῶν εἰς
 ἀσκησιν ἀρετῆς διάβασιν, προστέτακται ποιεῖσθαι „τὰς ὕσφυς 20
 περιεξωσμένους“ ἐταίμως πρὸς ὑπηρεσίαν ἔχοντας, καὶ τὸν
 σάρκινον ὄγκον, „τὰ ὑποδήματα“ λέγω, περιειληφύτας
 ἀκλινωῶς καὶ παρῶς ἐστῶσι „τοῖς ποσί“, καὶ τὴν παιδείαν
 „διὰ χειρὸς“ ἔχοντας „ῥάβδον“ πρὸς τὴν τῶν ἐν τῷ βίῳ
 πραγμάτων πάντων ἄπταιστον κατέρθωσιν, καὶ τὸ τελευταῖον 25
 „μετὰ σπουδῆς“ ἐντραφέηναι (Exod. 12, 11)· διάβασις γὰρ
 ἐστὶν οὐ θνητή, ἐπεὶ τοῦ ἀγενήτου καὶ ἀφθάρτου τοῦ Πάσχα
 εἴρηται· καὶ σφόδρα προσσηκόντως· οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τῶν
- 61 καλῶν, ὃ μὴ θεοῦ τε καὶ θεῶν, ταχέως οὖν αὐτὸ ἀνα- 30
 ζήτησαν, ὃ ψυχῆ, καθάπερ ὁ ἀσκητῆς Ἰακώβ, ὃς πυν-
 θανόμενος τοῦ πατρὸς „τί τοῦτο ὃ ταχὺ εὐρες, ὦ τέκνον;“
 ὑπαιτιτικῶς ἀποκρίνεται „ὃ παρέδωκε κύριος ὁ θεὸς ἐναν-

τὸν ἔμοῦδ" (Gen. 27.20). πολλῶν γὰρ ἔμπειρος πραγμάτων
 p.175M. γεγονώς | ἤπιστατο. ὅτι ἂ μὲν ἂν διὰ τῶν γένεσις ψυχῆ χρόνῳ
 μακροῦ βεβαιούται. ὡσπερ οἱ τὰς τέχνας καὶ τὰ τῶν τεχνῶν
 παραγέματα τοῖς μαθητεύουσι παραδιδόντες· οὐ γὰρ εὐθὺς
 5 ὡσπερ οἱ προχέοντες εἰς ἄγριος ἰσχύουσιν ἀποπληρῶσαι τὴν
 τῶν εἰσαγομένων διάνοιαν· ἐπειδὴν δὲ ἡ πηγὴ τῆς σοφίας.
 ὁ θεός. παραδιδῶν τὰς ἐπιστήμας τῷ ἰηγητῷ γένει. παρα-
 δίδωσιν ἀχρόνως· οἱ δ' ἄτε τοῦ μόνου σοφοῦ μαθηταὶ
 γεγονότες εὐφυεῖς ταχέως τὰς εὐρέσεις ὧν ἐζήτησαν ἔλαβον.
 10 (18.) πρώτη δὲ τῶν εἰσαγομένων ἀρετὴ τὸ διδάσκαλον 65
 ὡς ἔνεστι τέλειον ἀτελεῖς μιμεῖσθαι γλιγέσθαι. ὁ δὲ δι-
 δάσκαλος φθάνει καὶ τὸν χρόνον οὐδ' ὅτε τὸ πᾶν ἐγέννα
 συνεργήσαντα, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς γινόμενος τῷ κόσμῳ συν-
 υφίστατο· ὁ γὰρ θεός λέγων ἅμα ἐποίησεν. μηδὲν μεταξὺ
 15 ἀμφοῖν τιθείς· εἰ δὲ γρηὶ δόγμα κινεῖν ἀληθέστερον. ὁ λόγος
 ἔργον ἦν αὐτοῦ. λόγου δὲ ἄξυκινητότερον οὐδὲν καὶ παρὰ
 τῷ ἰηγητῷ γένει. παραμείβεται γὰρ ἡ βύμη τῶν ὀνομάτων
 καὶ ῥημάτων τὴν ἐπ' αὐτοῖς φθάνουσα κατάληξιν ὡσπερ 66
 οὖν τὰ διὰ κρουσῶν ἐκχεόμενα ἀένα βεῖθρα ἀληκτον ἔχει
 20 τὴν φορὰν, ἐπικαταλαμβάνοντος ἀεὶ τὴν κλῆσιν τοῦ ἐπιόντος
 βρέματος, οὕτως ἡ τοῦ λόγου πλήμμυρα, ὅταν ἀρέθῃται
 φέρεσθαι, τῶν ἐν ἡμῖν τῷ ἄξυκινητοτάτῳ διανοίᾳ. ὁ καὶ
 τὰς πετηνάς παραμείβεται φύσεις, συντρέχει. καθάπερ οὖν
 ὁ ἀγένητος φθάνει πᾶσαν γένεσιν, οὕτως καὶ ὁ τοῦ ἀγε-
 25 νήτου λόγος παραθεῖ τὸν γενέσεως, κἂν ἀβύτατα ἐπὶ νεφῶν
 καταφέρηται· διὸ καὶ παρορησιάζεται φάσκων· „ἦδη ὄψαι.
 εἰ ἐπικαταλήψεται σε ὁ λόγος μου ἢ οὐ" (Num. 11, 23).
 ὡς πάντα ἐφίλακτος καὶ κατειληφτός τοῦ θείου λόγου.
 εἰ δὲ ὁ λόγος ἐφίλακε, πολὺ μᾶλλον ὁ λέγων αὐτός. καθάπερ 67
 30 ἐν ἑτέροις μαρτυρεῖ φάσκων· „ὡς ἐγὼ ἔστηκα ἐκεῖ πρὸ
 τοῦ σέ" (Exod. 17, 6)· ὁ γὰρ ὅτι πρὸ παντὸς ὑφέστηκε
 τοῦ γινόμενου καὶ ὁ ἐνταῦθα ὧν κἀκεῖ καὶ ἀλλαχόθι καὶ

- πανταχοῦ πεπληρωκῶς πάντα διὰ πάντων καὶ οὐδὲν ἔρημον
 68 ἑαυτοῦ καταλείπει ὡς ὑπάρχει· οὐ γὰρ φησιν „ὧδε ἐγὼ
 στήσομαι καὶ ἐκεῖ“, ἀλλὰ καὶ νῦν ὅτε πάρεμι ἕστηκα κατὰ
 τὸν αὐτὸν ἰ χρόνον κάκειθι, ἀλλ' οὐ μεταβατικῶς κινού- p.176
 μαινος, ὡς τὸν μὲν ἐπιλαμβάνειν τὸν δὲ ἀπολείπειν τόπον, 5
 ἀλλὰ τονικῇ χρώμενος τῇ κινήσει. θεόντως οὖν μιμού-
 μενοι τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν οἱ ὑπήκοοι παῖδες ἀμελλητί
 μετὰ σπουδῆς πάσης τὰ καλὰ ὀρώσιν, ὧν ἔργον ἐστὶ
 69 κάλλιστον ἢ ἀνυπέροχτος θεοῦ τιμή. (19.) Φαραὼ δὲ ὁ
 σχεδαστῆς τῶν καλῶν ἀγρόνων δυνάμεων φαντασίαν οὐχ 10
 οἷός τε ὧν δέξασθαι. τὰ ψυχῆς ὄμματα πεπηρωμένως, οἷς
 μόνως αἱ ἀσώματα καταλαμβάνονται φύσεις, οὐδὲ ὠφέλη-
 θῆναι δι' ἀγρόνων ὑπομένει, ἀλλὰ ταῖς ἀψύχοις δόξαις,
 λέγω δὲ „βατράχοις“, πεισθεὶς ἦχρον καὶ ψόφρον ἔρημον καὶ
 κενὸν πραγμάτων ἀποτελούσαις, εἰπόντος Μουσέως „τάξαι 15
 πρὸς μέ, πότε εὔξομαι περὶ σοῦ καὶ τῶν θεραπόντων σου,
 ἀφανίσαι τοὺς βατράχους“ (Exod. 8, 9), θεὸν ἐν ἀνάγκαις
 σφοδραῖς ὄντα εἰπεῖν „εὐθύς εὔχου“, ὑπερτίθεται λέγων
 „εἰς αὔριον“, ἵνα διὰ πάντων τὴν ὁμαλότητα τῆς ἀθεό-
 70 τητος διαφυλάξῃ. τοῦτο σχεδὸν ἅπασι παρακολουθεῖ τοῖς 20
 ἐπαμφοτερισταῖς, κὰν μὴ διὰ τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων
 ὁμολογηθῶσιν· ἐπειδὴν γὰρ συμβῆ ἢ τι τῶν ἀβουλήτων, ἅτε
 μὴ πεπιστευκότες παρῶς τῷ σωτῆρι θεῷ πρότερον κατα-
 φεύγουσιν ἐπὶ τὰς ἐν γενέσει βοθηθείας. ἰατρούς, βοτάνας,
 φαρμάκων συνθέσεις, διαίταν ἡκριβωμένην, τὰλλα πάνθ' 25
 ὅσα παρὰ τῷ θνητῷ γένει βοηθήματα· κὰν ἄρα εἶπη τις
 „καταφεύγετε, ὦ μάταιοι, ἐπὶ τὸν μόνον ἰατρὸν ψυχῆς
 ἀρρωστημάτων μεθέμενοι τὴν ἀπὸ γενέσεως τῆς παθητῆς
 ψευδώνυμον ὠφέλειαν“, γελῶσι καὶ χλευάζουσιν ἐπιφω-
 νόηοντες „ταῦτα εἰς αὔριον“, ὡς οὐδ' ἂν εἴ τι γένοιτο περὶ 30
 τῆς τῶν παρόντων κακῶν ἀποτροπῆς ἰκετεύοντες τὸ θεῖον·
 71 ἀλλ' ὅταν γε τῶν ἀνθρωπέων μηδὲν ἀρχῇ, πάντα δὲ εὐρί-

- σκηται καὶ τὰ παιώνια βλαβερά. τηνικαῦτα ἐξ ἀμηχανίας πολλῆς, τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων ὠφέλειαν ἀπογόντες, ἄκοντες αἱ δεῖλαισι καταφεύγουσιν ὑψὲ καὶ μόλις ἐπὶ τὸν μόνον σωτήρα θεόν· ὁ δ' ἄτε εἰδὼς τὰ ἐν ἀνάγκαις ἄκυρα οὐκ ἐπὶ πάντων χρῆται τῷ νόμῳ, ἀλλ' ἐφ' ὧν καλὸν καὶ συμφέρον χρῆσθαι. πᾶς οὖν λογισμὸς κτήματα ἑαυτοῦ τὰ πάντα ἤρῳμενος καὶ ἑαυτὸν προσιμῶν θεοῦ — τὸ γὰρ „μεθ' ἡμέρας θύειν“ τοιοῦτον ὑποβάλλει νοῦν — ἔνοχος ὢν ἀσεβείας ἴστω γραφῆ.
- 10 (20.) Καὶ τὸ μὲν πρότερον ἔγκλημα τοῦ Κάιν ἀπο- 72
 χρώντως ἐπεξήλθομεν. τὸ δ' ἕτερον τοιοῦτον ἦν· τί δή-
 p.177 M. ποτε ἀπὸ τῶν καρπῶν, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ | τῶν πρώτων καρπῶν
 φέρει τὴν ἀπαρχήν; μήποτε διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. ἵνα τὰ
 μὲν πρεσβεῖα γενέσσει θεῷ, τοῖς δὲ δευτερείοις ἀμείψῃται τὸ
 15 θεῖον· ὡσπερ γὰρ εἰσὶ τινες αἱ ψυχῆς προκρίνουσι σῶμα,
 τῆς δεσποίνης τὸ δοῦλον, οὕτως εἰσὶν αἱ γένεσιν μᾶλλον
 θεοῦ τιμητάσι, πρόσταγμα τεθεικότος τοῦ νομοθέτου, ἵνα
 „τάς ἀπαρχάς τῶν πρωτογεννημάτων τῆς γῆς εἰσφέρωμεν
 εἰς τὸν οἶκον κυρίου τοῦ θεοῦ“ (Exod. 23, 19), ἀλλὰ μὴ
 20 ἑαυτοῖς ἐπιγράφωμεν· καὶ γὰρ δίκαιον τῶν τῆς ψυχῆς
 κινημάτων ὅσα πρῶτα ἢ τάξει ἢ δυνάμει θεῷ ὁμολογεῖν.
 τὰ μὲν οὖν τῇ τάξει πρῶτα τοιαῦτά ἐστιν, οἷς κατὰ τὴν 73
 πρώτην γένεσιν εὐθὺς ἐκοινωνήσαμεν, τροφὴ αὔξησις ὄρασις
 ἀκοή γεῦσις ὄσφρησις ἀφή λόγος νοῦς, μέρη ψυχῆς, μέρη
 25 σώματος, αἱ τούτων ἐνέργειαι, συνόλως κινήσεις αὐτῶν καὶ
 σχέσεις αἱ κατὰ φύσιν· τὰ δὲ ἀξιώματι καὶ δυνάμει τὰ
 κατορθώματα, αἱ ἀρεταί, αἱ κατ' ἀρετὰς πράξεις, δίκαιον 74
 οὖν ἀπὸ τούτων ἀπάρχεσθαι. αἱ δὲ ἀπαρχαὶ λόγος ἐστὶν
 ἐκ διανοίας ἀληθοῦς ἀναπεμπόμενος εὐχαριστητικός· τέμνε
 30 δὲ αὐτὸν κατὰ τὰς οἰκείας τομὰς, ὅνπερ τρόπον ἢ λύρα
 καὶ τὰ ἄλλα μουσικῆς ὄργανα τέτμηται· τῶν γὰρ ἐν τούτοις
 φθόγγων καὶ καθ' αὐτὸν ἕκαστος ἤρμωσται καὶ πρὸς τὴν

- ἑτέρου συμφωνίαν μάλιστα ὀκειώται, καθάπερ καὶ τῶν ἐν
 γραμματικῇ στοιχείων τὰ λεγόμενα φωνήεντα, ἃ καὶ καθ'
 αὐτὰ φωνεῖται καὶ σὺν ἑτέροις ὀλόκληρον ἀποτελεῖ φωνήν.
- 75 πολλὰς γὰρ δυνάμεις αἰσθητικὰς τε καὶ λογικὰς καὶ νοητὰς
 ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἢ φύσις δημιουργήσασα καὶ πρὸς τι τῶν 5
 οἰκείων ἐκάστην τείναςα ἔργων καὶ πάλιν πάσας ἄρμουςαμένη
 δι' ἀναλογίας κοινωνία καὶ συμφωνία τῇ πρὸς ἀλλήλας
 ὁρθότατα ἂν καὶ ἐφ' ἐκάστη καὶ ἐφ' ἀπάσαις εὐδαιμονί-
- 76 ζοῖτο. (21.) διόπερ „ἐὰν προσφέρῃς θυσίαν πρωτογεννη-
 μάτων“, οὕτως διαίρει, ὡς ὑφηγεῖται ὁ ἱερός λόγος (Lev. 10
 2, 14). „νέα“ τὸ πρῶτον, εἶτα „πεφρυγμένα“, ἔπειτα
 „χίθρα“, καὶ ἐπὶ πᾶσιν „ἐρίκτά“. „νέα“ μὲν διὰ τὸδε·
 τοὺς τὸν παλαιὸν καὶ γέροντα καὶ μυθώδη χρόνον ἀσπαζο-
 μένους, ταχεῖαν δὲ καὶ ἄχρονον θεοῦ δύναμιν μὴ συνειρω-
 κότητας ἐκδιδάσκει νέα καὶ ἐπακμάζοντα καὶ ἀνηβῶντα 15
 προτρέπων ἐνθύμια λαμβάνειν, ἵνα μὴ παλαιαῖς ἐντρέφ-
 μενοι μυθοποιήσιν, | ἅς ὁ μακρὸς αἰὼν ἐπὶ ἀπάτῃ τοῦ p.178M.
 θνητοῦ παραδέδωκε, ψευδοδοξῶσιν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ἀεὶ
 ἀγήρω [νέου] θεοῦ τὰ νέα καὶ καινὰ ἀγαθὰ μετὰ πάσης
 ἀφθονίας λαμβάνοντες ἐκδιδάσκονται μηδὲν ἡγεῖσθαι παρ' 20
 αὐτῷ παλαιὸν ἢ συνόλωσ παρεληλυθός, ἀλλὰ γινόμενόν τε
- 77 ἀχρόνως καὶ ὑφισταχός. (22.) οὐ γάρ καὶ δι' ἑτέρων
 φησίν· „ἀπὸ προσώπου πολιοῦ ἐξαναστήσῃ, καὶ τιμήσεις
 πρόσωπον πρεσβύτερου“ (Lev. 19, 32). ὡς παμμεγέλους
 διαφορὰς οὕσης· πολιοῦ μὲν γὰρ ὁ μηδὲν ἐνεργῶν ἐστὶ 25
 χρόνος, ἀφ' οὗ μετανίστασθαι καὶ ἀποδιδράσκειν δεῖ τὴν
 μυρίους ἀπατῶσαν ἐκκλίνοντας ὑπόληψιν, ὡς ἄρα τι ποιεῖν
 οὕτως πέφυκε· πρεσβύτερος δὲ ὁ τιμῆς καὶ γέρονος καὶ
 πρεσβεῖων ἐπάξιός ὢν, ὃν Μωυσῆ τῷ θεοφιλεῖ ὀκισμάζειν
 ἐπιτέτραπται· „οὕς γὰρ σὺ οἶδας“, φησίν „οὗτοί εἰσι 30
 πρεσβύτεροι“ (Num. 11, 16). ὡς ἂν μηδεμίαν ἀποδοχομένην
 νεωτεροποιάν, ἀλλὰ πρεσβυτέρων καὶ τῆς ἀνωτάτω τιμῆς

ἀξίων δογμάτων εὐωθέτως ἐρῶν. ὠφέλιμον μὲν οὖν, εἰ καὶ 78
 μὴ πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν τελείας, ἀλλὰ τοι πρὸς πολιτείαν,
 καὶ τὸ παλαιαῖς καὶ ὠγουγίοις ἐντρέφεσθαι ὁδύαις καὶ ἀρχαίαν
 ἀκοήν ἔργων καλῶν μεταδιώκειν, ἅπερ ἱστορικῶς καὶ σύμπαν
 5 τὸ ποιητικὸν γένος τοῖς τε καθ' αὐτοὺς καὶ τοῖς ἔπειτα
 μνήμη παραδεδώκασιν. ἀλλ' ὅταν γε μὴ προῖδομένοις μηδὲ
 ἐλπίσασι φέγγος αἰφνίδιον ἐπιλάμψῃ τὸ αὐτομαθοῦς σοφίας,
 ἧ δὲ τὸ μεμυκὸς ὄμμα ψυχῆς διοίξασα ἀντὶ ἀχροατῶν
 θεατὰς ἐπιστήμης ἐργάσῃται τὴν ὠκυδρομωτάτην αἰσθήσεων
 10 ὄψιν πρὸ τῆς βραδυτέρας ἀκοῆς ἐν διανοίᾳ θεῖσα, μάταιον
 ἔτι διὰ λόγων ὦτα γυμνάξουσιν. (23.) οὗτο καὶ λέγεται· 79
 „φάξεσθε παλαιὰ καὶ παλαιὰ παλαιῶν, ἀλλὰ καὶ παλαιὰ ἐκ
 προσώπου νέων ἐξήσισετε“ (Lev. 26, 10), ὡς ὅσον πολὺν
 μὲν μάθημα χρόνῳ μηδὲν ἀρνείσθαι πειρωμένους καὶ γράμ-
 15 μασι σοφῶν ἀνδρῶν ἐντυγχάνειν καὶ γνώμας καὶ διηγήσεις
 ἀρχαιολογούντων παρεῖναι καὶ φιλοπευστεῖν ἀεὶ περὶ τῶν
 προτέρων καὶ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων, τοῦ μηδὲν ἀγνοεῖν
 ὄντος ἡδίστου, νέας δὲ ὅταν ἀνατελεῖ βλάστας αὐτοδιδάκτου
 σοφίας ὁ θεὸς ἐν ψυχῇ, τὰ ἐκ διδασκαλίας εὐθὺς περι-
 20 γράφειν καὶ περισύρειν ὑπονοστοῦντα καὶ ὑπορρέοντα ἐξ
 ἑαυτῶν· τὸν γὰρ θεοῦ φοιτητὴν ἢ γνώριμον ἢ μαθητὴν
 ἢ ὅ τί ποτε χρῆ θεμένους ὄνομα καλεῖν αὐτὸν ἀμήχανον
 ἔτι θνητῶν ὑφηγήσεως ἀνέχεσθαι. (24.) ἔστω δὲ ἡ νέα 80
 ψυχῆς ἀκμὴ „πεφρυγμένη“, τουτέστιν, | ὡς πυρὶ χρυσός,
 25 λόγῳ δυνατῶ βεβασανισμένη· τοῦ δὲ βεβασανίσθαι καὶ
 δεδοκιμασθῆναι σημεῖον τὸ πεπηγέναι· καθάπερ γὰρ ὁ τῶν
 τετηλότων ἀσταγῶν καρπός, ἵνα μηκέτι πλαδᾷ, φρύγεται,
 τοῦτο δ' οὐκ ἄνευ πυρὸς πέφυκε συμβαίνειν, οὕτως καὶ
 τὴν νέαν πρὸς ἀρετῆς ἀκμὴν ἀνάληψιν δυνατῶ καὶ ἀνικῆτω
 30 λόγῳ χρῆ πάριον καὶ σταθερωτάτην ἀπεργάζεσθαι· πέφυκε
 δὲ ὁ λόγος οὐ μόνον πῆττειν ἐν ψυχῇ τὰ θεωρήματα
 διαρρεῖν αὐτὰ κωλύων, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ ἀλόγου πάθους

- 81 ὁρμὴν εὐτόνως ἐκλύειν. ἴδε γέ τοι τὸν ἀσκητὴν Ἰακώβ
 ἔψοντα αὐτήν. ὅτε καὶ „Ἡσαῦ ἐκλείπων“ (Gen. 25, 29)
 εὐθύς εὐρίσκεται· θεμέλιος γὰρ τῷ φαύλῳ κακία καὶ πάθος,
 οἷς ἐπερηρεισμένος, ὅταν ἐξήττημένα καὶ παρειμένα ὑπὸ
 τοῦ αἰροῦντος αὐτὰ λόγου θεασῆται. κατὰ τὸ εἶκος ἐκλύεται 5
- 82 τοὺς ἰσχύος θεσμούς. ἔστω δὲ ὁ λόγος μὴ συγκεχυμένος,
 ἀλλ' εἰς οἰκείους τετμήσθω τομὰς· τὸ „χίθρα ποιῆσαι“
 τοιοῦτόν ἐστιν· ἐν ἅπαντι μὲν γὰρ ἀταξίας ἄμεινον ἢ
 τάξις, μάλιστα δ' ἐν ἁλύτατα ἡεούση φύσει, τῷ λόγῳ.
 (25.) διαιρετέον οὖν αὐτὸν εἰς κεφάλαια προηγούμενα, τὰ 10
 λεγόμενα ἐμπύπτοντα, καὶ ἐφαρμοστέον ἐκάστῳ τὰς οἰκείους
 κατασκευάς, μιμουμένους τοὺς ἀγαθοὺς τῶν τοξότων. οἱ
 σκοπὸν τινα προθέμενοι τὰ βέλη πάντα ἐπ' αὐτὸν ἀφιέναι
 πειροῦνται· σκοπῷ μὲν γὰρ τὸ κεφάλαιον, βέλεσι δὲ ἔοικεν
- 83 ἢ κατασκευῇ. οὕτως τὸ πάντων ἄριστον ἐσθημάτων ὁ λόγος 15
 ἁρμονίως συνυφαίνεται· καὶ γὰρ τὰ πέταλα τοῦ χρυσοῦ
 κατατέμνει ὁ νομοθέτης εἰς τρίχας. ὥστε συνυφῆναι τὰ
 οἰκεία ἐπιμόνως (Exod. 36, 10)· οὕτως ὁ τιμιώτερος χρυσοῦ
 λόγος πρῶτον ὄν ἐκ μυρίων ἰδεῶν ἐπαινετῶς τελειοσυρ-
 γεῖται. ὅταν ἄχρι τῶν λεπτοτάτων κεφαλαίων τμηθεὶς τρόπον 20
 τινὰ νήματος δεῖξῃται καθάπερ κρόκην ἀποδείξεις ἐναρ-
 84 μονίους. προστέτακται μέντοι καὶ „τὸ ὀλοκαύτωμα δεύραντας
 εἰς μέλη διανεῖμαι“ (Lev. 1, 6). ὑπὲρ τοῦ πρώτου μὲν
 γυμνῆν ἄνευ σκεπασμάτων. ὅσα περιποιούσιν αἱ κεναὶ καὶ
 ψευδεῖς ὑπολήψεις, τὴν ψυχὴν φανῆναι, εἶτα δεῦρασθαι 25
 διαιρέσεις ἐμμελεῖς· τὸ γὰρ ὄλον καὶ ἐν γένει ἢ ἀρετῇ, ἢ
 κατὰ εἶδη τὰ προσεχῆ τέμνεται. φρόνησιν καὶ σωφροσύνην
 καὶ ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην. ἵνα τὰς καθ' ἕναστον p.180 M.
 εἰδότες διαφορὰς ἐκούσιον ὑπομένωμεν λατρείαν καὶ καθ'
 85 ὅσα καὶ κατὰ μέρη, σκοπῶμεν δὲ ὅπως τὴν τε ψυχὴν 30
 γυμνάσωμεν, μὴ ὀλοσχερέσι καὶ ἀτυπώτοις φαντασίαις ὑπο-
 συγχύτως ἀπατάσθαι. τομὰς δὲ καὶ διαιρέσεις ποιουμένην

τῶν πραγμάτων διακύπτειν εἰς ἕκαστον ἔρευναν μετὰ πάσης ἀκριβείας ληφρομένην, τὸν τε λόγον, ὃς [οὐκ] ἀτάκτω ῥύμῃ φερόμενος ἀσάφειαν ἐργάζεται, τμηθεὶς δὲ εἰς τὰ οἰκεία κεφάλαια καὶ τὰς εἰς ἕκαστον ἀποδείξεις ὡσπερ ζῶον ἐκ 5 τελείων μερῶν συμπαγεὶς ἀρμοσθήσεται. γρῆ δέ, εἰ μέλλει ταῦτα παρ' ἡμῖν αὐτοῖς βεβαιουῦσθαι, μελέτην καὶ ἄσκησιν αὐτῶν ποιῆσθαι συνεχῆ· ὡς τό γε ἀφαιμένους ἐπιστήμης μὴ ἐπιμεῖναι ὁμοίον ἐστὶ τῷ γευσσαμένους σιτίων ἢ ποτῶν εἰς κόρον κωλυθῆναι τραφῆναι. (26.) μετὰ τὸ „χίθρα“ 86 οὖν ἀρμόττει ποιεῖν „ἐρικτὰ“, τουτέστι μετὰ τὴν διαίρεσιν ἐνδιατρίβειν καὶ ἐνσχολάζειν τοῖς ἐπινοηθεῖσι· συνεχῆς γὰρ ἄσκησις ἐπιστήμην πάριον ἐργάζεται, ὡς ἀμαθίαν ἀμελε- 10 τησία· μυρία γοῦν ἀθλήσεως ὄκνη καὶ τὴν ἐκ φύσεως ἰσχὺν ἐξέλευσαν, οὓς οὐκ ἐμιμήσαντο οἱ τροφῇ θείᾳ τὴν 15 ψυχὴν τραφέντες τῷ λεγομένῳ μάννα· οὗτοι γὰρ ἔχουσι καὶ ἔτριβον αὐτὸ ποιῶντες ἐγκρυφίας (Num. 11, 8), τὸν οὐρά- νιον ἀρετῆς λόγον ἀνατρίβειν καὶ ἐπιλαίειν ἕνεκα τοῦ τυπῶσαι βεβαιότερον τὴν διάνοιαν ἐγνωχότες. ὅταν οὖν 87 „νέα“ τὴν ἀκμὴν καὶ „πεφρυγμένα“ τὸν πεπυρωμένον καὶ 20 ἀνίκητον λόγον καὶ „χίθρα“ τὴν τομὴν καὶ διαίρεσιν τῶν πραγμάτων καὶ „ἐρικτὰ“ τὴν τριβὴν καὶ μελέτην τῶν ἐπι- νοηθέντων ὁμολογῆς κατὰ θεόν, πρωτογεννημάτων οἴσεις θυσίαν, ὧν πρώτων καὶ ἀρίστων ἐγέννησεν ἡ ψυχὴ. καὶ ἡμεῖς μέντοι βραδύνομεν, αὐτὸς οὐ βραδύνει τοὺς ἐπιτη- 25 δεύουσ πρὸς ἰατρικὴν λαβεῖν ἑαυτοῦ· „λήψομαι“ γὰρ φησὶν „ὑμᾶς ἑμαυτοῦ λαὸν ἐμοὶ καὶ ἔσομαι ὑμῶν θεός“ (Exod. 6, 7) „καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι λαός· ἐγὼ εἰμι κύριος“ (Lev. 26, 12).

(27.) Τὰ μὲν οὖν τοῦ Κάιν μεθ' ἡμέρας φέροντος 88 θυσίαν ἐγκλήματα τοιαῦτα ἦν. Ἄβελ δὲ ἤνεγκεν οὐ τὰ αὐτὰ οὐδὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ἀντὶ μὲν ἀψύχων ἔμψυχα. ἀντὶ δὲ νεωτέρων καὶ δευτερείων πρεσβύτερα καὶ πρῶτα.

- ἀντὶ δὲ ἡσθενηκότων ἐρρωμένα καὶ πιότερα· „ἀπὸ γὰρ τῶν
 πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων
 αὐτῶν“ φησι τὴν θυσίαν ποιήσασθαι (Gen. 4, 4), κατὰ
 89 τὸ ἱερώτατον διάταγμα· ἔστι δὲ τοιόνδε· „καὶ ἔσται“
 φησὶν „ὡς ἂν εἰσαγάγῃ σε κύριος ὁ θεός σου εἰς τὴν γῆν p.181 M.
 τῶν Χανααίων. ὃν τρόπον ὤμοσε τοῖς πατράσι σου, καὶ 6
 ὁῦ σοι αὐτήν, καὶ ἀφελεῖς πᾶν διανοῖγον μήτρων, τὰ
 ἀρσενικά, τῷ κυρίῳ, πᾶν διανοῖγον (μήτρων) ἐκ τῶν βου-
 κολίων ἐν τοῖς κτήγεσιν ὅσα ἂν γένηται σοι, τὰ ἀρσενικά,
 τῷ κυρίῳ. πᾶν διανοῖγον μήτρων ὅπου ἀλλάξεις προβάτων· 10
 ἐὰν δὲ μὴ ἀλλάξης, κυτρώσῃ αὐτό“ (Exod. 13, 11—13).
 τὸ γὰρ διανοῖγον μήτρων τὸ Ἄβελ δῶρόν ἐστι πρωτότοκον,
 90 ὃ πότε καὶ πῶς δεῖ φέρειν ἐρεῦνησον. καιρὸς μὲν δὴ
 ἐπιτηδεύματος. ὅταν εἰσαγάγῃ σε ὁ θεός εἰς τὴν σαλεύοντα
 λόγον, τὴν τῶν Χανααίων γῆν, οὐχ ὃν τύχοι τρόπον, ἀλλ’ 15
 ὃν ὤμοσεν αὐτός· οὐχ ἵνα σάβον καὶ τροπὴν καὶ κλύδωνα
 ὣδε κἀκεῖσε φοροῦμενος ἀσπάτως ὑπομένης, ἀλλ’ ἵνα τοῦ
 σάβου παυσάμενος αἰθρία καὶ γαλήνην ἀγάγῃς καὶ ὡσπερ
 εἰς ὑπόδρομον ἢ ὑφορμον ἢ ναυλοχώτατον λιμένα τὴν
 91 ἀρετὴν ἀφικόμενος βεβαίως ἰδρυθῆς. (28.) ὅταν δὲ λέγῃ 20
 τὸν θεὸν ἠμύναι, σκεπτέον εἰ πρὸς ἀλήθειαν ὡς ἐπιβάλλον
 αὐτῷ τοῦτο ἀποφαίνεται, ἐπεὶ μυρίοις ἐδόξεν ἀνοίκειν
 εἶναι· ὅρκου γὰρ ἔννοιά ἐστι μαρτυρία θεοῦ περὶ πράγματος
 ἀμφοισβητουμένου· θεῷ δὲ οὐδὲν ἄδηλον οὐδὲ ἀμφοισβητού-
 μενον. ὅς καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ γνωρίσματα τῆς ἀληθείας 25
 ἐναρτηῶς ἐπιδέδειχε· μάρτυρός γε μὴν οὐθενὸς δεῖται, οὐδὲ
 92 γὰρ ἔστιν ἄλλος θεός ἰσότητος αὐτῷ. ἐῷ λέγειν ὅτι ὁ
 μαρτυρῶν, παρόσον μαρτυρεῖ, κρείττων ἐστὶ τοῦ ἐκμαρ-
 τυρουμένου· ὁ μὲν γὰρ δεῖται, ὁ δὲ ὠφελεῖ, τὸ δὲ ὠφελοῦν
 ἀξιοιουκότερον αἰεὶ τοῦ θεομένου. ἄμεινον δὲ οὐδὲ ἐπι- 30
 νοῆσαι θέμις τοῦ αἰτίου, ὅποτε οὐδὲ ἴσον αὐτοῦ ἀλλ’ οὐδὲ
 ὀλίγω καταδεέστερον, ἀλλ’ ὅλιω γένοι καταβεβηκὸς ἅπαν τὸ

μετὰ θεὸν εὐρίσκεται. τοῦ γε μὴν πιστευθῆναι χάριν 93
 ἀπιστούμενοι καταφεύγουσιν ἐφ' ὄρκον ἀνθρώποι· ὁ δὲ θεὸς
 καὶ λέγων πιστὸς ἐστίν. ὥστε καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ
 βεβαιότητος ἕνεκα μὴδὲν ὄρκων διαφέρειν. καὶ συμβέβηκε
 5 τὴν μὲν ἡμετέραν γνώμην ὄρκω. τὸν δὲ ὄρκον αὐτὸν θεῶ
 πεπιστώσθαι· οὐ γὰρ δι' ὄρκον πιστὸς ὁ θεός, ἀλλὰ δι'
 αὐτὸν καὶ ὁ ὄρκος βέβαιος. (29.) τί οὖν ἔδοξε τῷ ἱεροφάντῃ 94
 παρεισαγαγεῖν αὐτὸν ἠμύντα· ἵνα τὴν ἀσθενησάν διελέγη
 τοῦ γενητοῦ καὶ διελέγξας ἅμα παρηγορήσῃ· οὐ γὰρ δυνά-
 10 μεθα διτηνεκῶς τὸ ἄξιον τοῦ αἰτίου κεφάλαιον ἐν ψυχῇ
 ταμιεύεσθαι τῇ ἑαυτῶν. τὸ „οὐχ ὡς ἄνθρωπος ὁ θεός“
 (Num. 23, 19), ἵνα πάντα τὰ ἀνθρωπολογούμενα ὑπερ-
 κύψωμεν· ἀλλὰ πλεῖστον μετέχοντες τοῦ θνητοῦ καὶ χωρὶς 95
 p.182 M. ἑαυτῶν | ἐπινοῆσαι μὴδὲν δυνάμενοι μὴδὲ ἐκβῆναι τὰς ἰδίους
 15 κῆρας ἰσχύοντες, ἀλλ' εἰς τὸ θνητὸν εἰσδύμενοι καθάπερ οἱ
 κοχλῖαι καὶ περὶ ἑαυτοὺς ὥσπερ οἱ ἐχῖνοι σφαιρηδὸν εἰλού-
 μενοι, καὶ περὶ τοῦ μακαρίου καὶ ἀφθάρτου τὰ αὐτὰ ἅ
 καὶ περὶ ἑαυτῶν ὁσέζομεν τὴν μὲν ἀτοπίαν τοῦ λόγου, ὅτι
 ἀνθρωπόμερον τὸ θεῖον, ἀποδιδράσκοντες. τὴν δὲ ἐν τοῖς
 20 ἔργois ἀσέβειαν, ὅτι ἀνθρωποπαθές, ἐπαναιρούμενοι. διὰ 96
 τοῦτο χεῖρας πῶδας εἰσόδους ἐξόδους ἔχθρας ἀποστροφάς
 ἀλλοτριώσεις ὀργὰς προσαναπλάττομεν, ἀνοίκεια καὶ μέρη
 καὶ πάθη τοῦ αἰτίου· ὧν ἐστὶ καὶ ὁ ὄρκος τῆς ἡμετέρας
 ἐπίκουρος ἀσθενηίας. „εἰάν οὖν θῶ σοι ὁ θεός, ἀφελείς“ 97
 25 (Exod. 13, 11) λέγει Μωυσῆς ὀριζόμενος· μὴ δόντος γὰρ
 οὐχ ἔξεις, ἐπεὶ πάντα αὐτοῦ κτήματα, καὶ τὰ ἐκτός καὶ τὸ
 σῶμα καὶ ἡ αἰσθησις καὶ ὁ λόγος καὶ ὁ νοῦς καὶ αἱ πάντων
 ἐνέργειαι καὶ οὐ σὺ μόνος ἀλλὰ καὶ ὅδε ὁ κόσμος· ὃ τι
 ἂν ἀποτέμῃ καὶ διαιρῇ, τοῦτ' ἀλλότριον εὐρήσεις· καὶ
 30 γὰρ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα καὶ οὐρανὸν καὶ ἀστέρας καὶ
 ζῶων καὶ φυτῶν ἀφθάρτων τε καὶ φθαρτῶν ἰδέας ἀπάσας
 οὐκ ἴδια κέκτησαι. ὥσθ' ὃ τι ἂν αὐτῶν ἱερείου τρόπον

προσάγει, τὸ θεοῦ προσάξεις κτῆμα, οὐ τὸ σαυτοῦ.
 98 (30.) παρατήρει δὲ ὡς πάνυ εὐαγῶς ἀπὸ τῶν δοθέντων
 ἀφελεῖν διείρηται, οὐχ ὅλα προσάγειν τὰ δοθέντα. μυρία
 γὰρ ἡμῖν ἢ φύσις ἐπιβάλλοντα ἀνθρώπων γένει δοδῶρηται,
 ὧν ἀμέτοχος ἀπάντων ἐστὶν αὐτή, γένεσιν ἀγένητος οὔσα, 5
 τροφὴν τροφῆς οὐ θεομένη, ἀΐξῃσιν ἐν ὁμοίῳ μένουσα, τὰς
 κατὰ χρόνον ἡλικίας ἀφαίρεισιν ἢ πρόσθεσιν οὐκ ἐπιδεχο-
 μένη, σῶμα ὀργανικὸν ἢ λαβεῖν, ἢ δοῦναι, προσελθεῖν.
 ἰδεῖν, ἀκοῦσαι, προσενέγκασθαι τροφὴν, τὴν ἐξικμασθεῖσαν
 ἀποπέμψασθαι πάλιν, ἀτμῶν ἐπικρῖναι διαφοράς, λόγῳ 10
 χρῆσασθαι γεγωνῶ, πολλὰ καὶ ἄλλα τῶν εἰς τὰς ἀναγκαίας
 99 ἄμα καὶ ὠφελίμους ὑπηρεσίας ἔνεστιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν
 ἀδιάφορα ἂν τις εἴποι, τὰ δὲ ὁμολογούμενα ἀγαθὰ δεῖν
 ἀνῆφθαι τὴν φύσιν. φέρ' οὖν ἐξετάσωμεν καὶ τῶν πρὸς
 ἀλήθειαν ἀγαθῶν τὰ μάλιστα παρ' ἡμῖν θαυμαζόμενα, ὧν 15
 ἀπάντων μὲν τυχεῖν κατὰ καιροὺς τοὺς ἀρμόζοντας εὐχό-
 100 μεθα, τυγχόντες δὲ εὐδαιμονέστατοι νομιζόμεθα. τίς οὖν
 ἀγνωεῖ ὅτι εὐγῆρία καὶ εὐθανασία μέγιστα τῶν ἀνθρωπέων
 ἀγαθῶν ἐστίν, ὧν οὐδετέρου κοινωνὸς ἢ φύσις ἀγγήρως τε
 καὶ ἀθάνατος οὔσα; καὶ τί παράδοξον, εἰ τὸ | ἀγένητον p.183 M.
 γενητῶν ἀγαθοῖς οὐκ ἀξιοῖ προσχρῆσθαι, ὅποτε καὶ τὸ 21
 γενόμενον αὐτὸ κατὰ τὰς τῶν εἰδῶν εἰς ἃ τέμνεται δια-
 φοράς ἀνομοίων μεταποιεῖται ἀρετῶν; ἄνδρες γοῦν (οὐ)
 γυναῖξιν οὐδὲ γυναῖκες ἀνδράσιν ἀμιλλήσαιντο ἂν περὶ ὧν
 μόνους τοῖς ἑτέροις ἀρμόττει προσεῖναι· ἀλλ' αἱ μὲν γυνάν- 25
 ὄρων, εἰ ζηλώσαιεν τὰ ἀνδρῶν, οἱ δὲ ἀνδρογύνων, εἰ τοῖς
 101 γυναικῶν ἐπίθουιντο ἐπιτηδεύμασι, οὐσκειαν οἴσονται. ἐνίας
 δὲ ἀρετὰς ἢ φύσις οὕτως διακέκρικεν, ὡς μηδὲ ἐξ ἐπιτη-
 δεύσεως εἰς κοινωνίαν ἀχθῆναι δύνασθαι· τὸ γοῦν σπεῖρειν
 καὶ γεννᾶν κατ' ἀρετὴν ἀνδρῶν ἴδιον, οὐκ ἂν εὖροι τοῦτό 30
 γε γυνή· καὶ μὴν ἀγαθὸν οὔσαν γυναικῶν εὐτοκίαν ἀνδρὸς
 οὐδέχεται φύσις. ὥστε οὐδὲ τὸ „ὡς ἄνθρωπος“ (Deut.

- 1,31) ἐπὶ θεοῦ κυριολογεῖται. κατάχρησις δὲ ὀνομάτων
 ἐστὶ παρηγοροῦσα τὴν ἡμετέραν ἀσθενείαν. ἀφελεῖς οὖν,
 ὦ ψυχῆ, πᾶν γενητὸν θνητὸν μεταβλητὸν βέβηλον ἀπὸ
 ἐννοίας τῆς περὶ θεοῦ τοῦ ἀγενήτου καὶ ἀφθάρτου καὶ
 5 ἀτρέπτου καὶ ἀγίου καὶ μόνου μακαρίου. (31.) τὸ δὲ 102
 „παντὸς διανοίγοντος μήτραν τὰ ἀρσενικὰ τῷ κυρίῳ“
 (Exod. 13,12) φυσικώτατα ἔχει. ὡσπερ γὰρ ταῖς γυναῖξι
 πρὸς ζώων γένεσιν οἰκειότατον μέρος ἢ φύσις ἔδωκε μήτραν,
 οὕτως πρὸς γένεσιν πραγμάτων ὤρισεν ἐν ψυχῇ δύναμιν, δι’
 10 ἧς κυφορεῖ καὶ ὠδίνει καὶ ἀποστίκει πολλὰ διάνοια. τῶν 103
 δὲ ἀποκουσμένων ἐννοημάτων τὰ μὲν ἄρρενα, τὰ δὲ θήλαια,
 καθάπερ ἐπὶ ζώων εἶναι συμβέβηκε· θῆλυ μὲν οὖν ἔγγονον
 ψυχῆς ἐστὶ κακία καὶ πάθος, οἷς καθ’ ἕκαστον τῶν ἐπιτη-
 δευμάτων ἐκθηλονόμεθα. ἄρρεν δὲ εὐπάθεια καὶ ἀρετῆ,
 15 ὡς ὧν ἐχειρόμεθα καὶ βωννόμεθα. τούτων δὲ τὴν μὲν
 ἀνδρωῦντιν ἐστίαν πᾶσαν ἀνιερωτέον θεῶν, τὴν δὲ γυναι-
 κωνῦντιν ἀπονεμητέον ἑαυτοῖς· διὸ καὶ προστέτακται· „πᾶν
 διανοῖγον μήτραν, τὰ ἀρσενικά, τῷ κυρίῳ.“ (32.) ἀλλὰ 104
 καὶ „παντὸς“ φησὶ „διανοίγοντος μήτραν ἐκ τῶν βουκολίων
 20 ἐν τοῖς κτήγεσιν ἕσα ἂν γένηταί σοι τὰ ἀρσενικὰ τῷ
 κυρίῳ“ (Exod. 13, 12). εἰπὼν περὶ τῶν τοῦ ἡγεμονικοῦ
 γεννημάτων ἄρχεται διδάσκειν καὶ περὶ τῶν τοῦ ἀλόγου,
 ὅπερ αἱ αἰσθησεις κεκλήρωνται, ἃς κτήγεσιν ἀπεικάζει.
 θρεμμάτων δὲ ἕσα ἐν βουκολίῳ ἀνατρέφεται τιθασὰ καὶ
 25 χειροθήτη, ἅτε ὑπὸ ἐπιστάτου φροντίδος ἀγόμενα βουκόλου·
 τὰ μὲν γὰρ ἄφετα καὶ ἀπελευθεριάζοντα ἐρημίᾳ τοῦ
 πραύνοντος ἐξαγριαίνονται, ὧν δὲ ἡγεμόνες αἰπόλοι βουκόλοι
 νομεῖς, τῶν κατ’ ἕκαστον εἶδος ἐπιστάται ζώων, ταυτ’ ἐξ
 184 M. ἀνάγκης ἡμεροῦται. πέφυκεν | οὖν καὶ τὸ αἰσθησεων 105
 30 γένος τῆ μὲν ἀτίθασον τῆ δ’ εἶναι χειροθήτες· ἀτίθασον
 μὲν ὅταν ἀφηγιάσαν ὡσπερ βουκόλου τοῦ νοῦ φέρηται
 πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀλόγως αἰσθητά, ἡμερον δὲ ὅταν ὑπέταξαν

- πειθηγίως τῷ τοῦ συγκρίματος ἡγεμόνι λογισμῷ κυβερ-
 106 νᾶται τε καὶ ἡγεύχεται πρὸς αὐτοῦ. ὅσα μὲν οὖν ἂν ἴδη
 ἢ ἀκούσῃ ἢ συνόλωσ ἀίσθηται κατὰ τὴν ἐπιπέλευσιν τοῦ
 νοῦ. πάντα ἐστὶν ἄρρενα καὶ τέλεια, προσγίνεται γὰρ
 ἐκάστῳ τὸ εὔ. ὅσα δ' ἂν χωρὶς ἡγεμόνος, ὑπὸ ἀναρχίας 5
 ὡσπερ πόλιν τὸ σῶμα ἡμῶν διόλλυσι. πάλιν οὖν καὶ τῶν
 αἰσθησέων τὰς μὲν ἐπομένας τῷ νοῦ κινήσεις, αἵπερ ἐξ
 ἀνάγκης ἀμείνους εἰσὶν, ὁμολογητέον κατὰ θεὸν συμβαίνειν,
 τὰς δὲ ἀφηνιαζούσας ἀναθετέον ἑαυτοῖς ἀλόγως ὑπὸ τῆς
 107 τῶν ἐκτὸς αἰσθητῶν φορᾶς ἀγομένους. (33.) ἀλλ' οὐ 10
 μόνον ἀπὸ τούτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ φουράματος ὄλου
 προστέταχεν ἀφαιρεῖν. ἡ δὲ πρόσταξις ἐστὶ τοιαύτη· „καὶ
 ἔσται, ὅταν ἐσθίητε ἀπὸ τῶν ἄρτων τῆς γῆς, ἀφελεῖτε
 ἀφαίρεμα ἀφῆρισμα τῷ κυρίῳ· ἀπαρχὴν φουράματος ὑμῶν
 ἄρτον, ἀφαίρεμα ἀφελεῖτε αὐτόν· ὡς ἀφαίρεμα ἀπὸ ἄλωνος, 15
 108 οὕτως ἀφελεῖτε“ (Num. 15, 19, 20). τὸ τοίνυν φύραμα
 κυρίως, εἰ γρηὶ τάληθιές εἰπεῖν, ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοί, συμπε-
 φορημένων καὶ συγκεκριμένων πλείστων οὐσιῶν, ἵνα ἀπο-
 τελεσθῶμεν· ψυχρὸν γὰρ θερμῷ καὶ ἕτηρὸν ὑγρῷ, δυνάμεις
 ἐναντίας, ἀναμίξας καὶ ἀνακερασάμενος ὁ ζυθοπλάστης ἐν 20
 ἐκ πασῶν ἕκαστον ἡμῶν ἀπειργάζετο συμφόρημα. ἀφ' οὗ
 καὶ φύραμα εἴρηται. τούτου τοῦ συμφορήματος, ὃ ψυχῆ
 καὶ σῶμα δύο τὰ ἀνωτάτω τμήματα κεκλήρωται. τὰς
 109 ἀπαρχὰς ἀνερωπέον. ἀπαρχαὶ δὲ εἰσὶν ἄγαι κινήσεις αἱ 25
 κατ' ἀρετὴν ἐκατέρου, διὸ καὶ ἄλω παραβέβληται· καθάπερ
 οὖν ἐν ταῖς ἄλωσι πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα
 καθ' ἑαυτὰ χωρίζεται, ἄλλοις δὲ καὶ ἄχυρα καὶ εἴ τις
 ἄλλος φορυτὸς ἐτέρωσε σκίδναται. οὕτως καὶ παρ' ἡμῶν τὰ
 μὲν ἐστὶν ἄριστα καὶ ὠφέλιμα καὶ τὰς ἀληθεῖς τροφὰς
 παρέχοντα. δι' ὧν ὁ ὀρθὸς ἀποτελεῖται βίος. ἅπερ ἀνα- 30
 θετέον θεῷ, τὰ δὲ ἄλλα ὅσα μὴ θεῷ ὑπολείπετον ὡσπερ
 σκύβαλα γένει τῷ θνητῷ. ἀπὸ μὲν οὖν τούτων ἀφαιρε-

- τέσν. εἰσὶ δὲ δυνάμεις ἀμειγῆς κακίας ὅλαι δι' ὧτων, ἅς 110
 οὐ θέμις ἀκρωτηριάζειν διαιροῦντας, αἱ εἰκουῖαι ταῖς ἀμε-
 ρίστοις θυσίαις, ὀλοκαυτώμασιν, ὧν ἐναργῆς παράδειγμα
 185M. ὁ Ἰσαάκ, ὃν ἱερείου τρόπον ἀνάγειν | προστέταχται μηδενὸς
 5 πάθους φθοροποιῶ μεμοιραμένον. λέγεται δὲ καὶ δι' 111
 ἑτέρων· „τὰ δῶρά μου, δόματά μου, καρπώματά μου δια-
 τηρήσετε προσφέρειν ἐμοὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς μου“ (Num.
 28, 2), οὐκ ἀφαιροῦντες οὐδὲ διανέμοντες, ἀλλ' ἔμπλεα
 καὶ ὀλίκληρα καὶ τέλεια προσάγοντες· ἑορτὴ γὰρ ψυχῆς
 10 ἢ ἐν ἀρεταῖς εὐφροσύνη τελείαις, τέλεια δὲ αἱ κηρῶν
 ἀμέτοχοι, ὅσας τὸ ἀνθρώπειον γένος χωρεῖ. μόνος δὲ
 ἑορτάζει τὴν τοιαύτην ἑορτὴν ὁ σοφός, τῶν δὲ ἄλλων
 οὐδὲ εἶς· ἄγευστον γὰρ παθῶν ἢ κακιῶν ψυχὴν εὐρεῖν
 σπανιώτατον. (34.) ἀποδοὺς οὖν τὸν περὶ τῶν μερῶν τῆς 112
 15 ψυχῆς λόγον ἡγεμονικῶς τε καὶ ὑπηκόου καὶ τί ἐστὶν
 ἐν ἑκατέρῳ τὸ ἄρρεν ἢ θῆλυ, μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἀκο-
 λούθων ἐκδιδάσκει. σαφῶς γὰρ εἰδὼς ὅτι δίγχα πόνου καὶ
 ἐπιμελείας οὐχ οἷόν τε γενεᾶς τῆς ἄρρενος ἐπιλαχεῖν,
 φησὶν ἐξῆς· „πᾶν διανοῖγον μήτραν ὄνου ἀλλάξεις προβάτιον“
 20 (Exod. 13, 13), ἴσον τῷ πάντα πόνον ἀντικαταλλάττου
 προκοπῆς· πόνου μὲν γὰρ ὄνος — κτητικὸν γὰρ τὸ ζῷον
 —, προκοπῆς δὲ πρόβατον, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ τοῦνομα,
 σύμβολον. Ἰθὶ οὖν ἐπὶ τὴν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιτηδευσμάτων 113
 καὶ τῶν ἄλλων ὅσα διδακτὰ μελέτην, μὴ ὀλιγόρως μηδὲ
 25 ῥαθυμῶς ἀλλὰ μετὰ φροντίδος τῆς πάσης παρεσκευακῶς
 τὴν σαυτοῦ διάνοιαν ὑποστῆναι καρτερῶς πάντα κάματον,
 καὶ σπούδαζε μὴ ὑπὸ ἀτελοῦς κατασχεθῆναι πόνου,
 προκοπῆν δὲ καὶ βελτιώσιν ἐπὶ τὸ εὐκλεέστατον ἄγοντα
 τέλος εὐρέσθαι· προκοπῆς γὰρ χάριν οἰστὸς ὁ πόνος. ἐὰν 114
 30 δὲ ἄρα σὺ μὲν ἀναδέχη τὸν ἐκ τοῦ πονεῖν κάματον, ἢ δὲ
 φύσις μηδὲν ἐπιδιδῶ πρὸς τὸ ἄμεινον ἐναντιουμένη ταῖς
 ἐκ προκοπῆς βελτιώσεσι, μετατραπόμενος ἡρέμει· χαλεπὸν

- γὰρ ἐναντιοῦσθαι φύσει. διὸ καὶ προστίθῃσιν· „ἐὰν δὲ“
 φησί „μὴ ἀλλάξῃς, λυτρώσῃ αὐτό“ (Exod. 13, 13), ὅπερ
 ἐστίν. ἐὰν μὴ δυνήθῃς προκοπὴν ἀλλάξασθαι τοῦ πονεῖν,
 μέθεις καὶ τὸν πόνον· τὸ γὰρ λυτρώσασθαι τοιοῦτον
 ὑποβάλλει νοῦν, ἐλευθερῶσαι τὴν ψυχὴν ἀνηνύτου καὶ 5
 115 ἀτελοῦς φροντίδος. (35.) λέγω δὲ ταῦτα οὐ περὶ τῶν
 ἀρετῶν ἀλλὰ περὶ τῶν μέσων τεχνῶν καὶ ὧν ἄλλων
 ἀναγκαίων περὶ τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν καὶ τὴν τῶν ἐκτὸς
 περιουσίαν πραγματεύονται, ἐπεὶ ὅ γε περὶ ἀγαθῶν καὶ
 καλῶν τελείων πόνος, | καὶ ὑστερίζῃ τοῦ τέλους, ἱκανὸς p.186 M.
 ἐξ ἑαυτοῦ προωφελῆσαι τοὺς χρωμένους. τὰ δὲ ὅσα ἐκτὸς 11
 ἀρετῆς, ἐὰν μὴ προσγένῃται τὸ πέρας, ἀνωφελῆ πάντα·
 ὥσπερ ἐπὶ ζώων, ἐὰν ἀφέλῃς κεφαλὴν, οἴχεται τὰλλα·
 κεφαλὴ δὲ πραγμάτων ἐστὶ τὸ τέλος αὐτῶν, ἡ ζῆ μὲν
 τρόπον τινὰ ἐφαρμοζομένου, θνήσκει δέ, ἐὰν ἐκτεμεῖν καὶ 15
 116 ἀκρωτηριάζειν ἐθέλῃς. ὥστε καὶ ἀθληταὶ μὴ δυνάμενοι
 νικηφορεῖν, αἰεὶ δὲ ἡττώμενοι, καταλυέτωσαν· καὶ εἴ τις
 ἔμπορος ἢ ναύκληρος θαλασσεύων ἐπαλλήλοις κακοπραγίαις
 χρῆται, μετατραπόμενος ἡρεμεῖτω· ὅσοι τε τὰς μέσας
 ἐπιτηδεύσαντες τέχνας μηδὲν ἡδυνήθησαν διὰ σκληρότητα 20
 φύσεως μάθημα παραδέξασθαι, ἐπαινετοὶ καταλύοντες· οὐ
 γὰρ ἕνεκα ἀσκήσεως ἀσκεῖται τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τοῦ πρὸς
 117 ὃν ἀναφέρεται σκοποῦ. ἐὰν οὖν ἐμποδοστατῇ πρὸς τὰς
 ἀμείνους ἐπιδόσεις ἢ φύσις, μὴ ἀνόνητα ἀντιτείνωμεν,
 συμπραττούσης δὲ ἀπαρχαῖς καὶ τιμαῖς γεραίρωμεν τὸ 25
 θεῖον, αἱ λύτρα τῆς ἡμετέρας ψυχῆς εἰσι, δεσποτῶν ἀνη-
 μέρων αὐτὴν ἀπαλλάττουσαι καὶ εἰς ἐλευθερίαν ἐξαιρού-
 118 μεναι. (36.) καὶ γὰρ τοὺς Λευίτας ὁμολογεῖ Μωυσῆς τοὺς
 ἀντὶ τῶν πρωτοτόκων γενομένους θεραπευτὰς τοῦ μόνου
 ἀξίου θεραπεύεσθαι λύτρα τῶν ἄλλων ἀπάντων εἶναι· 30
 „καθὼ“ γὰρ φησιν „ἰδοὺ εἴληφα τοὺς Λευίτας ἐκ μέσου
 (τῶν) υἱῶν Ἰσραὴλ ἀντὶ παντὸς πρωτοτόκου διανοίγοντος

μήτρην παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ· λύτρα αὐτῶν ἔσονται,
καὶ ἔσονται ἐμοὶ οἱ Λευῖται. ἐμοὶ γὰρ πᾶν πρωτότοκον·
ἐν ἣ ἡμέρᾳ ἐπάταξα πᾶν πρωτότοκον ἐν γῆ Αἰγύπτῳ,
ἡγίασα ἐμοὶ πᾶν πρωτότοκον ἐν Ἰσραὴλ“ (Num. 3, 12. 13).

5 ὁ καταπεφευγὼς ἐπὶ θεὸν καὶ ἐκέτης αὐτοῦ γεγονὼς λόγος 119
ὀνομάζεται Λευίτης· τοῦτον ἐκ τοῦ μεσαιτάτου καὶ ἡγε-
μονικωτάτου τῆς ψυχῆς λαβῶν, τουτέστι προσλαβόμενος καὶ
προσκληρώσας ἑαυτῷ, τῆς τῶν πρεσβείων ἡξίωσε μερίδος·
ὥστε ἐνθένδε ὀφθαλμῶν εἶναι, ὅτι ὁ μὲν Ῥουβὴν τοῦ Ἰακώβ,
10 ὁ δὲ Λεὺ τοῦ Ἰσραὴλ πρωτότοκός ἐστιν, ὁ μὲν τὰ 120
χρόνου, ὁ δὲ τὰ ἀξιώματος καὶ δυνάμεως φερόμενος
πρεσβεῖα· πόνου μὲν γὰρ καὶ προκοπῆς, ὧν Ἰακώβ σύμ-
βολον. τὸ εὐφυὲς ἀρχή, καθ' ὃ Ῥουβὴν καλεῖται, θεωρίας
δὲ τῆς τοῦ μόνου σοφοῦ, καθ' ἣν Ἰσραὴλ τέτακται, πηγῆ
15 τοῦ θεραπευτικῶς ἔχειν αὐτοῦ, θεραπείας δὲ ὁ Λεὺ ἐστὶ
σημεῖον. καθάπερ οὖν τῶν Ἡσαῦ προτοτοκίων κληρονόμος
p.187 M. Ἰακώβ ἀνευρίσκεται. | τῆς περὶ κακίαν σπουδῆς ἠττωμένης
τοῦ πρὸς τὸ καλὸν πόνου, οὕτως καὶ τὰ Ῥουβὴν πρεσβεῖα
τοῦ εὐφυοῦς ὁ κεχορημένος ἀρετῆ τελεία Λεὺ οἴσεται· τῆς
20 δὲ τελειότητος δεῖγμα ἐναργέστατον πρόσφυγα γενέσθαι
θεοῦ καταλιπόντα τὴν τῶν ἐν γενέσει πραγματείαν.
(37.) ταῦτ' ἐστὶ κυρίως εἰπεῖν τὰ ψυχῆς ἐλευθερίας 121
ἐφειμένης σῶστρά τε καὶ λύτρα. μήποτε δὲ καὶ ὄργανον
εἰσηγεῖται σφόδρα ἀναγκαῖον, ὅτι πᾶς σοφὸς λύτρον ἐστὶ
25 τοῦ φαύλου, μῆδ' ἂν πρὸς ὀλίγον χρόνον ἐσαρκέσαντος, εἰ
μὴ ἐλέη καὶ προμηθεῖα χρώμενος ἐκεῖνος προὔνοιε τῆς
διαμονῆς αὐτοῦ, καθάπερ ἰατρός τοῦ νοσοῦντος ἀντι-
τεταγμένος τοῖς ἀρρωστήμασι καὶ πράτερα κατασκευάζων
αὐτὰ ἢ συνόλως ἀναιρῶν, εἰ μὴ που μετὰ φορᾶς ἀνεπι-
30 σγέτου βιασάμενα καὶ τὴν τῆς θεραπείας ὑπερβάλλου 122
φροντίδα. οὕτως γὰρ καὶ Σόδομα φθειρεται, μηδενὸς οἶα
ἐπὶ πλάστιγγος ἀμυθήτω πλήθει κακῶν ἀντιρροῦσαι δυνα-

- θέντος ἀγαθοῦ· ὡς εἴ γε ὁ πεντηκοστὸς λόγος εὐρέθη,
καθ' ὃν ἄφρασις ψυχῆ δουλείας καὶ παντελῆς ἐλευθερίας
προκηρύσσεται (Lev. 25. 10), ἢ τις τῶν μετ' αὐτὸν
ἀριθμῶν. οὗς ὁ σοφὸς Ἀβραάμ καταλέγειται μέχρι τῆς
κατὰ παιδείαν ἑρμείων δεκάδος τὴν ὕφρασιν, οὐκ ἂν οὕτως 5
- 123 ἀκλεῶς ὁ νοῦς ἐφθάσῃ (Gen. 18, 24 sqq.). πειρᾶσθαι
μέντοι δεῖ καὶ τοὺς πάντως ὑπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς δια-
φιλαρησμένους κακίας ὡς οἴαν τε διασφύζειν μιμουμένους
τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ἱατρῶν. οἱ. κἂν ἑρῶσιν ἀδύνατον τοῖς
κάμνουσι τὸ σφύζεσθαι, προσφέρουσι τὴν θεραπείαν ὅμως 10
ἄσμενοι. τοῦ μὴ τῆ παρ' αὐτοὺς ὀλιγορῆα δοκεῖν συμ-
βῆναί τι τῶν παρὰ γνώμην· εἰ δέ τι καὶ μικρὸν ὅσον
ὑγείας σπέρμα ἐμφαίνοιτο, τοῦτο ὥσπερ ἐμπύρευμα πάσαις
ἐπιμελείαις ζωοποιητέον· ἐλπίς γὰρ μηκυνθέντος καὶ
συναυξηθέντος ἀμείνων καὶ ἀπταιστοτέρω χρήσασθαι τῇ 15
- 124 βίῳ. ἔγωγ' ὅν ὅταν τινὰ τῶν σπουδαίων διαιτώμενιν
κατ' οἰκίαν ἢ κατὰ πόλιν θεάσωμαι, τὴν οἰκίαν ἢ τὴν
πόλιν ἐκείνην εὐδαιμονίζω καὶ αἶμαί τὴν τε τῶν παρόντων
ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν βέβαιον καὶ τὴν τῶν ἀπόντων προ- 20
δοκίαν τελεσφορομένην σχήσειν, τοῦ θεοῦ τὸν ἀπει-
ρίστον καὶ ἀπερίγραφον πλοῦτον αὐτοῦ διὰ τοὺς ἀξίους
καὶ τοῖς ἀνάξις δωρομένου· καὶ εὐχομαι ὡς πολυ-
χρονωτάτους αὐτούς. ἐπειδὴ ἀγήρωσ οὐκ ἔνεστι γενέσθαι,
νομίζων ἐπὶ τοσοῦτον παραμένειν ἀνθρώποις τὰ ἀγαθὰ.
- 125 ἐφ' ὅσον ἂν οὗτοι χρόνον ζῆν | δουνηθῶσιν. ὅταν οὖν p.188M.
ἢ ἴδω ἢ ἀκούσω τινὰ αὐτῶν τεθνεῶτα, σφόδρα κατηφῶ 26
καὶ ἄχθομαι καὶ οὐ μᾶλλον αὐτούς ἢ τοὺς ζῶντας ὀλο-
φύρομαι· τοῖς μὲν γὰρ ἀκολουθία φύσεως τὸ ἀναγκαῖον
ἀποβῆναι τέλος, βίαν μὲν εὐδαιμόνα εὐχλεᾶ δὲ θάνατον
ἐνδεξαμένους. τοὺς δὲ ἐρήμους μεγάλῃς καὶ δυνατῆς χειρὸς, 30
ὅ· ἦν ἐσφύζοντο, ἀπολειφθέντας ταχὺ δὲ μάλα τῶν ἰδίων
εἰσδηγῆσθαι κακῶν. εἰ μὴ πάλιν ἀντὶ τῶν πρότερον

ἡ φύσις ὡσπερ θένδρω τοὺς ἥδη πεπανθέντας καρποὺς
 ἀποβάλλοντι νέους ἐτέρους ἀναβλαστῆσαι παρασκευάσει πρὸς
 τροφήν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν χρῆσθαι δυναμένων. ὡσπερ 126
 οὖν τῶν πόλειων τὸ ἐχυρώτατον εἰς διαμονὴν ἄνδρες εἰσὶν
 5 ἀγαθοί. οὕτως καὶ τῆς περὶ ἕκαστον ἡμῶν πόλειως, ἡ
 συνέστηκεν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, τὸ βεβαιότατον εἰς
 ἴδρυσιν ἔλαχον οἱ φρονήσεως καὶ ἐπιστήμης ἐρασταὶ λόγοι.
 οὗς ὁ νομοθέτης μεταφορᾷ χριώμενος λύτρα καὶ πρωτο-
 τόκους καλεῖ δι' ἃς εἶπον αἰτίας ἥδη. ταύτη καὶ τὰς 127
 10 πόλεις τῶν Λευιτῶν „λυτρωτὰς διὰ παντός“ εἶναί φησιν
 (Lev. 25, 32), ὅτι ὁ θεοῦ θεραπευτὴς αἰώνιον ἐλευθερίαν
 κεραιρῶται κατὰ τὰς συνεχεῖς τροπὰς τῆς ἀεικινήτου
 ψυχῆς ἰάσεις δεχόμενος ἐπαλλήλους· τὸ γὰρ λυτρωτὰς
 μὴ ἀπαξ ἀλλὰ διὰ παντός, ὡς φησι. γίνεσθαι τοιοῦτον
 15 ὑποβάλλει νοῦν, ἀεὶ μὲν τρέπεσθαι, ἀεὶ δὲ ἐλευθεροῦσθαι.
 τῆς μὲν τροπῆς διὰ τὸ φύσει ἴνητόν ἐγγινομένης, τῆς δὲ
 ἐλευθερίας χάριτι τοῦ εὐεργέτου. ὃν κληρὸν ἔλαχεν.
 βεβαιουμένης. (38.) ἄξιον δὲ μὴ παρέργως σκέψασθαι. 128
 τί δὴ ποτε τὰς πόλεις τῶν Λευιτῶν ἀνῆκε τοῖς φυγάσι.
 20 τοῖς ἱερωτάτοις τοὺς ἀνιέρους εἶναι δοκοῦντας συνοικεῖν
 ἀξιώσας· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ τὸν ἀκούσιον φόνον ὀράσαντες.
 λεκτέον οὖν πρῶτον μὲν τάχλουθον τῷ πάλαι λεχθέντι.
 ὅτι ὁ σπουδαῖος τοῦ φαύλου λύτρον. ὥστ' εἰκότως πρὸς
 τοὺς ἱερωμένους οἱ διαμαρτάνοντες ἀφίξονται τοῦ καθαρ-
 25 ὄθηναι χάριν· ἔπειθ' ὅτι φυγάδας οἱ Λευῖται προσίενται
 καὶ αὐτοὶ δυνάμει φυγάδες ὄντες· ὡς γὰρ ἐκεῖνοι τῶν 129
 πατρίδων ἐλαύνονται, οὕτως καὶ οὗτοι καταλειοίπασι τέκνα.
 γονεῖς, ἀδελφοὺς, τὰ οἰκειότατα καὶ φίλτατα. ἵνα ἀντὶ
 ἴνητοῦ τὸν αἰθάνατον κληρὸν εὔρωνται· διαφέρουσι δὲ ὅτι
 30 ἐκεῖνοις μὲν ἀβούλητος ἡ φυγὴ αἰ' ἔργον ἀκούσιον. ταύτοις
 δὲ ὁ θρασυμὸς ἐκούσιος δι' ἔρωτα τῶν ἀρίστων, καὶ ὅτι
 τοῖς μὲν οἱ Λευῖται καταφυγή, τοῖς δὲ Λευῖταις ὁ πάντων

- ἡγεμών ἐστιν, ἵν' οἱ | μὲν ἀτελεῖς νόμον ἔχωσι τὸν ἱερὸν p.189 M.
 130 λόγον, οὗτοι δὲ τὸν ᾧ ἱερῶνται θεόν. ἔτι γε μὴν οἱ τὸν
 ἀκούσιον φόνον δράσαντες τὰς αὐτὰς τοῖς Λευίταις πόλεις
 ἔλαχον οἰκεῖν, ὅτι καὶ οὗτοι διὰ φόνον ὄσιον προνομίας
 ἤξιώθησαν· ὅτε γοῦν ἡ ψυχὴ τραπέῖσα τὸν Αἰγύπτιον 5
 θεόν, τὸ σῶμα. ὡς χρυσὸν ἐξετίμησε, τόθ' οἱ ἱεροὶ λόγοι
 πάντες αὐτοκέλευστοι μεθ' ὀπλων ὀρμήσαντες ἀμυντηρίων,
 τῶν κατ' ἐπιστήμην ἀποδείξεων, ἡγεμόνα προστησάμενοι
 καὶ στρατηγὸν τὸν ἀρχιερέα καὶ προφήτην καὶ φίλον τοῦ
 θεοῦ Μωυσῆν πόλεμον ἀκήρυκτον ὑπὲρ εὐσεβείας ἐπολέ- 10
 μουν καὶ οὐ πρότερον ἀπηλλάγησαν, ἢ πάντα τὰ τῶν
 ἐναντιουμένων δόγματα καταλῦσαι· ὥστ' εἰκότως σύνοικισι
 γεγονάσιν οἱ τὰς ὁμοίας εἰ καὶ μὴ τὰς αὐτὰς πράξεις
 131 ἐργασάμενοι. (39.) ἄδειται δὲ τις καὶ τοιοῦτος ἐν ἀπορ-
 ρήτοις λόγος, ὃν ἀκοαῖς πρεσβυτέρων παρακατατίθεσθαι 15
 χρῆ νεωτέρων ὦτα ἐπιφράξαντας. τῶν γὰρ περὶ τὸν θεὸν
 δυνάμεων ἀρίστων πασῶν μία οὖσα ταῖς ἄλλαις ἰσότιμος
 ἡ νομοθετικὴ — νομοθέτης γὰρ καὶ πηγὴ νόμων αὐτός,
 ἀφ' οὗ πάντες οἱ κατὰ μέρος νομοθεταὶ — διχῆ πέφυκε
 τέμνεσθαι, τῇ μὲν εἰς εὐεργεσίαν κατορθούντων, τῇ δὲ εἰς 20
 132 κόλασιν ἀμαρτανόντων. τοῦ μὲν οὖν προτέρου τμήματος
 ὑπηρέτης ὁ Λευίτης ἐστί· τὰς γὰρ λειτουργίας ἀπάσας
 ἀναδέχεται, ὅσαι πρὸς ἱερωσύνην ἀναφέρονται τελείαν,
 καὶ ἢ ἡν διασυνίσταται καὶ γνωρίζεται τὸ θνητὸν θεῶ, ἢ
 δι' ὀλοκαυτωμάτων ἢ διὰ σωτηρίων ἢ διὰ μετανοίας 25
 ἀμαρτημάτων· τοῦ δὲ δευτέρου καὶ κολαστηρίου τμήματος
 133 οἱ τὸν ἀκούσιον φόνον ὀρῶντες ὑπηρέται γεγονάσι. καὶ
 μαρτυρεῖ Μωυσῆς φάσκων· „ὁ δὲ οὐχ ἐκῶν, ἀλλ' ὁ θεὸς
 παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ“ (Exod. 21, 13),
 ὥστε τὰς μὲν τούτου χεῖρας ὀργάνων τρόπον παραλαμ- 30
 βάνεσθαι, τὸν δὲ διὰ τούτων ἀοράτως ἐνεργοῦντα ἕτερον
 εἶναι, τὸν ἀόρατον. συνοικεῖωσαν οὖν δύο θεράποντες

τῶν νομοθετικῆς ὑπερέται οὐεῖν εἰδῶν, τοῦ μὲν πρὸς
 εὐαργεσίαν ὁ Λευίτης, τοῦ δὲ πρὸς κόλασιν ὁ ἀκουσίως
 ἀνελών. „ἐν ἧ“ δὲ φησιν „ἡμέρα ἐπάταξα πᾶν πρωτό- 134
 τοκον ἐν γῆ Αἰγύπτῳ, ἡγίασα ἐμοὶ πᾶν πρωτότοκον ἐν
 5 Ἰσραήλ“ (Num. 3, 13), οὐχ ἵνα τοῦθ' ὑποτοπήσωμεν,
 ὅτι κατ' ἐκεῖνον μόνον τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐπλήγη τὴν
 μεγάλην πληγὴν φθορᾶ τῶν πρωτοτόκων Αἰγυπτῶν, οἱ
 Ἰσραήλ πρωτότοκοι ἐγένοντο ἅγιοι, ἀλλ' ὅτι καὶ πάσαι
 καὶ νῦν καὶ αὔθις καὶ ἀεὶ τοῦτο συμβαίνειν ἐπὶ ψυχῆς
 10 πέφυκεν· ὅταν τὰ τοῦ τυφλοῦ πάθους ἡγεμονικώτατα
 διαφθαρεῖ, τηρικαῦτα τὰ τοῦ θεοῦ ἡξυδαρκῶς ὄρωντος
 p.190M. πρεσβύτερα καὶ | τίμια ἔκγονα γίνεται ἅγια. κακίας γὰρ 135
 ἕξοδος ἀρετῆς εἴσοδον ἐργάζεται, ὡς καὶ τοῦναντίον
 ὑπεκστάντος ἀγαθοῦ τὸ ἐφεδρεῦον κακὸν ἐπεισέρχεται·
 15 ὅσον οὐδέπω γοῦν ἐξῆλθεν Ἰακώβ (Gen. 27, 30), καὶ
 πάρεστιν ἐπὶ τὴν πανδεχῆ διάνοιαν Ἡσαῦ ἀντὶ τῶν
 ἀρετῆς τύπων ἐνσφραγισόμενος κακίας, ἣν δύνηται, χαρα-
 κτηρας· ἀλλ' οὐκ ἂν ἰσχύσαι τοῦτ' ἐργάσασθαι, πετρι-
 σθῆεις γὰρ καὶ κληρονομηθεῖς ὑπὸ τοῦ σοφοῦ λήσεται
 20 φθάσαντος πρὶν ἢ παθεῖν ἀμύνασθαι.

(40.) Προσάγει δ' οὐ μόνον ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων 136
 τὰς ἀπαρχὰς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων, ἐμφαίνων ὅτι τὰ
 τῆς ψυχῆς γεγηθότα καὶ πίονα καὶ φυλακτικὰ καὶ χαρτὰ
 πάντα θεῶ παραχωρητέον. ὄρω δ' ἔγωγε καὶ ἐν ταῖς
 25 τῶν θυσιῶν διατάξεσι τρία προστεταγμένον ἀναφέρειν ἀπὸ
 τῶν ἱερείων τὰ πρῶτα, στέαρ καὶ νεφροὺς καὶ λοβὸν
 ἥπατος (Lev. 3, 3 ss.), περὶ ὧν κατ' ἰδίαν λέξομεν,
 οὐδαμοῦ δὲ ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν, ἅπερ εἰκὸς ἦν πρὸ τῶν
 ἄλλων καθαγίζεσθαι, εἴ γε καὶ κατὰ τὸν νομοθέτην ἐν τῇ
 30 ἐτέρῳ τούτων τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. ἀλλὰ μήποτε 137
 ὁσίως πάνυ καὶ περισκέψεως ἀκριβοῦς αὐτὰ εἰς τὸν τοῦ
 θεοῦ βωμὸν οὐκ ἀνῆκεν, ὅτι τὸ ἡγεμονικὸν κατὰ ἀμερῆ

χρόνων διαστήματα πολλάς πρὸς ἑκάτερον τὸ τε εὖ καὶ
 χειρὸν τροπὰς λαμβάνον καὶ διαλλάττοντας ἀεὶ τύπους θέ-
 χεται τοτὲ μὲν καθαρῷ καὶ δοκίμου τοτὲ δὲ παρακεκομ-
 138 μένου καὶ κιβδηλοῦ νομίσματος. τὴν δεδεγμένην οὖν χώραν
 ἄμφω τὰ μαχόμενα καλὸν τε καὶ αἰσχρὸν καὶ πρὸς ἑκάτερον
 ἠφικνωμένην καὶ τὴν ἴσην τιμὴν ἀμφοτέροις ἀπονέμουσαν
 οὐχ ἥττον ἀναγνον ἢ εὐαγῆ κρίνας ὁ νομοθέτης ἀπὸ τοῦ
 θεοῦ βωμοῦ κατεβίβασε· τὸ γὰρ αἰσχρὸν βέβηλον, τὸ δὲ
 139 βέβηλον πάντως ἀνίερρον. τοῦτο δὲ τὸ ἡγεμονικὸν διακεχώ-
 ρικεν· εἰ δ' ἐπίκρισιν πάσχοι, τηνικαῦτα πάντων τῶν
 10 μερῶν καθαθαρμένων ἀκηλίδωτον ἄχραντον ὀλοκαυτωθήσε-
 ται· νόμος γὰρ ὀλοκαυτωμάτων οὗτος, μηδὲν ἔξω τροφῆς
 σκυβάλων καὶ δέρματος, ἀ σωματικῆς ἀσθενείας δεήματα,
 οὐχὶ κακίας, ἐστίν, ὑπολείπεσθαι τῷ γενητῷ, τὰ δ' ἄλλα
 ὅσα ψυχὴν ὀλόκληρον κατὰ πάντα τὰ μέρη παρέχεται 15
 ὀλοκαυτοῦν θεῷ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ
ΤΟ ΧΕΙΡΟΝ ΤΩΙ ΚΡΕΙΤΤΟΝΙ
ΦΙΛΕΙΝ ΕΠΙΤΙΘΕΣΘΑΙ

p.191 M. (1.) „Καὶ εἶπε Κάιν πρὸς Ἄβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ 1
Διέλθωμεν ἐπὶ τὸ πεδίον. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς
ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνέστη Κάιν ἐπὶ Ἄβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν“ (Gen. 4, 8). ὁ βούλεται ὁ Κάιν
5 τοιοῦτόν ἐστιν, ἐκ προκλήσεως τὸν Ἄβελ εἰς συζήτησιν
ἀγαθῶν εἰκόσι καὶ πιθανοῖς σοφίσμασιν ἐλεῖν ἀνὰ κράτος·
τὸ γὰρ πεδίον, εἰς ὃ προτρέπεται παραγενέσθαι, σημεῖον
ἀμίλλης καὶ διαμάχης εἶναί φασιν ἀπὸ τῶν προσφανῶν
τεχμαιρόμενοι περὶ τῶν ἀθῆλων. ὁρῶμεν γὰρ τοὺς πλείστους 2
10 τῶν ἀγῶνων κατὰ τε πόλεμον καὶ κατ’ εἰρήνην ἐν πεδίοις
συνισταμένους· ἐν εἰρήνῃ μὲν οὖν ὅσοι τοὺς γυμνικοὺς
ἄθλους διαθλοῦσι, στάδια καὶ λεωφόρα πεδία μεταδιώκουσι,
κατὰ δὲ τὸν πόλεμον τὰς πεζομαχίας καὶ ἵππομαχίας οὐκ
ἐν γεωλόφοις ἔθος ἐστὶ ποιεῖσθαι· πλείους γὰρ ἐκ τῆς
15 ἀνεπιτηδεύτητος τῶν χώρων αἰ βλάβαι, ὧν ἀντεπιφέρουσιν
ἀλλήλοις οἱ ἐχθροί, γένοιντ’ ἄν. (2.) σημεῖον δὲ μέγιστον, 3
ὁ ἀσκητῆς ἐπιστήμης τὴν ἐναντίαν διάθεσιν πολεμῶν
ἀμαθίαν, ὅταν τὰς ἐν φυγῇ δυνάμεις ἀλόγους τρόπον τινὰ
πομαίνῃ νοθετῶν καὶ σωφρονίζων. ἐν πεδίῳ θεωρεῖται·

- „ἀποστείλας γὰρ Ἰακώβ ἐκάλεσε Λεϊάν καὶ Ῥαχὴλ εἰς τὸ πεδῖον, οὗ τὰ ποίμνια“ (Gen. 31, 4), παριστάς ἐναργῶς
- 4 ὅτι φιλονεικίας σημεῖον τὸ πεδῖον | ἐστί. καλεῖ δὲ αὐτάς p.192M.
(διὰ τί); „ὄρῳ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν“ ἔφη „ὅτι οὐκ ἔστι πρὸς ἐμὲ ὡς ἐχθρὸς καὶ τρίτην ἡμέραν· ὁ δὲ θεὸς 5 τοῦ πατρὸς μου ἦν μετ’ ἐμοῦ“ (Gen. 31, 5). διὰ τοῦτο γάρ, εἴποιμ’ ἄν, ὁ Λάβαν οὐκ ἔστι πρὸς σοῦ, ὅτι μετὰ σοῦ ὁ θεός· ἐν ἧ μὲν γὰρ ψυχῇ τὸ ἐκτὸς αἰσθητὸν ὡς μέγιστον ἀγαθὸν τετίμηται, ἐν ταύτῃ λόγος ἀστεῖος οὐχ εὐρίσκειται· ἧ δ’ ἐμπεριπατεῖ ὁ θεός, τὸ ἐκτὸς αἰσθητὸν 10 ἀγαθὸν οὐχ ὑπείληπται, καθ’ ὃ νενόηται καὶ προσηγόρευται
- 5 Λάβαν. καὶ ὅσοι δὲ ἐν μέρει λόγου τοῦ προκόπτοντος κατὰ τὸν πατέρα κοσμοῦνται, τὰς ψυχῆς ἀλόγους φορὰς μεταδιδάσκουσιν ἐκλεξάμενοι ἐπιτήδειον τόπον τὸ πεδῖον. λέγεται γὰρ τῷ Ἰωσήφ· „οὐχ οἱ ἀδελφοί σου ποιμαίνουσιν ἐν 15 Συχέμ; δεῦρο ἀποστείλω σε πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ εἶπεν Ἰδοὺ ἐγώ. εἶπε δὲ αὐτῷ Πορευθεὶς ἴδε, εἰ ὑγιαίνουσιν οἱ ἀδελφοί σου καὶ τὰ πρόβατα, καὶ ἀνάγγειλόν μοι. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐκ τῆς κοιλάδος τῆς Χεβρών, καὶ ἦλθεν εἰς Συχέμ. καὶ εὗρεν αὐτὸν ἄνθρωπος πλανώμενων ἐν 20 τῷ πεδίῳ· ἠρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος Τί ζητεῖς; ὁ δὲ εἶπε Τοὺς ἀδελφούς μου ζητῶ, ἀνάγγειλόν μοι ποῦ βόσκουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος Ἀπήρκασιν ἐντεῦθεν· ἤκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων Πορευθεῖν εἰς Δωθασιμ“
- 6 (Gen. 37, 13—17). (3.) ὅτι μὲν οὖν ἐν πεδίῳ τῶν ἐν 25 αὐταῖς ἀλόγων δυνάμεων ποιῶνται τὴν ἐπιστασίαν, δῆλόν ἐστιν ἐκ τῶν εἰρημένων. ὁ δὲ Ἰωσήφ πέμπεται πρὸς αὐτούς, ἐπεὶ τὴν τοῦ πατρὸς ἐπιστήμην αὐστηροτέραν οὔσαν ἀδυνατεῖ φέρειν, ἵνα μάθη παρὰ τιθασωτέροις ὑφηγηταῖς τὰ πρακτέα καὶ συνοίσοντα· κέχρηται γὰρ 30 δόγματι ἐκ διαφερόντων συνυφασμένῳ, πάνυ ποικίλῳ καὶ πολυπλόκῳ, παρὸ καὶ χιτῶνα κατεσκευάσθαι ποικίλον φησὶν

ὁ νομοθέτης αὐτῷ (Gen. 37, 3), δηλῶν ὅτι λαβυρινθώδους
 καὶ δυσεκλύτου δόξης ἐστὶν εἰσηγητής· πρὸς γὰρ πολιτείαν 7
 μᾶλλον ἢ πρὸς ἀλήθειαν φιλοσοφῶν τὰ τρία γένη τῶν
 ἀγαθῶν, τὰ τε ἐκτὸς καὶ περὶ σῶμα καὶ ψυχῆν, ὅλαις
 5 φύσεσιν ἀλλήλων διηρητημένα εἰς τὸ αὐτὸ ἄγει καὶ συνείρει,
 χρεῖον ἕκαστον ἐκάστου καὶ πάντα πάντων ἀποφραίνειν ἀξίων
 καὶ τὸ ἐξ ἀθρόων συντεθεὲν ἄρτιον καὶ πλήρες ὄντως
 ἀγαθόν, τὰ δ' ἐξ ὧν τοῦτο ἐπάγη μέρη μὲν ἢ στοιχεῖα
 p.193M. ἀγαθῶν, | ἀγαθὰ δ' οὐκ εἶναι τέλεια· καθάπερ γὰρ μήτε 8
 10 πῦρ μήτε γῆν μήτε τι τῶν τεττάρων, ἐξ ὧν ἐδημιουργήθη
 τὸ πᾶν, κόσμον εἶναι. τὴν δὲ τῶν στοιχείων εἰς ταῦτο
 σύννοδόν τε καὶ κρᾶσιν. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ εὐδαιμον
 μήτε ἐν τοῖς ἐκτὸς ἰδίᾳ μήτε ἐν τοῖς περὶ σῶμα μήτε ἐν
 τοῖς περὶ ψυχῆν καθ' αὐτὰ ἐξετάζεσθαι — τῶν γὰρ εἰρη-
 15 μένων ἕκαστον μερῶν τινα καὶ στοιχείων λόγον ἔχειν —
 ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐκ πάντων ἄθροισμα. (4.) ταύτην οὖν 9
 τὴν δόξαν πέμπεται μεταδιδαχθησόμενος πρὸς ἄνδρας μόνον
 τὸ καλὸν ἀγαθὸν νομίζοντας, ὁ ψυχῆς ὡς ψυχῆς ἐστὶν ἴδιον,
 τὰ δ' ἐκτὸς καὶ περὶ σῶμα πλεονεκτήματα λεγόμενα μόνον.
 20 οὐ πρὸς ἀλήθειαν ὄντα, ἀγαθὰ πεπιστευκότας. „Ἴδού“ γὰρ
 φησὶν „οἱ ἀδελφοί σου ποιμαίνουσι“ καὶ ἄρχουσι παντὸς
 ἀλόγου μέρους τῶν ἐν αὐτοῖς „ἐν Συχέμ“ (Gen. 37, 13).
 ὦμος δὲ ἐρμητεύεται. τλητικῶς σημεῖον πόνου· βαστάζουσι
 γὰρ ἄχθως μέγιστον οἱ φιλάρετοι, τὴν πρὸς σῶμα καὶ τὴν
 25 σώματος ἡδονήν καὶ πάλιν αὐτὴν πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ τὰς
 ἀπ' αὐτῶν ἐγγυσημένας τέρψεις ἀντίταξιν. „θεῦρα οὖν ἀπο-
 στεῖλω σε πρὸς αὐτούς“ (ibid.), τουτέστι μετακλήθητι καὶ
 πρόσελθε τῇ διανοίᾳ λαβὼν ὁρμὴν ἐκούσιον εἰς τὰ
 ἀμείνω μαθεῖν. ἀλλ' ἄχρι γε τοῦ παρόντος ἐπιμορφάζεις
 30 ὡς παιδείαν θεξάμενος τὴν ἀληθῆ· μήπω γὰρ παρὰ σαυτῷ
 τοῦτο ὡμολογητικῶς ἕτοιμος εἶναι λέγεις ἀναδιδάσκεσθαι,
 ὅταν φῆς „ἰδού ἐγώ.“ ἐξ οὗ μοι δοκεῖς εἰκαλύττα καὶ

- εὐχέρειαν ἀπελέγχειν σεαυτοῦ μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ μαθεῖν
 ἐτοιμότητα μηνύειν. τεκμήριον δέ, εὐρήσει σε μικρὸν
 ὕστερον ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος πλανώμενον ἐν τῇ ὁδοῦ (Gen.
 37, 15), οὐκ ἂν πλανηθέντα, εἰ ἀπὸ γνώμης ὑγιοῦς ἐπὶ
 11 τὴν ἀσκησιν ἤλθες. καὶ μὴν ὃ γε προτρεπτικὸς λόγος τοῦ 5
 πατρὸς ἀνάγκην ἐπιτίθεισιν οὐδεμίαν, ἵνα ἐθελουργῆς καὶ
 αὐτοκέλευστος ἐπιτηδεύῃς τὰ βελτίω, φησὶ γάρ· „πορευθεῖς
 ἴδε,“ θέασαι καὶ κατανόησον καὶ πάνυ ἀκριβῶς περίσκεψαι
 τὸ πρᾶγμα· εἰδέναι γάρ σε δεῖ περὶ ὃ μέλλεις πονεῖσθαι
 πρότερον, εἴτ' αὖθις ἐπὶ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ χωρεῖν. 10
 12 ὅταν μέντοι διακλύψῃς καὶ περιαγαγῶν ὄμμα ὅλον δι' ὅλων
 καταθεάσῃ, προσεξέτασον καὶ τοὺς ἐπιθεμένους ἡδὴ καὶ
 ἀσκητὰς αὐτοῦ γεγονότας, εἰ τοῦτο ὀρῶντες „ὕγαιίνουσιν“
 ἀλλὰ μὴ μεμήνασι, καθάπερ οἱ φιλήδονοι διασύροντες καὶ
 ἐπιγλευάζοντες νομίζουσι. μήτε δὲ τὴν θέαν τοῦ πράγματος 15
 μήτε τὴν περὶ τοῦ ὑγαιίνειν τοὺς ἀσκητὰς διάγνωσιν
 βεβαιώσῃ παρὰ σεαυτοῦ, πρὶν „ἀναγγεῖλαι“ καὶ ἀνευεχεῖν
 τῷ πατρί· γινῶμαι γάρ αἱ μὲν τῶν ἄρτι μανθάνειν ἀρχο-
 μένων ἄστατοι καὶ ἀνίδρυτοι, πάγιοι δ' αἱ τῶν προκεκο-
 φότων, | ἀφ' ὧν τὸ ἀκλίνας ἀκείνους λαμβάνειν ἀναγκαῖον. p.194 M.
- 13 (5.) Τοῦτον, ᾧ διάνοια, τὸν τρόπον ἐὰν ἐρευνᾷς τοὺς 21
 ἱεροφαντηθέντας λόγους μὲν θεοῦ, νόμους δὲ ἀνθρώπων
 θεοφιλῶν, οὐδὲν ταπεινὸν οὐδ' ἀνάξιον τοῦ μεγέθους αὐτῶν
 ἀναγκασθῆσθαι παραδέχεσθαι. αὐτὸ γὰρ τοῦτο, περὶ οὗ νῦν
 ὁ λόγος ἐστί, πῶς ἂν τις τῶν εὐ φρονούντων παραδέξαιτο; 25
 ἄρα τσαούτην σπάνιν οἰκετῶν ἢ ὑπηρετῶν εἰκὸς εἶναι τῷ
 βασιλείῳ ἔχοντι περιουσίαν Ἰακώβ, ὡς οἶόν ἐπὶ τὴν ξένην
 ἐκπέμπειν διαγγελοῦντα περὶ τῶν ἄλλων παιδῶν, εἰ ὑγαί-
- 14 νουσι, καὶ προσέτι τῶν θρεμμάτων; ὁ πάππος αὐτοῦ χωρὶς 30
 τοῦ πλήθους τῶν αἰχμαλώτων, οὗς ἐννέα βασιλεῖς καθελὼν
 ἀπήγαγεν, ὑπὲρ τριακοσίους ἔσχεν οἰκίστριβας· μεμείωται
 δὲ τῆς οἰκίας οὐδὲν, ἀλλὰ χρόνου προϊόντος πάντα διὰ

πάντων ἔλαβεν αὐξήσιν. οὐκ ἂν οὖν ἀφθόνου θεραπείας
 ὑπαρχούσης υἷον ἡξίου πέμπειν, οὗ μάλιστα ἐκίχθετο, ἐπὶ
 πρᾶξιν, ἦν καὶ τῶν εὐτελεσετάτων ἂν τις ῥαδίως κατώρ-
 θωσεν. (6.) ἀλλ' ῥᾶς ὅτι καὶ τὸ χωρίον, ὅθεν αὐτὸν 15
 5 ἐκπέμπει, περιττῶς ἀναγράφει μόνον οὐκ ἐναργῶς προτρέ-
 πων ἀφίστασθαι τοῦ ῥητοῦ· „ἐκ γὰρ τῆς κοιλάδος τῆς
 Νεβρών“ (Gen. 37, 14)· συζυγὴ δὲ καὶ συνεταιρὶς Νεβρών
 καλεῖται συμβολικῶς ἡμῶν τὸ σῶμα, ὅτι συνέξουσται καὶ
 ὡσπερ ἑταιρίαν καὶ φιλίαν πρὸς ψυχὴν τέθειται· κοιλάδας
 10 δὲ ἔχει τὰ αἰσθητήρια, μεγάλας δεξαμενάς ἀπάντων ὅσα
 ἐκτὸς αἰσθητά. ἃ τὰς παμπληθεῖς ποιότητας ἐπαντιλόντα
 καὶ διὰ τῶν δεξαμενῶν ἐπεισχέοντα τῇ διανοίᾳ κατακλύζει
 καὶ βύθιον αὐτῆν ἀπεργάζεσται. διὰ τοῦτο ἐν τῷ νόμῳ 16
 τῆς λέπρας, ὅταν ἐν οἰκίᾳ κοιλάδες γλιωρίζουσαι ἢ πυρρί-
 15 ζουσαι φανῶσι, διείρηται τοὺς λίθους, ἐν οἷς γεγόνασιν,
 ἐξελόντας ἐτέρους ἀντιτιθέναι (Lev. 14, 37 ss.), τουτέστιν,
 ὅταν διαφέρουσαι ποιότητες, ἃς ἐδημιούργησαν ἡθοναὶ καὶ
 ἐπιθυμίαι καὶ τὰ ἀδελφὰ τούτων πάθη. βαρύνασαι καὶ
 πῖεσασαι τὴν ὅλην ψυχὴν κλιωτέραν καὶ ταπεινότεραν
 20 αὐτῆν ἑαυτῆς ἐργάζονται. τοὺς τῆς ἀσθενείας αἰτίους
 λόγους ἀνελεῖν. ὑμεινοὺς δὲ δι' ἀγωγῆς νομίμου ἢ καὶ
 παιδεύσεως ὁρήθης ἀντισταγαγεῖν. (7.) τὸν Ἴωσήφ οὖν ὅλον 17
 εἰς τὰς τοῦ σώματος καὶ τῶν αἰσθήσεων κλιωτικότητας εἰσδε-
 θυκῶτα ῥῶν προκαλεῖται τῶν φωλεῶν ἕξω προσελθόντα
 25 ἐλευθέρου σπάσαι τοῦ καρτερίας πνεύματος φοιτήσαντα πρὸς
 τοὺς πάλαι μὲν ἀσκητάς νυνὶ δὲ διδασκάλους αὐτῆς. ὁ δὲ
 προσελθὼν ἐπὶ δόξας πλανώμενος εὐρίσκειται· „εὔρε“ γὰρ
 p.195 M. φησιν „αὐτὸν ἄνθρωπος | πλανώμενον ἐν τῷ πεδίῳ“ (Gen.
 37, 15), δηλῶν ὅτι οὐχ ὁ πόνος καθ' αὐτὸν ἀλλ' ὁ μετὰ
 30 τέχνης ἀγαθόν. ὡσπερ γὰρ οὕτε μουσικὴν ἀμύστως οὕτε 18
 γραμματικὴν ἀγραμμάτως οὐδὲ συνόλωσ φράσαι τέχνην
 ἀτέχνως ἢ κακοτέχνως ἀλλὰ τεχνικῶς ἐκάστην ἐπιτηδεύειν

προσῆκεν, οὕτως οὐδὲ φρόνησιν πανούργως οὐδὲ σωφροσύνην
 φειδωλῶς καὶ ἀνελευθέρως οὐδὲ θρασέως ἀνδρείαν οὐδὲ
 θεισιδαιμόνως εὐσέβειαν οὐδ' ἄλλην τινὰ τῶν κατ' ἀρετὴν
 ἐπιστήμην ἀνεπιστημόνως· ἀνοδία γὰρ ὁμολογουμένως ταῦτα
 πάντα. παρὸ καὶ νόμος κεῖται „δικαίως τὸ δίκαιον διώκειν“ 5
 (Deut. 16, 20), ἵνα δικαιοσύνην καὶ πᾶσαν ἀρετὴν τοῖς
 συγγενέσιν ἔργοις αὐτῆς ἀλλὰ μὴ τοῖς ἐναντίοις μετερχώ-
 19 μεθα. ἐὰν οὖν τινα θεάσῃ σῖτα καὶ ποτὰ μὴ ἐν καιρῷ
 προσιέμενον ἢ λουτρὰ καὶ ἀλείμματα παραιτούμενον ἢ τῶν
 περὶ σῶμα σκεπασμάτων ἀμελοῦντα ἢ χαμευνίαις καὶ 10
 θυσαυλίαις χρώμενον, εἴτ' ἐκ τούτων ἐπιμορφάζοντα ἐγκρά-
 τειαν, οἷκτον λαβὼν τῆς περὶ αὐτὸν πλάνης τὴν ἀληθῆ
 τῆς ἐγκρατείας ὁδὸν δεῖξον· ἃ γὰρ ἐπετήδευσεν, ἀνήγυτοι
 καὶ ἄτροτοι πόννοι λιμῷ καὶ ταῖς ἄλλαις κακώσεσι ψυχὴν
 20 καὶ σῶμα ἐκτραχηλίζοντες. μηδ' εἴ τις περιφραντηρίοις 15
 ἢ καθαρσίοις χρώμενος διάνοιαν μὲν ῥυπαίνει τὴν ἑαυτοῦ.
 τὸ δὲ σῶμα φαιδρύνει, μηδ' εἰ πάλιν ὑπὸ περιουσίας νεῶν
 ἰδρῦεται λαμπροτάταις χορηγίαις καὶ θαπάναις χρώμενος ἢ
 ἑκατόμβας ἀνάγει καὶ βουθυτῶν οὐ παύεται ἢ πολυτελέσιν
 ἀναθήμασι κοσμεῖ τὸ ἱερὸν ἀφθόνους μὲν ὕλας τέχνας δὲ 20
 παντὸς ἀργύρου καὶ χρυσοῦ τιμιωτέρας εἰσάγων, μετ' εὐ-
 21 σεβῶν ἀναγεγράφω· πεπλάνηται γὰρ καὶ οὗτος τῆς πρὸς
 εὐσέβειαν ὁδοῦ, θρησκείαν ἀντὶ ὁσιότητος ἡγούμενος καὶ
 ὄψρα τῷ ἀδεκάστῳ διδοὺς οὐδέποτε ληψομένῳ τὰ τοιαῦτα
 καὶ κολακεύων τὸν ἀκολάκευτον, ὅς γνησίους μὲν θεραπείας 25
 ἀσπάζεται — γνήσιοι δ' εἰσὶν αἱ ψυχῆς ψιλὴν καὶ μόνην
 θυσίαν φερύσης ἀλήθειαν —, τὰς δὲ νόθους ἀποστρέφεται·
 22 νόθοι δ' ἔσαι διὰ τῶν ἐκτὸς ἀφθονιῶν ἐπιδείξεις. (8.) τοῦ
 δὲ εὐρόντος ἐν τῷ πεδίῳ πλανώμενον αὐτὸν ἀνθρώπου
 (Gen. 37, 15) τὸ κύριον ὄνομα οὐ φασὶ τινες δεδηλωσθαι, 30
 καὶ αὐτοὶ τρόπον τινὰ πεπλανημένοι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι
 τὴν ὁρθὴν ὁδὸν τῶν πραγμάτων ἐναργῶς ὄραν· εἰ γὰρ μὴ

τὸ ψυχῆς ὄμμα ἐπεπήρωντο, ἔγνωσαν ἂν ὅτι τοῦ πρὸς ἀλήθειαν ἀνθρώπου τὸ ἰδιαιτάτον καὶ εὐθυβολώτατον ὄνομά ἐστιν αὐτὸ τοῦτο ἀνθρώπου, ἡρθρωμένης καὶ λογικῆς διανοίας οὐκαιοτάτη πρόσρησις. οὗτος ὁ ἀνθρώπος ἐν ἐκάστου 23

- p.196 M. τῆ ψυχῆ | κατοικῶν τοτὲ μὲν ἀρχῶν καὶ βασιλεὺς εὐρίσκειται
- 6 τοτὲ δὲ δικαστῆς καὶ βραβευτῆς τῶν κατὰ τὸν βίον ἀγώνων. ἔστι δ' ὅτε μάρτυρος ἢ κατηγοροῦ λαβῶν τάξιν ἀφανῶς ἡμᾶς ἐνόηθεν ἐλέγχει μηδὲ διαῖραι τὸ στόμα ἐῶν, ἐλλαμβανόμενος δὲ καὶ ἐπιστομίζων ταῖς τοῦ συνειδήτους ἡγίαις
- 10 τὸν αὐθάδη μετὰ ἀφηνιασμοῦ ὀρόμον γλώττης ἐπέσχευεν. οὗτος ὁ ἔλεγχος ἐπύθετο τῆς ψυχῆς, ἡγίκα τὴν πλάνην 24 εἶδεν αὐτῆς· „τί ζητεῖς“ (Gen. 37, 15): ἄρά γε φρόνησιν; τί οὖν ἐπὶ πανουργίας βαίνεις; ἀλλὰ σωφροσύνην; ἀλλ' ἐπὶ φειδωλίαν ἢ τριβὸς ἄγει· ἀλλὰ ἀνδρείαν; θρασύτης προσέρχεται ταύτῃ· ἀλλ' εὐσέβειαν μετέρχῃ; δεισιδαιμονίας ἢ ὁδός. ἐὰν δὲ φάσκη ζητεῖν τοὺς ἐπιστήμης λόγους καὶ 25 ποθεῖν ὡς τοὺς ἐγγυτάτω γένους ἀδελφούς, μὴ πάνυ πιστεύωμεν αὐτῇ· οὐ γὰρ ἂν ἐπονθάνετο „ποῦ βόσκουσιν“ (ib. v. 16), ἀλλὰ „ποῦ ποιμαίνουσιν“· οἱ μὲν γὰρ βόσκοντες
- 20 τροφὰς τὰ αἰσθητὰ πάντα παρέχουσι τῷ τῶν αἰσθήσεων ἀλόγῳ καὶ ἀπλήστῳ θρέμματι, δι' αἷ ἀκράτορες ἑαυτῶν γινόμενοι καὶ κακοδαιμονοῦμεν, οἱ δὲ ποιμαίνοντες ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἔχοντες δύναμιν τὰ ἐξηγηριωμένα ἡμεροῦσι στέλλοντες τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν μέγεθος. εἴπερ οὖν ἐζήτει 26
- 25 τοὺς ἀρετῆς πρὸς ἀλήθειαν ἀσκητάς, ἐσκέπτετ' ἂν αὐτοὺς ἐν βασιλεῦσιν, οὐκ ἐν οἰνοχόοις ἢ σιτοποιῶς ἢ μαγειροῖς· οὗτοι μὲν γὰρ τὰ πρὸς ἡδονὰς εὐτρεπίζουσιν, ἐκείνοι δὲ ἡδονῶν ἀρχουσι. (9.) διὸ καὶ ἀποκρίνεται ὀρθῶς ὁ τὴν 27 ἀπάτην ἰδὼν ἀνθρώπος· „ἀπήρασιν ἐντεῦθεν“ (Gen. 37, 17).
- 30 δεῖκνυσι δὲ τὸν σωματικὸν ὄγκον θελῶν ὅτι πάντες, οἷς ὑπὲρ κτήσεως ἀρετῆς πόνος διαθλεῖται, τὸν περίγειον καταλειποῦτες χῶρον μεταωροπολεῖν ἐγνώκασιν οὐδεμίαν τῶν

- 28 σωματικῶν ἐφελκόμενοι κηρῶν· καὶ γὰρ λεγόντων ἀκηροένα φησὶν αὐτῶν· „εἰς Δωθαεῖμ πορευθῶμεν“ (ibid.) — ἐρμηνεύεται δὲ ἔκλειψις ἰκανή —, παριστάντων ὅτι οὐ μέσως ἀλλ' ἄκρως ἀπόλειψιν καὶ ἔκλειψιν τῶν ἁ μὴ πρὸς ἀρετὴν συνεργεῖ μεμελετήχασι, καθὰ καὶ „Σάρρα ἔτι γίνεσθαι τὰ ὄσθηται ἐξέλιπε“ (Gen. 18, 11)· θήλεα δὲ φύσει τὰ πάθη, ὧν ἔκλειψιν ἐπιτηδευτέον παρὰ τοὺς ἄρρενας τῶν εὐπαθειῶν χαρακτῆρας. οὐκοῦν „ἐν πεδίῳ“ τουτέστιν ἐν ἀμίλλη λόγων εὐρίσκεται καὶ ὁ ποικίλου δόγματος εἰσηγητῆς πρὸς πολιτείας μᾶλλον ἢ πρὸς ἀληθείας τύπον χρησίμου πλανώ- 10
- 29 μενος Ἰωσήφ. εἰσὶ δὲ τινες τῶν ἀγωνιστῶν οἱ διὰ σώματος εὐεξίαν, ἀπειπόντων τῶν ἀντιπάλων, ἐστεφανώθησαν ἀμαγὶ μῆδ' αὐτὸ μόνον κηρῶσάμενοι ἀσυγχρίτου | ῥώμης εὐράμενοι τὰ πρωτεῖα. τοιαύτη δυνάμει χρησά- p.197M.
μενος περὶ τὸ θειότατον τῶν ἐν ἡμῖν τὴν διάνοιαν Ἰσαὰκ 15
„ἐξέρχεται μὲν εἰς τὸ πεδίον“ (Gen. 24, 63), ἀμίλλησόμενος δ' οὐδενί, πάντων κατεπτηχότων τῶν ἀνταγωνιστῶν τὸ μεγαλεῖον καὶ ὑπερβάλλον ἐν ἅπασι τῆς φύσεως αὐτοῦ, μόνον δὲ ἰδιόσασιν βουλόμενος καὶ ἰδιολογῆσασθαι τῷ συνοδοιπόρῳ καὶ ἡγεμόνι τῆς τε ὁδοῦ καὶ τῆς ψυχῆς θειῶ. 20
- 30 τεκμήριον δὲ ἐναργέστατον τοῦ μῆδένα προσομιλοῦντα τῷ Ἰσαὰκ θνητὸν εἶναι· Ρεβέκκα γὰρ ἡ ὑπομονὴ πεύσεται τοῦ παιδὸς ἕνα ὁρῶσα καὶ ἐνὸς μόνου λαμβάνουσα φαντασίαν· „τίς ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὁ πορευόμενος εἰς συνάντησιν ἡμῖν“ (ib. v. 65); ἡ γὰρ ἐπιμένουσα τοῖς καλοῖς ψυχῆ 25 ἰκανή μὲν ἐστὶ τὴν αὐτομαθῆ σοφίαν καταλαμβάνειν, ἐπικλησιν Ἰσαὰκ, οὐπω δὲ δυνατὴ τὸν τῆς σοφίας ἡγεμόνα ἰεὺν ἰδεῖν. παρὰ καὶ ὁ παῖς ἐπισφραγιζόμενος τὸ μὴ δύνασθαι καταλαβεῖν τὸν ἀειτῆ καὶ προσομιλοῦντα ἀοράτως φησὶν· „οὗτος ὁ κύριός μου“ (ibid.), τὴν δεῖξιν φέρων ἐπὶ τὸν Ἰσαὰκ 30 μόνον· οὐ γὰρ εἰκὸς προφανέντων θεῶν ἕνα θεικόναι, ἀλλὰ τὸν ἀθεϊκὸν οὐκ εἶδε πᾶσι τοῖς μέσοις ἀόρατον ὄντα.

(10.) Ὡς μὲν τοίνυν τὸ πεδίον, εἰς ὃ προκαλεῖται 32
τὸν Ἄβελ ὁ Κάιν ἐλθεῖν, σύμβολον ἀμίλλης καὶ διαμάχης
ἐστίν, ἱκανῶς δεδηλωσθαι νομίζω. διαπορητέον δὲ ἐξῆς,
περὶ τίνων ποιοῦνται τὰς ζητήσεις προελθόντες. ἢ ὄγλον
5 ὅτι περὶ ἐναντίων καὶ μαχομένων ὁδοῶν· ὁ μὲν γὰρ Ἄβελ
ἀναφέρων ἐπὶ θεὸν πάντα φιλόθεον δόγμα. ὁ δὲ Κάιν ἐφ'
ἑαυτὸν — κτῆσις γὰρ ἐρμηγύεται — φίλαυτον· φίλαυτοι
δέ. ἦσαν τοῖς ἀρετῆν τιμῶσιν ἐπαποδυσάμενοι κινίσωνται,
[καὶ] παγκρατιάζοντες οὐ παύονται πρὶν ἢ ἀπειπεῖν βιά-
10 σασθαι ἢ παντελῶς διαφθεῖραι. πάντα γὰρ, τὸ τοῦ λόγου 33
ὄγ τοῦτο, κινουσί λίθον φάσκοντες· οὐκ οἰκία ψυχῆς τὸ
σῶμα; διὰ τί οὖν οἰκίας, ὡς μὴ γένοιτο ἐρείπιος, οὐκ
ἐπιμελησόμεθα; οὐκ ὀφθαλμοὶ καὶ ὠτα καὶ ὁ τῶν ἄλλων
χορὸς αἰσθησέων ψυχῆς ὥσπερ τινὲς ὀρυφόροι καὶ φίλοι;
15 συμμάχους οὖν καὶ φίλους οὐκ ἐν ἴσῳ τιμητέον ἑαυτοῖς;
ἡδονὰς δὲ καὶ ἀπολαύσεις καὶ τὰς παρὰ πάντα τὸν βίον
p.198M. τέρψεις τοῖς τελευθεῶσιν ἢ τοῖς | μηδὲ γενομένοις τὸ παράπαν
ἀλλ' οὐχὶ τοῖς ζῶσιν ἢ φύσις ἐδημιούργει; πλοῦτον δὲ καὶ
δόξαν καὶ τιμὰς καὶ ἀρχὰς καὶ τὰ ἄλλα ἕσα τοιαῦτα τί
20 παύοντες οὐ ποριούμεθα, ἐξ ὧν οὐ μόνον τὸ ἀσφαλῶς ἀλλὰ
καὶ εὐδαιμόνως ζῆν περιγίνεται; μάρτυς δὲ ὁ βίος τούτων· 34
οἱ μὲν γὰρ λεγόμενοι φιλάρετοι ἄδοξοι σχεδὸν ἅπαντες,
εὐκαταφρόνητοι, ταπεινοί, τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς, ὑπηκόων
μᾶλλον δὲ καὶ δουλῶν ἀτιμότεροι, ῥυπῶντες, ὠχροί,
25 κατεσκελετευμένοι, λιμὸν ὑπ' ἀσιτίας ἐμβλέποντες, νοσερώ-
τατοι, μελετώντες ἀποθνήσκειν· οἱ δ' αὐτῶν ἐπιμελούμενοι
ἐνδοξοί, πλούσιοι, ἡγεμόνες, ἐπαινούμενοι, τιμώμενοι, [πάλιν]
ὕψιστοί, πίστες, ἐρρωμένοι, ἀβροδίατοι, ἰθρυπτόμενοι, πόνον
οὐκ εἰδότες, ἡδοναῖς συζῶντες διὰ πασῶν τῶν αἰσθησέων
30 ἐπὶ τὴν πανδοχεῖ ψυχὴν τὰ ἡδέα φερούσαις. (11.) τοιοῦτονί 35
τινα δόλιχον ἀπομηκύναντες λόγῳ νικᾷν τοὺς οὐκ εἰωθότας
σοφιστεύειν ἔδοξαν. αἰτία δὲ τῆς νίκης οὐχ ἡ τῶν περι-

- γεγεννημένων ισχύς, ἀλλ' ἡ περὶ ταῦτα τῶν ἀντιπάλων ἀσθένεια. τῶν γὰρ ἐπιτηδεούντων ἀρετὴν οἱ μὲν ἐν ψυχῇ μόνῃ τὸ καλὸν ἐπιτησεύσαντο πράξουσιν ἐπαινετῶν ἀσκηταὶ γενόμενοι, τερθρείας λόγων ἀλλ' οὐδ' ἄναρ ἐπησθημένοι, τοῖς δὲ ἀμφοτέρωθεν ἐξεγένετο, τὴν μὲν διάνοιαν εὐβουλίᾳ 5 καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις, τοὺς δὲ λόγους ταῖς περὶ αὐτοῦς
- 36 τέχναις μάλιστα ὀχυρώσασθαι· τούτοις μὲν οὖν πρὸς τὰς ἐριστικὰς ἐνίων ἀμιλλὰς ἀπαντῶν ἐμπρεπές, οἷς τοὺς ἐναντίους ἀμύνονται πεπορισμένοις ἐξ ἑτοίμου, τοῖς δὲ προτέροις οὐδαμῶς ἀσφάλεια· γυμνοὶ γὰρ πρὸς ὀπλισμένους τίνες ἂν 10 ἰσοκρατῶς ἀπομάχεσθαι θουνηθεῖεν, ὅποτε καὶ παρεσκευ-
- 37 ασμένοις ἀγῶν ἄνισος; ὁ τοίνυν Ἀβελ τέχνας μὲν λόγων οὐκ ἔμαθε, διανοία δὲ μόνῃ τὸ καλὸν οἶδεν· οὐ χάριν τὴν εἰς τὸ πεδῖον ἀφίξιν ἐχρῆν παραιτήσασθαι καὶ τῆς τοῦ 15 δυσμενοῦς προκλήσεως ἀλογηῆσαι· ἤτις γὰρ πᾶς ὄγκος ἀμείνων· τὸν δὲ ὄγκον τοῦτον οἱ μὲν ἐχθροὶ θειλίαν, ἀσφάλειαν δ' οἱ φίλοι προσαγορεύουσι· φίλοις δὲ πρὸ δυσμενῶν
- 38 ἄτε ἀψευδοῦσι πιστευτέον. (12.) οὐχ ὁρᾷς ὅτι Μωυσῆς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ τῷ σώματι σοφιστάς, οὓς φαρμακείας ὀνομάζει, παραιτεῖται — σοφισμάτων γὰρ τέχναις καὶ 20 ἀπάταις ἤθη χρηστὰ τρόπον τινὰ φαρμακεύεται καὶ διαφθείρεται — φάσκων μὴ εἶναι „εὐλογος“ (Exod. 4, 10), p.199 M. ἴσον τῷ μὴ πεφυκέναι πρὸς τὴν τῶν εὐλόγων καὶ πιθανῶν εἰκαστικὴν ῥητορείαν, ἔπειθ' ἐξῆς διαβεβαιούμενος, ὅτι οὐ μόνον οὐκ εὐλογος ἀλλὰ καὶ παντελῶς „ἀλογός“ ἐστίν 25 (Exod. 6, 12); ἀλογος δέ, οὐχ ὥς φασιν τὰ μὴ λογικὰ τῶν ζώων, ἀλλ' ὁ μὴ δικαίων τῷ διὰ τοῦ φωνητηρίου ὄργάνου γεγωνῆ λόγῳ χρῆσθαι, μόνῃ δὲ σημειούμενος καὶ ἐνσφραγίζόμενος διανοία τὰ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, ἣτις ἀντί-
- 39 θετός ἐστι ψευδοῦς σοφιστείας, θεωρήματα, καὶ οὐ βαδιεῖται 30 πρότερον εἰς Αἴγυπτον οὐδ' εἰς ἄμιλλαν ἀφίξεται τοῖς αὐτῆς σοφισταῖς, πρὶν ἢ τὸν προφορικὸν ἄκρως ἀσκηθῆναι λόγον,

τὰς πρὸς ἑρμηνείαν ἀπάσας ἰδέας ἀναδείξαντος καὶ τελειώ-
σαντος θεοῦ διὰ τῆς Ἁαρὼν χειροτονίας, ὃν ἀδελφὸν
Μουσέως ὄντα „στόμα“ καὶ ἑρμηνέα καὶ „προφήτην“
(Exod. 4, 16. 7, 1) εἶωθε καλεῖν· πάντα γὰρ ταῦτα τῷ 40
5 λόγῳ συμβέβηκεν, ὃς ἀδελφός ἐστι διανοίας· πηγὴ γὰρ κατ. 12. 3.
λόγων διάνοια καὶ στόμιον αὐτῆς λόγος, ὅτι τὰ ἐνθυμή-
ματα πάντα διὰ τούτου καθάπερ νάματα ἀπὸ πηγῆς εἰς
τοῦμφανές ἐπιρρέοντα ἀναχεῖται· καὶ ἑρμηνεύς ἐστὶν ὢν
ἐν τῷ ἑαυτῆς βουλευτηρίῳ βεβούλευκεν· ἔτι μέντοι καὶ
10 προφήτης καὶ θεοπρόπος ὢν ἐξ αὐτῶν καὶ ἀοράτων
χρησιμφοδοῦσα οὐ παύεται.

(13.) Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἐναντιοῦσθαι τοῖς 41
περὶ τὰ ὁῦγματα ἔριστικοῖς χρήσιμον· γεγυμνασμένοι γὰρ
περὶ τὰς τῶν λόγων ἰδέας οὐκέτ' ἀπειρία σοφιστικῶν
5 παλαισμάτων ἠκλάσσομεν, ἐξαναστάντες δὲ καὶ διερεισάμενοι
τὰς ἐντέχνους αὐτῶν περιπλακάς εὐμαρῶς ἐκδυσόμεθα. οἱ
δ' ἅπαξ εὐρεθέντες σκιαμάχων ἀλλ' οὐκ ἀγωνιστῶν ἐπι-
δαίκνυσθαι δόξουσι δύναμιν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι καθ' ἑαυτοῦς
μὲν χειρονομοῦντες εὐδοκιμοῦσι, πρὸς δ' ἄμιλλαν ἐλθόντες
20 οὐ μετρίως ἀδοξοῦσιν. εἰ δὲ τις τὴν μὲν φυγὴν ἀρεταῖς 42
ἀπάσαις κεκόσμηται, τέχνας δὲ λόγων οὐκ ἐμελέτησεν,
ἡσυχία χρώμενος ἀσφάλειαν γέρας ἀκίνδυνον εὐρήσεται,
παρελθὼν δ' ὡς Ἄβελ εἰς σοφιστικὸν ἀγῶνα πρὶν διερηρεῖ-
σθαι πεσεῖται. καθάπερ γὰρ ἐν ἱατρικῇ τινες μὲν θερα- 43
25 τεύειν εἰδότες πάντα σχεδὸν πάθη καὶ νοσήματα καὶ
ἔρρωστῆματα λόγων οὐδενός αὐτῶν οὔτε ἀληθῆ οὔτ' εἰκότα
σποδοῦναι δύνανται, οἱ δ' ἔμπαλιν τὰ μὲν περὶ λόγους εἰσι
δαινόι, σημείων καὶ αἰτιῶν καὶ θεραπειάς, ἐξ ὧν ἡ τέχνη
συνέστηκεν, ἑρμηνεῖς ἄριστοι, τὰ δὲ πρὸς καμνόντων ἐπι-
p.200 M. μέλειαν σωμάτων φαυλότατοι, τῶν εἰς ἴασις | ἀλλ' οὐδὲ τὸ
31 μιμνήσκον παρασχεῖν ἱκανοί, τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ μὲν τῆς
οὐκ ἔργων ἀσκηταὶ σοφίας πολλάκις λόγων ἡμέλησαν, οἱ δὲ

- τὰς ἐν λόγῳ τέχνας ἀναδιδαχθέντες οὐδὲν ἐν ψυχῇ παί-
 41 ὄευμα καλὸν ἐθησαυρίσαντο. τούτους μὲν οὖν ἀγαλίανφ
 κεχημένους γλώττη μετ' αὐθαδεΐας θρασύνεσθαι παράδοξον
 οὐδὲν, ἀπόνειαν γὰρ ἦν ἐξ ἀρχῆς ἐμελέτησαν ἐπιδείκνυνται·
 ἐκείνοις δ' ὡσπερ ἰατροῖς τὸ ὑγιάζον τὰς ψυχῆς νόσους τε 5
 καὶ κῆρας ἀναδιδαχθεῖσι μέρος ἐπέχειν ἀναγκαῖον, μέχρις
 ἂν ὁ θεὸς καὶ τὸν ἄριστον ἐρμηγέα κατασκευάσῃ τὰς τοῦ
 λέγειν πηγὰς ἀνομβρήσας καὶ ἀναθεΐσας αὐτῶ.
- 45 (14.) Σύμφωρον οὖν ἦν εὐλαβεῖα σωτηρίῳ ἀρετῇ
 χρησάμενον τὸν Ἄβελ οἴκοι καταμεῖναι τῆς εἰς τὸν ἐριστικὸν 10
 καὶ φιλόνηκον ἀγῶνα προκλήσεως ἀλογήσαντα, μιμησάμενον
 Ῥεβέκκην τὴν ὑπομονήν, ἧτις ἀπειλοῦντος Ἡσαῦ τοῦ κακίας
 θιασώτου τὸν ἀρετῆς ἀσκητὴν Ἰακώβ (ἀποκτενεῖν) ἀναχω-
 ρῆσαι τῷ μέλλοντι ἐπιβουλεύεσθαι παραγγέλλει, μέχρις ἂν
 46 ἐκεῖνος τῆς ἐπ' αὐτῷ σχετλίου λύττης ἀνῆ. καὶ γὰρ 15
 ἀφόρητόν τινα ἀπειλήν ἐπανατείνεται φάσκων· „ἐγγισάτωσαν
 αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους τοῦ πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω
 Ἰακώβ τὸν ἀδελφόν μου“ (Gen. 27, 41). εὐχεται γὰρ τὸ
 μόνον ἀπαίδες εἶδος ἐν γενέσει τὸν Ἰσαάκ, φ' χρησμός ἐστι
 „μὴ καταβῆναι εἰς Αἴγυπτον“ (Gen. 26, 2), ἀλόγῳ πάθει 20
 χρῆσθαι, ἵνα, δοκῶ, ἰδονῆς ἢ λύπης ἢ τινος ἄλλου πάθους
 κέντροις τρωθῆ, δηλῶν ὡς ὁ ἀτελέστερος καὶ ἐπιπόνῳ
 προκοπῇ χρώμενος οὐ τραῦμα μόνον ἀλλὰ καὶ παντελῆ
 φθορὰν δεξέσεται· ὁ μέντοι χρηστὸς θεὸς οὔτε ἀλωτὸν πάθει
 τὸ ἀπρώτου γένους εἶδος ἐργάζεται οὔτε τὴν ἀρετῆς ἀσκησιν 25
 47 ἐπ' ὀλέθρῳ φονοῦντι καὶ δαιμονοῦντι ἐκδώσει. οὐ καὶ τὸ
 ἐπιφερόμενον „ἀνέστη Κάιν ἐπὶ Ἄβελ τὸν ἀδελφόν αὐτοῖ
 καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν“ (Gen. 4, 8) κατὰ μὲν τὴν πρόχειρον
 φαντασίαν ὑποβάλλει, ὅτι Ἄβελ ἀνήρηται, κατὰ δὲ τὴν
 ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν, ὅτι αὐτὸς ὁ Κάιν ὑφ' ἑαυτοῦ· ὡσθ' 30
 οὕτως ἀναγνωστέον· „ἀνέστη Κάιν καὶ ἀπέκτεινεν ἑαυτόν“
 48 ἀλλ' οὐχ ἕτερον. εἰκότως δὲ τοῦτο ἔπαθεν· ἡ γὰρ ἐξ

αὐτῆς ἀνελοῦσα ψυχὴ τὸ φιλάρετον καὶ φιλόθεον δόγμα τὸν ἀρετῆς τέθνηκε βίον· ὡσθ' ὁ Ἄβελ, τὸ παραδοξότατον, ἀνήρηται τε καὶ ζῆ· ἀνήρηται μὲν ἐκ τῆς τοῦ ἄφρονος διανοίας, ζῆ δὲ τὴν ἐν θεῷ ζωὴν εὐδαίμονα. μαρτυρήσει
5 δὲ τὸ χρησθῆν λόγιον, ἐν ᾧ „φωνῆ“ χρώμενος καὶ „βοῶν“ (Gen. 4, 10) ἂ πέπονθεν ὑπὸ κακοῦ συνδέτου τηλαυγῶς εὐρίσκεται· πῶς γὰρ ὁ μηκέτ' ὦν διαλέγεσθαι δυνατός;

(15.) Ὁ μὲν δὴ σοφὸς τεθνηκέαι δοκῶν τὸν φθαρτὸν 49

βίον ζῆ τὸν ἀφθαρτον, ὁ δὲ φαῦλος ζῶν τὸν ἐν κακίᾳ
10 τέθνηκε τὸν εὐδαίμονα. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν διεστηκότων ζῶων τε καὶ κινῶς σωματίων ἕτερα μὲν τὰ ποιῶντα, ἕτερα δ' εἶναι τὰ πάσχοντα δυνατὸν καὶ ῥάδιον· ὅποτε γὰρ πατήρ υἱὸν τύπτει σωφρονίζων ἢ διδάσκαλος γνώριμον, ἕτερος ὁ τύπτων καὶ ἕτερος ὁ τυπτόμενός ἐστιν· ἐπὶ δὲ
15 τῶν ἡνωμένων περὶ ὃ τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν εὐρίσκεται, καὶ οὔτε ἐν ἐτέρῳ χρόνῳ οὔτε ἕτερον, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ τὸ αὐτό· ἐπειδὴν γούν ἀθλητῆς ἑαυτὸν τοῦ γυμνάσασθαι χάριν ἀνατριβῆ, πάντως τρίβεται, καὶ εἴ τις μέντοι παίζει ἑαυτὸν ἢ τιτρώσκει, παίζεται τε καὶ τιτρώσκειται, καὶ
20 γὰρ ὁ πηρῶν ἢ κτείνων ἑαυτὸν πηροῦται καὶ κτείνεται, πρὸς τί δὲ ταῦτ' εἶπον; ὅτι τὴν ψυχὴν οὐχὶ τῶν διεστη- 50 κότων ἀλλὰ τῶν ἡνωμένων οὖσαν ἀνάγκη πάσχειν ὃ ποιεῖν δοκεῖ, καθάπερ ἀμέλει καὶ νῦν· θόξασα γὰρ ἀνελεῖν τὸ θεοφιλέστατον δόγμα ἑαυτὴν ἀνήρηκε. μάρτυς δὲ Λάμεχ ὁ τῆς Κάιν ἀσεβείας ἕκγονος, ὅς φησι γυναίξῃ ταῖς ἑαυτοῦ, δυοὶ γνώμαις ἀγνώμοσιν· „ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἔμοί, καὶ νεανίσκον εἰς μώλωπα ἔμοί“ (Gen. 4, 23). δῆλον 51 γὰρ ὅτι, εἴ τις τὸν ἀνδρείας λόγον κτείνει, ἑαυτὸν ἐναντία νόσφ τιτρώσκει δειλίας, καὶ εἴ τις τὴν ἀνηβῶσαν ἰσχὺν
20 ἐν ἀσκήσει τῶν καλῶν ἀναιρεῖ, πληγῆς καὶ μεγάλας αἰκίας μετ' οὐ μετρίας αἰσχύνης ἐπιφέρει ἑαυτῷ. λέγει μέντοι καὶ ἡ ὑπομονὴ ὅτι, ἐὰν ἀσκησις ἀναιρεθῆ καὶ προκοπή, οὐχ

ἐν μόνον ἔχονον ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα ἀποβάλλει, ἀτεκνίαν
 52 ἐνδοξαμένη παντελῆ (Gen. 27, 45). (16.) ὥσπερ δ' ὁ
 βλάπτων τὸν ἀστείον ἐπιδεδείκται ζημιῶν ἑαυτὸν, οὕτως
 καὶ ὁ προνομίας τοὺς ἀμείνους ἀξίων λόγῳ μὲν ἐκείνοις,
 ἔργῳ δὲ αὐτῷ περιποιεῖται ἀγαθόν. μαρτυρεῖ δέ μου τῷ 5
 λόγῳ ἡ φύσις καὶ τὰ ἀκολουθῶς αὐτῇ νομοθετηθέντα,
 διείρηται γὰρ ἀντικρυς καὶ σαφῶς οὕτως· „τίμα τὸν πατέρα
 καὶ τὴν μητέρα, ἵνα εὖ σοι γένηται“ (Exod. 20, 12)· οὐχὶ
 τοῖς τιμωμένοις, φησὶν, ἀλλὰ „σοί“· ἐάν τε γὰρ τὸν νοῦν
 ὡς πατέρα τοῦ συγκρίματος ἐάν τε τὴν αἰσθησιν ὡς μη- 10
 τέρα διὰ τιμῆς ἔχωμεν, εὖ πρὸς ἐκείνων αὐτοὶ πεισό-
 53 μεθα. τιμὴ δὲ τοῦ μὲν νοῦ (τὸ) διὰ τῶν συμφερόντων
 ἀλλὰ μὴ διὰ τῶν ἡδέων θεραπεύεσθαι — πάντα δὲ τὰ
 ἀπ' ἀρετῆς συμφέροντα —, τῆς δὲ αἰσθήσεως τὸ μὴ
 ἀφελθῆναι ῥύμη μιᾶ φέρεσθαι πρὸς τὰ ἐκτὸς αἰσθητά, 15
 ἐγγαλινωθῆναι δὲ ὑπὸ νοῦ κυβερνᾶν καὶ ἡνιοχεῖν τὰς
 54 ἀλόγους ἐν ἡμῖν δυνάμεις ἐπισταμένους. ἐάν μὲν οὖν ἦς
 εἶπον ἐκάτερον λάχῃ τιμῆς αἰσθησίς τε καὶ νοῦς, ἀνάγκη
 τὸν κεχρημένον ἀμφοτέροις ἐμὲ εὐεργετεῖσθαι· ἐάν δὲ
 πόρρω τὸν λόγον ἀπὸ νοῦ καὶ αἰσθήσεως ἀπαγαγὼν πατέρα 20
 μὲν τὸν γεννήσαντα (τὸν) κόσμον, | μητέρα δὲ τὴν σοφίαν, μ.202 M.
 δι' ἧς ἀπετελέσθη τὸ πᾶν, τιμῆς ἀξιώσης, αὐτὸς εὖ πείσῃ·
 δεῖται γὰρ οὐθενὸς οὔτε ὁ πλήρης θεὸς οὔτε ἡ ἄκρα καὶ
 παντελῆς ἐπιστήμη. ὥστε τὸν θεραπευτικὸν τούτων μὴ τοὺς
 θεραπευομένους ἀνενοεῖς ὄντας ἀλλ' ἑαυτὸν μάλιστα ὠφε- 25
 55 λεῖν. ἵππικὴ μὲν γὰρ καὶ σκυλακευτικὴ, ἐπιστήμη θεραπείας
 ἢ μὲν ἵππων ἢ δὲ σκυλάκων οὔσα, πορίζει τοῖς ζῴοις τὰ
 ὠφέλιμα, ὧν ἐκείνα δεῖται· μὴ πορίζουσα δὲ ἀμελεῖν ἂν
 δοκίμῃ. τὴν δὲ εὐσέβειαν θεοῦ θεραπείαν ὑπάρχουσαν οὐ
 θέμις ποριστικὴν εἶπειν τῶν ὠφελησόντων τὸ θεῖον· 30
 ὠφελεῖται γὰρ ὑπ' οὐθενός, ἅτε μήτε ἐνδοεὸς ἢν μήτε
 τινὸς τὸ ἐν ἅπασιν αὐτοῦ κρεῖττον πεφυκότος ὄνῃσαι,

τοῦναντίον δὲ τὰ σύμπαντα συνεγῶς καὶ ἀπαύστως ὠφελεῖ.
 ὥστε ὅταν τὴν εὐσέβειαν λέγωμεν εἶναι θεοῦ θεραπείαν, 56
 ὑπηρεσίαν τινὰ τοιαύτην φημέν, ὅποιαν δοῦλοι δεσπόταις τὸ
 κελευόμενον ἀόκνως ποιεῖν ἐγνωκότες ὑπηρετοῦσι. οὐκ οἶσται
 5 δὲ πάλιν, ὅτι οἱ μὲν δεσπόται ὑπηρεσίας ἐνδεεῖς, ὁ δὲ
 θεὸς οὐ χρεῖτος· ὥστε ἐκείνοις μὲν τὰ ὠφελήσοντα αὐτοὺς
 ὑπηρετοῦσι. τῷ δ' οὐδὲν ἕξω φιλοδεσπότου γνώμης παρέ-
 ξουσι· βελτιῶσαι μὲν γὰρ οὐδὲν εὐρήσουσι, τῶν δεσποτικῶν
 πάντων ἐξ ἀρχῆς ὄντων ἀρίστων, μεγάλα δ' αὐτοὺς ὀνή-
 10 σουσι γνωρισθῆναι θεῷ προμηθεύμενοι.

(17.) Ταῦτα μὲν οὖν ἱκανῶς εἰρησθαι νομίζω πρὸς 57
 τοὺς εἴη κακῶς ἐτέρους ποιεῖν δοκούντας· εὐρέθησαν γὰρ
 ἑαυτοὺς ἐκάτερον ὀρῶντες. τὰ δ' ἐξῆς ἐρευνήσωμεν. ἔστι
 δὲ πεῦσις τοιαύτη· „ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου“ (Gen. 4, 9);
 15 πρὸς ἣν ἀποκρίνεται· „οὐ γινώσκω, μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ
 μου εἶμι ἐγώ“ (ibid.); οὐκοῦν ἄξιον διαπορῆσαι, εἰ κυρίως
 ἐνδέχεται πυνθάνεσθαι θεόν· ὁ γὰρ ἐρωτῶν ἢ πυνθανόμενος
 περὶ ὧν ἀγνωεῖ ἐρωτᾷ τε καὶ πυνθάνεται ζητῶν ἀποκρίσιν,
 ἐξ ἧς ὁ μὴ οἶδεν εἴσεται· πάντα δὲ θεῷ γνώριμα, οὐ τὰ
 20 παρόντα μόνον καὶ παρεληλυθότα ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα.
 τί οὖν καὶ ἀποκρίσεως ὕψελος μὴ μελλούσης τινὰ περιποιεῖν 58
 τῷ πυνθανομένῳ κατάληψιν; ἀλλὰ ῥητέον, ὅτι τοιαῦτα
 οὐ πέφυκεν ἐπὶ τοῦ αἰτίου κυριολογεῖσθαι, ἀλλ' ὥσπερ
 ψευδὸς λέγειν ἔστι μὴ ψευδόμενον, οὕτως καὶ ἐρώτημα καὶ
 25 πύσμα προφέρεσθαι μήτε ἐρωτῶντα μήτε πυνθανόμενον.
 τίνος οὖν ἕνεκα, φήσεται τις ἴσως, λέγεται τοιαῦτα: ἔν' ἢ
 μέλλουσα τὰς ἀποκρίσεις ποιεῖσθαι ψυχῇ δι' ἑαυτῆς
 ἐλέγχεται περὶ ὧν εἴη κακῶς ἀποφαίνεται. μήτε κατη-
 γόρφ μήτε συναγωνιστῆ χρωμένῃ ἐτέρῳ. ἐπεὶ καὶ τὸν 59
 p.203M. σοφὸν ὅποτε | ἀνερωτᾷ „ποῦ ἐστὶ σοὶ ἢ ἀρετὴ“; (Gen.
 31 18, 9) — τὸν Ἄβραάμ λέγω περὶ Σάρρας —, οὐκ ἀγνωῶν
 ἐρωτᾷ, ἀλλὰ δεῖν οἶόμενος αὐτὸν ἀποκρίνεσθαι ἕνεκα τοῦ

- τὸν ἔπαινον τὸν ἐξ αὐτοῦ τοῦ λέγοντος παραστῆσαι· φησὶ γοῦν ὅτι εἶπεν· „ἰδοὺ ἐν τῇ σκητῇ“ τουτέστι τῇ ψυχῇ· τί οὖν τὸ ἐκ τῆς ἀποκρίσεως ἐπαινετόν; ἰδοὺ τὴν ἀρετὴν, φησίν, ἔχω παρ' ἐμαυτῷ καθάπερ τι κειμήλιον, καὶ διὰ
- 60 τοῦτ' εὐθὺς εὐδαιμονῶ. χρῆσις γὰρ καὶ ἀπόλαυσις ἀρετῆς 5
τὸ εὐδαιμον, οὐ φιλή μόνον κτῆσις· χρῆσθαι δ' οὐκ ἂν δυναίμην, εἰ μὴ σὺ καθεὶς ἐξ οὐρανοῦ τὰ σπέρματα ἀπεργάσαιο αὐτὴν ἐγκύμονα, ἣ δὲ εὐδαιμονίας γένος ἀποτεκοι τὸν Ἰσαάκ — εὐδαιμονίαν δὲ χρῆσιν ἀρετῆς τελείας ἐν βίῳ τελείῳ νενόηκα —. παρὸ καὶ τῆς προαιρέσεως ἀγά- 10
μενος αὐτὸν ὁμολογεῖ τελεσφορήσειν καιρίως ἢ ἡτήσατο.
- 61 (18.) τούτῳ μὲν οὖν ἡ ἀπόκρισις ἔπαινον ἤνεγκεν ὁμολογοῦντι μηδὲ τὴν ἀρετὴν ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης ἱκανὴν ἐξ ἑαυτῆς ὠφελεῖν εἶναι. τῷ δὲ Κρίν ἀκολούθως ψόγον φάσκοντι μὴ εἰδέναι, ποῦ ὁ δολοφονηθεὶς ἐστὶ παρ' αὐτοῦ· 15
δοῖει γὰρ τὸν ἀκούοντα ἀπατήσειν ὡς οὐ πάντα διορθῶντα καὶ τὴν ἀπάτην ἣ μέλλει χρῆσθαι προκατειληφότα· ἐκίθεσμος δὲ καὶ ἔκφυλος πᾶς ὁ τὸν τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν
- 62 οἰόμενός τι παρορᾶν. ὁ δὲ γε καὶ ἐπινεανισύεται φάσκων· „μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου εἰμι ἐγώ“ (Gen. 4, 9): πάνυ 20
γάρ, εἵποιμ' ἂν, ἀθλίως ἔμελλε βιώσεσθαι, εἰ σὲ φρουρὸν καὶ φύλακα ἡ φύσις ἀγαθοῦ τσοῦτου κατέστησεν. ἣ οὐχ ὁρᾷς ὅτι τὴν τῶν ἀγίων διατήρησίν τε καὶ φυλακὴν οὐ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ὁ νομοθέτης ἀλλὰ τοῖς τὰς γνώμας ἰερω- 25
τάτοις Λευίταις ἐπιτρέπει; ὧν ἀνάξις κληρὸς γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀγρὸς ἐστὶ δὲ οὐρανὸς καὶ πᾶς ὁ κόσμος ἐνομίσθη. μόνος δ' ἀξιόχρεως ὁ θεμιουργός, ὃ προσπεφεύγασιν ἰκέται γνήσιαι καὶ θεράποντες αὐτοῦ γινόμενοι, τὸ φιλοδέσποτον διὰ τῆς συνεχοῦς ὑπηρεσίας καὶ τῆς τῶν ἐπιτραπέντων ἀσκησιότητος
- 63 ἐπιθεικνόμενοι φυλακῆς. (19.) καὶ οὐδ' ἄπασιν ἐξεγέμετο 30
τοῖς ἰκέταις γενέσθαι φύλαξιν ἰερῶν, ἀλλ' εἴ τινες ἀριθμὸν πεντηκιστῶν ἔλαγον ἄφρσιν καὶ ἐλευθερίαν παντελεῖ καὶ

ἐπάνοδον εἰς τὰς ἀρχαίας λήξεις προκηρύττοντα. „τοῦτο“
 γάρ φησιν „ἔστι τὸ περὶ τῶν Λευιτῶν· ἀπὸ πέντε καὶ
 204 M. εἴκοσιν ἐτῶν εἰσελεύσεται | ἐνεργεῖν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ
 μαρτυρίου, καὶ ἀπὸ πεντήκοντα ἐτῶν ἀποστήσεται τῆς
 5 λειτουργίας, καὶ οὐκ ἐργάσεται ἔτι, λειτουργήσει δὲ ὁ
 ἀδελφὸς αὐτοῦ· ὁ δὲ φυλάξει φυλακὰς, ἔργα δὲ οὐκ ἐργά-
 σεται.“ (Num. 8, 24—26). οὐκοῦν τῷ μὲν ἡμίσει τὴν 64
 τελειότητα — τέλειος γὰρ ὁ πεντηκостὸς λόγος, ὁ δὲ τῶν
 πέντε καὶ εἴκοσιν ἡμισυ μέρος — ἐνεργεῖν ἐπιτρέπει καὶ
 10 ὄραν τὰ ἅγια τὴν δι’ ἔργων ἀρέσκειαν ἐπιδοικνυμένῳ —
 ἀρχὴ δέ, ὡς ἔφη τις τῶν πάλαι, τοῦ παντὸς ἡμισυ μέρος
 —, τῷ δὲ τελείῳ μηκέτι πονεῖν, τὰ δ’ ὅσα ἐκ μελέτης καὶ
 πόνου περιεποιήσατο φυλάττειν· μὴ γὰρ γενοίμην ἀσκητῆς
 ὦν μὴ φύλαξ αὐθις. ἡ μὲν οὖν ἀσκησις μέσον, οὐ τέλειον, 65
 15 γίνεται γὰρ ἐν οὐ τελείαις μὲν ἀκρότητος δὲ ἐφειμέναις
 ψυχαῖς· ἡ δὲ φυλακὴ παντελής, μνήμη τὰ ἀσκητὰ παρα-
 θοῦναι θεωρήματα τῶν ἁγίων, ἐπιστήμης καλὴν παρακατα-
 θήκην φύλακι πιστῆ, ἡ μόνη τῶν λήθης πολυμηχάνων
 δικτύων ἀλογεῖ· ὥστε τὸν μνήμονα ὦν ἔμαθεν ὕγιως καὶ
 20 εὐθυβόλως καλεῖ φύλακα. οὗτος δὲ πρότερον ὅτε ἐγυμνά- 66
 ζετο μαθητῆς ἦν διδάσκοντος ἐτέρου· ὁπότε δὲ ἱκανὸς
 φυλάττειν ἐγένετο, διδασκάλου δύναμιν καὶ τάξιν ἔλαχε, τὸν
 ἀδελφὸν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῆς διδασκαλίας χειροτονήσας
 τὸν ἑαυτοῦ προφορικὸν λόγον· λέγεται γὰρ ὅτι „λειτουργήσει
 25 ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ“ (Num. 8, 26)· ὥστε ὁ μὲν τοῦ ἀστείου
 νοῦς φύλαξ καὶ ταμίας τῶν ἀρετῆς ἔσται δογμάτων, ὁ δ’
 ἀδελφὸς αὐτοῦ λόγος λειτουργήσει τοῖς παιδείαν μειοῦσι
 διεξιῶν τὰ σοφίας δόγματα τε καὶ θεωρήματα. διὸ καὶ 67
 ὁ Μωυσῆς ἐν ταῖς εὐλογίαις Λευὶ πολλὰ καὶ θαυμάσια
 30 προσιπῶν ἐπιφέρει· „ἐφύλαξε τὰ λόγια σου, καὶ τὴν δια-
 θήκην σου διετήρησεν“· εἰθ’ ἐξῆς· „θηλώσουσι τὰ δικαιο-
 ματά σου Ἰακώβ καὶ τὸν νόμον σου Ἰσραήλ“ (Deut. 33,

68 9. 10). οὐκ οὖν ὅτι καὶ λόγων καὶ διαθήκης θεοῦ φύλαξ ὁ ἀστυεύς ἐστιν, ἐναργῶς παρίστανται· καὶ μὴν ὅτι δικαιοματίων καὶ νόμων ἑρμηνεύς καὶ ὑφηγητὴς ἀριστος, πάλιν θεοδόλωκε, τῆς μὲν ἑρμηνείας διὰ συγγενικοῦ ὄργάνου, τοῦ φωνητηρίου δῆπου, συνισταμένης, τῆς δὲ φυλακῆς περὶ τὸν νοῦν ἐξεταζομένης, ὅς μὲγα ταμεῖον ὑπὸ φύσεως δημιουργηθεὶς τὰς ἀπάντων καὶ σωμάτων καὶ πραγμάτων ἐννοίας εὐμαρῶς κειχώρηκεν. ἐλυσιτέλει δὴ καὶ τῷ φιλαύτῳ Κάλιν φυλάξει τὸν Ἄβελ· εἰ γὰρ διετήρησεν αὐτόν, κεικρμένου καὶ μέσου βίου μετεποιήσατ' ἄν, ἀλλ' οὐκ ἀμιγοῦς καὶ ἀκράτου κακίας ἐνεφορήθη.

- 69 (20.) | „Καὶ εἶπεν ὁ θεός Τί ἐποίησας; φωνή αἵματος p.205 M. τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με ἐκ τῆς γῆς“ (Gen. 4, 10). τὸ „τί ἐποίησας“ καὶ ἀγανάκτησιν ἐμφαίνει ἐπὶ οὐκ εὐαγεῖ πράξει καὶ γλευσασμὸν ἐπὶ τῷ δολοφονῆσαι δοκοῦντι. ἡ μὲν οὖν ἀγανάκτησις ἐπὶ (τῇ) τοῦ θεοδράκτους γνώμη γίνεται, ὅτι τὸ καλὸν ἀνελεῖν ἐβούλευσεν· ἡ δὲ γλευή διὰ τὸ αἰεσθαι μὲν ἐπιβεβουλευκῆναι τῷ κρείττονι, ἐπιβεβουλευκῆναι δ' οὐκ ἐκεῖνον μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ· ζῆ μὲν γάρ, ὡς καὶ πρότερον ἔφη, ὁ τεθνάναι δοκῶν, εἴ γε καὶ ἰκέτης ὢν θεοῦ καὶ φωνῇ χρώμενος εὐρίσκεται, τέθνηκε δὲ ὁ περιεῖναι νομιζόμενος τὸν ψυχικὸν θάνατον, ἀρετῆς καθ' ἣν ἄξιον μόνην ἐστὶ ζῆν ἀποσχαρμισθεῖς· ὥστε καὶ τὸ „τί ἐποίησας“ ἴσον εἶναι τῷ „οὐδὲν ἐποίησας“, οὐδὲν ἤγυσας. οὐδὲ γὰρ ὁ σοφιστῆς Βαλαάμ, μάταιος ὢν ὄχλος ἐναντίων καὶ μαχομένων δοξῶν, βουλευθεὶς ἀρὰς τίθεσθαι καὶ βλάπτειν τὸν ἀστυεὺν ἴσχυσε, τοῦ θεοῦ τὰς κατάρας εἰς εὐλογίαν τρέποντος (Num. 23,8). ἵνα καὶ τῆς πανουργίας ἀπελέγξῃ τὸν ἀδικον καὶ ἑαυτοῦ τὸ φιλάρετον παραστήσῃ. (21.) πεφύκασι δὲ οἱ σοφισταὶ πολεμίαις χρῆσθαι ταῖς ἐν αὐτοῖς δυνάμεσι, λόγων ἐνθυμήμασι καὶ βουλευμάτων λόγοις ἀντιστατούντων καὶ μηδαμῇ μηδαμῶς συναδόντων· ἀποκναίουσι γοῦν ἡμῶν

τὰ ὧτα. τὴν δικαιοσύνην κοινωνικόν. τὴν σωφροσύνην συμ-
 φέρον, τὴν ἐγκράτειαν ἀστεῖον. τὴν εὐσέβειαν ὠφελιμώ-
 ταστον, τὴν ἄλλην ἀρετὴν ὑμεινότητων τε καὶ σωτήριον ἀπο-
 φαίνοντες. καὶ πάλιν τὴν ἀδικίαν ἀσπονδον, τὴν ἀκολασίαν
 5 νοσερόν. τὴν ἀσέβειαν ἐκθρονον, τὴν ἄλλην κακίαν βλαβε-
 ρώτατον διεξίοντες· καὶ ὅμως τὰ ἐναντία τοῖς λεγομένοις 73
 φρονούντες οὐ παύονται. ἀλλ' ὅταν φρόνησιν καὶ σωφροσύνην
 καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐσέβειαν ὑμνωῖσι, τότε δὴ μάλιστα
 ἀφραίνοντες ἀκολασταίνοντες ἀδικοῦντες ἀσεβοῦντες πάνθ'
 10 ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀνθρώπεια καὶ θεῖα συγχέοντές τε καὶ ἀνα-
 τρέποντες εὐρίσκονται. πρὸς οὓς εἴποι τις ἂν ἄρθῳς, ὅπερ 74
 καὶ ὁ χρησμός ἔφη τῷ Κρίν· τί ἐποιήσατε; τί εἰργάσασθε
 αὐτοὺς ἀγαθόν; τί οἱ τοσοῦτοι περὶ ἀρετῆς λόγοι τὴν ὑμε-
 τέραν ψυχὴν ὠφέλησαν; τί τοῦ βίου μικρὸν ἢ μέγα μέρος
 15 ἐπληρωθώσασθε; τί δ'; οὐχὶ τάναντία διαβολὰς καθ' αὐτῶν
 ἀληθεῖς ἤρρατίσατε, ὅτι συνιέντες τὰ καλὰ καὶ τῷ λόγῳ
 φιλοσοφούντες ἐρηγηεῖς μὲν ἄριστοι γέγονατε, τὰ δ' αἰσχίστα
 καὶ φρονούντες καὶ ἐπιτηθεύοντες ἀεὶ ἀλίσκεσθε; οὐ μὴν
 20 ἔτι γε ἐν ταῖς ὑμετέροις ψυχαῖς τέθνηκε τὰ καλὰ, ζωπυ-
 ρηθιέντων κακῶν; διὰ τοῦτο ἕκαστος ὑμῶν οὐ περίεστιν.
 ὡσπερ γὰρ μουσικῶς τινος ἢ γραμματικῶς τελευτήσαντος 75
 ἢ μὲν ἐν | τοῖς ἀνδράσι μουσικὴ καὶ γραμματικὴ συνέφθα-
 ρται, αἱ δὲ τούτων ἰδέαι μένουσι καὶ τρόπον τινὰ βιούσιν
 ἰσοχρόνιοι τῷ κόσμῳ, καθ' ἃς οἷ τε ὄντες καὶ οἱ μέλλοντες
 25 διαδοχαῖς ταῖς εἰσαεὶ μουσικοὶ τε καὶ γραμματικοὶ γενήσονται,
 οὕτως καὶ τὸ ἐν τινι φρόνιμον ἢ σώφρον ἢ ἀνδρείον
 ἢ δίκαιον ἢ συνόλιως σφόν ἂν ἀναιρεῖθῃ, οὐδὲν ἦρτον ἐν τῇ
 τοῦ παντὸς ἀθανάτῳ φύσει φρόνησις ἀθάνατος καὶ ἀρετὴ
 σύμπασα ἀφθαρτος ἐστηλίτεται, καθ' ἣν καὶ νῦν εἰσιν
 30 ἀστεῖοί τινες καὶ αὐθις γενήσονται· εἰ μὴ καὶ ἀνθρώπου 76
 τινὸς τῶν ἐν μέρει θάνατον φθιστὴν ἐργάσασθαι φήσομεν
 ἀνθρωπότητι, ἣν εἴτε γένος εἴτε ἰδέαν εἴτε ἐννόημα εἴθ'

- ὅ τί ποτε χρῆ καλεῖν οἱ ζητητικοὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων εἴσονται. μία σφραγὶς πολλάκις μυρίας ὕσας ἀπείρους οὐσίας τυπώσασα πάντων ἔστιν ὅτε τῶν τύπων ἐξίτηλων αὐταῖς οὐσίαις γενομένων ἐν τῇ ἑαυτῆς φύσει μηδὲν βλαβεῖσα κατὰ
- 77 **χώραν** ἔμεινεν. εἰτ' οὐκ οὐόμεθα τὰς ἀρετάς, καὶ πάντες 5 οἱ χαρακτῆρες, οὓς ἐνεσημήναντο ταῖς τῶν προσεληλυθῶτων ψυχαῖς, ὑπὸ μογιθηρᾶς διαίτης ἢ τινος ἐτέρας ἐξ αἰτίας ἐξίτηλοι γίνονται, τὴν ἀκήρατον ἑαυτῶν καὶ ἀφθαρτον φύσιν εἰσαεὶ σήξουσιν; οὐκ εἰδότες οὖν οἱ παιδείας ἀμύητοι διαφορὰς οὐθ' ὄλων πρὸς μέρη οὔτε γενῶν πρὸς εἶδη οὔτε 10 τὰς ἐν τούτοις ὁμωνυμίας πάντα διὰ πάντων συγχέουσι καὶ
- 78 **φύρουσι**. διὸ πᾶς φίλαυτος, ἐπίκλησιν Κάλιν, διδαχθήτω ὅτι τὸ ὁμωνυμον τοῦ Ἄβελ ἀνήρηκε, τὸ εἶδος, τὸ μέρος, τὸν ἀπεικονισθέντα τύπον, οὐ τὸ ἀρχέτυπον, οὐ τὸ γένος, οὐ τὴν ἰδέαν, ἅπερ οἴεται μετὰ ζώων ἀφθαρτα ὄντα 15 συνεφθαρκέναί. λεγέτω δὴ τις κατακερτομῶν αὐτὸν κάπι-χλευάζων· τί πεποίησας, ὦ κακόδαιμον; οὐχ ἦν μὲν δοκεῖς ἀνηρηκέναί φιλόθεον δόξαν, ζῆν παρά θεῶ; σαυτοῦ δὲ γέγονας αὐθέντης, ὧ μόνω βιοῦν ἀνυπαιτίως ἡδύνασο ἐξ ἐνέδρας ἀνελῶν. 20
- 79 (22.) Πάνυ δὲ πεφώνηται καὶ πρὸς κάλλος ἐρμηνεύει καὶ πρὸς νοημάτων εὑρεσιν τὰ ἐπιλεγόμενα ταῦτα· «φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με ἐκ τῆς γῆς» (Gen. 4, 10). ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν φράσιν ὑψηγορία πᾶσι τοῖς μὴ λόγων ἀμύηταις γνώριμος· τὰ δ' ἐμφαινόμενα νοήματα. 25 ὡς ἂν οἴοι τε ὦμεν, ἐπισκεψόμεθα, καὶ πρότερόν γε
- 80 **περὶ τοῦ αἵματος**, πολλαχού μὲν γὰρ τῆς νομοθεσίας οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἀποφαίνεται τὸ αἶμα λέγων ἀντικρυς· «ἡ γὰρ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμά ἐστιν» (Lev. 17, 11 al.)· ὅπότε δὲ πρῶτον μετὰ τὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν 30 μεταξὺ γένεσιν ἐδομησούργει | (τὸν) ἄνθρωπον ὁ ζυφοπλάστης, p.207 M. φησὶν ὅτι «ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνεῦμα

ζωῆς. καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν“ (Gen. 2,7), πάλιν διὰ τούτου παριστάς, ὅτι πνεῦμά ἐστιν ἡ ψυχῆς οὐσία. καὶ μὴν τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεων ἄκρως εἶωθε 81 διαμεμνῆσθαι, τὰ ἀκόλουθα καὶ ὁμολογούμενα τοῖς προτέροις δικαίων ἐφαρμόττειν· οὐκ ἂν οὖν πνεῦμα ψυχῆς οὐσίαν 5 προειπὼν αἶμα διαφέρων σῶμά τι αὐθις ἔλεγεν, εἰ μὴ πρὸς τι τῶν ἀναγκαιωτάτων καὶ συνεκτικωτάτων τὴν ἀναφορὰν ἐποιεῖτο. τί οὖν λεκτέον; ἕκαστον ἡμῶν κατὰ τὰς προσεχεῖς 82 τομὰς ἀριθμῶ δύο εἶναι συμβέβηκε, ζῶόν τε καὶ ἄνθρωπον· ἕκαστέρῳ δὲ τούτων συγγενῆς δύνამις τῶν κατὰ ψυχὴν ἀποκεκλήρωται, τῷ μὲν ἡ ζωτικὴ, καθ’ ἣν ζῶμεν, τῷ δ’ ἡ λογικὴ, καθ’ ἣν λογικοὶ γεγονάμεν· τῆς μὲν οὖν ζωτικῆς μετέχει καὶ τὰ ἄλογα, τῆς δὲ λογικῆς οὐ μετέχει μὲν, 10 ἄρχει δὲ ὁ θεός. ἡ τοῦ πρεσβυτάτου λόγου πηγὴ. (23.) ἡ 83 μὲν οὖν κοινὴ πρὸς τὰ ἄλογα δύνამις οὐσίαν ἔλαχεν αἶμα. ἡ δὲ ἐκ τῆς λογικῆς ἀπορρυσσάσα πηγῆς τὸ πνεῦμα, οὐκ ἀέρα κινούμενον, ἀλλὰ τύπον τινὰ καὶ χαρακτῆρα θείας δυνάμεως, ἣν ὀνόματι κυρίῳ Μωυσῆς εἰκόνα καλεῖ, δηλῶν ὅτι ἀρχέτυπον μὲν φύσεως λογικῆς ὁ θεός ἐστι, μίμημα δὲ 20 καὶ ἀπεικόνισμα ἄνθρωπος, οὐ τὸ διφυὲς ζῶον, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς ἄριστον εἶδος, ὃ νοῦς καὶ λόγος κέκληται. ἀιὰ τοῦτο σαρκὸς μὲν ψυχὴν φησι τὸ αἶμα, εἰδὼς ὅτι ἡ 84 σαρκῶν φύσις νοῦ μὲν οὐ μεμοίραται. ζωῆς δὲ καθάπερ καὶ ὅλον ἡμῶν τὸ σῶμα μετέχει, ἀνθρώπου δὲ ψυχὴν 25 πνεῦμα ὀνομάζει. ἄνθρωπον οὐ τὸ σύγκριμα καλῶν, ὡς ἔφην, ἀλλὰ τὸ θεοειδὲς ἐκεῖνο θεμιούργημα, ᾧ λογίζομεθα, οὐ τὰς ῥίξας εἰς οὐρανὸν ἔτεινε καὶ τῆς ὑστάτης τῶν 30 λεγομένων ἀπλανῶν ἀψίδος ἐξῆψε. μόνον γὰρ δὴ τῶν ἐπὶ 85 γῆς φυτὸν οὐράνιον ὁ θεὸς ἄνθρωπον εἰργάσατο, τῶν μὲν 30 ἄλλων τὰς κεφαλὰς πηξάμενος ἐν χέρσῳ — κατοικῆρα γὰρ πάντα —, ἀνθρώπου δὲ εἰς τὸ ἄνω προσηγαγόν, ἵνα τὰς τροφὰς ὀλυμπίους καὶ ἀφθάρτους ἀλλὰ μὴ γεώδεις καὶ

φθαρτὰς ἔχοι· παρὸ καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν τὸ μὲν ἴσον
 ἀναισθητότατον πλεῖστον ἀποστήσας λογισμοῦ τὰς βάσεις
 γῆ προσερίζου. τὰς δὲ νοῦ ὀρυφύρους αἰσθήσεις καὶ
 αὐτὸν ἐκείνον πορρωτάτω μὲν τῶν περὶ γῆν ἐξέφυκε. ταῖς
 δὲ | ἀέρος καὶ οὐρανοῦ περιόδους ἀφθάρτοις οὕσαις ἐνεδή- p.208 M
 86 σατο. (24.) μηκέτ' οὖν ἀπορῶμεν, πῶς ἔννοϊαν ἔλαβεν 6
 ἄνθρωπος θεοῦ τοῦ αἰδοῦς, οἱ Μωυσέως γνώριμοι· τὴν
 γὰρ αἰτίαν χρησμῶ μαθὼν αὐτὸς ἡμῖν ὑφηγήσατο. ἔλεγε
 δὲ ὧδε· ψυχὴν οὐδαμίαν τῷ σώματι ὁ ποιῶν εἰργάζετο
 ἱκανὴν ἐξ ἑαυτῆς τὸν ποιητὴν ἰδεῖν, λογισάμενος δὲ μεγάλα 10
 ἠνθήσειν τὸ θεμιούργημα, εἰ λάβοι τοῦ θεμιουργήσαντος
 ἔννοϊαν — εὐδαιμονίας γὰρ καὶ μακαριότητος ὅρος οὗτος —
 ἄνωθεν ἐνέπνει τῆς ἰδίου θειότητος· ἡ δ' ἀόρατος ἀοράτων
 ψυχῆ τοὺς ἑαυτῆς τύπους ἐνεσφραγίζετο, ἵνα μηδ' ὁ περὶ-
 87 ρεῖος χῶρος εἰκόνης ἀμοιρήσῃ θεοῦ. τὸ δ' ἀρχέτυπον 15
 οὕτως ἦν ἄρα αἰετὸς, ὥστε καὶ ἡ εἰκὼν οὐχ ὄρατῆ,
 τυπωθεῖσα μέντοι κατὰ τὸ παράδειγμα οὐκέτι θνητὰς ἀλλ'
 ἀθανάτους ἐννοίας ἐδέχετο· πῶς γὰρ ἂν θνητὴ φύσις μένειν
 ἅμα καὶ ἀποδημεῖν ἡδύνατο ἢ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐτέρωθι
 καθορᾶν ἢ θάλατταν μὲν περιπλεῖν ἅπασαν, γῆν δὲ ἄχρι 20
 περάτων ἐπέρχεσθαι, ἢ νόμων καὶ ἐθῶν ἢ συνόλων
 πραγμάτων καὶ σωμάτων ἐφάπτεσθαι; ἢ δόξα τῶν ἐπιγείων
 καὶ τὰ μετάρσια καταλαμβάνειν, ἀέρα καὶ τροπὰς αὐτοῦ
 καὶ καιρῶν ἰδιότητος καὶ ὅσα ταῖς ἐτησίαις ὥραις καινουρ-
 88 γούμενά τε καὶ ἔθους ἀποτελεῖται; ἢ πάλιν δι' ἀέρος εἰς 25
 οὐρανὸν ἀπὸ γῆς ἀνίπτασθαι καὶ τὰς ἐν οὐρανῷ φύσεις
 ἐξετάζειν, ὡς ἔχουσιν, ὡς κινῶνται, τίνες ὅροι τῆς κινή-
 σεως ἀρχῆς καὶ τέλους αὐταῖς, πῶς ἀλλήλαις τε καὶ τῷ
 παντὶ κατὰ τι συγγενείας δίκαιον ἀρμύζονται; τέχνας τε
 καὶ ἐπιστήμας ἐπινοῆσαι, ὅσα τὰ τε ἐκτὸς θεμιουργοῦσι 30
 καὶ τὰ περὶ σῶμα καὶ ψυχὴν, ὡς ἐκάτερον βελτιωθήσεται,
 πραγματεύονται, καὶ μυρία ἄλλα, ὧν οὔτε ἀριθμὸν οὔτε

φύσιν λόγῳ περιλαβεῖν εὔπορον; μόνον γὰρ αὐτὸ τῶν παρ' 89
 ἡμῖν ὁ νοῦς ἅτε πάντων ὠκυδρομώτατος καὶ τὸν χρόνον,
 ἐν ᾧ γίνεσθαι δοκεῖ, φθάνει καὶ παραμείβεται, κατὰ
 ἀοράτους δυνάμεις ἀχρόνως τοῦ τε παντός καὶ μερῶν καὶ
 5 τῶν τούτων αἰτίων ἐπιψαύων. ἤδη δὲ οὐ μόνον ἄχρι τῶν
 γῆς καὶ θαλάττης ἀλλὰ καὶ ἀέρος καὶ οὐρανοῦ περάτων
 ἐλθῶν οὐδ' ἐνταῦθα ἔσται, βραχὺν ὄρον τοῦ συνεχοῦς καὶ
 ἀπαύστου ὁρόμου νομίσας τὸν κόσμον εἶναι, προσωτέρω δὲ
 χωρῆσαι γλιχόμενος καὶ τὴν ἀκατάληπτον θεοῦ φύσιν, ὅτι
 10 μὴ πρὸς τὸ εἶναι μόνον, καταλαβεῖν, ἣν δύνηται. πῶς οὖν 90
 εἰκὸς βραχὺν οὕτως ὄντα τὸν ἀνθρώπινον νοῦν μήνιγγι
 ἢ καρδίᾳ, βραχέσιν ὄγκοις, ἐγκατελιγμένον μέγεθος οὐρα-
 p.209 M. νοῦ καὶ κόσμου | χωρῆσαι τοσοῦτον, εἰ μὴ τῆς θείας καὶ
 εὐδαίμονος ψυχῆς ἐκείνης ἀπόσπασμα ἦν οὐ διαιρετόν;
 15 τέμνεται γὰρ οὐδὲν τοῦ θείου κατ' ἀπάρτησιν, ἀλλὰ μόνον
 ἐκτείνεται. διὸ μεμοιραμένος τῆς ἐν τῷ παντὶ τελειότητος,
 ὅταν ἐννοῇ κόσμον, τοῖς πέρασι τοῦ παντός συνευρύνεται
 ῥῆξιν οὐ λαμβάνων· ὁλόκός γὰρ ἢ δύναμις αὐτοῦ.

(25.) Ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν βραχέσιν εἰρήσθω περὶ 91
 20 οὐσίας ψυχῆς. τὸ δὲ „φωνὴν αἵματος βροῶν“ (Gen. 4, 10)
 κατ' ἀλόλουθον οὕτως ἀποδώσομεν. τῆς ἡμετέρας ψυχῆς
 τὸ μὲν ἄφωνόν ἐστι, τὸ δὲ φωνῆεν· τὸ μὲν ἄλλογον ἄφωνον,
 φωνῆεν δ' ὅσον λογικόν, ὃ δὴ μόνον ἔννοϊαν εἴληψε θεοῦ·
 τοῖς γὰρ ἄλλοις μέρεσιν οὔτε θεὸν οὔτε τι νοητὸν κατα-
 25 λαβεῖν δυνάμεθα. τῆς οὖν ζωτικῆς δυνάμεως, ἣς τὸ 92
 οὐσιῶδες αἶμα. μοῖρά τις ἐξαίρετον ἔσχε γέρας φωνὴν καὶ
 λόγον, οὐ τὸ διὰ στόματος καὶ γλώττης ῥέον νᾶμα, ἀλλὰ
 τὴν πηγὴν, ἀφ' ἧς αἰ τοῦ προφορικῶς δεξαμεναὶ πληροῦ-
 σθαι πεφύκασιν· ἡ δὲ πηγὴ νοῦς ἐστι, δι' οὗ τὰς πρὸς τὸν
 30 ὄντα ἐντεύξεις καὶ ἐκβοήσεις τῇ μὲν ἐκόντες τῇ δὲ καὶ
 ἄκοντες ἀναφθεγγόμεθα. ὁ δὲ ἅτε ἀγαθὸς ὢν καὶ ἴσως 93
 τοὺς ἰκέτας οὐκ ἀποστρέφεται, καὶ μάλιστα' ὅταν ἐπὶ τοῖς

- Αἰγυπτίους ἔργοις καὶ πάθεσι στενάζοντες ἀψευδῶς καὶ
 ἀπλάστως ἐκβοῶσι· τότε γὰρ ἀναβαίνειν φησὶ Μωυσῆς τοὺς
 λόγους αὐτῶν πρὸς τὸν θεόν (Exod. 2, 23), τὸν δὲ
 94 ἐπακούσαντα ῥύεσθαι τῶν παρεστώτων κακῶν· ταῦτα δὲ
 πάντα γίνεσθαι, ὅταν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου τελευτήσῃ· τὸ 5
 παραδοξότατον· εἰκὸς γὰρ ἦν ἀποθανόντος τυράννου χαίρειν
 καὶ γεγηθῆναι τοὺς τυραννουμένους· ἀλλὰ τότε λέγονται
 στενάζειν· „μετὰ γὰρ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκείνας
 ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, καὶ κατεστέναξαν οἱ
 95 υἱοὶ Ἰσραήλ“ (ibid.). πρὸς μὲν οὖν τὸ ῥητὸν ἢ λέξις 10
 τὸ εὐλογον οὐ περιέχει, πρὸς δὲ τὰς ἐν ψυχῇ δυνάμεις
 τὸ κατ' αὐτὴν ἀκόλουθον εὐρίσκεται. ὁ γὰρ ἀνασκιδῶν
 καὶ ἀπορρίπτων τὰς περὶ τῶν καλῶν δόξας ὅταν ἐν ἡμῖν
 ζωपुरῆται Φαραὼ καὶ ὑγιαίνειν δοκῇ. εἰ δὲ τινα τῶν
 φαύλων ὑγιαίνειν λεκτέον, τὴν ἡδονὴν ἀποδεχόμεθα 15
 ἐγκράτειαν πέραν ὅρων ἐλαύνοντες· ὅταν δὲ ἀπόκρατος
 γένηται καὶ τρόπον τινὰ τελευτήσῃ ὁ τοῦ βδελυρῶς καὶ
 ἀσελγῶς ζῆν αἴτιος, τὸν σώφρονα ἐναυγασθέντες βίον μετα-
 κλαίμεν καὶ μεταστένομεν τῆς παλαιᾶς διαίτης ἑαυτούς,
 ὅτι ἡδονὴν ἀρετῆς προτιμήσαντες θνητὸν βίον ἀθανάτῳ 20
 ἐπεξευῆσαμεν· λαβὼν δ' οἶκτον τῆς συνεχοῦς ἡμῶν ὀλο-
 φύρσεως ὁ μόνος | εὐμενῆς προσίεται ψυχὰς ἰκέτιδας, τὸν p.210M.
 δὲ ἐπισεισθέντα τῶν παίδων Αἰγύπτιον σκηπτὸν ῥαδίως
 ἀπωθεῖται.
- 96 (26.) Τῷ δὲ μὴ δεχομένῳ μετάνοιαν Κáιν δι' ὑπερ- 25
 βολὴν ἄγους ἀδελφικτονίας οἰκειστάτας ἀρὰς τίθεται· πρῶτον
 μὲν γὰρ φησιν αὐτῷ· „καὶ νῦν ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ τῆς
 γῆς“ (Gen. 4, 11), δηλῶν πρῶτον ὅτι οὐχὶ νῦν ὅτε ἐδολο-
 φύνησεν ἐναγῆς καὶ ἐπάρατός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ πρότερον
 ὅτε ἐβούλευσε τὸν φόνον. τῆς γνώμης ἴσον τῷ τελείῳ 30
 97 ὀνομαζόμενης. ἕως μὲν γὰρ τὰ αἰσχυρὰ μόνον ἐννοοῦμεν κατὰ
 ψυχὴν τοῦ νοῦ φαντασίαν, τότε τῆς διανοίας (νοῦ) ἐσμεν

- ὑπογοι, δύναται γὰρ καὶ ἀκουσίως ἢ φυγῇ τρέπεσθαι· ὅταν
 δὲ προσγένηται τοῖς βουλευθεῖσιν ἢ πράξεις, ὑπαίτιον γίνε-
 ται καὶ τὸ βουλευσασθαι, τὸ γὰρ ἐκούσιως διαμαρτάνειν
 ταύτη μάλιστα διαγνωρίζεται. κατάρατον δὲ φησι τὸν 98
- 5 νοῦν οὐκ ἀπ' ἄλλου τινὸς ἢ ἀπὸ τῆς γῆς ἔσεσθαι· τῶν
 γὰρ γαλεπωτάτων αὐτοῦ συμφορῶν τὸ περὶ ἕκαστον ἡμῶν
 γεῶδες αἷτιον εὐρίσκεται· τὸ νοῦν σῶμα ἢ νόσῳ χρησά-
 μενον τὰς ἀπ' ἑαυτοῦ προσβαλὸν κῆρας ἄσης καὶ ἀδη-
 μονίας αὐτὸν ἐνέπλησεν ἢ πιανθὲν ἀμέτρως ἀπολαύσει
- 10 ἡδονῶν ἀμβλυτέρας τὰς εἰς τὸ καταλαμβάνειν ἀκμὰς
 ἀπειργάσατο. καὶ μὲν οὐκ ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων δεκτικὴ 99
 βλάβης ἐστίν· ἢ γὰρ κάλλος ἰδῶν ἔρωτος ἐτρώθη δεινοῦ
 πάθους βέλεσιν ἢ θάνατον ἀκούσας γένει προσήκοντός
- 15 κατέβαλεν ἀηδέσι χυλοῖς αἰκισαμένη ἢ πλήθει ἡδέων
 βαρύνασα· τῶν μὲν γὰρ πρὸς συνουσίαν αἰσטרων τί δεῖ
 μεμνησθαι; πόλεις ὄλας καὶ χώρας καὶ κλίματα μεγάλα
 γῆς οὗτοι διέφθειραν, ὧν μάρτυς ἡ ποιητῶν καὶ συγγρα-
 φέων πληθὺς σχεδὸν ἅπανα. (27.) τὸν δὲ τρόπον, καθ' 100
- 20 ὃν ἀπὸ τῆς γῆς κατάρατος ὁ νοῦς γίνεται, προσυπογράφει
 λέγων· „ἢ ἔχανε τὸ στόμα αὐτῆς δεῖξασθαι τὸ αἷμα
 τοῦ ἀδελφοῦ σου“ (Gen. 4.11). γαλεπὸν γὰρ διοιχθῆναί
 τε καὶ ἀνευρυθῆναι τὰ τῶν αἰσθήσεων στόμια, ὡς ἀχανέσιν
- 25 αἰκίην ἐπιχεῖσθαι, μηδενὸς τὴν βίαιον ὀρμὴν ἀνωθοῦντος·
 τότε γὰρ ἐγκαταποθεῖς ὁ νοῦς τοσοῦτω κλύδωνι βύθιος
 εὐρίσκεται. μηδ' ὅσον ἀνανήξασθαι καὶ ὑπερκυῖσαι δυνά-
 μενος. ἀλλὰ γρηὶ τούτων ἐκάστη καταχρησθῆναι μὴ πρὸς 101
- 30 πάνθ' ὁρᾶν χρώματα καὶ σχήματα ἢ ὄψεις, ἀλλ' ὁράτω τὰ
 φωτός, μὴ σκότους, ἄξια· δύναται δὲ καὶ τὸ οὖς πασῶν
 ἀντιλαμβάνεσθαι φωνῶν, ἀλλ' ἐνίων παρακουέτω, μυρία

- γὰρ τῶν λεγομένων αἰσχροῖ· μηδ' ὅτι γεύσεώς | σοι μετα- p.211 M.
 δέδωκεν ἢ φύσις, ᾧ τετυφωμένε, τρόπον αἰθουίης πάντων
 ἀπλήστως ἐμφοροῦ· πολλὰ γὰρ τῶν οὐ τροφίμων μόνον
 ἀλλὰ καὶ περιττῶν νόσους μετὰ χαλεπῆς ὠδίνος ἔτεκε·
- 102 μηδ' ὅτι μερῶν τῶν πρὸς γονὰς ἡξιώθης ἕνεκα τῆς δια- 5
 μονῆς τοῦ παντός, φθορὰς καὶ μοιχείας καὶ τὰς ἄλλας
 οὐκ εὐαγεῖς μίξεις μετέρχου, ἀλλ' ὅσαι μετὰ νόμου τὸ
 ἀνθρώπων σπείρουσί τε καὶ φυτεύουσι γένος· μηδ' ὅτι
 γλώττης καὶ στόματος καὶ φωνητηρίων ὀργάνων μεμοί-
 ρασαι, πάντ' ἐκλάλει, καὶ τὰ ἄρρητα· τὸ γὰρ ἐχεμυθεῖν 10
 ἔστιν ὅπου χρήσιμον, καὶ μοι δοκοῦσιν οἱ μαθόντες λέγειν
 μεμαθηγέναι καὶ ἡσυχάζειν, τῆς αὐτῆς δυνάμεως περι-
 ποιούσης ἐκάτερον, οἱ δ' ὅσα μὴ προσῆκε διεξιόντες οὐ
- 103 δύναμιν λόγων ἀλλ' ἡσυχίας ἀσθένειαν ἐπιδείκνυσθαι. διὸ 15
 σπουδάζωμεν ἕκαστον τῶν εἰρημένων στομίμων καταδεῖν
 τοῖς ἀρρήκτοις ἐγκρατείας δεσμοῖς· „ὅσα γὰρ οὐχὶ δεσμῶ
 καταδεῖται“ φησὶ Μωυσῆς ἐν ἑτέροις (Num. 19, 15)
 „ἀκάθαρτα εἶναι.“ ὡς ἂν τοῦ κεχαλάσθαι καὶ κεχηγνῆναι
 καὶ λελύσθαι τὰ ψυχῆς μέρη κακοδαίμονιαις αἰτίαις, τοῦ δὲ 20
 συνῆχθαι καὶ συνεσφίγγθαι ὀρθὸν καὶ βίον καὶ λόγον
 ἐργαζομένου. τὸν ἄθεον οὖν καὶ ἀσεβῆ Κἄιν δεόντως
 καταρᾶται, ὅτι τοὺς φωνητοὺς τοῦ συγκρίματος διοίξας ἐπι-
 κέχηγε πᾶσι τοῖς ἐκτός, εὐχόμενος δι' ἀπληστίαν δέξασθαι
 τε αὐτὰ καὶ χωρῆσαι ἐπ' ἠλέθρῳ τοῦ φιλοθέου ὀόγματος
 Ἄβελ. 25
- 104 (28.) Ἐργάσεται διὰ τοῦτο τὴν γῆν (Gen. 4, 12),
 οὐ γεωργήσει· γεωργὸς μὲν γὰρ πᾶς τεχνίτης, ὅτι τέχνη
 καὶ ἡ γεωργία, πολλοὶ δὲ τῶν ἰδιωτῶν γεωπόνου τὴν ἄνευ
 ἐμπειρίας ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων μετιόντες ὑπηρεσίαν· οὗτοι
 μὲν οὖν ἐν οἷς ὀρθῶσι πολλὰ βλάπτουσιν ἐπιστάτου μὴ 30
 τυχόντες· ἃ δ' ἂν καὶ εὐ ἐργάσωνται, κατὰ τύχην, οὐ
 σὺν λόγῳ, κατορθοῦσι· τὰ δὲ τῶν γεωργῶν τὰ μετ' ἐπι-

στήμης ἐνεργούμενα πάντ' ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης ὠφέλιμα.
 τούτου χάριν ὁ νομοθέτης τῷ δικαίῳ Νῶε τὴν γεωργικὴν 105
 ἀνῆψε τέχνην (Gen. 9, 20), ἐκδιδάσκων ὅτι καθάπερ
 γεωργὸς ἀγαθὸς ὁ σπουδαῖος τῆς τε ἀγρίας ὕλης τὰ μὲν
 5 ὅσα βλαβερά ἔρνη πρὸς παθῶν ἢ κακιῶν φυτευθέντα
 ἐκκόπτει, τὰ δ' ὅσα μὴ καρποτόκα μὲν δύναται δὲ ἀντὶ
 τεύχους φραγμὸς εἶναι ψυχῆς ὀχυρώτατος ἐᾷ, καὶ πάλιν
 αὖ τῆς ἡμέρου πάσης κατὰ διαφέροντας καὶ οὐχὶ τοὺς
 αὐτοὺς τρόπους ἐπιμελεῖται, τῶν μὲν ἀφαιρῶν, τοῖς δὲ
 10 προστιθείς, καὶ τὰ μὲν εἰς μέγεθος αὐξῶν, τὰ δὲ εἰς
 βραχύτητα συντέμνων· ἤδη δὲ καὶ ἄμπελον ἰδὼν εὐθη- 106
 νοῦσαν τὰς κληματίδας ἔτεινε κατὰ γῆς, τάφρους ὀρυξά-
 p.212M. μενος καὶ τὸν χοῦν αὐθις ἐπενεγκῶν· αἱ δ' ἀντὶ | μερῶν
 ὄλαι καὶ ἀντὶ θυγατέρων μητέρες οὐκ εἰς μακρὰν ἐγίνοντο,
 15 ἔτι καὶ τῆς φύσει μητρὸς ἀποδύσασαι τὸ γῆρας· παυσα-
 μένη γὰρ τοῦ διανέμειν καὶ κατακερματίζειν τὴν τροφήν
 πολλοῖς ἐκτόνοις ἄτε ἱκανοῖς γεγονόσιν ἐξ ἑαυτῶν τρέφεσθαι,
 παρ' ἣν αἰτίαν λιμώπτουσα ἡσθένει, μόλις διακορῆς ἐγένετο,
 ὡς πιανθεῖσαν πάλιν ἀνηβῆσαι. ἕτερον δὲ ἐθεασάμην, ὅς 107
 20 τῶν ἡμέρων δένδρων οὐκ εὐγενὲς ὁ μὲν ὑπερεῖχε τῆς γῆς
 ἔρνος ἔτεμε, μικρὸν δ' ὅσον πρὸς αὐταῖς ῥίζαις ἀνέχον
 εἶασε, λαβὼν δ' ἀπ' εὐγενοῦς ἐτέρου κλάδον εὐφυᾶ τὸν
 μὲν ἄχρι τῆς ἐντεριώνης καθ' ἐν μέρος ἀπέξεσε, τὸ δὲ
 πρὸς ταῖς ῥίζαις οὐ κατὰ πολλοῦ βάθους ἐντεμών, ἀλλ'
 25 ὥστε διαστήσαι μόνον τὴν ἔνωσιν, τὸ ἀπέξεσμένον ὑπε-
 νεγκῶν ἐνηρμόσατο τῷ διαστήματι· ἐξ ὧν ἀμφοτέρων 108
 μία δένδρου φύσις ἡνωμένη γίνεται, ἑκατέρου μέρους ἀντί-
 ὀσοσιν τῆς ὠφελείας θατέρῳ ποιουμένου· αἱ μὲν γὰρ ῥίζαι
 τὸν ἐφαρμοσθέντα τρέφουσι καὶ κωλύουσιν ἀφαιρῶν εἶναι
 30 κλάδον, ὁ δ' εὐκαρπῖαν ἀμοιβὴν τροφῆς ἀντιχαρίζεται
 ταύταις. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα μυρία τῶν κατὰ γεωργίαν
 τεχνικὰ ἔργα, ὧν περιττὸν ἐν τῷ παρόντι μεμνησθαι· τοῦ

- γὰρ διαφορὰν ἐνδείξασθαι μόνον ἐργάτου γῆς καὶ γεωργοῦ
 109 χάριν ταῦτ' ἐμηνύναμεν. (29.) ὁ μὲν δὲ φαῦλος τὸ
 γεῶδες σῶμα καὶ τὰς συγγενεῖς αἰσθήσεις αὐτῷ καὶ ὅσα
 ἐκτὸς αἰσθητὰ ἐργαζόμενος ἀτέχνως οὐ παύεται, καὶ
 βλάπτει μὲν τὴν παναθλίαν ψυχὴν ἑαυτοῦ. βλάπτει δὲ καὶ 5
 ὁ δοκεῖ μάλιστα ὠφελεῖν τὸ ἴδιον σῶμα· τῷ δὲ σπουδαίῳ
 — τέχνης γὰρ ἔμπειρος γεωργικῆς ἐστίν — ἡ ὕλη πᾶσα
 110 τεχνικῶς καὶ σὺν λόγῳ μεθοδεύεται. ὅταν μὲν γὰρ αἱ
 αἰσθήσεις ἐξυβρίζωσι πρὸς τὰ ἐκτὸς αἰσθητὰ μετὰ ἀκατα-
 σχέτου ῥύμης ἐκφερόμεναι, μηχανῇ τινὶ ὧν ἡ τέχνη 10
 κατεσκευάσατο βραδίως στέλλονται· ὅταν δὲ παλμῶδες ἐν
 ψυχῇ πάθος ὠμὸν γένηται κνησμούς καὶ γαργαλισμούς ἐξ
 ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας ἢ πάλιν ὀηγμούς τε καὶ πτοίας ἐκ
 φόβου καὶ λύπης ἐμποιοῦν, προσευτρεπισθέντι σωτηρίῳ
 πεπαίνεται φαρμάκῳ· καὶ μὲν εἴ τις ἐπινεμομένη κακία 15
 111 μηκύνεται, τῆς ἐν σώματι ἐρπηνώδους ἀδελφῆ νόσου,
 λόγῳ τομεῖ τῷ κατ' ἐπιστήμην τέμνεται. τὸν μὲν δὲ
 τρόπον τοῦτον τὰ τῆς ἀγρίας ὕλης τιθασεύεται, τῶν δ'
 ἡμέρων καὶ καρποτόκων ἀρετῶν τὰ φυτὰ πάντα βλαστὰ
 μὲν ἔχει τὰ ἐπιτηδεύματα, καρπὸν δὲ τὰς καλὰς πράξεις· 20
 ὧν ἕκαστον ἡ γεωργικὴ ψυχῆς τέχνη συναύξει καὶ τό γε
 ἐφ' ἑαυτὴν ἦκον μέρος ἀπαθανατίζει ταῖς ἐπιμελείαις.
- 112 (30.) Ἐναργῶς οὖν ἐπιπέδεικται γεωργὸς μὲν
 ὁ ἀστεῖος, γεωπόνος δὲ ὁ φαῦλος. καὶ εἶθε μέντοι γεω-
 πονοῦντι αὐτῷ προσετίθει τὴν ἰσχὺν τὸ περὶ αὐτὸν 25
 γεῶδες, ἀλλὰ μὴ καὶ τῆς | οὔσης ὑφῆρει δυνάμεως· p.213M.
 λέγεται γὰρ ὅτι „οὐ προσθήσει τὴν ἰσχὺν αὐτῆς δοῦναί
 113 σοι“ (Gen. 4, 12)· ὁποῖός τις ἂν γένοιτο ἄνθρωπος
 ἐσθίων μὲν ἢ πίνων ἀεὶ, ἐμπιπλάμενος δὲ μηδέποτε. ἢ ταῖς
 μετὰ γαστέρα χρώμενος ἡδοναῖς ἐπαλλήλοισι καὶ ἔτι ταῖς 30
 πρὸς συνουσίαν ὀρέξεσιν ἀκμάζων· ἡ μὲν γὰρ ἔνδεια
 ἀσθένειαν, ἰσχὺν δ' ἡ πλήρωσις ἀπεργάζεται· τὸ δ'

ἀκόρεστον ὁ μετ' ἀφθονίας τῶν ἐπιτηδείων σὺν ἀκρασίᾳ
 δεινῇ λιμὸς ἐστίν· ἄθλιοι δ' ὧν μεστοὶ μὲν οἱ ὄγκοι, κενὰ
 δ' αἱ ἐπιθυμίαι καὶ ἔτι διψῶσαι. ἀλλὰ τοὺς ἐραστὰς 114
 ἐπιστήμης ἐν ᾧδῃ μεγάλη φησὶν ὅτι „ἀνεβίβασεν ἐπὶ
 5 τὴν ἰσχύον τῆς γῆς, καὶ ἐψώμισε γεννήματα ἀγρῶν“ (Deut.
 32, 13), δηλῶν ὅτι ὁ μὲν ἄθεος ἀτυχεῖ τοῦ τέλους, ἵνα
 μᾶλλον ὀδυνᾶται, μὴ προστιθεμένης ἰσχύος οἷς ἐνεργεῖ.
 τοῦναντίον δ' ὑφαιρουμένης, οἱ δὲ μετιόντες ἀρετὴν
 ὑπεράνω τῶν ὅσα γεώδη καὶ θνητὰ ἰστάμενοι τοῦ κράτους
 10 αὐτῶν κατὰ πολλὴν περιουσίαν ἀλογοῦσιν, ὅτε ἡγεμόνι
 χρησάμενοι τῆς ἀνόδου θεῶν, ὅς καὶ τὰ γεννήματα τῶν
 ἀγρῶν εἰς ἀπόλαυσιν καὶ χρῆσιν ὠφελιμωτάτην αὐτοῖς
 ὀρέγεται, τὰς μὲν ἀρετὰς ἀγροῖς, ἃ δ' ἀποκόουσι γεννήμασι
 15 παρὰ τὴν γένεσιν ἀπεικάζων· γίνεται μὲν γὰρ ἐκ φρονή-
 σεως τὸ φρονεῖν, ἐκ δὲ σωφροσύνης τὸ σωφρονεῖν, ἐκ δὲ
 εὐσεβείας τὸ εὐσεβεῖν, καὶ ἀφ' ἑκάστης τῶν ἄλλων τὸ
 κατ' αὐτὴν ἐνέργημα. (31.) ταῦτα δὲ ψυχῆς τροφαὶ 115
 κυρίως εἰσὶ τῆς θηλάζειν ἱκανῆς, ὡς ὁ νομοθέτης φησί.
 „μέλι ἐκ πέτρας καὶ ἔλαιον ἐκ στερεᾶς πέτρας“ (ibid.),
 20 πέτραν τὴν στερεὰν καὶ ἀδιάσκοπον ἐμφαίνων σοφίαν θεοῦ,
 τὴν τροφὸν καὶ τιθηνοκόμον καὶ κουροτρόφον τῶν ἀφθάρ-
 του διαίτης ἐφιεμένων. αὕτη γὰρ οἷα μήτηρ τῶν ἐν 116
 κόσμῳ γενομένη τὰς τροφὰς ἐξ ἑαυτῆς εὐθὺς ἤνεγκε τοῖς
 ἀποκυθηθεῖσιν· ἀλλ' οὐχ ἅπαντα τροφῆς θείας ἠξιώθη.
 25 τὰ δ' ὅσα τῶν ἐκγόνων ἐπάξια τῶν γεννησάντων εὐρίσκειτο·
 πολλὰ γὰρ ἔσθ' ἃ λιμὸς ἀρετῆς, ὁ τοῦ περὶ τὰ σιτία καὶ
 ποτὰ σχετικώτερος, διέφθειρε. φέρεται δ' ἡ τῆς θείας 117
 σοφίας πηγὴ τοτὲ μὲν ἡρμαιωτέρῳ καὶ πραυτέρῳ βέβηματι,
 τοτὲ δὲ αὐ μετ' ὀξύτερου τοῦ τάχους καὶ πλείονος φορᾶς
 30 τε καὶ ῥύμης· ὅταν μὲν οὖν ἡρέμα κατέρχεται, μέλιτος
 γλυκαίνει τὸν τρόπον, ὅταν δὲ μετ' ὠκύτητος, ἀθρόα ὕλη
 καθάπερ ἔλαιον ψυχικῶς γίνεται φωτός. τὴν πέτραν ταύτην 118

ἐτέρωθι συνωνυμῶς χρώμενος καλεῖ μάσσα, τὸν πρεσβύ-
 ταιον | τῶν ὄντων λόγον θεῖον, ὃς ὀνομάζεται τὸ γενι- p.214M.
 κώτατον τί, ἀφ' οὗ δύο ἐγκρίδεις, ἡ μὲν ἐκ μέλιτος, ἡ δὲ
 ἐξ ἐλαίου, γίνονται, τουτέστιν ἀγωγαὶ δύο σφόδρα ἀδιά-
 κριτοι καὶ σπουδῆς ἄξιοι, κατ' ἀρχὰς μὲν γλυκύτητα 5
 ἐμποιοῦσαι τῶν ἐπιστήμης θεωρημάτων, αὐθις δὲ καὶ
 φῶς τηλαυγέστατον ἀπαστρέπτουσαι τοῖς μὴ ἀψιχόρως
 κραταιῶς δὲ καὶ παγίως ἐξ ἀδιαστάτου καὶ συνεχοῦς
 ἐπιμονῆς ἐλλαμβανομένοις ὧν ἐρῶσιν. οὗτοι μὲν οὖν, ὡς
 ἔφην, „ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τῆς γῆς ἀναβιβάζονται“ (Deut. 10
 32, 13).

- 119 (32.) Τοῦ δὲ ἀθέου Καίν οὐδὲν ἢ γῆ τῶν εἰς
 εὐτονίαν προστίθησι, καίτοι μῆδὲν ἔξω τῶν περὶ αὐτὴν
 πραγματευομένων. διὸ καὶ κατ' ἀλόλουθον „στένων καὶ
 τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς“ εὐρίσκειται (Gen. 4, 12), τουτέστι 15
 λύπη καὶ φόβος χρώμενος. τοιοῦτος δ' ὁ φαῦλος κακοδαί-
 μονος βίος, τῶν τεττάρων παθῶν τὰ ὀδυνηρότερα ἀπο-
 κεκληρωμένος φόβον τε καὶ λύπην, τὴν μὲν τοῦ στένειν,
 τὴν δὲ τοῦ τρέμειν συνώνυμον· ἀνάγκη γὰρ ἢ παρεῖναι τι
 κακὸν ἢ μέλλειν γε τοῦ τοιοῦτου· τοῦ μὲν οὖν μέλλοντος 20
 ἢ προσδοκία φόβον, τοῦ δὲ παρόντος ἢ χρῆσις λύπην
 120 ἐγέννησεν. ἀλλ' ὅ γε μετιῶν ἀρετὴν ἐν εὐπαθείαις ἀνα-
 λογούσαις ἐξετάζεται· ἢ γὰρ περιπεποιήται τάγαθόν
 ἢ περιποιήσεται· τὸ μὲν οὖν ἔχειν ἀποτελεῖ χαρὰν,
 κτημάτων τὸ κάλλιστον, τὸ δὲ σχῆσειν προσδοκᾶν τὴν 25
 τροφὴν φιλαρέτων ψυχῶν ἐλπίδα, δι' ἣν ὄκνον μεθιέμενοι
 σὺν αὐτοκελεύστω ἐτοιμότητι πρὸς τὰ καλὰ τῶν ἔργων
 121 ἀπαντῶμεν. ἢ μὲν οὖν ἀποκεχύθη δικαιοσύνη ψυχῆ
 γενεὰν ἄρρενα, τὸν δίκαιον λογισμὸν, ταύτης τὰ λυπηρὰ
 πάντα ἐξήκιστα. μαρτυρήσει δ' ἡ Νῶε γένεσις — ὁ 30
 ἐρμηγεύεται δίκαιος —, ἐφ' οὗ λέγεται· „οὗτος δια-
 ναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῶν λυπῶν

τῶν χειρῶν ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς κατηράσατο κύριος
 ὁ θεός“ (Gen. 5, 29). πέφυκε γὰρ ἡ δικαιοσύνη πρῶτον 122
 μὲν ἀνάπαυλαν ποιεῖν ἀντὶ καμάτου τὰ μεθόρια κακίας
 καὶ ἀρετῆς ἐξαδιαφοροῦσα, πλοῦτον καὶ δόξαν καὶ ἀρχὰς
 5 καὶ τιμὰς καὶ ὕσα τούτων ἀδελφά, περὶ ἃ πραγματεύεται
 τὸ πλεῖστον ἀνθρώπων γένος, ἔπειτα λύπας ἀναιρεῖν, αἱ
 συνίστανται κατὰ τὰς ἐξ ἡμῶν αὐτῶν ἐνεργείας — οὐ γάρ,
 ὡς ἔνισι τῶν ἀσεβῶν, τὸν θεὸν αἴτιον κακῶν φησι Μωυσῆς,
 ἀλλὰ τὰς ἡμετέρας χεῖρας, συμβολικῶς τὰ ἡμέτερα
 10 παριστάς ἐγχειρήματα καὶ τὰς ἐκουσίους τῆς διανοίας πρὸς
 τὸ χεῖρον τροπὰς —, (33.) ἐπὶ πᾶσι μέντοι „ἀπὸ τῆς
 γῆς ἧς κατηράσατο κύριος ὁ θεός“ διαναπαύειν· αὕτη δέ 123
 215 M. ἐστὶ κακία, | ἡ ταῖς τῶν ἀφρόνων ἐνίδρυται ψυχαῖς, ἧς
 καθάπερ νόσου βαρείας ἀποτροπὴ ὁ δίκαιος εὐρίσκειται
 15 πανακείας τυχῶν δικαιοσύνης. ὅταν μέντοι διώσῃται τὰ
 κακά, χαρᾶς ἀναπέμπεται, ὡσπερ ἡ Σάρρα· φησὶ γάρ·
 „γέλωτά μοι ἐποίησε κύριος“ καὶ προστίθησιν· „ὅς γάρ
 ἂν ἀκούσῃ, συγχαρεῖται μοι“ (Gen. 21, 6). δημιουργὸς 124
 γὰρ ὁ θεὸς σπουδαίου γέλωτος καὶ χαρᾶς ἐστίν, ὥστε οὐ
 20 γενέσεως πλάσμα τὸν Ἰσαάκ, ἔργον δὲ τοῦ ἀγενήτου
 νομιστέον· εἰ γὰρ γέλως μὲν Ἰσαάκ ἐρμηνεύεται, γέλωτος
 δὲ ποιητῆς ὁ θεὸς κατὰ τὴν Σάρρας ἀψευδῆ μαρτυρίαν,
 καὶ τοῦ Ἰσαάκ ὀρθότατα λέγοιτ' ἂν εἶναι πατήρ. μετα-
 δίδωσι δὲ καὶ τῷ σοφῷ τῆς ἰδίου κλήσεως Ἀβραάμ, ᾧ
 25 καὶ τὸ χαίρειν, ἐπιγέννημα σοφίας, ἐκτεμῶν λύπην δεδώ-
 ρηται. εἴ τις οὖν ἰκανός ἐστιν ἀκοῦσαι τῆς θεοῦ ποιητικῆς,
 γέγηθε μὲν ἐξ ἀνάγκης αὐτός, συγχαίρει δὲ καὶ τοῖς
 ἀκρατικῶς πρότερον ἐσχηκόσιν. ἐν δὲ τῇ τοῦ θεοῦ 125
 30 ποιητικῇ μύθου μὲν πλάσμα οὐδὲν εὐρήσεις, τοὺς δὲ
 ἀληθείας ἀσινεῖς κανόνας ἅπαντας ἐστηλιτευμένους, οὐδ'
 αὐτὰ φωνῆς μέτρα καὶ ρυθμοὺς καὶ μέλη ἀκόας διὰ
 μουσικῆς ψυχαγωγῶντα, τὰ δὲ φύσεως αὐτῆς τελειότατα

- ἔργα τὴν ἴδιον εὐαρμοσίαν κεκλιρωμένα. καθάπερ δὲ ὁ
 νοῦς ἀκροατικῶς ἔχων τῶν θεοῦ ποιημάτων χαίρει, οὕτως
 καὶ ὁ λόγος συνωδὸς ὢν τοῖς διανοίας ἐνθυμήμασι καὶ
 126 τρόπον τινὰ προσέχων αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης γέγηθε. (34.) διη-
 λώσει δ' ὁ τῷ πανσόφῳ Μωυσεῖ δοθεὶς χρησμός, ἐν ᾧ 5
 περιέχεται ταῦτα· „οὐκ ἴδού 'Ααρὼν ὁ ἀδελφός σου, ὁ
 Αεούτης; ἐπίσταμαι ὅτι καλήσει αὐτός σοι· καὶ ἴδού αὐτὸς
 ἐξέλκεύσεται εἰς συνάντησίν σοι, καὶ ἴδών σε χαρήσεται
 ἐν ἑαυτῷ“ (Exod. 4, 14). τὸν γὰρ προφορικὸν λόγον
 διανοίας ἀδελφὸν ὄντα ἐπίστασθαί φησιν ὁ δημιουργὸς ὅτι 10
 λαλεῖ· πεποιήκε γὰρ αὐτὸν ὥσπερ ὄργανον τοῦ συγκρίματος
 127 ἡμῶν παντὸς ἑναρθρον ἡγήν. οὗτος ὁ λόγος ἐμοὶ τε καὶ
 σοὶ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις φωνεῖ καὶ λαλεῖ καὶ ἐρμηνεύει
 τὰ ἐνθυμήματα καὶ προσεξέρχεται γε ὑπαντησόμενος οἷς
 ἢ διάνοια λελόγισται. ἐπειδὴν γὰρ ὁ νοῦς ἐξαναστάς πρὸς 15
 τι τῶν οἰκειῶν ὀρμὴν λάβῃ ἢ κινηθεὶς ἐνδοθεν ἐξ ἑαυτοῦ
 ἢ θεξάμενος ἀπὸ τῶν ἐκτὸς τύπους διαφέροντας, κυοφορεῖ
 τε καὶ ὠδίνει τὰ νοήματα· καὶ βουλόμενος ἀποτεκεῖν
 ἀδυνατεῖ, μέχρις ἂν ἢ διὰ γλώττης καὶ τῶν ἄλλων
 φωνητηρίων ὀργάνων ἡγήθῃ θεξαμένη μαίας τρόπον εἰς φῶς 20
 128 προαγάγῃ τὰ νοήματα. φωνῆ | δὲ τηλαυγεστάτη νοημάτων p.216 M.
 ἐστὶν αὕτη· καθάπερ γὰρ τὰ ἀποκείμενα ἐν σκότῳ
 κέκρυπται, ἕως ἂν ἐπιλάμψαν φῶς αὐτὰ δεῖξῃ, τὸν αὐτὸν
 τρόπον τὰ ἐνθυμήματα ἐν ἀοράτῳ χωρίῳ, διανοία, ταμιεύε-
 25
 129 λώσῃ. (35.) παγκάλως οὖν εἴρηται, ὅτι ἐξέρχεται ὁ λόγος
 τοῖς νοήμασιν ὑπαντησόμενος, καὶ ἐπιτρέχει γε σπουδάζων
 καταλαβεῖν αὐτά, διὰ τὸν τοῦ μηνῦσαι πῶλλον. ἐκάστῳ
 γὰρ τὸ ἴδιον ἔργον πᾶθεινότατον· ἴδιον δὲ λόγου τὸ λέγειν.
 πρὸς ὃ οἰκειώσει φυσικῇ τινι σπεύδει. γέγηθε δὲ καὶ 30
 χαίρει, ὅταν ὥσπερ ἐναυγασθεὶς ἴδῃ καὶ καταλάβῃ τὸν
 νοῦν τοῦ δηλουμένου πράγματος ἄκρως· τότε γὰρ περι-

ὀραζόμενος ἄριστος ἐρμηγεὺς γίνεται. τοὺς γοῦν μὴ πάνυ 130
 τῶν νοσημάτων ἐν ταῖς τοῦ λέγειν διεξόδοις περικρατοῦντας
 ἀδολέσχους καὶ ἀπεραντολόγους ὄντας παραιτούμεθα, κενὰς
 καὶ μακρὰς ἔτι δὲ ἀφύχους κυρίως εἰπεῖν ῥήσεις συνεί-
 5 ροντας. ἀσχημονῶν οὖν ὁ τῶν τοιούτων λόγος δικαίως ἂν
 στένοι, ὥστε ἔμπαλιν χαίρειν ἀναγκαῖον τὸν ἐκ περι-
 σκέψεως τῶν ἐνθυμημάτων ἱκανῶς ἐπὶ τὴν ὧν εἶδε καὶ
 ὧν δυνατῶς κατέλαβε μήνυσιν ἐλθόντα. γνωρίζεται δὲ 131
 τοῦτο σχεδὸν ἅπασιν ἐκ τῆς καθ' ἑκάστην ἡμέραν πείρας·
 10 ὅταν μὲν γὰρ ἄκρως εἰδῶμεν ὃ λέγομεν, χαίρων καὶ γε-
 γηθῶς ὁ λόγος ἐμφαντικωτάτων καὶ κυρίων ὀνομάτων
 πλουτεῖ, οἷς κατὰ πολλὴν περιουσίαν εὐτρόχως καὶ ἀπταί-
 στως ἔτι δὲ ἐναργῶς καὶ ἀνυσίμως τὸ δηλούμενον παρί-
 στησιν· ὅταν δὲ τοῦ νοήματος ἐπαμφοτερίζῃ κατὰληψις,
 15 ὑπὸ θεινῆς ἀπορίας προσεχῶν καὶ εὐθυβόλων ὀνομάτων
 παραπαίων ἀκυρολογεῖ· διόπερ αὐτὸς τε ἐν ἀηδία καὶ ἄσπῃ
 περιρρέων καὶ πλανώμενος γίνεται τοὺς τε ἀκούοντας ἀντὶ
 τοῦ πείθειν τὰ ὦτα ἀλγεῖν ἀναγκάζει. (36.) μήτε δ' 132
 ὁ πᾶς λόγος ὑπαντάτω μήτε πᾶσι τοῖς ἐνθυμημασιν, ἀλλ'
 20 ὁ τέλειος Ἄαρῶν τοῖς τοῦ τελειοτάτου Μωυσέως· ἐπεὶ
 τίνος ἕνεκα τῷ „ἰδοὺ Ἄαρῶν ὁ ἀδελφός σου“ προσέθηκεν
 „ὁ Λευίτης“, εἰ μὴ τοῦ διδάξει χάριν, ὅτι μόνον τῷ
 Λευίτῃ καὶ ἱερεῖ καὶ σπουδαίῳ λόγῳ προσήκει μὴνύειν τὰ
 ἐνθυμηματα ψυχῆς τελείας ὄντα βλαστήματα· μὴ γὰρ ποτε 133
 25 φαύλου λόγος ἐρμηγεὺς γένοιτο ὀνομάτων θείων — τὸ γὰρ
 κάλλος αὐτῶν οἰκείαις μιάσμασιν αἰσχύνει —, μὴδ'
 ἔμπαλιν σπουδαίου προσφορᾶ τὰ ἀκόλαστα καὶ αἰσχρὰ μὴ-
 νύοιτο, ἀλλ' ἀεὶ τὴν τῶν ἁγίων διήγησιν ἱεροῖ καὶ ἄγιοι 134
 ποιείσθωσαν λόγοι. ἐν τινι τῶν εὐνομοτάτων πόλεων ἔθλος
 p.217M. εἶναί | φασι τοιοῦτον· ἐπειδὴν τις ἢ βουλή ἢ ὀήμιον τῶν
 31 μὴ βεβιωκῶτων ὀρθῶς ἐπιχειρῆ γνώμην εἰσηγεῖσθαι,
 κωλύεται μὲν αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τοῦτο πράττειν, ἀναγκά-

- ζεται δὲ πρὸς τῶν ἀρχόντων ἀνενεγκεῖν τὴν γνώμην ἐνὶ
 τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν· εἴτ' ἐκεῖνος ἀναστάς ἅ
 ἤκουσε διηγεῖται, ἀπερραμμένου τὸ στόμα τοῦ διδάξαντος
 ὁ ἐξ ὑπογυίου μαθητῆς ἀναφανείς, καὶ ἀλλοτριᾶς εὐρέσεις
 ἐπιδείκνυται, οὐδ' ἀκροατοῦ τάξιν ἢ θεατοῦ τὸν ἐπι- 5
 νενοηκότεν λαχεῖν ἀξιώσας. οὕτως οὐδὲ ὠφελιθῆναί τινες
 πρὸς ἀδίκων ἀξιοῦσιν, ἀλλὰ τῆς γενησομένης ὠφελείας
 μεῖζον τὸ ἐκ τῆς παρακολουθούσης βλαβερὸν αἰσχύνης
 135 νομίζουσι. (37.) τοῦτο τὸ δίδαγμα Μωυσῆς ὁ ἱερώτατός
 πως εἶκεν ἀναδιδάξαι· τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ Ἀαρῶν τὸν 10
 Λευίτην ὑπαντᾶν τῷ ἀδελφεῷ Μωυσεῖ καὶ ἰδόντα χαίρειν
 ἐν ἑαυτῷ (Exod. 4, 14). τὸ δὲ ἐν ἑαυτῷ χαίρειν ἐμφαίνει
 δῖγα τοῦ λεχθέντος ἦδη καὶ πολιτικώτερον δόγμα,
 ὁηλοῦντος τοῦ νομοθέτου τὴν γνήσιον καὶ οἰκαιοτάτην
 136 ἀνθρώπων χαρὰν. κυρίως γὰρ οὕτε ἐπὶ χρημάτων ἢ 15
 κτημάτων περισυρία οὕτε ἐπὶ δόξης λαμπρότητι οὐδὲ συν-
 ὄλως ἐπὶ τινι τῶν ἐκτὸς αἰσχύων τε ὄντων καὶ ἀβεβαίων
 καὶ ἐξ ἑαυτῶν τὰς φθοράς δεχομένων χαίρειν ἔνεστι, καὶ
 μὴν οὐδὲ ἐπὶ ῥώμῃ καὶ εὐτομῇ καὶ τοῖς ἄλλοις σώματος
 πλεονεκτημασιν. ἅ καὶ τῶν φανλοτάτων ἐστὶ κοινὰ καὶ 20
 137 τοῖς ἔχουσι πολλάκις ἄλλοθρον ἀπαραίτητον ἦνεγκεν. ἐπεὶ
 οὖν ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς μόνοις ἀγαθοῖς ἢ ἀνόθευτος χαρὰ
 καὶ ἀκίβδηλευτος εὐρίσκεται, ἐν ἑαυτῷ δὲ πᾶς σοφὸς χαίρει,
 οὐκ ἐν τοῖς περὶ αὐτόν· τὰ μὲν γὰρ ἐν ἑαυτῷ διανοίας
 εἰσὶν ἀρεταί, ἐφ' αἷς ἀξίον σεμνύνεσθαι, τὰ δὲ περὶ αὐτὸν 25
 ἢ ἢ εὐπάθεια σώματος ἢ ἢ τῶν ἐκτὸς ἀφρονία, ἐφ' οἷς
 οὐ μεγαλαυχητέον.
- 138 (38.) Ἐπιδεικνύοντες οὖν, ὡς ἐνῆν, διὰ μάρτυρος
 ἀψευδέστατου Μωυσέως ὅτι σοφοῦ τὸ χαίρειν ἴδιον, αὐθις
 ἐπιδείξωμεν ὅτι καὶ τὸ ἐλπίζειν, οὐχ ἑτέρῳ χρώμενοι 30
 μάρτυρι. τὸν γὰρ τοῦ Σήθι οὖν ὄνομα Ἐνώδης — ἐρητη-
 νεύεται δὲ (ἄνθρωπος) — * * * ἐλπίζει· „οὕτως ἔλπισε

- p.218M. | πρῶτον“ φησὶν „ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ“
 (Gen. 4, 26), λέγων ὑγιῶς· ἀνθρώπων γὰρ τῷ γε πρὸς
 ἀλήθειαν τί ἂν γένοιτο οἰκειότερον ἐλπίδος καὶ προσδοκίας
 κτήσεως ἀγαθῶν παρὰ τοῦ μόνου φιλοδώρου θεοῦ; τοῦτ'
 5 ἐστίν, εἰ δεῖ τὰ ληθῆες εἰπεῖν, ἢ μόνῃ κυρίως γένεσις ἀν-
 θρώπων, ὡς τῶν μὴ ἐλπίζόντων ἐπὶ θεὸν λογικῆς φύσεως
 οὐ μεμοιραμένων. οὐδὲ καὶ προειπὼν ἐπὶ τοῦ Ἐνώε ὅτι 139
 „οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ“.
 ῥητῶς ἐπιφέρει· „αὕτη (ἢ) βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων“
 10 (Gen. 5, 1), σπουδαιολογῶν· ἐγγράφεται γὰρ τῇ θεοῦ
 βίβλῳ, ὅτι μόνος εὐέλπις ἄνθρωπος, ὥστε κατὰ τὰ ἐναντία
 ὁ δούσελπις οὐκ ἄνθρωπος. ὅρος οὖν τοῦ μὲν συγκρίματος
 ἡμῶν ζῶον λογικὸν θνητὸν ἐστὶ, τοῦ δὲ κατὰ Μουστῆν
 ἀνθρώπου διάθεσις ψυχῆς ἐπὶ τὸν ὄντως ὄντα θεὸν ἐλπι-
 15 ζούσης. ἀστεῖται μὲν οὖν χαρὰν καὶ ἐλπίδα κληρὸν λαχόντες 140
 εὐδαίμονα ἢ ἐχέτωσαν ἢ προσδοκῆσάντων πάντως ἀγαθῶν·
 φαῦλοι δ', ὧν Κáιν ἐστὶ θιασώτης, ἐν λύπαις καὶ φόβῳ
 ὄντες ἢ μετουσίαν ἢ προσδοκίαν κακῶν ἀργαλεωτάτην
 μερίδα καρπούσθησαν. ἐπὶ μὲν τοῖς ἐν χερσὶν ὀδυνηροῖς
 20 στένοντες, ἐπὶ δὲ τοῖς προσδοκωμένοις φοβεροῖς τρέμοντές
 τε καὶ φρίττοντες (cf. Gen. 4, 12).

- (39.) Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἀρχούτως λελέχθω· τὰ δ' 141
 ἐξῆς ἐρευνήσωμεν. „καὶ εἶπε“ φησὶ „Κáιν πρὸς κύριον
 Μείζων ἢ αἰτία μου τοῦ ἀφειθῆναι“ (Gen. 4, 13). τοῦτ'
 25 οἷόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν ὁμοίων φανεῖται. εἰ θαλαττεύουσαν
 ναῦν ἀπολείπει κυβερνήτης, ἄρ' οὐκ ἀνάγκη τὰ περὶ πλοῦν
 τῇ νηὶ διαμαρτάνεσθαι; τί δ', εἰ τέθριππον ἡνίοχος ἐν
 ἵπποδρομίᾳ ἀγῶνι, οὐκ ἀναγκαῖον ἄτακτον καὶ πλημμυλῆ
 τὸν δρόμον γίνεσθαι τῷ τεθρίππῳ; τί δ', ὅταν ἀπολειφθῇ
 30 πόλις πρὸς ἀρχόντων ἢ νόμων — ἐν ἀρχουσίᾳ δὲ γράφονται
 δῆπου καὶ νόμοι —, οὐκ ἀναρχία καὶ ἀνομία, κακοῖς
 μεγίστοις, ἢ πόλις ἐκείνη διαφθείρεται; καὶ μὴν σῶμα

- μὲν ἀπουσία ψυχῆς. ψυχὴ δὲ ἀπουσία λογισμοῦ, λογισμὸς
 142 δὲ ἐνθεὶα ἀρετῆς πέφυκε παραπόλλυσθαι. εἰ δ' ἕκαστον
 ὧν εἶπον ζῆμία τοῖς ἀπολειφθεῖσι γίνεται πρὸς αὐτῶν.
 πόση τινὲ γρηῃσεσθαι κακοπραγία τοὺς ὑπὸ θεοῦ κατα-
 λειφθέντας γνωρίζομεν, οὗς ἀποστραφεῖς καθάπερ λιπε- 5
 τάκτας ἱερωτάτων θεσμῶν ἐξώρισεν ἀναξίους ἐπιστασίας καὶ
 ἀρχῆς τῆς ἑαυτοῦ δοκιμάσας; συνόλως γὰρ εἰδέναι γρηῃ,
 ὅτι ὁ πρὸς τοῦ κρείττονος καὶ ὠφελουόντος ἀφεθεῖς ἐν
 143 αἰτίαις καὶ ἐγκλήμασι μεγίστοις γίνεται. πότε γὰρ εἴποις
 ἂν τὸν ἄτεχνον μάλιστα βλάπτεσθαι; ἄρ' οὐχ ὅταν πρὸς 10
 ἐπιστήμης κατὰ τὸ παντελὲς ἐαθῆ; πότε δὲ τὸν ἀμαθῆ
 καὶ λίαν ἀπαίδευτον; οὐχ ὅταν ἀπόλειψιν τὴν ἐπ' αὐτῷ
 χρηματιστῆ διδασκαλία καὶ μάθησις; πότε δὲ τοὺς ἄφρονας p.219 M.
 κακοδαιμονίζομεν μᾶλλον; οὐχ ὅταν φρόνησις αὐτοὺς
 εἰσάπαν ἀπόσῃται; πότε δὲ τοὺς ἀκολάστους ἢ ἀδίκους; 15
 οὐκ ἐπειδὴν σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη φυγὴν ἀδίκων κατ'
 αὐτῶν ψηφίσωνται; πότε δὲ τοὺς ἀσεβεῖς; οὐχ ὅταν εὐ-
 144 σέβεια τῶν ἰδίων ὀργίων ἀποσχινίσῃ; οἷό μοι δοκοῦσιν οἱ
 μὴ τελείως δυσκάρητοι εὐξασθαι ἂν κολασθῆναι μᾶλλον
 ἢ ἀφείληναι· ἡ μὲν γὰρ ἄφρασις αὐτοὺς ὡσπερ ἀνερματίστα 20
 καὶ ἀκυβέρνητα πλοῦτα ῥᾶστα ἀνατρέψει, ἡ δὲ κόλασις
 145 ἐπανορθώσεται. ἡ οὐκ ἀμείνους μὲν τῶν ἀπαιδαγωγήτων
 οἱ ὑπὸ παιδαγωγῶν ἐν οἷς ἀμαρτάνουσιν ἐπιπληττόμενοι,
 ἀμείνους δὲ τῶν ἀνεπιτιμητῶν οἱ ὑπὸ διδασκάλων ἐν οἷς
 περὶ τὰς τέχνας οὐ κατορθοῦσιν ὀνειδιζόμενοι, εὐτυχέστεροι 25
 δὲ καὶ κρείττους τῶν ἀνεπιτροπεύτων νέων οἱ μάλιστα μὲν
 ἐπιστασίας καὶ ἀρχῆς ἀξιωθέντες φυσικῆς, ἣν οἱ γεννή-
 σαντες ἐπὶ τέχνῃσι κεκλήρωνται. εἰ δὲ μή, δευτέρων γοῦν
 ἡγεμόνων ἐπιλαχόντες, οὗς ὀρφανίας ἕλεος ἐπιτρόπους
 εἶθε χειροστονεῖν τὴν γονέων ἐν ἅπασιν τοῖς συμφέρουσι 30
 146 τάξιν ἐκπλήσοντας; (40.) ἰκετεύομεν οὖν τὸν θεὸν οἱ
 συνειδήσει τῶν οἰκείων ἀδικημάτων ἐλεγχόμενοι, κολάσαι

μᾶλλον ἡμᾶς ἢ παρεῖναι· παρῆς μὲν γὰρ οὐκέτι τοῦ ἴλεω
 δούλους ἑαυτοῦ, γενέσεως δὲ τῆς ἀνηλεοῦς ἀπεργάσεται,
 κολάζων δὲ ἐπιεικῶς τε καὶ πράως ἄτε χρηστὸς ὢν
 ἐπανορθώσεται τὰ ἁμαρτήματα, τὸν σωφρονιστὴν ἔλεγχον,
 5 τὸν ἑαυτοῦ λόγον, εἰς τὴν διάνοιαν ἐκπέμψας, δι' οὗ
 οὐσωπήσας καὶ ὀνειδίσας περὶ ὧν ἐπλημμέλθησεν αὐτὴν
 ἰάσεται. διὰ τοῦτο „πάνθ' ὅσα ἂν εὐξήται γῆρα καὶ 147
 ἐκβεβλημένη κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς“ φησὶν ὁ νομοθέτης
 μενεῖν αὐτῇ (Num. 30,10)· τὸν μὲν γὰρ θεὸν ἄνδρα καὶ
 10 πατέρα τῶν ὄλων σπορὰν καὶ γένεσιν ἀπάντων παρεχό-
 μενον ἐνδίκως φήσομεν, διάνοιαν δὲ ἐκβεβληθῆσθαι καὶ χήραν
 θεοῦ. ἦτις ἢ γονὰς θείας οὐ παρεδέξατο ἢ παραδεξάμενη
 ἐκουσίως αὐθις ἐξήμβλωσε. τοιγαροῦν ὅσα ἂν ὀρίσῃται, 148
 καθ' ἑαυτῆς ὀριεῖται, καὶ ταῦτα μενεῖ πάντως ἀνίατα· πῶς
 15 γὰρ οὐ κακὸν ἀπευκτόν, ὀρίζεσθαι τι καὶ παγίως ἀπο-
 φαίνεσθαι περὶ αὐτῆς γένεσιν τὴν ἄστατον πάντη καὶ
 φορητὴν, ἐπιγράφουσιν αὐτῇ τὰς τοῦ ποιῶντος ἀρετάς;
 ὢν μία ἐστί, καθ' ἣν ἀνενοιάστως καὶ ἀκλινῶς ἕκαστα
 ὀρίζεται. τοιγαροῦν οὐ χηρεύσει μόνον ἐπιστήμη, ἀλλὰ 149
 20 καὶ ἐκβεβλήσεται· τοῦτο δ' ἐστὶ τοιοῦτον· ἡ χηρεύουσα
 μὲν μήπω δὲ ἐκβεβλημένη τοῦ καλοῦ ψυχῇ δύναται πως
 ἐγκαρτερήσασα τὰς πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον τὸν νόμιμον
 (ἄνδρα) συμβάσεις καὶ καταλλαγὰς εὐρεῖν· ἡ δ' ἀπαξ
 p.220M. διαξευχθεῖσα καὶ | διοικισθεῖσα ὡς ἄσπονδος μέχρι τοῦ
 25 παντὸς αἰῶνος ἐκτετόξευται, εἰς τὸν ἀρχαῖον οἶκον ἐπανελ-
 θεῖν ἀδυνατοῦσα.

(41.) Περὶ μὲν οὖν τοῦ „μερίζων ἡ αἰτία μου τοῦ 150
 ἀφειθῆναι“ τσαῦτα εἰρήσθη· τὰ δ' ἀκόλουθα σκεψώμεθα.
 „εἰ ἐκβάλλεις με“ φησὶ „σήμερον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς,
 30 καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι“ (Gen. 4, 14).
 τί λέγεις, ὦ γενναῖε; ἐὰν ἐκβληθῆς ἐξ ἀπάσης τῆς γῆς,
 εἶτι κρυβήσῃ; τίνα τρόπον; ζῆν γὰρ δύναται ἄν; ἢ τοῦτ' 151

ἠγνόησας, ὅτι ταῖς ζῳαῖς ἢ φύσιν διαφέροντας καὶ οὐχὶ
 τοὺς αὐτοὺς τόπους πρὸς διαμονὴν ἐδωρήσατο, θάλατταν
 μὲν ἰχθύσι καὶ παντὶ τῷ ἐνὸδρῳ γένει, γῆν δὲ ἅπασιν τοῖς
 χερσαίοις; χερσαῖον δὲ κατὰ γοῦν τὰς σώματος συγκρίσεις
 ζῳον καὶ ἄνθρωπός ἐστι· διὰ τοῦτο ἀμείψαντα τὰς 5
 οἰκείους χώρας ἕκαστα καὶ ὥσπερ εἰς ἀλλοδαπὴν ἐλθόντα
 βράδιως τελευτᾷ, τὰ μὲν χερσαῖα καθ' ὕδατος δύντα, τὰ δ'
 152 ἐνὸδρα ἐπὶ χέρσον ἀναπλεύσαντα. εἴπερ οὖν ἐκβληθεῖς
 ἀπὸ γῆς ἄνθρωπος ὢν, ποῖ τετράψῃ; νήξῃ καθ' ὕδατος
 τὴν τῶν ἐνὸδρων ἀπομιμούμενος φύσιν; ἀλλ' ὑποβρύχιος 10
 αὐτίκα τεθνήξῃ. ἀλλὰ πτερώσας καὶ μετεωρίσας σαυτὸν
 ἀεροβατεῖν ἐθέλῃσεις τὸ χερσαῖον εἰς πτηνοῦ γένος μετα-
 βαλῶν; ἀλλ' εἰ δύνασαι, μετάπλαττε καὶ μεταχάραττε τὸ
 θεῖον νόμισμα· ἀλλ' οὐ δυνήσῃ· ὅσῃ γὰρ ἂν μετεωρότερον
 σεαυτὸν ἐξάρῃς, τοσοῦτῃ θᾶττον ἀφ' ὑψηλοτέρου μετὰ 15
 πλείονος φορᾶς ἐπὶ γῆν τὸ οἰκεῖον χωρίον ἐνεχθήσῃ.
 153 (42.) ἄνθρωπος δ' ἂν ἤ τι τῶν γενομένων κρύπτεσθαι
 δυναθῆι θεόν; ποῦ; τὸν ἐφθακότα πάντη, τὸν ἄχρι
 περάτων ἀποβλέποντα, τὸν πεπληρωκότα τὸ πᾶν, οὗ τῶν
 ὄντων οὐδὲ τὸ βραχυτάτον ἔρημον; καὶ τί παράδοξον, εἰ 20
 μηδενὶ τῶν γενομένων ἐφικτὸν κρύπτεσθαι τὸ ἄν, ὅποτε
 οὐδὲ τὰς ὑλικὰς ἀρχὰς ἐνεστι διεκδῦναι, ἀλλ' ἀνάγκη τῷ
 154 μίαν διαφυγόντι εἰς ἑτέραν μεταβῆναι; εἰ τὸ ὄν, καθ' ἣν
 τέχνην ἐποίησε τὰ ἀμφίβια, κατὰ ταύτην καὶ ζῳον πανταχοῦ
 βιωσόμενον ἐβουλήθη καινουργῆσαι, τοῦτο τὸ ζῳον, εἰ μὲν 25
 τὰ βάρος ἔχοντα ἀπεδίδρασκε γῆν καὶ ὕδωρ, πρὸς τὰ τῆ
 φύσει κοῦφα ἀέρα καὶ πῦρ ἔικεν ἂν, ἔμπαινον δ' ἐνομι-
 λῆσαν τοῖς μεταρσίοις, εἰ μετανάστασιν ἐζήτει τὴν ἀπ'
 αὐτῶν, τὸν ἐναντίον ἤμειψεν ἂν χῶρον· ἔδει γὰρ αὐτὸ
 πάντως καθ' ἓν ἐν τοῦ κόσμου μέρος προφαίνεσθαι, ἐπειδὴ 30
 τοῦ παντὸς ἔξω δραμεῖν ἦν ἀδύνατον, πρὸς τῷ μηδὲ ἐκτὸς
 ὑπολειπεῖσθαι τι τὸν δημιουργὸν ὅλας δι' ὅλων τὰς τέτταρας

- ἀρχάς εἰς τὴν τοῦ κόσμου σύστασιν ἀναλώσαντα, ἵνα ἐκ
 p.221M. μερῶν τελείων τελειότατον | ἀπεργάσῃται τὸ πᾶν. ὅπου' 155
 οὖν ὅλον ἐκφυγεῖν τὸ τοῦ θεοῦ ἔργον ἀμήχανον, πῶς
 οὐκ ἀδύνατον μᾶλλον ἀποδοῦναι τὸν ποιητὴν καὶ ἡγεμόνα
 5 τούτου; μηδεὶς οὖν τὴν πρόχειρον ἐκδοχὴν τοῦ λόγου
 παραδεχόμενος ἀνεξετάστως τῷ νόμῳ τὴν ἰδίαν εὐήθειαν
 προσαρτάτω, περισκεψάμενος δ' ἕπερ αἰνίττεται δι' ὑπο-
 νοιῶν τὸ σαφές διαγινώτω. (43.) μήποτ' οὖν ἕπερ 156
 ἐμφαίνεται διὰ τοῦ „εἰ ἐκβάλλεις με σήμερον ἀπὸ προσ-
 10 ὄπου τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι“
 τοῦτ' ἐστίν· εἰ μὴ παρέχεις μοι τὰ γῆς ἀγαθὰ, οὐδὲ τὰ
 οὐρανοῦ δεῖξομαι· καὶ εἰ μὴ τίς ἐστι χροῖσις καὶ ἀπόλαυσις
 ἡδονῆς, καὶ ἀρετὴν παραιτοῦμαι· καὶ εἰ τῶν ἀνθρωπιῶν
 μὴ μεταδίδως ἀγαθῶν, ἔγχε καὶ τὰ θεῖα. τὰ γὰρ παρ' 157
 15 ἡμῖν ἀναγκαῖα καὶ τίμια καὶ γνήσια ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ
 ταῦτα· φαγεῖν, πιεῖν, [περιβαλέσθαι,] ποικιλίαις χρωμάτων
 δι' ὄψεως ἡσθῆναι. μελωδίαις παντοδαπῶν ἤχων δι'
 ἀκοῆς τερψθῆναι, ἀτμῶν ἀποφοραῖς εὐώδεσι διὰ μυκτήρων
 γανωθῆναι, ταῖς γαστροῖς καὶ μετὰ γαστέρα ἡδοναῖς
 20 ἀπάσαις εἰς κόρον χρήσασθαι, τῆς ἀργύρου καὶ χρυσοῦ
 κτήσεως μὴ ἀμελήσαι. τιμὰς καὶ ἀρχάς καὶ ὅσα ἄλλα
 συντείνοντα πρὸς δόξαν περιβαλέσθαι· φρόνησιν δ' ἢ
 καρτερίαν ἢ δικαιοσύνης αὐστηρὰς διαθέσεις ἐπίπονον
 παρασκευαζούσας βίον ἐῶμεν· εἰ δ' ἄρα καὶ χρηστὸν
 25 αὐταῖς, οὐχ ὡς ἀγαθοῖς τελείοις χρηστὸν. ἀλλὰ ὡς
 ποιητικοῖς ἀγαθοῦ. σὺ μὲν οὖν, ὦ καταγέλαστε, φῆς ὅτι 158
 τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ἐκτὸς ἀφαιρεθεὶς πλεονεκτημάτων
 εἰς ὄψιν οὐκ ἀφίξῃ θεοῦ; ἐγὼ δέ σοι λέγω ὅτι. ἐὰν
 ἀφαιρεθῆς, πάντως ἀφίξῃ· λυθεὶς γὰρ τῶν ἀρρήκτων
 30 σώματος καὶ περὶ σῶμα δεσμῶν φαντασιώσῃ τὸν ἀγένη-
 τον. (44.) <τὸν> Ἀβραάμ οὐχ ὄρᾳς ὅτι „γῆν καὶ 159
 συγγένειαν καὶ πατρὸς οἶκον“. τὸ σῶμα. τὴν αἰσθησιν.

- τὸν λόγον, „καταλιπὼν“ (Gen. 12, 1) ἄρχεται ταῖς τοῦ ὄντος ἐντυγχάνειν δυνάμεσιν; ὅταν γὰρ ὑπεξέλθῃ πᾶσαν τὴν οἰκίαν, λέγει ὁ νόμος ὅτι „ᾤφθη ὁ θεὸς αὐτῷ“ (Gen. 12, 7), δηλῶν ὅτι ἐναργῶς φαίνεται τῷ τὰ θνητὰ ὑπεκδύνει καὶ εἰς ἀσώματον τοῦδε τοῦ σώματος ψυχὴν 5
- 160 ἀναδραμόντι. διὸ καὶ Μωυσῆς „λαβὼν τὴν αὐτοῦ σκηνὴν ἔξω πῆττει τῆς παρεμβολῆς“ (Exod. 33, 7) καὶ μακρὰν διουκίξει τοῦ σωματικοῦ στρατοπέδου, μόνως ἂν οὕτως ἐλπίσας ἰκέτης καὶ θεραπευτῆς ἔσσεσθαι τέλειος θεοῦ. τὴν δὲ σκηνὴν ταύτην κεκληῖσθαι φησι μαρτυρίου, σφόδρα 10 παρατετηρημένως, ἔν’ ἢ τοῦ ὄντος | ὑπάρχει, μὴ καλῆται p.222 M. μόνον· τῶν γὰρ ἀρετῶν ἢ μὲν θεοῦ πρὸς ἀλήθειάν ἐστι κατὰ τὸ εἶναι συνεστῶσα, ἐπεὶ καὶ ὁ θεὸς μόνος ἐν τῷ εἶναι ὑφέστηκεν· οὗ χάριν ἀναγκαίως ἐρεῖ περὶ αὐτοῦ· „ἐγὼ εἶμι ὁ ὢν“ (Exod. 3, 14), ὡς τῶν μετ’ αὐτὸν οὐκ 15 ὄντων κατὰ τὸ εἶναι, δόξῃ δὲ μόνον ὑφεστάναι νομιζομένων· ἢ δὲ Μωυσέως σκηνὴ συμβολικῶς οὕσα ἀνθρώπου ἀρετὴ κλήσεως, οὐχ ὑπάρξεως, ἀξιοθήσεται, μίμημα καὶ
- 161 ἀπεικόνισμά τῆς θείας ἐκείνης ὑπάρχουσα. τούτοις ἔπεται καὶ τὸ Μωυσῆν, ὅποτε χειροτονεῖται „θεὸς τοῦ Φαραώ“, 20 μὴ πρὸς ἀλήθειαν γεγενῆσθαι, δόξῃ δὲ μόνον ὑπολαμβάνεσθαι· θεὸν γὰρ διδόντα μὲν εἶδα καὶ χαριζόμενον, διδόμενον δὲ οὐ δύναμαι νοῆσαι, λέγεται δὲ ἐν ἱεραῖς βίβλοις· „δίδωμί σε θεὸν Φαραώ“ (Exod. 7, 1), τοῦ διδομένου πάσχοντος, οὐ ὀρῶντος· δραστήριον δὲ τὸ ὄντως 25
- 162 ὄν, οὐ πάσχον, ἀναγκαῖον εἶναι. τί οὖν διὰ τούτων συνάγεται; ὅτι ὁ σφῆς λέγεται μὲν θεὸς τοῦ ἄφρονος, πρὸς ἀλήθειαν δὲ οὐκ ἔστι θεός, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀδόκιμον τετραδράχμον ἐστὶ τετραδράχμον· ἀλλ’ ὅταν μὲν τῷ ὄντι παραβάλληται, ἀνθρώπος εὐρεθήσεται θεοῦ, ὅταν δὲ ἄφρονι 30 ἀνθρώπῳ, θεὸς πρὸς φαντασίαν καὶ δόκησιν, οὐ πρὸς
- 163 ἀλήθειαν καὶ τὸ εἶναι, νοούμενος. (45.) τί οὖν ματαιάζεις

- λέγων „εἴ με ἐκβάλλεις ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ σὲ κρυβήσομαι“
 (Gen. 4. 14); τοῦναντίον γὰρ εἴ σε τοῦ γεώδους ἀπελάσαι,
 τὴν εἰκόνα ἐμφανῶς δεῖξει τὴν ἑαυτοῦ. τεκμήριον δὲ· σὺ
 μὲν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ μεταστήσῃ, μεταναστὰς δὲ τὸ
 5 γήινον σῶμα οὐδὲν ἤττον οἰκήσεις· λέγει γὰρ αὐθις·
 „ἐξῆλθε δὲ Κάιν ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ καὶ ᾤκησεν (ἐν)
 τῇ γῆ“ (Gen. 4. 16)· ὥστε οὐκ ἐκβληθεὶς ἀπὸ γῆς ἀπο-
 κέκρυψαι τὸν ὄντα, ἀλλ’ ἐκτραπείς αὐτὸν εἰς γῆν κατα-
 πέφευγας, τὸ θνητὸν χωρίον. καὶ μὴν οὐδὲ πᾶς „ὁ εὐ- 164
 10 ρίσκων σε ἀποκτενεῖ“, καθάπερ σοφίζόμενος διεξήγεις (Gen.
 4, 14)· τὸ γὰρ εὐρίσκόμενον ὑπὸ δυοῖν, ἢ ὁμοίου ἢ ἀν-
 ομοίου, πάντως εὐρίσκεται, ὑπὸ μὲν [οὔν] τοῦ ὁμοίου καὶ
 συγγενοῦς διὰ τὴν ἐν ᾧπασιν οἰκειότητα καὶ κοινωνίαν,
 15 μὲν οὔν ὁμοίον ἐστί καὶ φυλακτικὸν τοῦ παραπλησίου.
 τὸ δ’ ἀνόμοιον καὶ φθαρτικὸν τοῦ διαλλάττοντος. ἴστωσαν 165
 δὴ καὶ ὁ Κάιν καὶ εἴ τις ἕτερος πανοῦργος, ὅτι οὐχ ὑπὸ
 παντὸς τοῦ ἐντυγχάνοντος ἀναιρεθήσεται, ἀλλὰ βραδουργοὶ
 μὲν ἀδελφὰς καὶ συγγενεῖς κακίας ἐξηλωκότες φρουροὶ
 20 καὶ φύλακες αὐτοῦ γενήσονται, φρόνησιν δ’ ὅσοι καὶ
 ἄλλην ἀρετὴν ἐξεπόνησαν ὡς ἄσπονδον ἐχθρὸν, ἣν δύνων-
 ται, καθελούσι· πάντα γάρ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ σώματα
 p.223 M. καὶ | πράγματα πρὸς μὲν οἰκείων καὶ φίλων σφίζεται, πρὸς
 ἀλλοτριῶν δὲ καὶ δυσμενῶν διαφθείρεται. διὰ τοῦτο καὶ 166
 25 ὁ χρησμὸς ἀντιμαρτυρῶν τῇ προσποιήτῳ εὐθιείᾳ τοῦ
 Κάιν φησὶν· „οὐχ οὕτως“ φρονεῖς ὡς λέγεις (Gen. 4. 15)·
 λέγεις μὲν γὰρ ὅτι πᾶς ὁ τὰ παλαίσματά σου τῆς τέχνης
 εὐρῶν ἀνελεῖ, οἶδας δὲ ὅτι οὐχὶ πᾶς, μυρίων ἐν τῇ σῇ τε-
 ταγμένων συμμαχία, ἀλλὰ μόνος ὁ ἀρετῇ μὲν φίλος σοὶ
 30 δὲ ἐχθρὸς ἀσύμβατος.
- (46.) „Ὁ δ’ ἀποκτείνας“ φησὶ „Κάιν ἐπὶ ἐκδικού- 167
 μενα παραλύσει“ (Gen. 4. 15). καὶ τοῦτο τίνα ἔχει λόγον

- πρὸς τὰς ῥητάς διερμηνεύσεις, οὐκ οἶδα· οὔτε γὰρ τίνα ἐστὶ τὰ ἑπτὰ οὔτε πῶς ἐκδικούμενα οὔτε ὅν τρόπον παρίεται καὶ ἐκλύεται, θεοῦ γλωκον· ὥστε τροπικώτερον καὶ δι' ὑπνοῦντων ἀνάγκη πάντα τὰ τοιαῦτα λέγεσθαι νομίζειν.
- 168 μήποτε' οὖν ὃ βούλεται παριστάνειν ἐστὶ τοιόνδε· τὸ ἀλόγον 5
 τῆς ψυχῆς εἰς ἑπτὰ διανέμεται μοίρας, ὄρασιν ἀκοήν ὄσφρησιν γεῦσιν ἀφήν λόγον γόνιμον· εἰ δὲ τις τὸν ὄρθρον ἀνέλοι, νῦν τὸν ἡγεμόνα τούτων Κάιν, παραλύσει καὶ τὰ ἑπτὰ· βρώμη μὲν γὰρ τῆς διανοίας καρτερᾷ πάντα συρρώννυται, ἀσθενεία δὲ συγκάμνει, φθορᾷ δὲ ἦν ἐπάγει 10
- 169 κακία παντελεῖ πάρεσιν τε καὶ ἔκλυσιν λαμβάνει. τὰ δὲ ἑπτὰ ταῦτα ἐν μὲν σοφοῦ ψυχῆ ἀμίαντα καὶ καθαρὰ, ταύτῃ καὶ τιμῆς ἐπάξια εὐρίσκεται, ἐν δὲ ἄφρονος ἀκάθαρτα καὶ μεμιασμένα καὶ ὅπερ εἶπεν ἐκδικούμενα, ἴσον 15
- 170 τῷ θείῃς ἐπάξια καὶ τιμωρίας. ὅποτε γοῦν τὴν γῆν ὕδατι 15
 καθαίρειν ὃ θεμιουργὸς διενεόθη καὶ τὴν ψυχὴν τῶν ἀμυθῆτων ἀδικημάτων κάθαρσιν λαβεῖν ἐκνυφασμένην καὶ ἀπολουσαμένην τὰ μιάσματα τρόπον ἀγνείας ἱεράς, παραινῆ τῷ φανέντι δικαίῳ, ὅς οὐ παρεσύρη τῇ τοῦ κατακλυσμοῦ φορᾷ, εἰσάγειν εἰς τὴν κιβωτόν, ὅπερ ἦν τὸ ψυχῆς 20
 ἀγγεῖον τὸ σῶμα, „ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν ἑπτὰ, ἄρρεν καὶ θῆλυ“ (Gen. 7, 2), δικαιώσας τὸν ἀστείον λογισμὸν χρῆσθαι μέρεσι τοῖς τοῦ ἀλόγου πᾶσι καθαροῖς.
- 171 (47.) καὶ τοῦθ' ὅπερ ὤρισεν ὁ νομοθέτης ἐξ ἀνάγκης 25
 παρακολουθεῖ πᾶσι τοῖς σοφοῖς· ἔχουσι γὰρ κεκαθαρμένην ὄρασιν καὶ ἐξεητασμένην ἀκοήν καὶ πᾶσαν αἰσθησιν, ἔχουσι μέντοι καὶ λόγον ἀκηλίωτον καὶ τὰς πρὸς συνουσίας οὐκ
- 172 ἐκνόμους ὁρμάς. ἕκαστον δὲ τῶν ἑπτὰ τῇ μὲν ἄρρεν 30
 γίνεται, τῇ δὲ καὶ θῆλυ· ἐπειδὴ γὰρ ἢ ἴσχεται ἢ κινεῖται, ἴσχεται μὲν κατὰ τοὺς ὕπνους ἡγεμονῶντα, κινεῖται δὲ ἐν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἡδὴ ἐνεργῶντα, τὸ μὲν καθ' ἑξίν καὶ ἡγεμίαν ἄτε πρὸς τὸ παθεῖν ὑποβεβλημένον καλεῖται

- p.224M. θῆλυ, τὸ δὲ | κατὰ κίνησίν τε καὶ ἐνέργειαν ὅτε ἐν τῷ
 ὄρᾳν ἐπινοοῦμενον ἄρρην ὀνομάζεται. οὕτως μὲν ἐν τῷ 173
 σοφῷ τὰ ἐπτὰ φαίνεται καθαρὰ, κατὰ δὲ τὰ ἐναντία ἐν τῷ
 φαύλῳ πάντα ἐκδικούμενα· πόσῃν γὰρ ὑπολαμβάνομεν
 5 πληθὺν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπ' ὀφθαλμῶν προοιδοῦσθαι
 πρὸς τὰ χρώματα καὶ σχήματα καὶ ἃ μὴ θέμις ὄρᾳν
 αὐτομολούντων; πόσῃν δὲ ὑπὸ ὠτων ἀπάσαις φωναῖς
 ἐπακουθούτων; πόσῃν δὲ πρὸς τῶν ὑσφρήσεως καὶ
 γεύσεως ὀργάνων ὑπὸ τε ἀτμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπλέτοις
 10 ποικιλίαις ἀγομένων; ἔτι ταῖνυν σοὶ λέγω τὸ πλῆθος ὧν 174
 ἀγαλίνου γλώττης ῥεῦμα ἀνεπίσχετον διέφθειρεν ἢ ὁ περὶ
 τὰς μίξεις μετ' ἐπιθυμίας ἀκρατοῦς ἀνάτος οἰστρος;
 μεσταὶ μὲν αἱ πόλεις, μεστή δὲ ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα
 πᾶσα ἢ γῆ τῶν κακῶν τούτων, ἐξ ὧν ὁ συνεχῆς καὶ
 15 ἄπαυστος καὶ μέγιστος πολέμων ὁ κατ' εἰρήνην ἀνθρώπων
 γένει καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ φύεται. (48.) διόπερ ἐλεῖσθαι 175
 ἂν μοι δοκοῦσιν αἱ μὴ τελείως ἀπαίδευτοι πεπερῶσθαι
 μᾶλλον ἢ τὰ μὴ προσήκονθ' ὄρᾳν (καὶ) κεκοφῶσθαι
 μᾶλλον ἢ βλαβερῶν ἀκούειν λόγων καὶ ἐκτετριῆσθαι
 20 γλῶτταν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν τῶν ἀρρήτων ἐκκαλῆσαι. φασὶ 176
 γοῦν ἤδη τινὰς τῶν σοφῶν τροχιζομένους ὑπὲρ τοῦ τὰ
 ἄρρητα μηδῶσαι γλῶτταν ἀποτραγόντας τὴν ἑαυτῶν ἀργα-
 λειωτέραν κατὰ τῶν βασανιστῶν ἀντιτεχνήσασθαι βάσανον
 οὐ δυναθῆντων ἃ ἐπόθουν ἐπιγνώναι. ἐξουνοχισθῆναι γε
 25 μὴν ἄμεινον ἢ πρὸς συνουσίας ἐκνόμους λυττᾶν. ἅπαντα
 δὲ ταῦτα συμφοραῖς ἀνηκέστοις βαπτίζοντα τὴν ψυχὴν
 δίκης καὶ τιμωρίας εἰκότως ἂν τῆς ἀνωτάτω τυγχάναι.
 λέγει δ' ἐξῆς ὅτι „ἔθετο κύριος ὁ θεὸς σημεῖον τῷ 177
 Κάιν. τοῦ μὴ ἀνελεῖν αὐτὸν πάντα τὸν εὐρίσκοντα.“
 30 (Gen. 4, 15)· καὶ τί τὸ σημεῖόν ἐστιν, οὐ δεδήλωκε.
 καίτοι γε εἰδοθῶς τὴν ἐκάστου φύσιν διὰ σημείου δεικνύναι.
 ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ τὴν ῥάβδον μεταβαλὼν εἰς

ὄφιν καὶ τὴν χεῖρα Μωυσέως εἰς χιόνος ἰδέαν καὶ τὸν
 178 ποταμὸν εἰς αἷμα. μήποτ' οὖν αὐτὸ τοῦτο σημεῖόν ἐστι
 τῷ Κάιν τοῦ μὴ φονευθῆναι τὸ μηδέποτε ἀναιρεθῆναι·
 οὐ γὰρ θάνατον αὐτοῦ διὰ πάσης τῆς νομοθεσίας δεδή-
 λωκεν αἰνιττόμενος ὅτι, ὥσπερ ἡ μεμυθευμένη Σκύλλα, 5
 κακὸν ἀθάνατόν ἐστιν ἀφροσύνη, | τὴν μὲν κατὰ τὸ p.225M
 τεθνάναι τελευτὴν οὐχ ὑπομένουσα, τὴν δὲ κατὰ τὸ ἀπο-
 θνήσκειν πάντα ἐνδεχομένη τὸν αἰῶνα. εἴθε μέντοι
 συμβαίνοι τάναντία, ὡς ἐκποδῶν τὰ φαῦλα ἀναιρεῖσθαι
 παντελῆ φθορὰν ὑπομένοντα· νῦν δ' αἰεὶ ζωपुरούμενα 10
 τὴν ἀθάνατον ἐγκατασκήπτει νόσον τοῖς ἅπασι πρὸς αὐτῶν
 ἀλοῦσιν.

168405

Philo Judaeus

Opera quae supersunt; ed. by Cohn and
Wendland. Vol.1.

LGr

P565C.2

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU

